İLKÖĞRETİM

ORTAÖĞRETİM VE

YÜKSEKÖĞRETİMDE

Rehberlik ve Psikolojik Danışma

RASİM BAKIRCIOĞLU

Geliştirilmiş 6. Baskı

Ankara
Mart, 2003

ANI

İlköğretim Ortaöğretim ve Yükseköğretimde

REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA

Rasim BAKIRCIOĞLU

©

Bu kitabın basım, yayın, satış hakları
Anı Yayıncılık Reklam San. Tic. Ltd. Şti. aittir.
Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da
bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik ya da
başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Birinci baskı, Aralık 1982
Geliştirilmiş ikinci baskı, Ekim 1985
Geliştirilmiş üçüncü baskı, Ekim 1988
Geliştirilmiş dördüncü baskı, Eylül 1994
Geliştirilmiş beşinci baskı, Şubat 2000
Geliştirilmiş altıncı baskı, Mart 2003

ISBN : 975-6956-35-6

Kapak Tasarımı : zulfin.eua
Yayın Yönetmeni : Hilal HAZİNEDAR
Baskı : Başak Matbaası

Bu kitap MEB Talim Terbiye Kurulunca 14 Şubat 1983 tarih ve 2132 sayılı Tebliğler Dergisi ile ilköğretim, ortaöğretim, rehberlik örgütü görevlileri, öğretmenleri ve yöneticilerine tavsiye edilmiştir.

ANI Yayıncılık
Menekşe 2. Sokak 19/8
Kızılay / ANKARA
Tel : 0 312 425 49 20
0 312 418 70 84
Faks : 0 312 419 24 23

http : www.aniyayincilik.com.tr
e-mail : aniyayincilik-w@tr.net

Önsöz 1

Her bireyin eğitsel, mesleksel ve kişisel sorunlarını çözerek kendini gerçekleştirmesi ile rehberlik arasında sıkı bir ilişki vardır. Bu ilişki anlaşıldıktan sonra ülkemiz okullarında da rehberlik uygulamaları başlatılmış bulunmaktadır Ancak, okullarımızda rehberlik çalışmalarından beklenen verimin elde edilmekte olduğu söylenemez. Toplumsal koşullarımıza uygun bir rehberlik modelinin geliştirilmesine ışık tutacak olan araştırmalar henüz yapılamamıştır. Rehberlik çalışmalarından verimli sonuçlar alınmasında baş sorumlu olan "okul danışmanı"nın yetiştirilmesi konusunun ele alınışı üzerinden, daha bir yıl bile geçmemiştir. Öğretmen ve yöneticilerimizin tümüne rehberlik bilgi ve bilincinin kazandırılması gerekmektedir. Rehberlik çalışmalarından beklenen verimin elde edilmeye başlanması, bunların gerçekleştirilmesine bağlıdır

Bu kitap, rehberlik bilincinin gelişmesine katkı çabasının bir ürünüdür. Amacı, öğretmen yetiştiren kurumlarda rehberlik dersi alan öğrencilere; ilköğretim ve ortaöğretim rehberlik örgütü görevlileriyle öğretmen ve yöneticilerine yardımcı olmaktır. Ayrıca, çocuklarının başarılı olmalarıyla ilgilenen anne babalar da bu kitaptan yararlanabilirler.

Üç kesim içinde onbeş bölüme ayrılan rehberlik konularıyla ilgili önemli kavram, ilke ve görevler, kolaylıkla uygulamaya dönüştürülebilecek biçimde açıklanmaya çalışılmıştır. Konu içinde tanımlanamayan ve anlamlarının bilinmesi gerekli görülen kavramlar, kitabın sonundaki "Sözlük"te açıklanmıştır, Zorunluluklar dışında, Türkçe sözcüklerle anlatım yeğlenmiştir. Kimi terimlerin kullanılmakta olan yabancı karşılıkları, terimin ilk geçtiği yerde ayraç içinde gösterilmiştir.

Bu kitabın oluşturulmasında en büyük pay, başta Doç. Dr. Yıldız Kuzgun ve Dr.Siral Ülkü olmak üzere, yapıtlarından yararlandığım yazarlarla, öğrencilerimindir. Bu nedenle kendilerine teşekkürlerimi sunarım.

Okuyucularının ilgi ve katkılarıyla yeterlik düzeyini yükseltmek, kitap için varlığı korunacak olan bir dilektir.

Ankara, Ekim 1982

Rasim BAKIRCIOĞLU

Önsöz 2

Çocuklarımızın, gençlerimizin daha sağlıklı ve mutlu yaşamalarına yardımcı olmak, bu çalışmada da baş amaç oldu.

Kitabın ilk baskısı, anlatıma daha bir açıklık, anlaşılırlık kazandırılmak için, yeniden gözden geçirildi. Gerekli konular geliştirildi. On beş bölüm, bu kez on bir bölümde işlendi. Kitapta, uygulamayı kolaylaştırıcı örneklere ağırlık verildi. Birinci baskıda 8 olan ek sayısı 20'ye çıkarıldı.

Psikolojik danışma konusu, bu baskıda geniş bir yer aldı. Rehberliğin sınırlılıkları, yararlandığı bilim dalları; ülkemizde rehberlik alanındaki en son gelişmeler; ilk, orta ve yüksek öğretimde, özel eğitimde rehberlik; rehberlikle ilgili sorunlarımız ve bunların çözüm yolları, bu baskıya yeni konular olarak girdi. Kitabın sonundaki terimler sözlüğü genişletildi. Kitaba bir de dizin konuldu.

Bu baskıdaki yeniliklerden biri de ilgili konuların "göndermelerle" birbirine bağlanmış olmasıdır. Böylece, belli bir konuyla ilgili bilgilerin tümüne ulaşmak isteyen okuyuculara kolaylık sağlandı.

Rehberlik ve psikolojik danışma, ilköğretimden yükseköğretime ve özel eğitime değin, tüm boyutlarıyla işlenerek, alana bütünlük kazandırma amaçlandı. Buna bağlı olarak, kitabın adında da değişiklik yapıldı.

Kitabın yeterlik düzeyini yükseltme çabasına öğrencilerim; öğretmen, yönetici ve uzman arkadaşlar, değerli katkılarda bulundular. Kendilerine teşekkür borçluyum.

Okuyucuları, ilgi ve katkılarını sürdürdükçe, kitap, yeterlik düzeyini yükseltme özlem ve çabasını güçlü tutacaktır.

Ankara, Ekim 1985

Rasim BAKIRCIOĞLU

Önsöz 3

Rehberlik ve Psikolojik Danışma; değerli yazar, öğretici, uygulayıcı ve öğrencilerimizin katkı, destek ve önerileriyle genişletilmiş ve geliştirilmiş olarak üçüncü baskısına ulaşmış bulunuyor.

Rehberlik ve psikolojik danışma konuları bu kez, on iki bölümde, daha açık seçik bir sınıflandırmaya kavuşturuldu. "Psikolojik danışma"ya bu baskıda, bağımsız bir bölüm olarak yer verildi. Başta "Rehberlik kavramı", "Psikolojik Danışma", "Bireyi Tanıma Teknik ve Araçları", "Rehberlik ve Psikolojik Danışma Örgütü ile Örgütün Görevlileri", "Eğitimde Rehberlik ve Psikolojik Danışma Uygulamaları" olmak üzere, tüm konuları, yeni belgelerle daha yetkin bir düzeye çıkarma çabası gösterildi. Yeni çıkan Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliğinin getirdiği görev ve sorumluluklar "Özel Dershanelerde Rehberlik ve Psikolojik Danışma" konusu, bu baskıda yerlerini almış odu. "Ekler" bölümü, rehberlik ve psikolojik danışma uygulamalarında kullanılacak araçlarla zenginleştirildi. Belli konularda derinliğine ve genişliğine inceleme yapmak isteyenlere kolaylık sağlamak amacıyla, "dizin" üzerinde yeniden çalışıldığı gibi, göndermelerle de ilgili konular arasında özenle bağlar kuruldu. Konuları, Türkçemizin söz dağarcığından yararlanarak açık ve yalın bir anlatımla dile getirmek ise, yine baş amaçlardan biri sayıldı.

Bu çabalarla kitabın, çocuk ve gençlerimizin etkin, bağımsız bir kişilik kazanmalarına anlamlı bir katkıda bulunacak öz ve biçime kavuşturulduğu sanılmaktadır. Bu kanıyı, değerli okuyucuların da paylaştığını gördüğünde, yazarın sevinci büyük olacaktır.

Ankara, Ekim 1988

Rasim BAKIRCIOĞLU

Önsöz 4

Kitabın her bölümü , bu kez de özenle gözden geçirildi. Gerekli ekleme, çıkarma ve yeniden düzenlemelerle, daha yeterli bir yapıya kavuşturulmaya çalışıldı, Kitapta, 3. baskıdan bu yana geçen süre içindeki gelişmelere de yer verildi. Kitabın, daha yalın, açık ve anlaşılır kılınması için de özel bir çaba gösterildi. O nedenle, bu baskının, öncekilerden çok daha kolay anlaşılacağı umulmaktadır.

Kitabın yeterlik düzeyini yükseltmek, yazarın değişmez amacıdır. Sevgili okuyucuların, bu kitaba gösterecekleri ilgi ve değerli katkıları da her zaman, saygın yerini koruyacaktır.

Ankara, Ocak 1994

Rasim BAKIRCIOĞLU

Önsöz 5

İncelediğim yapıtların, deneyimlerimin kafamda oluşturduğu yeni bireşimler ve alana ilişkin duyduğum yeni gereksinimler, bu 5. baskıyı da öncekinin ilerisinde bir yere ulaştırma çabasına zorladı beni.

Kitabı bu amaçla yine baştan başa özenle gözden geçirdim. Rehberlik ve Psikolojik Danışmada nelerin, niçin ve nasıl gerçekleştirileceği üzerinde bir kez daha düşündüm. Her cümleyi, cümlelerdeki her sözcüğü, anlam ve görevleri açısından ölçüye ve tartıya vurdum. Anlatımı en açık ve anlaşılır kılmaya çaba gösterdim.

Bu baskıda ayrıca Ağaç Testi'ne, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'ne, Çocuk Hakları Bildirisi'ne, Beier Cümle Tamamlama Testi Form B' ye, ülkemizdeki rehberlik ve psikolojik danışmaya ilişkin en son gelişmelere de yer verdim. Bunlar, kaynakçanın da gelişmesine yol açtı.

Beni, bu baskıyı da istekle, kıvançla hazırlamaya iten okuyucularıma bir kez daha teşekkür ediyorum.

Ankara, Ocak 2000

Rasim BAKIRCIOĞLU

Önsöz 6

Bu altıncı baskıyı da okuyucularımın katkılarıyla, yeni yayın ve uygulamalarla besleyerek geliştirmiş olmanın kıvancını yaşıyorum. Kitabı bir kez daha içerik zenginliğine; açık, kolay anlaşılır bir anlatma kavuşturmaya uğraştım. Diğer geliştirme çalışmalarımın yanı sıra, 10. Bölümü, 2001 tarihli Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği doğrultusunda yeniden düzenledim.

Okuyucularımın değerli ilgi ve katkıları eksilmedikçe, kitabın yeterlik düzeyini yükseltme çabamı hep sürdüreceğim

Bir başka kıvanç nedenim de başta Anı Yayıncılık'ın sahibi Özer DAŞCAN olmak üzere, yayınevi çalışanlarının tanık olduğum özenli çabaları ve yürek sıcaklıklarıdır. O iyi insanlara sevgilerimi ve teşekkürlerimi sunuyorum.

Foça, Aralık 2002

Rasim BAKIRCIOĞLU

Nevin, Nesrin ve Esin 'e

İçindekiler

Önsöz 1 V
Önsöz 2 VI
Önsöz 3 VII
Önsöz 4 VII
Önsöz 5 VIII
Önsöz 6 VIII
İçindekiler XI
Şekiller Dizelgesi XXII

BÖLÜM 1. REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANIN KONUSU, AMACI, İLKELERİ VE YARARLANDIĞI BİLİM DALLARI 1
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanın Okullara Giriş Nedenleri 1
Okulun Ortaya Çıkışı 2
Kişi Haklarına İlişkin Gelişmeler 2
Eğitim ve Öğretimin Kazandığı Yeni Boyutlar 3
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanın Konusu 5
Rehberlik ve Psikolojik Danışma Nedir? 5
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanın İşlevleri 8
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanın Amaçları 9
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanın İlkeleri 9
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanın Sınırlılıkları 11
Rehberlik ve Psikolojik Danışmada Yararlanılan Bilim Dalları 11
Ruhbilim 12
Toplumbilim 13
Toplumsal Ruhbilim 13
Ekonomi 13
İnsanbilim 13
Eğitbilim 14

BÖLÜM 2. REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANIN ÖĞRETİM VE YÖNETİMLE İLŞKİSİ 15
Ayırıcı Özellikler 15
Görev ve Rol Ayrılığı 15
Bireysel Yardım 16
Gönüllülük 17
Kişinin Öznel Dünyasına Yöneliş 19

BÖLÜM 3. REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMAMAYI GEREKLİ KILAN NEDENLER 21
Toplumsal Değişim 21
Özdevinimsel Gelişim 22
Gençlik Alt Kültürünün Oluşması 23
Okulun Yaratığı Sorunlar 24

Sınıfların Kalabalıklığı 25
Boş Zaman Sorunu 25
Gelişim Görevlerini Gerçekleştirme 26

BÖLÜM 4 REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA ALANINDAKİ GELİŞMELER 29
ABD'deki Gelişmeler 29
ABD'de Geliştirilen Rehberlik Modelleri 30
Mesleksel Yardım Süreci Olarak Rehberlik 30
Eğitimle Kaynaştırılmış Bir Süreç Olarak Rehberlik 31
Klinik Yaklaşım Süreci Olarak Rehberlik 31
Gelişimsel Yaklaşım Olarak Rehberlik 32
Karar vermeye Yardım Süreci Olarak Rehberlik 33
Eğitim Hizmetlerinin Bir Parçası Olarak Rehberlik 33
Eğitime Katkıları 34
Sınırlılıkları 34
Bir Psikolojik Yardım Hizmeti Olarak Rehberlik 35
Eğitime Katkıları 36
Sınırlılıkları 36
Avrupa'daki Gelişmeler 37
Türkiye'deki Gelişmeler 38
İlk Rehberlik Yaklaşımı 38
ABD'den Yararlanılarak Yapılan Girişimler 39
Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinin Kurulması 41
Rehberliğin Yasalar, Yönetmelikler, Kalkınma Planları, Öğretim Programları, Şuralar, Genelgeler ve Yönergelerde Yer Alışı . 42

BÖLÜM 5 REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANIN DAYANDIĞI TEMELLER 51
Felsefi Temel 51
Ekonomik Temel 53
Toplumsal – Ruhsal Temel 53
Bireysel Ayrılıklar 54
Bireyde Var Olan Ayrılıklar 55
Cinsel Ayrılıklar 56
Öğrenme Ortamı 56
Kişilik Gelişimi 58
Benlik Gelişimi 59
Eşduyumsal Gelişim 60
Başkalarını Tanıma 62
Benzer Biçimde Algılama ve Bunu Koruma 62
Birlikte Katılma 62
Kurulan İletişimi Sürdürme 63

BÖLÜM 6 REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA TÜRLERİ 65
Eğitsel Rehberlik 66
Okula ve Yakın Çevreye Alışmayı Sağlama 66
Verimli Çalışma ve Tam Öğrenmeyi Sağlama 67
Üst Eğitim Kurumlarını Tanımayı Sağlama 68
Meslek Rehberliği 69
Mesleksel Gelişimi Belirleyen Etkenler 70
Ekonomik Etken 70
Politik Etken 71
Bedensel Etken 71
Toplumsal – Ruhsal Etken 71
Edinilmiş Olan Deneyim 72
Rastlantısal Etken 72
Mesleksel Gelişim Dönemleri 72
Büyüme Dönemi 72
Araştırma Dönemi 73
Yerleşme Dönemi 73
Koruma ve Sürdürme Dönemi 73
Emeklilik Dönemi 73
Orta Öğretim Döneminin Mesleksel Gelişim Görevleri 73
Yöneltmede Uyulması Gereken İlkeler 74
Kişisel Sorumluluk 74
Süreklilik 74
Fırsat Eşitliği 75
Bütünlük 75
Yöneltmede Göz Önünde Tutulacak Ölçütler ve Durumlar 75
Öğrencinin Yetenek ve Başarı Durumu 75
Öğrencinin İsteği ve İşin Nitelikleri 76
Ailesinin Görüşü 76
Program, İşe Girme ve Devam Edebilme Koşulları 76
İnsan Gücü Gereksinimi 76
Okul Rehberinin ve Sınıf Rehber Öğretmeninin Genel Görüşü 76
Bir Mesleği Tanımak İçin Gerekli Bilgiler 77
Konusu ve Etkinlik Alanı 77
Gerektiği Yetenek ve Bilgiler 77
Eğitimi 77
Çalışma Koşulları 78
İş Olanakları ve Sağladığı Kazanç 78
Bir Eğitim Kurumunu Tanımak İçin Gerekli Bilgiler 78
Eğitim Kurumunun Kimliği 79
Eğitim Süresi ve Gerekli Giderler 79
Öğrencide Aranan Özellikler 79
Yapılan Eğitimin Konuları 79
Kurumun Eğitim Olanakları 79

Okulu Bitirenlerin Sayısı, İşe ya da Üst Okullara Yönelenler 79
Kurumun Geleceği 80
Kişi Kendine Uygun Mesleği ve Okulu Nasıl Seçmelidir? 80
Kişisel Rehberlik 80

BÖLÜM 7 PSİKOLOJİK DANIŞMA 83
Psikolojik Danışma Nedir? 83
Güdümlü ve Güdümsüz Psikolojik Danışma 85
Psikolojik Danışmanın Kuramsal Temelleri 86
Psikanalitik Yaklaşım 86
Ruhsal Yapı 86
Altbenlik 86
Benlik 87
Üstbenlik 87
Davranışçı Ruhbilim Yaklaşımı 87
İnsancı Ruhbilim Yaklaşımı 88
Rogers'ın Yaklaşımı 89
Maslow'un Yaklaşımı 91
Kendini Gerçekleştiren Bir Kişinin Özellikleri 92
İnsancı Psikolojik Danışma 93
Varoluşçu Ruhbilimi Yaklaşımı 95
Biçim Ruhbilimi Yaklaşımı 95
Seçmeci Yaklaşım 97
Psikolojik Danışmanın İlkeleri 98
Psikolojik Danışmanın Sınırları 99
Amaca Yönelik Sınırlar 100
Yönteme Yönelik Sınırlar 100
Danışman ve Ruhsal Sağaltımcının Yetişmesine Yönelik Sınırlar 101
Psikolojik Danışmanın Ahlaksal Kuralı 101
Psikolojik Danışman 101
Danışmanda Bulunması Gereken Nitelikler 104
Psikolojik Danışmada Başvuru 104
Psikolojik Danışma Teknikleri 104
Sözel Teknikler 105
Sözel Teknikler ve Eşduyum 106
Başlıca Sözel Teknikler 106
Dinleme ve Onaylama 107
Yansıtma ve Açıklığa Kavuşturma 107
Yöneltme 107
Soru Sorma 107
Yorumlama 107
Öğretme, Bilgi verme, Yol Gösterme 108
Yapılandırma 108

Yüzleştirme 108
Sessizlik, Susma 108
Öteki Psikolojik Danışma Teknikleri 109
Psikolojik Danışma Modelleri 109
Eğitsel-Mesleksel Model 109
Sağaltımsal Model 110
Psikolojik Danışma Biçimleri 110
Bireysel Psikolojik Danışma 111
Bireysel Psikolojik Danışmayı Gerekli Kılan Nedenler 111
Danışma Odasının Düzenleniş Biçimi ve Oturuş 111
Bireysel Psikolojik Danışma Sürecinin Aşamaları 112
Danışmayı Başlatma ve Amacı Oluşturma 112
Psikolojik Danışma Sürecini Tanımlama 113
Danışanın Gereksinimlerini Anlama ve Açıklığa Kavuşturma 113
Amaca Doğru Gelişimi Sağlama 113
Pekiştirme ve Planlama 114
Grupta Psikolojik Danışma 114
Grupta Psikolojik Danışmayı Gerekli Kılan Nedenler 114
Grupta Psikolojik Danışmanın İlkeleri 115
Psikolojik Danışma Gurubunun Oluşturulması ve Danışma Süreci 117
Grupta Psikolojik Danışma Teknikleri 117
Tepki Kartları Kullanma 117
Duygularını Anlatma 117
Özgeçmişini Yazma 117
Grupta Psikolojik Danışma Sürecinin Aşamaları 118
Grupta Psikolojik Danışma Oturumlarında Yer Alan Etkinlikler 119
Psikolojik Danışma ve Ruh Sağlığı 121
Ruhsal Yönden Sağlıklı Bir Kişi Hangi Nitelikleri Taşımaktadır? 122
Kendini Tanımlayıp Benimsemektedir 122
Gerçeklik İlkesine Göre Davranmaktadır 122
Sorunlarla Savaşımdan Hoşlanmaktadır 123
Geleceğe Umutla Bakmakta ve Oraya Yönelik Planlar Yapmaktadır 123
Zorlanmaları Giderecek Gücü ve Esnekliği Göstermektedir 124
Kaygıdan Oldukça Uzak Kalmaktadır 124
Almak Kadar Vermekten de Doyum Sağlamaktadır 125
Olumsuz Duygularını da Olumlu ve Yaratıcı Amaçlara Yöneltebilmektedir 126
Doyurucu Bir Meslek Edinmektedir 126
Sağlıklı Bir Evlilik Gerçekleştirmektedir 126

BÖLÜM 8 REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMADA GRUP YAKLAŞIMI 129
Grup Yaklaşımını Gerekli Kılan Nedenler 129
Grup Yaklaşımının Yararları 130
Kendini Yönlendirici Öğrenme Olanakları Sağlama 130
Ekonomik ve Etkili Bir Rehberlik Hizmeti Verme 131
Bireysel Psikolojik Danışmayı Kolaylaştırma 131
Sağaltıcı Bir Katkıda Bulunma 132
Grup Yaklaşımında Kullanılan Teknikler 132
Bilgi verme 132
Grup Tartışması 133
Grup Tartışmasını Yönetenlerin Göz Önünde Tutacakları Noktalar 134
Grup İçi Etkileşim Teknikleri 134
Grup Yaklaşımı İle Gerçekleştirilen Hizmetler 135
Sınıf Rehber Öğretmenliği 135
Eğitici Kol Rehber Öğretmenliği 135
Psikolojik Danışma 136
Ruhsal Sağaltım 136

BÖLÜM 9 BİREYİ TANIMA TEKNİK VE ARAÇLARI 139
Bireyi Tanıma 140
Bireyi Tanıma Teknik ve Araçlarını Kullanma ve Alınan Süreçleri Değerlendirme İlkeleri 140
Bireyi Tanıma Teknik ve Araçlarının Sınıflandırılması 141
Bireyin Anlattıklarına Dayanan Teknik ve Araçlar 142
Görüşme 143
Psikolojik Danışma 144
Öğrenci Tanıma Fişi 144
Özgeçmiş 145
İstek Listesi 146
Zaman Çizelgesi 146
Sorun Tarama Tekniği 147
Anı Defteri 150
Anket 150
Anketin Hazırlanışı ve Uygulanışı 150
Gözlem İle Gözleme Dayanan Teknik ve Araçlar 151
Gözlem ve Olay Yazımı 151
Rastlantısal Gözlem 152
Düzenli Gözlem 152
Gözlem Verilerini Güçlü Kılmak İçin Yapılması Gereken İşler 152
Olay Yazımı 153
Dereceleme Ölçekleri 155
Sayısal Dereceleme Ölçeği 156
Grafikle Dereceleme Ölçeği 156

İşaretleme Listesi 157
"Kimdir Bu" Tekniği 157
Toplumsal İlişki Ölçümü 159
Toplumsal İlişki Ölçümüne İlişkin İlkeler 159
Toplumsal İlişki Ölçümünü Gerçekleştirme ve Değerlendirme 160
Rol Dağıtım Tekniği 165
Toplumsal Oyun 166
Ruhsal Oyun 167
Grupta Sağaltım 168
Oyunla Sağaltım 168
Kitapla Sağaltım 169
Ölçmeye Dayanan Teknik ve Araçlar 169
Genel Yetenek Testleri 176
Sözel Düşünme Testi 177
Sayısal Düşünme Testi 177
Soyut Düşünme Testi 177
Özel Yetenek Testleri 177
Uzay İlişkileri Testi 177
Mekanik Düşünme Testi 177
Büro İşleri, Hız ve Doğruluk Testi 177
Okuma Yeteneği Testleri 178
Başarı Testleri 178
Öğretmen Yapısı Başarı Testleri 179
Standart Başarı Testleri 179
Başarı - Yetenek Karşılaştırması 179
İlgi Testleri 181
Kuder İlgi Alanları Tercihi Envanteri 181
Strong Meslek İlgi Testi 187
Tutum Testleri 188
Kişilik Test ve Envanterleri 188
Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanterleri 189
Edwards Kişilik Envanteri 190
Cattel Kişilk Envanteri 191
Bell Kişilik Envanteri 191
Yansıtma Testleri 191
Mürekkep Lekesi Testi 192
Konusal Algılama Testi 194
Beier Cümle Tamamlama Testi 195
Resim Yorumlama Testi 196
CAT 198
Goodenough (İnsan Resmi Çiz) Testi 199
Ağaç Testi 200
Öğrenci Gelişim Dosyası(Toplu Dosya) 203
Öğrenci Gelişim Dosyası Nedir? 203
İyi Bir Dosyanın Özellikleri 203

Dosya Biçimleri 204
Karton Yaprak Tipi Dosya 204
İki Yaprak Karton Tipi Dosya 204
Defter Tipi Dosya 204
Kardeks Tipi Dosya 204
Gelişim Dosyasında Bulunması Gereken Bilgiler 205
Açıklama 205
Kimlik ve Fotoğraf 205
Veli Sayfası 205
Devam Edilen Okullar ve Alınan Belgeler 205
Ailenin Toplumsal –Ekonomik Durumu ve Aile İçi İlişkiler 206
Bedensel Gelişim ve Sağlık 207
Devinişsel Gelişim 207
Bilişsel ve Dilsel Gelişim 207
Toplumsal-Duygusal Gelişim 208
Okul Eğitimi ve Başarı Durumu 208
Sınıf ve Okul Dışı Etkinlikler ve İş Deneyimi 209
İlgiler,Geleceğe Yönelik Planlar ve Mesleksel Eğilim 209
Uygulanan Testler,Öbür Rehberlik ve Psikolojik Danışma Teknikleri ve Bunların Sonuçları 209
Disiplin Durumu 209
Psikolojik Danışma Sonuçları 210
Öğrenciye ve Öğrenci velisine Yapılan Öneriler 210
Öğrenci Gelişim Dosyasını Kim, Nasıl İşlemelidir? 210
Dosyadaki Bilgiler Nasıl Değerlendirilmelidir? 211
Dosyadaki Bilgilerden Kim, Nasıl Yararlanmalıdır? 211

BÖLÜM 10 REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA ÖRGÜTÜ VE ÖRGÜTÜN GÖREVLİLERİ 213
Milli Eğitim Müdürlüklerinde Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri 214
Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri İl Danışma Komisyonu 214
Kuruluş ve Toplanma 214
Komisyonun Görevleri 216
Milli Eğitim Müdür Yardımcılığı / Şube Müdürlüğü 216
Milli Eğitim Müdür Yardımcısının / Şube Müdürünün Görevleri 216
Rehberlik ve Araştırma Merkezinin İşleyişi ve Yönetimi 217
İşleyiş 217
Kuruluş 217
Merkez Komisyonu 218
Komisyonun Görevleri 218
Merkez Müdürünün Görevleri 218
Merkez Müdür Yardımcılarının Görevleri 219
Bölüm Başkanının Görevleri: 220

Rehberlik ve Araştırma Merkezinin Bölümleri ve Bunların Görevlileri 220
Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Bölümü Başkanlığı 220
Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Bölümü Başkanlığının Görevleri 221
Özel Eğitim Hizmetleri Bölümü Başkanlığı 222
Özel Eğitim Hizmetleri Bölümü Başkanlığının Görevleri 223
Uzmanların Görevleri 224
Psikolojik Danışmanın Görevleri 224
Psikoloğun Görevleri 225
Psikometristin Görevleri 225
Eğitim Programcısının Görevleri 226
Sosyal Çalışmacının Görevi 226
Özel Eğitimcinin Görevi 227
Çocuk Gelişimi ve Eğitimcisinin Görevleri 228
Eğitim Öğretim Kurumlarında Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri 228
Rehberlik ve Psikolojik Danışma Servisinin Kuruluşu 228
Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yürütme Komisyonu 228
Komisyonun Görevleri 229
Okul Müdürünün Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetlerine İlişkin Görevleri 230
Müdür Yardımcısının Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetlerine İlişkin Görevleri 231
Servisin Elemanları 231
Koordinatör Psikolojik Danışmanın Görevleri 231
Psikolojik Danışmanın Görevleri 231
Sınıf Rehber Öğretmeninin Görevleri 233
Diğer Öğretmenlerin Görevleri 233
Sınıf Rehber Öğretmeninin Uygulayabileceği Etkin Yaklaşımlar 234
Deneyime Dayalı Öğrenim 234
Paket Program 234
Öğretmenler 235
Öğrenciyi Odak Alan Öğretmenin Nitelikleri 235
Okul Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmet Birimleri 238
Okula ve Yeni Durumlara Alıştırma Birimi 239
Öğrencileri Tanıma Birimi 241
Psikolojik Danışma Birimi 242
Bilgi Toplama ve Yayma Birimi 242
Bilgi Toplama ve Yayma Hizmetlerinin Kapsamı 242
Bilgi Toplama Yolları 243

Toplanan Bilgilerin Düzenlenmesi ... 244
Düzenlenen Bilgilerin Yayılması ... 244
Bilgi Toplama ve Yayma Hizmetleriyle Öğrencilere Neler Kazandırılıyor? ... 245
Yerleştirme Birimi ... 245
İzleme Birimi ... 246
Danışma Birimi ... 247
Çevre ve Velilerle İlişki Birimi ... 249
Araştırma ve Değerlendirme Birimi ... 249
Araştırma Değerlendirme Konuları ... 250
Araştırma ve Değerlendirme Planı ... 250
Diğer Öğrenci Kişilik Hizmetleri Görevlileri ... 251
Eğitici Kol Rehber Öğretmenleri ... 251
Eğitici Kol Rehber Öğretmeninin Görevleri ... 252
Kredi ve Yurtlar Kurumu (Yurtkur) ... 253
Öğrenim ve Katkı Kredisi Nedir, Nasıl Alınır? ... 253
Yurtlar ... 254

BÖLÜM 11 EĞİTİMDE REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA UYGULAMALARI ... 257
Ön Hazırlıklar ... 258
Rehberlik ve Psikolojik Danışmaya Başlama Yolları ... 259
Kaynak ve Araçları İncelemek ... 259
Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmeti Veren Okulları Görmek ... 259
Öğrenci Gereksinim ve Sorunlarından Yola Çıkmak ... 259
Öğrencilerle Görüşme Yapmak ... 260
Kimi Öğrenci Sorunlarını İncelemek ... 260
Öğrenci Kişisel Dosyalarından Yararlanmak ... 260
Göze Çarpan Gereksinimlerden Yola Çıkmak ... 260
Yıllık Okul Rehberlik ve Psikolojik Danışma Programını Hazırlama ... 261
Okulöncesi, İlköğretim, Ortaöğretim, Yükseköğretim Özel Eğitim, Dersane ve Yaygın Eğitimde Rehberlik ve Psikolojik Danışma Uygulamaları ... 262
Okulöncesi Eğitimde Rehberlik ve Psikolojik Danışma ... 262
İlköğretimde Rehberlik ve Psikolojik Danışma ... 263
Ortaöğretimde Rehberlik ve Psikolojik Danışma ... 264
Yükseköğretimde Rehberlik ve Psikolojik Danışma ... 265
Özel Eğitimde Rehberlik ve Psikolojik Danışma ... 265
Dersanelerde Rehberlik ve Psikolojik Danışma ... 268
Dersanelerde Verilebilecek Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri ... 268

BÖLÜM 12. REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA MESLEĞİ İLE İLGİLİ SORUNLARIMIZ VE BUNLAR İÇİN ÇÖZÜM ÖNERİLERİ ... 271
Başlıca Sorunlarımız ... 271
Çözüm Önerileri ... 274
Okullarımızda Bugün Hangi Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Verilebilir? ... 276

EKLER ...
1. İNSAN HAKLARI EVRENSEL BİLDİRGESİ ... 277
2. ÇOCUK HAKLARI BİLDİRİSİ ... 281
3. GELİŞİM GÖREVLERİ ... 285
4. VERİMLİ ÇALIŞMA VE TAM ÖĞRENME YOLLARI ... 287
5. BİYOLOJİ, ÖĞRETMENLİĞİ ... 290
6. BOĞAZİÇİ ÜNİVERSİTESİ ... 308
7. SINIF REHBER ÖĞRETMENLERİ VE ÖĞRETMENLER İÇİN ANKET ... 310
8. GÖRÜŞME FORMU ... 312
9. GÖRÜŞME SONUÇLARINI DERECELEME ÖLÇEĞİ ... 313
10. ÖĞRENCİ TANIMA FİŞİ ... 314
11. ÖZGEÇMİŞ SORU KÂĞIDI ... 315
12. İSTEK LİSTESİ ... 320
13. PROBLEM TARAMA LİSTELERİ ... 321
13. A PROBLEM TARAMA LİSTESİ YANIT KÂĞIDI FORM O ... 322
13. B PROBLEM TARAMA LİSTESİ YANIT KÂĞIDI FORM L ... 329
14. OKULDAN KAÇMA İLE İLGİLİ ANKET ... 331
15. ÖĞRENCİ GÖZLEM KÂĞIDI ... 333
16. BAŞARI, DİL, MATEMATİK, İLGİ VE KİŞİLİK DERECELEME ÖLÇEKLERİ ... 334
17. KİMDİR BU? ... 336
18. ROL LİSTESİ ... 341
19. BAŞARISIZLIK NEDENLERİ İLE İLGİLİ ANKET ... 342
20. KUDER İLGİ ALANLARI TERCİHİ ENVANTERİ FROM CH ... 343
20. A. KUDER İLGİ ALANLARI TERCİHİ ENVANTERİ YANIT KÂĞIDI ... 344
20. B. KUDER İLGİ ENVANTERİ PUAN LİSTESİ ... 360
20. C. K.i.A.T.E. PROFİLİ ... 361
20. Ç. İLGİ ALANLARI KOMBİNASYONLARI VE İLGİLİ MESLEKLER ... 362
21. ÖĞRETMEN TUTUM ENVANTERİ ... 364
22. BEİER CÜMLE TAMAMLAMA TESTİ FORM B ... 368
23. İL REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA HİZMETLERİ ÇERÇEVE PROGRAMI ... 371

SÖZLÜK ... 373
KAYNAKÇA ... 379
KONU DİZİNİ ... 389
ADLAR DİZİNİ ... 399
... 403

Şekiller Dizelgesi

1. Öğrenci Kişilik Hizmetlerinin Eğitim İçindeki Yeri 4
2. Eğitimin Organik Yapısı İçinde Rehberlik ve Psikolojik Danışmanın Yeri 5
3. Rehberlik ve Psikolojik Danışmayı Öğretim ve Yönetimden Ayıran Özellikler 16
4. Rehberlik ve Psikolojik Danışmayı Gerekli Kılan Nedenler 22
5. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanın Dayandığı Temeller 52
6. Mesleksel Gelişimi Belirleyen Etkenler 71
7. Mesleksel Gelişim Dönemleri 72
8. Maslow'a Göre Gereksinimlerimizin Aşama Sırası 93
9. Rehberlik ve Psikolojik Danışmadan Tıpsal Sağaltıma, Yardım Hizmetleri 102
10. Grupta Psikolojik Danışma İletişimi 116
11. Bireyi Tanıma Teknik ve Araçları 142
12. Zaman Çizelgesi 148
13. "Kimdir Bu" Yanıt Özet Çizelgesi 158
14. Toplumsal İlişki Ölçümü Yanıt Kâğıdı 161
15. Toplumsal İlişki Ölçümü Yanıt Özet Çizelgesi 161
16. Toplumsal İlişki Ölçümü Sonuç Çizelgesi 162
17. Toplumsal İlişki Çizgesi 164
18. Rollerle İlgili Yanıtların Dağılım ve Puan Çizelgesi 166
19. Başarı - Yetenek Karşılaştırma Çizelgesi 180
20. Mürekkep Lekesi Kartlarından Birisi 193
21. Konusal Algılama Testleri Kartlarından I ve IV 195
22. Resim Yorumlama Testinden Bir Örnek (Ç-Y) 197
23. CAT'tan Bir Örnek 198
24. Elli Yaşlarındaki Bir Adamın Çizdiği Ağaç Resmi 201
25. On İki Yaşındaki Bir Çocuğun Çizdiği Ağaç Resmi 202
26. On Beş Yaşındaki Bir Kızın Çizdiği Ağaç Resmi 202
27. Merkez, İl, Okul Rehberlik ve Psikolojik Danışma Örgütü 215
28. Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetlerinin Bütünlüğü 239

BÖLÜM 1

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanın Konusu, Amacı, İlkeleri, Sınırlılıkları ve Yararlandığı Bilim Dalları

Bu ilk bölümde, rehberlik ve psikolojik danışmanın konusu, amacı, ilkeleri, sınırlılıkları ve yararlandığı bilim dalları açıklanmadan önce, rehberlik ve psikolojik danışmanın okullara giriş nedenleri üzerinde durulacaktır. Rehberlik ve psikolojik danışmanın okullara giriş nedenleri açıklığa kavuşturulduğunda, sözü edilen konuların daha iyi anlaşılacağı umulmaktadır.

REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANIN OKULLARA GİRİŞ NEDENLERİ

Birey, sağlıklı bir kişilik geliştirebilmek, kişisel-toplumsal uyum sağlayabilmek için, gereksinimlerini doyurucu düzeyde ve dengeli bir biçimde gidermek zorundadır. Bu amaçla, kendi gizilgüçlerinden ve çevresindeki olanaklardan yararlanarak gerekli bilgi, beceri ve tutumları kazanma çabasını göstermektedir. Kişinin kendi gizilgüçleri doğrultusunda olabildiğince gelişebilmesi, özellikle 18-20 yaşlarına kadarki büyüme ve gelişme çağlarında toplumsal-ruhsal çevresinin olanaklarından gerektiği gibi yararlandırılmasına bağlıdır. Her aile ve toplum, baştan beri, kendi kültürel değerlerini çocuklarına aktarmak, toplumsal kurallar çerçevesinde, çocukların gelişim gereksinimlerini karşılamak için, eğitim denen araçtan yararlanmaya çalışmıştır.

Okulun Ortaya Çıkışı

Okul ortaya çıkmadan önce eğitimi daha çok, **aile** kurumu yürütüyordu. Toplumlar geliştikçe, bireye kendi gelişim düzeyine uygun yaşantılar kazandırmada ailenin yetersiz kaldığı görüldü. Bunun sonucu olarak, ailenin bir başına karşılayamadığı eğitim görevine yardımcı olması amacıyla, **okul** adı verilen bir kurum oluşturuldu.

Okul, toplum yaşamına katıldıktan sonra, uzun bir süre, salt **öğretim** yapan bir kurum olarak varlığını sürdürdü. Öğretimle daha çok, yeni kuşaklara kültürel kalıtım aktarılıyor ve güncel yaşamları için gerekli olan bilgi ve beceriler kazandırılmaya çalışılıyordu. Bu nitelikteki öğretim; toplumsal yaşam'a katılmaya hazırlanan öğrencilere, sınırlı bir bilişsel (zihinsel) gelişimden ve basit beceriler kazandırmaktan öte bir yarar sağlamıyordu.

Daha sonra, öğretimde görevli olanların, öğretim amaçlarını gerçekleştirme çabalarında kendilerinden beklenen başarıyı gösterebilmeleri için onlara, uyumlu bir işbirliği ve işbölümü olanağı sağlamak gerektiği anlaşıldı. Bu gereksinimin duyulması ve karşılanmaya girişilmesi ile eğitim kurumlarına **yönetim** hizmetleri girmiş oldu.

Kişi Haklarına İlişkin Gelişmeler

Özellikle 20. Yüzyıl'ın başlarından sonra ise, bireyi, gittikçe karmaşıklaşan toplumsal yaşamın getirdiği sorunlarla başedebilecek ve mutlu bir yaşam sürdürebilecek bilgi, beceri ve sorun çözme gücü ile donatmak gerektiği anlaşılmaya başlandı. Okulun sunmakta olduğu öğretim ve yönetim hizmetleriyle, beklenen bu işlev yerine getirilemiyordu. Öte yandan, toplumsal-ekonomik gelişmelerin bir sonucu olarak, insana bakış açısı değişmekte ve kişiye ilişkin yeni değer yargıları oluşmaktaydı. Kişi hakları konusunda ileri adımlar atılıyordu. Kölelik, sömürgecilik ve krallık sona eriyordu. Herkesin, insan olarak eşdeğerliliği; eğitimden eşitlik ilkelerine ve kendine özgü gereksinimlerine uygun biçimde yararlanması gerektiği görüşü yayılıyordu.

1924 yılında, Milletler Cemiyeti'nce **Çocuk Hakları Cenevre Bildirisi** yayımlandı. Ancak, İkinci Dünya Savaşı'nın çıkması, bu bildirinin kâğıt üzerinde kalmasına yol açtı. Bu tarihten 21 yıl sonra; 10 Aralık 1945'te, Birleşmiş Milletler Örgütü, **İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi**'ni yayımladı (Bkz. Ek. 1. İnsan Haklan Evrensel Bildirgesi). Bu bildirgede yer alan ve 30 maddede dile getirilen haklardan, ayrım gözetmeksizin, herkesin yararlanması öngörülüyordu. Genelde insan haklarından söz eden bu bildirgenin 25. maddesi ise, ana ve çocukların özel bakım ve yardım haklarını anlatmaklaydı.

İnsan Haklan Evrensel Bildirgesi'nin Birleşmiş Milletler'ce kabul edildiği tarih olan **10 Aralık**, ülkemizde de **İnsan Hakları Günü** olarak yaşanmaktadır. Birleşmiş Milletler, özel bir önem taşıması nedeniyle, 20 Kasım 1959'da bir de **Çocuk Hakları Bildirisi**'ni kabul etti (Bkz. Ek 2. Çocuk Hakları Bildirisi).

Eğitim ve Öğretimin Kazandığı Yeni Boyutlar

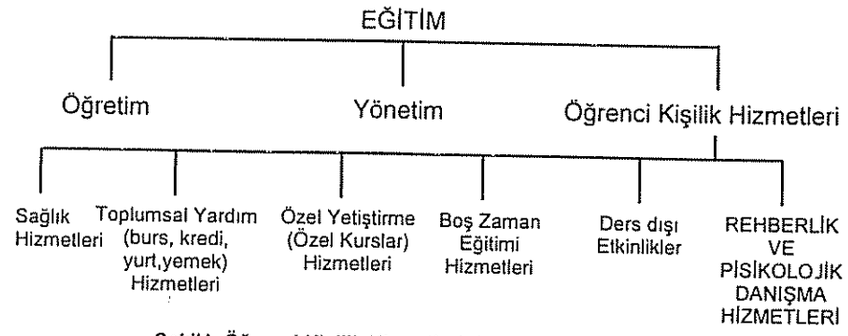
Bu gelişmelere bağlı olarak, "eğitim" ve "öğretim" kavramları yeni boyutlar edindi. Eğitim; "yeni kuşakların, toplum yaşayışında yerlerini almak için hazırlanırken, gereken bilgi, beceri ve anlayışlar elde etmelerine ve kişiliklerini geliştirmelerine yardım etme" işlevini üstlendi. Bu işleviyle eğitim, "önceden saptanmış amaçlara göre insanların davranışlarında belli gelişmeler sağlamaya yarayan planlı etkiler dizgesi" durumuna geldi (Oğuzkan, 1981). Türkiye'de yaygınlaşmış olan bir tanıma göre ise **eğitim,** "bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme sürecidir." (Ertürk, 1982).

Son tanıma göre **eğitimde amaç,** bir dizi öğrenmelerle, kişinin davranışının değişmesini sağlamaktır. Ancak, bu işlem rasgele olmayacak; davranışta, kasıtlı olarak **istendik değişme** oluşturulacaktır. Kişinin davranışını değiştirme işlemi, önceden tasarlandığı biçimde gerçekleştirilmeye çalışılacak; rastlantıların, zorlukla ayrımsanabilen durumların etkisi dışta tutulacaktır. Davranış değişimi, ancak, **kişinin yaşantı kazanması** ile sağlanabilmekte ve bu değişim, bir **süreç** özelliği taşımaktadır.

Kişinin kendi yaşantıları aracılığı ile davranışlarında kasıtlı olarak istendik değişme oluşturulurken şu noktaya özel bir özen gösterilecektir: Edinilen her yeni davranış, kişinin içinde bulunduğu yaştaki kendine özgü gereksinimlerini doyurucu düzeyde ve dengeli bir biçimde gidererek kendini gerçekleştirmesini sağlamalıdır.

Önceleri, daha çok, "bir eğitim kurumunda, bir küme öğrenciye belli dal ya da konularda bilgi verme", onlara belli konuları "öğretme" anlamını çağrıştıran "**öğretim**" kavramı, giderek "öğrenmeyi kolaylaştıracak etkinlikleri düzenleme, gereçleri sağlama ve kılavuzluk etme eylemi"ni dile getirmeye yöneldi (Oğuzkan, 1981; Özoğlu, 1982). Çünkü, konuya ilişkin bilimsel bulgular, kişiye "öğretilen"den çok, "öğrenen" olarak bakılması gerektiğini ortaya koymuştu. Bu nedenle "öğretim" dendiğinde, öğreticinin öğretmesi değil, "her öğrenciye, öğrenim konularını öğrenmeleri ve kendilerini gerçekleştirmeleri için yardım etmesi" anlaşılmaya başlandı. Bu anlamdaki öğretim ise, **öğrenciyi odak almayı**; her öğrencinin kendine özgü özelliklerini tanımayı ve öğretimi bunlara dayandırmayı gerektiriyordu.

Bu gelişmelerin sonucu olarak, kişinin bütünüyle gelişmesine; etkin bir kişisel-toplumsal ve mesleksel uyum gücü kazanmasına yardımcı olmak amacıyla okullarda **öğrenci kişilik hizmetleri** adı altında yeni hizmetler verilmeye başlandı. Öğrenci kişilik hizmetleri, öğretim ve yönetim hizmetleriyle karşılanamayan gereksinimlerin giderilmesini amaçlamaktadır. Bu hizmetler; sağlık, toplumsal yardım (burs, kredi, yurt, yemek vb.), özel yetiştirme (özel kurslar), boş zaman eğitimi, ders dışı etkinlikler ile rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleridir (Kuzgun, 1981) (Bkz. Şekil 1).

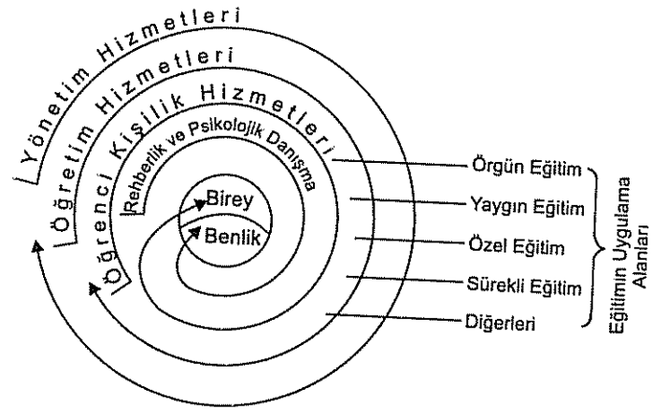
Şekil1. Öğrenci Kişilik Hizmetlerinin Eğitim içindeki Yeri

Okulda verilecek öğrenci kişilik hizmetleriyle öğrencilerin sağlık sorunlarının çözümüne, yeterli düzeyde beslenebilmeleri için gerekli önlemlerin alınmasına çalışılmaktadır. Bu hizmetler aracılığı ile istekli ve yetenekli öğrencilerin burs, kredi ve yurt ya da yatılılık gereksinimleri karşılanmaktadır. Gerektiğinde, özel kurslar düzenlenerek, öğrencilerin özel yetişmeleri sağlanmaktadır. Boş zamanlarını ilgi duydukları, kendilerini geliştirici uğraşlarla değerlendirebilmeleri için onlara spor, müzik, resim, tiyatro, okuma yazma gibi etkinlikleri gerçekleştirme olanağı verilmektedir.

Görüldüğü gibi, öğrenci kişilik hizmetleri, rehberlik ve psikolojik danışmadan başka, kişiliği bütünüyle geliştirmede eğitime yardımcı olması gereken öbür gereksinimleri karşılamaya yönelik hizmetleri dile getirmektedir. Buna göre eğitimde başarının; öğretim, yönetim ve öğrenci kişilik hizmetleri arasındaki işbirliğine ve bu alanlarla ilgili gereksinimlerin eksiksiz giderilmesine bağlı olduğu ortaya çıkmaktadır.

Öğrenci kişilik hizmetleri içinde özel bir yeri olan **rehberlik ve psikolojik danışma**, 20. Yüzyıl'da eğitim alanına getirilen en önemli yeniliklerden biridir. Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri, eğitim kurumlarına, öğretim ve yönetim hizmetlerinin başarısızlıkları yüzünden girmemiştir. Öğrencilerin etkin, başarılı, yaratıcı ve mutlu olmalarını sağlamak için onların öğretimle karşılanan düşünsel gereksinimleriyle birlikte toplumsal -ruhsal gereksinimlerini de karşılamanın bir zorunluluk oluşundan dolayı girmiştir. Benzer bir

deyişte rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri, öğrenciyi bilgi ve beceriyle donatmanın yanı sıra, duygusal-toplumsal yönüyle de geliştirmenin; ona sorun çözme yeteneği, güçlü bir benlik kazandırmanın da gerekli oluşu nedeniyle eğitim hizmetleri arasına girmiştir (Bkz, Şekil 2).

Şekil 2. Eğitimin Organik Yapısı İçinde Rehberlik ve Psikolojik Danışmanın Yeri
Ülkü, 1976, s. 13'ten ufak bir değişiklikle alıntı.

Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri, eğitim kurumları dışında birçok alanda da uygulanma olanağı bulmuştur. İş ve İşçi Bulma Kurumu, meslek seçme, mesleğe yerleştirme, mesleksel uyumlandırma, toplumsal hizmet kurumları, evlenme ve evlilik kurumu, rehberlik ve psikolojik danışmanın uygulandığı öbür alanların belli başlılarıdır.

REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANIN KONUSU

Rehberlik terimi, Farsça "yol gösteren kimse, kılavuz" anlamına gelen "rehber" sözcüğünün sonuna –lik yapım ekinin getirilmesiyle oluşturulmuştur. Söz konusu terim, İngilizce'de "guidance" sözcüğü ile karşılanmaktadır (Özön, 1959; Yeni Redhouse Lügatı, 1962).

Rehberlik ve Psikolojik Danışma Nedir?

Genelde bir "yardım hizmeti" olarak bilinen rehberliğin, insanlık tarihiyle yaşıt olduğu söylenebilir. İlk insanlardan bu yana, bilenler bilmeyenlere; anne babalar, çocuklarına; ablalar, ağabeyler, kardeşlerine; öğretmenler, öğrencilerine yol göstermek, öğüt vermek, onların sorunlarını çözmek biçiminde yardım etme eğilimini gösteregelmişlerdir. Dilimizde bugün "rehber" sözcüğü,

birden çok anlamda kullanım alanı bulmuştur. Örneğin, turistlere turistik yerlerle ilgili bilgi veren kişilere "turist rehberi" denmektedir. Abonelerin telefon numaralarını ve adreslerini içeren kitaplara "telefon rehberi" adı verilmektedir.

"Rehberlik" sözcüğü bugün, bu kitabın konusunu oluşturan ve eğitime dayalı olmak üzere, 20. Yüzyıl'ın başlarından bu yana sürdürülegelen çalışmaların sonucu olarak bir anlam daha kazanmıştır. Bu anlamdaki **rehberlik**, öğrenci kişilik hizmetleri içerisine giren konulardan, daha çok, "öğrencinin kişilik gelişimi ve çevresine uyumu ile ilişkili olan hizmetler"i dile getirmektedir (Kuzgun, 1981).

Ne var ki, yardım eden ve yardım alanların tümü, eğitimde rehberliğe hâlâ, kazanmış olduğu bu anlama uygun olarak bakmamaktadır. Daha çok, kendi konumlarına göre bir anlam verme eğilimi göstermektedirler. Anne, baba, öğretmen, yönetici, öğrenci ve rehberlik uzmanından her biri, konuya kendi yetişimlerine koşut bir anlam vermektedirler. İlgililer, konuyu ortak ve doğru bir bakış açısıyla değerlendirebilecek düzeye ulaştıkça, rehberlik hizmetlerinden yararlanma olanaklarını da kuşkusuz artıracaklardır.

Son yıllarda, psikolojik danışmadan hız ve destek almayan rehberlik hizmetlerinin pek etkili olmadığı anlaşılmış ve bunun sonucu olarak da psikolojik danışmanın önemi artmıştır. Rehberlikte bilgi verme hizmetlerinin bile, tek yanlı bir etkileme işlevi durumundan çıkarılıp eşduyumsal ilişki içinde yürütülmesinin gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu gelişmelerin bir sonucu olarak, geleneksel adıyla "rehberlik" diye bilinen alanın günümüzdeki adına bir de "psikolojik danışma" eklenmiştir.

Bugün **rehberlik** sözüyle daha çok, kişiye çevresini anlamasına yardım için sunulan "bilgi verme" hizmetleri anlatılmak istenmektedir. **Psikolojik danışma** ile de "kişinin kendini anlaması ve öğrenmesi için gerçekleştirilmeye çalışılan özel etkileşim süreci" anlatılmaktadır (Kuzgun, 1981).

Bugün "psikolojik olmayan hizmetlerin, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinden sayılmayacağını ileri sürenler bile vardır. Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin mutlaka "psikolojik yardım süreci içinde ele alıp sunulmasının" gerekliliği, özellikle vurgulanmaktadır. Psikolojik olmayan yardım süreçlerinin, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin dışında tutulmasına gerek olduğu ileri sürülmektedir (Kepçeoğlu, 1981).

Bu kitapta tek başına yer alan **rehberlik** sözcüğü, "psikolojik danışma" kavramını da içeren bir terim olarak kullanılmıştır.

"Rehberlik" teriminin, "psikolojik danışma"yı da içermesi ve daha önce rehberliğin yaygın biçimde kullanılmış olması nedeniyle bu kitapta, "rehberlik ve psikolojik danışma" adının seçilmesi daha anlamlı bulunmuştur. "Psikolojik danışma ve rehberlik" biçimindeki kullanım, yeğlenmemiştir. Bu kavram, birçok kaynakta olduğu gibi, Yüksek Öğretim Kanunu (1981)'nda da "rehberlik ve psikolojik danışma" biçiminde anlatımını bulmuştur.

Söz konusu kaynaklarda, günümüzdeki anlamıyla rehberlik ve psikolojik danışmanın değişik tanımlarına rastlanmaktadır. Bunların içinde çok dar kapsamlılar bulunduğu gibi, geniş kapsamlılar da vardır (örnek olarak bkz. Tan, 1992 ; Baymur, 1975 ; Kuzgun, 1981; Özoğlu, 1982). Bu tanımlarda rehberliğe değişik açılardan yaklaşılmış olsa bile, tümünde belli ortak kavramların kullanıldığı görülüyor. Kişi (öğrenci); kişinin gereksinimleri, gelişim görevleri, yetenekleri, benliği, çevresi, öğrenmesi, yorumlaması, seçmesi, karar vermesi, plan yapması, sorunlarını çözmesi, uyum sağlaması; kişiye, bu işi kendisine meslek edinmiş olan uzmanın düzenli ve sürekli yardımı, bu tanımlamalarda kullanılan kavramların başlıcalarıdır.

Bu tanımlardan da esinlenerek denebilir ki **rehberlik ve psikolojik danışma**, kendini, çevresindeki olanakları tanıması, gizilgüçlerini geliştirmesi, sorunlarını çözebilmesi ve kendini gerçekleştirmesi için kişiye, bu işi kendine meslek edinmiş olan uzmanlarca yapılan düzenli bir yardım sürecidir. Örgün eğitim kurumlarından, bu anlayış doğrultusunda bir rehberlik ve psikolojik danışmanın uygulanması beklenmektedir.

Bu tanımın temel kavramları, "kişi, kendini tanıma, çevresel olanakları tanıma, yardım ve süreç" olarak belirmektedir.

Buradaki **kişi** sözcüğü, okulda bulunan tüm öğrencileri dile getiriyor.

Kendini tanıma sözü; kişinin, genel ve özel yeteneklerini, ilgilerini, tutum ve davranışlarını, güçlü ya da zayıf yanlarını bilmesini anlatıyor.

Çevresel olanaklarını tanıma, içinde yaşanılan ortamın, gelişimi sağlayıcı ya da engelleyici özelliklerini bilmek demektir.

Yardımdan, gizilgüçlerini geliştirerek sorunlarını çözmesi için değişik seçenekleri görebilmesi, bunlardan kendisine en uygun olanını seçebilmesi, yapılacak işlemleri belirleme kararını verebilmesi amacıyla kişiyi bilgilendirme, dışsal baskıların ve iç çatışmalarının bilincine vardırma anlaşılmalıdır. Kişiye yol gösterme, öğüt verme, kişi adına karar verme, onun sorununu çözme anlamı çıkarılmamalıdır.

Süreç ise, rehberliğin kişiye arada bir, rast geldikçe yapılan bir yardım olmadığını; yaşamanın her evresinde karşılaşabileceği karar verme durumlarında ona verilebilecek bir hizmet olduğunu belirtiyor.

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanın İşlevleri

Rehberlik ve psikolojik danışmanın birincil işlevi, "kişinin kendini tanımasına yardım etmek"tir. Kişinin kendini tanıması için, onun bedensel, devinişsel ve bilişsel yeteneklerinin, ilgilerinin, değer yargılarının, tutum ve davranışlarının, yaşamdan beklediklerinin, hoşlandığı ve hoşlanmadığı varlık, olay ve olguların neler olduğunu bilmesi gerekir.

Kişiye kendini tanıtma işi; bir, dıştan değerlendirici çalışmalar; bir de kişiye kendini, kendi güzü ile tanıtıcı çalışmalar olmak üzere iki yolla yapılmaktadır. Dıştan değerlendirme; gözlem, anket, test gibi teknik ve araçlar kullanılarak; kişiye kendini, kendi gözü ile tanıtıcı çalışmalar ise, psikolojik danışma, özgeçmiş gibi tekniklerden yararlanılarak yapılmaktadır (Kuzgun, 1981). (Bkz. Bölüm 7, Psikolojik Danışma; Bölüm 9. Bireyi Tanıma Teknik ve Araçları).

Bu uygulamalardan elde edilen bulguların özetleri, ikili görülmelerle danışana (öğrenciye) iletilmektedir. Bu bilgilerden gizli kalması gerekmeyenler, öğrenci gelişim dosyasına (toplu dosyaya) işlenerek, öğrencinin eğitiminden sorumlu olanların bilgisine sunulmaktadır.

Kişi, kendine ve çevresine ilişkin bilgileri özümsedikçe, benliğini gerçekçi bir doğrultuda geliştirme, doğru kararlar verebilme ve kendini yönetebilme olanağı elde etmektedir, Kişiye bu ruhsal bağımsızlık kazanma yolu, dıştan değerlendirme ile değil, bir **iletişim tekniği** ve **kendini öğrenme süreci** olan "psikolojik danışma" ile açılmaktadır.

Rehberlik ve psikolojik danışmanın ikincil işlevi ise; "bilgi verme, yerleştirme ve izleme hizmetlerini yerine getirmek" tir.

Bilgi verme ile kişinin, kişisel-toplumsal uyumuna yardım edilmektedir. Kişi, verimli çalışma ve tam öğrenme yolları; kişilik gelişim kuralları; yetenek ve ilgilere göre program, okul ve meslek seçme; burs, kredi ve yurt olanakları vb. konularda bilgilenme gereksinimi duymaktadır.

Bunlar gibi, örneğin, sağlık hizmetlerini, ucuz ve iyi beslenme yollarını tanıtma da bir rehberlik ve psikolojik danışma hizmetidir.

Ancak, sağlık hizmeti verme, beslenme olanakları sağlama, birer kişilik hizmetidir (Bkz. Bölüm 10. Bilgi Toplama ve Yayma Birimi).

Yerleştirme denince, rehberlik ve psikolojik danışma aracılığı ile bir okula, bir programa ya da bir mesleğe girmek üzere kararlar alabilmesi ve uygulayabilmesi için kişiye yardım etme gerekli olanakları sağlama gibi işlevler anlaşılmaktadır. (Bkz. Bölüm 10- Yerleştirme Birimi).

İzleme hizmetlerini ise; kişinin aldığı kararların sonuçlarını değerlendirmeye yönelik rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri oluşturmaktadır (Bkz. Bölüm 10 İzleme Birimi).

REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANIN AMAÇLARI

Konusu incelendiğinde de anlaşıldığı gibi **rehberlik ve psikolojik danışmanın amacı**; bireyin, kendini tanımasını ve kendi güçlerine güvenmesini sağlayarak, kişisel-toplumsal gelişimine yardımcı olmaktır.

Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinden yararlanan birey, sonuçta şunları başarabilecek düzeye ulaşmalıdır:

1. Kendi yetenek ve ilgilerini, eğitim olanaklarını, içinde yaşamakta olduğu toplumun beklentilerini ve meslekleri tanımış olmalıdır.
2. Özyapısından gelen ya da doğal ve toplumsal çevresinin etkileri sonucu ortaya çıkan sorunlarını görebilmeli ve bunları çözümleyebilmelidir (analiz edebilmelidir). Bedensel, devinişsel, bilişsel ve duyuşsal sorunlarının olası çözüm yollarını inceleyerek, bu çözüm yollarından, kendine en uygun olanını , kendi özgür istenciyle (iradesiyle) seçebilmelidir. Sorunlarının çözümünü planlayabilmeli ve bu plan doğrultusunda, beklenen eylemleri gerçekleştirip, gerekli uyumu gösterebilmelidir
3. Başkalarıyla iyi ilişkiler kurabilmelidir. Yaşama karşı olumlu bir tutum göstermelidir.
4. Boş zamanlarını en uygun biçimde kullanabilmek için gerekli anlayış ve görüşü edinmiş olmalıdır.

Görülüyor ki rehberlik ve psikolojik danışma; eğitimin amaçladığı, **kişinin bir bütün olarak gelişmesine, kendini gerçekleştirmesine yardım eden bir hizmet** olarak belirmektedir (Bkz. Bölüm 2. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanın Öğretim ve Yönetimle İlişkisi).

REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANIN İLKELERİ

Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri, belli ilkeler ışığında yürütüldüğünde amacına ulaşabilmektedir. Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin verilişi sırasında göz önünde tutulması gereken ilkeler şunlardır (Kuzgun, 1981, 1991; Kepçeoğlu, 1989; Yeşilyaprak, 2002, Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği, 2001):

1. Rehberlik ve psikolojik danışma, çocuk ve insan haklarına, demokratik toplum değerlerine ve bireysel gereksinimlere dayanmalıdır.
2. Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri, kendilerini tanımak, sorunlarını çözmek, kendilerine yeter duruma gelmek isteyen her bireye sunulmalıdır.
3. Rehberlik ve psikolojik danışmada bireye, saygın bir varlık olarak bakılmalıdır.
4. Rehberlik ve psikolojik danışmada bireye, kendisi için seçimler yapma ve kararlar verme özgürlüğü tanınmalıdır.
5. Rehberlik ve psikolojik danışma, sürekli yararlanılabilecek bir hizmet olarak uygulanmalıdır.
6. Bireysel boyuttaki rehberlik ve psikolojik danışma, gizlilik temeline dayanmalıdır.
7. Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri, etkililiğini, ancak öğrenci odaklı bilimsel ve çağdaş eğitim sisteminde sağlayabilmektedir. O nedenle, okullarımızda bir an önce öğrenci odaklı eğitime geçilmelidir.
8. Rehberlik ve psikolojik danışma, öğrencilerle ilgili olan herkesin işbirliği ile yürütülmelidir.
9. Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinde, bireysel ayrılıklar göz önünde tutulmalıdır.
10. Rehberlik ve psikolojik danışma ile bireyin; bedensel, bilişsel, toplumsal ve duyuşsal yönden, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda, bütünüyle geliştirilmesine ve kendini geliştirmesine çalışılmalıdır.
11. Rehberlik ve psikolojik danışma, eğitimin ayrılmaz bir parçası olarak uygulanmalıdır.
12. Rehberlik ve psikolojik danışma, her okulun kendi amaç, gereksinim ve olanakları ile çevre koşullarına ve öğrencilerin gereksinimlerinin düzenli olarak değerlendirilmesine dayanarak uygulanmalıdır.
13. Rehberlik ve psikolojik danışma; örgütlü, planlı bir biçimde ve profesyonel bir hizmet olarak verilmelidir.

Görüldüğü gibi rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin verilebilmesi için bireye, onun kişisel kararlarına ve bireysel ayrılıklarına duyarlık gösteren, demokratik yaşamın egemen olduğu bir eğitim ortamı gerekmektedir.

Eğitim görevlilerinin tümü, demokratik bilinç, tutum ve davranış edinmiş olmadıkça; kendi payları oranında öğrencilerin tüm yönleriyle gelişmelerine yardım etme istek ve becerisini göstermedikçe, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinden beklenen verim elde edilememektedir. Rehberlik ve psikolojik danışma ilkeleri bu zorunluluğu açıkça ortaya koymaktadır (Bkz. Bölüm 5. Felsefi Temel).

REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANIN SINIRLILIKLARI

Rehberlik ve psikolojik danışma, "her derde deva" bir hizmet değil; sınırlılıkları olan bir hizmetler bütünüdür. Şekil 1'de görüldüğü gibi sağlıklı, etkin bir kişilik geliştirmek için ruhsal (psikolojik) yardımla birlikte, bunun dışında kalan öbür kişilik hizmetlerinin de karşılanması gerekmektedir.

Rehberlik ve psikolojik danışma ile kişinin, kendisine tanıtılabilmesi için o; bedensel, devinişsel, bilişsel, duyuşsal tüm yönleriyle tanınmaya çalışılmaktadır. Ancak, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri bu hizmetlerden yararlanmak isteyen kişinin kendisi, anne babası, öğretmeni, yöneticisi ile anlayış ve işbirliği yapılabildiği ölçüde gerçekleştirilebilmektedir. Öğrenciye, onun anne babasına, toplumsal-ekonomik koşullarına, öğretmen ve yöneticileri Rehberlik ve Psikolojik Danışma ne karşın, rehberlik ve psikolojik danışma hizmeti verilemez. Rehberlikte, danışana karşın, onun sorununu çözmeye yer olmadığı gibi, onunla birlikte onun sorununu çözmeye de yer yoktur.

Rehberlikte uzmanından ve tüm rehberlik ve psikolojik danışma görevlilerinden beklenen; bu hizmetlerden yararlanmak isteyen kişiye kendi gerçeklerini, sorunlarını ve çevresini tanıması için yardımcı olmaktır. Bu anlamdaki yardımla kişi; kendi güçlerini kullanarak sorunlarını çözebilecek ve kendini gerçekleştirebilecek duruma gelecektir. Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleriyle sağlanmak istenen başarı budur. Bundan sonraki başarıyı kişinin olanakları, kararı, girişim gücü ve çabası belirleyecektir.

Onun için, okulda rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin verilmesiyle öğrencilerin tüm sorunlarının ortadan kaldırılacağı sanılmamalıdır. Ayrıca, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinden kısa sürede sonuç alınamadığı da diğer bir gerçektir.

REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMADA YARARLANILAN BİLİM DALLARI

Rehberlikte özellikle yararlanılan bilim dalları, kişinin bireysel ve toplumsal boyutlarda incelenmesini kendisine konu edinmiş olan bilim dallarıdır. Rehberlik, bu bilim dallarına koşut bir gelişme göstermiştir. Rehberlik ve psikolojik danışma etkinliği olarak kişiye yardım çabası sırasında yaralanılan kavram ve teknikler, değişik bilim dallarından alınmıştır. Çünkü, rehberlik ve psikolojik danışma, disiplinler arası, uygulamalı bir alandır.

Rehberlik ve psikolojik danışmaya katkıda bulunan bilim dallarının başlıcaları; ruhbilim (psikoloji), toplumbilim (sosyoloji), toplumsal ruhbilim (sosyal psikoloji), ekonomi, insanbilim (antropoloji) ve eğitbilim (pedagoji)'dir (Özoğlu, 1982).

Ruhbilim

Ruhbilim, insanların algılama, kavram oluşturma, usavurma, duygu, coşku vb. özellikleri üzerinde araştırma yapan bir bilim dalıdır. İnsanların ruhsal (duyuşsal ve bilişsel) yaşamını etkileyen koşulları incelemektedir. Organizmanın çevreye uyumu ile ilgili sorunları ele almaktadır. Buna göre ruhbilimin; insanların davranışları, bilişsel ve duyuşsal süreçleri; kısacası, kişilik oluşumları üzerinde çalıştığı ortaya çıkmaktadır.

Bu dal, rehberlik ve psikolojik danışmanın yararlandığı bilim dallarının başında gelenlerinden biridir. Kişinin gelişim örüntülerini, kişilik devingenliğini, kişiler arası ilişkilerini anlamada ruhbilimin rehberlik ve psikolojik danışmaya büyük yardımları olmaktadır. Ruhbilim, kişinin yetenek, ilgi ve değer yargılarının ölçülmesinde önemli yardımda bulunmaktadır. Ayrıca ruhsal (psikolojik) ölçme, rehberlik ve psikolojik danışmanın gelişimini etkilediği gibi rehberlik ve psikolojik danışma da ruhsal ölçme için geniş bir uygulama alanı sağlamıştır.

Eğitsel başarının belirlenmesi amacıyla, kişinin alabilirliğini (kapasitesini) ölçme çalışmaları asıl gelişmeyi, 20. Yüzyıl'da göstermiştir. Genel yeteneğin (zekânın), özel yeteneklerin, kişiliğin ve ilgilerin gerçek boyutlarıyla ölçülmesi, önemini bugün de korumaktadır.

Düzenli rehberlik ve psikolojik danışma etkinliklerinin ortaya çıkışı ile birçok toplumsal değişme ve davranış bilimlerindeki, özellikle ruhbilimdeki gelişmeler, aynı zamana rastlamaktadır (Özoğlu, 1982) Kişiler *ve* kişiler arası ilişkiler, bilimsel yöntemlerle incelendikçe kişinin özellikleri, gereksinimleri, daha düzenli ve güvenilir bilgiler olarak ortaya konmuştur. Sağlıklı kişilik geliştirmesi için bireye, bunlardan yararlanarak yardım etme olanağı doğmuştur.

Bu gelişmeler, ruhbilim kliniklerinin, çocuk rehberlik merkezlerinin kurulmasına; ruhbilimcilerin (psikologların), okullarda görev almasına yol açmıştır.

Kişinin bilişsel yeteneklerini ölçme çalışmaları sonucu, ayrı meslekler için, ayrı bilişsel yeteneklerin; dahası duygusal zekânın gerekli olduğu anlaşılmıştır (Goleman, 1995). Bu bulgulara dayanılarak, rehberlik ve psikolojik danışma programlarında bu yönde değişiklikler yapılmıştır.

Rehberlik ve psikolojik danışmaya bir başka katkıyı da 20. Yüzyıl'ın ilk yıllarından bu yana gelişimini sürdüren **ruh sağlığı** yapmış bulunmaktadır. Ruhsal bozuklukların nedenlerini araştıran çalışmalar, kişinin toplumsal-ruhsal uyumu için gerekil önlemlerin alınması görevi ise, zamanla, rehberlik ve psikolojik danışmanın işlevi durumuna gelmiştir. Bu işlev, özelleşip yoğunlaşarak, "psikolojik danışma" adıyla sürmektedir. Ruh hekimliğinin (psikiyatrinin) yöntemlerinden birçoğu, psikolojik danışmada kullanılmaya başlanmıştır.

Toplumbilim

Toplumbilim; oluşumu, işleyiş ve gelişimiyle kişiyi yaşadığı sürece etkileyen topluma ilişkin temel kavramları ve yasaları ortaya koymaktadır (Ozankaya, 1975). Benzer bir deyişle, toplumbilim, toplum içinde insanı incelemektedir.

Rehberlik ve psikolojik danışma, toplumbilimsel bulgulardan yararlanmakla, kişiyi daha gerçekçi bir biçimde ele almış olmaktadır. Kişiyi grup içindeki yaşantılarıyla inceleyen toplumbilim, kişinin benlik kavramının gelişim sürecinin daha iyi anlaşılmasına ve benliğinin güçlendirilmesine yardım etmektedir. Kişiyle durum arasındaki ilişkilerde denge sağlanması, grupsal deneyimlerle doğrudan bağlantılıdır.

Toplumsal Ruhbilim

Ruhbilim, toplumbilim ve insanbilimler arası bir disiplin olan toplumsal ruhbilim, incelediği toplumsal etki ve uyma; tutumlar; grup yapısı ve devingenliği; iletişim; toplumsallaşma, kültür ve kişilik; toplumsal değişme ve kişilik değişmesi gibi konulara ilişkin bulgularından, rehberlik ve psikolojik danışmayı çokça yararlandırmaktadır (Bkz. Kâğıtçıbaşı, 1977).

Ekonomi

Rehberlik ve psikolojik danışmada; üretim, ürün ve tüketime ilişkin bilgiler sağlayan, kişinin toplumsal yaşamdaki rol ve statüsünü belirleyen ekonomi biliminden de yararlanılmaktadır. İnsan için sonuncu ve sürekli amaç olan "kendini gerçekleştirmeyi" başarmanın ilk koşulu durumundaki bedensel gereksinimlerinin giderilmesi, doğrudan doğruya ekonomik durumla ilgilidir. Kişinin benlik oluşumunu, eğitimini, yöneleceği iş ya da mesleğin, toplumsal yaşam biçiminin belirleyicileri arasında da ekonomik durum, ön sıralarda yer almaktadır. Bu nedenle ekonomi, rehberlik ve psikolojik danışma alanına önemli yararlar sağlayan bir daldır (Bkz. Bölüm 5. Ekonomik Temel).

İnsanbilim

Kültürü, tarihsel derinliği içinde inceleyen insanbilim, rehberlik ve psikolojik danışmanın yararlanmakta olduğu bir diğer bilim dalıdır. İçinde doğup büyüdüğü kültürel çevrenin, insanın kişiliği, benliği üzerinde silinmez izler bıraktığı bilinmektedir. Bu nedenle, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinde, kültürü ve onun oluşum sürecini çalışma alanı olarak seçen insanbilimden, önemli ve anlamlı yararlar sağlanmaktadır.

Eğitbilim

Disiplinlerarası uygulamalı bir hizmet olan eğitim alanından da rehberlik ve psikolojik danışma, çokça yararlanmaktadır. Eğitim konusunda ve uygulamalarındaki gelişmeler, rehberlik ve psikolojik danışmaya doğrudan katkılarda bulunmuştur. Eğitbilim, toplumun eğitim sistemine göre oluşturulmuş olan okul örgütüne, programına, amaçlarına, yöntemlerine ve araçlarına ilişkin bilgiyi vererek, rehberlik ve psikolojik danışmaya yardımcı olmaktadır. Türlü nedenlerle eğitim amaç ve uygulamalarının değişmesi, rehberlik ve psikolojik danışma gereksiniminin ortaya çıkmasında önde gelen etkenlerden biri olmuştur. Toplumların yönetimi demokratikleştikçe; toplumda insan haklarına saygı, temel ilke durumuna geldikçe, eğitim de bu yönde değişme göstermiştir. Rehberlik ve psikolojik danışmaya eğitimdeki hizmet kapısı, bu değişim ve gelişmelerden sonra aralanmıştır.

BÖLÜM 2

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanın Öğretim ve Yönetimle İlişkisi

Bilindiği gibi çağdaş okul, öğrenciye salt bilgi ve beceri kazandırmayı amaçlamamaktadır. Öğrencilerin toplumsal uyum gücü ve duygusal olgunluk kazanmasına yardımcı olmayı da görev bilmektedir. Bu amaçla, öğretim ve eğitim yönetimi hizmetlerinin yanı sıra, öğrenci kişilik hizmetlerinden biri olan rehberlik ve psikolojik danışmadan da yararlanarak öğrencinin kişiliğini bütünüyle geliştirmesine yardımcı olmaya çalışmaktadır. Onun için öğretim, eğitim yönetimi, öteki kişilik hizmetleriyle birlikte rehberlik ve psikolojik danışma, bugün, eğitim sürecinin üç temel boyutu durumuna gelmiştir. Ancak, birbirleriyle bu denli yakından ilişkili olmalarına ve genelde aynı amaç doğrultusunda verilen bir hizmet niteliği taşımalarına karşın, bunların birbirinden ayrılan yanları da bulunmaktadır.

AYIRICI ÖZELLİKLER

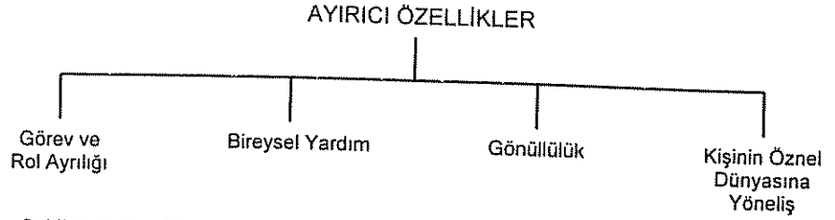
Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerini öğretim ve eğitim yönetimi hizmetlerinden ayıran özellikler; görev ve rol ayrılığı, bireysel yardım, gönüllülük ve bireyin öznel dünyasına yöneliş açılarından incelenebilir (Bkz. Şekil 3).

Görev ve Rol Ayrılığı

Rehberlik ve psikolojik danışma, öğretim ve eğitim yönetimi hizmetlerini yürütenlerle anlayış, tutum ve davranış birliği içinde olan ayrı görevlilerce yerine getirilmesi gereken bir hizmettir. Yöneticilerden, öğretmenlerden ve reh-

berlik uzmanlarından her birinin, eğitim süreci içinde kendilerine özgü görevleri ve rolleri vardır. Yönetici, okuldaki her türlü eğitim, öğretim etkinliklerinin ilgili yasa, yönetmelik ve programlar çerçevesinde uygulanmasından sorumlu ve bu konuda yetkili kişidir. Öğretmenin görevinde ağırlığı, öğretim işi oluşturmaktadır. Rehberlik ve psikolojik danışma uzmanı ise, bireyin kendini tanımasına ve gerçekleştirmesine yardımcı olma sürecine ağırlık vermektedir.

Bu görev ve rol ayrılıkları nedeniyle yönetici, öğretmen, rehberlik ve psikolojik danışma uzmanlarının, kendi görev ve rollerine uygun bir biçimde yetiştirilmeleri gerekmektedir. XI. Milli Eğitim Şurası'nda, eğitim uzmanlarının yetiştirilmesine ilişkin olarak, bu anlayış doğrultusunda kararlar alınmıştır (Bkz. MEB Tebliğler Dergisi, 2145,15.8.1983).

Şekil 3. Rehberlik ve Psikolojik Danışmayı Öğretim ve Yönetimden Ayıran Özellikler

Görev ve rolleri, "eğiticilik" noktasında rehberlik ve psikolojik danışmayı meslek edinmiş olanlarla çalışan öğretmen ve eğitim yöneticileri de rehberlik ve psikolojik danışma uzmanı gibi, öğrenciyi odak alan bir tutuma sahip olmak durumundadırlar. Bu üç görevli arasında bu yönde bir görüş birliği oluştuğu zaman, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri, gerçekleşme yoluna girmiş olacaktır. Öğretmen, yönetici ve rehberlik uzmanları, kendi görevlerini yerine getirme, kendi rollerini oynama yoluyla, ortak amaç olan "bireyin sağlıklı bir kişilik geliştirmesi "ne yardım etmeyi başaracaklardır.

Öğretmenler, öğretim görevini; yöneticiler de yönetim görevini, çoğu kez bir başlarına yerine getirmektedirler. Rehberlik ve psikolojik danışmada ise, ilgililerin tümü, sürekli olarak, birbirleriyle ilişki içinde bulunmak, gerekli kararları birlikte vermek ve işbirliği içinde uygulamayı gerçekleştirmek zorundadırlar.

Bireysel Yardım

Çağımız okulunda öğrenmenin, bireysel ayrılıklar göz önünde tutulmadan, tam anlamıyla gerçekleştirilemeyeceği bilinmektedir. Buna karşılık, bugünkü yapılarıyla okullarımızda böyle bir öğrenim uygulanamamaktadır. Öğretmenin bireysel gereksinimlere göre öğrenmeyi gerçekleştirmesini, önce sınıflardaki öğrenci sayısının çokluğu engellemektedir.

Öğrenci sayısı elverişli olsa bile, öğretmenin bireysel ayrılıkları nesnel olarak belirleyip, buna uygun bir öğrenmeyi gerçekleştirecek düzeyde yetiştirildiği söylenemez. Ayrıca öğretmenin, bu iş için gerekli olan zamanı da yoktur. Bu vb. nedenler yüzünden okullarda öğrenim etkinlikleri, genellikle orta düzeydeki; kimi zaman da üst düzeydeki öğrencilere göre ayarlanmakta ve uygulanmaktadır.

Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin verildiği okullarda ise, her bireyin, kendi olanaklarını kişisel gelişimi yolunda en iyi biçimde kullanmasına yardım edilmeye çalışılmaktadır. Salt sorunlu öğrencilerle değil, özel bir sorun çıkarmayan orta ve üst düzeyde başarı gösteren öğrencilerle de birer "öğrenen" olarak ilgilenilmektedir. Çünkü, rehberlik ve psikolojik danışmada öğrenmeye, bireysel bir olgu olarak bakılmaktadır. Her öğrenci, **kendine özgü özelliklerine göre öğrenen ve yaşayan** birer birey olarak görülmektedir. **Öğretimin bireyselleştirilmesi** demek olan bu yaklaşımda, gerçek bir öğrenmenin, ancak bireysel yardım yoluyla sağlanabileceği bilinmektedir.

Rehberlik ve psikolojik danışmanın amaçlarından biri de öğretimi, öğrencilerin her birinin **sağlıklı ve mutlu birer yetişkin** durumuna gelmelerine katkıda bulunacak niteliğe kavuşturmaktır. Öğretim, bir başına ancak genel bir yardımda bulunabilmekte; öğrencilerin bütünüyle gelişmelerini sağlayamamaktadır. Rehberlik ve psikolojik danışma hizmeti verilen okullarda ise, birey için bu amaçla, **özelleştirilmiş etkinlikler** düzenlenmekte ve gerçekleştirilmektedir. Onun için, öğretimin bireyselleştirilebildiği okullarda öğretimle rehberlik ve psikolojik danışma uygulamaları bütünleşmiş olacaktır.

Gönüllülük

Öğretim ve yönetim, zorunlu beklentileri çok olan birer hizmettir. Öğretim ve yönetim uygulamalarında öğrencilerin, toplumsal yetkelerce (otoritelerce) belirlenen amaç ve politikalar doğrultusunda bilgi, beceri ve tutumlar kazanmaları istenmektedir. Öğrenciler, örneğin, belirlenen süre kadar okula devam etmek zorundadırlar. Başarılı sayılabilmeleri için, eğitimin amaçları doğrultusunda yapılan değerlendirmelerde en az, sınıf geçmeyi sağlayan notu ya da puanı almalıdırlar.

Dış denetim ve buna bağlı disiplin, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin girmediği okullarımızda, öğretim ve yönetim hizmetlerinde çoğu kez temel etken durumundadır. Öğrencinin, önceden belirlenmiş olan kurallara uyması beklenmektedir. Okul düzenine, konmuş olan kurallara uymayan öğrenciler, cezalandırılmaktadır

Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinde ise gönüllülük, temel ilkedir. Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri, bireyin duyacağı gereksinimlere,

bireyin kararlarına göre yürütülmektedir. Rehberlik ve psikolojik danışma aracılığı ile kazanılan başarıyı ölçüp değerlendirmek de söz konusu değildir.

Bununla birlikte, özellikle rehberlik ve psikolojik danışmaya ilişkin, bilgi toplama ve yaymada, özel eğitim hizmetlerinde, bir ölçüde de olsa, zorunlu uygulamaların yer aldığı görülür. Örneğin, bir meslek bilgisi verme, bir test ya da envanter uygulama, bir sorun taraması yapma sırasında, gönüllülük ilkesine tümüyle uyulamamaktadır. Bu uygulamalar, nedenleri açıklanmak koşulu ile, belli sınıflarda topluca gerçekleştirilmektedir. Okullar, normal sınıflarda öğretim yapamayacakları kuşkusunu duydukları öğrencilerin özel sınıflara alınmalarının gerekip gerekmediğinin belirlenmesi için, onları rehberlik ve araştırma merkezine göndermektedirler.

Rehberlik ve psikolojik danışma uygulamalarından elde edilen sonuçlar, öğrenciyi başarılı ya da başarısız diye nitelemek; sınıf geçirmek ya da sınıfta bırakmak amacıyla da kullanılmamaktadır. Kişi, kendini anlama ve geliştirme konusunda acaba ne kadar yol aldı? Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri, kişiye ne ölçüde yarar sağladı? Rehberlik ve psikolojik danışmada değerlendirmeye, bu vb. soruların yanıtlarını kimi ölçme araçları, gözlem ve incelemelerle ortaya koymak için başvurulmaktadır.

Genelde gönüllü işi olduğundan, rehberlik ve psikolojik danışmada kişinin, bir başkasınca denetlenmesi söz konusu değildir; amaç, ona **kendi kendini denetleme** gücünü kazandırmaktır. Kişisel-toplumsal gerçekleri dile getiren kurallara uymanın gerekli olduğu bilincine, bireyin ya da grubun, rehberlik uzmanıyla yapacağı görüşmeler sonucunda kendilerinin varmaları beklenmektedir.

Daha önce de belirtildiği gibi rehberlik ve psikolojik danışma, eğitimin amacına ulaşmasına yardımcı olan bir hizmettir. Rehberlik ve psikolojik danışma hizmeti ile eğitim, tutarlı ve köklü sonuçlar verecek biçimde gerçekleştirilmektedir. Birey bu yolla, dış denetim yerine, oluşturacağı iç denetimle kendini geliştirerek kişisel-toplumsal uyumunu sağlama olanağını elde etmektedir. Bunun sonucunda örneğin, bir davranışta bulunmamak gerekiyorsa, birey bu davranışı başkasından çekindiği için değil; bu davranışın yapılmaması gerektiği bilincine sahip olduğu için yapmayacaktır.

Birçok zorunlu yanları bulunsa bile, öğrenme etkinlilerinin de olanak ölçüsünde bireysel gereksinim ve kararlara dayandırılması, beklenen verimin elde edilmesi ve sağlıklı kişilik gelişiminin gerçekleştirilmesi bakımından önemlidir. Öğretim ve yönetimle rehberlik ve psikolojik danışma arasındaki ayrım, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin, okullarda işlevini yerine getirdiği ölçüde azalacaktır.

Kişinin Öznel Dünyasına Yöneliş

Bugün öğretim ve yönetim daha çok, anlatma ve aktarma niteliği ağır basan uygulamalarla sürdürülüyor. Karşılıklı konuşmaya, iletişime ve etkileşime, sorun çözme etkinliklerine öğretim ve yönetimde, oldukça az yer veriliyor. Öğretim sırasında öğrenciye, çoğunlukla kültürel birikime, bilimsel ve teknik bulgulara ilişkin bilgi ve becerilerin kazandırılması gibi, nesnel dünyaya dönük çalışmalar yaptırılıyor. Öğrencilerin, bu bilgi ve beceriler aracılığı ile sorun çözme güçlerini geliştirmeleri bekleniyor. Bunların gerçekleştirilmesi amacıyla öğrenciler daha çok dıştan denetlemekte; belirli kurallara, değer yargılarına uymaya zorlanmaktadırlar.

Rehberlik ve psikolojik danışma ise daha çok kişinin duyuşsal dünyasına, öznel yaşantılarına dönük bir hizmet özelliği taşımaktadır. Bu hizmet aracılığı ile onun, öznel bir niteliğe sahip olan benliğinin güçlendirilmesine ve kişiliğinin bütünleştirilmesine yardım edilmektedir. Rehberlik ve psikolojik danışmada, sorun çözme gücünün geliştirilmesi için kişi, kendi öznel yaşantıları; varlık, olay ve olgulara karşı beslemekte olduğu duygular üzerinde düşünmeye yöneltilmektedir. Bu amaçla kişiyi dinleme ve anlama, rehberlik ve psikolojik danışmada temel yaklaşımdır. Bu çaba sonucunda kişi, kendini sorun çözme gücünden yoksun bırakan takıntı, saplantı gibi çıkmazlarından kurtarmaya çalışmaktadır. Böylece kendini ve başka insanları anlama, kendi yeteneklerini kullanma, fırsatları değerlendirme, insan ilişkilerinde karşılaştığı sorunlara çözüm yolu bulma güç ve becerisini kazanmış olmaktadır (Kuzgun, 1901).

Rehberlik ve psikolojik danışmada kişi, kendisine tanıtılmak amacıyla tanınmaya çalışılırken, temelde öğrenime ilişkin bir karar vermesine yardımcı olmak amacıyla tanınmaya çaba gösterilmektedir.

Öğretimdeki sınav yapma, notla değerlendirme, sınıf geçirme, sınıfta bırakma gibi uygulamalar, öğretmenle öğrenciyi birbirinden uzaklaştırabilmektedir. Bunlar, öğrencinin, öğretmeninden sağlaması gereken "duygusal desteği" zayıflatıcı birer etken olabilmektedir. Rehberlik ve psikolojik danışmada ise, değerlendirmeler öğrenciyle birlikte yapılmakta ve öğrencinin bunu anlayıp kabul etmesi sağlanmaktadır.

Rehberlik ve psikolojik danışmada kişi, koşulsuz, önyargısız kabul görmektedir. Örneğin suçsuz-suçlu, başarılı-başarısız, iyi-kötü herkes, rehberlik uzmanının güzünde aynı değerdedir. İyilerle kötüler, başarılılarla başarısızlar, suçsuzlarla suçlular arasındaki ayrım şu kadardır: Birinciler sorunlarını çözmede başarılıdırlar; ikincilerse, bir başlarına sorunlarını çözmede güçlük çekmektedirler. Ayrıca, her başarı ve başarısızlık da kişiye özgü bir nitelik taşımaktadır.

Sonuç olarak diyebiliriz ki rehberlik ve psikolojik danışma ile öğretim arasında şöyle bir ilişki söz konusudur. Rehberlik ve psikolojik danışma, çağdaş eğitimin temel boyutlarından biridir. Öğretim ve yönetim görevlileriyle rehberlik ve psikolojik danışma görevlileri, aynı amaç çerçevesinde, benzer bir tutumla; ancak, ayrı görev ve rollerle etkinlik göstermektedirler. Bir ayrımla: Eğitimin amaçlarının önceden hazırlanmış olmasına karşılık, rehberlik ve psikolojik danışmada amaçlar ve birtakım kurallar önceden saptanmamakta; bunlara psikolojik danışma sonunda varılmaktadır.

Öğretim ve yönetim hizmetleriyle rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin bütünleşmiş tek hizmet durumuna getirilmesi, belki olanaksız değildir; ama, oldukça güçtür.Bunun için yapılması gereken işlerin başlıcaları şunlardır:

1. Öğretmenler, öğretimi olanaklar ölçüsünde her öğrencinin gereksinimlerine, öğrenme hızlarına ve kendi kararlarına göre yürütülebilecek düzeye eriştirmelidirler.
2. Öğretmen ve yöneticilerin, eğitimi öğrenciye sadece bilgi ve beceri kazandıran bir hizmet olarak değil; öğrencinin, aynı zamanda toplumsal-ruhsal gelişimini gerçekleştiren bir etkinlik olarak görmeleri ve bu anlayışla uygulamaları sağlanmalıdır.
3. Sınıflardaki öğrenci sayısı 24'e indirilerek, bireysel öğretime elverişli duruma getirilmeli ve bireysel öğretim için gerekli olan araç-gereç hizmete sokulmalıdır.

BÖLÜM 3

Rehberlik ve Psikolojik Danışmayı Gerekli Kılan Nedenler

Okullarımızda rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin verilmesine kesinlikle gereksinim vardır. Çünkü kişi kendini, çevresindeki olanakları tanıyarak gizilgüçlerini geliştirmeyi, karşı karşıya kaldığı sorunları çözmeyi ve kendini gerçekleştirmeyi bir başına başaramamaktadır.

Çağımızda toplumsal yapı, eski durağan görüntüsünü yitirmiştir. Teknik, başdöndürücü bir hızla gelişmektedir. Bilimsel, sanatsal ve politik gelişmeler de toplumsal devinimi hızlandırmaktadır. Bu durum karşısında, öğrencilerin gelişim görevlerini gerçekleştirmede yetersiz kalan okulların rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleriyle desteklenmesi, zorunlu duruma gelmiştir.

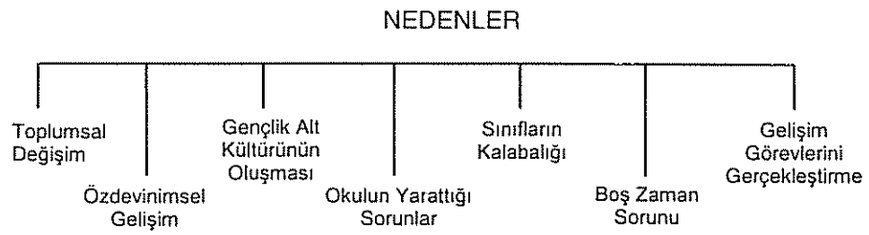
Rehberlik ve psikolojik danışmayı gerekli kılan nedenler; Toplumsal Değişim, Özdevinimsel Gelişim, Gençlik Alt Kültürünün Oluşması, Okulun Yarattığı Sorunlar, Sınıfların Kalabalıklığı, Boş Zaman Sorunu ve Gelişim Görevlerini Gerçekleştirme başlıkları altında incelenecektir (Bkz. Şekil 4).

TOPLUMSAL DEĞİŞİM

Bilim, sanat, teknik ve politikadaki gelişmeler, yeni ulaşım ve iletişim olanakları, toplumsal değişim ve gelişimin hızlanmasında önemli birer etken olmuştur. Bunun sonucu olarak Dünyamız, gittikçe küçülmüş ve uzaklık kavramı görecelik kazanmıştır.

Ülkemizde, toplumsal değişim ve dönüşümün sonucu olarak, dış ve iç göçler arttı. Köy nüfusu hızla azalırken, kent nüfusu hızla çoğalmaya başladı. İnsanlar, daha çok gereksinim ve daha rahat yaşama isteği duymaya başladılar. Kimi iş ve meslekler ortadan kalktı; yeni iş ve meslekler doğdu. Tarım toplumu durumundan endüstri toplumu olma sürecine girildi.

Artan toplumsal devingenliğin etkisiyle okullar da çeşitlenmeye başladı. Buralarda, birtakım yapısal değişikler ortaya çıktı. Özel okul ve dersaneler hızlı artış gösterdi. Hangi okula gitmelerinin, hangi öğretim programını seçmelerinin daha uygun olacağı konusunda, öğrencilere yardım etme, yoğun bir gereksinim durumuna geldi.

Şekil 4. Rehberlik ve Psikolojik Danışmayı Gerekli Kılan Nedenler

Toplumsal devingenliğin artması sonucunda, aile yapısı ve işlevinde de değişiklikler oldu. Büyük aile, yerini hızla çekirdek aileye bırakmaya; kadın, iş yaşamına katılmaya başladı. Geleneksel inançların, değer yargılarının yerini, giderek bilimsel dünya görüşü ve çağdaş yargılar aldı. Geleneksel inançlar ve değer yargıları ile bilimsel dünya görüşü, zaman zaman çatışmaya başladı. Tüm bunlar, rehberlik ve psikolojik danışmayı gerekli kılan bir dizi toplumsal ve kişisel sorunu ortaya çıkardı.

ÖZDEVİNİMSEL GELİŞİM

Özdevinim (otomasyon), üretim gruplarının, hatta tüm fabrikanın, el emeğine gereksinim olmadan çalışmasını sağlamak için bir makineye ya da makine grubuna başvuran teknik demektir. Bu alandaki gelişmeler, toplumdaki kişiler için yeni uyum sorunları doğurmaktadırlar. İş ve meslek yaşamında büyük değişikliklerin ortaya çıkmasına, işsizliğe, daha çok boş zamanın doğmasına yol açmaktadır.

Özdevinimsel gelişmelerin bir sonucu olarak, birçok iş alanları kapanmaktadır. İs yerleri kapanan kişilerin, yeni iş alanlarına hazırlanmaları gündeme gelmektedir. Bununla birlikte özdevinimsel gelişimin, kişiye yeni yaratım düşleri kurma olanağı hazırladığını da belirtmeliyiz.

Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerini zorunlu kılan nedenlerden bir bölümü, bu gibi özdevinimsel gelişmelerin yarattığı sorunların çözümü için yapılması gerekli eğitimsel yenilikler ve uyum sorunlarıdır.

GENÇLİK ALT KÜLTÜRÜNÜN OLUŞMASI

Gençlik, 16-30 yaşları arasında bulunan; "kendi içinde tutarlı olmasına karşın, zaman zaman çocuksu olabilen; ergenlik döneminin bazı kalıntılarını hâlâ yaşayan ve öte yandan yetişkin insana özgü bazı davranışları da arada bir gösteren gerçek insanlar topluluğu" olarak tanımlanmaktadır (Gençtan, 1981). Gençler bir araya gelerek, süregiden toplumsal değer ve kurallara karşıt tutum ve davranışları içeren bir **alt** (karşıt) **kültür** oluşturmaktadırlar. Bu kümelerde gençler, hem içinde bulundukları dönemin özelliklerini hem de kendi sorunlarını yaşamaktadırlar.

Alt kültürlerin çoğu, düşünce açısından olduğu gibi, süre açısından da gelip geçicidir. Bu kültürlerin belirleyici özellikleri, içinde yaşanan kültüre karşı olmaları ya da ondan soyutlanma isteğini içermeleridir. Alt kültürü oluşturan küme bireyleri, gerçeklik sınamaları bozulmuş olduğundan, kendilerinin dışındaki insanları itmekte ve kümelerine özgü belirleyicileri geliştirmeye çalışmaktadırlar. Bu düşünce ve tepkiler, dıştan bakanlara sapık, yıkıcı, tehlikeli görünmektedir.

İleri düzeyde kişilik bozukluğu olan gençler, alt kültür kümeleriyle kolayca kaynaşmaktadırlar. Alt kültür kümesine katılma, gencin ruhsal sorunlarını gidermesine de yardımcı olabilmektedir. Alt kültür küme üyeleri, ruhsal yönden sağlıklı olsalar bile, kümenin oluşturduğu normal dışı nitelikleri benimseyebilmektedirler. Sınırlı bir süre de olsa, kümenin sağladığı gelişimsel gerileme, bir bölümünün, bir süre bu tür kümelere katıldıktan sonra, öncekinden daha iyi bir uyum yapabilecek nitelik kazanarak topluma döndüğü de olmaktadır.

Alt kültür kümelerinin düşünce ve devinimleri, dıştan bakan yetişkinlerde kuşku, güvensizlik yaratmaktadır. Bu da onların, gençlere karşı önyargılı, basmakalıp davranışlar oluşturmalarına yol açmaktadır.

Bu önyargılı tutumları ve basmakalıp davranışları ortadan kaldırmak için, eğitim görevlilerinin, gençlik alt kültürünü tanımaları gereklidir. Okullu gençleri bu alt kültürleriyle tanıyıp, onlara bilinçli olarak yardım etme gereksinimi, rehberlik ve psikolojik danışmayı gerekli kılan nedenlerden birini oluşturmaktadır. (Özoğlu, 1982).

OKULUN YARATTIĞI SORUNLAR

Lise ve dengi okul öğrencilerimizin sorunlarını saptamak amacıyla Baymur'un yaptığı araştırma (1965), ülkemizde rehberlik ve psikolojik danışmayı gerekli kılan nedenlerden birinin de okulun yarattığı sorunlar olduğuna kanıt oluşturmaktadır.

Söz konusu araştırma; okul, gelecek, ev ve aile yaşamı, arkadaşlık yaşamı, kendileri, kendilerinin iç yaşamları ve sağlık ile ilgili olmak üzere, altı alana ilişkin sorunları içeren bir envanter kullanarak gerçekleştirilmiştir.

1778 lise öğrencisi üzerinde yapılan bu araştırmada, öğrencilerimizi üzen sorunlardan birinci sırayı, "okul yaşamı ile ilgili" olanlar; ikinci sırayı da "gelecek ile ilgili" olanlar almıştır. Öbür sorunların önem ve öncelikleri ise; "ev ve aile yaşamı", "arkadaşlık yaşamı", "kendileri ve iç yaşamları", "sağlık ile ilgili" olanlar biçimindedir.

Envanterde, okul yaşamı ile ilgili sorunlardan en çok, öğretmenlerle ilgili olanların işaretlendiği görülmüştür. Öğrencilerin ortalama % 56-80'inin işaretlediği bu sorunlar; öğretmenlerin haksızlık etmeleri, onur kırıcı sözler kullanmaları, daha çok gözde öğrencilerle ilgilenmeleri, öğrencilere anlayış ve yakınlık göstermemeleri, dersten başka hiçbir şeyle ilgilenmemeleri, sık sık değişmeleri ve gereği gibi yararlı olmamalarıdır.

Öğrencilerin okul yaşamı ile ilgili olarak ortaya koydukları öbür sorunları; zekâ derecelerini bilmeme, sınavlarda ve derse kalktıklarında çok heyecanlanma, sınıfta konuşmalara katılmaktan çekinme, çalışıp da başarı gösterememekten korkma, sınava nasıl hazırlanacağını bilmeme, iyi not tutamama; spor, müzik ve resim gibi çalışmalara ayrılacak zamanın az oluşu, tatil aylarında çalışıp para kazanma olanaklarının bulunmaması, okul disiplininin ve okul yöneticilerinin sertliği olarak ortaya çıkmıştır.

Öğrencilerde, okulla ilgili sorunlardan sonra en çok, geleceklerine yönelik sorunların kaygı yarattığı görülmektedir. Öğrenciler, istedikleri okula girememekten, parasızlık ya da sınav engeli yüzünden yükseköğretim yapamamaktan korkmaktadırlar.

Öbür dört grubun başta gelen sorunlarını ise sırasıyla; aileden birinin hastalığının yarattığı üzüntü, arkadaşlarınca aranan bir tip olma isteği, dinsel görevlerini yeterince yerine getirememe ve sağlık oluşturmaktadır.

Baymur'un araştırmasından 20 yıla yakın bir süre sonra yapılan bir başka araştırmada (Gökçe, 1984), şikâyet konu edilmemekle birlikte, "öğretmenlerin öğrencilerine karşı ilgili olup olmadığı" yolundaki soruya verilen karşılıklar, bu konuda olumlu bir gelişme olduğunu göstermektedir. Bu soruya öğrenci-

lerin % 9'u çok ilgilenildiği; % 34,4'ü ilgilenildiği; % 32 6'sı biraz ilgilenildiği; % 24'ü de kendileriyle hiç ilgilenilmediği biçiminde karşılık vermişlerdir.

Bu sonuçları, yaklaşık 20 yılda oluşan olumlu bir değişim olarak yorumlasak bile, okulun yarattığı sorunlar, büyük ölçüde çözüme kavuşturuluncaya değin rehberlik ve psikolojik danışmayı gerekli kılan nedenler arasında yer alacaktır.

SINIFLARIN KALABALIKLIĞI

Her öğrencinin kendi gerçekleri doğrultusunda gelişimini sürdürmesi, kendini gerçekleştirebilmesi, öncelikle onların kendilerine tanıtılmalarını gerektirmektedir. Ne var ki özlenen bireysel öğretimin yapılabilmesinin baş koşulu olan bu tanıma ve tanıtma işini her şeyden önce, sınıflardaki öğrenci sayısının çok oluşu engellemektedir.

Sınıftaki öğrenci sayısını 24'e çekmek, her öğretmene bu görevi yapabilmesini sağlayacak düzeyde bir eğitim vermek, kısa sürede olanaksız görülmektedir.

Öğrencilerin kendi yetenek ve ilgileri yönünde gelişebilmelerini, kendilerine uygun bir mesleğe yönelmelerini sağlamayı engellediği için, sınıfların kalabalıklığı da rehberlik ve psikolojik danışmayı gerekli kılan nedenlerden biri olarak ortaya çıkmaktadır.

BOŞ ZAMAN SORUNU

Kişinin günlük yaşamında tuttuğu işte çalışmak, uyumak gibi zorunlu gereksinimlerini karşılamak için harcadığı süre dışında kalan zamana **boş zaman** denmektedir. Boş zamanların plan ve programa bağlanarak, kişinin ve toplumun istekleri yönünde yararlı etkinliklerle değerlendirilmesinin sağlanmasına ise **boş zaman eğitimi** adı verilmektedir. Günün uyuma ve zorunlu çalışma saatleri dışındaki zamanların yanı sıra, hafta sonu dinlenceleri, emeklilik dönemi de boş zaman olarak nitelenmektedir.

Tekniği, ulaşım ve iletişim araçları büyük bir hızla gelişen, özdevinimsel gelişmelerden yararlanan toplumları en çok düşündüren sorunlardan biri, "bireylerin boş zamanlarını nerede, ne ile ve nasıl değerlendirmeleri gerektiği"dir. Evde, iş yerinde önceleri el emeği ile gerçekleştirilen birçok iş, günümüzde makine ile teknolojinin geliştirdiği olanaklarla gerçekleştirilmektedir. Bu gelişmeler, kişinin günlük çalışmalarını kısaltmakta ve zorunlu işlerden arta kalan zamanını artırmaktadır. Bunun sonucu olarak, çalışma süresini 8 saatin altına indirmeye başlayan ülkeler vardır. Hafta sonu dinlencesini, birçok ülke gibi, biz de yıllar önce 2 güne çıkarmış bulunuyoruz.

Bireyin sağlıklı bir kişilik geliştirmesinde ve mutlu olmasında, boş zamanlarını uygun bir biçimde değerlendirmesi, önemli bir etken olmaktadır. Boş zamanlarını iyi değerlendiren kişi, bundan birçok yararlar sağlıyor. Günlük çalışmaların yarattığı bedensel ve ruhsal yorgunluklar bu yolla giderilerek, harcanan güç yeniden elde ediliyor. Boş zaman etkinlikleri aracılığı ile, kişiler arası ilişkiler güçlendiriliyor. Kişi, boş zamanlarını bilimsel çalışma, resim, müzik, yazın, oyun, spor, gezi, koleksiyonculuk, çiçekçilik, seracılık, toplumsal hizmet vb.den, ilgisini çekenlerle değerlendiriyor, Gerek iş olarak seçmiş olduğu alanda, gerekse ilgi duyduğu başka alanlarda başarısını artıran kişi, bu çabalarıyla özgüven ve özsaygı düzeyini yükseltme olanağını buluyor.

Herkesin, bir işin bir bölümüyle uğraşmak zorunda kaldığı çağımızda kişi, kendi dışındaki dünyayı, etkinlikleri tanıma; dünyaya yabancılaşmama konusunda da boş zamanlarından çok yararlanabilmektedir.

Boş zamanı en iyi biçimde değerlendirme alışkanlığı daha çok, çocukluk ve gençlik dönemlerinde edinilebiliyor. Bu nedenle, boş zamanı iyi değerlendirme alışkanlığının kazanılmasında okulun önemli sorumlulukları vardır.

Bireyin boş zamanlarını, kendini gerçekleştirmede en verimli biçimde kullanabilmesi için de rehberlik ve psikolojik danışma gerekmektedir. Bu yolla kişide kendisinin, okulun olanaklarını, kendini gerçekleştirme yönünde kullanma bilinci geliştirilmektedir. Bu amaçla, ilgili kuruluşlarla da işbirliği yapmak gerekiyor.

GELİŞİM GÖREVLERİNİ GERÇEKLEŞTİRME

Birey, doğduğu andan başlayarak, yaşamı boyunca her an yeni şeyler öğrenmek zorundadır. Çünkü birey, sürekli olarak değişmekte, yeni bir biçim ve öz kazanmaktadır. Bebekliği, çocukluk; çocukluğu, gençlik; gençliği, yetişkinlik; yetişkinliği de yaşlılık izlemektedir. Kişi, bu değişen durumuna ve içinde yaşadığı toplumun değişen koşullarına göre davranışlarını biçimlendirmek, alışkanlıklarında değişiklik yapmak zorundadır. İşte, gelişim dönemlerinin her birinde kişinin mutlu olması, ileride karşılaşacağı görevleri de başarıyla yerine getirmesi için kazanması gereken yeni davranış biçimlerine, alışkanlıklara **gelişim görevleri** diyoruz.

Gelişim görevlerinin çoğu, belli yaşam dönemlerinde ortaya çıkmakta ve bunlar en iyi, o dönemde gerçekleştirilebilmektedir. Bir gelişim görevi "en uygun öğrenme zamanında gerçekleştirilemezse bu aksaklık, daha sonraki dönemlerle ilgili görevlerin başarılmasına da engel olabilmektedir Örneğin, ana dilini öğrenme, 1-2 yaşları arasındaki çocukların gelişim görevlerinden biridir. Ana dili öğrenimi, bu yaşlardan sonra da sürmekle birlikte, dilin kimi temel ögeleri, daha sonra kolay kolay öğrenilememektedir. Araştırmalar, bu yaşlarda yalnız büyümüş olan çocukların, ileride dile tam anlamıyla egemen olamadıklarını gösteriyor. Bu eksiklik, gelecekte çocuğun olumlu arkadaşlık ilişkileri kurmakta da güçlükle karşılaşmasına yol açmaktadır (Baymur, 1978).

Gelişim görevleri; **bedensel olgunlaşma, toplumsal-ekonomik çevre etkileri** ve **kişinin ilgi ya da isteklerin**den kaynaklanmaktadır. Çoğu zaman da bu üç etkinin ortaklaşa etkileriyle oluşmaktadır.

Çocuğa, büyümesi sonucu güçlenen kasları, ayakta durma, yürüme görevini yüklüyor. Sinir sistemi gelişip güçlenen çocuktan, daha önce anlayamadığı kavram ve işlemleri anlaması bekleniyor.

Zamanı geldiğinde, toplumsal-ekonomik çevre, çocuktan örneğin, konuşmasını, okuyup yazmasını; yetişkin duruma gelmiş olanlardan, ailesini geçindirmesini, çocuğuna iyi bir eğitim vermesini istemektedir. Kişi bunları başaramayınca, kaygı duymaktadır. Çünkü o zaman, çevrenin eleştirisiyle karşılaşmaktadır.

Kalıtımsal ve çevresel etkenlerin ortak ürünü olan **kişilik** ve onun özünü oluşturan **benlik**, gelişim görevlerinin üçüncü bir kaynağı durumuna gelmektedir. Bir meslek seçme ve mesleğe hazırlanma, ahlaksal değerler geliştirme, özgüven kazanma, girişkenlik; kişilik ve benlikle ilgili gelişim görevlerinin başlıcalarıdır.

Gelişim görevlerinin az bir bölümü kültürel; çoğu ise evrenseldir. Örneğin, yürümeyi, konuşmayı öğrenme evrensel; belli bir mesleği seçme ve ona hazırlanma, kültürel izler taşımaktadır.

Gelişim görevleri, kısa sürede gerçekleştirilemiyor. Yaşamın belli kesitlerinde kişi, belli ya da birkaç gelişim görevi üzerinde ve en az altı ay kadar çalışıyor. Ayrıca, bir gelişim görevine başladığını ya da bir görevi tamamladığını, çoğu kez ayırımsayamıyor.

Genellikle belli yaşam dönemlerine özgü belli görevleri varsa da bu dönemlerde gelişim görevlerinden birinin sonu, öbürünün başlangıcına girişik olabiliyor. Onun için, bir dönemden öbürüne geçişi ayırımsamak kolay değildir. Ayrıca, bir dönemden öbürüne, herkes ayrı yaşta geçebilmektedir.

Her bireyin kendine özgü gelişim görevlerini yerine getirmesi, onun kişisel ilgi ve yeteneklerini tanımasını ve kişisel gereksinimlerini karşılayacak bir öğrenmeyi gerçekleştirmesini gerektirmektedir.

Beklenen kişilik gelişimini sağlamaları için her bireyin, gelişim görevlerini gerçekleştirmesi zorunlu olduğundan, bu gereksinim de rehberlik ve psikolojik danışmayı gerekli kılan nedenlerden biri olmaktadır (Bkz. Ek 3. Gelişim Görevleri).

BÖLÜM 4

Rehberlik ve Psikolojik Danışma Alanındaki Gelişmeler

Rehberlik, 20. Yüzyıl'ın başlarında ABD'de ortaya çıkmış ve en çok da bu ülkede gelişme göstermiştir. Avrupa ülkelerinde bu alanda ileri düzeyde bir gelişme görülmemektedir. Rehberliğe ilişkin çalışmaların bu ülkelerde daha çok, meslek rehberliği biçiminde sürdürüldüğü gözlemlenmektedir. Ülkemizde ise, özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, ABD'den etkilenerek rehberlikten söz edilmeye başlanmıştır. Bu görünümden yola çıkmak üzere, rehberlik alanındaki gelişmeler; ABD'deki, Avrupa'daki ve Türkiye'deki gelişmeler olarak ele alınacaktır.

ABD'DEKİ GELİŞMELER

ABD'de geleneksel kültürün aktarılmasını amaçlayan eğitim programları, 20. Yüzyıl başlarında hızla gelişen endüstrinin beklentilerine karşılık veremez duruma düşmüştü. Bunun üzerine, işveren kuruluşlarından işçi sendikaları ve kimi eğitimcilere değin birçok kişi ve kuruluşlar, bireyleri bu yeni iş ve meslek yaşamının koşullarına hazırlamaya giriştiler. Bu yeni insan gücünü yetiştirmek amacıyla başlatılan çalışmalar, daha sonra alanını genişleterek birçok rehberlik modelinin oluşmasına yol açtı. Önce meslek rehberliği, sonra eğitsel rehberlik, daha sonra da gelişimsel rehberlik ve ona bağlı olarak de kişisel rehberlik (psikolojik danışma) gelişti.

ABD'de Geliştirilen Rehberlik Modelleri

Bu konuda kimi yazarlarımızın, ABD'de ortaya konmuş olup, "ilk rehberlik modelleri", "ara rehberlik modelleri" ve "çağdaş rehberlik modelleri" olarak belirlenen sınıflandırmayı benimsedikleri görülmektedir (Ülkü, 1976, Özoğlu, 1982). Ancak, daha anlaşılır ve anlamlı bulunması dolayısıyla, ABD'deki gelişmeler sonucu ortaya çıkan rehberlik modelleri burada, aşağıdaki biçimde yedi başlık altında incelenecektir (Kuzgun, 1981). Bunlardan ilk beşi, bugüne değin denenmiş olan başlıca rehberlik modelleridir. Son ikisi ise, bu modellerin tüm özellikleri açısından ayrımlaşmaları sonucu beliren iki temel rehberlik modelidir.

Mesleksel Yardım Süreci Olarak Rehberlik

1985 yılında George Merrill, öğrencilere iş dünyasını tanıtmayı ve onların iş bulmalarına yardımcı olmayı amaçlayan bir çalışmayı başlattı. Bu çalışma, 1898-1907 yılları arasında, Jesse Davis'in bir okuldaki meslek danışmanlığı girişimiyle sürdürüldü. Yine 1907'de, amacı öğrencilerin kişilik gelişmelerine yardım etmek ve öğrencilere meslek bilgisi vermek olan bir rehberlik programı, Grand Rapids'teki okullarda uygulamaya kondu.

1908 yılında ise, Boston'da Frank Parsons, bir meslek bürosu kurarak benzer çalışmalara başladı. Parsons bu çalışmaları ile iş arayan niteliksiz göçmenlerin, kısa bir eğitimden geçirilerek endüstri bölgelerinde işe yerleşmelerine yardımcı olmayı amaçlamıştı. Eğitimci Parsons, meslek bürosundaki çalışmalarını üç aşamada yürütüyordu. Önce, bireylerin yeteneklerini, ilgilerini, kişilik özelliklerini ölçüyordu. Ölçme sonucunda, bireylerin güçlü ve zayıf yönlerini ortaya çıkarmaya çalışıyordu. İkinci aşama olarak, değişik işlerin gerektirdiği nitelikleri belirtiyordu. Üçüncü aşamada da bu işlerin bireye sağladığı olanakları saptıyordu. Özetle, bu çalışma; bireyleri inceleme, iş çözümlemesi yapma ve bu iki veriyi karşılaştırarak eşleştirme olmak üzere, üç aşamalı bir sürece dayanıyordu.

Parsons, bu çalışmaları sırasında, ruhsal özellikleri ölçecek kimi araçlar geliştirmeye de girişmişti. Ancak, bugün için oldukça ilkel kalan bu araçlardan çok, bireyi iş olanakları üzerinde aydınlatma çalışmalarına ağırlık ve önem veriyordu. İş arayanlara ayrıca, bu konuda kitap, kitapçık incelemelerini, işyerlerini gezmelerini ve çalışanlarla görüşmelerini öneriyordu.

Bu yaklaşım, meslek rehberliği ile özdeş görünümdedir. Bu rehberlikten, bireyin işe girmeden önce, hangi işe uygun olduğunun yordanması anlaşılmaktaydı.

Söz konusu girişim, başta New York'taki okullar olmak üzere, kısa sürede birçok kent okullarına yayıldı.

Parsons'ın yaklaşımı, rehberlikte ilk örnek olarak birçok sınırlılıklar taşımaktadır. Bu sınırlılıkların önde geleni, uygulamanın sadece meslek rehberliğine yönelik oluşudur.

Eğitimle Kaynaştırılmış Bir Süreç Olarak Rehberlik

Rehberlik alanında atılan ilk adımdan bir süre sonra kişiye, bir işe yerleşme yaşına gelince yardım etmenin, "gecikmiş bir yardım" olacağı görüşü oluşmaya başladı. Bireye, okul sıralarından başlayarak yardım etmenin daha yararlı olacağı ileri sürülüyor ve bu amaçla kimi okullarda, iş yaşamının gereklerinin açıklanmasına yer veriliyordu. Giderek yaygınlaştırılan bu uygulamanın sonucu olarak, rehberlikle eğitim kaynaştırılmaya çalışılıyordu.

Bu görüşün savunuculuğunu yapanların başında gelen eğitimci Brewer'e göre, eğitimle rehberliğin amacı aynıdır. Eğitim de rehberlik de öğrencinin başarılı, uyumlu bir kişi durumuna gelmesine çalışmaktadır.

Eğitimle rehberliği özdeş hizmet alanları olarak gösterenler, daha ileri giderek, tıpkı ders konuları gibi rehberlik konusunda da sınıfta öğrenciye bilgi verilmesi gerektiğini savunmuşlardır. Böyle bir anlayışın rehberliğin gelişimini engellemesine karşılık, okul programlarına grup rehberliği saatlerinin girmesini sağlamak gibi katkısı da olmuştur.

Klinik Yaklaşım Süreci Olarak Rehberlik

Eğitim kurumlarına rehberlik hizmetlerinin girmesini gerekli kılan önemli nedenlerden biri de bireysel ayrılıkların varlığının anlaşılması olmuştur. Bireysel eğitim yapılabilmesinin ise; kişisel ilgilerin, yeteneklerin çözümlenmesine ve kişisel gereksinimleri karşılayacak olan öğrenme yöntemlerinin geliştirilmesine bağlı olduğu görülmüştür. Rehberlikte klinik yaklaşım, işte, bu nedenle uygulanma olanağı bulmuştur.

Minnesota Üniversitesi'nde geliştirilen klinik yaklaşımda önce, bireyin ayrıntılı olarak incelenmesi; sonra da istediği kararları vermesine yardım edilmesi gerektiği ileri sürülüyordu. Bu yaklaşımda sorun'un güçlük derecesinin belirlenmesi, en önemli aşama sayılıyordu. Doğru tanı konduktan sonra, sorunu giderecek önerilerin belirlenmesinin kolaylaşacağı düşünülüyordu.

Klinik yaklaşımda danışman, kendisine önerilen yollardan birini seçmede özgür olan danışana, içgörü geliştirici yaşantılar kazandırmayı amaçlıyordu.

Bu model, tanı için test, envanter gibi dışsal teknikleri de kullandığından, birçok ölçme aracının geliştirilmesine de yardımcı oldu.

Kişiyi tanımada kesin sonuç verebilen ölçme tekniklerini kullandığı için klinik model, bilimsel bir yaklaşım sayılmaktadır. Ancak, bu modelin kişinin benlik tasarımını; eşdeyişle, ölçülen niteliklerine ilişkin tutumunu yansıtmaması, yardımların bilişsel süreçlere bağlı kalması ve kullandığı tekniklerin geçerliliklerinin düşük olması eleştirilmiştir. Kişiyi bir bütün olarak ele almaması, danışma sürecinde danışmanın danışana öğüt vermesi ve bu yolla onun bağımlı kalmasına neden olunması da klinik modelin eleştirilen diğer yönleridir.

Birçok ölçme araçlarının ve kişisel dosya sisteminin geliştirilmesine yol açması ise, klinik yaklaşımın, rehberlik ve psikolojik danışmaya yaptığı katkılar olarak değerlendirilmektedir.

Bu yaklaşım da Parsons'ın modeli gibi, "özellik-etken modeli" diye adlandırılmıştır.

Gelişimsel Yaklaşım Olarak Rehberlik

Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinde 1950'lerden önce, bireyleri dışsal ölçme aracılığıyla tanıma ve kendi çevre olanakları konusunda bilgilendirme önem taşıyordu, 1950'lerden sonra ise, bu eğilimden vazgeçildi. Bu eğilim, yerini kişinin kendini ve çevresini nasıl algıladığının değerlendirilmesine bırakmaya başladı. Buna bağlı olarak, "kişiyi tanıma" amacı da **kişinin kendini tanıması** amacıyla yer değiştirmiş oldu. Böylece, kişinin **benlik tasarımı**nın ve davranışlarının devingen (dinamik) yapısının anlaşılmasına önem verilmiş oluyordu.

Bugün de geçerli olan bu görüşe göre, rehberlik ve psikolojik danışmadan yararlanan kişi, kendini ve çevresini doğru ve gerçekçi bir biçimde algılama ve gizilgüçlerini geliştirme olanağını elde edecektir. Bunun sonucunda, kendi kişisel değerleriyle toplumun beklentileri arasında bir denge kuracaktır.

Gelişimsel rehberlikte söz konusu amaca ulaşması için kişiye, kendisi ile çevresine ilişkin bilgi verilmekte ve psikolojik danışma uygulanmaktadır.

İlk üç yaklaşımda rehberlik, mesleğe ve eğitim programlarına yönelmeye ve bu alanlara uyum sağlamaya yardım süreci olarak algılanmaktadır. Gelişimsel yaklaşımda ise, kişinin kendini yönetebilen, kendisine uygun hedefler seçip bu hedeflere ulaşmayı başaran bir kişi durumuna gelmesi amaçlanmaktadır, Benliğin gelişimi, bir süreç niteliği taşımaktadır. Onun için bu yaklaşım, rehberlik ve psikolojik danışmayı, yaşamın her anında duyulan bir gereksinim olarak görmektedir. Yine aynı gerçeğe dayalı olarak bu yaklaşıma göre rehberlik ve psikolojik danışmadan, sorunlu-sorunsuz herkesin sürekli yararlanması gerekir.

Görüldüğü gibi, bu modelde karar verme ve yönelme sorunları ortaya çıktığında kişiye yardımcı olma, önde yer alan bir amaç değildir.

Ne var ki okuldaki yönetici, öğretmen ve öteki tüm görevliler, rehberlik ve psikolojik danışma sürecine etkin bir biçimde katılabilecek düzeyde bir anlayış ve beceri kazanmadıkça, bu modelin, amacına ulaşması güç olacaktır.

Karar Vermeye Yardım Süreci Olarak Rehberlik

Rehberliği "karar vermeye yardım süreci" olarak algılayanlara göre kişi, karar vermede güçlük çektiği zaman, rehberliğe gereksinim duyacaktır. Bir sorunu çözme sırasında zorlukla karşılaşınca, kişiye rehberlik yapılmalıdır. Kişinin kendini yönetebilmesi ve doğru kararlar verebilmesi, ona bu anlayışla rehberlik yapılmasına bağlıdır. Bu görüşe göre kişiye karar verme teknikleri, bir ders gibi öğretilmelidir.

Yerinde ve doğru karar verebilmek için kişinin önce seçenekleri algılayabilmesi, sonra da kendi gereksinimleri ile seçenekler arasındaki ilişkiyi kurabilmesi gerekir. Bu ilişkiyi kurmayı başaran kişi, duyduğu gereksinimi hangi seçeneğin en iyi biçimde karşılayabileceğine karar vermede güçlük çekmeyecektir. Bu seçimde temel belirleyici, toplumsal olanaklar ve kültürel değerler olduğu için, rehberlikte başta gelen iş, bu olanak ve değerlerin incelenmesidir.

Eğitim ve meslek seçimi ile ilgilenen yaklaşımlarda, kişinin bütünlüğü görmezlikten geliniyordu. Rehberlik ve psikolojik danışmada kişi yaşamının sadece belli kesimleriyle ilgilenmenin yanlışlığı, kısa sürede anlaşıldı. Meslek rehberliği ile ilgili çabalar, meslek seçiminin, kişinin öbür gereksinimleriyle de yakından ilişkili olduğunu gösterdi.

Görüldüğü gibi, bu yaklaşımda, rehberliğin bir süreç olduğu gerçeği, göz ardı edilmiştir.

Eğitim Hizmetlerinin Bir Parçası Olarak Rehberlik

Günümüze değin denenmemiş olan rehberlik modelleri amaç, yöntem, örgüt yapısı ve görevlilerin eğitimi açılarından incelendiklerinde, iki temel anlayış ortaya çıkmaktadır. Bunlardan birine göre rehberlik, "eğitim hizmetlerinin bir parçasıdır. Bu yaklaşımda amaç, öğrencilerin, öğretimden en üst düzeyde yararlanmalarını sağlayacak koşulları hazırlamaktır.

Bu anlayışın egemen olduğu bir okulda, öğrencilerin ruh sağlıklarını koruyucu ve geliştirici çalışmalara ağırlık verilmektedir. Öğrencilerin yerinde ve doğru kararlar verebilme ve kişisel planlar yapabilme güçleri geliştirilmeye çalışılmaktadır. Okuldaki tüm görevliler, rehberlik hizmetlerinden sorumludurlar.

Bu modelde psikolojik danışma hizmetleri, rehberliğin ayrılmaz bir parçası olarak görülmediğinden, okulda uzman danışmanların bulunmaması, önemli bir eksiklik sayılmamaktadır. Onun için rehberlik hizmetlerinde ağırlık, **bilgi verme**ye ve **grup rehberliğine** kaydırılmıştır. Rehberliğe, öğretim hizmetleri

türünden bir etkinlik olarak bakıldığı için bu hizmetlerin, öğretmen ve yöneticilerce yürütütebileceğine inanılmaktadır.

Varsa, danışmanların (rehberlik uzmanlarının) görevi, rehberlik politikasının saptanmasında, hizmetlerin planlanmasında, yürütülmesinde ve eşgüdümün sağlanmasında öğretmen ve yöneticilere yardımcı olmaktır. Bu kişilerin yapacağı bir diğer hizmet de anne babalara, çocuk gelişimi ve eğitimi konularında danışmanlık yapmaktır.

Bu modeli savunanlara göre okul rehberlik örgütünde çalışacak olan danışmanların, öğretmenlik yetişimine (formasyonuna) ve deneyimine sahip olması gerekir. Öğretmenlik yetişimi, uzman için gerekli olan "okulu toplumsal bir ortam olarak tanıma"yı kolaylaştıran içgörüyü kazandırmaktadır; sınıf ortamında görülenleri, öğrenmeyi etkileyen etkenleri daha iyi anlama olanağını sağlamaktadır. Öğretmenlik yetişimine sahip olan danışmanlar, öğretmen ve yöneticilerce daha çok kabul görmektedirler.

Eğitime katkıları: Rehberliğin bir öğretim hizmeti gibi görülüp öğretmenlerce yürütülmesi, eğitime şu kalkıları sağlamaktadır:

1. Rehberlik ilkeleri, öğretim etkinliklerine daha kolay yansıtılabilmektedir. Grup rehberliği, öğretim etkinliklerinin bir parçası durumuna getirilebilmektedir. Başta öğretmenler olmak üzere, okulun tüm görevlileri, rehberlik hizmetlerine etkin olarak katılmaktadırlar.
2. Öğrenci formlarını doldurma, öğrencilere ilişkin bilgileri kişisel dosyalara yazma sorumluluğu, öğretmenlerin, öğrencilerini daha yakından tanımalarını sağlamaktadır. Öğretmen, öğrencileriyle ilgili olarak topladığı bilgi ve bulguları, eğitim ve öğretimi etkili kılmada kullanma olanağını elde etmektedir.
3. Öğretmenler, öğrencilerini uzun süre gözlemleme fırsatına sahip oldukları için, öğrencilerin güçlüklerini daha kolay görebilmekte ve ortadan kaldırabilmektedirler Öğrenciler bu uygulamada, güvendikleri öğretmenlerden yardım isteyebilmektedirler.
4. Çok sayıda rehberlik uzmanına gerek duymayan bu yaklaşım, öteki bazı yaklaşımlara göre daha ekonomiktir.

Sınırlılıkları : Söz konusu yararlarına karşılık, rehberliği eğitim hizmetlerinin bir parçası olarak gören yaklaşım, şu sınırlılıkları da birlikte getirmektedir.

1. Öğretmenler, özel bir biçimde yetiştirilmemiş oldukları bir alanda hizmet vermek zorunda bırakılmaktadırlar. Yetişim eksikliğinin de etkisiyle her öğretmen, kendine yöre bir rehberlik uygulamasına girişebilmekte; bu ise, rehberlik hizmetlerinin bütünlüğünü zedelemektedir.
2. Öğretmenlerin zamanlarının azlığı ve yetişimlerinin elverişsizliği nedeniyle, başta psikolojik danışma olmak üzere kimi hizmetler savsaklanmaktadır. Öğrencilere ilişkin olarak toplanan bilgi ve uygulama sonuçlarının yazımı, öğretmenlerin çok zamanını almaktadır. Bu ise, öğretim ve rehberlik hizmetlerinin birinin ya da her ikisinin de aksamasına yol açmaktadır. Ayrıca, öğrencilerle ilgili bilgiler çok elden toplandığı için öğrenci gelişim dosyası oluşturmak ve rehberliği bir süreç olarak gerçekleştirmek zorlaşmaktadır.
3. Rehberlikte birincil görevin öğretmene yüklenmesi, danışmana öğretmenlere yardımcı olma görevinin verilmiş olması ve danışmanın hizmet alanının fazla yayılması, uzmanlık düzeyinde hizmet verme olanağını ortadan kaldırmaktadır.

Bir Psikolojik Yardım Hizmeti Olarak Rehberlik

Şimdiye değin denenmiş olan değişik rehberlik uygulamalarının temel özellikleri açısından sınıflandırılmaları sonucunda ortaya çıkan bu ikinci yaklaşımda ise rehberlik, "psikolojik yardım hizmetlerinin bir parçası" olarak görülmektedir.

Bu yaklaşıma göre rehberliğin amacı, "bireyin kendini ve çevresini tanımasına, sorunlarının kaynağını görebilmesine, içsel çatışmalarını çözerek doğru ve yerinde kararlar vermesine yardım etmektir" (Kuzgun, 1981). Amacından da anlaşıldığı gibi bu anlayışta okul danışmanlarının temel işlevi, psikolojik danışmadır.

Öğrencilerin çoğunun, psikolojik danışmaya gereksinimleri vardır. Dışsal tekniklerle kendine ve çevre olanaklarına ilişkin bilgileri edinmesi, öğrencinin yerinde ve doğru kararlar vermesine yetmemektedir. Önemli olan, kişinin kendisine ve çevresine ilişkin bilgileri nasıl algıladığıdır. Bunun anlaşılması ise, psikolojik danışmayı gerektirmektedir.

Rehberlik, eğitimin ayrılmaz bir parçası olmakla birlikte, kendine özgü özellikleri olan bir hizmet alanıdır. Bu nedenle rehberlik hizmetleri, bu alanda uzmanlaşmış olan kimselerce yürütülmelidir. Rehberlik uzmanlarının etkinlikleri, tüm rehberlik ve öğretim alanlarına yayılmalıdır. Ancak, fazla yayılma, danışman'ın etkinliğini azaltacağından, bilgi verme, duruma alıştırma gibi hizmetler, öğretmenlerin sorumluluğuna bırakılmalıdır.

Bu yaklaşımdan yana olanlara göre, rehberlik uzmanlarının öğretmenlikle ilgili bilgi ve becerilere sahip olmaları, yarar sağlamak bir yana, sakınca bile doğurabilir. Öğretim deneyimi, danışma hizmeti için çok kez, istenmeyen tutumlar kazandırmış olabilir. Örneğin, yetkenin (otoritenin) öğretim için gerekli olmasına karşılık, psikolojik danışmada yeri yoktur. Rehberlik ve psikolojik danışma ile öğretim, temelde birbirlerinden ayrıdır. Öğretimde kullanılan bilgi, beceri ve tutumun pek azı rehberlik ve psikolojik danışmada kullanılabilmekledir.

Öğretmenlik yetişimi eksikliği, psikolojik danışma için öğretmen ve yöneticilerle iyi ilişkiler kurmada da bir sakınca oluşturmamaktadır. Başkalarıyla iyi ilişkiler kurmak, belli kişilik özelliklerine sahip olmaya bağlıdır.

Dahası, öğretmenlik, çok yetenekli kişilerin heves ettiği bir meslek olma özelliği de göstermemektedir. Danışmanlığı salt öğretmenlere açık tutmak, alanın gelişmesini engellemiş olacaktır.

Danışmanın, çalıştığı kurumun yapısını, işleyişini ve sorunlarını bilmesi, kuşkusuz yararlıdır. Ancak, bu konuya ilişkin bilgilendirme, hizmet öncesinde ya da hizmet içinde uygulanan kısa bir öğretim programıyla sağlanabilir.

Eğitime katkıları:

1. Rehberlik, uzmanlık düzeyinde yürütüleceğinden, hizmetin niteliği yükselecektir. Bu yaklaşımda, rehberlik örgütü içinde rol ve işlevleri belirgin olduğu için danışmanlar, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerini aksatmadan yürüteceklerdir. Öğrenciler de yeterli kişilerden yardım alma olanağını elde edeceklerdir.
2. Danışmanlar, zamanlarını ve güçlerini verimli bir biçimde rehberlik ve psikolojik danışma alanında kullanabileceklerdir. Çünkü bu yaklaşımda rehberlik ve psikolojik danışma, eğitimin ayrılmaz bir parçası; ama, sınırları belli bir hizmet olarak algılanmaktadır.
3. Öğrencilere ilişkin bilgi ve bulgular, bu yaklaşımda düzenli olarak toplanmakta ve öğrenci kişisel dosyaları, daha kolay geliştirilebilmektedir.

Sınırlılıkları:

1. İlgililerle gereken eşgüdüm kurulmayınca, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri, birkaç uzmanın uğraştığı bir iş durumuna düşüyor. Öğretmen ve yöneticiler, rehberlik ve psikolojik danışma sorumluluğunu, sadece bu görevlilerin işi gibi görüyorlar.
   Sonuçta rehberlik hizmetleri bürosunun çalışmalarından, çok az kişinin haberi oluyor ve bu çalışmalardan çok az kişi yararlanıyor. Giderek rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri, eğitimin ayrılmaz bir parçası olmaktan çıkıyor; okul görevlilerinin tümünün sorumluluk paylaştığı ve politikasının belirlenmesine katıldığı bir hizmet olma özelliğini yitiriyor; salt uzmanların söz sahibi oldukları bir sorumluluk durumuna gelebiliyor.
2. Bir başka sınırlılık, psikolojik danışma hizmetlerinin fazla önem kazanması sonucu, bilgi verme hizmetinin gölgelenme olasılığıdır.
3. Üçüncü bir sınırlılığı da uzmanlık düzeyinde eğitilmiş görevlilerle sürdürülen rehberlik ve psikolojik danışmanın, çok zaman ve para gerektirmesi oluşturmaktadır.

AVRUPA'DAKİ GELİŞMELER

Rehberlikte etken olan bilimler; özellikle psikolojik ölçme ve değerlendirme ile bireysel ayrılıklar psikolojisi önce Avrupa ülkelerinde gelişmeye başladı. Buna karşın rehberlik, bu ülkelerdeki okullara çok sonra girebildi. Buna neden olarak, söz konusu ülkelerin eğitim felsefeleri ile eğitim uygulamalarına egemen olan ve gelişmeyi etkileyen geleneksel tutum gösterilmektedir (Özoğlu, 1982).

İkinci Dünya savaşı arasında Avrupa ülkelerinde, çocuk ve gençlere yönelik okul dışı birçok kurum oluşturuldu. Bu kurumlar, çocuk ve gençlere ilişkin sağlık, iş bulma, toplumsal hizmet, özel eğitim ve suçluluğu önleme gibi hizmetleri örgütlemeye çalıştılar. Daha sonra, okul bitiren gençlerin mesleklere yerleştirilmelerini sağlama çalışmalarına da yöneldiler. Ancak, bu kişilik hizmetleri, ABD'de kazandığı anlamıyla rehberlik ve psikolojik danışma uygulamaları olarak değerlendirilemez (Ülkü, 1976).

Çocuk ve gençleri okul döneminde yöneltmenin gerekliliği, Avrupa'da İkinci Dünya Savaşı sonrasında benimsenmeye başladı. Her Avrupa ülkesinde farklı biçimde ele alınan bu çalışmalar gittikçe hızlandı. 1959 yılında Fransa'da bir dizi eğitim yenileşmeleri gerçekleştirildi. Öğrencileri uygun okullara ve eğitim kurumlarına yöneltmek için gerekli gözlem ve değerlendirmelerin, ilkokuldan başlatılarak sürdürülmesi benimsendi. Özellikle 12-15 yaşları arası, **gözlem dönemi** olarak kabul edildi ve bu dönemde yöneltme çalışmaları yoğunlaştırıldı. 15-18 yaşlar arasında ise, öğrencinin ileride tutacağı işe yakın bir alana yöneltilmesine ağırlık verildi (Reuchlin, 1970).

1960'lı yıllarda Avrupa ülkelerinde hızlanmaya başlayan eğitimde yenileşme çalışmalarında bireyin yeteneklerinin en üst düzeyde ortaya konulması, temel ilke olarak benimsendi. Bu bulguya dayanılarak, öğrencilerin mesleğe, okullara ve ayrı programlara yöneltilmeleri, 16 yaşına dek ertelendi. Yöneltmenin ve yükseköğretime geçme kararının, 16 yaşına dek ertelenmesinin gerektiği, İngiltere'de de benimsendi.

Bu gelişmelere karşılık, söz konusu ülkelerde, yöneltme görevini üstlenecek uzmanların yetiştirilmesine önem verilmedi. 1960'tan sonra İngiltere, ABD'deki gelişmelerden etkilenerek, öğrenciyi yöneltmede rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinden yararlanmak amacıyla bu alanla ilgili uzman yetiştirmeye başladı. Ancak, bu girişim pek yaygınlaştırılamadı.

Bugünkü anlayışla rehberlik ve psikolojik danışma, Almanya, Fransa ve Avusturya'da 1959'da; İtalya ve İngiltere'de 1963'te başlatıldı. Ne var ki, bu işte çok az uzman kullanılmaktadır. Bu iş daha çok, öğretmenlerce yürütülmektedir. Teste önem verilmemekte; rehberlik, daha çok, öğretmenlerin gözlemlerine dayandırılmaktadır. (Ülkü, 1976)

ABD'ye göre Avrupa'da rehberlik ve psikolojik danışma, geride kalmıştır.

TÜRKİYE'DEKİ GELİŞMELER

Ülkemizde rehberlik ve psikolojik danışmaya yönelik ilginin başlangıcı,en çok İkinci Dünya Savaşı'nı izleyen yıllara kadar götürülmekte ve 1948 tarihli Ortaokul Programı'nda yer alan bir cümle de buna kanıt olarak gösterilmektedir. 1948 tarihli Ortaokul Programındaki "Okul, öğrenciyi kendi yetenekleri sınırı içinde en yüksek başarıya götürecek kılavuzluğu yapmalıdır " cümlesinin, öğretmenlerin rehberlik görevine işaret ettiği belirtilmektedir (Kuzgun 1981). Eğitime yardımcı ayrı bir hizmet alanı olarak rehberlik girişimlerinin ise, l950'li yıllarda başlatılabildiği vurgulanmaktadır (Kuzgun, 1981; Özoğlu, 1982)

Oysa, Türkiye'deki rehberliğe yönelik ilginin, çok daha gerilere; 1926 yılına, hatta, 1824 yılına uzandığı görülmektedir. Bu nedenle aşağıda, ülkemizde rehberlik alanındaki gelişmelerin başlangıcı, "İlk Rehberlik Yaklaşımı" başlığı altında verildikten sonra, ABD'den yararlanılarak yapılan girişimler belirtilecektir. Daha sonra, sırasıyla, rehberlik ve araştırma merkezlerinin kurulması; rehberliğin yasalar, yönetmelikler, kalkınma planları, öğretim programları, şuralar, genelgeler ve yönergelerde yer alışı konuları incelenecektir. Sonuncu başlık içinde, okul rehberlik bürolarının kurulmasına, rehberlik hizmetlerinin merkez örgütüne kavuşturulmasına ve uygulamalara da yer verilecektir.

İlk Rehberlik Yaklaşımı

Selim Sabit, 1824 (hicri 1290) yılında yayımladığı Rehnüma-i Muallimin (Öğretmenler Kılavuzu) adlı kitabının 28. sayfasında şu satırlara yer vermiştir:

> Sıbyan mekteplerinde (erkek ilkokullarında) üç defter bulunup, birine, mevcut olan kitaplar ve alat-ı ilmiye (bilimsel aletler), mefruşatın (okulu döşemek için kullanılan eşya) ve eşya-yı saire (diğer eşyalar) kaydolunur.
>
> Birine dahi (de) şakirdanın (öğrencilerin) isimleriyle duhul (okula giriş) tarihleri ve peder (baba) ve velilerinin isim ve şöhretleri (unvanları) ile sakin oldukları (oturdukları) mahalle ve sokağın ismi yazılır
>
> Diğerine dahi sakirdanın ahlak ve adabı (davranışları) ile jurnal (olay kaydı) ve imtihanların hülasası (sınavların özeti) dercedilir (kaydedilir).

Bu satırlar, ülkemizdeki ilk rehberlik yaklaşımını çağrıştırmaktadır.

Türkiye'de rehberlikle ilgili kapsamlı ilk düşünsel yaklaşım ise, Maarif Vekâleti Mecmuası (1 Mayıs 1926, sayı: 7)'nda imzasız olarak yayımlanan; ancak, başka kaynaktan (Gündüzalp, 1961), Sadrettin Celal Antel'in kaleminden çıktığı anlaşılan "Maarif Teşkilatı Hakkında Bir Layiha"da (tasarıda) yer almıştır. Söz konusu layihanın Yüksek Terbiye Enstitüsü'ne ilişkin son bölümünde bu görüş, mesleğe yöneltme çerçevesinde şöyle belirtilmiştir:

> Terbiye Enstitüsünde bulunmasını zaruri gördüğüm diğer bir kısım da "Mesleki İstikamet ve İstifa" meseleleri ile meşgul olacak bir şubedir. Malüm olduğu üzere, bir insanın hangi meslek için azami müstait (yetenekli) bulunduğunu, diğer cihetten muayyen bir meslek için ne gibi malümat ve kabiliyetlere ihtiyaç olduğunu tayin eylemek meselesi, zamanımızı pek farklı bir surette meşgul etmektedir
>
> Son senelere gelinceye kadar muallimler ve aileler, çocukların zihni kabiliyetleriyle, onların hazırlandıkları meslekler arasındaki rabıta ve münasebetleri düşünmüyorlardı. Meslek İntihabı (seçimi) umumiyetle tesadüfi ve gayri ilmi (bilimsel olmayan) bir surette oluyordu. Bunun neticesi, birçok insanlar mnüstait olmadıkları mesleklere giriyorlar ve binnetice (sonunda) kendilerinden beklenen hizmetleri yapamadıklarından rnaada (başka), bu yüzden birçok kazalara da sebebiyet veriyorlardı. Aynı zamanda, mesleklerinde muvaffak olmadıklarını gören gençlerin cesaretleri kırılıyor ve tabiatıyla iştahsız ve şevksiz surette çalışıyorlar
>
> İşte bunun içindir ki, bir taraftan bir gencin hangi sanat ve mesleğe müstait olduğunu, muayyen bir mesleğin ne gibi bilgiler ve kabiliyetler istediğini ilmi bir surette tayin ve tespit etmek, bir kelime ile herkesi azami müsmir (verimli) kılmak için, yerli yerine koymak için çalışılıyor. Amerika'da başlayan ve memleketlerin iktisadi inkişafı ve atileriyle (gelecekleriyle) alakadar olan bu hareket, eski Avrupa memleketlerine kadar sirayet etmiştir. Artık her yerde "Mesleki İstikamet Yurtları" tesis ediliyor. Bu yurtlar bir meslek arayan veya sanat değiştiren gençlere meccani (ücretsiz) olarak istedikleri malumatı veriyorlar, onların mesleki kabiliyetlerini tetkik ve muayyene ediyorlar.

Tasarının devamında, mesleğe yöneltmenin okullar kadar, endüstriyi de ilgilendirdiği belirtilmekte; bu nedenle meslek rehberliğinin yaygınlaştırılması için Yüksek Terbiye Enstitüsü'nde bir Mesleğe Yöneltme Bürosu'nun kurulması önerilmektedir. Ayrıca, Fransa'da böyle bir büronun üç yıldan (1923 Yılın'dan) beri etkinlik gösterdiği anımsatılmaktadır.

ABD'den Yararlanılarak Yapılan Girişimler

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ülkemizle ABD arasında öteki ilişkilerin yanı sıra, eğitime yönelik ilişkiler de sıklaştı. Türkiye/ABD İşbirliği Anlaşması'nın gereği olarak, bir yandan Türk eğitimcileri ABD'ye gönderilirken, bir yandan da Amerikalı uzmanlar, Türkiye'nin eğitim sistemini inceleyerek, bu konuda Milli Eğitim Bakanlığı'na rapor sunmaya başladılar.

Bu raporlarda yer alan eleştirilerden biri de Türkiye milli eğitim sisteminde bireysel ayrılıklara yer vermeyen; toplumun ve bireylerin gereksinimlerini karşılamayan tek tip öğretim programlarının uygulanması idi. Bu uzmanlarca Adana, Samsun, Ankara, İstanbul, Konya ve İzmir'de deneme niteliğinde **rehberlik çalışmaları** yapıldı. Bu çalışmalara ilişkin olarak bir de "Rehberliğin Lüzumu Hakkında Rapor" (1956) yayımlandı. Rehberlik çalışmalarının yapıldığı bu 6 ilde, öğretmen ve yöneticilerin rehberlik alanında yetişmeleri amacıyla kısa süreli, yetersiz kurs ve seminerler düzenlendi.

1949-1950 Öğretim Yılı'nın başında, Gazi Eğitim Enstitüsü'nde bir **Eğitsel Danışma Bürosu** kuruldu. Bu tarihten 6 yıl kadar önce, İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı olarak kurulan ve özellikle okullardaki eğitimi güç çocuklara yardımcı olmayı amaçlayan **Danışma Heyeti**, çalışmalarına birkaç yıl sonra son vermek zorunda kalmıştı. Bu girişimin sürekliliğini engelleyen etmenler de göz önünde tutularak oluşturulan Eğitsel Danışma Bürosu, haftanın *2* gününde Ankara Sarar ilköğretim Okulu ve İhsan Sungu ilköğretim Okulu'nda; 2 gününde de Gazi Eğitim Enstitüsü'nde başvuruları kabul etmeye başladı (Enç, 1950; Selçikoğlu, 1951). Ne var ki Pedagoji (Eğitim) Bölümü öğretmen ve öğrencilerinin işbirliği ile gerçekleştirilen bu çalışmalar da dört beş yıl kadar sürdürülebildi.

"Kör, sağır-dilsiz, zihinsel özürlü ve eğitimi güç çocuklarla üstün zekâlı çocukların okutulacağı okul ve sınıflara uzman öğretmen, başöğretmen ve müfettiş yetiştirilmek üzere, MEB Yükseköğretim Genel Müdürlüğü'nün 16 Mayıs 1952 tarih ve 4720 sayılı onayı ile, 1952-1953 Öğretim Yılı'nda, Gazi Eğitim Enstitüsü'nde, **Özel Eğitim Bölümü** açıldı.

1950'li yıllarda, ABD'de eğitim görüp yurda dönen eğitimcilerin de etkisiyle üniversitelerimizin ve öbür yüksek okullarımızın pedagoji bölümlerinde, rehberlikten söz edilmeye başlandı. 1953-1954 Öğretim Yılı'nda, Gazi Eğitim Enstitüsü Pedagoji Bölümü'nde **rehberlik**, bağımsız bir ders olarak programa girdi.

1953 yılında, iki Amerikalı uzmanın yardımıyla MEB Talim ve Terbiye Dairesi'ne bağlı, **Test ve Araştırma Bürosu** kuruldu. Bu büro, eğitimde kullanılacak ölçme araçlarını geliştirme görevini üstlendi. 1955 yılında, İstanbul Atatürk Kız Lisesi'nde; 1956 yılında da Ankara Deneme Lisesi'nde, **rehberlik ilkelerine dayalı bir eğitim programı** uygulamaya kondu.

1951-1956 yılları arasında hızla süren rehberlik çalışmaları, 2. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın yayımlanışına dek (1967) duraklama gösterdi. Yapılan çalışmalardan beklenen sonuç alınamamıştı. Kısa süreli yetersiz kurs ya da seminerlerden geçirilen öğretmen ve yöneticilerden, "okullardaki başarısızlık, disiplin ve çeşitli psikolojik uyumsuzluklara ve sorunlara çareler ve çözümler bulabilecekleri" umudu boşa çıkmıştı. Bu gerçekçi olmayan beklenti gerçekleşmeyince, rehberlik hizmetlerine duyulan kuşku, tepkiye dönüşmüştü (Özoğlu, 1986).

Yıllar sonra yeniden ele alındığında, rehberliğin uzmanlık işi olduğu ve birçok uygulama zorluklarını içeren bir hizmet özelliği taşıdığı anlaşılacaktı.

Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinin Kurulması

Rehberlik çalışmaları; öğretim programları, örgütlenme ve insan gücü düzeyinde sürdürülürken, 1955 Yılın'da Ankara-Demirlibahçe İlkokulu'nda, **Psikolojik Servis Merkezi** adıyla, ülkemizin ilk rehberlik merkezi açıldı. Sonra bu ad, **Rehberlik ve Araştırma Merkezi (RAM)** olarak değiştirildi. Bugün bu merkez, Ankara-Çankaya RAM olarak görev yapmaktadır. 1959'da Laleli'de İstanbul Rehberlik ve Araştırma Merkezi açıldı. Sonra bu merkez, Cankurtaran'a taşındı. Bugün ise İstanbul-Eminönü RAM olarak çalışmaktadır. Bundan sonra; İzmir-Hatay (1959), Adana (1961), Erzurum (1963), Bursa (1963), Eskişehir (1963), Konya (1970), Manisa (1970), Samsun (1970), Sivas (1972), Denizli (1973), Kütahya (1975), Kayseri (1976), Ordu (1977), Balıkesir (1979), Amasya (1981), Tokat (1981), Antalya (1981), Şanlıurfa (1982), Zonguldak-Merkez (1982), Zonguldak-Karabük (1983), Sakarya (1983), İçel (1983), Trabzon (1983), Diyarbakır (1984), Kırklareli (1984), Kahramanmaraş (1984), Çorum (1984), Kastamonu (1984), Bingöl (1984), Elazığ (1984), Gaziantep (1984), Çanakkale (1985), Çankırı (1985), Isparta (1985), Malatya (1985), Mardin (1985), Niğde (1985), Sinop (1985), Uşak (1985), Burdur (1986), Giresun (1986), Siirt (1986), Kırşehir (1986), Kocaeli (1986), Van (1986), Yozgat (1986), Bolu (1987), Edirne (1987), Hatay (1987), İstanbul-Bakırköy (1987), İstanbul-Kadıköy (1987), İstanbul-Şişli (1987), Nevşehir (1987), Aydın (1988), Bilecik (1988), Bitlis (1988), Erzincan (1988), Kars (1988), Adıyaman (1988), İstanbul-Kartal (1989), Hakkâri (1989), Muş (1989), Artvin (1990), Gümüşhane (1990), Bayburt (1990), Karaman (1990), Aksaray (1990), İstanbul-Sarıyer (1990), İzmir-Karşıyaka (1990), Muğla (1990), Rize (1990), Kırıkkale (1991), Ağrı (1991), Ankara-Yenimahalle (1991), Afyon (1991), Ankara-Mamak (1992), Tunceli (1992), Bartın (1992), Ardahan (1992), Iğdır (1992), Batman (1992), Ankara-Sincan (1993), Ankara-Şereflikoçhisar (1993), İzmir-Alsancak (1993), Tekirdağ (1993), Ankara-Altındağ (1994), Ankara-Keçiören (1994), Ankara-Polatlı (1994), Şırnak (1994), Antalya-Alanya (1995), Manisa-Akhisar (1995), Düzce (1995), Kilis (1995), Yalova (1995), İstanbul-Avcılar (1997), Konya-Beyşehir (1997), Osmaniye (1997), Ankara-Etimesgut (1998), İstanbul-Sultanbeyli (1999) Rehberlik ve Araştırma Merkezi açıldı. Böylece tüm illerimiz, bu merkeze kavuşturulmuş oldu.

Ne var ki bu merkezlerin çoğu, bugüne kadar, yönetmeliğinde yer alan görevlerin tümünü gerçekleştiren birer kuruluş durumuna getirilemedi. Bir süre, görev yerlerinden alınanlar, isteyip istemedikleri sorulmadan buralara atandılar. Ayrıca bu merkezler, uzmanlık düzeyinde eğitim görmüş olan elemanlara da kavuşturulamadı.

Rehberliğin Yasalar, Yönetmelikler, Kalkınma Planları, Öğretim Programları, Şuralar, Genelgeler ve Yönergelerde Yer Alışı

1956 tarih ve 6660 Güzel Sanatlarda Fevkalade İstidat Gösteren Çocukların Devlet Tarafından Yetiştirilmesi Hakkında Kanun'un birinci maddesinde, "Güzel sanatlarda fevkalade icra ve ibda istidadı gösteren çocukları memleket dahilinde veya yabancı memleketlerde Devlet hesabına yetiştirmeye Maarif Vekâleti selahiyetlidir." yargısı yer aldı (Resmi Gazete, 9242, 24.2.1956). Bu madde ile, olağanüstü sanatsal yetenek gösteren çocuklarımızın yetiştirilmesi için kendilerine, gerekli öğretimin verilmesi olanağı tanınmış oluyordu.

1957 tarih ve 6972 numaralı **Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun'**un 14, 15, ve 22 maddelerinde söz konusu edilen; özel eğitimi gerektiren çocukların saptanması, eğitim öğretimleri, bir meslek ve iş sahibi kılınmaları; yetenek, ilgi ve yaşları elveriyorsa, ileri öğrenim yapmalarının sağlanması, rehberlik uygulamalarıyla başarılabilecek işler arasında sayılmaktadır (Resmi Gazete, 9615, 24.5.1957).

1950-1959 yılarında **Türkiye Milli Eğitim Komisyonu,** birçok ülkeleri dolaşarak bu ülkelerin eğitim sistemlerini inceledi. Komisyon, hazırladığı raporda eğitimin bireyselleştirilmesinin, yöneltme ve rehberliğin önemini ve gerekliliğini özellikle vurguladı (Kantarcıoğlu, 1974).

1961 tarih ve 222 numaralı **İlköğretim ve Eğitim Kanunu**'nun 1. maddesinde sözü edilen, her yurttaşımızın "bedensel, zihinsel, ruhsal ve toplumsal bakımdan özürlü olan çocukların özel eğitimlerinin gerçekleştirilmesi, rehberlik hizmetlerini gerektiren konulardı.

1961 tarih ve 334 numaralı Anayasamızın 10, 14, 49. ve 50. maddeleri, rehberliğin gerekliliğini çağrıştıran yargılar taşıyordu (Resmi Gazete, 10859, 20.7.1961).

1. Beş Yıllık Kalkınma Planı (l962)'nın "Eğitim" bölümündeki 1. Ana İlke'de "eğitim sistemimizin, toplumdaki çeşitli görevlerin yurttaşlar arasında bireysel yeteneklere göre dağıtılmasını sağlayacak biçimde düzenleneceği" yargısı yer aldı. Bu amaca ulaşabilmek için, durumları ne olursa olsun, yetenekli öğrencilerin tüm eğitim olanaklarından yararlandırılacakları belirtildi.

Rehberlik ilk kez, **VII. Milli Eğitim Şurası** (1962)'nda ele alındı. Ancak, bu şurada rehberliğe oldukça sınırlı bir düzeyde dokunuldu. Ortaöğretim okullarında "grup öğretmenliği" oluşturuldu.

2. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1967)'nda, rehberlik hizmetlerinin, okullarda planlı, programlı ve bu işi kendilerine meslek edinmiş kişilerce yürütülmesi gerektiği vurgulandı.

2. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda yer alan aşağıdaki paragrafta, rehberliğin niçin ve nasıl uygulanacağı, bu konuda nelerin yapılması gerektiği dile getirildi:

> Gençlere ortaokul ve liselerde sosyal ve mesleki rehberlik hizmeti sağlanacaktır. Bu hizmet gençlerin özel sorunlarında, ders dışı ekinliklerin geliştirilmesinde, yeteneklerine göre daha üst seviyede öğrenime veya okulu bırakanların mesleğe yönelmelerinde, tatil aylarında bir işte çalışmalarını düzenlemede yardımcı olacaktır. Ortaöğretim kademesinde gençlerin yetenek ve ilgilerine uygun meslek ve öğretim dallarına yönelmeleri, okulda geçen zamanlarında eğitim olanaklarından gereği gibi yararlanabilmeleri için okullarda mesleki rehberlik ve eğitim rehberliği hizmetlerinin geliştirilmesi bir programa bağlanacak; 1969 yılı içinde, öncelikle öğrenci sayısı fazla okullardan başlamak üzere bu hizmetleri görecek personelin yetiştirilmesine ve faaliyete geçirilmesine başlanacaktır. Bazı illerde kurulmuş bulunan rehberlik ve araştırma merkezlerinin geliştirilmesi, metod ve araçlar yönünden faydalı olabilecek bir hale getirilmesi için teşkilat ve uzman personel yönünden imkânları genişletilecek ve ihtiyaç duyulan illerde, yeni merkezler için gerekli hazırlıklar 1969 program döneminde tamamlanacaktır.

İlkokul Programı (1968)'nın rehberlikle ilgili 19 ve *22* numaralı eğitim ve öğretim ilkeleri, şu yaklaşımı getirdi:

> **Eğitim ve Öğretimde rehberlik esastır.** Her çocuğun kendi yaşında olan diğer çocuklardan farklı bir fert oluşu ilkesi, bunların, eğitim ve öğretimlerinde de ferdi durum ve ihtiyaçlarına uygun bir programın uygulanmasını gerektirir. Bunun başarılabilmesi için bütün okul yönetici ve öğretmenlerinin, çocuğu sistemli ve sürekli olarak tanımaya çalışması, ortaya çıkacak eğitim, öğretim ve gelişme problemlerini zamanında etkili tedbirlerle çözmeye yardım etmesi gereklidir. Zira yönetici ve öğretmenin esas görevinin rehberlik olduğu unutulmamalıdır.
>
> **Bedeni ve zihni kusuru görülen öğrencilerle özel şekilde meşgul olunmalıdır.** Bedeni, zihni ve toplumsal kusurları bulunan çocuklarla öteki çocukların bir arada yetiştirilmesi kabul edilmiştir. Bunun için ilkokulun, özel sınıf ve programları veya normal sınıf içinde özel tedbirlerle bu çocukların ihtiyaçlarını da karşılamayı esas görevleri arasında düşünmesi gerekir. Hiçbir öğrenci özür ve noksanı yüzünden mecburi öğretimden yoksun bırakılamaz.

Bugünkü anlayışa göre rehberlik; yönetici ve öğretmenin "esas görevi" değilse de bu görevliler, rehberlik hizmetinin verilmesinde önemli bir yer tutmaktadırlar. Özel eğitime gereksinim duyan öğrencilere ilişkin ilke ise, bugünkü anlayışı dile getirmektedir.

VIII. Milli Eğitim Şurası (1970)'nın ana konularını eğitimde yatay ve dikey geçiş, ortaöğretim programlarının çeşitlendirilmesi ve rehberlik oluşturdu. Programların, öğrencileri yükseköğretime; mesleğe ve yaşam'a; hem yükseköğretime hem de mesleğe ve yaşama hazırlayacak biçimde çeşitlendirilmesi konusunda ele alınması, VIII. Milli Eğitim Şurası'nda atılmış olan ileri bir adımdır

1970 yılında, Milli Eğitim Bakanlığınca, **Orta Dereceli Okullarımızda Rehberlik Servislerinin Kurulması Hakkındaki** genelge yayımlandı (MEB Tebliğler Dergisi, 1619, 10.8.1970). Bu genelgeye, **Orta Dereceli Okullarda Rehberlik Servislerinin Kuruluşu ve Görevleriyle İlgili Bazı Esaslar** da eklendi.

Bu gelişmeleri izleyen dönemde, MEB Planlama-Araştırma ve Koordinasyon Dairesi (PAKD)'ndeki **Rehberlik ve Psikolojik Danışma Bölümü** aracılığıyla, başlıca rehberlik konuları ele alındı ve bunlarla ilgili birer kitap yayımlandı. Bu çalışmalar özellikle, rehberlik hizmetlerinin, yurdumuzun çeşitli orta dereceli okullarına yayılması, buralardaki çalışmaların izlenmesi ve okul rehberlik görevlilerine teknik yardım yapılması amacına yönelikti.

1970-1971 Öğretim Yılı'nda, 24 Orta dereceli okulumuzda **uzmanlı rehberlik uygulamaları** başlatıldı. Rehberlik hizmetlerinin, bu alanda hizmetiçi eğitim görüp, "alana yatkın olan öğretmenlerce yürütülmesi" kararlaştırılmıştı.

Bu karar gereğince 1970-1971 Öğretim Yılı'ndan sonra, üniversitelerin psikoloji ve pedagoji bölümlerinden mezun olanlarla eğitim enstitülerinin eğitim bölümü mezunları, eğitim uzman yardımcısı olarak atanmaya başlandı. (MEB Tebliğler Dergisi, 1638, 4.1.1971). Bu öğretim yılı sonunda, PAKD Rehberlik ve Psikolojik Danışma Bölümü, rehberlik çalışmalarını değerlendirdi ve elde ettiği sonuçları bir rapora bağladı.

1970-1971 Öğretim Yılı'ndan başlayarak hızlı bir biçimde yayılan planlı programlı ve uzmanlı rehberlik çalışmaları, kimi üniversitelerimizin daha yeterli programlarla bu alana uzman yetiştirme çabalarını artırmalarına yol açtı. İstanbul'da **Yükseköğrenimde Rehberliği Tanıtma ve Rehber Yetiştirme Vakfı**'nın kuruluşu da bu yıllara (1972) rastlıyor (Arkun, 1980).

Aynı yıllarda hazırlanan **İl Milli Eğitim Müdürlüğü Eğitim Uzmanları Bürosu Yönetmeliği**, 4.1.1971 tarih ve 1693 sayılı MEB Tebliğler Dergisi'nde yayımlandı. Bu yönetmelik hükümlerine göre kurulacak olan ve İl düzeyinde rehberlik ve psikolojik danışma hizmeti vermesi istenen bu bürolarda rehberlik ve okul psikolokluğu yapacak olan kişilere geniş görevler verildi.

Rehberlik uygulamalarına, 1971-1972 Öğretim Yılı'nda, 27 okul daha katıldı.

3. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1972)'nda da eğitimde rehberlik kavramına ve rehberlik uygulamalarına önem verilmesi gerektiği belirtildi

"Ülkemizde sürdürülen uzmanlı rehberlik ve psikolojik danışma uygulamaları, planlı kalkınma döneminin eğitimimize kazandırdığı önemli boyutlardan biri"dir (Kepçeoğlu, 1981).

1972 yılında düzenlenen **Milli Eğitim Reformu Stratejisi**'nde, eğitim sistemimizde **seçme, yöneltme ve rehberlik** ilkesi benimsendi (Resmi Gazete 14335, 13.10.1972).

Rehberlik uygulamalarına 1972-1973 Öğretim Yılı'nda 19; 1973-1974 öğretim Yılı'nda 50 okul daha katıldı

1973 tarih ve 1739 numaralı **Milli Eğitim Temel Kanunu**'nun 6. ve 30. maddeleriyle, **rehberlik ve Yöneltme** ilkesi, yasal bir temele kavuşmuş oldu (Resmi Gazete, 14574, 24,5.1973). Söz konusu yasada Türk Milli Eğitimi'nin "Yöneltme" adlı 3. temel ilkesini açıklayan 6. madde şöyledir :

> Fertler, eğitimleri süresince ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde ve doğrultusunda çeşitli programlara veya okullara yöneltilerek yetiştirilirler.
>
> Milli Eğitim sistemi, her bakımdan, bu yöneltmeyi gerçekleştirecek biçimde düzenlenir. Yöneltmede ve başarının ölçülmesinde, rehberlik hizmetlerinden ve objektif ölçme ve değerlendirme metotlarından yararlanılır.

Ortaöğretimde "yöneltmeyi" dile getiren 30. maddede ise şu cümleler yer almıştır:

> Yöneltme, temel eğitimle başlar; yanılmaları önlemek ve muhtemel gelişmelere göre yeniden yönelmeyi sağlamak için, ortaöğretimde de devam eder. Yöneltme esasları ve çeşitli programlar veya ortaöğretim okulları arasında yapılacak yatay ve dikey geçiş şartları, Milli Eğitim Bakanlığınca düzenlenir,

Kepçeoğlu'nun da belirttiği gibi (1981), Milli Eğitim Temel Kanunu'ndaki bu anlatımların, günümüzdeki rehberlik ve psikolojik danışma anlayışına uygun düştüğü söylenemez. Çünkü rehberlik hizmetleri, yasada belirtildiği gibi, sadece yöneltme hizmetleri değildir. Yöneltme Kavramı, rehberlik ve psikolojik danışma kavramından daha geniş anlamlı olmadığı gibi, rehberlik ve psikolojik danışmaya, yöneltmenin bir aracı olarak da bakılamaz.

Bununla birlikte, söz konusu yasada yer verilen, bireylerin "beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu" yönünden "dengeli ve sağlıklı" olarak yetişmeleri; "yapıcı, yaratıcı, verimli" olmaları amacıyla "ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde ve doğrultusunda" eğitimlerinin öngörülüşü, çağdaş rehberlik anlayışıyla bağdaşmaktadır. Yasada, rehberlik hizmetlerinin temel eğitimde başlatılıp orta eğitimde sürdürülmesi gerekliliğine yer verilişi de "rehberlik ve psikolojik danışmanın sürekliliği ilkesine uygun bir yaklaşımdır. Ayrıca, yasaya egemen olan genel

anlayış, ilköğretim ve ortaöğretimde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin çağdaş anlayışa göre düzenlenmesine olanak vermektedir.

Milli Eğitim Bakanlığına bırakılmış olan hizmetlerin düzenlenişinde alanın yetkili uzmanlarından yararlanılması, rehberlik ve psikolojik danışma ilkelerine uygun düşen uygulamalara yer verilmesi, ülkemiz rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin geleceği açısından büyük bir önem taşımaktadır.

Ülkemizde rehberlik konusu somut bir biçimde ilk kez, "Öğrenci Akışını Düzenleyen Kurallar" çerçevesinde **IX, Milli Eğitim Şurası** (1974)'nda ele alındı. IX. Milli Eğitim Şurası'nda **programların çeşitlendirilmesi** görüşü benimsendi ve 9. sınıfın (lise 1'in), yöneltme sınıfı olması uygun görüldü. 9. sınıfın sonunda öğrencilere yetenek, ilgi ve derslerdeki başarı derecelerine göre, üç programdan birine yönelebilme; programlar arasında yatay ve dikey geçiş yapabilme olanağı tanındı. 9. sınıfın sonunda yapılacak olan yöneltme için sınıf öğretmenler kurulunun, rehberlik servisinin, sınıf rehber öğretmeninin öğrencinin isteğini incelemesi ve sonucu ilgiliye bildirmesi benimsendi. Yöneltmenin ilke olarak zorlayıcı değil, yol gösterici nitelik taşıması gerektiği vurgulandı.

IX. Milli Eğitim Şurası'nda varılan bir başka karar da rehberlik dersinin, öğretmenlik yetişiminin (formasyonunun) zorunlu bir dersi durumuna getirilmesi oldu. Rehberlik ve eğitici kol çalışmaları için ortaöğretim programlarında haftada üç saatlik bir süre ayrıldı. İki saatinin rehberlik için; bir saatinin de eğitici çalışmalarda kullanılması istenen bu saatler, birkaç yıl sonra yeniden kaldırıldı. 1995-1996 Öğretim Yılı'nda kız teknik ve erkek teknik liseleri ile imam hatip liseleri dışındaki orta öğretim okullarının haftalık ders programlarında rehberlik için yeniden bir saatlik bir süre ayrıldı. Bu saatlerin değerlendirilmesinde yararlanılmak üzere bir de Ortaöğretim Sınıf Öğretmenleri için **Rehberlik Programı**'nın hazırlığı başlatıldı.

IX. Milli Eğitim Şurası'nın Milli Eğitim Bakanlığınca onaylanan rehberliğe ilişkin kararları ışığında, **1974-1975 Öğretim Yılı'nda Uygulamaya Konulacak Esaslar** belirlendi. Bunlar MEB Tebliğler Dergisi (1805, 16.9.1974)'nde yayımlanarak yürürlüğe kondu.

Bu ilkeler doğrultusunda başlatılan uygulamalar, rehberliğin okullarımıza girmesi açısından önemli; ancak, gerekli hazırlık yapılmadan atılmış bir adım oldu.

Rehberlik görevleri, birinci derecede, bu alanda yeterli eğitimi, deneyimi; dahası, isteği olmayan öğretmenlere verildi (Kuzgun, 1981). Bu hizmetler, öğretimden ayrı bir hizmetler bütünü olarak ele alınamadı. Uzman yokluğu yüzünden, görevlendirilen rehber öğretmenler, ayrılan rehberlik saatlerinde, "en iyi bildikleri iş olan öğüt verme, iyiyi gösterme işlevlerini yerine getirme"ye çalıştılar. Öğrenciyi tanımayı sağlayan psikolojik, eğitsel araç-gereç kullanılmadı. Öğrenciler, kendilerini tanımayı sağlayan psikolojik ya da eğitsel bir yardım alamadılar. Bu nedenle rehberliği öğrenciler, bir ders olarak algıladılar (Özoğlu, 1986)

IX. Milli Eğitim Şurası'nın 112 numaralı kararında şöyle deniyordu (Dokuzuncu Milli Eğitim Şurası, 1975):

> Okullarımızda genel ve mesleki rehberlik hizmetlerinin örgütlendirilmesi ile ilgili esaslar ve rehberlik programı bütün okullarımızda uygulanacak ve rehberlik programının uygulanması için okul müdürlükleri, gerekli tedbirleri alacaklardır. Sistemin yeni ve önemli unsurlarından olan rehberlik çalışmaları ile yeni ölçme ve değerlendirme düzeninin uygulanmasında yönetici ve öğretmenlere yardımcı olmak, seminerler düzenlemek, danışmanlık yapmak ve uygulamayı yerinde izlemek ve sorunları yerinde çözebilmek amacıyla her ilde rehberlik ve araştırma merkezlerinin kurulması ve mevcutlarının beklenen hizmetleri görecek şekilde geliştirilmesi için kadro tahsisi, uzman atanması, geçici danışman gönderilmesi, seminer ve kurslar düzenlenmesi, yayınlar ve araçlar gönderilmesi gibi tedbirler alınacaktır.

Üç yıllık eğitim enstitülerinde **Ruh Sağlığı ve Rehberlik** adıyla okutulan ders, daha sonra, öğretmen yetiştiren kurumların tümünde **Rehberlik** adıyla okutulmaya başlandı.

MEB' de herhangi bir birime bağlı bulunmayan **rehberlik ve araştırma merkezlerinin** yönetim, yürütme ve değerlendirme sorumluluğu, özel eğitim kurumlarıyla birlikte, 6.8.1980 gün ve 2429 sayılı Milli Eğitim Bakanlığı onayı ile kurulan **Özel Eğitim Genel Müdürlüğü'ne** verildi, (Bu genel müdürlük daha sonra Daire Başkanlığına dönüştürüldü). Milli Eğitim Bakanlığı Merkez Örgütü'nde bir birime bağlanmış olan rehberlik örgütleri ve örgüt görevlileri, 14.6.1983 gün ve 2314 sayılı Bakanlık onayı ile **Özel Eğitim Daire Başkanlığı'**na bağlandı. Rehberlik ve araştırma merkezleri ile yakın ilişkileri bulunan okul rehberlik hizmetlerine ve rehberlik işgörenlerine ilişkin yönetim, yürütme, değerlendirme ve geliştirme sorumluluğu, bu birime devredildi. Aynı onayla, yönetmeliğinde belirtilen görevlerin yanı sıra, "bulunduğu ilin eğitim kurumlarındaki rehberlik hizmetlerini planlama, koordine etme, araç-gereç ve lüzumlu testleri sağlama ve bu hizmetleri geliştirme görev, yetki ve sorumluluğu" da rehberlik ve araştırma merkezlerine verildi. Söz konusu onayla milli eğitim müdürlüğü uzmanlar bürosundaki özel eğitim ve rehberlik uzmanları ve uzman yardımcılarının da rehberlik ve araştırma merkezlerinde çalışmaları sağlandı.

1981 tarih ve 2517 numaralı **Yüksek Öğretim Kanununun** 47. maddesinin A paragrafında, yükseköğretim kurumlarının, öğrencilere götürmeleri gereken öğrenci kişilik hikmetlerine; B paragrafında, mezunlara iş bulmalarında yardım edileceği konusuna; C paragrafında da "Üniversiteler **rehberlik ve psikolojik danışma merkezleri** kurar, öğrencilerin kişisel ve ailevi sorunla-

rını çözümlemeye çalışır." cümlesiyle rehberlik ve psikolojik danışmaya yer verildi. Aynı yasa ile rehberlik ve psikolojik danışma alanı, **eğitimde psikolojik hizmetler ana bilim dalı** içinde yer aldı; rehberlik ve psikolojik danışma lisans programları başlatıldı.

Rehberlik, X. Milli Eğitim Şurası (1981)'nda görüşülüp karara bağlanan **yeni Türk milli eğitim sistemi** içinde de eğitimimizin amaçlarına ulaşılması için vazgeçilmez bir yardımcı hizmet olarak yerini aldı. Söz konusu kararlar arasında, "rehberlik ve yöneltme hizmetleri ve ilkeleri" de belirlendi. (Bkz. Bölüm 6. Meslek Rehberliği ve Psikolojik Danışma)

1961 tarihli anayasamızda yer almış olan ve rehberliği çağrıştıran maddeler 1982 tarih ve 2709 numaralı Anayasamızda da varlıklarını korudu. 1961 tarihli Anayasadaki 10., 14., 49. ve 50. maddelerin içerikleri, yeni Anayasada sırasıyla 12., 17., 56. ve 42. maddelerde yer aldı.

XI. Millî Eğitim Şurası (1982) 'nda ise, ülkemizde eğitimde rehberlik için gerekli uzmanların (okul danışmanlarının) sayısı, görevleri, yetiştirilme ve çalıştırılma koşulları, öbür eğitim uzmanlarının eğitimiyle birlikte ilk kez ayrıntılı biçimde ele alınmış oldu (MEB Tebliğler Dergisi, 2145, 15.8.1983).

1983 tarihinde. 2916 sayılı **Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu** (Resmi Gazete, 18192, 15.10.1983) yürürlüğe girdi. Bu yasa ile, özel eğitimin temel ilkelerinin, özel eğitim kurumu ve görevlerinin belirlenmesinin yanı sıra, rehberlik ve araştırma merkezleri ile okullarda rehberlik ve psikolojik danışma hizmeti verecek olan birimlerin görevleri de yasal temele kavuşturulmuş oldu.

Rehberlik alanındaki son gelişmelerden bir diğeri. **Milli Eğitim Bakanlığınca Okul Rehberlik Hizmetleri Yönergesi** (21.11.1983)'nin hazırlanmasıdır. Özel Eğitim Dairesine bağlanmış olan **okul rehberlik hizmetleri büroları**nın, bundan böyle okul rehberlik hizmetlerini bu yönergeye göre planlamaları, yürütmeleri ve değerlendirmeleri istendi. Bu hizmetlerdeki işgörenlerin hangi görevleri yürütecekleri, kurumlararası eşgüdüm ve işbirliğinin nasıl sağlanacağı da söz konusu edildi.

Bu alandaki son gelişmelerden bir başkası, 13.12.1983 tarih ve 179 sayılı **Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname**" nin 18. maddesiyle gerçekleştirildi.

Bu madde ile Özel Eğitim Dairesi Başkanlığının adı, **Özel Eğitim ve Rehberlik Dairesi Başkanlığı** olarak değiştirildi. Rehberlik bir şube müdürlüğü ile yürütülmeye başladı

Ülkemiz rehberlik ve psikolojik danışma örgütü ve örgüt işgörenlerinin görevleri, **Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği** ile yürürlüğe kondu (Bkz. MEGSB Tebliğler Dergisi, 2201, 16.12.1985).

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 8.7.1987 tarih ve 119 sayılı kararı gereğince, 1987-1988 Öğretim Yılı'ndan başlayarak ortaokul, lise ve dengi okullarımızda, **rehberlik ve eğitici çalışmalara ayrılan saatler** kaldırıldı. Bu çalışmaların, günlük ders saatleri dışında yapılması öngörüldü. Ardından, MEB Özel Eğitim ve Rehberlik Dairesi Başkanlığının 2.12.1987 tarih ve 426 sayılı genelgesinin 6. maddesinde şu açıklama yapıldı;

> 6. Rehber öğretmenler ile sınıf rehber öğretmenleri, o öğretim yılı içinde yapacakları grup faaliyetlerini (test, anket, rehberlik teknikleri uygulamak gibi) belirten bir plan hazırlayarak okul müdürüne sunacak; okul müdürü bu faaliyetlerin yapılabilmesi için gerekli olan zamanı sağlayacaktır.

1987-1988 Öğretim Yılı'nda **rehberlik ve psikolojik danışma uygulamalarına yer verilen okul sayısı** 250 dolayına ulaştı. 1970'li yıllarda öğretmenlerin yanı sıra, eğitim ve psikoloji dallarında üniversite ve yüksekokulları bitirenler, okullara tam zamanlı rehberlik işgöreni olarak atanmaya başlamıştı. 1987-1988 Öğretim Yılı'nda bu işgörenlerin sayısı 500'e ulaştı (Kepçeoğlu, 1989).

Özel Eğitim ve Rehberlik Dairesi Başkanlığı adı yeniden değiştirildi ve **Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü** oldu (30.4.1992 tarih ve 3797 sayılı Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun, Madde 23).

MEB Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün 13.05.1997 tarih ve 1256 sayılı genelgesi ile ilgilere **80 ildeki eğitim yöneticileri ile sınıf ve branş öğretmenlerinin rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri konularında anlayış kazanmaları** ve "kendi görev alanlarında yapacakları uygulamalar hakkında bilgilendirilmeleri ve mahallinde hizmet içi eğitim için 6 bölgede (Ankara, İçel, İstanbul, İzmir, Malatya, Trabzon) görev alacak **formatör rehber öğretmenlerin** yetiştirilmesi kararının alındığı" duyuruldu. Söz konusu eğitim, 2000 Yılı'nda tamamlanmak üzere genelgedeki açıklamalar doğrultusunda başlatıldı.

30.05.1997 tarihinde KHK/573 karar sayısı ile çıkarılan ve 6 Haziran 1997 tarih ve 23011 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe konulan **Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname**'de, özel eğitim kurumlarında rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinden nasıl yararlanılacağını belirten maddelere de yer verildi.

Önceki yürürlülükten kaldırılarak yeni **Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği** yürürlüğe kondu (Bkz. MEB Tebliğler Dergisi, 2524; Mayıs 2001)

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) üyelerinin bir çoğuyla birlikte Türkiye'nin, Milli Eğitimi hedeflerine ulaştırmak amacıyla yeniden planlanma ve reform çalışmaları başlatıldı. Bunlardan biri de **Milli Eğitimi Geliştirme Projesi** (MEGP)'dir.

Proje, Milli Eğitim Bakanlığınca (1) "İlköğretim ve ortaöğretimde kaliteyi artırarak öğrenci başarısını OECD ülkeleri ortalamasına yaklaştırmak; (2) " Öğretmen eğitiminde kaliteliliği ve geçerliliği artırarak OECD ülkelerindeki benzeri standartlara ulaştırmak; (3) Milli Eğitim Bakanlığındaki yönetim ve işletmecilik beceri ve uygulamalarını geliştirmek " amacıyla 1992 Yılı'nda uygulamaya kondu. Bu çerçevede, müfredat laboratuar okulları (MLO) seçildi. Bu okulların pilot uygulama çalışmalarında elde edeceği deneyimlerle sistemin içindeki öbür okullara liderlik yapabilmelerini sağlamak üzere, **Müfredat Laboratuar Okulları Modeli** geliştirildi.

Seçilen 208 MLO'ya denemelerinde yardımcı olmak için MEB Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı (EARGED) 'nca hazırlanıp 2002 yılında düzeltilmiş III Basımına ulaşan Müfredat Laboratuar Okulları Modeli adlı kitap yayımlandı (Çetinkaya vd., 2002).

Kitapta dört bölüm yer almaktadır. İkinci bölümü oluşturan on üç ilkenin on birincisi, rehberlikle ilgilidir. Bu ilke, "Müfredat Laboratuar Okullarında bireyin gelişimsel ihtiyaçlarını ön plana alan ve rehberlik hizmetlerinin öğrencilerin içinde bulundukları gelişim dönemlerinin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olmasını öngören "**Gelişimsel Rehberlik** anlayışı esastır." biçiminde belirlenmiş bulunuyor.

İlkeye ilişkin sekiz stratejinin başlıklarını şunlar oluşturuyor; Gelişimsel Rehberlik müfredatının amaçları; Gelişimsel Rehberlik Üniteleri; Rehberlik ve Danışmanlık Yaklaşımları; Gelişimsel Rehberlik İlkeleri; Kapsamlı Rehberlik Programları; Rehberlik ve Danışmanlık Ekibi; Okul Danışmanlarının Rol ve Fonksiyonları; Danışmanlık Merkezinin Kuruluşu.

Kitabın "standartlar" bölümünde yönetici, öğretmen, okul danışmanı ve müfettiş standartları da yer almaktadır.

BÖLÜM 5

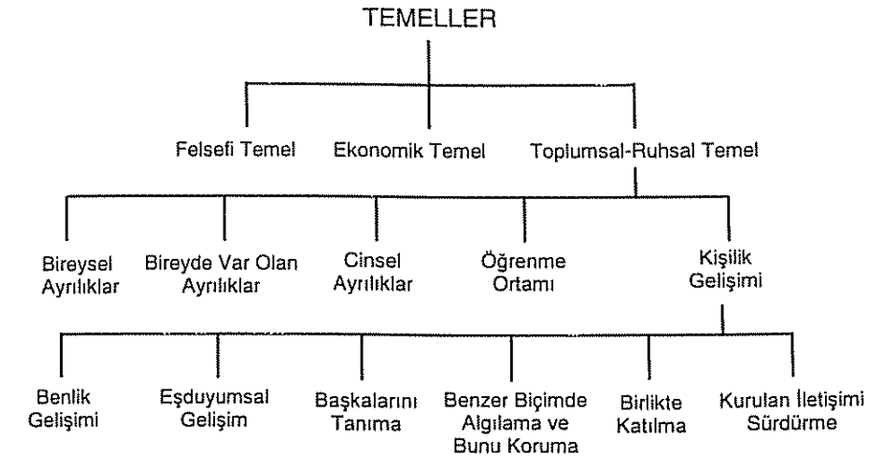
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanın Dayandığı Temeller

Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleriyle bireyin gelişimine anlamlı bir yardımda bulunabilmek, bu hizmetlerin sağlam, tutarlı temellere dayanmasına bağlıdır. Düzenli, sürekli ve bu işi kendilerine meslek edinmiş olan kişilerce yapılması gereken uzmanlık düzeyindeki bir hizmet, sağlam temellerden yoksun olamaz. Rehberlik ve psikolojik danışma; sağlam, bilimsel temellere dayanmaktadır. Bunlar; felsefi, ekonomik ve toplumsal-ruhsal temeller diye sınıflandırılarak incelenebilir (Bkz. Şekil 5).

FELSEFİ TEMEL

Bilimsel bulgular, bilimsel yöntemler aracılığı ile elde edilen gerçek yol göstericilerdir. Bununla birlikte, her bilim dalı, kuram oluşturma evresinde belli bir felsefi görüşe dayanmaktadır. Toplumlar da bu bilimsel bulguları, benimsemiş ya da benimsemeyi amaçlamış oldukları felsefi görüş doğrultusunda kullanmaktadırlar. Bu nedenle eğitimin ayrılmaz bir parçası ve bütünleyicisi olan rehberlik ve psikolojik danışmanın felsefi temelini uygulanmakta olduğu toplumun seçtiği yaşama biçimi belirleyecektir. Örneğin, diktatörlükle yönetilen bir toplumun eğitim kurumlarında, bugünkü anlamıyla rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri verilemez. Çünkü, diktatörün bireye bakışı ile rehberlik ve psikolojik danışma görevlilerinin bireye bakışı uyuşmayacaktır. Ülkemiz, toplumsal yaşam biçimi olarak, Atatürk'ün belirleyişi ve deyişiyle "çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne çıkmamızı" sağlayacak olan demokrasiyi; "en gerçek yol gösterici" olarak da bilimi seçmiştir. Eğitimimiz ve ona bağlı olarak rehberlik ve psikolojik danışma uygulamalarımız, bu felsefi temele dayanmaktadır.

Demokratik yaşam biçiminin temel niteliği, her bireyin yeteneklerini kendisine ve içinde yaşadığı topluma yararlı olacak biçimde geliştirmesine elverişli oluşudur. Toplum bu sorumluluğunu yerine getirince her birey, kendi gizilgüçleri oranında uyumlu ve mutlu olma, etkin bir toplumsal yaşam sürdürme olanağını elde edecektir. Böylece, Atatürk'ün, "Öğretmenler! Cumhuriyet sizden fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür nesiller ister." diyerek yaptığı uyarının gereği, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin de desteği ile yerine getirilmiş olacaktır.

Şekil 5. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanın Dayandığı Temeller

Görülüyor ki toplumumuzun seçmiş olduğu yaşam biçimi ile rehberlik ve psikolojik danışmanın amaç ve ilkeleri arasında bir uyum bulunmaktadır. Her bireye eğitsel, mesleksel, kişisel rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin götürülmesi ile hem bireysel hem de toplumsal mutluluğun oluşturulmasına katkıda bulunulacaktır.

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı gibi, rehberliğin amaç ve ilkeleriyle toplumun amaçlamış olduğu yaşama biçimi, dolayısıyla eğitim anlayışı, bir bütünlük göstermek durumundadır. Çünkü rehberlik ve psikolojik danışma, eğitim amaçlarının gerçekleştirilmesine yardım eden bir hizmettir.

Öğretmenler, eğitim yöneticileri, rehberlik ve psikolojik danışma görevlileri, ortak bir temele dayanmak ve genelde ortak bir anlayış çerçevesinde etkinlik göstermek zorundadırlar.

Özetle denebilir ki rehberlik ve psikolojik danışmanın felsefi temelleri, uygulandığı toplumun eğitim felsefesinden ayrı olarak düşünülemez. Toplumun eğitim felsefesini ise, seçmiş olduğu yaşam biçimi belirlemektedir.

Toplumumuzun eğitim felsefesi ile rehberlik ve psikolojik danışmanın amaç ve ilkeleri arasında, herhangi bir uyuşmazlık bulunmamaktadır. Yeter ki her ikisini de amaç ve ilkelerine uygun olarak yaşama geçirebilelim.

EKONOMİK TEMEL

Rehberlik ve psikolojik danışmanın dayandığı temellerden biri de toplumun üretim, değişim, bölüşüm, tüketim yapısını ve işleyişini içeren ekonomidir. Kişi, içinde yaşadığı toplumun üretim ilişkileri çerçevesinde kendi yetenek ve ilgilerine uygun bir yer edinme çabasını göstermektedir. Bireyin sağlıklı bir kişilik geliştirmesinin ön koşulu, ekonomik bölüşümde payına düşeni elde edebilmesi ve her türlü gereksinimlerini, yeterli düzeyde karşılayabilmesidir.

Maslow'un düzenlediği gereksinimlerin aşamalandırılmasında birinci sırayı oluşturan "bedensel gereksinimlerin giderilmesi"nde kişinin özellikle ekonomik gücü etken olmaktadır. Kişinin ruhsal (psikolojik) yardımdan (rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinden) yararlanarak gelişebilmesi, öncelikle bedensel gereksinimlerini karşılamış olmasına bağlı bulunmaktadır. Bunları sırasıyla; güvenlik, sevgi, saygınlık ve kendini gerçekleştirme gereksinimlerinin karşılanması izlemektedir (Bkz. Bölüm 7. Maslow'un Yaklaşımı).

Kişinin toplumsal-ruhsal gelişimini sağlayan eğitim çabaları ile bunun yardımcısı olan rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinden beklenen verimin elde edilmesi, ekonomik etkenin gözden uzak tutulmamasını gerektirmektedir. Çeşitli nedenlerle gereği gibi beslenemeyen, barınamayan giyinemeyen; bunların sonucu olarak da beden sağlığını koruyup geliştiremeyen, diğer parasal gereksinimlerini karşılayamayan kişiyi, toplumsal-ruhsal uyumunu oluşturmada, düşünsel gelişimini sağlamada büyük güçlükler bekleyecektir.

Ayrıca, bir hizmet dalı olarak rehberlik ve psikolojik danışma da belli bir parasal harcamayı gerektirmektedir.

Görülüyor ki rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin başarısı, öteki öğrenci kişilik hizmetlerinin gereği gibi yerine getirilip getirilmemesi; parasal desteğin bulunup bulunmaması ile doğrudan ilişkilidir. Bu nedenle ekonomik dayanaktan yoksun bir rehberlik ve psikolojik danışma hizmetinin başarılı olması olanaksızdır.

TOPLUMSAL-RUHSAL TEMEL

İnsan ilişkilerinin, kişisel dayanakları içinde değerlendirilmesi, rehberlikte temel yaklaşımdır. Kişinin bilişsel, duyuşsal, devinişsel ve toplumsal gelişimi, büyük ölçüde toplumsal yaşam biçimine bağlı olarak gerçekleşmektedir. Bu nedenle burada rehberlik ve psikolojik danışmanın dayandığı "toplumsal

boyut"la bilişsel ve duyuşsal özellikleri anlatan "ruhsal boyut", bir bütün olarak ele alınacaktır

Gelişimin hızlı olduğu çocukluk, erinlik, erginlik ve ilk gençlik çağlarında bireyi çatısı altında bulunduran okul, öğrenciye bu çağlarla ilgili gelişim gereksinimlerini karşılayabilecek nitelikte bir öğrenme ortamı, bir toplumsal-ruhsal ortam hazırlamak görevindedir. Okul, bu görevini yapmak için toplumbilim, ruhbilim, toplumsal ruhbilim ve eğitbilimin yanı sıra, eğitimde stratejik planlama ve toplam kalite yönetimine ilişkin bulgulardan yararlanmaya da özen göstermelidir (Aksu, 2002). Rehberlik ve psikolojik danışma uygulamaları, bireyin toplumsal-ruhsal gelişimine ilişkin bu bilimsel bilgilere dayandırılmaktadır.

Rehberlik ve psikolojik danışmanın toplumsal-ruhsal temelleri; bireysel ayrılıklar, bireyde var olan ayrılıklar, cinsel ayrılıklar, öğrenme ortamı ve kişilik gelişimi çerçevesinde incelenebilir (Özoğlu, 1982).

Bireysel Ayrılıklar

Bireyler arasındaki ayrılıkları, büyüme ve gelişmenin sınırlarını belirleyen kalıtımsal etkenlerle çevresel etkenler oluşturmaktadır. **Çevresel etkenler** denince içinde yaşanılan toplumu niteleyen ögelerin; toplumun duyuş, düşünüş birliğini sağlayan davranışların; düşünce ve sanat ürünlerinin tamamı akla gelmektedir. Bu çevreye, **kültürel** (toplumsal-ekonomik) **çevre** denmektedir. Kültürel çevre, belirli yaşama biçimlerini, alışkanlıkları; tüm ekonomik, politik, eğitsel, dinsel, sanatsal kurum, kuruluş ve değerleri içermektedir.

Her birey, içinde doğup büyüdüğü kültürel çevreden eşit yararlanma olanağı verildiğinde, beslenme, barınma, güvenlik içinde olma, sevgiyi yaşama, ait olma, saygınlık kazanma ve kendini gerçekleştirme gereksinimlerini, bu çevrenin olanakları ölçüsünde ve kendi alabilirliği oranında giderebilmektedir.

Bireyin kendi alabilirliği ölçüsünde gelişimini sağlayabilecek yeterlikteki bir çevreden yararlanması durumunda ortaya çıkabilecek ayrılıklar, **doğal** diyebileceğimiz **bireysel ayrılıklar**dır. Çevresel eksiklik ve aksaklıkların yol açtığı ayrılıklar ise, **yapay bireysel ayrılıkları** oluşturmaktadır.

Gereksinimlerini doyurucu düzeyde ve dengeli olarak giderebilen birey, gelişebileceği kadar gelişme olanağı bulacaktır. Bu düzeyde bir gelişme başarıldığında, kişiler arasında hemen hiçbir yapay ayrılık görülmeyecektir. Böyle kişiler, ruh sağlığını bozan yerleşik eksiklik duygusunu; korku, kaygı, kin, nefret, kıskançlık gibi olumsuz duyguları yaşamaktan uzak kalacaktır.

Öyleyse rehberlik ve psikolojik danışma çalışmalarını, kişinin sorun çözme gücünü geliştirmesinde, belirli tutum ve davranışlar göstermesinde, iki temel etken olan kalıtım ve çevre ile ilgili bilimsel bilgilere dayandırmak gerekmektedir.

Kalıtımbilim, kişiler arasında gelişim hızı açısından ayrım bulunduğunu kanıtlamıştır. Doğal ve özellikle kültürel çevrenin, kişiyi düşünce, duygu ve davranış düzeylerinde önemli ölçüde etkilediği de bilinen bir gerçektir. Ayrı kültürler, bireysel ayrıklara yol açmada önemli bir etken olmaktadır. Örneğin, birlikte ya da tek başına etkinlikte bulunma, aşırı duygusal yapılı olma, ayrı cinsel tutum ve eylem biçimleri geliştirme, benliği koruma ve güçlendirme üzerinde, kültürel ayrılıkların etkili olduğu bilinmektedir.

Özetlersek; herkesin kendine özgü bedensel, bilişsel, duyuşsal, devinişsel ve toplumsal özellikleri vardır. Herkesten, benzer tepkileri beklemek, yanlış bir yaklaşımdır. Bu kendine özgülüğü, kişinin kalıtımsal yapısı ile içinde yaşadığı çevre oluşturmaktadır.

Bu nedenle, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin dayandırıldığı temellerden biri de bireysel ayrılıklar gerçeğidir. Kişinin kendine özgü gelişimine yardımcı olmada bireysel ayrılıkların varlığını göz önünde tutmak zorunludur.

Ancak, bunları abartmamak; yapay ayrılıkları, doğal ayrılıklarmış gibi yorumlamamak gerektiği de unutulmamalıdır.

Bireyde Var Olan Ayrılıklar

Bireysel ayrılıklar gerçeği, bizi her öğrenciden aynı başarıyı beklememeye götürmekte ve eğitim uygulamalarının sadece orta, üst ya da alt düzeydeki yeteneklerden birine göre ayarlanmasının, sakıncalı bir uygulama olacağı konusunda uyarmaktadır.

Gelişim ruhbilimi, bireyin kendi yetenekleri arasında da ayrılıkların bulunduğunu ortaya koymuştur. Buna göre, bir kişiden, her alanda aynı düzeyde başarı beklenmemelidir.

Bu nedenle kişinin olabildiğince gelişmesine yardım edebilmek için bireysel ayrılıkların yanında, kendisinde var olan ayrılıkları da kişiye tanıtmak gerekmektedir.

Kişinin kendi genel ve özel yeteneklerine, ilgilerine ilişkin bilgiler de ona verilecek rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinde anlamlı bir dayanak olacaktır. Örneğin, Özgür, resim yapmada çok becerikli, hesaplamada orta düzeyde başarılı, müzikte ise oldukça yeteneksiz olabilir.

Bu konuda gözden kaçırılmaması gereken nokta, çevresel olanaksızlıkların yarattığı yetersizlikleri, kişi için aşılmaz bir engel gibi değerlendirmemektir.

Bunların sonucu olarak rehberlik ve psikolojik danışmanın dayanaklarından biri de bireyde var olan ayrılıklardır.

Cinsel Ayrılıklar

Kızlarla erkekler arasında bedensel, duygusal gelişim özellikleri; ilgiler, cinsel ve kimi toplumsal roller bakımından ayrılıkların bulunduğu bilinmektedir. Örneğin, doğuşta erkekler kızlardan genellikle daha ağırdırlar. Çocukluk çağında ise, her iki cinste gelişim ve güç dengeleşmektedir. Kızlar, erginliğe, yaşıtları olan erkeklerden daha erken ulaşmakta ve erkekleri ağırlık bakımından geride bırakmaktadırlar. Kızlarda genellikle bedensel, devinişsel, bilişsel, duyuşsal gelişim, ergenlik çağı boyunca, yaşıtları olan erkeklerden bir iki yıl önde gitmektedir. Ergenlik döneminden sonra ise, bedensel güç bakımından erkekler kızları geçmekte ve bu ayırımı yaşamları boyunca korumakladırlar (Yavuz, 1974). Kızlar anne, erkekler de baba olabilmektedir.

Bu doğal ayrılıklardan başka, kızlarla erkekler arasında bir de kültürel etkilerle oluşturulan ayrılıklar görülebilmektedir. Kültürel değerlerin, toplumsal kuralların etkisiyle kız ve erkeklerin ayrı alanlara ilgi gösterdikleri, ayrı alanlarda daha başarılı oldukları gözlemlenmektedir. Bunun sonucu olarak, toplumda kimi meslekler erkeklere; kimi meslekler de bayanlara yakıştırılmaktadır. Örneğin, ülkemizde yakın geçmişe değin valilik, kaymakamlık, erkeklere özgü bir meslek olagelmişti. Köklü nedenlere dayanmayan ve zamanla ortadan kalkacağı kuşkusuz olan bu gibi etkenlerin yol açtığı ayrılıklar bir yana, cinsler arasında birtakım doğal ayrılıklar bulunmaktadır.

Cinse özgü kimi gelişim ve uyum sorunlarını da cinsel ayrılıklar yarattığı için, rehberlik ve psikolojik danışma çalışmalarında, cinsel kimliğin kazanılmasına ilişkin bilimsel bilgiler de göz önünde bulundurulmalıdır.

Öğrenme Ortamı

Kişilik gelişiminde baş etkenlerden biri olan öğrenme, belli olanak ve koşulların bulunduğu bir ortamda gerçekleşmektedir. Öğrenme ortamı dendiğinde, başta okul almak üzere aile, arkadaş çevresi ve diğer toplumsal-ekonomik çevreler akla gelmektedir.

Çocuğun devinişsel, bilişsel ve duyuşsal gelişiminde aile, ilk ve önemli etkendir. Ailenin bu etkisi, yetişkinliğe değin belirgin bir biçimde sürmektedir. Bu çevre, çocuğun okula, arkadaş çevresine ve diğer toplumsal çevrelere uyumu, okul başarısı üzerinde de etkisini göstermektedir. Ancak, ailede planlı, programlı bir eğitimden çok, genellikle anne babanın özel eğilimleri doğrultusunda bir eğitim uygulamaktadır

Çağdaş bir okul eğitiminde ise neyin, niçin, nerede, ne zaman ve nasıl öğrenileceği; öğrenilenlerin nasıl ölçülüp değerlendirileceği önceden saptanmakta ve bunlar, belli programlara bağlanmaktadır. Okulda bu hazırlığın, her eğitim basamağındaki öğrencilerin genel gelişim özellikleriyle bireysel ayrılıklarına uygun olarak yapılması gerekmektedir.

Her öğrencinin, alabilme gücü ölçüsünde ve yönünde gelişim göstermesini sağlamak için, öğrencilerin tanınması, onlara uygun öğretim programlarının düzenlenmesi ne ölçüde gerekliyse, uygun bir öğrenme ortamının hazırlanması da o denli gereklidir. Uygun öğrenme ortamını, uygun maddesel ve toplumsal-ruhsal ortamlar oluşturmaktadır (Bakırcıoğlu, 1983).

Olumlu maddesel ortam dendiğinde; öğrenmeyi destekleyen derslik, derslikteki masa, sandalye, ısı, ışık, hava; derslik dışında gezilip görülmesi, yararlanılması gereken yerler; öğrenmede kullanılacak kitaplar, öbür araçgereçler vb. akla gelmektedir. Maddesel ortam, toplumsal-ruhsal ortama altyapı oluşturduğu ölçüde bir anlam taşır.

Olumlu toplumsal-ruhsal ortamı ise; öğrenme isteğini kamçılayan öğretmen-öğrenci, öğrenci-öğrenci, yönetici-öğretmen ve yönetici-öğrenci ilişkileri oluşturmaktadır. Olumlu anne baba-çocuk ve okul-aile ilişkileri de ortamın belirleyicilerindendir.

Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin başarıyla yürütebilmesi, eğitim kurumlarında, yukarıda özetlenen niteliklere sahip bir öğrenme ortamının yaratılmasına bağlıdır. Başka bir deyişle, rehberlik ve psikolojik danışma, böyle bir öğrenme ortamının bulunduğu okullarda amacına ulaşabilmektedir.

Bireye, olabildiğince gelişmesi ve kendini gerçekleştirmesi için, ona karşın yardım etmek olanaksızdır. Bu gerçek, tüm öğrencilerin varlığına ve kişiliğine saygı göstermeyi gerektirmektedir. Öğrencinin öğreniminden sorumlu olanlar, ancak, onun gereksinimlerinden yola çıkarak özlenen yere ulaşabilecekleriní unutmamak zorundadırlar.

Yakın geçmişteki araştırmalar, davranışlarda, bilişsel özelliklerde görülen bireysel ayrılıkların, normal dağılım eğrisine uygun olduğu yolundaki yargıyı yıkmıştır. Her normal bireye, gereksinim duyduğu ölçüde zaman ve uygun öğrenme ortamı sağlandığında, bu kişilerin tümünün öğrenmeyi başardığı gözlemlenmiştir. Üstün yeteneklilerle daha düşük düzeydeki yetenekliler arasındaki ayrımı, birinin öğrenmeyi başarması; öbürünün ise başaramaması oluşturmamaktadır. Ayrım, daha az yeteneklinin, öğrenebilmek için daha çok zaman ve çabaya gereksinim duymasından ileri gelmektedir (Fidan, 1977).

İyi bir öğrenme ortamında öğretmen, öğrencisiyle sevgi, sevecenlik ve saygıya dayalı bir toplumsal-ruhsal ilişki kuran kişi konumunda olacaktır. Öğrencinin kimi düşünce ya da davranışlarına karşı olsa bile, onun kişiliğine saygılı olduğunu, her durumda tam bir kararlılıkla gösterecektir. İtilmedikçe, aşağılanmadıkça; sevgiyle, saygıyla kendilerine yaklaşıldıkça hemen her öğrenciye ulaşılabileceği bilincini taşıyan kişi olacaktır.

Bu nedenle, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin, öbür temellerle birlikte, iyi bir öğrenme çevresinin oluşturulmasında özellikle etken olan eğitim teknolojisine; gelişim ve öğrenme ruhbilimine, olumlu insan ilişkilerine, ilgili öğretim ilke ve yöntemlerine dayandırılması gerekmektedir

Kişilik Gelişimi

Kişilik, bireyin bedensel ve devinişsel yapısının; bilişsel ve duyuşsal tepki biçimlerinin, benlik oluşumunun özgün, karmaşık ve devingen bir bütünüdür. Bu yapı, bireyin yaşamında yer almış ve yer almakta olan olumlu, olumsuz tüm etkenlerin izlerini taşımaktadır Bireyin kişilik gelişimini, zaman içinde bedensel özellikleri, gizilgüçleri gibi kalıtımsal etkenler ile ilişkide bulunduğu doğal ekonomik ve kültürel etkenler sağlamaktadır. Bireydeki gizilgüçlerin ortaya çıkabilmesi, bunlar için gerekli çevresel olanakların varlığına bağlıdır. Bunların önde gelenleri; aile çevresi, okul ve orada yaratılan öğrenme ortamıdır

Dünyaya yeni gelen çocuğun kafasında, kendisine ve çevresindekilere ilişkin herhangi bir kavram bulunmamaktadır Çocuk büyüdükçe, kendisini çevresindekilerden ayırt etmeyi öğrenmeye başlamaktadır Örneğin, parmağını emerken hem ağzı hem de parmağı ile ilgili duyumlar sağlamaktadır. Bir yiyeceğe, kendi giysisine dokunduğunda edindiği duyumların, kendi dışında bir varlıkla ilgili olduklarını anlamaktadır.

Çocuk, yılları geride bıraktıkça daha çok sayıda kişi, nesne ve olaylarla karşılaşacak; bunların, kendi gereksinimlerini gidermedeki *yer ve* önemlerini öğrenecektir Bu yolla kendisine ve karşıtlarına ilişkin yaşantıları çoğalan çocuk, "ben", "benden ayrı", "benimle ilgili" kavramlarını geliştirmeye ve güçlendirmeye başlayacaktır Edindiği bu kavramlardan yararlanarak, kendisi için güvenli bir çevre oluşturmaya çabalayacaktır Ancak, bunu bir başına gerçekleştiremeyeceğini öğrenecektir.

Bağımsız bir kişilik kazanmak için çocuk, özellikle ergenlik dönemi sonuna değin, **yetişkin yardımı**na gereksinim duymaktadır Bu konuda ona ilk ve en önemli yardımı yapabilecek olan, onun anne babasıdır Çocuğun bağımsız bir kişilik geliştirmesinde ikinci önemli etken de öğretmenin tutumudur Öğrenci odaklı eğitim uygulayan öğretmenlerin öğrencilerde daha çok, bağımsız davranışların; öğrenci odaklı eğitim uygulamayan öğretmenlerin öğrencilerinde ise daha çok bağımlı davranışların oluştuğu saptanmıştır (Bakırcıoğlu 1981).

Çocuk, her yaşın gelişim görevlerini yerine getirince, beklenen kişilik gelişimini gerçekleştirmiş olmaktadır (Bkz, Ek 3. Gelişim Görevleri)

Kişilik ve onun özünü oluşturan benlik gelişiminde **arkadaş çevresi** de önemli bir etken konumundadır. Gerek çocukluk gerekse ergenlik çağı gelişimi, arkadaş çevresinin de önemli izlerini taşımaktadır

Sağlıklı bir toplumsal-ruhsal gelişim demek olan kişilik gelişimi, özellikle **sağlıklı kişiler arası ilişkiler**le kendini göstermektedir Kişilik gelişiminin önemli belirleyicisi olan benlik gelişimi, eşduyumsal (empatik) gelişim, başkalarını tanıma, benzer biçimde algılama ve bunu koruma, birlikte katılma ve kurulan iletişimi sürdürme gücü, olumlu kişiler arası ilişkilerle sağlanıyor. Ancak, belirleyicilere, yan yana yer alan aşamalar toplamı olarak bakılmamalıdır. Her üst aşamadaki belirleyicinin daha öncekilerle kaynaşıp bütünleşerek, varlığını ortaya koyduğu bilinmelidir

Benlik Gelişimi

Benlik, "bireyin ne olduğu, ne olmak istediği ve çevresince nasıl tanındığı konularındaki bilinçliliği" demektir (Enç, 1980). Kişinin kendi iç dengesini kurmasında olduğu gibi, başka kişilerle başarılı ilişkiler geliştirmesinde de en etkili öge, kişiliğin özünü oluşturan, kişinin kendisine biçtiği değeri anlatan benliktir.

Bugün, kişilik uyumsuzluklarını giderme ve ruhsal sağaltımı (psikoterapiyi) gerçekleştirme çalışmalarında ana sorun olarak **benliğin güçlendirilmesi** ele alınmaktadır. Çünkü kişiyi ayakta tutan, onun benliğidir Bu nedenle, aile ve okulda, bireyin kişiliğini geliştirme çabası sırasında da benliğin güçlendirilmesi baş amaçtır. Benliği güçlendikçe kişi, çevresindeki sorunlarla daha kolay başa çıkabilmektedir. Benlik, en az, ergenlik dönemi sonuna değin süren bir çaba ile güçlenebilmektedir.

Güçlü bir benlik geliştirebilmek için birey; bebeklik, çocukluk ergenlik ve sonraki dönemlerinin her birinde duyduğu gereksinimlerini doyurucu düzeyde ve dengeli bir biçimde gidermiş, bu dönemlere ilişkin sorunlarını başarıyla çözmüş olmalıdır. Kişi, çevre olanaklarından yararlanıp gizilgüçlerini geliştirebildiği, kendini gerçekleştirdiği oranda, benliğini güçlendirecektir.

Bireyin benlik gelişiminin yeterli olup olmadığını, kendine soracağı "Ben kimim?" "Nereye yönelmeliyim?" ve "Neden?" sorularına vereceği yanıtlar belirlemektedir (Geçtan, 1981). Bu sorulardan en zor olanı, **"Ben kimim?"** sorusudur.

Bu soruya; ailesinin ve içinde yaşadığı toplumun, kendisine gerekli gelişim koşullarını sağlamış olduğu kişi olumlu yanıt verebilir. Yoksulluk, kusurlu anne baba tutumları vb. olumsuzluklar, kişinin kendisini eksik ve güçsüz görmesine; çevresindekileri birer düşman olarak algılamasına yol açabilmektedir. Bu iki sorunun yanıtlanmasını zorlaştıran ikinci bir neden, kişinin sürekli olarak

değişen bir çevrede yaşamak zorunda kalması ve çevrede, kimliğinin tutarlılığını korumada güçlük çekmesidir. Üçüncü bir nedeni ise, kişinin bağımsızlığı değil, bağımlılığı seçmesi oluşturmaktadır Bağımsız davranabilecek bir gelişim göstermek, dayanıklı bir duygusal yapıya sahip olmayı; girişilen eylemlerin sorumluluklarını yüklenmekten kaçınmamayı sağlayacak bir bilinç (benlik) gücünü gerektirmektedir.

Ergenlik dönemi, bağımsızlık kazanma konusunda en yoğun çabanın gösterildiği dönemdir. Ergen, bu çaba sırasında birçok tutarsız davranış sergilemektedir Bir yandan, benliğine kendi kararlarıyla yön vermek isterken, öte yandan, bağımsızlığın gerektirdiği sorumlulukları taşımakta güçlük çekmektedir. Bu çaba sonucunda kimi ergenlerin, öz kimliklerinden vazgeçme pahasına, topluma bağımlı kaldıkları da görülebiliyor.

"Nereye yönelmeliyim?" ve **"Neden"** sorularını yanıtlayabilmek ise, ergenlik döneminde, yetişkin yaşamının gerektirdiği yeteneklerin kazanılmasına ilişkin tasarımları geliştirmiş olmayı gerektirmektedir. Kişinin, değersizlik ve umutsuzluk duygularından kurtulabilmesi için kendi istek ve eğilimleri doğrultusunda tasarılar geliştirmesi ve bunları yaşama geçirebilme yeteneği kazanması gerekir.

Benliğini güçlendiren herkes, geliştirmiş olduğu kendine özgü **gerçeklik, olanaklılık ve değer varsayımları** ile varlığına ve dünyasına anlam kazandırmaktadır. Kişi, bu varsayımların yeterliliği oranında, gerçekçi yollar seçme olanağı bulabiliyor. Özellikle, hızlı değişen toplumlarda kişi, toplumsal değişimlerin gerektirdiği esnekliği göstermek zorundadır. Toplum içinde dengesini koruması buna bağlıdır (Gençtan, 1981)

Eşduyumsal Gelişim

Eşduyum (empati), başka kişilerin ne duyduklarını ve ne yaptıklarını, onların açısından anlamak, onların kişisel dünyalarına girmek ve dünyalarını, onlara göründüğü biçimde duyumsamaktır.

Bir kişinin başka bir kişi ile eşduyuma girebilmesi, kendini o kişiymiş gibi tasarlayabilmesine bağlıdır. Eşduyum sağlamada bu "gibi" koşulu, hiçbir zaman savsaklanmamalıdır. Çünkü kişi eşduyumu gerçekleştirdiği sırada kendini karşısındakinin yerine koyup, onun duygularını duyumsama yoluyla içgörü kazanırken, karşısındakiyle özdeşleşmekten, onun sorunlarını kendi sorunu durumuna getirmekten de sakınmakta; kendi kimliğini ve bağımsızlığını korumaktadır. Karşısındakinin duygularıyla kendi duygularını birbirine karıştırmadan, karşısındakini anlamaktadır.
Kişi, toplumsal uyumunu büyük ölçüde, eşduyumla sağlıyor. Eşduyuma dayalı toplumsal etkilerinde kişiler, birbirleri için anlamlı duruma geliyor. Bu

nedenle eşduyum, "toplumsal algı", "kişiler arası algı", "toplumsal duyarlılık" sözcüleriyle de karşılanmaktadır.

Eşduyum, öğretmenlikte, rehberlik ve psikolojik danışma uzmanlığında, sosyal hizmet uzmanlığında; ruhsal sağaltımla, tıpla, hemşirelikle ilgili iş ve meslek seçiminde göz önünde tutulması gereken bir yetenektir.

Başka kişilerin doğrudan gözlemleyemediğimiz iç yaşayışlarını, düşünce ve duygularını çıkarsama, rol oynama ve duygu yayılması yoluyla anlayabiliyoruz (Ünal, 1973).

Çıkarsama kuramına göre, bedensel anlatımlarımız, iç yaşayışımızın birer işaretidir. Kendi iç dünyamızı dışa vuran bedensel belirtileri başka kişilerde gördüğümüz zaman, bunlara bakarak o kişilerin ruhsal durumlarına ilişkin yargılara varmaktayız. Örneğin, öfkelendiğimizde kaşlarımızı çattığımızda, bağırıp çağırdığımızı, elimizi masaya vurduğumuzu; sevindiğimizde, bunu yüz çizgilerimizle yansıttığımızı geçmiş yaşantılarımızdan biliyorsak, başkalarında gördüğümüz aynı belirtileri, bu doğrultuda yorumlarız Yani karşımızdakinin bize kapalı olan ruhsal iç yaşantılarını, kendi yaşantılarımıza göre yorumlamaktayız. Ne var ki kişiler ve kültürler arasında var olan pek çok ayrılıklar, böyle bir genellemenin, her zaman doğru olmayacağını anımsatmaktadır.

Rol oynama ya da rol alma kuramcılarına göre,başka kişileri taklit ederek ya da kendimizi onların yerine koyarak, onların görüş açılarını kavrayabilir, onlardan beklenebilecek davranışları kestirebiliriz. Çocuklukta bedensel olarak oynanan roller, çocuk olgunlaştıkça karmaşıklaşmakta ve bilişsel olarak da oynanmaya başlanmaktadır. Bu davranış, giderek simgesel bir nitelik kazanıyor. Oynanan rollerin sayısı arttıkça, genelleştirmelerle çocuk başkalarının kendisini nasıl gördüğüne, kendisine nasıl davrandığına ilişkin genel kavramlara (genelleşmiş "başkası" kavramlarına) ulaşıyor.

Çıkarsama ve rol oynama kuramlarını birleştirici bir yaklaşıma göre de kişi, rol oynama yoluyla, benliğin oluşumunu ve güçlenmesini sağlıyor. Sonra, buna dayanarak, çıkarsamada bulunuyor Çıkarsamanın yetersiz kaldığı durumlarda ise, ya yeniden rol oynama etkinliğine girişiliyor ya da gerçek bozuluyor.

Eşduyumu, **duygu yayılması** olarak görenlerden Sullivan'a göre çocuk ile ona bakan kimse arasında bir tür duygu geçişi ya da duygu katılımı anlamında duygusal bir bağ oluşmaktadır. Bu anlamdaki eşduyum, çocuk ile ona bakan yetişkin arasında bir **bildirişim** sağlamaktadır. Sullivan, eşduyumun en çok, çocuğun 6. ve 27. ayı arasında önem taşıdığını ileri sürmüştür.
Yine bu görüşte olanlara göre, bir kişinin duygu ya da coşkusunun dış belirtilerini algıladığımız zaman, aynı duygu ya da coşku, bizim de içimizde uyanabilmektedir. Örneğin, acı çeken bir insanın haykırışları, içimizde üzüntü;

korkan birisi, bizde de korku uyandırmaktadır. Gülen bir çocuk, bizi de güldürmektedir. İşte, nedenini de bilmek koşuluyla, başkasının duygu ya da coşkusunu yakalayıp kendimizi de anlattığımız zaman, onunla eşduyum içinde olduğumuzu söylüyoruz.

Eşduyumun niteliği, şimdiye değin deneysel olarak yeterince araştırılmamıştır. Bununla birlikte, eşduyumun niteliğine ve ölçülmesine ilişkin var olan araştırma sonuçlarına dayanarak, bu konuda insanların bir ölçüde eğitilebileceği söylenebilir. Bu amaçla yapılması gerekenlerin başlıcaları; kişide uygun bir tutum, ipuçlarına karşı duyarlılık ve ayırt edicilik geliştirmek, ona kişiler arası ilişkilerin devingenliğine ilişkin bilgi ve deneyim kazandırmaktır.

Her düzeydeki okulda, kendi düzeyine uygun olmak koşuluyla, etkin yöntemler kullanılarak eşduyum oluşturma ve geliştirme eğitimi yapılabilir. Zamanımızda bağıl bir çözülme ve değişme gösteren toplumsal değer, kurum ve kuralların; toplumsal ilişkilerin denetiminde yarattığı boşluk, büyük oranda, kişiler arası anlayış düzeyinin yükseltilmesiyle doldurulabilmektedir. Bu anlayışın yollarını aramak, eğitimin sorumluluk sınırları içindedir (Ünal,1973). (Bkz. Bölüm 7, Sözel Teknikler ve Eşduyum)

Başkalarını Tanıma

Başkalarını tanıma; kişinin, başka kişilerin özelliklerini anlaması, kendisiyle başkalarının iletişim ve etkileşim koşullarını bilmesi demektir. Kişi kendi benliğini güçlendirdiği ve eşduyum geliştirdiği oranda, başkalarını tanıyacak ve onların davranışlarının gerçek anlamını kavrayacaktır.

Benzer Biçimde Algılama ve Bunu Koruma

Eşduyum geliştirmiş olan kişi; aynı olay ve olguları bu olay ve olgulara tanık olan kişiyle ya da kişilerle benzer biçimde algılamakta ve algıladığını koruma gücünü göstermektedir. Sonuçta da sıcak, yakın ve derinliği olan ilişkiler kurmayı başarmaktadır.

Birlikte Katılma

Aynı konuyu benzer (gerçeğe uygun) bir biçimde algılamayı başaran kişiler, sağlıklı toplumsal-ruhsal ilişkilerin bu aşamasında, belli bir duyguyu, birbirine yakın bir biçimde duyumsuyorlar, demektir. Duyguları birbirine yakın olarak duyumsamaları, bu kişilerin, ilgilendikleri ya da yöneldikleri konuya içtenlikle, birlikte katılmalarını sağlamaktadır. Toplumsal-ruhsal İlişki düzeylerini bu aşamaya vardırmış olan kişiler, pek çok konuda birbirleriyle kolaylıkla anlaşabiliyorlar.

Kurulan İletişimi Sürdürme

Sağlıklı toplumsal-ruhsal ilişkiler kurma çabasının sonuncu aşamasında ise kişiler, birbirlerinden birçok şey öğrenmeleri, birbirlerine kulak vermeleri gerektiğinin bilincine varıyorlar. Ulaşılan bir aşamanın gereği olarak bu kişiler, birbirleriyle içten, istekle iletişim kuruyorlar. Böylece kendilerine, mutlu edici ilişkilerin kapılarını açıyorlar. Yaşamlarını, sağlıklı toplumsal-ruhsal ilişkiler içinde sürdürüyorlar.

Görüldüğü gibi bu düzey, toplumsal-ruhsal gelişimde en üst aşama özelliğini taşımaktadır. Kişi bu aşamada herkesin, insan olarak eşdeğer taşıdığının; duyduğu gereksinimlerini doyurucu düzeyde ve dengeli bir biçimde gidermesi gerektiğinin bilincine tam anlamıyla varmıştır.

Özetlersek; kişinin sağlıklı toplumsal-ruhsal gelişim göstermesine yardım edebilmek için ilk ve en önemli adım olarak, onun kişiliğinin özü demek olan benliğini güçlendirmesi; sonra da sıra ile öbür dört adımı atması gerekir. Bundan da şu sonuç ortaya çıkıyor: Kişiliğin geliştirilmesine, özellikle de benliğin güçlendirilmesine ilişkin bilimsel bilgiler, rehberlik ve psikolojik danışmanın dayandığı önemli temellerden biridir. Kişiliği geliştirme, benliği güçlendirme çabalarında rehberlik ve psikolojik danışma görevlilerinin yararlanması gereken bilgiler ise; toplumbilim, gelişim ruhbilimi, öğrenme ruhbilimi, ruh sağlığı, ruhsal sağaltım, ruh hekimliği ve toplumsal ruhbilim ile ilgili bulgulardır.

BÖLÜM 6

Rehberlik ve Psikolojik Danışma Türleri

Kişinin gelişim ve uyum sorunları birbirine girişik olup, birbirinden etkilenmektedir. Örneğin "başarısızlık" gibi gelişimi engelleyen bir eğitsel sorun, büyük bir olasılıkla bir mesleksel, bir duygusal sorunu da birlikte getirecektir. Ancak, belli bir ortamda, belli nedenlerle bu sorunlardan biri öne çıkabilmektedir. Rehberlik ve psikolojik danışmada kişiye bu bütünlüğü, karmaşıklığı ve devingenliği gözden uzak tutmaksızın; yani, **gelişimsel rehberlik** anlayışıyla yaklaşmak, temel ilkelerden biridir.

Bununla birlikte, eğitim kurumlarında uygulandığı değişik konumlara göre rehberlik ve psikolojik danışma, türlere ayrılmaktadır. **Kişi sayısına göre**, "bireysel rehberlik ve psikolojik danışma" ve "grupta rehberlik ve psikolojik danışma; **işlevine göre**, "uyum sağlayıcı", "yöneltici" ve "ayarlayıcı" rehberlik ve psikolojik danışma; **eğitim düzeylerine göre**, "okul öncesinde", "ilköğretimde", "ortaöğretimde" ve "yükseköğretimde" rehberlik ve psikolojik danışma; **sorun alanına** göre de "eğitsel", "mesleksel" ve "kişisel" rehberlik ve psikolojik danışma diye sınıflandırılmaktadır. (Tan, 1992; Baymur, 1975; Kepçeoğlu 1985).

Kişinin gelişim ve uyum sorunlarının, dolayısıyla **rehberlik ve psikolojik danışmanın sürekliliği ve bütünlüğü** gözden uzak tutulmamak koşuluyla burada inceleme kolaylığı nedeniyle özellikle Eğitsel Rehberlik, Meslek Rehberliği ve Kişisel Rehberlik üzerinde durulacaktır.

Eğitsel rehberlik ve meslek rehberliği incelenirken, bu konuda, bireysel ve grupsal yaklaşımla verilebilecek rehberlik hizmetleri de belirtilecektir.

Kişisel rehberlik ise, önemi ve kapsamı nedeniyle, "Psikolojik Danışma" başlığı altında, bölüm 7' de ayrıntılı olarak incelenecektir. "Rehberlik ve psikolojik danışmada grup yaklaşımı" da bölüm 8'de her boyutu ile ele alınacaktır.

Ayrı öğretim düzeylerinde uygulanacak olan rehberlik ve psikolojik danışma ise, bölüm 11'de incelenecektir. Çünkü, ayrı öğretim düzeyleri, bir süreç niteliği taşıyan eğitimin aşamalarından başka bir şey değildir.

Rehberliğin işlevi, bu alanın sorunlarıyla birlikte, bu ve bundan sonraki bölümde gerektiğince inceleneceği için, ayrı bir başlık altında ele alınmayacaktır.

EĞİTSEL REHBERLİK

Kişinin yetenek ve ilgilerine uygun bir eğitim türünü seçmesi ve bu alanda başarılı olması, dolayısıyla kişiliğini geliştirmesi için, ona götürülen düzenli ve sürekli yardıma **eğitsel rehberlik** denmektedir. Eğitsel rehberlik hizmetleri; **koruyucu, önleyici ve geliştirici hizmet** boyutlarında sürdürülmektedir. Bu hizmetlerin bir bölümü, gelişimin kimi dönemlerinde daha çok önem kazanmakta ise de bunlara genelde her öğrenci, öğrenim yaşamının hemen her evresinde gereksinim duymaktadır. Örneğin, öğretim yılı ve yarıyıl başında, yarıyıl ve yıl sonunda öğrencilerin eğitsel rehberliğe daha çok gereksinimleri olabilmektedir. Yakın bir ilginin eşliğinde öğrencilere verilecek eğitsel bilgiler, onları birçok uyumsuzluklardan kurtarabilmekte; öğrencinin okulu bırakma, başarısızlıklarının suçunu başkalarına atma gibi tepkilerinin önüne geçebilmektedir.

Eğitsel rehberlik hizmetlerinin en yararlı yanını, **eğitsel bilgi verme** oluşturmaktadır. **"Bilgi verme"** tekniğini kullanarak, her rehber öğretmen, sınıf rehber öğretmeni, eğitsel rehberlik hizmetlerinin bir çoğunu gerçekleştirebilmektedir. Bu konuda **"grup tartışması"**ndan da yararlanılabilmektedir. (Bkz. Bölüm 8. Rehberlik ve Psikolojik Danışmada Grup Yaklaşımı).

Eğitsel rehberlik hizmetleriyle; öğrencilerin okula ve yakın çevreye alışmaları, verimli çalışma yollarını öğrenmeleri, çalışma alışkanlığı edinmeleri, üst eğitim kurumlarını tanımaları ve bunlarla ilgili seçimleri yapmaları, kararları vermeleri sağlanmaktadır. En önemlisi de öğrenmeyi öğrenmelerine yardım edilmesidir. (Yeşilyaprak 2002) (Bkz. Bölüm 7. Psikolojik Danışma; Eğitsel-Mesleksel Model).

Okula ve Yakın Çevreye Alışmayı Sağlama

Okulda ve yakın çevrede kendilerinden beklenen uyumu gösterebilmeleri, öğrencilerin öncelikle okula, okulda ve yakın çevrede karşılaşacakları yeni durumlara uyumlarına bağlı bulunmaktadır. Okula ve yeni durumlara alışmaya en çok, okula yeni gelen öğrenciler gereksinim duymaktadırlar.

Bu hizmetin, öğrencilere **kayıt-kabul ile ilgili yardımlar**la başlatılıp, **okul yapısını, kurallarını ve yakın çevreyi tanıtma** ile sürdürülmesi gerekmektedir.

Okula ve yakın çevreye alışmaları konusunda öğrencilere verilmesi gereken bir başka hizmet, **ders programlarını ve ders dışı etkinlikleri tanıtma** olacaktır.

Bundan sonra sıra, her öğrenci için bir **eğitim planı** hazırlamaya gelmektedir. Önemli bir karar işi olan eğitim planlaması, öğrencinin belli bir öğrenim süresi içinde alacağı zorunlu derslerle, seçimlik dersleri ve ders dışı etkinlikleri içermektedir. Bilindiği gibi seçimlik dersler ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretimde söz konusudur.

Eğitim planı hazırlama evresinde, eğitsel rehberlik ve meslek rehberliği hizmetleri içiçe girmektedir. Özellikle, yöneltme sınıfı olarak kabul edilmiş bulunan 9. sınıfta (lise 1'de) öğrenci, derslerini seçerken belli bir meslek grubuna da yönelmiş olacaktır. Bu nedenle, öğrencinin uzun süre geçerli olabilecek bir eğitim planı yapabilmesini sağlamak için ona yetenek, ilgi, tutum ve başarıları; okulun öğretim programları, zorunlu ve seçimlik dersler, eğitici kol çalışma olanakları tanıtılmalıdır. Ayrıca öğrenci, yönelebileceği mesleklerin ve bu mesleklere hazırlayan okulların kişide aradığı nitelikler; yönelmek istediği eğitim programının kendisine sağlayacağı eğitsel ve mesleksel olanaklar konusunda da bilgilendirilmedir. Okula ve yakın çevreye alışmayı sağlama, daha çok, okula ve yeni durumlara alıştırma biriminin görev alanına girmektedir (Bkz. Bölüm 10. Okul Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmet Birimleri).

Verimli Çalışma ve Tam Öğrenmeyi Sağlama

Öğrencilere, ilköğretim sınıflarında verimli çalışma; doğru, anlamlı ve hızlı okuma; okuduklarını tam olarak anlama ve anlatma becerisini kazandırmak, eğitsel rehberlik konularının başlıcalarını oluşturmaktadır. Bunların yanı sıra, zamanlarını ders çalışmakla geçirmelerine karşın, yeterince başarılı olamayan öğrencilere, ileri sınıflarda da rastlanmaktadır. Birçok öğrencinin çalışma ve dinlenme zamanını iyi ayarlayamadığı, kalıcı öğrenmeyi sağlayan yöntemleri bilmediği ve bu nedenle çalışmalarından bekledikleri verimi elde edemediği için derslere karsı ilgisizlik ya da yılgınlık geliştirdiği görülmektedir. Bu gereksinimler, öğrencilere, verimli çalışma ve tam öğrenme yollarının öğretilmesini zorunlu kılmaktadır (Bkz. Ek 4. Verimli Çalışma ve Tam Öğrenme Yolları). Verimli çalışma ve tam öğrenmeyi sağlama görevi daha çok, "bilgi toplama ve yayma birimi"ne; bir ölçüde de "okula ve yeni durumlara alıştırma birimi"ne düşmektedir (Bkz, Bölüm 10. Okul Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmet Birimleri; Sınıf Rehber Öğretmeninin Uygulayabileceği Etkin Yaklaşımlar).

Üst Eğitim Kurumlarını Tanımayı Sağlama

Eğitsel rehberlik alanında verilebilecek üçüncü bir hizmet, öğrencilere, okudukları okulu bitirince gidebilecekleri üst okulları tanıtmaktadır. Bir okulu bitirenlerin bir bölümü hayata atılırken, bir bölümü de öğrenimlerini sürdürmek isteyecektir. Bu öğrencilere hangi okulların açık olduğu, bu okullara giriş koşulları; okulların eğitim harcamalarının yaklaşık olarak tutarı, hangi mesleğe hazırladıkları, kredi ve burs olanakları, okullara giriş için başvuru formlarının nasıl doldurulacağı, okula öğrenci sınavla alınıyorsa giriş sınavlarının türü, zamanı ve yeri ile ilgili bilgiler sağlanmalıdır.

Eğitim kurumlarına ilişkin bilgiler, birçok yoldan sağlanabilmektedir. Bu yolların başta gelenlerinden biri, **yazılı bilgileri** toplamaktır. Yazılı bilgiler, üst eğitim kurumlarını tanıtan kitap, kitapçık, dergi ve gazetelerden, kurumlardan, kurumların bağlı olduğu bakanlıklardan sağlanabilmektedir. Kimi üst okullara giriş koşullarına ilgili yazılar, Bakanlıkça okullara gönderilmektedir.

Yükseköğretim için, üniversitelerin yayımladığı kataloglar ile, yazarlarca bu amaçla hazırlanıp yayımlanan kaynaklardan yararlanılabilmektedir. Bunlardan birkaçı, bu kitabın kaynakçasında yer almıştır.

Paralı, parasız okullara giriş sınavları, sınavların tarihleri ve koşulları hemen her yıl değiştiği için rehber öğretmenler, sınıf rehber öğretmenleri, her yıl yeni ve doğru bilgiler sağlayıp, zamanında öğrencilere iletmelidirler.

Elde edilen yazılı bilgiler, çoğaltılıp uygun yerlere asılarak öğrencilerin yararına sunulabileceği gibi kitaplıkta da korunabilmektedir.

Bir başka yararlanma yolu da bu yazıların sınıfta okunup tartışılmasıdır.

Eğitim kurumlarına ilişkin bilgi sağlamanın ikinci bir yolu, **özel toplantılar** düzenlemektir. Bu toplantılarda, aynı anda çok sayıda kişi (öğrenciler, rehberlik ve psikolojik danışma görevlileri, öğretmen ve yöneticiler), çağrılan yetkililerin tanıtıcı konuşmalarından; film, slayt gibi gösterilerden; teybe alınmış konuşmalardan yararlanabilmektedir.

Eğitim kurumlarını görmek, üst kurumları tanımak için başvurulacak yollardan bir başkasıdır. Okulu bitirenlerin gidebilecekleri okullardan, gidilme olanağı bulunanlara öğrenciler gruplar halinde götürülerek onlara, bu okulların maddesel yapısına ilişkin zengin yaşantılar kazandırılabilmektedir. Ancak, bu izlenimler, başka bilgilerle de desteklenmelidir.

Bir eğitsel rehberlik hizmeti olarak eğitsel bilgi verme, özellikle toplumsal, ekonomik bakımdan avantajsız öğrenciler için çok gereklidir. Çünkü böyle öğrencilerden birçoğu, bilgisizlik nedeniyle önemli öğretim fırsatlarını kaçırabilmektedir (Türker, 1977).

Üst eğitim kurumlarının tanıtımında ağırlıklı görev, "bilgi toplama ve yayma birimi" ile "öğrencileri tanıma birimi"nindir (Bkz. Bölüm 10. Okul Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmet Birimleri).

Öğrencilere verilen üst eğitim kurumlarını tanıma hizmetleri, bir yanıyla eğitsel rehberlik; öbür yanıyla da meslek rehberliği görünümündedir. Çünkü üst okul, aynı zamanda bir mesleğe hazırlayan okul olabilmektedir. Bu nedenle bu konu bir yerde, meslek rehberliği konusu olarak da algılanabilmektedir. (Bir eğitim kurumunu tanımak için gerekli bilgiler, Meslek Rehberliği konusunda ele alınacaktır.)

Olanak olduğunda, öğrencilere eğitsel rehberlik ve meslek rehberliği çerçevesinde bireysel ve grupta psikolojik danışma da uygulanmaktadır (Bkz. Bölüm 7. Psikolojik Danışma).

MESLEK REHBERLİĞİ

Meslek, "bir kimsenin yaşamını sürdürmek, geçimini sağlamak için yaptığı sürekli bir iş" ya da "çeşitli kuruluşlardaki benzer iş ve konumlar(pozisyonlar grubu)" olarak tanımlanmaktadır (Türkçe Sözlük 2, 1983).

Bir uğraşın meslek özelliği taşıması için, yasal düzenlemesi, belli bir eğitimi, statüsü, kuralları (normları) ve kullandığı belli araç-gereçleri olmalıdır.

Meslek rehberliği ise; yetenek ve ilgilerine uygun bir meslek seçmesi, benimsemesi, seçtiği mesleğe hazırlanması ve o meslekte ilerlemesi için kişiye götürülen uzmanlık düzeyindeki düzenli ve sürekli hizmetler demektir. Öğrencilerin bir mesleğe girmeyi, onda ilerlemeyi planlamalarına ve bu planlarını gerçekleştirmelerine yardım etmek, okulun en önemli sorumluluklarından biridir. Kişinin ekonomik ve ruhsal bağımsızlık kazanması, sağlıklı bir aile kurması ve toplumsal çevresini geliştirmesi ile yetenek ve ilgilerine uygun bir meslek seçmesi, öbür gereksinimlerini doyurucu düzeyde karşılayıp karşılayamaması ile de yakından ilgilidir. Mesleksel gelişimi gerçekleştiren kişi, çalışmayı da öğrenmiş demektir (Yeşilyaprak, 2002).

Meslek rehberlik hizmetlerinden sorumlu kişilerin birincil görevi, öğrencilerin mesleklerle ilgili bilgileri edinmelerine, bu bilgileri değerlendirmelerine ve belli bir meslek seçme konusunda karar vermelerine yardım etmektir. Bu hizmeti tam yetkiyle verebilecek kişi, rehberlik uzmanıdır. Bu görevini yerine getirmek için rehberlik uzmanı bireylere, gruplara psikolojik danışma; standart mesleksel testler; ilgi, yetenek ve başarı testleri uygulamakta ya da uygulatmakta; bunların sonuçlarını yorumlamaktadır. Meslek seçmek isteyen kişilerin, varsa, gerçek dışı değerlendirme ve beklentilerini görmelerine; kendileriyle ilgili elde edilen bulguların ışığında karar vermelerine yardımcı olmaktadır. Meslek rehberliği, okul rehberlik ve psikolojik danışma birimlerinin çoğunun görev alanına girmekledir.

Rehberlik ve psikolojik danışma uzmanı bulunmayan okullarda bu teknik, araç ve bilgi kaynaklarının tümü kullanılmamaktadır. Bu okullarda, uzmanlığı gerektirmeyen grup yaklaşımı ile "bilgi verme", "grup tartışması" ve öteki kimi, bireyi tanıma teknik ve araçlarından yararlanılarak sınıf rehber öğretmenlerince yöneltme görevi yerine getirilebilmektedir (Bkz. Bölüm 8. Rehberlik ve Psikolojik Danışmada Grup Yaklaşımı; Bölüm 9 Bireyi Tanıma Teknik ve Araçları)

Meslek rehberliğine açıklık kazandıracak olan konular aşağıda; Mesleksel Gelişimi Belirleyen Etkenler, Mesleksel Gelişim Dönemleri, Orta Öğretim Döneminin Mesleksel Gelişim Görevleri, Yöneltmede Uyulması Gereken ilkeler, Yöneltmede Göz Önünde Tutulacak Ölçütler ve Durumlar, Bir Mesleği Tanımak İçin Gerekli Bilgiler, Bir Eğitim Kurumunu Tanımak için Gerekli Bilgiler ve Kişi Kendine Uygun Mesleği ve Okulu Nasıl Seçmelidir, başlıkları altında ele alınacaktır.

Mesleksel Gelişimi Belirleyen Etkenler

Son yıllarda **mesleksel gelişim,** üzerinde önemle durulan bir kavram olmuştur. Bu kavram, kişinin mesleğe yönelmesinden başlayarak meslek seçimini, mesleğe girişini, mesleğe uyumunu, meslekte ilerlemesi ve emekliliğine değin süren meslek yaşamının tümünü kapsamaktadır. Süreklilik ve kapsamlılık niteliğini taşıyan bu anlamdaki meslek rehberliği için kişiye ve mesleğe ilişkin olarak dikkatle toplanmış çok yönlü bilgilere gereksinim vardır (Özoğlu, 1982) (Bkz. Bölüm 10. Okul Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmet Birimleri).

Kişi, birçok içsel (kişisel) ve dışsal (doğal, toplumsal-kültürel) durumların etkisi altında, bir mesleğe girmeyi ve o meslekte ilerlemeyi düşünmektedir. Benzer deyişle, kişinin mesleksel gelişim olanaklarını belirleyen (sınırlayan) pek çok etken vardır. Meslek rehberliği hizmetlerinin başarılı olması, kişinin mesleksel gelişiminin belirleyicilerini gereği gibi tanımaya ve bunlara uygun bir karara varmaya bağlıdır. Mesleksel gelişimin yönünü ve düzeyini belirleyen etkenler, aşağıdaki gibi, altı kümede toplanabilir (Özoğlu, 1982; Kuzgun 1999) (Bkz. Şekil 6).

Ekonomik Etken

Ailenin ve toplumun ekonomik düzeyi, aile ve toplum yaşamını etkileyen özdevinimsel ve teknik gelişmeler, kişinin mesleksel gelişimini belirleyen ekonomik etkenlerin belli başlılarıdır. Bir toplumda gereksinim duyulan meslekle-rin sayısını ve niteliklerini genelde o toplumun ekonomik, kültürel ve teknik gelişim düzeyi belirlemektedir.

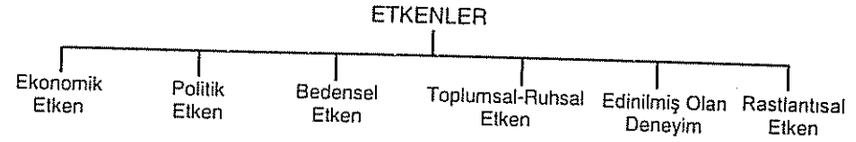
Kişinin şu ya da bu mesleğe yönelmesinde toplumun ekonomik, kültürel ve teknik gelişim düzeyinin yanı sıra, kendi ailesinin ekonomik ve kültürel yapısı da belirleyici bir etken olmaktadır. Örneğin, yoksul bir aile, çocuğunu çok masraf gerektiren bir okula vermemekte ya da çocuğunu böyle bir okula hazırlamakta güçlük çekmektedir. Tutucu bir aile, çok yetenekli ve istekli de olsa , kızını konservatuarın bale bölümünde okutmak istememektedir.

Politik Etken

Çocuk ve gençlerin eğitimi ve bir işyerinde çalıştırılmaları ile ilgili yasaları, politik güç (siyasal erk) düzenliyor ve yürütülmesini sağlıyor. Bu nedenle politik güç, bireylerin mesleğe girmelerinde ve mesleksel gelişmelerinde temel belirleyicilerden biri olarak varlık göstermektedir.

Bedensel Etken

Bu etkeni, çocuğun özellikle beden yapısı, bedensel yeterlik düzeyi, yaşı, boyu, ağırlığı, konuşması, sesi, güç düzeyi, cinselliği, görme ve işitme duyuları ile ilgili özellikleri oluşturmaktadır. Kişinin bir mesleğe girmesi için, salt ilgi duyması ve bilişsel yetenek göstermesi yetmemekte, aynı zamanda bedensel özelliklerinin de o mesleğe girmesine elverişli olması gerekmektedir. Örneğin, tıp doktoru olmak isteyen adayların, bu mesleği yürütmeyi engelleyecek bedensel sakatlıkları da olmamalıdır.

Şekil 6. Mesleksel Gelişimi Belirleyen Etkenler

Toplumsal-Ruhsal Etken

Toplumsal-ruhsal etken dendiğinde, ailenin toplumsal-ekonomik yapısı, kültürel yapısı, aile içi ilişkileri; çocuğun genel ve özel yetenekleri, duygusal gelişim durumu, arkadaş ve akrabaları ile ilişkileri, içinde yaşadığı grupların beklentileri anlaşılmalıdır. Çocuk, bu etkenlerin niteliklerine göre, belli güdüler, amaçlar, değerler, duygusal olgunluk, benlik algısı, toplumsal özellikler (başkalarıyla geçinebilme başarısı), insanlara yaklaşım biçimi (önder ya da üye olma eğilimi), tutum ve ilgiler (sevilen, sevilmeyen alanlar ve durumlar) geliştirecektir. Öteki etkenlerle birlikte bunların da bireyin meslek seçimini ve mesleksel yetişimini önemli ölçüde etkileyeceği bilinmelidir.

Edinilmiş Olan Deneyim

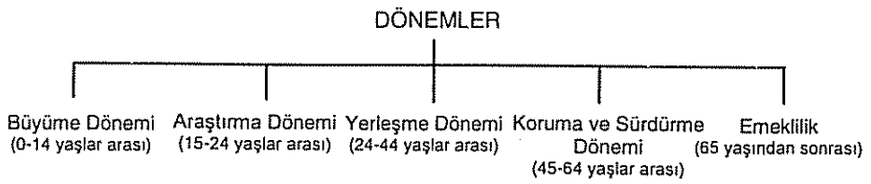
Öğrencinin genel ve mesleksel eğitimini, başarı düzeyi, ders dışı etkinliklerine katılma derecesi, girdiği işlerdeki başarısı, özel becerileri, merakları da doğrudan etkilemektedir. Bunların yanı sıra öğrencinin, aile bireyleriyle aile dışındaki bireyleri kabul etmesi ve bunlarca kabul edilmesi, bunların dışındaki gruplara katılımı ile ilgili deneyimleri de genel ve mesleksel eğitimde etken olmaktadır. Bu deneyimlerine göre, öğrencinin başkalarını kabul etme ve başkalarınca kabul edilme özellikleri ortaya çıkmaktadır.

Rastlantısal Etken

Doğal yıkımlar, savaşlar, piyangodan çıkan para, ölüm gibi umulmadık bir zamandaki edinme ve yitirmeler, önceden kestirilemeyen etkenler olarak, mesleksel gelişimin yönünü belirleyebilmektedir. Örneğin, Atatürk'ün çocukluğunda subayların giyim kuşamlarına; Askeri Rüştiye'ye giden komşu çocuklarından Ahmet'in, okul üniformasıyla caka satışına özenerek askerliği seçişi gibi durumlar da rastlantısal etken sayılmaktadır. (Kinross, 1956). Öbür etkenlerin olumsuz yanlarının denetim altına alınma olasılığı varken, rastlantısal etkenler için böyle bir olasılık pek düşünülmez.

Mesleksel Gelişim Dönemleri

Bireyde gelişim sırasıyla; büyüme, araştırma, yerleşme, koruma ve sürdürme ile emeklilik olmak üzere, beş evrede gerçekleşmektedir. Bu sınıflama, evrensellik taşımakla birlikte, mesleksel gelişim ve davranışların, toplumlara ya da kültürlere göre ayrılık gösterdiği de bilinmektedir (Ülkü, 1976; Özoğlu, 1982) (Bkz. Şekil 7).

Şekil 7. Mesleksel Gelişim Dönemleri

Büyüme Dönemi

Doğuştan 14 yaşına değin bireyde açık ve kesin bir mesleksel eğilim görülmemektedir. Bu dönemde benlik, gelişimini hızla sürdürmektedir. Birey, meslek düşlemleri (fantezileri) oluşturmaktadır. Bu dönemin sonuna doğru, yetenek ve ilgiler önem kazanmaya; kişinin, bunlar doğrultusunda mesleksel eğilimleri belirmeye başlamaktadır. Önceleri, daha çok dışsal etkilerle olmak

üzere, değişkenlik gösteren ilgilerinde, bu dönemin sonuna doğru, kararlılık kendini göstermeye başlamaktadır. Belirli konulara ve alanlara yönelik yetenek belirtileri ortaya çıkmaktadır.

Araştırma Dönemi

Kişi, mesleksel gelişimiyle ilgili ilk adımlarını, 15-24 yaşları arasına rastlayan bu dönemin başlangıç yıllarında atmaktadır. Bu dönemin başlarında geçici mesleksel eğilimler gösterirken, izleyen yıllarda, oluşturduğu meslek tasarımını gerçekle karşılaştırarak denetlemekte ve bu tasarımını gerçeğe dönüştürme çabasına girişmektedir.

Bu çabalama sırasında kişiye, meslek yaşamındaki olası rolünü ve olanaklarını gözden geçirme, bu rolü gerçek ya da gerçeğe yakın durumlarda deneme fırsatı verilmelidir. Sonuçta da gerekli yorumlamaları ve değişiklikleri yaparak bir mesleğe girme olanağı tanınmalıdır.

Yerleşme Dönemi

25-44 yaşları arası, kişinin, üzerindeki araştırmayı tamamlayıp, hazırladığı mesleğe yerleşme ve meslekte kendini geliştirme çabasını göstereceği dönemdir. Kişi, bu dönemin sonlarında, mesleksel gelişiminin doruğuna tırmanmayı başarabilmektedir.

Koruma ve Sürdürme Dönemi

Meslek gelişiminde 45-64 yaşlar arası, kişinin genellikle en yararlı olabileceği dönemdir. Mesleğini bilinçli bir biçimde seçebilmiş ve yerleştirme döneminde deneyimlerini sürekli olarak artırmış olan bir kişi, bu yaşlarda verimliliğini korumakta ve sürdürmektedir.

Emeklilik Dönemi

65 yaşından sonraki yılları kapsayan bu dönemde, etkin meslek uğraşı, son bulmaktadır. Dinlenme yılları da denebilen bu dönemde kişi, günlerini kendi isteğine göre, mesleğine ilişkin ya da özel ilgi alanına giren konularla uğraşarak geçirmektedir.

Ortaöğretim Döneminin Mesleksel Gelişim Görevleri

Mesleksel gelişim görevleri; bir meslek seçimini belirginleştirmeye yönelme, kesinleştirme, eyleme dönüştürme, seçilen mesleğe yönelme, yerleşme ve seçilen meslekte statüyü sağlamlaştırarak bu meslekte ilerleme, diye tanımlanabilir. Mesleksel yardım için, bu görevlerin bilinmesi gerekmektedir.

Ortaöğretim dönemi öğrencisinin mesleksel gelişim görevleri şunlardır (Ülkü, 1976):

1. İlgilerini, bedensel ve kişiliği ile ilgili özelliklerini tanımak;
2. Gizilgüçlerini tanımak ve geliştirmek;
3. Öğrenimi sürdürmekle bir işe girmek arasında seçim yapmak ya da öğrenimini, aynı zamanda bir işte çalışarak sürdürmeye karar vermek;
4. Çeşitli tip liseler ve programlar ya da dallar arasında seçim yapmak;
5. Üst öğrenim olanakları ile iş ve meslekler dünyasına ilişkin bilgi edinmek;
6. Kişiliğini ileriki yaşamının her alanı gibi, mesleksel alanı için de büyük bir önemi olan, bağımsızlık kazanma yolunda sağlıklı bir biçimde geliştirmek.

Mesleksel gelişim görevlerinden de anlaşıldığı gibi, ortaöğretim çağı, yoğun bir çabayı gerektiren; sonraki mesleksel gelişimi de önemli oranda etkileyebilecek olan bir dönemdir.

Yöneltmede Uyulması Gereken İlkeler

Günümüz rehberlik anlayışında öğrenciyi "yöneltme"nin yeri yoktur; gerçekte, öğrencinin belli bir işe ve mesleğe yönelmesinde kendisine yardımcı olmak söz konusudur. Bu nedenle, meslek rehberliği konusunda işlek bir terim durumuna gelmiş olan bu sözcüğün, "bireyin belli bir işe ve mesleğe yönelmesine yardım etme" anlamında kullanıldığı bilinmelidir.

Öğrencinin belli bir işe ve mesleğe yönelmesine, belirli ilkeler ışığında yardım edilmektedir. Bu ilkeler; kişisel sorumluluk, süreklilik, fırsat eşitliği ve bütünlük olarak adlandırılmıştır (Onuncu Milli Eğitim Şurası, 1981).

Kişisel Sorumluluk

Yöneltme çalışmaları zorlayıcı değil, özendiricidir. Çünkü, öğrencinin bir işe ve mesleğe yönelmesine yardım etmede amaç, onun gerçekçi kararları verebilmesini sağlamaktır. Hangi okula ve programa yöneleceğine, kişinin kendisi karar verecek, bu kararın sorumluluğunu da kendisi taşıyacaktır.

Süreklilik

Öğrencilerin bir okula ve programa yönelmelerine yardım hizmetleri, bir süreç olarak algılanmaktadır. Okul öncesinden başlaması gereken yöneltme, ilköğretimin birinci kademesinde türlü rol denemelerine ve özdeşleşmelere olanak sağlamaktadır.

Bundan sonraki yıllarda, tutumlar geliştirecek biçimde yürütülmektedir. 8. ve 9. sınıflarda ise yöneltmeye, öğrencilerin meslekleri ve kendi özelliklerini tanımlarına yönelik bir yoğunluk kazandırılmaktadır.

Yöneltmede, öğrenim süresince yapılacak olan görüşme, psikolojik danışma, gözlem, ölçme ve değerlendirmelerden yararlanılabilmektedir.

Yöneltme, emekliliğe değin sürdürülmesi gerekli bir hizmettir.

Fırsat Eşitliği

Öğrenciyi mesleğe yöneltmede, seçici ya da eleyici bir tutuma yer yoktur. Amaç, herkesin yetenek ve ilgisine uygun bir okula ve programa yerleştirilmesidir. Bu ilkenin benimsendiği toplumda ve o toplumun okullarında kimse, yeteneğine uygun olan ve ilgi duyduğu bir alana yönelmekten alıkonamaz. Böyle bir yöneltme, demokratik kurallara göre işleyen bir toplumsal yapının varlığını kanıtlar.

Bütünlük

Yöneltme bir bütündür; örgün eğitim gibi, yaygın eğitimi de kapsamaktadır. İlköğretim ve ortaöğretimde her öğrenci, dahası sistemden kopan öğrenci de kendi durumuna uygun bir yere yerleştirilmektedir.

Yöneltmede Göz Önünde Tutulacak Ölçütler ve Durumlar

Öğrencilerin bir okula ve programa yönelmelerini sağlarken uyulması gereken ölçüt ve durumlar, aşağıdaki gibi saptanmıştır (Onuncu Milli Eğitim Şurası, 1981).

Öğrencinin Yetenek ve Başarı Durumu

1. Öğrencilerin farklı yıllarda saptanan akademik ortalamaları;
2. En son yıla ilişkin genel başarı ortalaması;
3. Grup dersleri başarı ortalaması;
4. Öğrencilerin farklı derslerdeki gelişme derecesi;
5. Sınıf geçme-kalma durumu;
6. Başarılı ve başarısız olduğu dersler;
7. Öğrencinin özgeçmişi, iş ve meslek deneyimi;
8. Yerel olarak uygulanacak genel ve özel yetenek testleri sonuçları;
9. Yerel düzeyde uygulanacak başarı testleri sonuçları;
10. Ulusal düzeyde Bakanlık Merkez Örgütünce uygulanacak standart test ve başarı testleri sonuçları;

11. Ders öğretmenlerinin, öğrencinin yönelebileceği alan ve kol hakkındaki genel görüşleri;
12. Sınıf öğretmenlerinin, öğrencinin yönelebileceği alan ve kol hakkındaki genel görüşü;
13. Eğitici kol rehber öğretmenlerinin, öğrenci hakkındaki genel görüşü.

Öğrencinin isteği ve işin Nitelikleri

1. Öğrencinin program, kol ve şube tercihi;
2. Öğrencinin geleceğe yönelik yaşam planı ve beklentileri;
3. İş ve mesleklerin niteliği ve kişi yününden geleceği;
4. Önerilecek programın bitiminde gidilecek işin nitelikleri ile bireyin nitelikleri arasında uyuşma derecesi;
5. Öğrenci için önerilecek program süresi ve orta eğitimden sonra girilecek diğer yüksek öğrenim programlarına ilişkin koşullar;
6. Programın öğrenciyi hazırlayacağı meslek ve işin sağlayacağı ücret, sosyal haklar, işte ilerleme gibi olası koşullar.

Ailesinin Görüşü

Öğrenci ile ilgili kararlarda taraf olarak, ailesinin çocuklar hakkındaki görüşleri, istek ve beklentileri.

Program, İşe Girme ve Devam Edebilme Koşulları

1. Girilecek programın, öğrencinin ulaşabileceği yakın çevrede bulunup bulunmaması;
2. Zorunlu eğitim ötesinde eğitim masraflarını çocuğun ailesinin karşılama olasılığı; devletin sağladığı burs, parasız yatılılık, kredi gibi olanaklar.

İnsan Gücü Gereksinimi

Devlet düzeyinde saptanan, ülkenin farklı alan ve düzeylerdeki insan gücü gereksinimi.

Okul Rehberinin ve Sınıf Rehber Öğretmeninin Genel Görüşü

Ölçüt ve durumlar dikkate alındığında, okul rehberlik uzmanları ve sınıf öğretmeninin genel değerlendirme sonucuna göre öğrencinin hangi programa girmesinin uygun olacağı hakkındaki görüşü.

Bu ölçüt ve durumlara göre öğrenciye ilişkin elde edilen bilgiler nasıl bir yoğunlaşma gösteriyorsa, o doğrultuda bir yönelme söz konusu olacaktır.

Bir Mesleği Tanımak İçin Gerekli Bilgiler

Meslek rehberliği aracılığı ile kişinin kendi yetenek ve ilgisine uygun bir mesleği seçme olanağını elde etmesi için, hem kendisine hem de mesleklere ilişkin düzenli ve sürekli gözlem ve araştırmaların ürünü olan doğru bilgilere gereksinimi vardır. Bu amaçla, meslek çözümlemelerinin yapılması; toplumdaki mesleklere ilişkin en yeni bilgilerin sağlanması gerekmektedir.

Bu bilgiler öğrencilere, yazılı kaynaklar aracılığı ile, grup yaklaşımı teknikleriyle, görüşme ve gözlemlerle kazandırılmaktadır (Bkz. Bölüm 10. Bilgi Toplama ve Yayma Birimi; Bölüm 8. Rehberlik ve Psikolojik Danışmada Grup Yaklaşımı).

Mesleklerin her biri, öğrencilere aşağıdaki beş başlık altında tanıtılabilir (Kuzgun, 1981, Bakırcıoğlu, 1987).

Konusu ve Etkinlik Alanı

Mesleğin tanımı, yıllık, aylık, haftalık vs günlük tipik işler. İş en çok insanlarla mı, nesnelerle mi ilişki içinde sürdürülüyor? Başka kişilerle birlikte çalışılıyorsa, kişiler arası ilişkiler ne düzeydedir?

Çalışma süresince yapılan işler, işte kullanılan araç ve gereçlerin tür ve nitelikleri. İşin yapıldığı ortam. İş; sıcak, kuru, soğuk, nemli, ıslak, kirli, temiz, gürültülü, tozlu ortamlardan birinde mi; içerde mi, dışarıda mı yürütülüyor?

İş; ayakta durma, oturma, diz çökme, inme, çıkma, eğilme, tırmanma, atlama, denge sağlama, kaldırma, itme, atma, dinleme, konuşma, gezme gibi davranışlardan hangileriyle gerçekleştiriliyor?

Gerektirdiği Yetenek ve İlgiler

Mesleğin gerektirdiği genel ve özel yetenekler nelerdir? Mesleğe girmek isteyen, hangi güçlü ilgilere sahip olmalıdır?

Eğitimi

Kişiyi mesleğe hangi eğitim kurumu hazırlıyor? Bu okula ya da eğitim yerine giriş koşulları nelerdir? Buraya girmek için hangi ön hazırlıklar gerekiyor? Burada hangi derslerin okunması, hangi çalışmaların yapılması zorunludur? Eğitim süresi ne kadardır? Eğitimi tamamlayana hangi belge verilmektedir?

Çalışma Koşulları

İş ya da mesleğe girmek için başvuru, dilekçe ile ilgili yere mi, İş ve İşçi Bulma Kurumu'na mı yapılıyor? Mesleğe giriş için kurstan geçmiş olma, staj yapmış olma, sınava girme, sermaye koyma; en küçük ve en büyük yaş, boy, cins sınırlaması; duyu organları ile ilgili sınırlama gibi koşullar var mı?

İşin kolaylık ve zorlukları, hoş olan ve olmayan yanları, yüklenilen başlıca sorumluluklar nelerdir? Günlük çalışma süresi ne kadardır? Gece, hafta sonu ve bayram dinlencelerinde nöbet var mıdır? Varsa, sıklık derecesi nedir? Yarıyıllık ya da yıllık dinlence süresi ne kadardır?

Çalışırken tehlikelerle karşı karşıya gelme olasılığı var mıdır? İşte, birdenbire ortaya çıkan ısı değişmeleriyle, rahatsız edici titreşimlerle, yanma ile, elektrik şoku ile, patlamalarla, rahatsız edici daha başka koşullarla, zehirlenmelerle karşılaşma olasılığı var mı? Çalışma yerinin ısınma, havalandırma ve aydınlanma durumu nasıldır?

Meslekte hangi yönde ve ne kadar ilerleme olanağı vardır? İlerleme; başarılı çalışmalarla mı, belli süreli hizmet içi eğitimiyle mi, yoksa her ikisiyle mi olmaktadır?

Kaç yıllık çalışmadan sonra ve kaç yaşında emekli olunmaktadır? Meslekle ilgili bilgi ve beceriler, başka hangi alanlarda kullanılabilir?

İş Olanakları ve Sağladığı Kazanç

Meslekten olanlara ülkemizde bugün ve gelecekte duyulan gereksinim ne kadardır? Meslekte çalışanların sayısı ve iş yerlerinin alabilirlik düzeyi nedir? İş yerleri belli bölgelerde mi toplanmıştır, yoksa ülke düzeyine mi yayılmış durumdadır? Ayrı bölgelerde kazanç değişmekte midir? Değişiyorsa bu, nerelerde, ne kadardır?

Emeklilik ikramiyesinin ve emekli maaşının tutarı nedir?

(Rasim Bakırcıoğlu'nun "Tercih ve Meslekler Kılavuzu" (1987) adlı kitabından alınan bir meslek tanıtımı örneği için bkz. Ek 5. Biyoloji Öğretmenliği)

Bir Eğitim Kurumunu Tanımak İçin Gerekli Bilgiler

Meslek rehberliği yoluyla meslekleri tanıtmanın yanı sıra, kişiye bir de üst eğitim kurumlarını tanıtan bilgilerin verilmesi gerekmektedir Meslek seçme durumundaki kişi, kendisine açık olan eğitim kurumlarının hangileri olduğunu, bunlara giriş koşullarını, bunların eğitim sürelerini bilmek isteyecektir.

Ayrıca, bu okullarda eğitim masraflarının ne kadar olduğunu, bu okulların kişiyi hangi mesleklere hazırladıklarını, burs ve kredi olanaklarının bulunup, bulunmadığını, bu okullarla ilgili giriş formlarının nasıl doldurulacağını da öğrenmesi gerekecektir.

Bir eğitim kurumunu tanımak için, şu sorulara yanıt olabilecek bilgilere gerek vardır (Kuzgun, 1981):

Eğitim Kurumun Kimliği

Eğitim kurumunun adı nedir, adresi nasıldır? Resmi bir kurum mudur, yoksa özel bir kurum mu? Ülkenin başka yerlerinde aynı işlevi yerine getiren kurumlar var mıdır, bunlar nelerdir? Bu ve benzeri kurumlar ne zaman kurulmuş ve nasıl bir gelişme göstermişlerdir?

Eğitim Süresi ve Gerekil Giderler

Kurumda verilen eğitimin süresi kaç yıldır? Kurum, yatılılık ya da burs olanağı sağlıyor mu? Okulu bırakma durumunda tazminat ödeme zorunluluğu var mı? Eğitim kurumu paralı ise, yıllık ücreti ve yıllık araç gereç masrafları yaklaşık ne kadardır?

Öğrencide Aranan Özellikler

Eğitim kurumuna başvuran adaylarda hangi nitelikler aranmaktadır? Eğitim kurumuna kabul edilme koşulları nelerdir? Okula giriş sınavı var mıdır? Varsa, yaklaşık ne zaman yapılmaktadır? Ne tip sınav yapılmaktadır? Sınavda hangi özellikler ölçülmeye çalışılmaktadır? Sınavdan sonra görüşme (mülakat) yapılıyor mu? Yapılıyorsa, hangi özellikler yoklanıyor? Son yıllarda okula kaç öğrenci başvurmuş ve bunlardan kaçı alınmıştır?

Yapılan Eğitimin Konuları

Okulda başlıca hangi konular okutulmaktadır? Uygulama ve staj var mıdır; varsa, bunların süreleri ne kadardır?

Kurumun Eğitim Olanakları

Eğitim kurumunda öğretmen ve ders araçları yeterli midir? Şu anda kurumun kaç öğrencisi vardır? Bunların sınıflara dağılım oranı nasıldır?

Okulu Bitirenlerin Sayısı; İşe ya da Üst Okula Yönelenler

Kurumdan yılda yaklaşık olarak kaç kişi mezun olmaktadır? Okulu bitirenlerin iş bulma ya da bir üst okula devam etme olanakları ne kadardır?

Kurumun Geleceği

Kurumun geleceğine ilişkin ne söylenebilir? (Eğitim Kurumunun tanıtımına ilişkin bir görüş oluşturmak amacıyla, Rasim Bakırcıoğlu'nun "Tercih ve Meslekler Kılavuzu" (1987) adlı kitabından alınan 'Boğaziçi Üniversitesi" için bkz Ek 6).

Kişi, Kendine Uygun Mesleği ve Okul Nasır Seçmelidir?

Kendi yeteneklerini, ilgilerini ve meslekleri tanımayı başarmış olan kişinin, kendine uygun bir mesleği ve okulu seçmesi kolaylaşır. Kişiye en uygun meslek, kendi yetenek ve ilgileriyle uyuşan, gereksinimlerini en iyi biçimde karşılayabilecek olan meslektir. Bu nedenle kişi için en sağlıklı karar, kendi yetenek ve ilgi alanının yönüne ve düzeyine uygun düşen mesleği seçmesidir. Çünkü herkes, kendi yetenek ve ilgi alanı içindeki konularda yüksek düzeyde bir başarı elde edebilmektedir. Kişisel mutluluk ve toplumsal yarar sağlayabilecek olan seçim, bu doğrultuda yapılanıdır. Bu nedenle; anne, baba ve öbür çevresel etkenlerin meslek seçimini yönlendirmesi, olanak ölçüsünde önlenmelidir (Bakırcıoğiu, 1987).

Meslek seçim kararını, o mesleğe hazırlayan okullardan en uygun olanını seçme kararı izleyecektir. Bu kararda bir yandan kişisel, bir yandan da ailesel gerçekler etken olmaktadır. Kişi, seçtiği mesleğe, örneğin, kendisini en iyi hazırlayacağına inandığı bir okulda hazırlanmak isteyecektir. Ancak, bu okul, öğrencinin oturduğu yerin uzağında olabilir ve ailesi de oradaki masrafı üstlenecek durumda olmayabilir. Bunun gibi, kişinin sağlığı, onun belli bir iklim özelliğini taşıyan bir yerde öğrenim görmesini zorunlu kılabilir. Kişi zengin bir kültürel çevresi olan okulda okumak isteyebilir. Onun için her genç, kendi kişisel yetenek ve isteklerinin yanı sıra, ailesinin ekonomik durumunu ve kendisini, istediği mesleğe hazırlayacak olan programın bulunduğu okulların gerçeklerini de göz önüne getirmelidir. Kişisel gerçekleri, hangi okulunkiyle bağdaşıyorsa o okulu seçmesi, genç için en iyisi olacaktır.

KİŞİSEL REHBERLİK

Bireyin, her gelişim döneminde devinişsel, bilişsel ve duyuşsal boyutlarda, kendine özgü pek çok sorunla karşılaştığı bilinmektedir. Bu sorunların yarattığı zorlanmalar (stresler), onun uyumunu bozabilmekte ve onda korku, öfke, kaygı (anksiyete) gibi, mutlu yaşamayı güçleştiren duygular ve durumlar yaratabilmektedir. İnsanların birçoğu, **çabaya yönelik tepkiler**den ya da **benliği savunma düzenekleri**nden yararlanıp, bu olumsuz duyguların yol açtığı kişisel-toplumsal uyumsuzlukları ortadan kaldırmayı başaramamaktadırlar. Sonuçta bunları, kişilik bütünlüklerinin parçalanması noktasına bile götürebilmektedirler. Bu gibi sorunların çözümü, bireysel ya da grup içinde yardıma gereksinim duyurmaktadır.

İşte bu tür gereksinimlerden doğan kişisel rehberlik , kişinin duygu ve düşünceleri ile, toplumsal ilişkileri ile ilgili sorunlarını çözmesine yardım hizmetidir (Tan, 1992).

Sürekli değişen ve gelişen bir varlık olarak bireyin her gelişim dönemine özgü gereksinimleri, gelişim görevleri vardır. Bireyin bir gelişim basamağı ile ilgili sorunlarını çözmesi, onu bir sonraki basamağın gelişim görevlerini başarıyla yerine getirmeye hazırlamış olmaktadır. Kişi gelişim aşamalarının her birinde kendini ve çevresini ne denli doğru değerlendirebilirse, kendisinden beklenen doğru davranış kalıplarını o denli başarıyla geliştirebilmektedir.

Özetle; kişisel rehberlik, bireye kendini, başkalarını ailenin değerini anlama ve kabul etme; toplumsal olguyu anlama; "karar verme, amaç belirleme, plan yapma, onu yürütme; kendini tehlikelerden koruma ve kişisel güvenliğini sağlama" yardımı yapmaktır. Bu yolla onun bireysel-toplumsal gelişimi; değişik bir deyişle **yaşamayı öğrenmesi** sağlanmış olmaktadır (Yeşilyaprak, 2002). Okul rehberlik ve psikolojik danışma örgütü içinde bu hizmet özellikle, alanın uzmanından beklenmektedir (Bkz Bölüm 7. Psikolojik Danışma; Bölüm 10. Okul Rehber Öğretmeni; Psikolojik Danışma Birimi).

Bölüm 1'de de belirtildiği gibi, rehberlik ve psikolojik danışmanın temelini, "psikolojik danışma" oluşturmaktadır. Çünkü, kişiye etkili bir ruhsal yardım, ancak psikolojik danışma düzeyindeki hizmetle götürülebilmektedir. Bu hizmetin verilmesi sonucunda, eğitsel rehberlik ve meslek rehberliği gereksinimi de önemli ölçüde giderilmiş olmaktadır.

Psikolojik danışma, önemi nedeniyle bundan sonra, ayrı bir bölüm olarak ele alınacaktır

BÖLÜM 7

Psikolojik Danışma

Daha önceki bölümlerde yeri geldikçe, tanımsal boyutta dokunulmuş olan "psikolojik danışma" burada,. Psikolojik Danışma nedir? Güdümlü ve Güdümsüz Psikolojik Danışma, Psikolojik Danışmanın Kuramsal Temelleri, Psikolojik Danışmanın ilkeleri, Psikolojik Danışmanın Sınırları, Psikolojik Danışmanın Ahlaksal Kuralları, Psikolojik Danışman, Psikolojik Danışmada Başvuru, Psikolojik Danışma Teknikleri, Psikolojik Danışma Modelleri, Psikolojik Danışma Biçimleri, Psikolojik Danışma ve Ruh Sağlığı ana başlıkları altında ayrıntılı olarak ele alınacaktır. Çünkü psikolojik danışma, rehberliğin özü sayılmaktadır

PSİKOLOJİK DANIŞMA NEDİR?

Psikolojik danışma, gelişim süreci içinde kendilerini tanıma, kabul etme ve kendilerini gerçekleştirme isteği gösteren kişilere, bireysel olarak ya da grupta, bu işi kendilerine meslek edinmiş olan uzmanlarca yapılan düzenli ve sürekli bir yardımdır.

Psikolojik danışma gereksinimi duyanlar, ne istediklerini bilen; ama, sorunlarına ilişkin çıkış yolunu göremeyen kişilerdir. Yoğun, kökleri çok derinlerde olan ve ortadan kaldırılması yıllar isteyen kişilik bozuklukları, psikolojik danışma alanının dışında kalmaktadır. Bu tür sorunların çözümü, ruh hekimliği (psikiyatri) alanına girmektedir.

Kişide gelişim sorunları, genellikle kişinin başkalarınca seçilmiş olan bir dış örneğe ya da ülküye uygun davranışlar göstermeye zorlanması ile ortaya çıkmaktadır. Kişi, söz konusu davranışları gösterince ödüllendirilme; göster-

meyince cezalandırılma gibi bir tutum karşısında, sorunlarını pekiştiren savunma düzenekleri (mekanizmaları) geliştirmektedir. Bu düzenekler, kişinin kendi doğasına uygun etkin bir uyum göstermesine engel olmaktadır.

Psikolojik danışmanın amacı, böyle kişilerin yeni durumlara uyumlarını güçleştiren savunma düzeneklerini yıkmalarına ya da söndürmelerine; bunların yerine, kendi doğalarına uygun, sorun çözücü, gizilgüçlerini gerçekleştirici, içinde bulunduğu dönemin gelişim görevlerini yerine getirmeyi sağlayan davranışlar geliştirmelerine yardımcı olmaktır.

Psikolojik danışmada, sorunlarının nedenlerini genellikle kendi dışında arayan kişinin, gözlenen davranışlarının altında yatan nedenleri görmesine çalışılmaktadır. Bu sağlandığı zaman, kişiye kendisini ve çevresini yanlış görmesine, yanlış değerlendirmesine neden olan ve uyumunu engelleyen kavram, değer, tutum ve davranışlarını değiştirme yolu açılmış olmaktadır. O nedenle psikolojik danışma, bir **toplumsal öğrenme etkileşimi** olarak görülmektedir.

Psikolojik danışman, danışanın yardımıyla, onun, bastırdığı istek ve eğilimlerini, bilincinde olmadığı iç çatışmalarını, çarpık benlik algılamalarını, dirençlerini çözümlemekte ve bunların anlamlarını kavramalarına yardım etmektedir. Onun, kendi yeteneklerini, zayıf ya da güçlü yanlarını tanımasını sağlamaktadır.

Sonuçta kişiye, kendini ve olanaklarını gereği gibi anlama; gelişim ve yaşam sorunlarının çözümünü buna göre planlama ve sorunlarını çözmeyi başaracak gelişimi gösterme yolu açılmaktadır. Kişi, olumsuz duygu ve düşüncelerinin kaynaklarını ortadan kaldırarak, sürekli kaygı, korku ya da öfkelerinden kurtulmaktadır. Kişi, kendi gerçeğini görmeyi başarınca, başkalarını da sağlıklı biçimde algılamaya başlamakta ve onlarla tutarlı iletişim kurmaktadır.

Psikolojik danışmayı gerçekleştiren danışman ile danışmaya katılan danışan ve danışanlar arasındaki ilişkiler, hem iki yabancı kişinin konuşup görüşmesi gibi resmi hem de son derecede yakın ve güvenli olacaktır. Bu ilişkilerde, laubaliliğe yer yoktur.

Danışman, danışma sürecinde danışanı dinlerken, şu gibi sorulara yanıt aramaktadır:

- Danışanın, kendine ve başkalarına karşı tutumu nasıldır?
- Danışan, başkalarının kendisine karşı tutumları konusunda ne düşünmektedir?
- Başkalarının bu kişiye karşı tutumları nasıldır?
- Danışanı, hangi değerler güdülemektedir?
- Danışan, yaşamdan neler beklemektedir?

- Danışanın davranışları, onun gerçek dünyada mı, yoksa düşlem dünyasında mı yaşadığını gösteriyor?
- Danışan, günlük yaşamında mantıksal ve denetimli mi davranmaktadır; yoksa yaşamını duygularıyla mı yönlendirmektedir?
- Danışan, duygularını anlatmakta güçlük çekiyor mu?

Okullarda daha çok, başarısızlık, davranış kararsızlığı gösteren; başkalarıyla olumlu ilişkiler kuramayan öğrencilerin, bu sorunlarına hazır çözüm yolları önermesi için danışmana başvurdukları görülmektedir. Öğrenciler bu sorunlarının, birtakım iç çatışmalarının görüntüleri olduğunu çoğu kez ayrımsayamamaktadırlar. Oysa bu tür sorunlar, uzun sürede oluşmuş olduklarından, bunların çözümleri için de uzun süreli danışmaya gerek duyulacaktır. Bu nedenle, beklendiği gibi hazır reçete vermek hem olanaksızdır hem de böyle bir uygulamanın psikolojik danışmada yeri yoktur. Danışma bir süreçtir. Bu hizmet, "psikolojik danışma birimi"nce yürütülmektedir (Bkz. Bölüm 10. Okul Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmet Birimleri).

GÜDÜMLÜ VE GÜDÜMSÜZ PSİKOLOJİK DANIŞMA

Güdümlü ve güdümsüz olmak üzere, iki karşıt psikolojik danışma söz konusudur.

Güdümlü psikolojik danışma yaklaşımında danışmana, "odak olma" ve "yetke (otorite) statüsü" tanınmaktadır. Bu yaklaşımda danışanın yetişme ya da gelişimi; yapacağı seçimlerin ya da alacağı kararların sorumluluğu, danışmanın yükümlülüğündedir. Bu nedenle danışman, danışma süresince, danışana telkinlerde bulunmakta, öğüt vermekte; ona yol göstermektedir. Danışma sırasında sorunu tanımlama, sorunun nedenlerini ve giderilme yollarını saptama ve danışanı belli hedeflere yöneltme görevi, önder konumunda olan danışmanındır.

Her bireyin seçme özgürlüğüne saygı gösteren; insanı saygıya değer bir varlık olarak değerlendiren toplumlarda bu danışma yaklaşımı ilgi görmemektedir.

Güdümsüz (danışanı odak alan) psikolojik danışma yaklaşımının öncüsü olan Rogers (1951)'a göre danışman, danışanla kendisi arasında yakın ve güven verici bir hava yaratmalıdır. Psikolojik danışma, bu güven ortamında, danışmanın benlik yapısının yumuşamasını; yadsımış olduğu yaşantıları algılamasını ve benliğine katmasını sağlama süreci olarak uygulanmalıdır.

Rogers ve yandaşlarına göre her birey, doğuştan, büyüme, gelişme ve kendini gerçekleştirme gücüne sahiptir. Bu güç, uygun koşullarda ve elverişli ortamda kendini göstermektedir. Kişide kendini yönetecek güç de vardır. Bu nedenle kendini yönetme, onun hakkıdır.

Danışman; danışana, bir yetke gibi değil; anlayan,kısıntısız, koşulsuz kabul eden, değerlendirmeyen, kendi değer yargılarını danışana telkin etmekten kesinlikle kaçınan bir kişi olarak davranmalıdır.

Bu yaklaşımın gereği olarak, güdümsüz psikolojik danışmada danışmanın danışana yöneliş biçimi ya da danışana karşı tutumu, onunla ilişkilerinin niteliği, kullandığı tekniklerden daha çok önem kazanmaktadır. Danışanı odak alan psikolojik danışma, insana verilmiş olan çağdaş değerlere uygun olduğu; insanı demokratik toplumun değerli, saygın üyesi olarak gördüğü için, daha çok benimsenmektedir. Ülkemizde de yaygın biçimde, bu yaklaşım uygulanmaktadır (Bkz. İnsancı Ruhbilim Yaklaşımı).

PSİKOLOJİK DANIŞMANIN KURAMSAL TEMELLERİ

Psikolojik danışma ortamı, koşulları ve süreci ile psikolojik danışma sürecinin iki önemli boyutunu oluşturan **danışman ve danışanların** ilişkileri, özellikleri ve rolleri konusunda bugüne değin farklı ruhbilimsel kuramlara dayalı görüşler ortaya atılmış ve bunlar uygulanmıştır.

Bu kuramlardan psikanaliz, üzerinde en çok tartışılmış olanıdır. Daha sonra oluşturulan kuramlardan biri olup, kısa sürede tutunan ve geniş bir uygulama alanı bulan kuram ise, insancı (hümanist) ruhbilimdir.

Psikanalizci ve davranışçı okullar, insan davranışlarının amacını, bedensel gereksinimlerimizin oluşturduğu **gerilimi azaltma** ya da **dürtü azalması** ilkeleriyle açıklıyordu. İnsancı kuram ise, insan davranışlarının amacını, **kendini gerçekleştirme** olarak ortaya koydu.

Bunların yanı sıra adlarını duyuran öteki belli başlı görüşler; varoluşçu, biçimci ve seçmeci görüşlerdir.

Psikanalitik Yaklaşım

Ruhsal Yapı

Psikanalizin (psychanalysis'in) kurucusu Freud, kişinin ruhsal yapısını; altbenlik (id) ile onun ayrışması sonucu ortaya çıkan benlik (ego) ve üstbenliğin (superegonun) oluşturduğunu ileri sürmüştür. Ona göre insanın tüm duygu, düşünce ve davranışları, birbirine bağımlı olarak çalışan bu üç ruhsal bölge arasındaki etkileşim biçiminin bir sonucudur. İnsanın ruhsal gücünü, bu üç dizge, ortaklaşa kullanmaktadır. Ruhsal güç üzerinde bunlardan biri egemenlik kurmayı başardığında, ötekiler zayıf kalmaktadır.

Altbenlik: Bilinçdışı bölgedir. Burada, doğuştan getirilen yaşam içgüdüsü (eros) ve ölüm içgüdüsü (thanatos) ile, bastırılan istek ve eğilimler barınmaktadır.

Yaşam içgüdüsü, kişinin açlık, susuzluk ve cinsellik gibi yaşamsal gereksinimlerini ortaya çıkarmaktadır. Bu içgüdünün güç kaynağı **libido**dur. Libido, insana canlılık, dirilik, etkinlik gücü kazandıran; insanı cinsel hoşlanım aramaya iten bir kaynaktır.

İnsandaki sevgi, bağlılık, estetik hoşlanım, bilişsel etkinlik gibi yüksek amaçlı eğilimlerin tümü, libidonun türevleridir. Bunlar, libidonun yüceltilmesiyle (sublimasyonuyla) ortaya çıkmakladır.

Ölüm içgüdüsü ise, yıkıcı dürtüler grubundan oluşmaktadır. İnsanın kendine ve başkalarına yönelik yıkıcı, saldırgan, öldürücü eğilim ve tepkileri, bu içgüdünün etkisiyle ortaya çıkmaktadır. Ölüm içgüdüsünün en önemli türevi olarak, saldırganlık dürtüsü gösterilmektedir.

Bu karşıt iki içgüdüden biri ötekinin yerine geçebilmekte ve yerine geçtiği içgüdüyü etkisiz duruma getirebilmektedir.

Psikanalize göre gerçek ruhsal varlık olan altbenlik, **hoşlanım ilkesi**ne göre çalışmaktadır.

Benlik: Organizmanın, gerçek dünyayla alışveriş yapma gereksinimi duymaya başlamasıyla doğmaktadır. Bu nedenle benliğe, kişinin **bilinç alanı** da deniyor. Gereksinimlerin nasıl giderileceğini, **gerçeklik ilkesine** göre çalışan benlik düzenlemekte ve gereksinimleri karşılamaktadır.

Benlik, ruhsal yapının kişiliği ayakta tutan, kişinin iç dengesini sağlayan parçasıdır. Altbenliğin istek ve dürtülerini, dış dünyanın gerçeklerine uygun olarak ya doyurmakta ya üstbenliğin korkutucu etkisiyle dizginlemekte ya da isteklerin biçimlerini değiştirmektedir. Böylece, hoşlanım ilkesiyle gerçeklik ilkesi arasındaki çatışmayı, uzlaşma ile sonuçlandırmaya çalışmaktadır. Ancak, benlik, çatışmaları üstbenlikten aldığı yardım ölçüsünde ve yönünde çözmektedir.

Üstbenlik: Ruhsal yapının en son gelişen bölgesidir. Anne baba ve öteki yetişkinler, çocuğun karşısına gerekli gereksiz birçok **kural** ve **yasak** getirmektedirler. Çocuk, zamanla bunları içselleştirmektedir. Bu aşamadan sonra çocuk, kendi altbenlik isteklerine kendisi engel koymaya; onları yasaklamaya, suçlamaya başlamaktadır. Çocuğun kendi altbenlik isteklerine, duruma göre engel koyan, onları yasaklayan, suçlayan ruhsal bölgesine üstbenlik denmektedir.

Altbenlik, toplumsal kurallara, ahlak ölçülerine ne denli yabancı ise, üstbenlik de o denli toplumsal kurallardan yanadır ve **ahlakçıdır**. Üstbenlik, altbenliğin toplumca hoş karşılanmayan cinsel ve saldırgan tepkilerini (kaba dürtülerini) ya bastırmak ya da benliği, gerçekçi amaçlar yerine, **törel** ve **ülküsel amaçlara** yönelterek (kaba dürtülerin yüceltilmesini sağlayarak) kişiyi kusursuz, yetkin kılmak için çaba göstermektedir, Kişinin düşünme süreci ve gerçek algısı, içgüdülerin bir ölçüde engellenmesi ve yüceltilmesiyle oluşmaktadır.

Psikanalize göre bedensel gereksinimlerini toplumla çatışmaya düşmeden doyurabilenler, **ruhsal yönden sağlıklı kişiler**dir. Buna göre **normal kişi**, toplumsal kural ve ölçünlerle (standartlarla) ters düşmeyen, kendi isteklerini toplumun beklentileriyle özdeşleştiren ve ruhsal bozukluk belirtilerinden uzak olan kişidir. **Normaldışı davranışları bulunan** (nevrozlu ve psikozlu) **kişi** ise, cinsellik ve saldırganlık içgüdülerini (eros ve thanatosu) yücelteməmiş ya da bu gereksinimleri giderirken katı toplumsal engellerle karşılaşması yüzünden, çatışmaya düşmüş ve bunun sonucunda kimi ruhsal bozukluk belirtileri geliştirmiş olan kişidir. Psikanalize göre toplumsal (ahlaksal) davranış, kişinin asıl doğasını bastırabildiği ya da değiştirdiği oranda kendini göstermektedir.

Freud'un yanı sıra psikanalize; Adler, Jung, Rank, Horney, Sullivan, Fromm, Reich de önemli katkıda bulunmuş, Freud Psikanalizini geliştirmişlerdir

Psikanalize göre psikolojik danışma ile, kişinin altbenliği, benliği ve üstbenliği arasındaki bozulan denge yeniden oluşturulmaktadır Psikanalizci (danışman), bu amaçla, danışanın bastırmış olduğu ve kendisine sorun yaratan istek ve eğilimlerinin bilinç alanına çıkarılmasını, yorumlanmasını sağlamakta; danışanın benliğinin, altbenlik ve üstbenlik arasında denge ögesi olacak güce kavuşturulmasına yardım etmektedir.

Psikanalizci, psikolojik danışma yaklaşımında bireyin geçmişine; özellikle çocukluk çağı yaşantılarına önem vermektedir Danışmada çeşitli çözümleme (analiz) yöntemleri ve yansıtma teknikleri kullanılmaktadır.

Davranışçı Ruhbilim Yaklaşımı

Davranışçılara (behavioristlere) göre insan, dürtülerin oluşturduğu gerilimi azaltmak amacıyla tepkide bulunmaktadır. Yaşamın ilk yıllarında bireyi açlık, susuzluk gibi bedensel dürtüler gerilime sokarak davranışa zorlamaktadır. Daha sonra bunların arasına, öğrenme ile kazanılan başarma, sevilme gibi toplumsal-ruhsal güdüler de katılmaktadır.

Yetişkinler; istenen davranışları **pekiştirme**; istenmeyen davranışları da cezalandırma ile **söndürme** yolunu seçerek çocuğu toplumsallaştırmaya çalışıyorlar. Bunun sonucunda başarılı olarak nitelenen davranışların, ileride gerimi azaltmak amacıyla yinelenme olasılıkları fazla olacaktır.

Davranışçılara göre bireyin kişiliğinin nasıl oluşacağını, yaşamının ilk yılları içinde geçirdiği çevre belirlemektedir. Dış çevre, insan doğasını, toplumun istediği biçimde değiştirmektedir. Çünkü insan doğası, esnek bir özellik göstermektedir.

Davranışçılığın kurucusu Watson, istediği çevresel olanaklarla birlikte kendisine verilecek bir düzine sağlıklı bebeği yetenek ve eğilimleri, soyları ne olursa olsun, seçeceği herhangi bir alanda yetiştirebileceğini ileri sürmüştür. Bunları, istenirse doktor, sanatçı, tüccar; istenirse hırsız yapabileceğini belirtmiştir.

Davranışçı psikolojik danışma görüşünü ortaya atanlar, davranışların değiştirilmesi için, davranışı ruhbilimin tanımladığı öğrenme kuramlarından yararlanmışlardır Bunlara göre yaşam boyu yeni davranışlar nasıl, öğrenme ile kazanılıyorsa, psikolojik danışmada da danışana, öğrenme aracılığı ile, gerekli yeni davranışlar kazandırılabilir. Psikolojik danışma için belirli bir çevrede, **uyarıcı-tepki ilişkisi**nin kurulması yeterlidir.

Görüldüğü gibi, davranışçı psikolojik danışma yaklaşımı, insanı mekanik bir varlık olarak görmektedir. Bu yaklaşımda danışman, çevresel koşulları denetim altına alarak bir koşullandırma makinesi gibi çalışmakta; gereksinime göre pekiştirme tekniklerinden yararlanmaktadır. Gerektiğinde ölçme aracı da kullanmaktadır Sürekli etkin olmak zorunda olan danışman, bu uygulamada danışan için bir uyarıcı durumundadır

Davranışçı psikolojik danışmanın önde gelen adları; Krumboldz Theoresen, Meyerson, Hosford ve Wolpe'dir.

İnsancı Ruhbilim Yaklaşımı

Araştırmalarını ruh hastası olan insanlar üzerinde yapan psikanalizciler gibi, araştırmalarını hayvanlar üzerinde yapan davranışçılar da kişiyi, uyumsuz yanlarıyla değerlendirmişlerdir Mutsuzluk, ruhsal kökenli beden hastalığı, toplumsal ölçünlere aykırı davranış, işte etkin olamama gibi belirtileri göstermeyen kişiler, bu yaklaşımlarda ruhsal yönden sağlıklı diye nitelendirilmişlerdir.

İnsancı ruhbilimciler (humanist psikologlar) ise, psikanalizci ve davranışçı okulların gerekirci (determinist) yaklaşımlarını yetersiz gördüler. İnsan davranışlarının yasalarını bularak, onları denetim altına alma çabasını, kişi özgürlüğünü zedeleyici bir tutum olarak niteleddiler Varoluşçu, olgucu ve biçimci yaklaşımlardan da etkilenen insancı ruhbilimciler, psikanalizle (birinci güçle) davranışçılığın (ikinci gücün) karşısına, insanı anlamada **bütüncü ve devingen** bir yaklaşım olan "üçüncü güç"ü çıkardılar. Ruhsal yönden hasta olan insanlar ve hayvanlar üzerinde yapılan çalışmalarla, normal insana

ilişkin yargıların ortaya konulamayacağını belirttiler. Ortalama insan davranışları ölçüt alınınca, insan türünün gelişimine ilişkin belirtilerin kısıtlı imiş gibi gösterilmiş olacağını ileri sürdüler.

İnsancı ruhbilimcilere göre insan davranışlarını yöneten en güçlü güdü, **kendini gerçekleştirme güdüsü**dür, Bedensel (beslenme, barınma, soyu sürdürme ile ilgili) olanlar, kişi için temel gereksinimlerdir. Ancak, kişinin sevilme, sevme, güzellikten hoşlanma, saygınlık, bilgi edinme gibi, daha üst düzey gereksinimleri de vardır. Bunlar, temel gereksinimler doyurulduktan sonra ortaya çıkmaktadır. Maslow bu gereksinimlere **gelişim gereksinimleri** adını vermiştir.

İnsancı ruhbilimciler, insanın doğuştan iyi olduğuna ve güçlü bir gelişme güdüsüne sahip bulunduğuna inanmaktadırlar. Bu iyi doğanın gelişip toplumsallaşmasında ise, elverişli bir ortamın varlığının önemli olduğunu ileri sürmektedirler. Bunlara göre insan doğası sadece, "uyaran -tepki" formülüyle, "gerilim azalması" ilkesiyle açıklanamaz. Çünkü insanda, gerilimden kurtulma güdüsünden başka, **ilerleme ve kendini geçme güdüsü** de vardır. Bir gereksinimin doyurulması, yeni bir gereksinimin ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Bu nedenle, gerilimden kurtulma ve durağan bir dengeye ulaşma olasılığı yoktur. Bedensel gereksinimleri ortaya çıkaran açlık, susuzluk, cinsellik gibi **yoksunluk güdüleri,** temelde gerilimi gidermeyi ve denge kurmayı sağlamaktadır. Gelişim gereksinimlerinin duyulmasına yol açan **gelişim güdüleri** ise kişiyi erişilmesi zor; kimi zaman da olanaksız hedeflere yöneltmektedir. Bu tür güdüler, yaşam boyu varlıklarını duyurmakta ve kişiyi gerilime sokmaktadır (Maslow, 1968).

İnsancı yaklaşıma göre sağlıklı kişi, benliğini toplumsal yetke içinde eritip, yok etmektedir; ancak, topluma edilgin uyum gösteren insanınkinden farklı davranmaktadır. Başkalarının istek ve eğilimlerine göre değil; kendi duygu ve gereksinimleri doğrultusunda davranışlar göstermektedir. Gizilgüçlerini, toplumla ciddi bir çatışmaya düşmeden ortaya çıkarmaya çalışmaktadır. Davranışlarını yönlendiren güç, kendini gerçekleştirme güdüsüdür.

Nevrozlu kişi ise korunma, sevilme, ait olma gibi kendini gerçekleştirmeye göre öncelik taşıyan gereksinimlerini zamanında ve yeterince doyuramamış olan kişidir. Sürekli olarak bu yoksunluklarını gidermek için uğraşan nevrozlu, çevresindeki kişi ve nesneleri, gereksinimlerini giderme aracı olarak algılamaktadır.

Jung, Rank, Golderstein, Formm gibi yazarlar, kendini gerçekleştirmeyi anımsatan yaklaşımlarda bulunmuşlardır (Kuzgun, 1981). Ancak, konuyu derinliğine, genişliğine inceleyenler; Rogers ve Masllow olmuştur.

Rogers'ın Yaklaşımı

Rogers, organizmayı bir devingen dizge (dinamik sistem) olarak görmüş ve öbür insancı ruhbilimciler gibi, insan yaşamının amacını oluşturan tek bir güdünün; **kendini gerçekleştirme güdüsü**nün varlığından söz etmiştir. Rogers'e göre, tüm davranışları açıklamaya yeten bu güdü, kişiyi kendi organizmasının belirlediği yönden ayrımlaşmaya ve daha bağımsız, daha toplumsallaşmış duruma gelmeye yöneltmektedir. Gelişme eğilimi, seçeneklerin açıkça algılandığı ve yeterli bir biçimde simgeleştirildiği oranda ortaya çıkmaktadır. Kişi, geliştirici ve gerileticı davranış yollarını ayrımsayabildiği ölçüde kendini gerçekleştirmiş olmaktadır. İyi seçim ise iyi ve kötüye ilişkin olarak edinilen bilgiye dayanmaktadır.

Rogers'a göre kendini gerçekleştirme, toplumsal evrimin son aşaması olduğu gibi, psikolojik danışmanın ve ruhsal sağaltımın da son amacıdır ve **tam verimlilik** (fully Functioning) demektir.

Tam verimli kişiler, şu nitelikleri taşımaktadırlar :

1. **Yaşantılara daha açıktırlar.** Uyarıcıları çarpıtmadan rahatlıkla algılamakta; duygularını ayrımsamakta, onları bastırma gereğini duymamaktadırlar.
2. **Daha varoluşsal bir yaşam sürdürmektedirler.** İlke ve kurallara sıkı sıkıya bağlı kalmaksızın, yaşamın her anını, tam olarak yaşayabilmektedirler.
3. **Organizmaya daha fazla güvenmektedirler.** Organsal tepkileri, davranışlara rehber yapmaktadırlar.
4. **Daha tam olarak işlevde bulunmaktadırlar.** Kişinin kendini gerçekleştirme düzeyini etkileyen en önemli etken, Rogers'e göre de yaşamının ilk yılarından beri, yakın çevresiyle sürdürdüğü etkileşim biçimidir. Kendini gerçekleştirme, kişide temel güdü olmakla birlikte **olumlu saygı** ve **benlik saygısı** gereksinimi, yaşamın ilk yıllarında özel bir önem taşımaktadır. Bu yaşlarda çocuğun sevgi gereksinimi, yakın çevresinden, özellikle annesince karşılanmaktadır. Çocuk, annesini kendisinden hoşnut ettiğinde sevildiğini; hoşnut etmediğinde, sevgi ve sevecenliğin kendisinden esirgendiğini görmektedir. Bu tutum, çocuğu, organizmanın gereksinimlerini karşılamak için değil, annesinin hoşuna gitmek için çabaya zorlamaktadır. Çocuk zamanla kendisini, annesinin gördüğü gibi görmeye, annesinin hoşuna giden davranışları olumlu davranışlar olarak algılamaya başlamaktadır.

Böylece bireyin davranışlarını, doğal gereksinimleri yerine, içselleştirilmiş değer yargıları belirlemiş olmaktadır. Daha sonra bu kişi içselleştirmiş olduğu değerlere uygun davranmadıkça, kendini değerli saymamaktadır.

Oysa çocuğa sevginin, kısıntısız ve koşulsuz sunulması, onun kendini gerçekleştirmesi için uygun ortamın yaratılması gerekmektedir. Sağlıklı bir benlik saygısı, bu yolla oluşacaktır.

Maslow'un Yaklaşımı

Görgül bir yaklaşımla kendini gerçekleştirme kavramına önemli boyutlar kazandıran bir ruhbilimci de Maslow'dur. Maslow, kendini gerçekleştirmeye ilişkin görüşlerini, tarihsel ve yaşayan seçkin kişiler üzerinde klinik yöntemle yaptığı derinliğine çözümlemeler sonucunda belirlemiştir.

Rogers gibi, Maslow'un da doğuştan getirildiğini ileri sürdüğü kendini gerçekleştirme gereksinimi, insanı gizilgüçlerini ve tüm yeteneklerini kullanmaya, olabileceği her şey olmaya itmektedir. Ancak, kendini gerçekleştirmesi, kişinin korku, kaygı ve engellenmelerden uzak, özgürce seçme olanağına sahip olmasına bağlıdır.

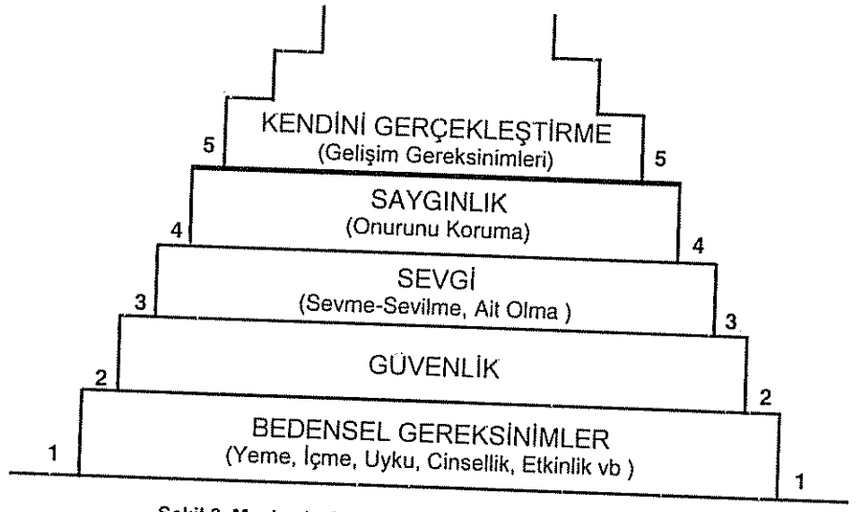
Maslow, kişinin gereksinimlerini, şekil 8'de görüldüğü gibi, temel gereksinimlerden gelişim gereksinimlerine doğru, 5 aşama sırasına koymuştur. Maslow'a göre, her yeni gereksinim, bir önceki aşamada yer alan gereksinimin doyurulmasından sonra ortaya çıkmaktadır. Engellenme, korkutulma, bastırmaya zorlanma, çevresel yetersizlik gibi nedenlerle gereksinimlerini doyuramayan kişilerde ruhsal ve bedensel eksiklikler beklenmektedir. Eksiklikler, kişiyi bunları gidermeye güdülüyor. Böyle durumda olan kişi, kendini gerçekleştirme çabası yerine, engellenen gereksinimini giderme uğraşını, temel çaba durumuna getiriyor.

Kişide tam verimli olmaya yönelişin yanında, ölüm isteği de vardır; kişide korkma, savunma, bastırma eğilimleri de bulunmaktadır. Ancak, bu istekleri, engellerle, çevresel yetersizliklerle karşılaştığında ortaya çıkıyor. Özgürce seçme olanağı bulununca kişi olumsuz, tehlikeli gereksinimler duymayacaktır. O zaman, kendini öteki canlılardan ayıran insan kavramının tüm özelliklerine sahip çıkarak, kendini gerçekleştirme yolunda ilerleyecektir.

Maslow'a göre, gelişim gereksinimlerinin karşılanmaması durumunda, temel gereksinimlerin giderilmemesi sonucu ortaya çıkan ruhsal bozukluklardan farklı bozukluklar belirmektedir. İnsana ve topluma yabancılaşma, ilgisizlik, duygusuzluk, değersizlik, umutsuzluk, sıkıntı, toplumsal değerleri hor görme, ölüm isteği gibi eğilimler, bu bozuklukların başlıcalarıdır.

Temel gereksinimlerin kendi içlerinde aşama sırasına göre öncelik taşımalarına karşılık, gelişim gereksinimlerinde bu tür bir öncelik sırası yoktur. Kendini gerçekleştirme aşamasında duyulan gereksinimler, kişilerin bireysel özelliklerine ve becerilerine göre değişiklik göstermektedir.

Maslow'a göre sağlıklı insan, temel gereksinimlerini yeterince gidermiştir. Kendini gerçekleştirme yönünde güdülenmiştir. Gizilgüçlerini işleyerek, yeteneklerini geliştirmiş, başarılar göstermiş ve göstermektedir. Kendi doğal yapısını tanımış ve olduğu gibi kabul etmiştir. Birliğe ve bütünlüğe yönelmiştir. Kısacası, gelişim gereksinimlerini doyurma süreci içinde yaşamaktadır.

Şekil 8. Maslow'a Göre Gereksinimlerimizin Aşama Sırası

Kendini Gerçekleştiren Bir Kişinin Özellikleri:

Maslow 'a göre, kendini gerçekleştirmiş (sağlıklı) bir kişi, şu başarıları göstermektedir (Koyuncu, 1979) :

1. **Gerçeği olduğu gibi algılamakta ve gerçekle rahat bir ilişkiye girmektedir.** Kişi, nesne ve olaylara ilişkin algıları; istek, korku, kaygı ya da iyimser-kötümser beklentilerine dayanmaktadır. Eldeki verilerden yola çıkmak için, geleceğe yönelik kestirimleri daha doğru ve tamdır. Bilinmeyenlerle rahat ilişkiye girmektedir; çünkü bilinmeyenlerden korkmamaktadır.
2. **Kendini, öbür kişileri ve doğayı olduğu gibi kabul etmektedir.** Kendini; yetersiz, çelişkili yanları üzerinde fazla durmadan olduğu gibi benimsemektedir. Kendini tanıdığı için, öbür kişileri ve doğayı da kendi özellikleriyle anlamakta ve kabul etmektedir.
3. **Kendiliğinden, doğal davranmaktadır.** Kişiler üzerinde yapay etkilerde bulunmaya kalkmamaktadır. Toplumun kalıplaşmış davranış biçimlerine göre değil, içinden geldiği gibi, kendinin geliştirdiği değerler dizgesine göre davranmaktadır.
4. **Kendinden çok, bir soruna dönük bulunmaktadır.** Kendi dışında, tüm güçlerini yöneltebileceği bir uğraşı, yerine getireceği bir görevi vardır. Düşünceleri, kişisel olmaktan çok, evrenseldir.

5. **Ayrılık ve yalnızlık gereksinimi duymaktadır.** Başkalarına gereksinim duymadan, başkalarının duygu ve düşüncelerine dayanmadan, kendi yorumları ile ayakta durma eğilimindedir. Kişisel şanssızlık yaşarken sakin, sessiz ve soğukkanlı kalabilmektedir.
6. **Çevreden bağımsızdır.** Temel gereksinimlerini gidermiş olduğu için, göreli olmak üzere, doğal ve toplumsal çevreden bağımsız olarak yaşamaktadır. Kişisel gelişimleri doğrultusunda güdülenmiştir. Kendini kendi kararlarıyla yönlendirmektedir. Sorumluluklarını bilmektedir; yaşantılarında etkindir.
7. **Her zaman yeniden beğenebilmektedir.** Başkalarının kanıksadığı yıpranmış sanılan yaşantıları beğeniyle, ilgiyle, coşkuyla yeniden duyumsayabilmekte, beğenebilmektedir.
8. **Sıklıkla gizemsel ve doruk yaşantılara girmektedir.** Bu yaşantılar aracılığıyla önünde sonsuz ufukların açıldığı duygusunu yaşamakta, kendini daha güçlü bulmaktadır. Doruk yaşantılar sırasında, kendinden geçmesine yol açan uzay ve zaman kavramlarını yitirme duygusunu, büyük bir merak ve korkuyu yaşamaktadır. Bunları yaşamakla, çok değerli ve önemli olan şeylerin bulunduğu kanısına varmaktadır. Bunun sonucunda yeniden güçlenmekte; gerçekliği yeniden taze, somut ve sağlam olarak algılamaktadır.
9. **Tüm insanlarla birlikte olma duygusuna sahiptir.** Toplumu tek bir aile, kendini de onun bir üyesi olarak algılamaktadır. İnsanlığa yardımcı olmak isteğini taşımaktadır. Zaman zaman insanlara zayıflıkları, yetersizlikleri nedeniyle kızmaktaysa da genelde, insanlığa derin bir sevgi ve yakınlık duymaktadır.
10. **Kişilerle derin ve ayrıntılı ilişkilere girebilmektedir.** Çok fazla seçici olmak üzere, kişilerle derin ve ayrıntılı ilişkiler kurabilmektedir. Bu kişiler, kendilerini gerçekleştirmiş sağlıklı kişilerdir. Bu ilişkilerinde benlik sınırlarını kaldırabilmekte, büyük bir sevgi gösterebilmektedir.
11. **Demokratik bir kişiliğe sahiptir.** Sınıfına, rengine, eğitimine ve siyasal görüşüne bakmadan, bir kişiyle dostluk ve arkadaşlık kurabilmektedir.
12. **Araçla amacı, iyiyle kötüyü tutarlı bir biçimde ayrımsayabilmektedir.** Genellikle amaçlara yönelmiştir; araçları, amaca bağlı olarak değerlendirmektedir. Ortalama kişilerde görülen törel değer tutarsızlıklarına, çelişkilere, karışıklıklara, yaşantılarında pek yer vermemektedir. İyi ile kötüyü kesinlikle ayırmaktadır.
13. **Düşmanlık duyguları taşımayan bir gülmece anlayışına sahiptir.** Başkalarına zarar yermeyen, onları küçük düşürmeyen, güldürürken düşündüren bir gülmece anlayışıyla davranış göstermektedir. Genelde espri yapmaktan hoşlanmaktadır.
14. **Yaratıcıdır.** Yaratıcılık, böyle bir kişinin evrensel özelliğidir. Yaratıcılığı, kalıtımdan çok, temel doyumlardan ve ruh sağlığından kaynaklanmaktadır. Bu yaratıcılık, evrensel, katkısız bir yaratıcılıktır.

15. **Toplumsal kalıplaşmaya karşı direnç göstermekte ve herhangi bir kültürü aşabilmektedir.** Kültürün ve toplumun biçimlendirilmesine karşı direnmektedir. Daha çok, kendi öznel kurallarına uygun olarak davranmaktadır. Kültürünü, dünyanın gelişmesine, insanların ilerlemesine yardım eden her türlü bilgi oluşturmaktadır.

İnsancı Psikolojik Danışma

İnsancı (danışanı odak alan) danışma' nın amacı; kendini yönetmesi, yeni yaşantılara açık olması, sorunları üzerinde bilinçlenmesi, bunları kendi kendine çözme gücü gösterecek duruma gelmesi ve bu yolla kendini gerçekleştirmesi için bireye yardım etmektir. Bu düzeye ulaşan kişi, ruh sağlığının temeli olan kendi benliği ile yaşantıları arasında bir uyum sağlamış olmaktadır.

Bu iki öge arasındaki uyuşmazlığın yol açtığı ruhsal bozukluklar, ancak, danışanı odak alan (danışandan hız alan) bir ortamda giderilebilmekte ve danışma, amacına ulaştırılabilmektedir.

İnsancı psikolojik danışma sürecinde danışman'ın gözünde danışan, sorunlu; ama, güvenilir, güçlü, değerli ve bağımsız olmak isteyen bir kişidir. Kendine yardım edince o, sorunlarına çözüm yolu bulabilir ve zamanla onları çözme yeterliliği gösterebilir. Bunun için gerekli olan, danışmanla ruhsal bir ilişkinin kurulmasıdır. Danışmanla danışan arasında kurulacak ruhsal ilişki; insancı, iyi ilişki olacaktır. Bu ilişkiler, karşılıklı kabul ve güven; bir koşula ve kayda bağlı olmayan saygı; durumu, danışan gibi algılama (eşduyum) ve tüm bunların iletilmesi temeline dayanmaktadır. Bunlardan başka bir tekniğe, psikolojik ölçme aracına başvurmaya gerek yoktur.

Bu danışmada tanı, danışanın özgeçmişi, çocukluk yaşantıları önemsenmemektedir. Danışanı sınırlama, denetleme de söz konusu değildir. Danışma koşullarını, etkin durumda olan danışan gerçekleştirmektedir. Danışman ise, bunun için danışana özendirici bir sağaltım ortamı sağlamaktadır.

Bu danışmada, çok iyi yetişmiş danışman'a gereksinim vardır.

Varoluşçu Ruhbilim Yaklaşımı

Varoluşçu ruhbilim, 2. Dünya Savaşı'ndan sonra doğan varoluşçu (existentialist) düşüncenin, ruhbilimi de etkilemesiyle ortaya çıktı. Varoluşçu psikolojik danışma da varoluşçu ruhbilim görüşünden yola çıkılarak oluşturuldu.

Varoluşçu ruhbilimde temel kavram, **varoluş**tur, Varoluş, insanı dünya ile bütün olarak anlatmaktadır, Çünkü, ne insan dünyadan ne de dünya insandan ayrı varolmaktadır. Kişiyi beden ve ruh; altbenlik, benlik ve üstbenlik gibi parçalara ayırmak da kişinin varoluş bütünlüğüne aykırıdır; bu, bütünlüğü bozmaktadır.

Dünyada kendi varlığını kendisi yaratan tek varlık, insandır, insan, hangi değerleri yaratmış; yolunu nasıl seçmişse öyle varolmaktadır. Yaşamı var eden, anlamlandıran doğada insana yol gösteren, insanın kendisidir. Bu, insanın özgür olduğunu gösterir. Ancak, insan, kendi sorumluluğunu üstlenebildiği ölçüde özgür olabilmektedir.

Sorumluluk, insanda varoluş kaygısını oluşturmaktadır. İnsan, doğduğunu bildiği gibi, bir gün öleceğini de bilir. Ölüm ise, onda yokluk ve hiçlik duygusunu yaratır. Bu bunaltıcı duygu onu anlamlı, doyurucu bir biçimde yaşayıp yaşamadığı konusunda kaygıya iter.

Bu rahatsız edici duygulardan kurtulmak için kişinin, kendi varlığına sahip çıkarak sorumluluklarını üstlenmesi gerekir. Özgür yaşam, işte bu sorumluluğun gereklerini yerine getirmeye bağlıdır.

Özgür varoluşu gerçekleştiremeyen kişi, bağımlı varoluşu seçmiş olur.

Özgür varoluş, kişinin, içinde bulunduğu varoluş alanındaki olanakları tanımlayıp kabul etmesi ile gerçekleşmektedir. Böylece gerçek öz ortaya çıkmaktadır.

Kişinin, kendi varoluş alanına kapılarını kapaması sonucu, gerçek olmayan öz (bağımlı, normal dışı varoluş) belirir. Örneğin, kadının erkek gibi, erkeğin kadın gibi varoluş çabası, kişileri böyle bir sonuca götürmektedir.

Böyle kişiler, sorumluluklarını kendilerine yabancı olan güçlerden yararlanarak yerine getirmeye çabaladıkları için, özgür olamamaktadırlar. Bunlar, ya nevrotik bir yaşamı seçmekte ya da kendilerini toplumun yargılarına körü körüne teslim etmektedirler. Çünkü, bunlar sorumluluklarıyla yüzleşecek kadar yürekli değildirler. Kendinden sorumlu kişi, tüm insanlara karşı da sorumluluk duyar.

Kişinin varoluşunun iki boyutu vardır: Yer ve zaman. Kişinin, dünyayla birlikte bulunurken bir şeye yakınlık ya da uzaklık duyması, varoluşun **yer boyutu**nu belirlemektedir. Kişinin varolmuş olduğunu belirleyen bir geçmişinin, birlikte olmasını anlatan bir şimdiki zamanının ve kendinden ötede varoluşunu dile getiren bir geleceğinin bulunması da varoluşunun **zaman boyutu**nu ortaya koymaktadır. Bu üç öge, gerçekte bir bütündür.

Varoluşçu psikolojik danışmanın amacı, olayların içinde kişinin nasıl varlık gösterdiğini anlamaya çalışırken onun, sorumluluğunu üstlenmesine, özgür varoluşunu gerçekleştirmesine yardımcı olmaktır.

Bu yaklaşımda danışman en çok, "bugün" üzerinde durmaktadır. "Yaşam şimdi nasıldır?" sorusunu önde tutarak çalışmaktadır. Çeşitli tekniklerden de

yararlanabilmektedir. Tanı koyabilmekte, yaşam öyküsüne başvurabilmektedir. Ancak; danışma süreci içinde, hiçbir engel koymadan, danışanın "kendisi olması" yolundaki özendirici çabalarını sürdürmektedir.

Varoluşçu psikolojik danışmanın gelişmesine katkıda bulunanlardan önde gelenler; Kierkegaard, May, Kaam ve Frankl'dır.

Biçim Ruhbilimi Yaklaşımı

Biçim (gestalt) ruhbilimi, atomcu yaklaşımlara tepki olarak doğmuş olan bir kuramdır. Bu görüşe göre herhangi bir şeyin bütünsel özelliklerine, o bütünü oluşturan parçaların ayrı ayrı tanınmasıyla ulaşılamaz. Bütün, onu oluşturan parçaların toplamından öte bir şeydir.

Ruhbilime biçim, anlam, değer gibi kavramları ilk kez, biçim ruhbilimcileri sokmuş ve bunları araştırma alanlarına katmışlardır.

Biçim ruhbilimine göre devinimsiz (hareketsiz) nesneler birbiri ardına hızla gösterildiğinde, bunlar, tek tek algılanabilecekleri eşiği aşarak, deviniyormuş gibi görünmektedir. Bu yanılsamanın en tipik örneği, sinemadır.

Bu olgu, algılama ürünü olan duyumlar ile fiziksel uyaranlar arasında, bire bir ilişki olduğu biçimindeki eski varsayımı yıkmıştır. Algılanan devinim, onu oluşturan fiziksel uyaranlar içinde kendi başına bulunmayan; ancak, uyaranların birbiriyle ilintili özelliklerinin bir sonucu olarak ortaya çıkan bir deneyimdir. Gözlemcinin sinir sistemi ve deneyimleri, fiziksel uyaranları parçalar biçiminde yitirmemekte, sinir sistemindeki örgütlenme ile, ayrışmış parçaları hemen bir bütüne dönüştürmektedir.

Alınan bir uyaran kümesinin sinir sisteminde ve algı düzeneğinde (mekanizmasında) örgütlenmesi ile iyi bir bütünün oluşması, koşulların elverişliliğine bağlıdır.

Biçim ruhbiliminin alanı; Wertheimer, Köpler, Koffka ve öğrencilerinin çalışmalarıyla sorun çözme, öğrenme ve düşünme gibi konuları da kapsayacak biçimde genişletilmiştir. Toplumsal ruhbilimci Kurt Lewin ise, bu kuramı toplumsal ruhbilime, kişiliğe; ayrıca estetiğe ve ekonomiye uygulamıştır.

Biçimci psikolojik danışma, biçimci ruhbilim yaklaşımının, danışmaya uygulanması ile ortaya çıkan bir görüştür.

Bu görüşe göre ruh sağlığının temeli, bir bütün olan insan organizmasından doğan dengeye dayanmaktadır, Bu bütünlük, dolayısıyla denge bozulunca ruhsal bozukluklar belirmektedir.

Biçimci psikolojik danışmanın amacı, danışanda beliren bu dengesizliği gidermektir. Bunun sağlanması için danışanın, kendi benliği ve yaşadığı çevre ile ilişkiye geçmesine yardım edilmektedir. Bu yardım, danışana herhangi bir sınırlama konmadan, herhangi bir başka tekniğe başvurulmadan yapılmaktadır.

Seçmeci Yaklaşım

Adından da anlaşıldığı gibi, seçmeci (eclectic) psikolojik danışma, belli bir kurama dayanmamaktadır. Bu yaklaşım, danışman'ın, çeşitli kuramlardan yararlanarak geliştirdiği kendine özgü bir psikolojik danışma biçimidir. Belli bir kuramı benimsemiş olan danışmanların bile kendilerine özgü birer psikolojik danışma yaklaşımının bulunduğu söylenebilir. Onun için her danışman, az çok seçmecidir.

Seçmeci yaklaşımın ortaya çıkışının baş nedeni, kuramlardan hiç birinin, psikolojik danışma sürecini tek başına açıklayamamış olmasıdır. Her kuramın yeterli ve yetersiz yanları vardır.

Ancak, seçmecilik, her psikolojik danışma görüşünün yeterli yanlarının alınması ile bir psikolojik danışma süreci oluşturulması biçiminde anlaşılmamalıdır. Her seçmeci psikolojik danışman'ın, kendi tutum ve davranışlarıyla oluşturduğu özgün ve tutarlı bir psikolojik danışma görüşü vardır. Bu, danışman'ın mesleksel kişiliğini belirlemektedir.

Çeşitli psikolojik danışma ya da ruhsal sağaltım görüşlerinden, tüm psikolojik danışmanların yararlanabilecekleri şu genel sonuçlar çıkarılabilir (Kepçeoğlu, 1985):

1. Her psikolojik danışman'ın çeşitli görüşleri yeterince tanıması, onun mesleksel kişiliğinin oluşup gelişmesine katkıda bulunmaktadır.
2. En gelişmiş, en yeterli psikolojik danışma görüşleri de içinde olmak üzere, bugüne değin tek başına hiçbir görüş, psikolojik danışma sürecini, herkesçe yeterli sayılabilecek düzeyde açıklayamamıştır.
3. Değişik psikolojik danışma görüşleri arasındaki ayrım, gerek kendi içlerindeki gelişim, gerekse öbür görüşlerle etkileşim sunucu, gittikçe azalmakta; buna karşılık, ortak yanlar çoğalmaktadır.
4. İnsan kişiliğine ilişkin yeni araştırma sonuçları, tüm psikolojik danışma görüşlerini etkilemektedir. Bu etkilerle beliren gelişmeler, kişinin özgürlüğüne, değerine, karar verme hak ve sorumluluğuna saygılı olma yönünde gerçekleşmektedir.
5. Psikolojik danışmada danışma sürecini en çok, danışman'ın kişiliği, görüşü ve benimsemiş olduğu değerler etkilemektedir. Onun için her danışman, bir kuramcı gibi davranmak yerine, daha çok, seçmeci görüşle, kendine özgü bir psikolojik danışma uygulaması geliştirmek durumundadır.

6. Başarılı bir psikolojik danışman olmak için kuramsal öğrenim, kişilik yatkınlığı, belli bir dünya görüşü, belli değer yargıları gerekmektedir; ancak, bunlar yeterli değildir. Başarılı psikolojik danışman, asıl, psikolojik danışma deneyimleri ile, zaman içinde yetişmektedir.

Bu nedenle okullarda ve öteki kurumlarda psikolojik danışma uygulamalarını yaygınlaştırmak, bir yandan, çok sayıda danışana hizmet götürecek; öte yandan da deneyimli danışman sayısının çoğalmasını sağlayacaktır.

PSİKOLOJİK DANIŞMANIN İLKELERİ

Rehberlik ve psikolojik danışmanın ilkeleri, psikolojik danışmada da geçerlidir. Ancak, burada o ilkeleri çağrıştıranların yanı sıra asıl, psikolojik danışmaya özgü ilkeler görülecektir.

Bu anlamdaki psikolojik danışma ilkeleri, şöyle sıralanmaktadır (Kepçeoğlu 1985; Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği, 2001):

1. Psikolojik danışma; demokratik, insancıl kuralların işlediği bir ortamda gerçekleştirilmelidir.
2. Danışma, buna gereksinim duyan, danışma'nın yarar sağlayacağına inanan herkese açık tutulmalıdır.
3. Gerek bireysel olarak, gerekse grupta yapılan psikolojik danışma, yüz yüze yürütülmelidir.
4. Danışmada, danışan ile danışman arasında bir duygusal yakınlık kurulmalıdır. Her iki danışma biçimi de danışman ile danışan arasında karşılıklı saygı, güven, içtenlik oluşmasını ve iki yanlı gönüllülüğü gerektirmektedir.
5. Psikolojik danışma; rahat, uygun bir ortamda verilmelidir. Ayaküstü, kişiyi rahatsız eden maddesel ve toplumsal-ruhsal ortamda psikolojik danışma yapılamaz.
6. Danışan, ne denli sorunlu olursa olsun, bir hasta olarak değil, normal bir kişi olarak karşılanmalıdır. Başka bir deyişle, danışmaya, olağan gelişim sorunları bulunan kişiler katılmalıdır.
7. Danışman, başkası adına karar verme, seçim yapma hakkına sahip olmadığı bilinciyle davranmalıdır. Danışanla ilgili eleştirme, yargılama, değerlendirme yapmamalıdır. Kendisine ilişkin kararı, danışanın kendisi vermelidir. Her iki danışma biçiminde de amaç, **bireyi, kendini gerçekleştirme doğrultusunda kararlar verebilecek düzeye ulaştırmak**tır.
8. Psikolojik danışma hizmeti, bu işi kendilerine meslek edinmiş kişilerce yürütülmelidir. Yeterli eğitim ve deneyimi bulunmayanlar, bu işe girişmemelidir.
9. Psikolojik danışma, sürekliliği olan bir hizmettir. Bireysel ve grupta psikolojik danışmadan birisi seçilerek danışma yürütülmemelidir. İkisi de dengeli bir biçimde uygulanmalıdır.

10. Danışmaya özgü ahlak kurallarına (etik kurallara) uyulmalıdır. Örneğin, yapılmış ya da yapılmakta olan bir psikolojik danışma, televizyonda gösterilemez. Böyle bir konu, ancak, düzenlenen senaryo aracılığı ile yansıtılabilir. Danışma ilişkilerinin gizliliği korunmalıdır. Danışan, kendisine ilişkin bilgilerin başkalarına söylenmesinde sakınca görmese bile, danışman bu bilgileri başkalarına iletmemelidir; danışanın kimliğini silmelidir.

PSİKOLOJİK DANIŞMANIN SINIRLARI

Psikolojik danışma, ruhsal sağaltımın (psikoterapinin) başladığı yerde sona ermektedir. Psikolojik danışma ile ruhsal sağaltım, akla kara gibi birbirinden ayrılamazsa da genel çizgileriyle, aralarındaki ayrım belirtilebilir.

Psikolojik danışma, daha çok, kökü derinlerde olmayan; dış çevreye dayalı sorunları bulunan; daha katı nevrotik örüntüler oluşturmamış olan kişilere uygulanmaktadır. Psikolojik danışmada duygusal anlatımın tonu, ruhsal sağaltımdakinden daha düşüktür. Bu nedenle bunda duygusal etkenlerden çok, bilişsel etkenler üzerinde durulmaktadır.

Ruhsal sağaltım ise, hastanın duygusal davranışlarını, yoğun duygu, coşku yüklü gereksinimlerini, bunalımlarını ve bunları doğuran durumları, olayları sağaltıcıyla sıcak, güvenli ve anlayışlı bir hava içinde konuşmasına olanak veren bir toplumsal ilişki biçimidir (Bkz. Bölüm 8. Ruhsal Sağaltım).

Psikolojik danışma ile ruhsal sağaltım arasındaki sınır; amaç, yöntem ve sağaltıcıların yetişme düzeyleri açısından incelenebilir (Özoğlu, 1982).

Amaca Yönelik Sınırlar

Psikolojik danışmada amaç, kişinin var olan güçlerini, sorunlarını çözmede daha etkili olarak kullanmasını sağlamak iken, ruhsal sağaltımda (psikoterapide) kişilik yapısını değiştirmektir.

Psikolojik danışmada, olumlu güçlerin geliştirilmesine çaba gösterilmektedir. Ruhsal sağaltımda ise zayıflıklar, yetersizlikler giderilmeye çalışılmaktadır.

Psikolojik danışmada, kişinin geçmişine eğilinmekle birlikte kişi, şimdi olduğu gibi kabullenilip kendi geleceğine yönelik olarak ele alınmaktadır. Ruhsal sağaltımda ise, kişinin kendini yeniden örüntülemesi için, ona yetersizliklerini, eksikliklerini azaltması, bunları ortadan kaldırması amacıyla yardım edilmektedir.

Yönteme Yönelik Sınırlar

Amaca ulaştıran yollarda kesin çizgili ayrım belirlemek güç ise de kullanılan yöntemlerin süresi, danışanla karşı karşıya gelme sıklığı, ele alınan geçmiş yaşamın kapsamı açılarından bu iki uygulama arasında ayrılıklar görülmektedir.

Psikolojik danışmada görüşme süresi daha kısa, görüşme sayısı daha azdır. Psikolojik danışmada kişinin geçmiş yaşamına da ruhsal sağaltımdakinden daha az girilmektedir.

Danışman ve Ruhsal Sağaltımcının Yetişmesine Yönelik Sınırlar

Her iki uygulamanın da kendine özgü birer bilgi ve beceri alanı vardır. Hizmet öncesi eğitimde her iki alanın yetkili elemanları, kimi ortak dersler almakla birlikte, ayrı birer öğretim programı aracılığı ile yetiştirilmektedirler.

Bu elemanların yetki sınırları, yasalarla belirlenmiştir Türkiye'de ruhsal sağaltım yapabilmek için bu alanla ilgili uzmanlık eğitiminden önce, tıp eğitimi yapmış olma koşulu aranmaktadır.

Şekil 9'da rehberlik ve psikolojik danışmadan tıpsal sağaltıma değin uzanan yardım hizmetleri sergilenmiştir.

Şekil incelendiğinde kimlerin, hangi ruhsal sorunları, hangi ortamda, ne gibi sağaltım yollarıyla çözme yetki ve yeterliğine sahip olmaları gerektiği görülecektir. Dolayısıyla rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerini kimlerin, hangi teknik ve araçları kullanarak, hangi nitelikteki sorunlar çerçevesinde vereceği anlaşılacaktır.

PSİKOLOJİK DANIŞMANIN AHLAKSAL KURALLARI

Bir çalışma alanının meslek oluşunu, belli ölçütlerin varlığı belirlemektedir. Bu ölçütlerden biri de ahlaksal (aktöresel,etik) ölçüttür. Bu ölçüt, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri için de önem taşımaktadır.

Ne var ki ülkemizde rehberlik ve psikolojik danışmaya ilişkin ahlak kuralları daha, açık seçik belirlenmemiştir. Bu kuralların, ilgililerce, şu gereklilikler çerçevesinde belirlenmesi beklenmektedir (Özoğlu, 1986; Kepçeoğlu, 1989; Kuzgun, 1991):

<table>
<tr><td colspan="4">Uygulama Yeri :</td></tr>
<tr><td colspan="2">Okul Ortamı</td><td>Klinik Düzen</td><td>Hastane Düzeni</td></tr>
<tr><td colspan="4">Yardım İlişkilerinin Biçimi :</td></tr>
<tr><td>Öneri, Bilgi Aktarma</td><td>Psikolojik Danışma</td><td>Psikoterapi (Ruhsal Sağaltım)</td><td>Tıbbi Tedavi (Tıpsal Sağaltım)</td></tr>
<tr><td colspan="4">Sorunların Sınıflandırılması:</td></tr>
<tr><td>Durumsal Geçici Sorunlar</td><td>Eğitsel, Mesleksel Sorunlar</td><td>Süreksiz Ilımlıdan Şiddetliye Kişisel Sorunlar</td><td>Nevrozlar Ilımlı Psikozlar
Kişilik Bozuklukları</td><td>Akut Psikozlar</td><td>Süreğen Psikozlar, Organsal Psikozlar</td></tr>
<tr><td colspan="4">İşi Meslek Edinmiş Görevli :</td></tr>
<tr><td colspan="2">Rehber Öğretmen
Rehberlik Uzmanı (Psikolojik Danışman)</td><td>Klinik Psikolog</td><td>Psikiyatr (Ruh hekimi)</td></tr>
<tr><td colspan="4">İyileştirme Uygulamaları :</td></tr>
<tr><td colspan="2">Psikolojik Danışma, Psikolojik Testler, Öğrenme Güçlüklerini Giderici Teknikler, Olay İncelemesi, Kişilik Betimlemeleri</td><td colspan="2">Psikolojik Ameliyat, Elektrik Şoku, Sakinleştiriciler, İlaçlar, Hormonlar, insülin Şoku, Vitaminler</td></tr>
</table>

Şekil 9. Rehberlik ve Psikolojik Danışmadan Tıpsal Sağaltıma, Yardım Hizmetleri

Özoğlu, 1982, s.224'ten ufak değişikliklerle alıntı.

Psikolojik danışman:

1. Edinmiş olduğu bilgi ve becerileri, kendisinden yardım isteyenlerin (danışanların) iyiliği için kullanmalıdır
2. Danışana saygılı davranmalıdır. Danışanı, kararlaştırılan saatte görüşmeye almalı; onu, içten bir dikkat ve ilgi ile dinlemelidir.

3. Görüşmenin gizliliğini korumalıdır. Danışana bu güvenceyi vermek, rehberlik ve psikolojik danışmanın temel kurallarından biridir. Görüşmenin gizliliğini korumamak, psikolojik danışma mesleğine de zarar vermektedir.

   Ancak, gizliliğin sınırlan çizilmelidir. Çünkü danışman, kendisine başvuran kişiye olduğu kadar da çalıştığı kuruma ve içinde yaşadığı topluma karşı sorumludur. Bu nedenle danışman, nelerin gizliliğini koruyacağını, nelerin gizliliğini koruyamayacağını, başlangıçta danışana bildirmelidir. Danışman-danışan ilişkisi sırasında danışman; kişi, kurum ya da genelde topluma zararlı olacak bir durumdan haberli olunca bunu, danışanın kimliğini açıklamaksızın, sorumlu yetkeye bildirmek gereğini duyacaktır.
4. Danışan ya da başkaları için açık ve yakın bir tehlike ortaya çıkınca bu durumu sorumlu yetkeye bildirmeli ve durumun gerektirdiği ivedi önlemleri almalıdır.
5. Danışanı, kendi maddi ya da manevi gereksinimlerinin doyum aracı gibi görmemelidir.
6. Danışandan, yasal hakları dışında bir çıkar sağlamayı düşünmemelidir.
7. Danışanla, profesyonel sınırlar içinde ilişkiler kurmalıdır; bunun dışında herhangi bir ilişkiye girmekten kaçınmalıdır.
8. Var olan bilgisinin yetersizliğini kabul edip, sürekli olarak kendini geliştirme çabası göstermelidir.
9. Kendi yeterlik sınırlarını aşan olayları, ilgili kurumlara göndermelidir; danışanı hiçbir zaman deneme aracı gibi kullanmamalıdır
10. Bildiklerini, meslektaşlarıyla paylaşmalı ve tartışmalıdır.
11. Meslektaşlarını aşağı görmemeli, karalamamalıdır. Meslektaşlarını küçük düşürecek söz ve davranışlardan uzak durmalıdır.
12. Meslek yaşamı boyunca, danışman olmanın gururunu duymalı, mesleğini geliştirmelidir,
13. Danışman ilişkisini, değer aktarma, yaşam felsefesi kazandırma süreci olarak görmemelidir. Danışanın seçme ve karar verme haklarına saygılı olmalıdır; kendi dünya görüşünü, kendisinin geliştirmesi ve bunun mutluluğunu yaşaması gerektiğine inanmalıdır. Görevinin, danışanın kendi istekleri ile toplumun beklentilerini yakından tanımasına ve toplumla çatışmaya düşmeden, kendini gerçekleştirmesine yardım etmek olduğunu bilmelidir. Burada kaçınılması gereken, değerleri tartışmak değildir; değerleri tartışırken, belli bir değeri, yaşam felsefesini, siyasal ya da cinsel görüşü aşılamaya çalışmaktır.
14. Meslek ahlakına ters davranan meslektaşlarını uyarmalıdır.
15. Görüşme ile ilgili her türlü bilgi ve belgeleri, salt mesleksel veriler olarak görmelidir. Bunları, rapor etme ya da yayımlama amacıyla kullanırken, danışanların kimliklerini gizli tutmalı; bunların mesleksel ve bilimsel değerliliğini önde görmelidir.

PSİKOLOJİK DANIŞMAN

Psikolojik danışman, gelişim süreci içinde kendini tanıma, kabul etme ve kendini gerçekleştirme isteği gösteren kişilere, bireysel olarak ya da grupta düzenli ve sürekli yardım etme yetki ve yeterliliğine sahip olan uzmandır.

Danışmanda Bulunması Gereken Nitelikler

Bir danışmanda bulunması gereken nitelikleri, tartışma götürmeyecek biçimde belirlemek olanaksız ise de konuya ilişkin bir görüş oluşturmaya yardımcı olabilecek niteliklerden söz edilebilir. Bu çerçevede, bir danışmanda bulunması gereken nitelikler şöyle sıralanabilir (Kuzgun, 1981; Özoğlu 1982):

İyi bir danışman:

1. Kendini zayıf, eksik, kusurlu ve güçlü yanlarıyla tanımaktadır.
2. İnsan davranışlarının nedenlerini bilmektedir.
3. Güvenilir, kararlı bir kişiliğe sahiptir.
4. Kişilerle yan tutmadan, duyarlı, normal boyutlarda yakın ve sıcak ilişkiler kurabilmektedir.
5. Kişileri olduğu gibi kabul etmekte; onları değerlendirmeye, yargılamaya kalkışmamaktadır.
6. Kendini anlatmakta güçlük çekmemektedir.
7. Kendi duygu ve gereksinimlerine de başka kişilerinki kadar ilgi ve saygı duymaktadır. Başkalarının duygularının etki alanına girmeyecek, kendini onlardan bağımsız tutacak kadar güçlü olduğunu göstermektedir.
8. İnsanlara; onların gelişmeleri ve uyum sağlamaları için gerekli gizilgüce sahip olduklarına inanmaktadır.
9. Danışmanlığın gerektirdiği bilişsel yeterliğe ve ilgiye sahiptir.
10. Danışmanlık için gerekli olan eğitimden geçmiştir.

PSİKOLOJİK DANIŞMADA BAŞVURU

Kimi psikolojik danışma yaklaşımında, tıpkı doktorun muayene etmeden önce yaptığı gibi, rutin olarak her başvuran kişiye, önce bir dizi test ve görüşme formu doldurtuluyor, ondan sonra danışanı görüşmeye alma yolu seçiliyordu. Ancak, son zamanlarda olanak ölçüsünde "az test uygulama" eğilimi artmaktadır. Danışmaya gelen kişiye uygulanmak istenen test, gerektiğinde yapılmak üzere sonraya da bırakılmaktadır.

Psikolojik danışmada, bir başvuru fişi hazırlanmaktadır. Bu fişe, başvuranın adı, yaşı, cinsiyeti, sınıfı, okulu, aile durumu, özgeçmişi ve sorunu yazılmaktadır. Bu tür bilgi almanın birçok yararları vardır. Bu yolla danışman; danışanla görüşmeden ünce istatistik bilgi edinmiş, sorunu öğrenmiş olmaktadır.

Ancak, her danışana, her zaman, önce fiş doldurtma olanağı bulunamayabilir ya da buna gerek görülmeyebilir. Çünkü danışanların çoğu, sorununu net olarak bilmemekte ya da kendini açıklamaktan çekinmektedir. Belki de sorun, danışmanın çare bulacağı türden değildir. Böyle bir danışanın eline, gelir gelmez bir fiş tutuşturulunca danışan kuşkuya düşebilmekte, fişleniyormuş gibi bir duyguya kapılabilmekte, dosyalara geçmekten korkabilmektedir.

Hem, danışan genellikle danışmana yüzeysel bir sorunla gelmektedir; gerçek sorunu gizlemekte ya da ayrımsayamamaktadır. Böyle durumda, fişe yazılan sorunlar geçerli olmamaktadır. Bu nedenle danışan, olanak ölçüsünde sıcak karşılanmalıdır. Özellikle çekingen kişileri danışmaya çekmek için sıcak bir ortama gerek vardır. Böyle durumlarda fiş doldurma, danışma sürecinin ortalarına bırakılabilir.

Danışman ve danışan arasında iyi bir ilişki kurulduktan sonra, danışan bunu seve seve yapmakladır. Bu bilgileri ilk görüşmede almamak, büyük bir eksiklik de yaratmamaktadır. Çünkü, bu fişte salt genel bilgiler bulunmaktadır: Danışanın adı, adresi, telefon numarası gibi. Daha gizli bilgiler, bu fişin dışında, özel dosyalarda saklanmaktadır. İlk görüşme, çok önemli de değildir.

Bugün psikolojik danışmanlar gizli, özel dosyalarına bile bilgi kaydetmemeyi yeğlemektedirler. Kayıt tutunca günün birinde, reddedemeyecekleri bir durumla karşılaşabileceklerini düşünmektedirler.

Kişinin fişlenmesinden, iki nedenle kaygı duyulmaktadır. Bunlardan birisi, fişteki bilgileri başkalarının öğrenebileceğinden duyulan kaygıdır. İkincisi de yeni gelişmelere bakılmadan, danışanın eski özelliklerine bağlı kalınması olasılığıdır. Yani fişleme, önyargılara yol açabilmektedir.

Bunun yanında, Kişinin fişlenmesinin yararı da vardır. Gerektiğinde bu tip bilgiler, ilgililere gönderilebilmektedir. Ancak, bunlar güvenlik önlemi alınmadan gönderilmemesi gereken bilgilerdir.

Danışmada teyp de kullanılabilmekte; saklanan kasetlerden daha sonra yararlanılmaktadır.

PSİKOLOJİK DANIŞMA TEKNİKLERİ

Psikolojik danışmada, danışman ve danışanın özelliklerine, ulaşmak istedikleri amaçlara göre ayrı teknikler kullanılmaktadır. Böyle olmakla birlikte, psikolojik danışmada en çok, sözel tekniklerden yararlanılmaktadır.

Sözel Teknikler

Sözel Teknikler ve Eşduyum

Psikolojik danışmada kullanılan sözel tekniklerin ortak özellikleri, eşduyum (empati) yaratılarak uygulanmalarıdır. Eşduyumun gerçekleştirilmediği yerde psikolojik danışmadan söz edilemez. Salt, bilişsel yaklaşımla çözülebilecek bir sorun için eşduyuma girme gereği duyulmayabilir. Örneğin, öğrencinin istediği, mesleksel ya da eğitsel bir bilgi ise öğrenci, bu bilgiyi bulabileceği kaynaklara da gönderilebilir.

Bilindiği gibi eşduyum, kişinin, bir başkasının duygularını anlamasıdır. Bu anlama, karşıdaki kişinin duygusunu olduğu gibi yaşama anlamına gelmeyen; bilişsel anlamadan daha zor bir iştir. Danışman, danışanla hem aynı olacak, hem de kendini olaya kaptırmayacaktır; hem danışanın yaşadığı olayı ve olayın yarattığı duyguları yaşayacak hem de olayla kendisi arasında belli bir uzaklık bulunduracaktır (Bkz, Bölüm 5, Eşduyumsal Gelişim).

Psikolojik danışmada eşduyumsal ilişkiler, belli aşamalarda gerçekleştiriliyor. Ancak, tam bir eşduyumsal ilişkiye erişilemeyeceği de unutulmamalıdır.

Eşduyumsal ilişki aşamalarında şunlar gerçekleştirilmektedir:

- **İlk aşamada** genellikle, danışanın söylediklerinin içeriği ile ilgili, duyguyla ilişkisi olmayan yanıtlar alınmaktadır.
- **İkinci aşamada** danışman, danışanın duygularını biraz sezmeye başlamaktadır.
- **Üçüncü aşamada** danışan, duygularını hangi düzeyde anlattıysa, danışanın duyguları o düzeyde anlaşılmaya ve ona uygun tepki gösterilmeye çalışılmaktadır.
- **Dördüncü aşama,** eşduyumun en üst düzeyde gerçekleştirilmeye, çalışıldığı aşamadır. Bu düzeyde, danışanın ayrımsamadığı duygulara değin uzanılmaktadır. Yani, danışanın anlattığı duyguların ardındaki duyguların da algılanmasına çaba gösterilmektedir.

Eşduyum geliştirmek, herkesin başaracağı bir iş değildir. Birtakım sıkıntıları yaşayanlar, çok duygulu kişiler, sorumluluk bilincine sahip olanlar, sevecen kişiler, iyi iletişim kurabilenler, savunucu olmayanlar, algıda seçicilik yapmayanlar ve iyi algılayanlar, bu konuda daha başarılı olmaktadırlar.

Kişi, başkalarıyla eşduyum kurmak için önce kendi duygularını bilmelidir. Başkasını sevebilmek, öncelikle kendini sevebilmeye bağlıdır. Kendini bağışlayamayanlar, başkasını bağışlama gücünü gösterememektedirler. Eşduyum geliştirmede değerlendiriciliğe, seçiciliğe ve etiketlendiriciliğe yer yoktur.

Görüldüğü gibi eşduyum kurmanın koşulu, kişinin önce kendi gereksinimlerinden, sonra da karşısındakinin gereksinimlerinden haberli bulunması ve bu durumun karşılıklı olmasıdır.

Başlıca Sözel Teknikler

Psikolojik danışmada kullanılan başlıca sözel teknikler şunlardır (Kuzgun, 1981; Özoğlu, 1982):

Dinleme ve Onaylama: Psikolojik danışmada ilk konuşmadan sonraki konuşmalarda danışman, kendini ve sorununu anlaması için danışana, uygun bir ortam hazırlamaya çalışmaktadır. Danışman, ilgisini ve dikkatini, danışanı etkin bir biçimde dinlemeye harcadığını göstermektedir. Bunu, sözle ve öbür tepkilerle belirtmektedir. Başını sallamakta; "Evet, görüyorum, anlıyorum" demekte; bakışlarıyla, dinlediğini anlatmaktadır.

Yansıtma ve Açıklığa Kavuşturma: Yansıtma ve açıklığa kavuşturmayı, özellikle danışanı odak alan ruhbilimciler, psikolojik danışmanın özü saymaktadırlar. Bu teknikte amaç, danışanın düşünce ve duygularına tepki göstermektir. Bu yolla danışman, danışana, kendisini dinlediğini ve anlamaya çalıştığını; yanlış anlamışsa düzeltmesini istediğini göstermektedir. Ayrıca, danışanın karmaşık bir biçimde anlattıklarını özetleyerek ona sorunun özünü, söylediklerinin ardındaki duyguları anımsatarak yardımcı olmaktadır. Danışman bunu; danışanın söylediklerini "yineleme", "yeniden yapılandırma", "açıklığa kavuşturma" ve "özetleyerek açıklığa kavuşturma" aşamalarında gerçekleştirmektedir. Bu teknik, danışanın söylediklerinin arkasındaki açıkça anlatılmamış duygularının yansıtılmasını; onun, duygularını ayrımsamasını sağlamaktadır. Bu, "Ona kızıyorsun.", "Ona imreniyorsun.", gibi anlatımlarla gerçekleştirilmektedir.

Yöneltme: "Önderlik" de denen bu teknik, danışman'ın danışanı, kendisinin seçtiği yöne sürüklemesi biçiminde algılanmamalıdır. Yöneltme, belirlediği amaca ulaşmak için attığı adımlarla danışana yardım etmektir. Bunda önemli nokta, danışman'ın önderliği ne zaman ve nasıl yapması gerektiğini iyi belirlemesidir.

Danışman, danışanın sorunu çözmesine yardım edeceğini düşündüğü konuları deşmek için, yöneltici sorular soracaktır. "Arkadaşlarını tanıtır mısın?" "Kendinden, ailenden söz eder misin?" gibi. Ancak, yöneltme yapılırken, danışanın gücü, anlama yeteneği ölçü olarak alınmaktadır. Psikolojik danışmayı başlatmada yöneltme, çok az kullanılıyor. Sondaj amacıyla yöneltmeye başvurulmaz.

Soru Sorma: Olanak ölçüsünde az olmak koşulu ile, danışanlar ya da danışman, anlaşılmayan noktalar olduğu ya da iyice açıklanması istenen konu bulunduğu zaman soru sormaktadırlar.

Yorumlama: Bu teknik, güdümlü psikolojik danışmada kullanılmaktadır. Danışanı odak alan yaklaşımda bu tekniğe yer verilmemektedir. Çünkü bu yaklaşımda danışanın ancak, kendi geliştirdiği ve algıladığı düşüncelerden yararlanabileceği kabul edilmektedir. Güdümlü psikolojik danışmada ise yorumlama, en önemli psikolojik danışma becerisi sayılmaktadır.

Yorumlama, amaca doğru ilerlerken danışanın, düşünce ve duygularını daha örgütlenmiş, tutarlı bir biçimde ortaya koymasına yardım olarak anlaşıldığında da ya da olaylara, danışanın denetimine girecek bir çerçeve, bir yapı kazandırma amacıyla uygulandığında danışmaya yarar sağlayabilmektedir.

Danışman'ın yorumu, danışanı her zaman bağlamamaktadır. Özellikle psikolojik ölçme araçlarıyla elde edilen sonuçlar, değişik biçimlerde yorumlanabiliyor. Danışan, bunlardan kendine uyan, kendisi için anlam taşıyan yorum doğrultusunda kararlar veriyor. Sadece danışan için anlamlı görülen yorumlar, onun tutum ve davranışlarına yansıyabilmektedir.

Öğretme, Bilgi Verme, Yol Gösterme: öğrenmeyi temel alan psikolojik danışma yaklaşımında doğrudan, davranış ile uğraşılmaktadır; davranışın nedenlerinin çözümlenmesi üzerinde pek durulmamaktadır. Bu yaklaşımda danışman, danışanın davranışında amaçlanan değişimi sağlayıcı belli bir öğretim yapmakta, bilgi vermekte, yol göstermektedir. Bilgi verme, yol gösterme ile davranışının doğası açıklığa kavuşturulmaya çalışılmakta ve değişmeyi sağlayacak olan belli işler denenmektedir. Örneğin, danışandan, üzerinde çalışılan davranışın ne düzeyde, hangi sıklıkta görüldüğünün belirlenmesi istenmektedir. Öğretme, bilgi verme ve yol göstermeye bir teknik olarak bakmayanlar da vardır. Bir teknik sayılmasa bile öğretmenin, yol göstermenin davranışı değiştirmede temel öge olduğu bir gerçektir. Bu yolu danışan öğrenince, ilkelerini kendi kendine de uygulayabiliyor.

Yapılandırma: Yapılandırma, danışmanın, psikolojik danışma'nın ne olduğu, nasıl geliştirilmesi gerektiği, psikolojik danışma ilişkilerinin neler olduğu konusunda bilgiler vermesiyle oluşmaktadır. Amaç, danışanın bu ilişkiden en iyi biçimde yararlanmasını; yanlış anlayış ve beklentilerini düzeltmesini; kısacası, danışanla ilişki kurulmasını sağlamaktır.

Rogers kuramını benimseyenler ve başka kimi danışmanlar ise, yapılandırmayı bir teknik olarak kabul etmemektedirler. Bunlara göre, başlangıçta psikolojik danışmaya ilişkin olarak yapılan açıklama, danışanın kaygısını dağıtmakta ve psikolojik danışmaya karşı olumlu tutum oluşturmak için yeterli olmaktadır.

Yüzleştirme: Danışanın duyguları ile davranışları ya da söyledikleri arasında çelişkilere tanık olununca, danışanın bu noktalara dikkati çekiliyor. Bu teknik, özellikle bilinçdışı çatışmaları, savunma davranışları bulunan danışanlar için yararlı olmaktadır. Bu nitelikteki danışanlar, gerçek benlikleriyle gerçekleştirmek istedikleri benlikleri arasındaki ayrımı, yüzleştirme aracığıyla kısa yoldan görmüş oluyorlar.

Sessizlik, Susma: Etkili psikolojik danışma, danışanın katılımı ile gerçekleşmektedir, Bu da danışanın konuşmasını gerektirir. Ancak, danışanın kendisini, dünyasını öğrenmesinde, bu öğrenmeyi anlamlı bir bütünlüğe kavuşturarak amacına ulaşmasında konuşması kadar, düşünmesi de önemlidir. Psikolojik danışmada sözel ilişkinin yanında, etkili ve yapıcı bir biçimde kullanılmak koşuluyla sessizlik, susma da sıklıkla başvurulan bir yoldur.

Psikolojik danışmada sessizliği dağıtmak için çabalamamalıdır. Yapılacak olan, danışman'ın, sessizliğin nedenini ve anlamını algılamasıdır. Susma, danışman için de söz konusudur. Örneğin, danışanın daha çok bilgi vermesinin ya da konuşmasının beklendiği anlamını taşıyabilmekte ve danışanı yeniden konuşmaya yöneltebilmektedir.

Danışanın susması da danışmana karşı tepki göstermemesinin bir belirtisi diye değerlendirilmemelidir. Örneğin, danışma'nın başlangıcındaki susma, psikolojik danışmayı yanlış algılamaktan ileri gelmiş de olabilir.

Kimi zaman danışanın, psikolojik danışmayı bir soru-yanıt ilişkisi olarak değerlendirdiği ve soru sorulması için beklediği olmaktadır. Sessizlik, ayrıca danışanın kendisi ve duyguları üzerinde düşünmesi nedenine de dayanabilmektedir.

Psikolojik danışmada sonuç, süreçten daha önemlidir. Bu nedenle "Hangi tekniği kullanmak daha önemlidir?" sorusunun yerini, "Niçin o tekniği kullanmak gereklidir?" sorusu almalıdır.
Psikolojik danışma, her tekniğin değerli yanından yararlanmakla gelişme gösterecektir.

Öteki Psikolojik Danışma Teknikleri

Psikolojik danışmada, sözel alanlar dışındaki teknikleri; bireyin yazılı olarak belirttiklerine, gözleme; testler ve envanterler gibi ölçmeye dayanan kimi teknikler oluşturmaktadır (Bkz. Bölüm 9. Bireyi Tanıma Teknik ve Araçları).

PSİKOLOJİK DANIŞMA MODELLERİ

Psikolojik danışma süreciyle ilgili olarak iki model geliştirilmiştir. Bunlardan biri eğitsel-mesleksel psikolojik danışma modeli, öbürü ise sağaltımsal modeldir (Özoğlu, 1982).

Eğitsel - Mesleksel Model

Eğitsel - mesleksel psikolojik danışma modelinde şu adımlar atılarak danışma gerçekleştirilmektedir:

1. İlişki kurulmaktadır
2. Sorun ya da sorunlar belirlenip olgunlaştırılmaktadır.
3. Psikolojik danışma süreci yapılandırılmaktadır.
4. Sorunu tartışma ve görüşme, olay öyküsü, testlerin uygulanması yoluyla veri toplanmaktadır,
5. Test kullanılmışsa, bunlara göre kişi değerlendirilmektedir.
6. Danışanın eğitsel ve mesleksel inceleme yapması ve düşünmesi sağlanmaktadır.
7. Verilerin, anlamlı bir planda bileşimi yapılmaktadır,
8. Planın yürütülmesi için atılması gerekli adımlar tartışılmaktadır.
9. Olası yeni değerlendirmeler ve plan değişiklikleri için yapılacak izleme işlemleri belirlenmekledir.

Bilişsel düzeyde gerçekleştirilen bu değişiklikler, büyük ölçüde benlik sisteminde de değişim sağlıyor

Sağaltımsal Model

Sağaltımsal modelde atılması gerekli adımlar ise şunlar olabilmektedir:

1. Bir sorun ya da belirti bulunduğunun ve yardıma gereksinim olduğunun anlaşılması ve bunun ortaya konması sağlanmaktadır.
2. İlişki kurulmaktadır.
3. Sorun ya da sorunlara ilişkin duygu ortaya konmakta, açıklığa kavuşturulmakta ve olgunlaştırmaktadır. Benzer deyişle, benlik sisteminde sorun daha bilinçli kılınmaktadır.
4. Duygular ortaya konup açıklanmaktadır. Yani, değerler ve bilinçdışı ögeler ele alınmaktadır
5. Derinlikteki duygular ortaya çıkarılmakta ve simgelerin (savunma düzenekleri sisteminin ve şiddetli, yoğun duyguların) anlamları açıklığa kavuşturulmaktadır
6. Duygularla çalışılmaktadır (Benliğe ve başkalarına karşı tutumları değiştirme çabası gösterilmektedir).
7. İçgörü geliştirilmekte ve eylem planlanmaktadır. (Benlik ve benlik-dışı düzeyinde durum, nesnel olarak değerlendirilmektedir).
8. Danışanın duyguları çevreyle ilişkili kılınmakta ve sağaltım ilişkisi sona erdirilmektedir.

Belirlenen adımların, her iki modelde de her zaman bu sıra ile atılması gerekmez. Duruma göre değişik adımlar atılabileceği gibi, kimi adımlar da atlanabilir.

PSİKOLOJİK DANIŞMA BİÇİMLERİ

Psikolojik danışma; bireysel psikolojik danışma ve grupla psikolojik danışma olmak üzere iki biçimde, iki ayrı boyuttaki çabalarla gerçekleştirilmektedir. Bununla birlikle, amaçlar, hazırlanması gereken ortam, kullanılan teknikler; danışanların olağan gelişim sorunlarına sahip olmaları ve gizliliğe önem verme açılarından, her iki psikolojik danışma biçiminin benzerlik gösterdiği unutulmamalıdır.

Bireysel Psikolojik Danışma

Bu danışma biçimi, danışmanla danışanın yüz yüze sürdürdüğü ikili bir ilişki, ikili bir görüşmedir.

Bireysel Psikolojik Danışmayı Gerekli Kılan Nedenler

Grupla psikolojik danışma etkili ve ekonomik ise de kimi durumlarda, bireysel psikolojik danışma zorunluluğu doğmaktadır. Sorunları çok ve karmaşık olan kişiler, grupta psikolojik danışmadan gerektiği kadar yararlanmamaktadırlar. Bunlara, bireysel psikolojik danışma uygulamak gerekir.

Gizliliğin önem taşıdığı durumlarda; özellikle kişinin benliğinde önemli değişikliklere yol açabilecek nitelikteki test sonuçlarının bildirilmesi gerektiğinde, bireysel psikolojik danışmaya başvurulmaktadır.

Kimi kişilerin grup içinde kendilerini denetleyemediklerine, cinsel davranış bozukluğu gösterdiklerine; kimilerinin gerçek duygu ve gereksinimlerinin bilincinde olmadıklarına; kimilerinin de ürkeklik ve dışa kapalılık gösterdiklerine tanık olunmaktadır. Bir de kendini sergileme ve ilgi çekme istekleri güçlü olan; aşırı kuşkulu danışanlarla karşılaşılabilmektedir. İşte böyle kişiler için, bireysel danışma zorunluluğu ortaya çıkıyor.

Bu gibi sorunlarla danışmaya katılmak isteyenlerin, önce bireysel danışmaya alınmaları; grupta psikolojik danışmaya katılabilecek düzeyde bir gelişme gösterdiklerinde, gruba katılmaları uygun görülmektedir.

Danışma Odasının Düzenleniş Biçimi ve Oturuş

Danışman bireysel psikolojik danışmayı başlatmadan önce danışma'nın yapılacağı odayı düzenlemeli ve oturuş biçimini belirlemelidir.

Bireysel psikolojik danışmada ruhsal yardım yapılabilecek ortamı oluşturup kaynaşmayı sağlamada oda, odanın düzenleniş biçimi ve oturuş da önem taşımaktadır. Danışanın, psikolojik danışmaya ilişkin olarak edineceği ilk izlenim ve etkiyi danışmanla birlikte, danışma'nın yapıldığı yer oluşturmakta-

dır. Oda özel görüşmeye uygun olunca, konuşmaların dışarıdan duyulamayacağı bilinince güven sağlanmış olacaktır. Aşırı renkten uzak, yeterli eşya bulunan, rahatlatıcı bir döşeme düzenine sahip bir oda, iyi bir danışma odası sayılmaktadır.

Danışmanla danışanın, bir masanın iki yanındaki sandalyelerde ya da küçük bir çay masasının iki yanında karşılıklı oturmaları, danışan için duygusal güvenlik, rahatlık ve içtenlik içinde bir görüşme olanağı sağlamaktadır.

Gerçekte, danışmana belli bir oturuş biçimi önerilemez. Onun, deneyimleri çerçevesinde belli bir oturuş biçimini yeğlemesi, en doğru olanıdır. Bu konuda önerilebilecek iki noktadan biri, danışanın yüzünü ışığın karşısına getirmemek; öbürü ise, danışman ve danışanın, benzer ve rahat koltuk ya da sandalyelerde oturmalarını sağlamaktır. Bu hazırlıklardan sonra danışma başlatılabilir.

Bireysel Psikolojik Danışma Sürecinin Aşamaları

Psikolojik danışma süreci sırasıyla şu beş aşamada gerçekleşebilmektedir (Lewis 1970) (Bkz. Bölüm 7. Sağaltimsal Model):

Danışmayı Başlatma ve Amacı Oluşturma: Danışman, bu ilk aşamada, danışma'nın niçin yapılacağını açıklamaktadır. Gerek görürse, danışma'nın bir büyücülük, gizemli (esrarengiz) bir iş olmadığını; genellikle bir **yeniden inceleme ve yeniden öğrenme süreci** olduğunu belirtmektedir. Böylece danışan, hangi amaçla çaba göstereceğini anlamış olacaktır.

Ondan sonra, danışanın danışma isteğini belirtmesi beklenmektedir. Bu sırada danışman, etkin bir dinleyicidir. Danışmanın bu noktada yapacağı bir iş de ortamı, rahatça konuşulabilecek duruma getirmek, güveni ve yakınlaşmayı sağlamaktır. Danışman, bunun için danışanın bir kişi olarak değerlendirildiğini, kendini anlatmada özgür olduğunu belirtecek nitelikte kabul edici tutumlar sergilemektedir. Danışmanın elini sıkıp adı ile seslenerek oturacağı yeri göstermekte, danışana nazik davranmaktadır. Bu tutumla danışman, danışana, kendisiyle ilgilenmeye hazır olduğunu göstermiş olmaktadır.

İlk konuşma önemlidir. Konuşma, duruma ve psikolojik danışmanın amacına göre başlatılmaktadır. Ancak, danışanın, bir yabancının yanında hemen, sorununa ilişkin bir konuşmaya girmesi güç olabilmektedir. Bu nedenle danışmanın, yeni bir durumun yarattığı çekingenliği, korkuyu giderecek, "buzları çözecek" konulardan yola çıkması uygun olmaktadır. Bunun için, danışman ve danışanın ilgi alanına giren ortak bir olay, kişi; danışanın adının anlamı, bilinen bir özelliği, giyimi, memleketi, oturduğu yer; güncel bir olay vb. ilk konuşmayı başlatabilecek konulardandır. Ancak, ilk konuşma, bir iki dakikayı geçmemelidir.

Çok değişik tutum gösteren danışanlarla karşılaşılabilmektedir. Örneğin, kimi danışanlar ilk konuşmaya katılmamakta direnmekte ya da katılamamaktadır. Böyle durumlarda bir süre beklenebileceği gibi, "Sizi bekliyorum.", "size ayrılmış olan zamanım kadardır.", "Size nasıl yardım edebilirim?" biçimindeki bir soruyla görüşme başlatılabilmektedir. Başlatılan iletişim, psikolojik danışma ile ilgili korkuyu dağıtmış ve ikinci aşamaya geçmeyi sağlamış olacaktır.

İlk görüşmede, bütün günün danışmaya açık tutulması ve rendevusuz çalışma, olumlu sonuç vermektedir.

İlk karşılaşmada danışman, danışanın gerçekten yardıma gereksinimi bulunup bulunmadığına karar vermektedir. Bu danışma sonunda, sanrıları (halüsinasyonları), takınakları (obsesyonları) bulunanları, ruh hekimine göndermektedir.

Bu ilk görüşmede, psikolojik danışma'nın, yardım isteyen kişiye yararlı olup olamayacağının belirlenmesi önemlidir.

Psikolojik Danışma Sürecini Tanımlama : İkinci aşamada, belirlenmiş olan amaca nasıl ulaşılacağı konusunda anlaşmaya varılmaktadır. Danışman, danışana psikolojik danışmanın ne olduğunu özetlemekte ve rolleri açıklamaktadır. Yakınlığın, güvenin sağlanmasıyla birlikte, çalışma ilişkisi geliştirilmektedir. Böylece, düşünce ve duygu iletişiminin sağlanması için gerekli ortam hazırlanmış olmaktadır. Bu iki aşama, ilk görüşmede geride bırakılabilmelidir.

Danışanın Gereksinimlerini Anlama ve Açıklığa Kavuşturma : Bu üçüncü aşamada, danışanın sorununun niteliği, içeriği anlaşılmaya çalışılmakta ve sorunun devingenliği (dinamiği), danışanın sorunla ilişki biçimi ortaya çıkarılmaktadır. Bu ilişkide istenen davranışlar; danışanın kendini anlaması ve olduğu gibi kabul etmesidir. Danışandan istenmeyen davranışlar ise, çevrenin beklentilerine körü körüne boyun eğme; öz doğasını, benliğini yadsımadır.

Kurulan sıcak ilişkiler aracılığı ile danışmanın sorunlarına ilişkin algılarıyla birlikte duygularına da açıklık getirilmektedir. Danışman, danışana ilişkin algıladığı düşünce ve duyguları ona iletmektedir. Danışman bunu eşduyum (empati) gücüyle başarmaktadır (Bkz. Bölüm 5, Eşduyumsal Gelişim; Bölüm 7. Sözel Teknikler ve Eşduyum).

Amaca Doğru Gelişimi Sağlama : Psikolojik danışmanın dördüncü aşamasını oluşturan amaca doğru gelişim, danışanın, kendi sorunlarına ilişkin düşünce ve duygularını açıklığa kavuşturma adımlarıyla başlamaktadır. Danışan, zorlandığı şeyin ne olduğunu anladıkça; düşüncelerini söylemeyi, duy-

gularını ele almayı öğrendikçe, gelişim gerçekleşmektedir. Bu düzeydeki çabalar, danışma sona erdirilinceye değin sürdürülecektir.

Pekiştirme ve Planlama: Psikolojik danışma, kısa bir pekiştirme ve planlama çalışmasıyla sona erdirilmektedir. Danışan, bu aşamadaki çalışmalarla, gelecekteki olası gelişmeleri, psikolojik danışma deneyiminden elde ettiği sonuçların ışığında değerlendirebilme becerisini pekiştirmiş olacaktır. Kendine ilişkin bir içgörü geliştirerek bu doğrultuda oluşturduğu planlarını uygulamayı sınamaktadır. Sonuçta da amaçlanmış olan, kendisi ve dünyası ile uyum kurma yeteneğini kazanmış olacaktır.

Grupta Psikolojik Danışma

Bu danışmayı danışman, grupta yüz yüze iletişimle gerçekleştirmektedir. Grupta psikolojik danışmada üyeler (danışanlar), zamanla öbür üyeler için birer danışman rolüne girmektedirler. Bu nedenle danışanların her biri grupta, danışmandan başka bir de arkadaşlarına karşı sorumluluk duymaktadırlar.

Grupta Psikolojik Danışmayı Gerekli Kılan Nedenler

Grupta psikolojik danışmayı bireysel psikolojik danışmadan üstün kılan birçok neden vardır. Bunlar şöyle belirtilebilir:

Kişi bu danışmada, bir grubun üyesi olma, grup üyeleriyle birlikte olma, onlarca benimsenme, bağımsız olma duygusunu yaşama olanağını elde etmektedir. Bu gereksinimler, özellikle ergenlik dönemindeki kişiler için büyük bir önem taşımaktadır. Kişi, grupta insanları daha iyi anlamayı öğrenmektedir. Başkalarının varlık ve olayları nasıl algıladıklarını görmektedir. Arkadaşlarıyla ilişki kurma, onlarla konuşma becerisini geliştirmektedir. Grup üyelerinden en az birkaçının ilgi ve tepkisini sorunlarının üzerine çekmektedir. Başka insanlara karşı daha derin bir saygı duymayı; özellikle kendinden farklı düşünenlere karşı saygılı olmayı öğrenme fırsatını elde etmektedir.

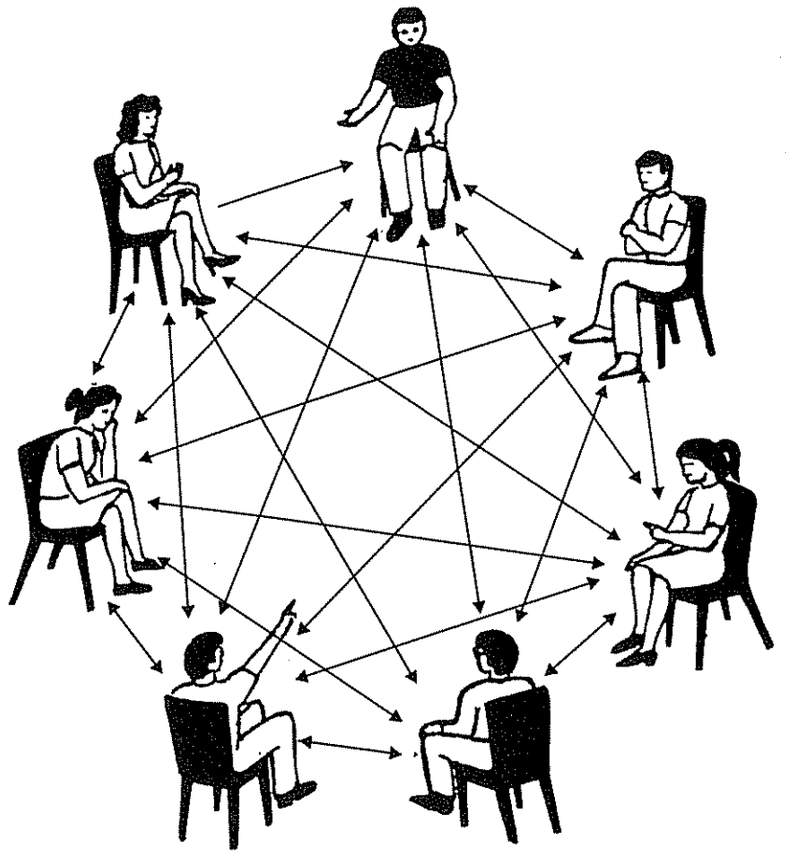
Bireysel psikolojik danışmada kişi, danışmandan destek bulur. Grupta ise, kişinin daha çok, arkadaş grubundan destek bulma olanağı vardır. Kişi, grupta ayrıca, danışma sürecine ağır ağır girebilme, tartışmalar sertleşince geri çekilebilme olanağını elinde tutmaktadır. Böylece danışan, kendilerinin de aynı durumlarla karşılaştığına tanık olduğu kişilerle düşünce, duygu, değer ve sorunlarını daha rahat, daha özgürce konuşabilmektedir.

Grupta psikolojik danışma'nın bir başka üstünlüğü de danışanın, danışmanla daha uzun süre bir arada kalabilmesidir. Benzer olanak, danışman için de söz konusudur. O da danışanları daha uzun bir süre, bir toplumsal ortamda gözlemleme olanağını buluyor

Grupta Psikolojik Danışmanın İlkeleri

"Rehberlik ve Psikolojik Danışmanın İlkeleri", "Psikolojik Danışmanın İlkeleri" başlıkları altında verilmiş olan ilkelere burada da uyulmakla birlikte, bir de özellikle grupta psikolojik danışma sırasında uyulması gereken ilkeler vardır. Bunlar şöyle sıralanabilir (Kuzgun, 1981):

1. **Grup devingenliği (dinamizmi) oluşturulmalıdır**. Bunun için, gruptaki iletişime her üyenin katılımı sağlanmalıdır (Bkz. Şekil 10).
2. **Grup üyelerine saydam olmaları, kendilerini benlikleriyle ortaya koymaları gerektiği açıklanmalıdır.** Bununla birlikte, üyeler her şeyi kendisine ve başkalarına açıklamak zorunda da değildir. Kişi, ancak saydam olduğu, kendisine ve başkalarına ilişkin düşüncelerini söylediği, kanılarını belirttiği zaman kendisini daha iyi anlamakta ve kabul etmektedir.
3. **Hangi konu üzerinde çalışacağına, herkes kendisi karar vermelidir.** Kimse, başkalarını, sorunları üzerinde konuşmaya zorlamamalıdır. Böyle bir davranışa yönelenler, uyarılmalıdırlar. Her birey, kendi sorunu üzerinde düşünmeye ve gerekli kararları vermeye özendirilmelidir. Saldırı durumlarında, saldırılanınkinden çok, saldıranın bu davranışının kaynağı ortaya çıkarılmaya çalışılmalıdır. Her üyenin, başkalarına geriye bildirim (feedback) hakkı vardır.
4. **Danışanlar, başkalarının değil, kendilerinin üzerinde çalışmalıdırlar.** Herkes, "Ben" diye söze başlamalı; her üye, oturduğu sandalyenin sahipliğini yapmalıdır. Danışman, başkalarına ilişkin eleştiri ve yakınmaların, eleştiriye ve yakınmalara yönelen kişileri, kendi sorunlarından uzaklaştıracağı konusunda grubu uyarmalıdır. Bir kişi, başkalarına ilişkin bir sorun getirdiğinde, o kişinin sorunları üzerinde durulmayıp üyenin o kişi ile ilişkilerine dikkat çekilmelidir.
5. **Bir kişinin karşılaştığı durumun ne olduğundan çok, kişinin o duruma ilişkin ne düşündüğü önemlidir.** Grupta kişinin belli bir durumu nasıl karşıladığına, bu konuda neler duyumsadığına bakılmalıdır. Danışman, gruptan beklediği tepkiyi geliştirmek gereğini duymalı ve bu doğrultuda çaba göstermelidir.
6. **Başkalarının duygularına kesinlikle saygı gösterilmelidir.** Danışanın, sadece kendi duygu ve coşkularını anlamasına yardımcı olmak yetmemektedir. Danışan, danışma sonunda başka kişilerin duygu, düşünce, görüş ve inançlarını da kabul edebilecek ve onları saygı ile karşılayabilecek bilince ulaşmış olmalıdır. Grupta gerçek duyguların anlatımı desteklenmeli; ancak, grupta başkalarına akıl vermeye kalkışılmamalıdır. Bu tür girişimde bulunanları, danışman uyarmalıdır. Her üye, kendi öfkesini nasıl

Şekil 10. Grupta Psikolojik Danışma İletişimi

yumuşatacağını ve karşısındakilerin öfkelerini nasıl karşılaması gerektiğini öğrenmelidir. Danışan, grupta kendi sorunlarına benzer sorunlara sahip olan kişileri tanıdıkça, destek bulma ve benliğini güçlendirme olanağını kazanacaktır.

7. **Grup üyeleri, birbirlerine güvenmelidirler.** Kişi, grupta arkadaşlarının da sorunları olduğunu öğrenecek ve düzeltilmesini istediği kusurları olmasına karşın, arkadaşlarınca kabul edildiğini görecektir. Kendisinin de başkalarını anlama, kabul etme ve onlara yardım etme yeteneğine sahip olduğuna tanık olacaktır.

Psikolojik Danışma Grubunun Oluşturulması ve Danışma Süreci

Psikolojik danışma grubu genellikle 6-10 üye ile oluşturulmaktadır. Grubun oluşturulmasında üyelerin yaşları, cinsiyetleri, eğitim düzeyleri ve ilgi benzerlikleri göz önünde tutulmaktadır. Kimi zaman karma gruplar da kurulabilmektedir. Sürekli yüz yüze bulunan kişiler, iyi bir grup oluşturmamaktadırlar. İyi bir grup, birbirlerini tanımayan kişilerle kuruluyor.

Grupta psikolojik danışma; gürültüden uzak, küçük bir odada, genellikle haftada bir kez ve 60-90 dakika süren, toplam 8-10 oturumda gerçekleştirilmektedir. Üyeler, bireysel ön görüşme ile gruba hazırlanmaktadırlar. Gruba katılmada gönüllülük temel ilke olmakla birlikte, katılma kararından sonra psikolojik danışma oturumlarına düzenli olarak devam zorunludur. Danışma, grubun kararıyla sona erdirilmektedir.

Grupta Psikolojik Danışma Teknikleri

Daha önce, Psikolojik Danışma Teknikleri başlığı altında verilen teknikler, bireysel psikolojik danışma için de grupta psikolojik danışma için de geçerlidir. Ancak, danışmanın grupta yapılışından kaynaklanan kimi durumlarda etkili olabilecek birkaç teknikten de söz edilebilir. Psikolojik danışma tekniklerinin yanı sıra, grupta psikolojik danışmada şu tekniklerden de yararlanılabilmektedir:

Tepki Kartları Kullanma: Üyelerden, bir soruna ilişkin tepkilerini, bir kâğıda yazmaları istenebilir. Bu teknik, üyeleri kendi duygu ve düşüncelerine yönelmeye alıştırdığı gibi, çekingen üyelerin de tepki vermelerini sağlayacaktır. İsteyenin, kartlarına ad yazmayabilecekleri söylenmelidir. Yazılanlar, gerek görülürse grupta da okunabilir.

Duygularını Anlatma: Danışanlardan, duygularını anlatmaları istenebilir. Bu konuda güçlük çekenlere yardım edilir. Örneğin, onlara, "Sizi çok korkutan (ya da öfkelendiren) bir durumu, bir yaşantınızı anlatmanızı istiyorum." denebilir. Bu yolla kişi, duygularını ayrımsayacaktır. Ayrıca, birinin anlattığı duruma, çatışma konusuna karşı öbür üyelerin tepkileri sorularak, üyelerden birinin yaşantısından öbürlerinin yararlanması da sağlanacaktır. Onların belli bir konuya karşı tepkileri, tepki kartları aracılığı ile de alınabilir.

Özgeçmişini Yazma: Danışanlara, özgeçmişleri yazdırılabilir (BKz, Bölüm 9. Özgeçmiş).

Grupta Psikolojik Danışma Sürecinin Aşamaları

Bir psikolojik danışma grubu oluşturmada ilk oturum, özellikle gruba katılımı sağlama; öbür oturumlar da grupta psikolojik danışmayı amacına ulaştırma açısından önem taşımaktadır (Bkz. Bölüm 7 Sağaltımsal Model).

Psikolojik danışmada asıl amaç, kişide çekingen ya da saldırgan davranışlar yerine, girişken davranışlar oluşturmaktır, denebilir

Birey, kişilik geliştirirken, birtakım davranış örüntüleri oluşturmaktadır Bunun sonucunda, ağırlıklı olarak ya **saldırgan** ve **çekingen** ya da **girişken** olmaktadır. Bireyin kimi zaman saldırgan, kimi zaman çekingen, kimi zaman girişken olduğu da görülebilir Saldırganlık ve çekingenlik öğretilebileceği gibi girişkenlik de öğretilebilmektedir.

Davranışçılara göre davranışlar olumlu pekiştireçler sonucu edinilmektedir Olumsuz pekiştireçler ise davranışı söndürmektedir Rol yaptırma, rolü daha önceden öğrenme, ev ödevi gibi yollarla kişiye öğretilebilmektedir. Bireylere kendilerini olduğu gibi anlatabilme becerisi, girişkenlik, davranış geliştirmeyi amaçlayan eğitim biçimiyle kazandırılmaktadır (Bkz. Bolüm 7. Davranışçı Ruhbilim Yaklaşımı).

Provalara konu olan davranışlar, genellikle gerçek yaşantılardan alınmakta ve duruma alıştırma tekniği uygulanarak basamak basamak gerçekleştirilmektedir.

Karşımızdakilerle konuşurken, "sen" dilini, ya da "ben" dilini kullanıyoruz Saldırganlar, "sen" dilini yeğliyorlar. "Sen ne kadar tembelsin böyle!", "Ne kadar çok konuşuyorsun!" gibi Girişkenler ise "ben" dilini kullanmaktadırlar Karşılarındakinin davranışından, niçin ve ne kadar rahatsız olduklarını onlara iletmektedirler: "Radyonun sesini çok açmadan rahatsız oluyorum." gibi.

Girişken olmayan kişi, kendini yadsımaktadır. Bu nedenle de istediği amaçlara ulaşamamaktadır. Öfke ve kaygıyı yaşamaktadır Seçme hakkını başkalarına bırakmakta, duygularına karşı dürüst davranmamaktadır.

Saldırgan kişi, istediği amaçlara, başkalarını kırarak ulaşmaktadır. Bir yanıyla (amaca ulaşmasıyla), girişken kişiye benzemekte; ancak, girişken kişi, duygularını tanımakta ve karşısındakilere, kırıcı olmadan iletmektedir Seçimlerini başkasına bırakmayıp, kendisi yapmakta; kendine güvenmektedir. Başkaları için seçim yapmayı da aklından geçirmemektedir.

Girişken kişi, ses tonuna ve yüz anlatımına dikkat etmektedir Dili duru ve akıcıdır Dilinin duruluğu, özgüveninden kaynaklanmaktadır Girişken kişi, karşısındakilerle göz göze gelmekten kaçınmamakta; konuştuğu kişiden uzak durmamaktadır

Grupta Psikolojik Danışma Oturumlarında Yer Alan Etkinlikler

Okulda, örneğin, 9 oturumda gerçekleştirilmek istenen bir grupta psikolojik danışmada şu gibi etkinliklere yer verilmektedir:

Birinci oturumda:

1. Oturumun amacı açıklığa kavuşturuluyor. Danışman, ilk iş olarak üyelere, toplantının amacını ve ilkelerini açıklıyor. "Gizlilik" ilkesinin söz konusu olduğunu; herkesin eşit konuşma hakkının bulunduğunu; gerektiğinde, ev ödevi verileceğini ve ödevlerin denetleneceğini belirtiyor. Girişken davranışların pekiştirileceğini anımsatıyor. Böylece üyeler, niçin bu toplantıda bulunduklarını anlamış oluyorlar.
2. İlk toplantıda yapılması gerekli işlerden biri de grup üyelerinin birbirleriyle tanışmalarını sağlamaktır Kimi kişilerin, tanımadığı kişilerle duygu, düşünce ve davranışlarını tartışmak istemedikleri bilinmektedir. Bu arada, üyelerin benzer gereksinim ve sorunları üzerinde konuşabilmelerini sağlamak, üyeleri rahatlatmakta ve desteklemiş olmaktadır
3. Kabul edici, güven verici ilişki başlatılıyor Danışmada güven, temel ilkedir. Güven dendiğinde, üyelerin hem birbirlerine hem de danışmana güvenmeleri anlaşılmalıdır. Güveni sağlayacak olan en önemli etken, kabul edici tutumdur. Grup sürecinin tanıtımı ve tanışma sırasında danışman, her üyenin duygusal tepkilerini gözlemleyerek, buna göre katılımı sağlayıcı önlemler almaktadır. Ayrıca, güvensizlik sezdiğinde, bunun nedenlerini arayarak bunları ortadan kaldırmaya çalışmaktadır,
4. Duygu ve davranışlar tartışılmaya başlanıyor. Duygu ve davranışların tartışılmasını başlatmak kolay değildir. Üyelere, gruba niçin katıldıkları sorularak, tartışılacak konunun seçilmesi, bu konuda izlenebilecek yollardan biridir Duygu ve davranışların tartışılmasını sağlamaya çalışacak olan danışman, kimi üyelerin, kendi istek ve duygularını aşırı derecede bilişselleştireceklerini; kimilerini anlatmada güçlük çekeceklerini; kimilerinin de gruba güvensizlikleri yüzünden ilgisiz olmalarına karşın, ilgili görünebileceklerini unutmamalıdır. Bu durumları daha ilk toplantıda saptayan danışman, ilerideki toplantıların nasıl geçeceğini, aşağı yukarı kestirebilecektir.
5. Grupta, danışmandan çok, önderlik yapan bir kişi vardır. Bu kişi, başlangıçta grup devingenliğini gerçekleştirme sorumluluğunu üstlenmektedir. Daha sonra, onun da grup içinde erimesi gerekecektir. O zaman grupta herkes, danışman ve danışan durumuna gelecektir.

İkinci Oturumda:

1. Bireyler, ikişer kişilik gruplara ayrılıyor ve bunların her biri ikişer dakika konuşturuluyor. Dinleyici, konuşmacıyı son derece dikkatle dinliyor. Ko-

nuşmacı, ses tonuna, mimik ve jestlerine önem veriyor. Daha sonra, grupta tartışma açılıyor.

2. **Modelden öğrenme** sınanıyor. Modelden öğrenme, iki amaçla uygulanmaktadır. Bunların ilki istemeyi, rica etmeyi öğrenme; öteki de "hayır" demeyi, reddetmeyi öğrenmedir. Her öğrenci, yanındakine dönüp "Hayır!" dediğinde alkışlanmakta; böylece, alkışlanma durumuna alışma sağlanmaktadır
3. Aşağı bastırma hareketi uygulanıyor. Bu modelde birey, karşısındakini aşağı doğru bastırmaktadır. Bu davranış karşısında duyduğu duygular tartışılmaktadır. Çekingen bir kişi, yere eğilebilmektedir. Saldırgan kişi ise direnmektedir. Her ikisinin de birtakım davranışları öğrenerek, girişkenliği benimsemelerine çalışılmaktadır.
4. Bir dükkâna gidip hiçbir şey almadan, para bozdurmak; yine bir iki mağazaya gidip bir şey almaksızın, giysi vb.'yi giyip çıkarmak, ev ödevi olarak veriliyor. Oturumlar arasında, danışmana bilgi sunuluyor. Etkileşim sırasında danışanlara, neler duydukları, yazı ile de anlattırılabilmektedir.

Üçüncü Oturumda:

1. Danışanlar, ikinci oturumda verilen ev ödevleri üzerinde konuşturuluyor.
2. Küçük kâğıtlara kimi durumlar yazılıyor. Örneğin, kız; erkek arkadaşından kendisini tiyatroya götürmesini istemektedir. Otobüste çarpan birisine; dolmuş kuyruğundayken kuyruğa girmeyip öne geçen birisine karşı çekingen, girişken ve saldırgan kişilerin tepkilerinin neler olacağı belirtilmektedir. Sonra, bunların gösterisi yapılarak olumsuz pekiştireçler, olumluya çevrilmeye çalışılmaktadır.

Dördüncü Oturumda:

1. Grup üyelerinin, birbirlerine ilişkin ne düşündüklerini söylemeleri isteniyor. Grup üyelerinin, olumlu ve olumsuz eleştirileri kabul edebilmeleri ve karşısındakileri olumlu ve olumsuz yünde eleştirebilmeleri sağlanıyor.
2. Bu oturum sonunda arkadaştan borç isteme; borç verilen bir şeyi geri isteme; selam verme; gürültü yapan kişilere, yapmamalarını söyleme vb. gibi ev ödevleri veriliyor.

Beşinci Oturumda:

"Sen" dili ve "ben" dili anlatılıyor. Küçük kartlara, "sen" ve "ben" dili olarak iki durum yazılıyor. Örneğin, "Her şeyi kırıyorsun.", "Aynanı kırdığım için özür dilerim," "Geri zekâlı, matematikten hep kırk alıyorsun!", "Bu durum, beni de üzüyor." gibi. Bunlardan hangisinin kullanılması gerektiği tartışılıyor.

Altıncı Oturumda:

Her bireyden, grup karşısında konuşmak üzere, 3 dakikalık bir konuşma yapması isteniyor. Bu konuşma, girişkenlik açısından önemlidir. Sonra, konuşmaların eleştirileri yapılıyor.

Yedinci Oturumda:

Davranışların, önceden rollerle belirlenmesi söz konusu ediliyor. Öğrencilerin, üstleriyle ve kol yöneticileriyle sorunlarının olduğu varsayılmakta ve bu roller oynanmaktadır. Böylece danışmanlar, benzer gerçek durumlarda nasıl davranacaklarını öğreniyorlar. Benzer durumda daha rahat davranma olanağını elde ediyorlar. Bu yolla başarı her zaman yüzde yüz olmasa da; genellikle olumlu sonuç elde edilmektedir.

Sekizinci Oturumda:

Herkes, 5 dakika, birbirine ilişkin olumlu neler söyleyebileceğini düşünerek ortaya gelip konuşuyor. Bu çalışmayla bireylerin iltifattan, sevgi gösterisinden sıkılmamayı ve övgüden sonra teşekkür etmeyi öğrenmeleri amaçlanmaktadır (Bizim toplumumuzda övgülerle karşılaşmak da rahatsız edici olmaktadır).

Dokuzuncu Oturumda:

Son oturumda bireylere, "Grup içinde kendinizi nasıl duyumsuyorsunuz?" ve "Toplum içinde kendinizi nasıl duyumsuyorsunuz?" soruları yöneltiliyor ya da bu konuları içeren bir envanter uygulanıyor.

Grupta psikolojik danışmada oturum sayısı ve yer verilen etkinlikler, danışma'nın amacına, duyulan gereksinime göre değişmektedir.

PSİKOLOJİK DANIŞMA VE RUH SAĞLIĞI

Psikolojik danışmanın da ruhsal (bilişsel, duyuşsal) sağaltımın da uzak amacı; bireye, kendini gerçekleştirme, toplumsal-ruhsal yönden mutlu bir yaşam sürdürme olanağını hazırlamaktır, denebilir. Bu bağlamda ruh sağlığının geliştirilmesi ve korunması, yaşam boyu sürdürülmesi gereken bir çaba ister.

Psikolojik danışmanın ne olduğu anımsanınca, bu yündeki çalışmaların, kişinin ruhsal sağlığa kavuşmasına dönük olduğu görülür. Öyleyse, ruh sağlıklı bir kişinin niteliklerini belirlemek, konuya ışık tutmuş olacaktır.

Ruhsal Yönden Sağlıklı Bir Kişi Hangi Nitelikleri Taşımaktadır?

Ruhsal Yönden sağlıklı bir kişi, şu niteliklere sahip bulunmaktadır (Bakırcıoğlu, 1980):

Kendini Tanıyıp Benimsemektedir

Sokrates, öğrencilerini gençlerin oluşturduğu okulun kapısı üzerine "Kendini bil!" uyarısını yazdırmış. Yunus Emre, "İlim ilim bilmektir / ilim kendin bilmektir / Sen kendini bilmezsin / Ya nice okumaktır" demiş. Görülüyor ki kendini tanımanın gerekliliği, çok eskiden beri bilinmektedir.

Kendini iyi tanıdığını ileri sürenler olmaktadır. Çözümlemelerden anlaşılıyor ki kendilerini tanıdıklarını sananların birçoğunun tanıdığı kişi, gerçek kendileri değildir. Bu kişilerin, kendilerini ya olmayı düşledikleri düzeyde ya da olduklarından daha eksik bir kendileri olarak değerlendirdikleri görülmektedir.

Kendimizi tanımamız, zayıf ya da güçlü yanlarımızla ne olduğumuzu anlamamız demektir. Bu, oldukça zor bir iştir. Zorluk, insanın karmaşık ve devingen bir yapıya sahip oluşundan ve gerçek bir benlik geliştirememiş olma olasılığından ileri gelmektedir.

İnsanın kendini olduğu gibi benimsemesi, kendini tanımasından da güç bir iştir. İnsan, genellikle içinden geldiği gibi değil, başkalarının beğeneceği, olumlu bulacağı gibi davranmayı yeğlemektedir. Geri, dengesiz toplumlarda bu, daha da çok görülmektedir.

Kendini tanıyan ve benimseyen insan, sahip olduğu kişisel özelliklerinin hiçbirini bir üzüntü konusu yapmamaktadır. Gerçek kendisinden yola çıkarak, olmak istediği kendisini gerçekleştirmeye, kendisine mutluluk yolunu açmaya çalışmaktadır.

Gerçeklik İlkesine Göre Davranmaktadır

İnsanoğlu, bebeklik çağında, bir ölçüde de çocukluk çağında **hoşlanma ilkesi**ne göre davranış göstermektedir. Her hoşuna gideni anında elde etmeye can atmakta; acı veren durumlardan da kaçınmaktadır. Çoğunlukla da istediklerini anında elde etmektedir. Yılları geride bıraktıkça, her istediğini elde edemeyeceğini; kimi zaman da karşılığını başarıları, olumlu davranışlarıyla önceden ödemedikçe, beklediklerine kavuşamayacağını öğrenmektedir. Gelecekteki gerçek haşlanma ya da kazanımları uğruna, içinde bulunduğu zamanlarda karşısına çıkan zorunlu engellerin yarattığı üzüntülere, acılara katlanabilmesi gerekmektedir.

Bu gelişmeyi başaran kişi, en zor durumlarda bile gerçeklerle yapıcı bir biçimde ilgilenebilmekte, sorunları üstüne yüreklilikle gidebilmektedir. Kendi sorunlarının; düşünce, duygu ve eylemlerinin doğruluğunu, yanlışlığını ayırımsayabildiği gibi, başkalarınınkini de çıplak gözle görüp, yanılgısız değerlendirebilmektedir. Duygu, düşünce ve eylemlerini, kendine ve toplumuna yararlı olacak biçimde yönlendirebilmektedir.

İşte bunları başaran kişi, hoşlanma ilkesine göre davranmanın yerine, **gerçeklik ilkesi**ne göre tepki vermeyi koymuş olmaktadır.

Gerçeklik ilkesine göre davranmayı başaran kişi, deneyimlerinden, yaşantılarından en iyi biçimde yararlanabilmektedir. Hatayı, gerçek dışı bir davranışı yineleyip durmamaktadır. Özeleştiri yaparak, kendini kusursuz eylemlere hazırlayabilmektedir. Değiştiremeyeceği durumları da olduğu gibi kabul etmektedir.

Sorunlarla Savaşımdan Hoşlanmaktadır

Sorunlarla savaşım, kendini tanıyan ve gerçeklik ilkesine göre davranmayı başaran kişinin hoşlandığı işlerden biridir. O, özlediği doyumun ancak, kendisinin ve çevresinin gerçekleri doğrultusunda sürdüreceği çaba ile sağlanabileceğinin bilincindedir. Bu nedenle, gücünü iyi tanımaya ve gücünün yeteceği işleri başarmaya girişmektedir.

Ruh sağlığı yerinde olan kişi, sorunlarla savaşımın sıkıntılarını ve yorgunluklarını göğüslemekte fazla güçlük çekmemektedir. Deneyimleriyle bilmektedir ki gerçek mutluluğa giden yol, birtakım sıkıntı ve yorgunluklardan geçer.

Bu niteliği taşıyan kişi, ayrıca, bedensel ya da bilişsel çalışmaların yarattığı yorgunluğu gidermek, yeniden güç kazanmak için dinlenme ve eğlenmeyi de benimsemektedir. Bu yolla aynı zamanda, tekdüze yaşantılarına da renk katmış olmaktadır.

Geleceğe Umutla Bakmakta ve Oraya Yönelik Planlar Yapmaktadır

Ruh sağlığına sahip bir kişi, ilk adım olarak, geleceğe yönelik gerçekçi umutlar beslemekte ve bunlar doğrultusunda planlar yapmaktadır. İkinci adım olarak, olup bitmiş olayları yanılgısız yorumlamaya çalışmakta ve bunlardan gerekli sonuçları çıkarabilmektedir. Bu sonuçların, bugün ve gelecekte ne ölçüde etken olabileceğini değerlendirebilmektedir. Üçüncü adım olarak da bunlardan ve içinde yaşadığı ortamın gerçeklerinden yararlanarak, bugünkü ve gelecekteki sorunlarını nasıl çözmesi gerektiğini planlamaktadır.

Sağlıklı kişi, toplumun ve insanlığın geleceğine de umutla bakmaktadır. Bunlara ilişkin planlamalara da aynı anlayışla yaklaşmaktadır.

Umut ve planlarının, içinde bulunduğu ortamın olanaklarını en iyi biçimde kullanmakla gerçekleşeceğini bilen bu kişi, her gününü planlı yaşamaktadır. Günlerini, rastlantıların elinde oyuncak etmemeye, bilinçli bir biçimde, dolu dolu yaşamaya önem vermektedir.

Bu kişi, zorunlu nedenler yüzünden gerçekleştiremediği isteklerinin yarattığı boşlukları, bulacağı başka sağlıklı doyum yollarıyla dengelemeyi de bilmektedir.

Zorlanmaları Giderecek Gücü ve Esnekliği Göstermektedir

Yaşam, zorlanma (stress) yaratan durumlarla doludur. Zorlanmaların üstesinden gelmek için **özgüven, dış güvenlik** ve yeni durumlara uymayı sağlayan **esnek bir tutum** gerekmektedir.

Özgüven, kendini tanıma ve geliştirme ile; kişinin kendine biçtiği değerle ilgilidir. Özgüveni olan insan, var olan güç ve yeteneklerini başarıyla kullanmaktadır. Duygusal dayanıklılık, duygusal kararlılık göstermektedir. Ruhsal dinginlik içinde bulunmaktadır. Buna **iç güvenlik** de deniyor.

Dış güvenliği, aile bireyleriyle, arkadaşlarla, iş yaşamında ve öteki toplumsal ilişkilerde birlikte olunan kişilerle kurulan sağlıklı ilişkiler oluşturmaktadır. Dış güvenlik, aynı zamanda ekonomik duruma, güçlüklere karşı koyma yeterliliğine ve dış dünyada benimseniş biçimine dayanmaktadır.

Zorlanmaları giderecek güce sahip olan kişi, yaşam sorunlarını; varlık, olay ve durumları nesnel olarak değerlendirebilmektedir. Onlara gerçekdışı boyutlar yakıştırmamaktadır. Gerektiğinde, kusur ve başarısızlıklarına gülüp geçmesini bilmektedir. Bunları gözünde büyütmeden, kendine sürekli bir üzüntü konusu yapmadan gidermeye çalışmaktadır. Büyük güçlükler karşısında bile, kendine güvenini yitirmemektedir.

Kaygıdan Oldukça Uzak Kalmaktadır

Sağlıklı kişi, kaygıyı (anksiyeteyi) sıklıkla ve şiddetli bir biçimde yaşamamaktadır. Kaygı, ortada görünür bir neden yokken, bilinçdışının etkisiyle iç sıkıntısı, tedirginlik, gelecek korkusu biçiminde beliren evrensel bir duygudur. Bu duygunun şiddetli ve sıklıkla ortaya çıkması, kişinin, geçmişte önemli engellenme ve çatışmaları yaşadığını göstermektedir.

Kimi geçici durumların oluşturduğu üzüntüler, bilinçli sıkıntılar, tedirginlikler, bu acı verici, sarsıcı duyguyla karıştırılmamalıdır. Bu tür duyguları, her sağlıklı insanın zaman zaman yaşaması doğaldır.

Ruhsal yönden sağlıklı kişi, özellikle çocukluk döneminde gereksiz engellenme, baskı altında kalma ve çatışma durumlarını sıklıkla yaşamamıştır ya da bu sürekli engellenme, baskı ve çatışmaların olumsuz etkilerini alt etmiştir. Bunun sonucu olarak, bastırma düzeneğini (repressiyon mekanizmasını) sık sık kullanmak zorunda kalmadığı için kaygıdan oldukça uzak bulunmaktadır.

Almak Kadar Vermekten de Doyum Sağlamaktadır

Vermek, yetişkin kişinin başlıca işlevlerinden biridir. Bebekler, sürekli olarak almak istemektedirler. Yaşları ilerleyip kişilikleri geliştikçe (toplumsallaştıkça), bebeklerin bu eğilimleri, "vermek"le yer değiştirmeye başlamaktadır. Başka bir deyişle, çocuklardaki bencillik, yerini giderek özgeciliğe bırakmaktadır.

Ancak; beğenilmek, özel bir iyilik, çıkar sağlamak, özgüven kazanmak vb için başvurulan sağlıksız vermeleri, özgecilikle karıştırmamalıyız. Sağlıklı bir insanın vermesi, başkası için yaşaması demek değildir. Kendi içinde yaşadıklarını dışa dökmesi; sevgisini, ilgisini, üzüntüsünü, bilgisini, yaşantılarını başkalarıyla paylaşmasıdır. Bu anlamdaki vermek, çoğalmaktır. Çoğalmak, canlıların belirleyici niteliklerinden biridir. Örneğin, budanan bir ağaç daha canlı olmakta, daha çok sürgün vermektedir. Budama sonucu elde edilen dallardan da yeni ağaçlar üretilmektedir. Kan veren kişinin kanı daha da güçlenmektedir.

Bu anlamdaki vermelerden hoşlanmak, olgunlaşmış olmanın ölçütlerinden biridir. Olgunlaşmamış kişi, her şeyi **benim için**; olgunlaşmış kişi de, birçok şeyi **bizim için** diye düşünür.

Ruhsal yönden sağlıklı olan kişi, başka kişilerle olumlu ilişkiler kurmayı başarabilmektedir. Can sıkıntılarını, yalnızlığını, kendilerine güvenilebilecek kimselerle başarılı ve sürekli ilişkiler kurarak, dostça görüşüp dertleşerek giderebilmektedir. Sevinç ve üzüntülerini güvendiği kişilerle paylaşabilmektedir. Mutluluğu yalnızlıkta değil, başkalarıyla kurduğu içten ilişkilere dayanan yaşantılarda bulmaktadır. Gerektiğinde, onlardan yardım istemeyi, onlarla işbirliği yapmayı, doğal bir gereksinim saymaktadır. Bu kişiler, anne baba, öğretmen ya da bir başka arkadaş, bir dost olabilir.

Sağlıklı kişi, çeşitli toplumsal kurumlarda görev üstlenmeye hazırdır. Kendisiyle barışık olduğu için sağlıklı olan herkesle barışık bir yaşam sürdürmeyi

başarmaktadır. Başkalarını anlamakta, kendini onların yerine koyabilmektedir. Arkadaşlarına, dostlarına güvenmektedir.

Olumsuz Duygularını da Yapıcı ve Yaratıcı Amaçlara Yöneltebilmektedir

Ruhsal sağlık, kişinin sevgiye yönelik duyguları gibi öfkeye dönük duygularını da tanımasını gerektirmektedir. Ruhsal yönden sağlıklı kişi, sorunların üstüne, olumsuz duyguların yönlendirdiği tepkilerle gitmemektedir. Başkalarıyla ilişkilerinde saygı duygularını yeşertecek bir tutum göstermektedir. Çünkü sağlıklı kişi, öfke gibi duyguları değil, sevgiyi ve onun türevi olan duyguları geliştirip yerleşik duruma getirmiştir. Engellenme, baskı ve çatışmaları, savunmaya yönelik tepkiler yerine, sorun çözme çabalarıyla karşılamayı benimsemiştir.

Ruh sağlığı yerinde olan kişi, üzüntülerini, öfkelerini, saldırganlık eğilimlerini dizginlemekte güçlük çekmemektedir. Bu tür duygular karşısında yıkıcı tepkiler yerine, sorunu çözücü tepkilere; spora, güzel sanatlara, bilimsel çalışmalara, okumaya, yazmaya, toplumsal etkinliklere ve öteki günlük hoş, verimli uğraşılara yönelmektedir. Gücünü, bu yararlı etkinliklerde kullanmakta; bu yolla, olumsuz duygularını zararlı olmaktan çıkarmaktadır.

Doyurucu Bir Meslek Edinmektedir

Sağlıklı kişi, yetenek ve ilgilerine uygun, uğraşmaktan mutluluk duyacağı, gereksinimlerini karşılayacak kazancı sağlayan bir meslek edinmeye çaba göstermektedir. Bu yolla kişisel güçlerini ortaya koyarak, kendisine mutlu ve başarılı olmanın, insanlığa yarar sağlamanın kapılarını açmaktadır.

Ne var ki ruhsal yönden sağlıklı olmanın öteki nitelikleri gibi, doyurucu bir meslek sahibi olmak da her zaman, sadece bireysel çaba ile gerçekleştirilemiyor. Sağlıklı kişi bunu bildiği için toplumu oluşturan tüm bireylerin insanca yaşamalarına katkıda bulunacak olan politik ve mesleksel örgütlenme girişim ve çabalarını desteklemekten, onlara katılmaktan geri kalmamaktadır.

Sağlıklı Bir Evlilik Gerçekleştirmektedir

Mutlu bir yasam için çözümü gerekli baş sorunlardan biri, kişinin kendisine uygun bir **iş seçme**si ise, öteki de kendisine uygun bir **eş seçme**sidir, denebilir. Çünkü insan yaşamının büyük bir bölümü, iş yeri ile evde geçmektedir.

Ruh sağlığına sahip olan kişi, eşlerin birbirlerine en yakın, birbirlerine tam anlamıyla güvenen, birbirlerini seven, anlayan ve sonuçta mutlu bir bütünü oluşturan kişiler olmaları gerektiğinin bilincindedir. Bu nedenle o, soyunu sürdürme, sevilme-sevme, beğenilme-beğenme, güvenilme-güvenme ve ruhsal-cinsel gereksinimlerini en doğal biçimleriyle doyuma ulaştıracağı bir evliliği gerçekleştirmektedir. Aile içinde, dayanışma ve paylaşmanın en güzel örneğini vermektedir. Eşiyle birlikte, çocuklarının devinişsel, bilişsel ve duyuşsal yönleriyle dengeli bir gelişim göstermeleri için gerekli her çabayı göstermektedir. Yaşamayı seven, karşısına çıkan sorunları göğüslemeyi beceren kişilerin yetişmesinde ilk ve önemli etkenin aile olduğunu bilmektedir.

Bununla birlikte, ruhsal yönden sağlıklı kişi, kurulan evliliklerin niteliklerini genelde, içinde yaşanılan ekonomik-toplumsal -kültürel yapının belirlediğinin de bilincindedir.

Ruhsal yönden sağlıklı bir kişide bulunması gereken yukarıdaki niteliklerin, birer sonuç oldukları ortadadır. Bu nitelikler, kuşkusuz, büyük ölçüde, sağlıklı bir ailede, çağdaş bir eğitim veren okulda ve bireylerine, kendilerini gerçekleştirme olanaklarını tanımış olan bir toplumda kazanılabilecektir.

Yukarıda sıralanan nitelikleri edinmiş olan kişiler, kendini gerçekleştirme aşamasında yaşama olanağına kavuşabilen kimselerdir.

BÖLÜM 8

Rehberlik ve Psikolojik Danışmada Grup Yaklaşımı

Bu kitapta "grup yaklaşımı" sözü; **sınıf rehber öğretmenliği** ve **eğitici kol rehber öğretmenliği** gibi, rehberlik ve psikolojik danışmada daha çok, "grubu bilgilendirme" amacına yönelik etkinliklerle, **grupta psikolojik danışma** ve **grupta ruhsal sağaltım** (grup psikoterapisi) etkinliklerini dile getirmek üzere kullanılmıştır (Bu konuyu anlatmak için seçilen başka terimler için bkz Özoğlu, 1982).

Grup yaklaşımı ile de amaçlanan, grubun sorunlarını çözmek değil, grup iletişiminden yararlanarak, bireyin kişisel-toplumsal gelişimine yardımcı olmaktır. Okulda grup yaklaşımıyla, öğrencilerin kendilerini tanımalarına, kendi yetenek ve ilgilerine uygun bir mesleğe yönelmelerine, benliklerini güçlendirerek çevreleriyle bütünleşmelerine yardım edilmektedir.

Şimdiye değin amaçları, uygulama teknikleri ve elde edilen uygulama sonuçlarının değerlendirilmesi açılarından, ileri düzeyde bir bilimsel temel oluşturamamış olmasına karşın, rehberlikte grup yaklaşımı, geniş bir uygulama bulmuştur. Özenle uygulanınca grup yaklaşımıyla, anlamlı ve etkili bir toplumsal-ruhsal gelişim hizmeti verilebilmektedir.

GRUP YAKLAŞIMINI GEREKLİ KILAN NEDENLER

Rehberlik ve psikolojik danışmayı gerekli kılan nedenler, grup yaklaşımının da nedenlerini oluşturmaktadır. Bununla birlikte, grup yaklaşımına gereksi-

nim duyuran nedenlerin başında, kişinin toplumsal bir varlık oluşu gelmektedir. Ayrıca, okullaşma oranının hızla artması, rehberlik ve psikolojik danışmanın salt sorun çözme yerine, geliştiricilik işlevini de üstlenmiş olması ve böylece tüm öğrencilerin rehberlik ve psikolojik danışmanın etkinlik alanı içine girmesi, bu hizmette grup yaklaşımına ağırlık vermeyi zorunlu kılmıştır.

Bireyin kendini tanıması, benliğini güçlendirmesi, toplumsal-ruhsal olgunluk kazanması için grupsal yaşantılara (toplumsal etkileşime) gereksinimi vardır. Toplumsal ilişkilerden kaynaklanan sorunların çözümü de olumlu toplumsal yaşantılar edinilmesini gerektirmektedir. Ruh hekimliği (psikiyatri) ve toplumsal ruhbilim (sosyal psikoloji) alanlarında grup yöntem ve teknikleriyle yapılan çalışmalar, grup devingenliğinin (grup dinamizminin) yaratılmasında, grup yaklaşımının etkililiğini kanıtlamıştır (Kâğıtçıbaşı, 1977). Ancak, grup yaklaşımıyla rehberlik ve psikolojik danışma uygulaması, bireysel psikolojik danışma gereksinimini ortadan kaldırmamakta; tersine, bireysel psikolojik danışma gereksinimini ortaya çıkarmaktadır.

GRUP YAKLAŞIMININ YARARLARI

Grup yaklaşımı ile rehberlik ve psikolojik danışma hizmeti vermenin yararları; Kendini Yönlendirici Öğrenme Olanakları Sağlama, Ekonomik ve Etkili Bir Rehberlik Hizmeti Verme, Bireysel Psikolojik Danışmayı Kolaylaştırma ve Sağaltıcı Bir Katkıda Bulunma olarak dört başlık altında incelenebilir (Ülkü, 1977).

Kendini Yönlendirici Öğrenme Olanakları Sağlama

Rehberlik ve psikolojik danışmada grup yaklaşımı; eğitsel, mesleksel ve kişisel-toplumsal yaşamla ilgili konularda kendilerini başarıyla yönlendirebilmeleri için öğrencilere birçok öğrenme olanakları vermektedir. Öğrencilerin kendilerini yönlendirmelerine yardımcı olmak amacıyla grupta şu tür konular üzerinde durulabilmektedir:

1. Eğitsel rehberlik alanına giren sorunların hemen tümü, sınıf rehber öğretmenliği düzeyinde grupta ele alınıp çözülebilmektedir (Bkz. Bolüm 6. Eğitsel Rehberlik).
2. Meslekler tanıtılabilmekte, mesleklere uyum ve meslekte ilerleme sorunları incelenebilmektedir. Ülke düzeyinde ve yöresel düzeydeki mesleklere ilişkin eğilim ve gereksinimler tartışılabilmektedir (Bkz. Bölüm 6. Meslek Rehberliği).
3. Uzun sürede gerçekleşebilecek eğitsel ve mesleksel tasarımları bulunan öğrencilerin, bu tasarımlarını gerçekleştirebilecekleri konusunda, grubun görüşlerinden yararlanmaları sağlanabilmektedir.

4. Büyüme ve gelişme ile ilgili sorunlar incelenerek öğrenciler, mutlu bir yaşam için bedensel ve ruhsal yönden sağlıklı olmaları gerektiği konusunda bilinçlendirilebilmektedir (Bkz Bölüm 5. Kişilik Gelişimi; Ek 3. Gelişim Görevleri).
5. Tutumlar, ilgiler, yetenekler kişisel-toplumsal uyum biçimleri ele alınabilmektedir. Böylece bu açılardan kendilerini değerlendirmede sağlam yöntemler kullanmaları için öğrencilere yardım edilmiş olmaktadır.
6. Kişisel ilişkilerden kaynaklanan sorunlar ele alınabilmekte; bu yolla, davranışların hem kişisel hem de toplumsal bakımdan olumlu yönde değişmesi için gerekli grup yaşantılarının edinilmesi sağlanabilmektedir.
7. Öğrencilere grup içinde yaşam görüşü oluşturmada ve yaşam deneylerini seçmede kullanacakları değer ölçüleri kazandırabilmektedir.

Ekonomik ve Etkili Bir Rehberlik Hizmeti Verme

Grup yaklaşımı ile rehberlik ve psikolojik danışmanın kimi amaçlarına bireysel yaklaşımdan hem daha kısa sürede hem de daha etkili bir biçimde ulaşılmaktadır. Örneğin, verimli çalışma, not tutma, özet çıkarma, sınava hazırlanma yollarının öğretilmesi; bir mesleğin, bir eğitim kurumunun tanıtımı, grup rehberliği ile daha ekonomik yoldan sağlanmış olmaktadır. Ergenin bir grubun üyesi olma, bir grupla özdeşleşme, düşünce ve duygularını arkadaşlarıyla paylaşma, kendini anlatma, duygusal boşalım sağlama, grup içinde bağımsız davranabilme gibi gereksinimleri, ancak bir grup içinde giderebilmektedir. Bu tür gereksinimlerin sağlıklı bir biçimde nasıl karşılanacağı en iyi, bir grupta öğreniliyor. Birey, başkalarının kendisini nasıl gördüğünü de grup içinde daha iyi anlıyor.

Bireysel Psikolojik Danışmayı Kolaylaştırma

Grupta, öğrencilerin özgüven kazanma, arkadaşlık kurma, bedensel ve duygusal gelişmeye uyum gibi ortak sorunlarının ele alınıp tartışabilmesi için gerekli olan duygusal engellerin ortadan kaldırılması ya da azaltılması olanağı vardır. Kendi sorunlarına benzer sorunları, başkalarının da yaşadığına tanık olan kişi, bu sorunlara ilişkin duygularını değiştirebilmektedir. Bu sorunlarını dile getirmekten çekinmemekte; gerekirse bunları bir uzmanla rahatlıkla tartışabilmektedir. Böylece ortak sorunların incelenmesini sağlayan grupta rehberlik ve psikolojik danışma etkinlikleri, bireysel psikolojik danışmayı kolaylaştırıcı bir işlevi de yerine getirmiş olmaktadır.

Sağaltıcı Bir Katkıda Bulunma

Grup yaklaşımının diğer bir yararını da sağaltıcılık (terapistlik) oluşturmaktadır. Grupta ortak sorunlar incelenirken gruba katılan kişiler, bu sorunların niteliği ve çözümü konusunda bilinçlenmektedirler. Bu bilinçlenme ise onları bilinmezliğin bunaltıcı ortamından uzaklaştırmakta ve bireyler, sorunlarına bilincin aydınlığında çözüm aramaya girişebilmektedirler.

Özgür bir grup ortamı, ayrıca duygusal gerginliklerin ortadan kalkmasına da yardımcı oluyor. Grup etkileşimiyle üyeler, gerçek istek ve gereksinimlerinin neler olduğunu daha iyi anlayabiliyor; çarpık duygu, tutum ve davranışlarını tanıyabiliyorlar. Bu gelişmelerin sonunda, gerçek dışı istek ve eğilimler peşinde koşmaktan vazgeçerek, güçlerini yapıcı ve yaratıcı etkinliklere yöneltme olanağını elde edebiliyorlar.

GRUP YAKLAŞIMINDA KULLANILAN TEKNİKLER

Rehberlik ve psikolojik danışmada grup yaklaşımında daha çok, gruplara bilgi verme, grup tartışması ve grup içi etkileşim teknikleri kullanılıyor.

Bilgi Verme

Bilgi verme sözünden, bir kişinin konuşarak, bir yazıyı okuyarak, önceden alınmış bir sesi teyp gibi bir araçtan dinleterek, (bu arada projeksiyondan da yararlanarak), bir film göstererek ya da bilgisayar kullanarak, belli bir konudaki bilgilerin, onları öğrenmek isteyenlere iletilmesi anlaşılmaktadır. Bu teknikte bir, bilgi veren kişi, aygıt ya da araçlar; bir de dinleyenler (öğrenmek isteyenler) yer almaktadır.

Öbür rehberlik ve psikolojîk danışma yöntem ve teknikleriyle birlikte kullanılmak koşuluyla bilgi verme, rehberliğin temel görevlerinden biridir. Verilen bu bilgiler, kişinin benlik algısına, benlik - çevre ilişkileri tasarımına katkıda bulunduğu ölçüde, rehberlik açısından anlam kazanmaktadır. Bu bilgiler eğitsel, mesleksel ve kişisel rehberlikten biri, birkaçı ya da tümü ile ilgili olabilmektedir.

Gruplara bilgi verme tekniği, özellikle eğitsel rehberlik ve meslek rehberliğinde, sınıf rehber öğretmenlerince çokça kullanılmaktadır. Örneğin, öğrencilere verimli çalışma yollarının anlatılması; bir eğitim kurumunun, bir mesleğin tanıtılması sırasında bu teknikten yararlanılmaktadır (Bkz. Bölüm 6. Eğitsel Rehbertik ve Meslek Rehberliği).

Grup Tartışması

Rehberlik ve psikolojik danışma teknikleri arasında grup tartışması, çok çeşitlilik gösteren öğrenci gereksinimlerinin öğrenilmesinde; öğrencilere etkili eğitsel, mesleksel ve kişisel-toplumsal bilgilerin iletilmesinde, "temel teknik" özelliği taşımaktadır. Disiplin kurallarından görgü kurallarına, verimli çalışma yollarına ve eğitim kurumlarının, mesleklerin tanıtımına değin gerek duyulan her konu, tartışılmak için gruba getirilebilir. Örneğin, bir okul ile ilgilenen öğrencilerin her biri, bu konuda topladıkları bilgileri sınıfa getiriyor. Sınıfta, bunlar üzerinde tartışılarak, yanlışlık ya da eksiklikler giderilebiliyor. Bir meslekle ilgili bilgiler, sınıfta tartışma konusu yapılabiliyor; doğru ve yeni bilgiler olup olmadıkları araştırılıyor. Bu tartışmalar sırasında her öğrenci, farklı düşünce, duygu ve tutumlarla karşılaştıkça, özeleştiriye yönelebiliyor.

Bu yolla kişiler; dinleme, anlatma, duygularını ortaya koyma, kendini ve başkalarını tanıma ve eleştirme olanağını elde ediyorlar. Aynı zamanda, "karar verme" durumlarında işe yarayan, anlamlı ve geçerli bilgiler kazanmış oluyorlar.

Bu teknikle birey, bir konuya, daha çok bilişsel düzeyde; bir ölçüde de duyuşsal düzeyde olmak üzere, katılma olanağı bulabilmekte ve öğrenmeyi davranış değişimi sağlayacak biçimde gerçekleştirebilmektedir.

Grup tartışması, genelde bir sorun çözme tekniğidir. Ancak, rehberlik ve psikolojik danışmada, sorun çözümü ile elde edilen ürünlerden çok, sorun çözme süreci; yani, gruptaki iletişim ve etkileşim önem taşımaktadır. Grup tartışması ile öğrenciler, kendi gelişimleriyle ilgili bir konuda konuşup tartışma, duygularını açıklama gereksinimlerini giderme olanağını da elde etmektedirler.

Ancak, grup tartışmasında, psikolojik danışmadakinin tersine, bilişsel nitelikteki konuşmalar ağırlıktadır. Konuşulanların, konuşanlarla ilgi derecesi azdır. Bununla birlikte, bilişsel konuşmaların uzun, genel ve soyut olmaması gerekmektedir. Böyle olursa, danışman ya da grup üyeleri, bu yolu seçen kişiyi uygun bir biçimde uyararak onun konuşmasını engellemelidirler

Tartışmaları, küçük gruplarla sürdürmek daha yararlı olmaktadır. Bu nedenle büyük grupları, küçük gruplara ayırarak çalışmak uygun bir yoldur. Rehberlik ve psikolojik danışmada 3-6 kişilik gruba **küçük grup:** 6-18 kişilik gruba orta; 18'den çok kişilik gruba da **büyük grup** denmektedir.

Derin boyutlu grup iletişimini gerektiren psikolojik danışma dışındaki eğitsel ve mesleksel konulardan birçoğu, sınıf rehber öğretmenlerince ve eğitici kol rehber öğretmenlerince grupta tartışılıp değerlendirilebilir.

Grup Tartışmasını Yönetenlerin Göz Önünde Tutacakları Noktalar

Grup tartışmalarından beklenen yararın elde edilmesinde, grubu yöneten danışman ya da sınıf rehber öğretmeninin tutumu çok önemlidir. Grup tartışması, biraz da önderin becerikliliği ölçüsünde amacına ulaşmaktadır. Grup tartışmalarının verimli olması için, tartışmayı yöneten danışman ya da sınıf rehber öğretmeni şunları göz önünde bulundurmalıdır (Ülkü, 1977; Kuzgun, 1981):

1. Danışman ya da sınıf rehber öğretmeni; eğitsel, mesleksel ya da kişisel-toplumsal sorunu, öğrencilere ulaştırılması gereken bilgiyi gruba getirmelidir. Öğrencilerin, gruba getirilen soruna ilişkin düşünce ve duygularını ortaya koymalarına olanak vermelidir.
2. Her öğrencinin görüşüne saygı göstermelidir. Grup üyelerinin de birbirlerinin düşünce ve duygularını saygıyla karşılamaları için uygun bir ortam hazırlamalıdır. Grup üyelerini, herkesin belli bir konuda kendine özgü duyuş ve düşünüş biçiminin bulunabileceğinin doğal olduğuna inandırmalıdır.
3. Gruba bilgi verirken soyut, kuru bir anlatım yerine öğrencilerin, bilgilerle kişisel yaşantıları arasında ilişki kurmalarına ve birbirlerinin yaşantılarını paylaşmalarına yardım etmelidir. Rehberlik ve psikolojik danışmada grup tartışması sırasında kişinin başkalarını anlayarak dinlemesi ve konuştuklarının başkalarınca anlaşıldığını duyumsaması, temel ilkedir. Önder, grup üyelerini, başkalarının konuşma ve davranışlarını, onların gözüyle değerlendirmeye yöneltmelidir.
4. Grup tartışmalarına, her üyenin katılmasını ve katkıda bulunmasını sağlamalıdır. Grupta birkaç öğrencinin, tartışmayı tekellerine almalarını da engellemelidir Böyle durumlarda grup rehberi, herkesin görüşünün değerli olduğunu; tartışmanın, her üyenin düşünce ve duygularını ortaya koymasıyla beklenen yararı sağlayacağını; herkesin tartışma yöntemine uymak zorunda olduğunu anımsatmalıdır
5. Danışman ya da sınıf rehber öğretmeni, tartışmalarda kendi düşünce, duygu ve değer yargılarını gruba aşılamaktan kaçınmalıdır. Öğrenciler sormadıkça, tartışma konusuna ilişkin görüşlerini belirtmemelidir. Sorulduğunda da görüşlerini içten ve doğru olarak ortaya koymalıdır. Grubu demokratik bir tutumla yönetmelidir. Danışman ya da sınıf rehber öğretmeni, yetkeci (otoriter) tutumun rehberlik ilke ve amaçlarıyla bağdaşmadığını bilmelidir.

Grup İçi Etkileşim Teknikleri

Grup içi etkileşim teknikleriyle, grup tartışmasında daha derin ve yoğun duygusal yaşantıların yer aldığı grup etkinlikleri gerçekleştirilmektedir. Bu nitelikteki tekniklerin başlıcalarını psikolojik danışma ve onun içinde yer

alabilen toplumsal oyun (sosyodrama), ruhsal oyun (psikodrama), rol temsili ile psikolojik test teknikleri oluşturmaktadır. Bu tekniklerin kullanımı ile yürütülen çalışmalar, uzmanlık işidir. Onun için bu alanda uzmanlaşmamış ve gerekli deneyimi edinmemiş olan rehberlik ve psikolojik danışma görevlileri, bu teknikleri kullanmaya kalkışmamalıdır.

Psikolojik danışma, Bölüm 7'de incelendiği; **öteki grup içi teknikleri** de Bölüm 9'da inceleneceği için burada bunların belli başlılarının adlarının anılmasıyla yetinilmiştir. (Çeşitli grup etkinlikleri için bkz. Erkan, 1997).

GRUP YAKLAŞIMI İLE GERÇEKLEŞTİRİLEN HİZMETLER

Grup yaklaşımı ile verilen hizmetler; grup rehberliği, psikolojik danışma ve ruhsal sağaltım olarak, basitten karmaşığa doğru gitmek üzere, bölümlenebilir. **Grup rehberliği** terimi ile, sınıf rehber öğretmenliği ve eğitici kol rehber öğretmenliğinin görev alanına giren grup yaklaşımı dile getirilmektedir. **Psikolojik danışma** ile, grup içinde daha derin bir iletişim ve etkileşimle gerçekleştirilen yardım biçimi anlatılmaktadır. Daha çok, ruh hastalarına uygulanan **grupta ruhsal sağaltım** ise, grupta psikolojik danışmadan da derin boyutlu bir yaklaşımdır.

Sınıf Rehber Öğretmenliği

Okul rehberlik ve psikolojik danışma etkinlikleri arasında önemli bir yeri olan sınıf rehber öğretmenliği görevi, özellikle grup rehberliği ile yerine getirilmektedir. Sınıf rehber öğretmeni, rehberlik görevini daha çok, sorumluluğuna verilen öğrencilerin (grup üyelerinin) tümüne yönelik "bilgi verme" ve "grup tartışması" biçiminde sürdürmektedir. Sınıf rehber öğretmeni, bireysel psikolojik danışma uygulamasına girişmeyeceği gibi, grupta psikolojik danışma düzeyinde bir rehberliğe de yönelmeyecektir. Çünkü, bu düzeydeki rehberlik, uzmanlığı ve grup üyelerinin sayılarının az olmasını gerektirmektedir (Bkz. Bölüm 10. Sınıf Rehber Öğretmeni; Ek 7. Sınıf Rehber Öğretmenleri ve Öğretmenler için Anket).

Eğitici Kol Rehber Öğretmenliği

Eğitici kol çalışmaları, öğrencilerin özellikle ders dışı zamanlarını, yetenek ve ilgileri doğrultusunda değerlendirerek edinecekleri yaşam deneyimleriyle, öğretim programlarını bütünlemeyi amaçlayan bir **öğrenci kişilik hizmeti**dir. Bu çalışmalar, grup yaklaşımı ile sürdürülebilecek etkinliklerden birisidir. Eğitici kol etkinlikleri, anlam ve önemlerine uygun bir biçimde planlanıp uygulandığında öğrencilere, kendilerini gerçekleştirmeleri ve mutlu olmaları konusunda birçok olanaklar sağlayabilmektedir. Bireysel olarak sürdürülen eğitici kol çalışmalarında olduğu gibi, grupça sürdürülen eğitici

çalışmalarda da bilgi verme ve grup tartışması tekniklerinden yararlanılmaktadır (Bkz. Bolüm 10. Eğitici Kol Rehber Öğretmenleri; İlkokul, Ortaokul, Lise ve Dengi Okullar Eğitici Çalışmalar Yönetmeliği, Tebliğler Dergisi, 2 Ağustos 1976),

Psikolojik Danışma

Psikolojik danışmanın iki uygulama biçimini oluşturan grupta psikolojik danışma da bireysel rehberlik ve psikolojik danışma da grup yaklaşımı kapsamına girmektedir. Ancak, amaç ve kullanım nedenlerinde ortak noktalar bulunsa da grupta psikolojik danışma ile öbür grup yaklaşımları arasında şu açılardan ayrım vardır (Ülkü,1977):

1. Grupta psikolojik danışma, sınıf rehber öğretmenliğinde ve eğitici kol etkinliklerindeki gruplardan daha küçük (6-10 kişilik) grup içinde ve onlardan daha derin olarak sürdürülen bir etkileşimdir.
2. Psikolojik danışmada grup üyeleri, iletişime etkin olarak katılmaktadırlar. Sınıf rehber öğretmenliği, eğitici kol etkinlikleri vb.de ise böyle bir zorunluluk yoktur. Öğrencilerin birçoğu, izleyici durumunda kalarak öğrenme sürecine katılabilmektedirler.
3. Sınıf rehber öğretmenliği ve eğitici kol etkinlikleri, öğretmenlerce yürütülmektedir. Grupta psikolojik danışmayı ise, yetişmiş bir psikolojik danışmanın yürütmesi gereklidir (Bkz. Bölüm 6. Rehberlik ve psikolojik Danışma Türleri; Bolüm 7. Psikolojik Danışma)

Ruhsal Sağaltım

Grupta ruhsal sağaltım (psikolojik tedavi), psikolojik danışmadan daha derin, yoğun ruhsal çatışmaları çözmek amacıyla, sağaltım ilke ve tekniklerinin, sağaltıcının da birlikte bulunduğu iki ya da daha çok kişiye uygulanması demektir. Grupta ruhsal sağaltım, harcanan emek ve zaman bakımından ekonomiktir. Diğer bir üstünlüğü de sorunları, gerçek bir toplumsal çevreye benzeyen bir ortamda ele almayı sağlamasıdır.

En iyi ruhsal sağaltım grubunun, 6-8 kişiden oluşacağı kabul edilmektedir. Sağaltım grubu, yaş farkı 15 yıldan fazla olmayan kişilerden oluşturulmaktadır. Grup, üyelerinin niteliğine bağlı olarak, aynı ya da ayrı cinsten kişilerden oluşturulabilmektedir.

Grupta her üye, sorununu dile getirmektedir. Bu sorunu dinleyen öbür üyeler de soruna ilişkin görüşlerini açıklamaktadırlar. Sağaltıcı, olanak ölçüsünde, arka planda kalmaktadır. Tüm konuşmaları ve öbür tepkileri dikkatle izlemekte; zorunlu durumlar belirmedikçe konuşmalara karışmamaktadır.

Sorunlu kişi, grup etkileşiminde saldırganlık ve yılgınlıkları ile ilgili olarak, boşalma ortamı bulmuş olmaktadır. Grupta, gerilim *ve* kaygılarını hafifletmektedir. Giderek sorunlarının altında yatan içsel nedenlerin bilincine varmakta ve onlara çözüm arama olanağını elde etmektedir.

Bu teknik, en etkili sonucunu, yeni tutum geliştirme oluşumu içinde bulunan çocuk ve gençlerde vermektedir.

Söz konusu sağaltımı daha çok ruh ve sinir hastalıkları hastane ve kliniklerinde ruh hekimi, klinik ruhbilimci; kimi zaman da danışma ruhbilimcisi gerçekleştirmektedir (Bkz. Bölüm 7. Psikolojik Danışma)

BÖLÜM 9

Bireyi Tanıma Teknik ve Araçları

Kişinin devinişsel, bilişsel ve duyuşsal özelliklerini, bunların yoğunluklarını tanıyarak kendi çevresiyle uyum içinde yaşamasına yardım etmek, oldukça güçtür. Güçlük, her bireyin doğasına, gelişim özelliklerine ilişkin bilgilerin, binlerce yıldan beri yavaş bir artış göstermesinden ve çevrenin, özellikle çağımızda hızlı bir değişim geçirmesinden ileri gelmektedir.

Bireyi tanımak için günümüzde psikolojik danışma, öncelikli teknik olarak görülmekle birlikte, yararlanılabilecek başka birçok teknik ve araçlar da geliştirilmiştir.

Rehberlik ve psikolojik danışma sorumluluğunu üstlenmiş olanlar, bir hekim gibi davranmak zorundadırlar. Hekim, hastasına tanı koymak ve belli bir sağaltım (tedavi) uygulamak için öncelikle, gerekli muayene ve çözümlemeleri (tahlilleri) yaptırıyor. Bu muayene, ve çözümlemelerin yapılışında geçerlik, güvenirlik ve nesnellik dereceleri yüksek olan teknik ve araçları seçiyor. Rehberlik ve psikolojik danışma görevlileri de geçerli ve güvenilir (bilimsel standartlara uygun) teknik ve araçlardan yararlanarak, bireyi kendine tanıtmak amacıyla tanımaya çalışıyor. Kişinin sorunlarının çözümüne, kişiliğinin gelişimine, şu ya da bu mesleğe yönelmesine, onu tanımayı başardıktan sonra yardım edebiliyor.

Bireyi tanıma teknik ve araçlarının tanıtımından önce, bireyi tanımanın ne demek olduğunu; teknik ve araçları kullanma, alınan sonuçları değerlendirme sırasında göz önünde bulundurulacak ilkeleri incelemek, daha uygun olacaktır.

BİREYİ TANIMA

Yeryüzündeki kişi sayısı kadar kişilik bulunmaktadır. Her **kişilik,** çok sayıda özellikten oluşan özgün, karmaşık ve devingen (dinamik) bir bütündür. Kişiliğin nesnel ve öznel yanları vardır. Birey, çocukluk ve ergenlikte daha hızlı bir gelişim göstermektedir (Bkz. Bölüm 5. Kişilik Gelişimi). Bunlar, bireyi tanımanın ve ona yardım etmenin ne denli zor olduğunu gösteriyor. Zor olmasına karşın, onun kendini ve çevresel olanaklarını tanımasını; kendini gerçekleştirmede çevresinden en iyi biçimde yararlanabilmesini sağlamaya çalışmak, önemli bir eğitim görevidir

Bireyi tanıma amaçlandığında ele alınması gereken başlıca konuları, bireyin ailesinin toplumsal-ekonomik durumu; bireyin aile ilişkileri; kendi bedensel gelişimi ve sağlığı; devinişsel, bilişsel, duyuşsal ve dilsel gelişimi (yetenekleri); benlik oluşumu; okul eğitimi ve başarı durumu; okul dışı etkinlikleri ve iş deneyimi; ilgileri; geleceğe yönelik planları ve mesleksel eğilimleri oluşturmaktadır.

Bu açılardan bireyin duyduğu gereksinimlerin bir bölümü, rehberlik ve psikolojik danışma ile; bir bolümü de öbür öğrenci kişilik hizmetleriyle karşılanmaktadır.

BİREYİ TANIMA TEKNİK VE ARAÇLARINI KULLANMA VE ALINAN SONUÇLARI DEĞERLENDİRME İLKELERİ

Bireyi tanıma teknik ve araçlarının kullanımı ve alınan sonuçların değerlendirilişi sırasında şu ilkelerin göz önünde tutulması gerekmektedir:

1. Rehberlik ve psikolojik danışma, her öğrencinin sorunlarını çözmesine ve kendini gerçekleştirmesine yardım hizmetleri olması nedeniyle tanıma çalışmaları, tüm öğrencileri kapsamalıdır.
2. Öğrencileri tanıma hizmetlerinin yerine getirilmesi, ilgililerin birlikte (takım olarak) çalışmalarını gerektirmektedir. O nedenle tanıma çalışmalarının başarıyla sürdürülmesi için müdür, rehberlik uzmanı, sınıf rehber öğretmenleri ve ders öğretmenleri işbirliği yapmalıdırlar.
3. Tanıma çalışmaları, sürekli bir hizmet olarak algılanmaktadır. Öğrencilere ilişkin toplanan bilgiler, onların çok hızlı bir biçimde süren gelişimlerinin gidişini yansıtmaktadır. Onun için toplanan bilgilerin, öğrenciyi tüm yönleriyle tanımayı sağlayacak kapsamda olmasına çaba gösterilmelidir (Öğrencinin hangi yönlerden tanınacağı konusu için, bkz. Bölüm 9 Öğrenci Gelişim Dosyası (Toplu Dosya).
4. Edinilen bilgiler nesnel, geçerli ve güvenilir olmalıdır. Bunun için, bireysel ve grupta psikolojik danışmadan, gözlem ve olay yazımından başka; anket, toplumsal ilişki ölçümü, dereceleme ölçekleri vb teknik ve araçlardan da yararlanılmalıdır.

5. Geçerliliği ve güvenirliği yüksek de olsa, tek başına, kişiyi tanımayı sağlayan bir teknik ya da araç bulunmadığından, bu iş için olanak ölçüsünde çok araç ve teknikten yararlanılmalıdır.
6. Kişiyi tüm yönleriyle olduğu gibi tanımak, bugün için özlenen; ama gerçekleştirilemeyen bir dilektir. Bu nedenle, kişiyi tanıma uğraşı, özlenene yaklaşma çabası olarak anlaşılmalıdır.
7. Bireyi tanımanın birincil amacı, onun kendini tanımasına yardımcı olmaktır. O nedenle, bireyi tanıma teknik ve araçları, kişinin kendi uyum sorunlarını çözmesine ve doğru kararlar vermesine yardım için kullanılmalıdır.
   Her teknik ve araç, her sorun için gerekli ve yararlı olamamaktadır. Bu nedenle bir kişi ve sorun için, hangi teknik ve araçlar uygun düşüyorsa, onların seçilmesine özen gösterilmelidir. Bu noktanın göz ününde bulundurulmaması, harcanan güç ve zamanın boşa gitmesine yol açmaktadır.
8. Bireyi tanıma teknik ve araçlarının seçiminde geçerlik ve güvenirlikten önce, kullanılacak tekniğin, bireye ilişkin bilgilere yenilerini katıp katmayacağına bakılmalıdır.
9. Bireyi tanımak için kullanılması kararlaştırılan teknik ve araçlar, ayrı zamanlarda değil; yakın zaman içinde, bir arada uygulanıp yorumlanmalıdır. Böylece, belli bir zamana kadar edinilmiş olan kişilik özellikleri ortaya çıkarılmalıdır.
10. Öğrencilere ilişkin olarak parça parça elde edilen bilgileri yararlı kılmak için, bunlar bir araya getirilmeli ve sınıflandırılmalıdır. Bu işi ise ancak, uzman yapabilmektedir. Toplanan bilgilerin değerlendirilmesi sonucu elde edilen bulgular, öğrenci gelişim dosyasına yazılmakta ve öğrenciyle de paylaşılmaktadır. Gelişim dosyasına yazılan bilgilerden, öteki ilgililer de yararlanmaktadır (Bkz. Bolüm 9. Öğrenci Gelişim Dosyası (Toplu Dosya)).

BİREYİ TANIMA TEKNİK VE ARAÇLARININ SINIFLANDIRILMASI

Bireyi tanımada kullanılan teknik ve araçlar, ayrı açılardan bakılınca değişik biçimlerde sınıflandırılmaktadır. Örneğin, bu yaklaşımlardan birine göre, bu teknik ve araçlar; **nesnel ve yapılaşmış, öznel ve yapılaşmamış** olarak, iki kümede toplanmaktadır. Buna göre, yetenek testleri ve standart başarı testleri, nesnel ve yapılaşmış teknik ve araçlar sınıfına; görüşme, gözlem, dereceleme ölçekleri, özgeçmiş, yansıtma testleri ise, "öznel ve yapılaşmamış" teknik ve araçlar sınıfına girmektedir (Bireyi tanıma teknik ve araçlarının diğer sınıflandırılış biçimlerinin görülmesi için bkz. Yıldırım, 1973; Gümüş, 1976; Çalışkaner, 1977; Tekin, 1977; Cansever, 1982; Kepçeoğlu, 1985).

Konunun kuramsal düzeyde tartışılması amaçlandığında, bu değişik yaklaşımların ele alınıp irdelenmesi yararlı olabilir. Burada, kavramayı daha kolay sağlayacağına inanılan bir sınıflama biçimi benimsenmiştir. Bu yaklaşımda bireyi tanıtıcı bilgileri elde etmede kullanılabilecek teknik ve araçlar; Bireyin Anlattıklarına Dayanan Teknik ve Araçlar, Gözlem ile Gözleme Dayanan Teknik ve Araçlar, Ölçmeye Dayanan Teknik ve Araçlar ana başlıkları altında toplanarak incelenecektir (Bkz Şekil 11)

Şekil 11. Bireyi Tanıma Teknik ve Araçları

Ancak, bu üç başlık altındaki teknik ya da araçların her birinin, öbürlerinden bağımsız oldukları düşünülmemelidir. Örneğin, Ölçmeye Dayanan Teknik ve Araçlar bölümündeki tutum testleri, Bireyin Anlattıklarına Dayanan Teknik ve Araçlar içinde de gösterilebilir.

Burada tanıtılan teknik ve araçlardan, okuyarak öğrenilip uygulanabilen ve uzmanlık eğitiminden geçmiş olmayı gerektirmeyenlerin nasıl uygulanacakları, nasıl değerlendirilecekleri açıklanmış; öbürleri ise, tanıtılmakla yetinilmiştir.

Bireyin Anlattıklarına Dayanan Teknik ve Araçlar

Görüşme, psikolojik danışma, öğrenci tanıma fişi, özgeçmiş, istek listesi, zaman çizelgesi, sorun tarama tekniği, anı defteri ve anket, bireyin anlattıklarına dayanan tanıma teknik ve araçları olarak incelenebilir

Görüşme

İki kişi arasında sürdürülen bir iletişim süreci olarak **görüşme** (mülakat), eskiden beri kullanılan bir tekniktir. Görüşmeye, değişik amaçlarla başvurulabilmektedir. Görüşmenin amacına göre, görüşenlerin konumları değişiyor. Danışan ve danışılan (danışman); duruma göre bilgi alan, bilgi veren, tanıyan, tanıtan, hem bilgi alan ve bilgi veren hem tanıyan ve tanıtan olabilmektedir (Özgüven, 1980).

Görüşmelerde özellikle şu iki amaçtan birine ulaşılmak istenmektedir:

1. Kaynak kişilerden, iyi bildikleri konulara ya da kendi kişisel özelliklerine ilişkin nesnel bilgiler toplanmaya çalışılmaktadır. Bilimsel araştırmalarda başvurulan görüşmeler bu türdendir.
2. Gözlemlenemeyen tutum ve davranışları konusunda kişiden, sözel bilgiler alınmak istenmektedir. Bir hizmette ya da kuruluşta görevlendirilecek-lerin seçimi için yapılan görüşmeler, böyle bir amaca yöneliktir. Bu amaçla oluşturulan seçiciler kurulu üyeleri, belli bir göreve aday olanlarda bilgi ve beceriden başka, bu görevin gerektirdiği tutum ve davranışların bulunup bulunmadığını anlamak amacıyla adaylara yöneltilen soruların yanıtlarını değerlendirerek seçimi yapmaktadırlar.

Öğrenciye belli konularda bilgi verme ya da ondan bilgi alma gereği duyulduğunda da öğrenciyle görüşülmektedir.

Öğrenciye ve çevresine ilişkin bilgiler edinmek, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinde desteklerini sağlamak amacıyla, aile bireyleriyle de görüşme gereği duyulmaktadır. Öğrencinin ev ortamını gözlemlemek ve aile bireyleriyle görüşmek gerektiğinde, **ev ziyaretleri** yapılmaktadır. Ev görmelerinin ve evdekilerle görüşmelerin içtenlik, dostluk ve incelik temellerine dayandırılarak gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Ziyaret yapan rehber öğretmen ya da sınıf rehber öğretmeni, bu ziyaretlerde daha çok, dinleyici ve gözlemci olmayı yeğlemelidir. Bu ziyaretlere, amaca göre, görüşme ve gözlem planlarından biriyle ya da her ikisiyle birlikte gidebilir. Konuşmaları, uygun yollarla, görüşülmesi planlanan konular üzerine çekerek amacını gerçekleştirmeye çalışmalıdır.

Ev ziyaretlerinin ilkinin, mutlaka haberli olarak yapılması gerekmektedir. Bu ziyaretlerin bıktıracak, usandıracak bir duruma sokulmamasına özen gösterilmelidir. Bu ziyaretlerde elde edilen bilgiler, ziyaretten sonra, zaman geçirilmeden yazılmalı ve gizli tutulmalıdır.

Bununla birlikte, öğrenciye ilişkin her sorunun evde görüşülemeyeceği de bilinmelidir. Kimi sorunların, velilerle okulda görüşülmesi gerekir. Ayrıca, ev ziyaretleri, çok zaman alıcıdır.

Aile ziyaretlerinde, evin maddesel yapısı; aile bireylerinin birbirlerine ve çocuğa; çocuğun, aile bireylerine karşı davranışları, kardeşler arası ilişkiler de gözlemlenmelidir.

Uzun zaman alması, bu yolla elde edilen bilgilerin yorumlanışının güç olması nedeniyle görüşme, öncelikle kullanılabilecek bir tanıma tekniği özelliği taşımamaktadır. Bu nedenle, görüşmeye başka yollarla bilgi toplama olanağı bulunmayan durumlarda başvurulması ve sağlanan bilgilerin, başka yollarla edinilen bilgilerle desteklenmesi gereklidir.

Görüşmeler; içten, bireylerin güven içinde oldukları bir ortamda gerçekleştirilebildiği oranda verimli olmaktadır. Görüşme sonunda elde edilen bilgiler, önceden hazırlanmış olan görüşme formuna geçirilmelidir (Bkz. Ek 8. Görüşme Formu). Bu kapsamdaki görüşmeyi, rehberlik uzmanı yapmalıdır. Daha kapsamlı görüşmeler, Ek 9'daki Görüşme Sonuçlarını Dereceleme Ölçeği gibi bir ölçek üzerinde gösterilebilmektedir. Bunun işaretlenmesi ise uzmanlığın yanı sıra deneyimi de gerektirmektedir.

Psikolojik Danışma

Psikolojik danışma; kişinin bilişsel, duyuşsal ve devinişsel özelliklerini, kişilik örüntüsünü tanımasına; doğal gelişim sorunlarını çözmesine; yanlış, çarpık tutum ve davranışlarını düzeltmesine ya da değiştirmesine yardımcı olmak amacıyla yapılan görüşmedir.

Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin temel tekniği sayılan bu görüşme biçimi, Bölüm 7'de ayrıntılı olarak incelendi.

Öğrenci Tanıma Fişi

Öğrenci kişisel dosyasında yer alması gereken bilgilerin bir bölümü, kısa sürede öğrenci tanıma fişi (soru listesi) aracılığı ile öğrencinin kendisinden ya da velisinden sağlanabilir özelliktedir. Ancak, bu yolla bilgi elde etmeye girişmeden önce, öğrencinin ve velisinin güveni sağlanmış olmalıdır. Yoksa, alınan bilgiler içtenlik taşımayabilir, güvenilir olmayabilir. **Öğrenci tanıma fişi;** fişin doldurulduğu tarihi, öğrencinin kimliğini ve fotoğrafını, veli ve ev adresini, aile yapısını ve ilişkilerini, ekonomik ve toplumsal durumunu, bedensel gelişimini ve sağlığını, toplumsal gelişimini, duygusal gelişimini, ilgilerini, geleceğe yönelik planlarını ve mesleksel eğilimini, okul eğitimini ve başarı durumunu, okul dışı etkinliklerini yansıtacak biçimde düzenlenmektedir.

Her okul, kendi öğrencilerinin özeliklerini göz önüne alarak, bir öğrenci tanıma fişi geliştirebilir.

Öğrenci tanıma fişinden rehberlikte çokça ve daha güvenle yaralanmak için, öğrencinin fişteki soruları nasıl yanıtlayacağı açıklanmalıdır. Sorular, herkesin aynı anlamı çıkaracağı, rehberlik ve psikolojik danışmada işe yarayacak yanıtları almayı sağlayacak bir anlatıma kavuşturulmalıdır. Soruların, öğrencilerden toplanacak bilgileri almaya elverişli özellikte ve yanıtlayanı sıkmayacak biçimde düzenlenmesine özen gösterilmelidir. Uzun yanıtlar gerektirecek sorulardan kaçınılmalı; zorunluluk duyulursa, bu sorular en aza indirilmelidir. Çünkü bu tür yanıtların okunması, uzun süre istemekte; sınıflandırılmaları zor olmaktadır. Bölümlerin ve soruların sıralanışında mantıksal bir yol izlenmelidir. Her sorunun önünde ya da altında, yanıtların ilk bakışta kavranılmasını sağlayacak biçimde ve yanıtların sığacağı kadar yer bırakılmalıdır. Bu listeler, öğrencilere 25 kişiden az gruplarda uygulanınca, alınan yanıtlar sağlıklı olmaktadır. Ayrıca, örneğin, çocuğun geçirdiği hastalıklar gibi bilgilerin veliden; boş zamanları değerlendirme gibi bilgilerin de öğrenciden alınması daha güvenilir olmaktadır (Bkz. Ek 10. Öğrenci Tanıma Fişi).

Küçük sınıflarda öğrenci tanıma fişi, öğrencilere sözlü olarak uygulanabilir. Uygulayıcı, fişteki soruları öğrenciye sorarak, aldığı karşılıkları fişe yazabilir.

Bu araçla bilgi toplamanın en büyük sakıncası, toplanan bilgilerin güvenilir olmayabileceğidir. Onun için, bu fiş aracılığı ile elde edilen bilgileri sınıf rehber öğretmeni, doğruluklarını başka teknik ve araçlarla da sınadıktan sonra, varsa rehberlik uzmanının da görüşlerini alarak, öğrencinin kişisel dosyasındaki ilgili bölümlere özet olarak işlenecek duruma getirmelidir.

Öğrenci tanıma fişi, ilgili bilgileri öğrenci velisinden almayı sağlayacak biçime dönüştürüldükten sonra, öğrenci velisine de doldurtulabilmektedir.

Özgeçmiş

"Bir kişinin kendisinin anlattığı yaşamı"na **özgeçmiş** denmektedir (Türkçe Sözlük, 1983).

Bu teknikle kişi kendini, benlik algısına göre; yani, kendisini nasıl görüyorsa, öyle anlatmış olmaktadır. Kişi bu yolla istek ve özlemlerini açığa vurabilmektedir. Kendisine biçtiği değeri; kendi duygu, düşünce ve tutumlarını yansıtmaktadır. Özgeçmiş yazılması ayrıca, kişinin boşalmasına da yardım etmektedir.

Özgeçmiş aracılığı ile öğrenciden, okulöncesi ve okul yaşamı; ailesi; birlikte yaşadığı, birlikte çalıştığı kişilerle ilişkileri konularında bilgi edinilebilmektedir. Öğrenciye yazdırılan özgeçmişinden, öğrencinin sevdiği çalışma düzeni, uğraşıları, çalışma yerleri, geleceğe ilişkin gelişimsel ve mesleksel tasarımları da öğrenebilmektedir.

Bu tekniği, uzman olmayan rehberlik görevlileri de kullanabilmektedir. Ancak, öznel yanının ağır basması ve öbür tekniklerle birlikte değerlendirilmesi, üstü kapalı anlatımların yorumu gerektiğinden, tekniği asıl, rehberlik uzmanının kullanması uygun olmaktadır. Uzman, yazılanlar arasında, üzerinde durulmaya değer olanları seçmekte ve çözümüne yardımcı olmaktadır ya da gerekli önlemlerin alınmasını sağlamaktadır. Uzman olmayan görevliler bu tekniği, genel bir görüş elde etmenin ve yüzeysel bir değerlendirmenin ötesinde, derinliğine yorum yapmaya yönelik amaçlarla kullanmaya girişmemelidirler.

Özgeçmiş, uygulayıcıya karşı yeterince güven oluşturulduktan sonra yazdırılmalıdır.

Öğrenciden, özgeçmişini anlatan bir yazı yazması istenebileceği gibi, ona Ek 11'dekine benzer bir özgeçmiş soru kâğıdı da verilebilir. Böyle bir soru kâğıdı da verilse, öğrenciye özgeçmişini bir yazı bütünü içinde anlatmasının beklendiği söylenmelidir.

İstek Listesi

İstek listesi, çocuk ya da gencin doyurulmamış gereksinimlerini, açığa vurmadığı duygularını, umut ve beklentilerini ortaya çıkarmak amacıyla düzenlenen sorularla oluşturulmaktadır. Bu sorular, daha çok, düşsel durumları içermektedir. Sözgelimi, " İstediğiniz kadar paranız olsaydı, neler yapardınız?", "Her türlü olanaklarınız olsaydı, hangi mesleğe girmek isterdiniz?" soruları, bu tür sorulardandır.

İstek listesi, öğrenciden tamamlanması istenen "Annem..." "Babam..." biçimindeki eksik cümlelerle de oluşturulabilmektedir (Bkz. Ek 12. İstek Listesi).

İster soru cümleleriyle, isterse eksik cümlelerle oluşturulmuş olsun, istek listesini öğrencinin kendi istekleri doğrultusunda yanıtlaması beklenir. Onun için liste, bunu sağlayacak bir güven ortamı hazırlandıktan sonra öğrenciye doldurtulmalıdır.

Zaman Çizelgesi

Öğrencinin yetenekli, olanakları elverişli olmasına karşın başarı gösterememesinde; alabilirliği (kapasitesi) oranında öğrenememesinde, zamanını iyi kullanamaması, önde gelen nedenlerden biridir.

Zaman çizelgesi, öğrencinin zamanı iyi kullanması amacıyla, günün saatlerine bölünmüş bir sayfaya, gösterdiği etkinliklerin türünü, süreleriyle birlikte yazacağı bir çizelgedir. Bu çizelgede her etkinliğin önünde, öğrencinin o etkinliğe ilişkin duygu ve düşüncelerini belirteceği bir bölüm bulunmaktadır. Bu bölüm, öğrencinin özel ilgi ve tutumlarını tanımamızı sağlamaktadır. Her

sayfa, bir gün için ayrılmaktadır. Sayfadaki satırlar, bir ya da birden çok saati göstermek için kullanılabilmektedir. Çizelgede, her etkinlik türüne ayrılan zaman yüzdesine de yer verilmektedir (Bkz. Şekil 12)

Öğrencinin, bu çizelgeden yararlanarak zamanını iyi kullanmayı öğrenmesi için, en az iki hafta, çizelgeyi içtenlikle doldurması gereklidir. Bu süre içinde öğrenciye, karşılaştığı güçlükleri çözmesi için yardım edilmelidir.

Zaman çizelgesi, benliği değerlendirici tüm araçlar gibi, her zaman gerçek durumu yansıtmamakla birlikte, sağlıklı bir öğretmen-öğrenci ya da danışman-danışan ilişkisi kurulduktan sonra uygulanınca, oldukça yararlı bir araç niteliği kazanmaktadır.

Bu çizelge aracılığı ile öğrencinin derslere, özel meraklarına, toplumsal etkinliklere, mesleksel uğraşlara ne kadar zaman ayırdığına; beden ve ruh sağlığının nasıl olduğuna ilişkin pek çok ipucu edinilebilmektedir. Rehber öğretmen, ders öğretmeni, sınıf rehber öğretmeni bunlardan yararlanarak öğrencinin ortaya çıkan sorunlarını çözmesine yardımcı olabilmektedir.

Sorun Tarama Tekniği

Bu teknik, öğrencilerin her birini üzmekte ve düşündürmekte olan sorunların saptanmasına yaramaktadır. Öğrenci sorunlarını saptamak amacıyla, problem tarama listeleri oluşturulmuştur. Bu listelerde, belirli bir okul düzeyindeki öğrencilerin çeşitli sorunları, o düzeydeki öğrencilerin anlayabileceği bir dille yer almaktadır.

Problem tarama listelerinden yararlanılarak öğrencilerin sorunları saptandıktan sonra, gerekli görülen öğrencilere, öncelikle psikolojik danışma uygulama olanakları aranmaktadır. Kümedeki öğrencilerin en çok yineledikleri sorunlar da okulun sorunları olarak ele alınıp çözülmeye çalışılmaktadır.

Problem tarama listesi, okulun rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin örgütlenip yürütülmesinde bir çıkış noktası olabilmesiyle de etkili bir araç görünümündedir. Bu liste ayrıca, öğrencilerle görüşmelerde iyi bir konuşma ortamı hazırlamaktadır.

Problem tarama sonucunda elde edilen verilerin güvenirliği, her öğrencinin, sorunlarını içtenlikle işaretlemiş olmasına bağlıdır. Bunu sağlamak için okulun sorunları saptanmak istendiğinde liste, kimlik yazdırılmadan işaretletilmektedir. Öğrencilerin her birinin sorunlarının saptanması amaçlandığında da öğrencilerde yeterince güven oluşturduktan sonra uygulama yapılmaktadır.

MEB PAKD Rehberlik ve Psikolojik Danışma Bölümü (1971), ortaokullar (ilköğretimin ikinci kademesi) ile lise ve dengi okullar için, iki ayrı Problem Tarama Listesi yayımlamıştır. Sorun taramada bunları kullanabileceği gibi, özenli

Öğrencinin
Adı ve Soyadı : .....
Sınıfı : .....
Numarası : .....
Tarih : .....

Saat	ÖĞRENCİNİN			Düşünceler
	Gösterdiği Etkinliğin Türü	Etkinliğe İlişkin Duygu ve Düşünceleri	Etkinliğe Ayırdığı Zaman (% olarak)	
07.00				
08.00				
09.00				
10.00				
11.00				
12.00				
13.00				
14.00				
15.00				
16.00				
17.00				
18.00				
19.00				
20.00				
21.00				
22.00				
23.00				
24.00				
01.00				
02.00				
03.00				
04.00				
05.00				
06.00				

Şekil 12. Zaman Çizelgesi

bir çalışma yapmak koşulu ile, okul, kendisi için bir sorun tarama listesi de hazırlayabilmektedir (Bkz. Ek 13. Problem Tarama Listeleri)

İncelendiğinde de görüleceği gibi, Problem Tarama Listesi **O** (ilköğretim okulları 6., 7., 8. sınıflarına ait) ve **L** (ortaöğretim sınıflarına ait) takımlarının 1. bölümlerindeki cümleler, sağlık ve bedenle (SB); 2. bölümlerindeki cümleler, okul ve derslerle (OD); 3. bölümlerindeki cümleler, ev ve aile yaşamıyla (EAY); 4. bölümlerindeki cümleler, arkadaşlık ve toplumla (AT); 5. bölümlerindeki cümleler, karsı cinsle (KC); 6. bölümlerindeki cümleler para, meslek ve gelecekle (PMG); 7. bölümlerindeki cümleler ise, kişilikle (K) ilgili sorunları dile getirmektedir. O Takımı'nda, toplam 177; L Takımı'nda da 235 sorun cümlesi vardır.

Sorun tarama listesi, aşağıda belirtildiği gibi uygulanıp değerlendirilmektedir.

1. Sorun tarama listesi, yanıt kâğıtlarıyla birlikte öğrencilere veriliyor.
2. Öğrencilerden, listenin baş tarafındaki açıklamanın ışığında, her cümleyi okumaları ve cümle, kendilerinde var olan sorunu dile getiriyorsa, bunu yanıt kâğıdına işaret etmeleri isteniyor.
3. Yanıtlama bitince, listeler ve yanıt kâğıtları toplanıyor.
4. Toplanan yanıt kâğıtları, bulguları belirlemek ve gerekli sonuçları çıkarmak amacıyla değerlendiriliyor (Bkz. Ek 13-A ve 13-B Problem Tarama Listesi Yanıt Kâğıdı).

Değerlendirme, amaca göre değişebilmektedir. Her öğrenciyi üzen ya da rahatsız eden sorunlar saptanmak isteniyorsa, yanıt kâğıtlarına ad yazdırılıyor.

Sorun tarama listesi, ister ad yazdırılarak, isterse ad yazdırılmadan uygulansın, bulguları değerlendirmek amacıyla, her cümleyi sorun sayanların yüzdeleri bulunarak sorunlar, yüzdeleri yüksek olanlardan düşük olanlara doğru sıralanıyor. Böylece, okulda öğrenciler için en çok nelerin sorun oluşturduğu ortaya çıkıyor. Sorunlar ad yazdırılarak işaretlettirilmişse, bununla ilgili çizelgede kimlerin, hangi yüzdeye girdiği de belirlenmiş oluyor. Bu çalışmada, sorun sayılan durumların sınıflara göre dağılımı görülmek istenebilir. Sorun sayılan durumların, yedi sorun türüne göre, nasıl bir görünüm oluşturduğu merak edilebilir. Her sınıfta öğrenci başına düşen sorun sayısının ne kadar olduğu öğrenilmek istenebilir. Ya da bunların tümünü birden gerçekleştirmek amaçlanabilir.

5. Sonuncu adım olarak da bulgular yorumlanıyor. Bu yolla, öğrencileri en çok üzen sorunların ortaya çıkmasına yol açan nedenlerin giderilmesi çabasına öncelik verilmek koşulu ile, tüm sorunların çözümüne kapı açılmış oluyor.

Anı Defteri

Kimi kişiler, en gizli dilek, istek, sevinç ve üzüntülerini günü gününe, **anı defteri** diye adlandırılan deftere yazmaktadırlar. Bu defter, böyle kişiler için güvenilir, rahatlıkla içlerini dökebilecekleri bir gizdeş olmaktadır

Anı defterleri, öğrencilerin iç dünyalarını öğrenmede, yararlı araçtır. Ancak, kişinin öznel ve karmaşık bir nitelik taşıyan iç dünyasının çelişkilerini yansıtma olasılığı bulunan anı defterinden, herkes yararlanmaya kalkışmamalıdır. Bu defter, tam bir güven sağlandıktan sonra ve danışanın (öğrencinin) izniyle, rehberlik uzmanınca kullanılabilir

Anı defterleri, çoğu kez sınıf rehber öğretmenlerinin etkinlik alanı dışında kalan, derin çözümlemeleri gerektiren yaşantı, duygu ve düşünceleri içermektedir. Onun için, sınıf rehber öğretmenlerinin bu araçtan yararlanmaya kalkışmamaları gerekir.

Anket

Anket, belli kişilerin ya da grupların, çeşitli konulardaki düşünce, duygu ve deneyimlerini anlamak için düzenlenen bir soru listesidir. Geçerlik ve güvenirliği düşük olmasına karşın, kolay, ucuz oluşu ve çok sayıda kişiden, kısa sürede, birçok konuda görüş alma olanağının bulunuşu nedeniyle anket, en çok kullanılan teknik ve araçlardan biridir.

Özellikle toplumbilim, ruhbilim ve eğitbilimin gelişimine önemli katkıları olan anketten, rehberlik çalışmalarında da yararlanılmaktadır. Öğrencilerden ya da anne baba ve öğrencilerle ilişkili öbür kişilerden kimi bilgiler, anket aracılığıyla kısa sürede sağlanabilmektedir. Örneğin, öğrencinin ve ailesinin kimliği; öğrencinin ailesinin öğrenim durumu ya da mesleği, geçimi; anne babanın gözüyle öğrencinin çalışma alışkanlıkları; bilişsel, duyuşsal ve devinişsel özellikleri; anne babanın okuldaki ders içi ve ders dışı etkinliklerini nasıl gördüğü, bu konudaki önerileri, anket aracılığı ile öğrenilebilmektedir.

Anketin Hazırlanışı ve Uygulanışı: Kolaylık özelliğinin yanı sıra, kullanılışı belli bir bilgi, yetenek, çaba ve zaman isteyen anketin hazırlanması ve uygulanması sırasında şu adımlar atılıyor (Kaptan, 1973):

1. Önce, anketin konusu, amacı, anketi yanıtlayacak olanların nitelikleri ve düzeyleri saptanıyor.
2. Ankete, amacını, elde edilecek bilgilerin nerede kullanılacağını belirten bir açıklama konuluyor.
3. Anket konusunun, açık uçlu (doldurmalı) ve kapalı uçlu (seçmeli) sorulardan hangisiyle dile getirilmesinin daha uygun olacağı incelenerek, soruların türü belirleniyor. Bu işlem yapılırken, kapalı uçlu soruların kolay yanıtlandığı; elde edilen bilgilerin ayırımının ve gruplamasının daha kolay ve hata oranının az olduğu da göz önünde tutuluyor. Kimi zaman, bu iki soru türünü birlikte kullanmak daha yararlı görülmektedir (Bkz. Ek 14. Okuldan Kaçma ile İlgili Anket).
4. Anketteki sorular gruplandırılıyor ve genelden özele doğru sıralanıyor. Örneğin, "Liseden sonra öğreniminizi sürdürmek istiyor musunuz?" biçimindeki bir soru, "Liseyi bitirdikten sonra hangi okula gitmek istiyorsunuz?" sorusundan önce gelmelidir.
5. Anketin uzunluğu, anketi yanıtlayanın fazla zamanını almayacak biçimde ayarlanıyor. Ankette, yazılı kaynaklardan edinilebilecek bilgilerle ilgili sorular sormaktan kaçınılıyor.
6. Anketin önce görünüş geçerliği sağlanıyor. Bunun yanında, her sorunun, incelenen konu ile ilgili olmasına; açık, anlaşılır bir dille yazılmasına ve soruların, konunun tümünü içermesine özen gösteriliyor.
7. Anketin geçerlik derecesinin yüksek olmasına çalışılıyor. Geçerliği yükseltmek için uzmanlardan, bu konuda bilgisi olanlardan yararlanılıyor. Bu sağlanamazsa, anketi yanıtlayanların bir bölümü ile görüşme yapılarak, elde edilen veriler, anket sonuçlarıyla karşılaştırılıyor. Anketi yanıtlayanın davranışlarıyla yanıtlarının karşılaştırılması da geçerliği denetleme yollarından biri olarak kullanılıyor.
8. Anket, ilgililere posta ile gönderilecekse, bununla birlikte bir de pullu ve dönüş adresli zarf gönderiliyor.

Araştırmacı, ilgililerin anket sorularına verdikleri yanıtlara, önceden kararlaştırmış olduğu istatistiksel teknikleri uygulamakta ve elde ettiği bulguları yorumlayarak, önerilerini belirlemektedir.

Gözlem ile Gözleme Dayanan Teknik ve Araçlar

Gözlem dendiğinde, aşağıda açıklanan Gözlem ve Olay Yazımı'ndan başka, Dereceleme Ölçekleri, Kimdir Bu? Tekniği, Toplumsal İlişki Ölçümü, Rol Dağıtım Tekniği, Toplumsal Oyun, Ruhsal Oyun, Grupta Sağaltım, Oyunla Sağaltım ve Kitapla Sağaltım da akla gelmelidir. Çünkü bu tekniklerin tümü, gözlem temeline dayanmaktadır.

İşte bu nedenle, söz konusu teknikler ve bunlarla ilgili araçlar, bir başlık altında incelenecektir.

Gözlem ve Olay Yazımı

Rehberlik ve psikolojik danışmada **gözlem,** öğrencinin davranışının oyun alanı, iş yeri, sınıf, arkadaş ve aile çevresi gibi yaşadığı değişik ortamlarda izlenerek görülenlerin yazılması ve bu görülenlerden yararlanılarak bir yargıya varılması demektir. Anlaşıldığı gibi, gözlemin rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerindeki kullanım alanı, oldukça geniştir. Öğrencinin, yaşadığı

ve ulaşılabilen her yerdeki bilişsel, duyuşsal ve devinişsel tepkileri, gözlem aracılığı ile saptanabilmekte ve değerlendirilebilmektedir

Ne var ki istenen her konu, istendiği zaman gözlemlenememektedir. Gözlem aracılığı ile öğrenilenler, ancak görülebilenlerdir.

Gözlemin iki biçimi vardır. Bunlardan birine, rastlantısal gözlem; öbürüne de düzenli gözlem diyoruz.

Rastlantısal Gözlem: Öğretmenin, öğrencinin göstermekte olduğu tipik ve anlamlı davranışı ile karşılaştığında yaptığı gözlem, rastlantısal gözlemdir. Bunda, önceden saptanmış bir amaç ve hazırlanmış bir plan yoktur. Örneğin, öğretmen, koridorda Barış'ın Yeşim' i tartakladığını ya da Esin' in oyun alanında düşüp eli kanayan Özgür'ün yardımına koştuğunu görmüştür. Öğretmen, bu gözlemlerinin sonuçlarını önceden hazırlanmış olan gözlem fişine geçirince bu, rastlantısal bir gözlem ürünü olmaktadır

Düzenli Gözlem: Nelerin, niçin, ne zaman, nerede, kim tarafından ve nasıl gözlemleneceğinin, önceden planlanması sonucu gerçekleştirilen gözlem, düzenli gözlemdir. Rehberlik ve psikolojik danışmada, rastlantıların getirdiği olayları gözlemleme sonucu elde edilen verilerden de yararlanılmakla birlikte, asıl, düzenli gözleme önem ve ağırlık verilmektedir.

Gözlem, öğrencinin doğal tepkilerinin yer aldığı ortamda yapılmaya çalışılmaktadır. Bunu sağlamak için gözlemci, gerekli önlemleri almaktadır. Örneğin, bir öğrencinin sınıfta arkadaşlarıyla ilişki biçimleri, belli bir derse karşı tepkileri öğrenilmek istendiğinde izlenecek en iyi yol, öğrencilerin, eğer varsa **aynalı pencere** arkasından gözlemlenmesidir.

Her iki yolla yapılan gözlem sonuçlarının yazılı olduğu **gözlem fişleri**, tarih sırasına konup incelenince, öğrencinin gelişim sürecine ilişkin bir bilgi edinilmiş olmaktadır.

Gözlem Verilerini Güçlü Kılmak İçin Yapılması Gereken İşler: Geçerlik ve güvenirliği oldukça zayıf olan gözlem verilerinin gücünü artırmak için, gözlem sırasında şu noktalara uyulmalıdır:

1. İncelenecek davranışın tüm özellikleri, gözlemden önce saptanmalıdır. Gözlemci, bu özelliklerin bir listesini, gözlem sırasında elinde bulundurmalıdır. Gözlem yapacak kişinin, gözlemleyeceği özellikleri iyi bilmesi; alanına ilişkin özel bilgi ve becerilerle donatılmış olması gereklidir.
2. Deneğin davranışlarını değiştirmemesi için, gözlemlendiği, kendisine sezdirilmemeye çalışılmalıdır. Deneklerce tanınan; aralarında arkadaşlık, sevgi, güven, dostluk ilişkileri bulunan gözlemci, bu sakıncayı aza indirebilmektedir. Sınıfın, aynalı pencere arkasında gözlemlenmesi de gözlemlenenin doğal davranışlarının saptanabilmesi açısından yararlı bir uygulamadır. Ancak, bu, daha çok ilkokul öğrencilerine uygulanmaktadır.
3. Gözlemci, yan tutmamaya; duygularını, kişisel eğilim ya da kanılarını gözleme katmamaya özen göstermelidir.
4. Gözlemden elde edilen sonuçlar, zaman geçirilmeden ve yorumlanmadan not edilmelidir. Yorum, ayrıca yapılmalıdır
5. Gözlemci, her şeyi saptama yerine, sadece anlamlı ve belirleyici davranışları saptamalıdır
6. Bir davranışa ilişkin bir yargıya varmak amacıyla yapılacak gözlemler, tek bir durum içinde değil, yeterince değişik ortamlarda yinelenmelidir.
7. Gözlem sonuçlarının doğruluğu, olanak ölçüsünde öbür teknik ve araçlarla denetlenmelidir.

Gözlemciden beklenen; gözlemlenen kişiyi öbür kişilerden ayırt eden, gözlemlenen kişiye özgü normal ve normal dışı davranışları saptayarak, onun kişiliğinin zengin bir tanımını yapmaktır.

Gözlem sonuçları genellikle iki biçimde değerlendirilmektedir. Bunlardan biri, gözlemi yapan kişinin, gözlem sonuçlarını betimlemesidir. Böyle bir değerlendirmeyi, özel durumu, sorunları olup gözlemlenmesine gerek görülen öğrencilere ya da öğrenci grubuna ilişkin bilgi ve deneyimi olan uzman yapabilmektedir. Bu tür değerlendirme, birtakım bilgi ve teknikleri de bilmeyi gerektirdiğinden, yaygın biçimde kullanılamamaktadır (Bkz. Olay Yazımı). İkincisi, gözlem sonuçlarının "evet, bazen, hayır" ya da "var, yok" biçimlerinde, kısa yoldan yanıtlanabilecek sorularla oluşturulan, "gözlem sonuçlarını derecelemeye ölçeği" üzerinde gösterilmesidir (Bkz. Ek 15 Öğrenci Gözlem Kâğıdı).

Olay Yazımı: Belli bir ortamda gözlemlenen öğrencinin anlamlı davranışlarının özlü ve nesnel bir biçimde betimlenmesine **olay yazımı** deniyor. Olay yazımı, öğrencinin özgül (karakteristik) bir yanına ilişkin sınırlı bilgi sağlamaktadır

Bununla birlikte, belli bir olay, doğal koşullarda ortaya çıkan bir davranış, önemli yanlarıyla özlü bir biçimde, olduğu gibi saptandığından, öğretmene, sınıf rehber öğretmenine ve rehberlik uzmanına değerli ipuçları vermektedir.

Gözlem sonuçları, sayısal ölçmelerle ortaya çıkarılamayan verilerin elde edilmesini sağlamaktadır; öğretmenin ilgisini, öğrenci davranışlarına yöneltmektedir.

Olay yazımında, sözlerin de davranışların da yazılmasına özen gösterilmesi gerekmektedir. Gözlemlenen kişinin ses tonu, mimikleri, davranışlarında gözlemlenebilen duyguları ve başkalarının ona karşı tepkileri de yazıya geçirilmektedir.

Her yazımda ayrı bir olaya yer verileceği için, yazılan olaylar, öğrencilerin okulda değişik ortamlarda nasıl davrandığını gösteren bir birikim oluşturmaktadır

Yazılan olayın yorumlanması ve olaya ilişkin olarak önerilerde bulunulması gerektiğinde, önyargılardan uzak kalınması, salt olaydan yola çıkılması gerekmektedir.

Gözlem sonuçları, **olay yazım formu**na geçiriliyor. Form, belli bilgileri içerecek biçimde düzenleniyor. Bu iş için, her öğrenciye bir iki sayfası ayrılmış bir defter de kullanılabiliyor.

Aşağıdaki alıntı, olay yazımını üç boyutuyla da örneklendirmektedir (Kuzgun, 1981).

Öğrencinin
Adı Soyadı : Gülay İNCEKARA
No : 475
Sınıfı : IV / C
Tarihi : 20.4.1975, Salı
Gözlemi yapan : Matematik Öğretmeni Tahsin ARIKAN

Olay : Bugün geometri ara sınavı notlarını öğrencilere bildirdim. Gülay, 5 numara almıştı ve sınıfta başarı sırası 28 idi. Gülay, dersten sonra yanıma gelerek sınava çok iyi hazırlandığını; fakat, beklediği düzeyde başarı gösteremediği için çok üzgün olduğunu söyledi ve ağlamaya başladı. Sınav kâğıdını birlikte inceledik. Tanımlarla ilgili soruları gerçekten hatasız olarak cevaplandırmıştı. Ancak, problem çözümünde başarılı olmadığını gördü ve "Ben kitaptaki problemlere çalıştım, siz kitap dışından sordunuz." dedi.

Yorum : Gülay, kanımca derslerine karşı sorumluluk duyan, başarı güdüsü ve umu düzeyi yüksek bir öğrenci. Ancak, kendisini başarıya götürecek çalışma yollarını bilmediğinden ya da gücünün sınırlı oluşundan dolayı yeterince genelleme ve transfer yapamamakta ve beklentisinin altında başarı gösterebilmektedir

Öneri: Gülay'a mümkünse bir farklı yetenek testi verilmesi yerinde olur.

Saptanan olayların özeti, daha sonra, öğrencinin kişisel dosyasına işleniyor.

Eğer okulda rehberlik uzmanı varsa ve gözlemlenen olayla ilgili olarak öğrenciye uzman yardımı yararlı görülüyorsa, öğretmen, yazılan olayın bir örneğini, rehberlik uzmanının odasındaki öğrenci dosyasına konmak üzere, uzmana veriyor.

Rehberlik hizmetlerinin sınıf rehber öğretmenlerince yürütülmesi durumunda ise, bu yazılanların bir örneği, sınıf rehber öğretmeninin, öğrenci gizli dosyasında toplanıyor.

Olayların, okul yaşamından soyutlanarak yazımı; bir başlarına yorumlanmaları sakınca oluşturabilmektedir. Yazılan olaylar, başka tekniklerle sağlanan bilgilerle birlikte değerlendirilince anlam taşımaktadır

Öğretmenler, salt, istenmeyen davranışların yazımı gibi bir eğilime kendilerini kaptırmamalıdırlar. Böyle yapılınca, yazılan olaylar, olumsuzluklar toplamını sergilemiş olmaktadır. Olumlu olaylar da yazılmalıdır

Olay yazımının yararlı olması için unutulmaması gereken bir nokta da gözlemlenen olayın zaman geçirilmeden yazılmasıdır. Gözlem ile sonuçlarının yazımı arasındaki süre uzayınca, olayın gerçekliğine düş ürünleri karışabilmektedir.

Dereceleme Ölçekleri

Bu ölçekler, doğal koşullar altında yapılan gözlem sonuçlarının düzenli olarak saptanması amacıyla kullanılmaktadır. **Dereceleme ölçekleri,** genellikle bir kişinin kişilik özelliklerinin ya da belirli bir alandaki durumunun, bir ölçüye oranla değerlendirilmesini sağlamaktadır

Dereceleme ölçeği geliştirmede, kişinin hangi özellikleri derecelendirilmek isteniyorsa, o özellikleriyle ilgili yeterince soru cümlesi ya da betimleyici cümle kullanılmaktadır. Her sorunun ya da betimleyici cümlenin uygun bir yerine de ölçek konmaktadır.

Dereceleme ölçekleri hazırlanırken ve uygulanırken göz önünde bulundurulacak noktalar şunlardır:

1. Dereceleme yoluyla az sayıda özellik değerlendirilmeye çalışılmalıdır. Genellikle 5-10 özelliğin hatasız olarak derecelenebileceği kabul edilmektedir. Bir listede fazla özellik değerlendirilince, hata yapma olasılığı artmaktadır.
2. Özelliklerin derecesi de derecelendirilmelidir. Bir özelliğin bir kişide var olup olmadığının saptanması yerine, genellikle 5-7 dereceli bir liste kullanılmaktadır. Örneğin, neşelilik derecelendirilecekse, en neşeli duruma 5 puan; en azına da 1 ya da 0 puan verilmektedir. Bu yapılmazsa, soru listesine, her özelliğin en çoğunu ve en azını betimleyen seçenekler konmalıdır.
3. Gözlemlenmiş olması beklenen davranışlar, dereceleme ölçeğinde açık seçik anlatılmalıdır.
4. Derecelemeyi yapanlardan, bilmedikleri dereceleri kesinlikle işaretlememeleri istenmelidir.
5. Derecelemeyi yapanlar, önce her özelliği en iyi temsil eden öğrencileri ve bu öğrencilerin söz konusu özellik açısından derecelerini belirleyip işaretlemelidirler. Sonra bunları ölçü tutarak, öbür öğrencileri derecelendirmelidirler.

6. Bir özellik ya da nitelik bakımından küme üyelerinin tümü değerlendirildikten sonra ikinci bir özellik ya da niteliğin derecelendirilmesine geçilmelidir.
7. Aynı konuyu birden çok kişi dereceleyince, sonuç daha sağlıklı olmaktadır. Onun için bu derecelemelerin ortalamasına, daha geçerli sonuç olarak bakılmalıdır.
8. Derecelemeyi, kendi ruhsal eğilimlerinin bilincinde olan; önyargılarının etkisinde kalmayan kişiler yapmalıdırlar
9. Elde edilen bilgiler, geçerlikleri incelendikten sonra kullanıma sunulmalıdır.

Dereceleme ölçeklerini öğrenciye, sınıf rehber öğretmeni, okul rehber öğretmeni ya da başka bir yetkili uygulayabileceği gibi, kimi zaman öğrenci, kendisine de uygulayabilir.

Bu ölçeği, kişinin kendisine uygulaması gerektiğinde, yan tutmasını önlemek için kişiden "zorunlu seçme" denen ve kendisine en çok uyan özellikle birlikte, en az uyanını da seçmesi istenmelidir.

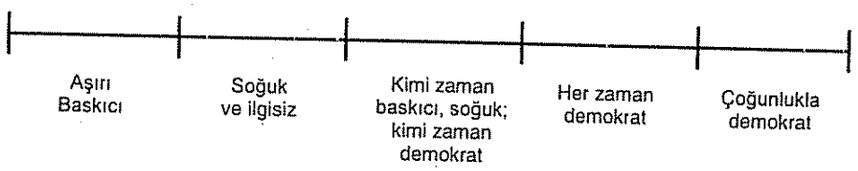
Dereceleme ölçekleri, çoğunlukla sayısal dereceleme ölçeği, grafikle dereceleme ölçeği ve işaretleme listesi türünde hazırlanmaktadır. Aşağıda ayrı başlık altında yer alan "Kimdir Bu?" tekniği de bir dereceleme sayılır.

Sayısal Dereceleme Ölçeği: Öğretmenin, öğrenci başarılarını belirlemek amacıyla onlara 1'den 5'e ya da 1'den 10'a dek not vermesi, sayısal dereceleme ölçeğini kullanması demektir. Bu uygulama ile öğretmen, öğrencilerinin başarısını derecelendirmiş olmaktadır. Sayısal dereceleme ölçeklerinin tümünde, böyle bir yaklaşım söz konusudur. Örneğin, Vineland Toplumsal Olgunluk Testi'nde 2-3 yaş çocuklarının sorumluluk duygusu ve toplumsal uyum yeteneklerini derecelemede bu yol izlenmiştir. Adı geçen ölçekte kullanılan soru cümlelerinin birkaçı şöyledir (Cansever, 1963):

Betimleyici Cümleler	**Ölçek Değerleri**
Bir başına oynuyor.	1 2 3 4 5
Çatalla yemek yiyor.	1 2 3 4 5
Tuvalete gitmek istiyor.	1 2 3 4 5

Ölçek maddeleri bakımından çocuğun durumu hangi düzeydeyse, onu gösteren rakamlar yuvarlak içine alınmaktadır.

Grafikle Dereceleme Ölçeği: En yaygın olarak kullanılan dereceleme ölçeklerinden biri de grafikle dereceleme ölçeğidir. Bu ölçekte ölçülecek özellik, yatay bir doğru üzerinde aşamalı olarak gösterilmektedir. Örneğin, arkadaşlık ilişkilerini derecelemek amacıyla hazırlanan bir ölçek maddesinde bu ilişkiler, şöyle aşamalandırılabilmektedir:

Bu ölçekte derece, aralığın uygun yerine çapı işareti (x) konarak belirtilmektedir.

Yatay doğru üzerinde gösterilen bu özellik aşamaları, dikey olarak da gösterilebilmektedir.

Bu biçimdeki derecelemelerde, betimleyici cümleler daha kullanışlı olmaktadır. Çünkü derecelenecek olan özellik, bu yolla iyice açıklanmış olmaktadır. Ayrıca, her sayfada birden çok kişi, aynı özellik açısından derecelenerek, bunlara ilişkin yargılar, aynı sayfada bir arada görülebilmektedir.

İşaretleme Listesi: Bu teknikte, derecelemeyi yapacak kişiden, bir dizi özelliğin oluşturduğu liste üzerinde, dereceleyeceği kişinin özelliklerine uygun düşen anlatımın ya da betimleme maddesinin karşısına çarpı işareti (x) koyması istenmektedir.

Sonuçlar, olumlu işaretler için + 1; olumsuz işaretler için de - 1 verilerek değerlendirilebilmektedir: Kimi zaman da beşli dereceleme yapıldığı görülmektedir. (Dereceleme ölçekleri için bkz. Ek 9. Görüşme Sonuçlarını Dereceleme Ölçeği; Ek 16. Başarı, Dil, Matematik, İlgi ve Kişilik Dereceleme Ölçekleri).

"Kimdir Bu?" Tekniği

Dereceleme özelliği taşıyan "kimdir bu?" tekniği, toplumsal ilişki ölçümüne de benzerlik göstermektedir. Bu teknikle öğrencilerden, kendilerinin ve arkadaşlarının toplumsal-ruhsal gelişimlerine ilişkin bilgi alınmaktadır. Öğrencilerin birbirlerini ve kendilerini nasıl gördüklerini nesnel bir biçimde değerlendirip değerlendiremedikleri ortaya çıkarılmaktadır. Bu teknik, hazırlanması, uygulaması ve değerlendirilmesi kolay bir tekniktir.

Her sınıf rehber öğretmeni ya da aynı düzeydeki sınıfların rehber öğretmenleri, kendi öğrencilerinin özelliklerini yansıtacak cümlelerden oluşan bir liste düzenleyebilmektedirler.

"Kimdir bu?" uygulamasında öğrencilere, herkesin gözlemine açık olumlu ya da olumsuz davranış özelliklerini içeren bu "cümleler listesi" verilmektedir. Öğrencilerden, durumları, tanımlanan bu özelliklere uyan arkadaşlarının adlarını, verilen cümlelerin önüne yazmaları istenmektedir. "Kimdir bu?" soru kâğıdını dolduran öğrenciye, kendine uygun tanımların karşısına da "kendim", diye yazması söylenmektedir (Bkz. Ek 17. Kimdir Bu?).

Listeler, öğrencilerce doldurulduktan sonra toplanmakta ve alınan karşılıklar, "Kimdir bu?"yanıt özet çizelgesine geçirilmektedir (Bkz. Şekil 13).

Her öğrencinin adı ve soyadı, "Kimdir bu?" soru kâğıdında hangi kişilik özelliği tanımının önüne yazılmışsa, o özelliğin sıra numarasının bulunduğu dikey aralıkla, özelliği tanımlanan öğrencinin ad ve soyadının yazılı olduğu aralığın kesişmesiyle oluşan karenin içine Ø işareti konacaktır. "Kendim" diye yazdığı özellikler de ilgili karenin içinde (+) işaretiyle gösterilebilir. Çizelgedeki "Toplamlar" başlığı altındaki dikey aralıkların ilkine, başkalarınca belirlenen özelliklerin toplamı; ikincisine de öğrencilerin, kendilerince belirlenen özelliklere uyanlar toplamı yazılacaktır.

Sınıftaki Öğrencilerin	**Tanımlanan Kişilik Özelliklerinin Sıra Numarası ve Öğrencinin Kendisi ve Arkadaşlarınca Belirlenen Özelliklerinin Çetelesi**														**Toplamlar**	
															Başkalarınca Belirlenen Özellikler Toplamı	**Kendilerince Belirlenen Özelliklere Uyanlar Toplamı**
No Adı ve Soyadı	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14		
1. Eşin B.																
2. Nuri S.																
3 Yeşim K.																
4 Onur Y																
5. Mehmet B.																
6. Ebru G																
7. Murat G																
8. Meltem K.																
9. Barış Y.																
10. Ahmet A.																
11. Mine T.																
12 Aşkın D.																

Şekil 13. "Kimdir Bu?" Yanıt Özet Çizelgesi

Kişinin, kendisine yakıştırdığı özellikler ile başkalarının ona yakıştırdıkları özelliklerin birbirlerini tuttuğu oranda, kendini gerçek bir biçimde değerlendirdiği yargısına varılabilir.

"Kimdir bu?" tekniğinin uygulanmasıyla, her öğrencinin temel kişilik özellikleri, kendi arkadaşlarının gözlemlerinden yararlanılarak anlaşılmış olmaktadır.

Ancak, bir kişinin belirtilen özelliğine "temel kişilik özelliği" diyebilmek için, o özelliği grup çoğunluğunun o kişiye yakıştırmış olması gerekmektedir. Bu özellikler, başka tekniklerle de denendikten sonra, öğrenci kişisel dosyasına geçirilmelidir.

Toplumsal İlişki Ölçümü

Bir grubun toplumsal doksunu, üyeleri arasında yerleşmiş olan ilişkilerin yapısını saptamak için kullanılan tekniğe **toplumsal ilişki ölçümü** (sosyometri) diyoruz. Grup üyeleri arasındaki hoşlanma ya da hoşlanmama duygularına göre ortaya çıkan kişiler arasındaki yakınlaşma ve uzaklaşmaların belirlenmesiyle, grubun belli bir ortamdaki toplumsal konumu anlaşılmış olmaktadır. Bu teknik, öğrenciler birbirlerini yeterince tanıdıktan sonra uygulanmalıdır.

Toplumsal İlişki Ölçümüne İlişkin İlkeler: Toplumsal ilişki ölçümünden beklenen yararların sağlanması için, aşağıdaki beş ilkenin göz önünde bulundurulması gerekmektedir (Çağlar, 1977).

Gizlilik: Toplumsal ilişki ölçümünde uyulması gereken en önemli noktalardan biri, gizliliktir. Gizlilik sağlanmadığında bu uygulamada, yarardan çok zarar ortaya çıkmaktadır. Öğrencilerden güvenilir bilgiler alabilmek için bu bilgilerin gizli tutulacağı, uygulamanın başlangıcında kendilerine söylenmelidir. Gizliliği güvence altına almak amacıyla, ilgili çizelgelerin şifreli olarak hazırlanması yoluna da gidilebilir.

Süreklilik: Toplumsal ilişki ölçümünün ilki, sınıf ya da grup bireyleri birbirini yeterince tanıdıktan sonra yapılmalıdır; ancak bir uygulama ile yetinilmemelidir. Öğretim yılının sonuna doğru, ikinci bir ölçüm daha yapılarak, toplumsal ilişkilerin geçen süre içindeki gelişimi ve alınan önlemlerin etki derecesi incelenmelidir. Böylece toplumsal gelişimin devingenliğinin bir gereği olarak, süreklilik ilkesine uyulmuş olacaktır.

Karmaşıklık: Toplumsal gelişim, çok yanlı ilişkilerin bir sonucudur. Belli ortam ya da konumdaki ilişkilerin ölçümünü hedefleyen bir çalışmanın verilerinden yola çıkarak bireyin toplumsal gelişim düzeyine ilişkin genel yargılara varılamamaktadır. Öğrencilerin toplumsal statülerini belirlemek için onların değişik konumlardaki toplumsal ilişkilerini saptamak gerekmektedir. Örneğin, "Sınıfta birlikte oturmak istediğiniz üç arkadaşınızın adını yazınız." dendiğinde, öğrencilerin yeğledikleri arkadaşlarla, "Gezide dörder kişilik gruplara ayrılmak zorunda kalsanız, kimlerle birlikte olmak istersiniz?" diye sorulduğunda yeğledikleri arkadaşlar, ayrı olabilir.

Geçerlik: Bir toplumsal ilişki ölçümünden elde edilen sonuçlar, sadece ölçümün yapıldığı zaman ve ortam için geçerlidir. Bu sonuç, başka toplumsal

ortam ya da konumlara genellenememektedir. Örneğin, bir gezi için önder seçilen bir öğrencinin, her durumda önder seçileceği; zeki, becerikli bir kişi olduğu yargısına varamayız.

Gerçeklik: Toplumsal ilişki ölçümü, gerçek bir toplumsal durum için kullanılmaktadır. Öğrencilere bu amaçla yapay ya da düşsel durumlarla ilgili sorular sorulmamalıdır. Örneğin, "Merih'e hangi arkadaşınızla gitmek istersiniz?" sorusu düşsel; "Gelecek hafta, küme çalışması yaptıracağım; kümede hangi üç arkadaşınızla birlikte olmak istersiniz?" sorusu ise, gerçekçi bir sorudur.

Toplumsal İlişki Ölçümünü Gerçekleştirme ve Değerlendirme

Toplumsal ilişki ölçümü için ilk koşul, öğrencilerin birbirlerini yeterince tanımış ve uygulayıcı ile aralarında sevgiye, güvene dayanan ilişkiler oluşturmuş olmalarıdır. Toplumsal ilişki ölçümünü, konunun anlam ve önemini kavramış olan sınıf rehber öğretmeni de yapabilmektedir.

Bu teknikte sorulacak sorular, ölçümün sonuçlarının kullanılacağı yere uygun olarak hazırlanmaktadır. Sorunun kısa, açık ve anlaşılır biçimde düzenlenmesi de kuşkusuz önemlidir.

Örneğin, birbirleriyle iyi geçinen öğrencilere sorulacak soru şöyle olabilir: "Sınıfta çalışma kümeleri oluşturmak istiyorum; çalışma kümesinde birlikte olmak istediğiniz üç arkadaşınız kimdir?" Bu soruya alınacak yanıtların nerede kullanılacağı açıktır. Gereksinime göre, bu soru daha özele; ders düzeyine indirgenerek; örneğin, Türkçe dersleriyle ilgili çalışma grupları oluşturmak istendiği belirtilebilir.

Toplumsal ilişki ölçümü, şöyle değerlendiriliyor:

1. Olanağı bulunan uygulamacı, ölçümle ilgili soruyu açıklamalarıyla birlikte, öğrenci sayısı kadar çoğaltıyor. Çoğaltma olanağı yoksa ya da çoğaltmayı gereksiz buluyorsa, bunları sınıfa sözlü olarak duyuruyor.
2. Soru ve açıklamalar çoğaltılmışsa, öğrencilere dağıtılıyor ve gerekli açıklamalar yapılıyor. Çoğaltılmamışsa, soruların niçin ve nasıl yanıtlanacağı yazı tahtasında örneklerle açıklanıyor. Öğrencilere, örneğin, şöyle bir açıklama yapılıyor:

"Hepiniz birer yarım kâğıt çıkarınız. Kâğıdın sol üst köşesine, tahtaya yazacağım örnekteki gibi adınızı, soyadınızı yazınız. Sağ üst köşeye de bugünün tarihini atınız. Adınızın altından başlayarak, tarihin altına kadar bir çizgi çiziniz. Çizginin altına ve satır başından, birer satır aralıkla alt alta bir, iki ve üç rakamlarını yazınız. Gelecek hafta, dörder kişilik yeni çalışma kümeleri oluşturacağız. Kümede birlikte olmak istediğiniz üç arkadaşınızdan en çok istediğinizi, bir rakamının karşısına; ondan sonrakini iki rakamının karşısına; öbürünü de üç rakamının karşısına yazınız." (Bkz. Şekil 14)

Esin B. 20 Kasım 1984
Nu: 1

Sıra Nu:	Okul Nu:	Adı ve Soyadı:
1.	2	Nuri S.
2.	10	Ahmet A.
3.	8	Meltem K.

Şekil 14. Toplumsal İlişki Ölçümü Yanıt Kâğıdı

3. Neyin, niçin ve nasıl yapılacağını herkes anladıktan sonra öğrencilere, istenenleri yazmaları söyleniyor.
4. Yazma işlemi bitince uygulayıcı, kendi ad ve soyadlarını yazıp yazmadıklarını da denetleyerek, her öğrencinin yanıt kâğıtlarını topluyor.
5. Yanıtlar, numara sırasıyla, "toplumsal ilişki ölçümü yanıt özet çizelgesi"ne geçiriliyor (Bkz. Şekil 15).

Seçenin		Seçilenin Derecesi, Adı ve Soyadı		
Nu.	Adı ve Soyadı	I. Derecede Seçilen	II. Derecede Seçilen	III. Derecede Seçilen
1	Esin B.	Nuri S.	Ahmet A.	Meltem K.
2	Nuri S.	Aşkın D.	Onur Y.	Barış Y.
3	Yeşim K.	Esin B.	Ebru G.	Mine T.
4	Onur Y.	Ebru G.	Ahmet A.	Mehmet B.
5	Mehmet B.	Onur Y.	Nuri S.	Esin B.
6	Ebru G.	Onur Y.	Mine T.	Yeşim K.
7	Murat G.	Nuri S.	_____	_____
8	Meltem K.	Barış Y.	Esin B.	Aşkın D.
9	Barış Y.	Meltem K.	Nuri S.	Ahmet A.
10	Ahmet A.	Mehmet B.	Esin B.	Onur Y.
11	Mine T.	Meltem K.	Ebru G.	_____
12	Aşkın D.	Onur Y.	Nuri S.	Barış Y.

Şekil 15. Toplumsal İlişki Ölçümü Yanıt Özet Çizelgesi

6. Toplumsal ilişki ölçümü sonuç çizelgesi hazırlanıyor. Bunun için, şekil 16'daki gibi bir hazırlık yapılıyor. Öğrencilerin ad ve soyadları, bu tablonun "seçenler" ve "seçilenler" sütunlarına numara sırasıyla yazılıyor. Yanıt özet çizelgesinden yararlanılarak, her öğrencinin kimleri seçtiği, sonuç çizelgesinde belirtiliyor. Bir öğrenci, 1. derecede kimi seçmişse, o öğrencinin adının yazılı olduğu dikey sütunla kendi adının yazılı olduğu yatay sütunun kesiştiği yerde oluşan karenin içine "1" yazılıyor. Aynı işlem, 2. ve 3. olarak seçilenler için de gerçekleştiriliyor. Daha sonra bu işlem, tüm öğrenciler için yineleniyor.

SEÇENLER	SEÇİLENLER											
Nu. Adı ve Soyadı	Esin B.	Nuri S.	Yeşim K.	Onur Y.	Mehmet B.	Ebru G.	Murat S.	Meltem K.	Barış Y.	Ahmet A.	Mine T.	Aşkın D.
1. Esin B.		1						3		2		
2. Nuri S.				2					3			1
3. Yeşim K.	1					2					3	
4. Onur Y.					3	1				2		
5. Mehmet B.	3	2		1								
6. Ebru G.			3	1							2	
7. Murat S.		1										
8. Meltem K.	2								1			3
9. Barış Y.		2						1		3		
10. Ahmet A.	2			3	1							
11. Mine T.						2		1				
12. Aşkın D.		2		1					3			
I. Derece	1	2	0	3	1	1		2	1	0	0	1
II. Derece	2	3	0	1	0	2		0	0	2	1	0
III. Derece	1	0	1	1	1	0		1	2	1	1	1
Genel Toplam	4	5	1	5	2	3	0	3	3	3	2	2

Şekil 16. Toplumsal İlişki Ölçümü Sonuç Çizelgesi

7. Tüm öğrencilerin 1., 2. ve 3. derecede seçtikleri arkadaşlarının sonuç çizelgesine işlenişi bitikten sonra, her seçilen öğrencinin kaç kişi tarafından 1., 2. ve 3. derecede seçildiğinin toplamları yapılıyor.
8. Toplumsal ilişki ölçümü sonuç çizelgesi yorumlanıyor. Örneğin, Şekil 16'da durum şöyledir: Bu sınıfta en çok istenen öğrenci, Nuri S. ile Onur Y' dir. Her ikisini de toplam, 5 kişi istemiştir. Onur' un, 3 arkadaşı 1. derecede, 1'er arkadaşı 2. ve 3. derecede; Nuri'yi ise, 2 arkadaşı 1. derecede, 3 arkadaşı da 2. derecede istemişlerdir. Bunları, 4 istenen ile Esin B. izlemektedir. Bu çizelgeden, Murat S' nin hiç istenmediği anlaşılmaktadır. Üç kişinin ise 1. derecede hiç istenmemiş oldukları görülüyor. Bunlar dışındaki her öğrencinin de bu çizelgeye temel olan konudaki toplumsal durumları 1., 2. ve 3. derecede istenme açısından kolaylıkla okun-

9. Kimlerin, kimleri istediğini; bu istemelerin karşılıklı olup olmadığını, kümeleşmelerin durumunu daha açık bir biçimde sergileyebilmek için **toplumsal ilişki çizgesi (sosyogram)** hazırlanıyor.

Bu çizim için şu yol izlenebilmektedir: Kız ve erkekler, ayrı şekillerle; örneğin, kızlar eşkenar üçgenlerle, erkekler de daire ile deyimlendirilmek üzere, sonuç çizelgesinin seçilenler sütunundan yararlanılarak önce, en çok istenmiş olan öğrenci ya da öğrenciler bulunuyor. Bunlar kız iseler, kâğıdın ortasına üçgenler; erkek iseler, daireler çiziliyor ve bu şekillerin içine, öğrencilerin adı yazılıyor.

Bu kez, seçilenlerin seçtikleri öbür kişiler bulunuyor. Eğer seçilenler de kendilerini seçenleri seçmişlerse, bunları birbirine bağlayan çizginin öbür ucuna da ok başlığı konuyor ve başlığın önüne, seçilme derecesi yazılıyor. Seçilen, bir başkasını seçmişse, o zaman, onu simgeleyen şekil çiziliyor; şeklin ortasına, o kişinin adı yazılıyor ve o şekle bir ok çizilerek okun başında, seçilme derecesi belirtiliyor. Bu işlem, çok seçilenlerden hiç seçilmeyenlere ve içten dışa doğru aynı biçimde sürdürülüyor.

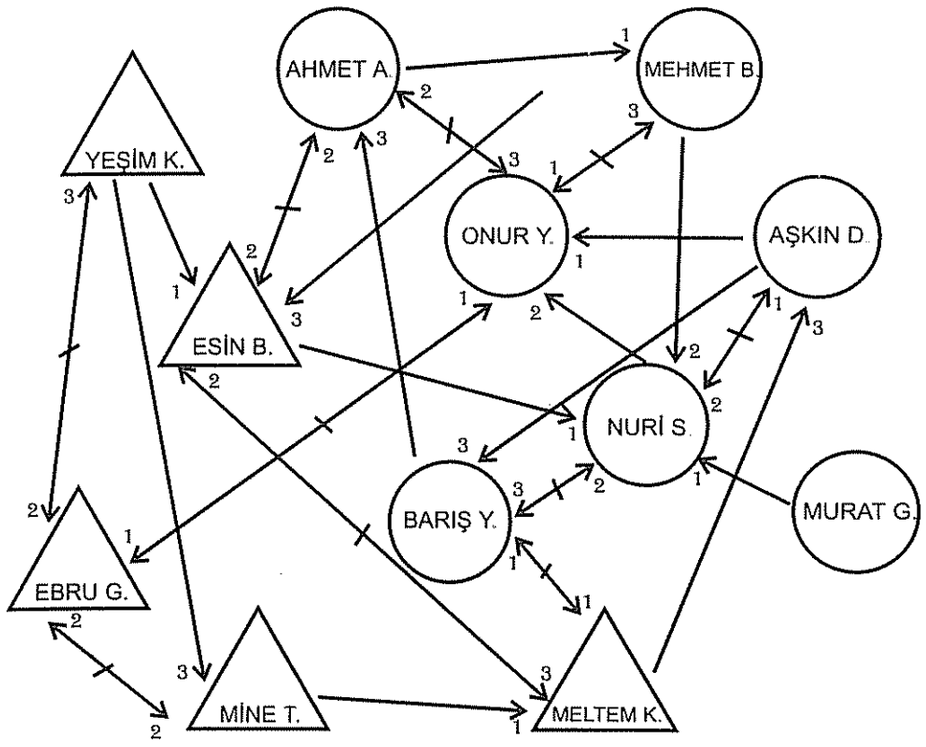
Ayrı dereceler değişik renklerle oklanıp numaralanınca çizge, daha anlaşılır oluyor.

Bu çizgeye bakan kişi, kimlerin, kimleri kaçıncı derecede seçtiğini kolaylıkla görebilmektedir. Sınıfın bütünlüğü, sınıftaki kümeler, çok ve az istenenler, kimseyi istememiş olanlar ve kimsenin istemediği kişiler, kız ve erkek arkadaşlıkları, bu çizgede açıklıkla görülebilmektedir (Bkz. Şekil 17)

Kalabalık sınıf ya da kümelere ilişkin şemalar çok karmaşık bir görünüm kazanacağından, bu sınıf ya da kümelerde 1., 2. ve 3. derecede seçilenler için ayrı şemalar oluşturularak bu sakınca ortadan kaldırılabilir.

Elde edilen sonuçlar, kümeyi oluşturan öğrencilerin her birinin belli bir konudaki küme içi toplumsal ilişkilerini ortaya koymaktadır. Ancak, söz konusu sonuçlar; bu ilişkilerin nedenlerini açıklamamaktadır. Acaba bir öğrencinin en çok istenişinin; öbürünün hiç istenmeyişinin; bir başkasının, karşılıksız ilgisinin altında hangi duygu, kaygı ya da değer yargısı yatmaktadır? Bu vb. sorulara yanıt bulmak için, öğrenciler, aile ve okul ortamında gözlemlenmelidir. Öğrencilerin özgeçmişleri, ekonomik durumları, ilgileri, yetenekleri, başarıları incelenmelidir. Öğrencilerle, ders öğretmenleri ve yöneticilerle görüşme yapılmalıdır. Kurulan ya da kurulmak istenen toplumsal ilişkilerin; ekonomik düzey yakınlığı, aynı semtte oturma, akrabalık, benzer kişilik özelliklerine sahip olma, ders başarısı bakımından yakınlık, kültürel yakınlık, aynı ders dışı etkinlikte bulunma gibi nedenlerden hangisine ya da hangilerine dayandığı araştırılmalıdır.

Kimi öğrencileri yalnızlığa iten nedenlerin ortadan kaldırılmasına çalışılmalıdır. Kızlarla erkeklerin, ayrı gruplaşmalarının ya da birlikte grup oluşturmalarının; aile etkisi beğenilmemek korkusu, uygulanan cinsel eğitim gibi nedenlerden hangilerinden kaynaklandığı araştırılmalıdır. Olumsuz sonuçların iyileştirilmesi, için önlemler alınmalıdır

Şekil 17. Toplumsal İlişki Çizgesi

Öğrencileri, toplumsal ilişki ölçümünün sonuçlarına göre; "önder, dengesiz toplumsal, istenmeyen, çekimser, çekimser az istenen, çekimser istenen, dengesiz, istenmeyen çekimser" gibi, sınırlarının belirlenmesi kuşku götüren niteleme eğiliminde olanlar da vardır (Çağlar, 1977).

Oysa, devingen bir varlık olan öğrenciye böyle damgalayıcı ve kalıpçı bir tutumla yaklaşmanın yanlış olduğu görüşü, bugün daha çok ağırlık kazanmaktadır. Bunun yerine, öğrencinin ortaya çıkan durumunun tanımlanması, daha uygun görülmektedir. Bu ortaya çıkan duruma da değişmez bir olgu olarak bakılmamalıdır

Rol Dağıtım Tekniği

"Kimdir bu?" tekniği gibi, öğrencilerin belirgin özelliklerini dolaylı yolla ortaya çıkarmaya yarayan bir başka teknik de rol dağıtım tekniğidir. Bu teknik aracılığı ile öğrenciler tanınmak istendiğinde, belli tiplerin tanınmasına yardımcı olacak bir oyun seçiliyor. Sınıfa (ya da gruba), bu oyunun sahneye konulmasının düşünüldüğü söyleniyor ve oyunda yer verilmiş olan oyuncuların kişilik özellikleri anlatılıyor ya da oyun; öğrencilere okunuyor. Öğrencilerden, bu rollere uygun kişileri seçmeleri isteniyor.

Eğer olanak varsa, bu rollerle ilgili yazı çoğaltılarak; yoksa, bu rollerin adları öğrencilere yazdırılarak onlara, her rolü tanımlayan cümlenin ya da rolü temsil eden adın önündeki boş yere, bu rolleri en iyi yapabilecek öğrencilerin ad ve soyadlarının yazılması söyleniyor. Yazdıklarını kimseye göstermemeleri ve söylememeleri konusunda öğrenciler uyarılıyor

Bu konudaki yaygın bir örnek, Ek 18'de yer alan 15 olumlu-olumsuz özellikten oluşan rol listesidir (Çağlar, 1977). Bu liste de yukarıda belirtilen biçimde uygulanmaktadır. Öğrencilere, rol listesi dağıtılıyor. Her öğrenciden, bu rollere uygun düşen arkadaşlarının ad ve soyadlarını, ilgili rolün karşısına yazmaları isteniyor.

Her iki uygulama biçiminde de toplanan yanıt kâğıtlarındaki adlar, Şekil 18'de görülen çizelgeye geçiriliyor.

Her öğrenciye ilişkin olarak elde edilen bu bilgiler, öğrencilerin olumlu ve olumsuz, kimi kişilik özelliklerinin tanınmasına yardım etmektedir. Öbür, bireyi tanıma teknik ve araçlarıyla elde edilen verilerle de desteklenen bu sonuçlardan, birçok amaçla yararlanılabilmektedir.

Bu bilgilerin ışığında öğrenciye, benliğinin güçlendirilmesi konusunda yardım etme olanağı doğmaktadır. Ayrıca, öğrencinin, belli mesleklere hazırlayan programlardan birine yöhelmesi sağlanmaktadır.

Yanıtların dağılım ve puan çizelgesinin alt yanı, öğrenci sayısı; soruları gösteren rakamlar da tanımlanan rol sayısı ile sınırlı tutulmaktadır. Bu sayılar değiştikçe, bu sütunların sayısı da değişecektir.

Bu teknikle elde edilen sonuçların da gizli tutulmasına özen gösterilmelidir.

Dereceleme ölçekleri, "Kimdir bu?" tekniği, toplumsal ilişki ölçümü gibi, rol dağıtım tekniğinin uygulanması için de derecelemeyi ya da belirlemeyi yapanların, dereceledikleri ya da belirledikleri özellikleri yeterince tanımış olmaları gerektiği açıktır.

Sonuçların derinlemesine çözümlenmesi söz konusu olduğunda, uzmanın değerlendirmesi gereken bu uygulamayı, "genel çizgileriyle tanıma" amacıyla sınıf rehber öğretmeni de yapabilmektedir

Öğrencinin	Soruların Sıra Numaraları ve Her Öğrenciye Uygun Görülen Rollere İlişkin Çetele															Olumlu Puan	Olumsuz Puan
Numarası Adı ve Soyadı	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15		
1. Esin B.																	
2. Nuri S.																	
3. Yeşim K.																	
4. Onur Y.																	
5. Mehmet B.																	
6. Ebru G.																	
7. Murat G.																	
8. Meltem K.																	
9. Barış Y.																	
10. Ahmet A.																	
11. Mine T.																	
12. Aşkın D.																	

Şekil 18. Rollerle İlgili Yanıtların Dağılım ve Puan Çizelgesi

Toplumsal Oyun

Oyun (drama) tekniklerinden yararlanarak, kişilere insan ilişkileri konusunda gerekli bilinç ve beceriyi kazandırmak için uygulanan toplumsal oyun **(sosyodrama),** bir **deneysel eğitim** tekniğidir.

Bu uygulamada ilgi, kişilerden çok, kümenin ortak sorunlarına yöneltilmekte; kişinin öbür kişilerle kurduğu ilişki biçimleri incelenmektedir. Oyuncular, kişileri değil, belirli tipleri canlandırmaktadırlar. Örneğin, küme üyelerine, iş arayan bir kişinin nereye, nasıl başvuracağı oynatılarak, kümenin bu ortak toplumsal sorunu incelemesi sağlanmış olmaktadır.

Toplumsal oyun için seçilebilecek konular; anne babanın sınıf ziyaretleri, geziye çıkan öğrenci grubu, ders yılı içinde sınıfa katılan öğrenci, öğretmenin hastalanması, doktora giden öğrenci vb. konular olabilmektedir

Toplumsal oyun düzenlenirken, sırasıyla şu adımlar atılıyor:

1. Oyun hazırlanıyor; konu ve roller belirleniyor.
2. Oyuncular seçiliyor.
3. Sahne hazırlanıyor

4. Gözlemciler belirleniyor.
5. Oyun oynanıyor
6. Oynanan oyunun tartışması yapılıyor.
7. Oyun değerlendiriliyor.

Her biriyle ilgili olarak yapılacak işler önceden ayrıntılı bir biçimde planlandıktan sonra, bu adımlar atılmaktadır.

Oyunun sonunda grubun tümü; davranışları, sorunu ve oyuncuların kullandıkları yöntemi tartışmaktadır. Bunun sonucunda grup, sorun'un ögelerine ve çözüm yollarına ilişkin bir görüş kazanmış olmaktadır. Grup üyeleri (öğrenciler) ise, kendi sorunlarına gerçekçi bir biçimde yönelme olanağı bulmakta ve toplumsal baskının olmadığı bir ortamda içlerini dökerek, duygusal gerginliklerinden kurtulmaktadırlar. Tüm bunların sonucu olarak da öğrencilerin, öğretmenleri ve arkadaşlarıyla ilişkileri gelişme göstermektedir.

Bu teknik ayrıca, toplumsal çatışmaların çözümünde; kişilerin, kendilerinin ve başkalarının değer yargılarını tanımalarında; ortak bir sorun üzerinde çalışma gibi toplumsal beceri ve davranışların geliştirilmesinde de etkili olmaktadır.

Bu tekniği beklenen düzeyde, okulda rehberlik uzmanı; hastane ve kliniklerde de ruhbilimci ve ruh hekimi kullanabilmektedir. Ruhbilim ve toplumsal ruhbilim kültürü bulunan sınıf rehber öğretmenleri de sınırlı düzeyde olmak üzere, belli konularda bu tekniği uygulayabilmektedirler.

Sınıf rehber öğretmeni, özellikle de rehberlik uzmanı, belirli bir kişiyle ilgili olmayan sorunların temsili aracılığıyla, okul çalışmalarında öğrencilerin duydukları gereksinimleri ve türlü konulardaki düşüncelerini öğrenebilmektedir.

Ruhsal Oyun

Moreno'nun geliştirmiş olduğu ruhsal oyun **(psikodrama),** sorunu bulunan kişinin iç dünyasını, tiyatro özelliği taşıyan oyunlar aracılığı ile açığa vurmasına olanak veren bir tekniktir. Tekniğin amacı, sorunlu kişiyi kendiliğinden sahneye çıkarmak; duygu dünyasını grup içinde özgürce ortaya koymasını sağlamak ve bu yolla kişinin uyumuna yardımcı olmaktır

Moreno'nun bu tekniğinde; hasta (sorunlu kişi), sağaltıcı (terapist), yardımcı sağaltıcılar, sahne ve seyirciler bulunmaktadır.

Bu uygulamada, kişiye özgürce davranma olanağı veren dairesel bir sahne, birkaç sandalye ve örtüsüz eşyalar kullanılmaktadır. Sahnenin karşısında da seyircilerin oturduğu balkon yer almaktadır.

Deneğe, hiçbir kısıtlama olmadan, istediği kadar süre kullanarak, sahnede duygu ve düşüncelerini rahatça söyleyebileceği anlatılmaktadır. Denek, olayın içindeki kişi olarak oyunda ya iç dünyasını betimleyecek ya da bir başkasına öykünme (başkasını taklit etme) gereksinimi duyacaktır. Tanı ve sağaltım açısından, bu öykünme de önemlidir.

Bu teknikte sağaltıcının görevi; konuyu oluşturan olayları, oyun açısından sağaltıma uygun duruma getirmektir. Ruhsal oyunda çoğunlukla kendiliğinden ortaya çıkan konular, oyuna dönüştürülmektedir. Kimi zaman da sağaltımcı, özel bir durumu anlamak için konuyu kendisi seçmektedir.

Kendilerine "yedek benlikler" de denen sağaltımcı, yardımcılarına denek uyum yaparken ve onlarla birlikte oynarken, kendi dünyasını yansıtmış olmaktadır. Bu oyun sırasında sağaltımcı, deneğe ilişkin olarak bilmediği birçok özelliği algılamakta ve sağaltım amacıyla yorumlayarak, sorunlu kişiye yardımcı olmaktadır.

Seyirciler ise, çeşitli mesleklerden oluşmakta ve yansız bir rol oynamaktadırlar.

Sözle birlikte, devinimlerden de yararlanma yoluyla sorununu seyircilerle paylaşan denek, kaygılarından kurtulma olanağını bulmaktadır. Kimi zaman, deneğin sahnedeki bir anlık durumu bile, kişiliğinin temel özelliklerini, ilgi ve çabalarının yönünü ortaya çıkarabilmektedir.

Ruhsal oyun tekniğini ancak, deneyimli rehberlik uzmanları ve ruh hekimleri başarıyla uygulayabiliyorlar.

Grupta Sağaltım

Bu tekniğin ne olduğu, niçin, nasıl ve kimlerce uygulandığı, Bölüm 8'de "Ruhsal Sağaltım" başlığı altında açıklandı.

Oyunla Sağaltım

Oyunla sağaltım **(oyun terapisi),** tedirgin çocukların içe atılmış isteklerini, bilinçdışı korku ve yılgılarını öğrenmek; özel biçimde hazırlanmış gereçlerle onların davranış bozukluklarını gidermek için başvurulan bir tekniktir.

Oyunla sağaltımda çocuk, özgürce oynayabileceği bir odaya konuyor. Bu odada, bir evde bulunabilecek eşyalar, oyuncak olarak yer alıyor. Çocuk, verilen plana göre ya da özgürce oynarken, sağaltıcı, çocuğu izliyor. Çocuk, bu ortamda, içinde tuttuğu ya da bilinçdışından kaynaklanan kinlerini, kızgınlıklarını, korkularını oyuncaklara geçirerek ortaya çıkarıp yaşıyor. Gözlemci, gerek duydukça çocuğa sorular soruyor, yorumlar yapıyor ve gerektikçe aydınlatıcı bilgiler veriyor.

Görüldüğü gibi oyunla sağaltım, deneyimli rehberlik uzmanı, çocuk psikoloğu ya da çocuk ruh hekiminin çocuklara uygulayabileceği bir tekniktir.

Kitapla Sağaltım

Kişilerin sorunlarını öğrenmek ve bu sorunlara çözüm bulmak için yararlanılan yollardan biri de kitapla sağaltım **(bibliyoterapi)**'dir. Bu tekniğin, "bireye bilgi kazandırma" ve "bireyi iyileştirme" gibi iki yönlü yararı vardır.

Eğitsel rehberlik ve meslek rehberliği için, kişiyi bilgilendirecek kitaplar; iyileştirme ya da yeniden eğitim amacıyla da roman, öykü, ruhbilim ve ruh sağlığı kitapları vb. okutulmaktadır. İkinci gruba giren kitaplar, hem sorunlu kişinin kendi duygularını anlamasına hem de bireysel rehberlik ve psikolojik danışmaya istek duymasına ve sorunlarını rahatça, gerektiği gibi anlatmasına yardımcı olmaktadır.

Kitapla sağaltımı gerçekleştirecek olan kişi, bu amaçla kullanılabilecek yapıtların başkalarını tanımak; her düzeye ve soruna uygun kitapların listesini hazırlamak zorundadır.

Bu amaçla gerçekleştirilen her okumadan sonra, okuyucunun kitaba ilişkin duygu ve düşünceleri tartışılıyor. Bu tartışmanın, ustaca yönetilmesi önem taşımaktadır.

Kitaplar evrenini ve ilgili kitapların içeriğini gereği gibi tanıyan rehberlik uzmanının ya da ruhbilimcinin uygulayabileceği bu teknikten, iyi yetişmiş sınıf rehber öğretmenleri de sınırlı düzeyde yararlanarak kişiye bilgi kazandırıcı kitapların okunmasını; okuyucuların bu kitaplar üzerindeki duygu ve düşüncelerini tartışmalarını sağlayabilir.

Ölçmeye Dayanan Teknik ve Araçlar

Rehberlik ve psikolojik danışma alanında ölçmeye dayanan teknik ve araçlar dendiğinde, önce **psikolojik testler** akla gelmektedir.

Kişiler arasındaki ayrılıklar, bir inceleme, ölçme konusu olarak ruhbilimci ve eğitimcilerce ilk kez, 19. Yüzyıl'ın sonlarında ele alınmaya başladı.

Bu yıllarda toplumdaki iş ve mesleklerin çeşitlenişi, bu alanlar için nitelikli insan yetiştirme zorunluluğu, öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal özelliklerinin, başarı düzeylerinin kısa sürede ve gerçeğe yakın olarak ölçülmesine gereksinim duyuruyordu. Bu gereksinimin zorlaması ile ruhbilimciler, o günden bu yana birçoklarının daha ne oldukları açık seçik ortaya konulmamışken zekâ, genel ve özel yeteneklere, ilgilere, tutumlara ilişkin pek çok test ve envanter geliştirdiler (Vassaf, 1977).

İlk bireysel zekâ testini, Fransa'da Alfred Binet (1857-1911) geliştirdi. Sonra, grup zekâ testleri geliştirildi. Bugün Türkiye'de kullanılmakta olup, bireysel zekâ testleri, grup testleri, gelişim ölçekleri, özel yetenek testleri, eğitim testleri,mesleki testler, psikomotor ve klinik testler, kişilik test ve envanterleri,

projektif testler, ilgi ve tutum envanterleri başlıkları altında toplanan yüz yetmiş dokuz psikolojik test vardır (Bkz. Öner, 1997).

Psikolojik testlerin rehberlik ve psikolojik danışmadaki yeri, zaman zaman değişim göstermiştir. 20. Yüzyıl'ın ilk yarısı içinde ABD'de testler, rehberlik çalışmalarına koşut olarak gelişme gösterdi. Ancak, 1950'lerden sonra Carl Rogers'ın **benlik kuramını** ortaya atışıyla, rehberlik ve psikolojik danışmada testler eski önemini yitirdi. Rogers'ın öncülüğünde geliştirilmiş olan benlik kuramı, kişinin davranışlarını önemli ölçüde, kendine bakış biçiminin belirlediğini ortaya çıkarmıştı. Bunun sonucunda, rehberlik ve psikolojik danışmanın amacı değişikliğe uğradı. Daha önce kişiye, okul ve meslek seçme gibi karar verme durumlarında yardım edilirken, benlik kuramının öne çıkışından sonra, kişinin kendini tanıması, gerçekçi ve ayrıntılı bir benlik geliştirmesi, gizilgüçlerini ayrımsaması ve bunları geliştirmesi amacı, daha çok önem kazandı. Test tipi dışsal ölçme araçları, kişinin hangi özelliklerinden hoşlandığını, hangilerinden hoşlanmadığını; davranış ve kararlarını, hangi özelliklerinin belirlediğini ortaya çıkaramıyordu. Bu nedenle, bireyi tanımak için verimli ve etkili yolun, doğrudan doğruya bireyi dinlemek olduğu görüşü önem kazanmaya başladı.

Ayrıca, testlerin kişinin kendini tanımasına yardım edemeyeceği, karar verme gücünü geliştiremeyeceği ve danışanı danışmana bağımlı kılmaktan kurtaramayacağı anlaşıldı (Bkz Bölüm 7. İnsancı Ruhbilim Yaklaşımı).

Böylece, rehberlik ve psikolojik danışmada testler, kişinin gerçekçi ve zengin bir benlik geliştirmesini sağlamak amacıyla değil; birer yardımcı olarak kullanılmaya başladı. Ancak, psikolojik danışmanların testlere karşı tutumları yine de özel yerini korumaktadır. İlk görüşmeden önce, eldeki testlerin tümünün verilmesi gerektiğini savunan psikolojik danışmanlar bulunduğu gibi, ancak bir karar için gerekli olduğu zaman testin verilmesinin uygun olacağına inananlar da vardır.

Kişinin kendini daha iyi tanımasına yardımcı olmak amacıyla testler bugün, psikolojik danışmada olduğu gibi, meslek rehberliğinde de kullanılmaktadır. Öğrencilerin dal, ders, okul seçiminde; yetenekleri oranında başarı gösterip göstermediklerinin ve bunların nedenlerinin saptanması gerektiğinde, ilgili testlerden yararlanılmaktadır. Testler, öğrencinin, kendine uygun bir mesleği seçmesinde de önemli ipuçları verebilmektedir.

İleri derecede uyum bozukluğu gösteren danışanlar, psikolojik testler aracılığı ile ayrımsanmakta ve bunlar klinik psikoloğa ya da ruh hekimine gönderilmektedirler. Uyumluluk derecesini saptamada, kişilik testleri kullanılmaktadır.

Psikolojik danışmada testler, danışmanın gereksinimlerini hangi yöntem, teknik ve araçların daha iyi karşılayacağının anlaşılmasını da sağlayabilmektedir. Örneğin, okulda başarısızlığın, yetenek azlığından mı, seçilen alanın ilgi alanı

dışında oluşundan mı; yoksa, okuma güçlüğünün bulunuşundan mı ileri geldiği, testler aracılığıyla belirlenebilmekte ve gerekli önlemler alınmaktadır.

Yapılan psikolojik danışmadan ne düzeyde bir verimin elde edildiğinin anlaşılması için de testler işe yaramaktadır. Bu amaçla danışana, danışma'nın başında ve sonunda test verilmekte ve bu yolla danışma'nın etkililik derecesi ortaya çıkarılabilmektedir.

Testler, öğrencileri belli nitelikleri üzerinde düşündürmek amacıyla da kullanılabilmektedir. Örneğin, öğrenciler, bilgileri ve yetenekleri üzerinde düşündürülmek istendiğinde, onlara farklı yetenek ve ilgi testleri uygulanmamaktadır.

Psikolojik testleri kullanırken danışman'ın dikkat edeceği noktalar, şöyle belirlenebilir:

Danışman, danışana bir test uygulamadan önce, bu testten elde edilecek sonuçlardan yararlanarak, danışanın sorununu çözüp çözemeyeceğini incelemelidir. Test uygulaması, danışanın isteğine bırakılmamalıdır.

Danışanlar; bir eğitim programı, bir meslek seçme sorunundan okul başarısızlığına, toplumsal uyum güçlüğüne, yetenek ve ilgilerin ayrımsanmasına değin, çok çeşitli istekle danışmana başvurabilmektedirler. Danışman, test uygulamayı uygun gördükten sonra, uygulanacak testin seçimini danışanla birlikte yapmakla, danışanın, öğüt verici bir rol beklentisinden uzaklaşmasını ve bağımlılığının azalmasını sağlamış olacaktır. Ayrıca test, danışanın daha sonraki görüşmelere gelmesini de kolaylaştırmaktadır. Testin yararına inanan danışan, testi yanıtlarken kendini gözlemlemeye yönelmekte, bunun sonucunda bir içgörü geliştirebilmekte, testin sonuçlarına karşı aşırı savunucu tepkilerde bulunmamaktadır.

Bu yararları yanında, bu yöntemin sakıncalı yanları da vardır. Test seçimi, bu konuda bilgi ve yeterlik istemektedir. Danışanların birçoğu ise bu bilgi ve yeterlikten yoksun bulunmaktadır. Ayrıca, danışanın yoğun duygusal sorunlarının bulunması da seçim kararının gerçekçi olmasını engellemektedir.

Psikolojik danışmada testin yeri konusunda daha, geniş araştırmalar yapılmamıştır. Bununla birlikte, bugün ilke olarak, danışana test uygulamanın gerekli olup olmadığına karar verme hakkı, danışmanındır. Danışanda karar verme yeteneği gören danışman, test seçiminde danışanın katılımını sağlayabilir.

Rehberlik ve psikolojik danışmada kullanılan testlerde aranması gereken nitelikler şunlardır (Kuzgun, 1981):

1. Testler, tek puan değil, çoklu puan veren araçlar olmalıdır. Kişinin güçlü ve zayıf, her yönünü ayrıntılı biçimde tanımasına, grup içindeki yerini görmesine ancak, bu nitelikteki araçlar yardımcı olabilmektedir.

2. Testler, güvenilir olmalıdır. Güvenirlik katsayıları 0.85'ten düşük olmamalıdır. Ayrı zamanlarda uygulandığında elde edilen sonuçlar, birbirine yakın olmalıdır.
3. Testler, ölçülmek istenilen niteliği ölçmeli; yani, amaca uygun olmalıdır. Yetenek ve ilgi testleri, yordayıcı geçerliğe sahip bulunmalıdır.
4. Testler, uygulanacakları öğrencilerin durumlarıyla eşdeğerdeki öğrencilerden elde edilmiş olan normlar olmalıdır.
5. Testler, uygulanması kolay, kullanışlı olmalıdır. Ayrıca, eş formları bulunmalıdır.

Psikolojik test sonuçlarının yorumlanması konusunda, ana çizgileriyle şunların bilinmesi gerekmektedir:

Testler; betimleyici, genetik, yordayıcı ve değerlendirici olmak üzere, dört boyutta yorumlanmaktadır. **Betimleyici yorum**la, bireyin nasıl bir kişi olduğu; **genetik yorum**la, bireyin davranışlarının hangi etkenlere dayalı olarak ortaya çıktığı; **yordayıcı yorum**la, bireyin şu ya da bu davranışı ne düzeyde başarma olasılığının bulunduğu; **değerlendirici yorum**la da danışman'ın danışana önerilerinin neler olduğu ortaya konmaktadır.

Test sonuçlarını yorumlama görevi, danışmanındır. Danışman, test sonuçlarını yorumlarken danışanlara test verilerine ilişkin olarak basit istatistiksel yordamalar yapmaktadır. Bunu yaparken, yansız davranmaya özen göstermektedir. Danışana, kendini değerlendirmesinde ve gerekli kararları vermesinde yardım etmektedir. İkna yöntemlerine başvurmakta; güdülemeyi, test verilerine bırakmaktadır.

Danışman, danışanlar üzerinde, testler, onların uygulanması ve yorumlanması konusundaki ustalığı ölçüsünde etkili olmaktadır. Yeterli bir danışman; görüşme, gözlem gibi yollarla edinilmiş olan bilgilerden de yararlanarak, danışana ilişkin test verilerinin geçerliğini sınamaktadır. Test sonuçlarını verirken, bunlara ilişkin yargılarını karıştırmamakta, sorulmadıkça bunları açıklamamaktadır. Test yorumlarında danışanın duygu ve tepkilerini anlama ve bunlara uygun terimleri kullanma yolunu seçmektedir. Danışanın anlayacağı bir dil kullanmaktadır. Danışanın, anlattıklarını anlayıp anlamadığını araştırmaktadır. Test sonuçlarını sunuşu sırasında da danışanın anlayacağı bir dil kullanmakta; yorumlarının onun yorumlama gücünü aşmamasına çalışmakta ve ona en uygun gelecek yolu izlemeye dikkat etmektedir.

Test sonuçlarının danışanlara (deneklere), bireysel görüşme ile, grup tartışması ile ya da yazılı olarak bildirilmesi, danışanların benliklerini olumlu biçimde değerlendirmelerini sağlamaktadır. Sonuçların bildirilmesinde uygulanan bu üç yol da etkili olmakla birlikte, bireysel görüşme, test sonuçlarının yorumuna karşı, bireylerin daha olumlu tutum sergilemelerini sağlamaktadır.

Benlik bilincine ters düşen test sonuçlarının duyurulması ise, danışan üzerinde olumsuz etki yaratmaktadır. Danışanlar, özellikle test sonuçları kendi benlik kavramlarına ters düştüğü zaman, savunmaya geçmektedirler. Güvensizlik, içine kapanma, reddetme, öfke gibi tepkiler gösterebilmektedirler.

Böyle durumlarda danışman, bu tepkilerin olduğu gibi ortaya çıkmasına yardım etmektedir; testlerin geçerlik ve güvenirliklerini savunmaya yönelmektedir. Bu tür duygusal durumlarla uğraşmanın, bir psikolojik danışma oturumundaki uğraşılardan hiçbir ayrımı yoktur. Danışman, burada da danışanın kendi duygularını dile getirdiğini düşünmekte ve buna göre tepkilerde bulunmaktadır.

Psikolojik testler konusunda üzerinde durulması gereken bir başka önemli konu da **kültür ayrımının, test sonuçlarına etkisi**dir.

Ülkemizde kullanılan psikolojik testlerin hemen tümü, dış ülkelerden, daha çok da ABD'den alınıp dilimize çevrilmiştir. Bunlar, el kitaplarındaki açıklamalar doğrultusunda uygulanmakta, bu kitaplarda verilen normlara göre puanlanmakta ve elde edilen sonuçlara bakılarak toplumumuz insanına ilişkin yargılara varılmaktadır.

Söz konusu testlerin çeviri sakıncalarını taşımaları bir yana, belli bir ülkenin insanları için geliştirilmiş bir testin bir başka ortamda aynı anlamı taşımayacağı açıktır. Dahası, belli bir kültürel (toplumsal-ekonomik) çevrede akıllı olarak değerlendirilmeyi sağlayan bir yanıt, başka bir kültürel ortamda hiç de akıllıca sayılmayabiliyor.

Bir başka nokta, bir ölçeğin normlarının, geliştirildiği ülkede geçerli oluşudur. Bu normlar bir başka ülkede anlamlarını yitirmektedir. Aynı ülkenin ayrı yörelerinde bile normlar ayrım göstermektedir. Örneğin, bir araştırmacı İstanbul'un belli bir lisesinin öğrencilerinin davranışlarını, bilgilerini ya da yeteneklerini incelemişse, elde ettiği bulguları, İstanbullu öbür öğrencilere; Adanalı, Samsunlu, Artvinli öğrencilere genelleyememektedir. Bu durum, kimi liselilerin daha akıllı, kimilerinin ise daha az akıllı oldukları anlamına gelmemekte; ayrı yerlerin kültürel etkinliklerinin ayrılığını dile getirmektedir.

Ayrı ortamlar, bireyden, ayrı yetenek örüntülerini oluşturmasını beklemektedir. Çocuk, doğar doğmaz, çevresi, onun belli davranışlarını desteklemeye başlıyor; yararlı saymadığı davranışlarını da engelliyor. Bunun sonucunda, her kültür ve bir kültür içindeki küçük kültürler, kişilerde farklı özellikler oluşturuyor. Belli bir çevrede, belli özellikler gerekli görülmüyorsa, bu özellikler, o çevrede doğup büyüyen kişilerde daha az gelişecektir. Örneğin, bireylerin sorun çözme, algısal ayırım gücünün gelişmesini desteklemeyen bir ortamdan gelenlerin yetenekleri, bu tür bilişsel süreçleri destekleyen ortamdan gelenlerinkinden daha düşük çıkacaktır. Böyle bir sonuç, yeteneği düşük

çıkan bireylerin daha az zeki olduklarını kanıtlamayacak; araştırmacının yanlış bir değerlendirme yaptığını gösterecektir

Bir başka yanılgı da dış ülkelerde eğitim görüp ülkemize dönenlerin, Türk kültürüne yabancı gözüyle bakmalarıdır. Bunlar, Türk toplumunun kültürel özelliklerini göz önünde bulundurmadan, örneğin, yetkeci kişilik, edilgenlik, bağımlılık, başatlık, girişkenlik, başarı güdüsü gibi kavramları tartışmaya ve dış ülke insanları üzerindeki uygulamaların ışığında bu kavramları değerlendirmeye kalkışmaktadırlar. Başka bir kültürün oluşturduğu değer yargılarıyla kültürümüzü ve halkımızı incelemek, ciddi yanlışlıklara; bize özgü bilişsel becerilerin, insan ilişkilerinin, davranış örüntülerinin gözden kaçmasına yol açabilmektedir. Başka kültürlerden etkilenmiş kimi toplumbilimcilerin, olayları ve davranışları batı kültürünü ölçüt alarak değerlendirmeleri, kendi kültürümüzde var olan en gelişmiş uyum biçimlerini görmelerini engelleyebilmektedir.

Başka ülkelerden alınma testlerin sakıncalarından şöyle korunulabilir (Cansever, 1982):

1. Değerlendirmelerde nicel özelliklerden çok, nitel süreçler üzerinde durulmalıdır. Normlara, zekâ bölümlerine, puanlara katı bir tutumla bağlı kalınmamalıdır. Psikolojik testlere bireyin verdiği tepkiler; toplumsal, duygusal, simgesel ve öğrenme ile ilgili süreçlerin karmaşık bir bileşimi olduğuna göre, uygulama sonunda asıl, bu bütünü anlamaya çaba göstermelidir.
2. Bireyin ya da hastanın yaşamış ve yaşamakta olduğu ortamlar, bu ortamların devingen yapısı, bireyin ya da hastanın özgeçmişi, eğitimi gibi süreçler, ön görüşmede ayrıntılı biçimde incelenmelidir. Salt dışarıdan alınma testlerin sayısal sonuçlarına dayanılarak bireyin ya da hastanın kişiliği, yetenekleri değerlendirilmemelidir
3. Kişinin zekâ bölümünü sayısal olarak bildirmekten sakınmalıdır. Asıl, anlamlı ve yararlı olan şu iş yapılmalıdır: Bireyin, zekâ ölçeğinde gösterdiği tüm tepkilerin oluşturduğu örüntü değerlendirilmelidir. Önemli olan, kişinin günlük yaşamında neleri ve nasıl başarabildiğini; nelere, nasıl uyum sağladığını; neleri başaramadığını tartışmaktır. Zekâ bölümü, bir rastlantı sonucu da ortanın üstünde ya da altında çıkabilmektedir. Ayrıca, çok küçük bir ayrım, kişiyi bir zekâ derecesinden öbürüne kaydırabilmektedir. Oysa önemli olan, yetenekler ve davranışlardır. Bunlar da azlık-çoklukla değil, nitelik olarak kendilerini belli etmektedir.
4. Dışarıdan alınma psikolojik testlerin sakıncalarından kaçınmanın bir yolu da uygulama kurallarına katı biçimde bağlı kalmamaktır. Uygulama sırasında kişinin ya da hastanın ruhsal devingenliği, özgeçmişi ve geldiği ortam göz önünde tutularak esnek davranılmalıdır. Örneğin, yönergeye göre bir mürekkep lekesi testinin bir saat içinde ve kesintisiz uygulanması gerekmektedir. Oysa alt ve orta sınıftan gelen Türk kadını bu saçma sapan lekelerle uğraşmaktansa söyleşmek, dertlerini paylaşmak, dahası, ağlayarak rahatlamak istemektedir. Bu tür bir beklenti karşısında mürekkep lekesi kartlarını hastanın önüne koymanın ve hastayı bunlar üzerinde konuşmaya zorlamanın bir anlamı yoktur. Yakınlığa, ilgiye, sevgiye önem veren kültürümüzde teste ara vermek, kişiyi dinleyip sorunlarını paylaşmak ve davranışlarını gözlemlemek daha güvenilir bir yol olmaktadır.
5. Bireyin sorunları algılayışı, çözümleyişi danışmana, oda dışındaki algılama ve çözümleme biçimleri konusunda ip ucu vermektedir. Bu nedenle önemli olan, bireyin belli bir testin belli bir sorusunu yanıtlama sonucu aldığı (+) ya da (-) puan değil, tüm davranışlarıdır. Ayrıca belli bir sorudan aldığı (+) ya da (-) puanın, bireyin iç dünyasında önemli bir yeri de olabilmektedir. Bu yeri belirleyebilmek için psikoloğun (uzmanın) ustalaşmış, birlikte çalıştığı kişilerin kültürlerini tanımış olması gerekmektedir
6. Psikolojik ölçeklerin el kitaplarında yer alan kurallar, uygulama sırasında deneğe (danışana) yardımı, deneğin desteklenmesini genellikle engellemektedir. Deneğin desteklenmemesi, herkesin kendi işini kendisinin yaptığı ve herkesin kendi becerilerini göstermelerinin beklendiği ABD kültürü için belki gerekli bir tutumdur. Oysa bizim kültürümüzde alçak gönüllülük, gösterişsizlik, saygı ve insan ilişkileri önemsendiğinden, her şeyi bilir görünmek, becerilerini anlatmak ayıp sayılmaktadır. Buna bağlı olarak kimi yurttaşlarımız, danışma sırasında hoşgörülü davranmakta, susmaktadırlar. Konuşmaları için sorulmasını beklemektedirler. Kendi becerilerinin sözünü etmek istememektedirler. İşte böyle durumlarda danışman ya da hekim, yönergeye karşın, bu tutumları sezmeli ve bunlara karşı esnek davranmalıdır. Danışanın becerilerini ortaya çıkaracak desteği göstermelidir

Danışanların kimisi de dışardan alınma psikolojik test sorularının özelliklerini, yabancılık nedeniyle kavrayamamaktadır. Örneğin, testte kedi ile farenin benzer yanı sorulduğunda, bu soru karşısında köylü çocuğu bocalamaktadır. Çünkü o, kediyi hep, fareyi kovalarken; fareyi de kaçarken görmüştür. Bu nedenle, böyle durumlarda testin yapısı, amaç gerçekleşinceye dek açıklanmalıdır

Zekâ testleri ile yıllarca, ne olduğu kesinlikle tanımlanmamış bulunan şey ölçülmeye çalışıldı. Gerçekte zekâ testleriyle ölçülen, soyut bir zekâ enerjisi değil; daha çok, testin geliştirildiği toplumda başarılı olmak için gerekli yeteneklerdi. Bu nokta anlaşıldıktan sonra, zekâ testlerinin yerini **yetenek testleri** almaya başladı (Vassaf, 1977)

Zekâ denen gücü, kalıtım ve çevrenin oluşturduğu, bugün kesinlikle bilinmektedir. Kişinin, doğuştan getirdiği ve ne kadar olduğunu bilmediğimiz **gizilgücü,** çevresel olanakların sağladığı gelişimle, **bir iş yapabilme gücü** durumuna dönüşmektedir. Buna göre, çevre elverişli olduğu oranda, kişi iyi gelişecek ve yeteneklerini gösterecektir.

Zekânın (yeteneğin) gelişimini, annenin gebelik dönemindeki sağlık ve beslenme durumundan, çocuğun doğum sonrası beslenme ve toplumsal etkileşim biçimine kadar, pek çok etken sağlamaktadır. Örneğin, susturulup bir köşede oturmaya zorlanan çocuk, yeteneklerini, çevresiyle iletişim kurmaya ve etkileşimde bulunmaya isteklendirilen çocuk kadar geliştiremeyecektir.

Görüldüğü gibi zekâ testleriyle ölçtüğümüz, gizilgüçten çok, kişinin çevresiyle etkileşimi sonucunda edindikleri; yani yetenekleridir. Günümüzde bir de **çoklu zekâ** kavramı ortaya atıldı (Bkz. Sözlük)

Yetenek testleri aşağıda; genel yetenek testleri, özel yetenek testleri ve okuma yeteneği testleri olarak bölümlenmiştir. Yetenekle ilişkili testler incelendikten sonra, başarı testleri, başarı ile yetenek karşılaştırmasının nasıl yapılacağı açıklanacaktır. Ardından da ilgi, tutum, kişilik ve yansıtma testleri incelenecektir.

Genel Yetenek Testleri

Doğuştan getirilen gücün okulda, ailede ve bunlar dışındaki çevrede verilen eğitimle gelişmiş durumuna **yetenek** diyoruz. **Genel yetenek** ise, "ölçülen yeteneklerin ortalaması sayılan yetenek" diye tanımlanmaktadır (Oğuzkan, 1981).

Genel yetenek testleri, zekâ testlerinin yerine geçirilmek ve bunların taşıdığı sakıncaları ortadan kaldırmak amacıyla geliştirildi. Bu yolla, zekâ bölümü düşüklüğünün, gerek zekâsı ölçülenler, gerekse bunların anne babaları üzerinde yarattığı olumsuzluklar, önemli ölçüde giderilmeye başlandı. Yetenek testleri, zekâ testlerinin oluşturduğu, "Acaba zekâ derecem (ya da çocuğumun zekâ derecesi) kaçtır?" gibi gereksiz merak ve kaygıları dağıtmaktadır.

Genel yetenek testleri ile öğrencinin, **ilişkileri görebilme gücü ya da öğrenme gücü** saptanarak, okul başarısı önceden kestirilebilmektedir. Bu yolla, çocukların okula başlamaya hazır olup olmadıkları anlaşılabilmektedir. Öğrencilerin yeteneklerinin, hangi okula girmelerine, hangi programı almalarına uygun olduğu belirlenebilmektedir.

Genel yetenek testleri daha çok; sözcükler, sayılar ve şekillerden oluşturuluyor.

MEB-PAKD Başkanlığınca, PMA (Primary Mental Abilities) testinden uyarlanarak yayımlanmış olan 5-7, 7-11 ve 11'den yukarı yaş gruplarına ilişkin **Temel Kabiliyetler Testleri,** böyle hazırlanmış olan testlerdendir. ÖSS ve ÖSYS sorularının bir bölümü de yetenek sorusu niteliğindedir.

Genel yetenek testlerinde aynı puanı alan iki kişi, aynı nitelikleri taşımayabiliyor. Çünkü, bunlardan biri, puanının çoğunu örneğin, sözcüklerle; öbürü, sayılarla ilgili sorulardan toplamış olabiliyor. Bu nedenle, yeteneklerin ölçülmesinde olanak oranında, ayrıştırılmış testler kullanılmaya çalışılmaktadır. Ülkemizde de kullanılmakta olan **Farklı Yetenek Testleri** (Differential Aptitude Tests), bu nitelikte bir testtir. Benelt ve arkadaşlarınca hazırlanmış olan bu testi oluşturan alt testler şunlardır (Kuzgun, 1981):

Sözel Düşünme Testi: Bu test; sözcük, cümle ve paragraf düzeyindeki sorular aracılığı ile sözcükler arasındaki ilişkileri görebilme, cümle ya da cümlelerin anlamını kavrayabilme gücünü ölçmeyi amaçlıyor. Genelde okul başarısının dilsel gelişime bağlı olması, bu yeteneğin önemini artırmaktadır.

Sayısal Düşünme Testi: Sayısal ilişkileri görebilme ve hesaplamalar yapabilme, sorun çözebilme gücünü ölçen teste, sayısal düşünme testi denmektedir. Matematiğin de Türkçe gibi, bir anlama ve anlatma aracı olması nedeniyle sayısal düşünme yeteneği, her alanda; özellikle matematik ve fen alanında eğitim yapan tüm okul ve programlarda aranan bir yetenektir.

Soyut Düşünme Testi: Bu test ise, şekiller arasındaki benzerlik ve ayrılıkları görebilme; şekiller arasındaki değişimin hangi ilkeye göre gerçekleştirilmiş olduğunu anlayabilme gücünü ölçmektedir.

Soyut düşünme testi ayrıca, eğitim eksikliği nedeniyle, sözel ve sayısal güçlerini geliştirememiş kişilerin yeteneklerine ilişkin bir görüş sahibi olmaya da yardım etmektedir.

Genel yeteneği (zekâyı) ölçmek amacıyla, değişik zekâ kuramlarına bağlı olarak, başka birçok grup ve bireysel zekâ testleri geliştirilmiştir (Bkz. Cansever, 1982).

Özel Yetenek Testleri

Sözel ve sayısal düşünme yeteneklerine ilişkin ortak puan genelde, okul başarısını kestirmede yeterli olabilmektedir. Ancak, kimi mesleklerde ve öğrenciyi, bu mesleklere hazırlayan programlarda başarılı olunup olunamayacağını kestirebilmek için özel yeteneklerin bilinmesine gerek duyulmaktadır. Farklı yetenekler testi, bu gereksinimi karşılayan uzay ilişkileri testini, mekanik düşünme testini, büro işleri, hız ve doğruluk testini içermektedir.

Uzay İlişkileri Testi: Bu testle, kişinin açık bir şekil kapandığında oluşacak cismi düşleyebilme gücü ölçülmektedir. Bu güç, özellikle geometri dersleri için gerekli bir yetenektir. Uzay ilişkileri yeteneği; teknik ressamlık, mimarlık, terzilik, oto onarımcılığı, saatçilik gibi meslekler için de gereklidir.

Mekanik Düşünme Testi: Bu testin soruları, resimlerle verilmiş türlü mekanik sorunlardan oluşmaktadır. Test, genellikle makine mühendisliği, montajcılık ve oto onarımcılığı gibi mekanik yeteneği gerektiren işlere yakınlığı bulunan kişileri belirlemede kullanılıyor.

Büro İşleri, Hız ve Doğruluk Testi: Bu yetenek; harf, rakam vb'yi birbiriyle karşılaştırma, bunların benzer ve ayrı yanlarını bulma biçimindeki soruları içeren testlerle ölçülmektedir. Bunlardan biri olan ve bir dizi harf çiftinden oluşan Büro İşleri, Hız ve Doğruluk Testi, basit bir yapıya sahiptir. Testte, harf çiftlerinden oluşturulmuş gruplar yer almaktadır. Test uygulanan bireyden, bir gruptaki bir harf çiftinin aynısını bir başka grup içinden bulması istenmektedir. Bu işin çok kısa bir sürede yapılması gereklidir. Büro İşleri, Hız ve Doğruluk Testi; dizgicilik, sekreterlik, dosya memurluğu ve delgi operatörlüğü gibi işler için gerekli olan yeteneğin var olup olmadığını ortaya çıkarmaktadır. Aşağıdaki örnek, bu testten alınmıştır.

AÇ DK ZM FL TB YN HŞ PU DK GR

Bu testlerin ayırt edici özelliği, hem hızı hem de doğruluğu ölçmeleridir.

Kişinin zayıf ve güçlü olduğu alanları göstermeleri nedeniyle özel yetenek testlerine meslek rehberliğinde, genel yetenek testlerinden daha kullanışlı testler olarak bakılmaktadır.

Özel yetenekleri ölçmek amacıyla geliştirilmiş, başka birçok testler vardır.

Okuma Yeteneği Testleri

Okuma yeteneği, "bir dile özgü basılı simgeleri, olağan göz devinimleriyle bir bakışta tanıyabilme ve doğru olarak yorumlayabilme gücü"dür (Oğuzkan, 1981). Okuma yeteneği testleri, bu yeteneğin ya sözcük bilgisi, okuma hızı ve okuduğunu anlama düzeyi gibi yönlerini ölçen bir test takımı olarak uygulanmakta ya da söz konusu yönleri ölçen ayrı testler olarak kullanılmaktadırlar. Kişide okuma gücünü oluşturan becerilerin hangisinin güçlü, hangisinin zayıf olduğunu belirten bu testler, rehberlikte çok yararlı olmaktadır.

Başarı Testleri

Başarı, "birtakım bilgi ve beceri edinmeyi gerektiren konularda kişinin (öğrencinin) istenilen düzeyde bir yeterlik göstermesi" demektir. Başarı testleri de "bir öğrencinin ya da bir öğrenci topluluğunun belli bir konuda genellikle belirli bir öğretim sonunda elde ettiği bilgi, beceri ve alayışı" ölçen testlerdir (Oğuzkan 1981).

Başarı testleri ile başarı düzeyi ölçülmektedir. Bunlara **bilgi testleri** de denmektedir.

Bu testler genellikle öğrenim programlarının düzenlenmesi, sınıfların başarılarının karşılaştırılması, öğrencilerin kümelere ayrılması, öğretmenlerin ve okulların değerlendirilmesi, öğrencinin bir üst programı izleme yeteneğine

ulaşıp ulaşmadığının saptanması, okula ya da belli bir programa öğrenci seçme amacıyla kullanılmaktadır. Başarı testlerinin puanlanmaları kesinlik göstermektedir; uygulayanlarca aynı biçimde puanlanabilmeleri olanağı vardır. Ancak hazırlanmaları, uygulanıp, yorumlanmaları özel bir bilgi ve beceri istemektedir.

Başarı testleri, öğretmen yapısı başarı testleri ve standart başarı testleri olarak iki kümede toplanıyor.

Öğretmen Yapısı Başarı Testleri: Bir öğretmenin ya da aynı okulda çalışan öğretmenlerin uygulamakta oldukları öğretim programlarını ve dersin içeriğine sıkı sıkıya bağlı olan testlere öğretmen yapısı başarı testleri diyoruz. Onun için bu test puanlarında sadece sınıf içinde ve okul düzeyinde karşılaştırmalar yapmakta yararlanılmaktadır.

Standart Başarı Testleri: Daha çok öğrencinin geleceğine ilişkin kararlar alırken, geleceği kestirmede sonuçlardan yararlanılabilen testlere standart başarı testleri diyoruz. Okullarda belli zamanlarda öğrencilerin tümüne uygulanmak üzere okunanı anlama , dil, matematik ve fen alanlarında standart başarı testleri hazırlanabilmekte, normlar geliştirilebilmektedir. Bunlar, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinde önemli bir gereksinimi karşılamaktadır. Bu testler aracılığı ile öğretim yılı başında öğrencilerin bilgi düzeylerini belirleme, öğretim için birçok anlamlı önlem alma fırsatı yaratılmaktadır.

MEB Talim ve Terbiye Dairesi'nce giriş sınavları için uygulanan Türkçe, matematik ve fen başarı testleri, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinde kullanılmak üzere geliştirebilir (Özoğlu, 1982).

XI. Milli Eğitim Şurası (1982) kararlarından biri uyarınca yetiştirilmesi öngörülen uzmanlar arasında, ölçme ve değerlendirme uzmanları da vardır. Bu tasarı gerçekleştirildiğinde bu uzmanlar, okullarda öğrencinin ilgi, yetenek, tutum ve kişilik özelliklerinin yanı sıra başarısını da ölçüp değerlendireceklerdir. Bu amaçla, genel ve özel yetenek testleri ve standart başarı testleri hazırlama ve geliştirme çalışmalarına katılacak; bunların uygulanmasını ve sonuçlarının değerlendirilmesini sağlayacaklardır.

Başarı-Yetenek Karşılaştırması: Acaba öğrencilerin başarıları, güçlerinin (yeteneklerinin) altında mı, yoksa üstünde midir? Ya da bu iki durum arasında bir uygunluk var mıdır? Bu soruların yanıtlarını ilk bakışta gösterebilen başarı-yetenek karşılaştırma çizelgesinden yararlanılarak, öğrencilere gerekli yardımlar yapılabilmektedir.

Böyle bir çizelgeyi oluşturmak için bir sınıftaki öğrenciler, yetenek testinden aldıkları puanlara göre, en yüksekten aşağıya doğru sıralanıyorlar. Sıralanan öğrenciler, ortalama beş eşit kümeye ayrılıyorlar. Sonra, yazılı, sözlü sınavı

ve başarı testi puanlarına göre, başarı sırasına konuyor; yine beş eşit kümeye ayrılıyorlar. Bu kümeler de aynı çizelge üzerinde, en düşük olandan, yüksek olana doğru, yatay biçimde sıralanıyor

Bu beşli küme sınırları arasından dikey ve yatay çizgiler çizilince oluşacak dörtgen içinde, yirmi beş yetenek ve başarı ortak dörtgeni beliriyor. Böylece üstün yetenekli ve başarılı öğrenciler gibi, üstün yetenekli; ama, düşük başarılı öğrencilerle düşük yetenekli; ama, üstün başarılı olanlar da çizelgede gözler önüne serilmiş oluyor (Bkz. Şekil 19)

Öğrenci Grupları			Başarı				
			Murat G. Suna C. Mehmet B.	Filiz E. Nuri S. Barış Y.	Aşkın D. Mine T. Hasan D.	Meltem K. Ahmet A. Ebru G.	Esin B. Onur Y. Yeşim K.
			1	2	3	4	5
Yetenek	Aşkın D. Barış Y. Esin B.	5		Barış Y.	Aşkın D.		Esin B.
	Mine T. Meltem K. Ebru G.	4			Mine T.	Ebru G. Meltem K.	
	Ahmet A. Nuri S. Hasan D.	3		Nuri S.	Hasan D.	Ahmet A.	
	Yeşim K. Filiz E. Murat G.	2	Murat G.	Filiz E.			Yeşim K.
	Onur Y. Suna C. Mehmet B.	1	Mehmet B. Suna C.				Onur Y.

Şekil 19. Başarı–Yetenek Karşılaştırma Çizelgesi

Bu çizelgenin oluşturulmasından sonra sıra, zikzaklı sonuçların nedenlerini araştırmaya ve bunları ortadan kaldırmaya gelmektedir. Örneğin, Şekil 19'daki başarı-yetenek karşılaştırma çizelgesi incelendiğinde; Esin B., Ebru G., Meltem K., Hasan D., Filiz E., Mehmet B. ve Suna C' nin, başarıları ile yetenekleri arasında bir uyum bulunduğu görülmektedir. Onur Y' nin, yeteneğinin çok üstünde başarı elde etmiş olduğu gözlemlenmektedir. Ahmet A., başarısını, yetenek düzeyinin üstüne çıkarmıştır. Mine T., Nuri S. ve Murat G., kendilerinden beklenenin altında bir başarı düzeyi tutturabilmişlerdir. Barış Y. ise, çok düşük bir başarı sergilemektedir.

Bu sonuçlara göre başta Barış Y ' nin durumu olmak üzere, yeteneklerine uygun bir başarı göstermeyen Mine T , Nuri S. ve Murat G'nin başarısızlık nedenlerinin bulunması ve bunların ortadan kaldırılması gerekmektedir. Ayrıca, Onur Y. ile Yeşim K 'nin durumları da incelenmeye değer. Onur ve Yeşim'i bu denli çok çalışmaya; yeteneklerinin çok üstünde başarı göstermeye iten nedenler nelerdir? Yoksa, bu öğrenciler kopya mı çekmektedirler (Bkz Ek 19 Başarısızlık Nedenleri ile İlgili Anket).

İlgi Testleri

Kişinin sevdiği, ilgi duyduğu ve sevmediği nesne ve etkinlikleri tanımak için uygulanan; çoğunlukla da akademik ve mesleksel eğilimlerini saptamaya yarayan testlere **ilgi testleri** (ilgi envanterleri) deniyor. Bir kişinin gerçek ilgileriyle yetenekleri arasında koşutluk bulunduğu anlaşılınca, ona yol göstermek kolaylaşmaktadır. Örneğin, öğrencinin yetenekleriyle desteklenen ilgilerini bilen öğretmen, ders etkinliklerini bu ilgiler doğrultusunda düzenleyebiliyor. Sadece çalışkan öğrencileri değil, çalışma isteği göstermeyen ya da suça eğilimli öğrencileri, hoşlandıkları etkinliklere yöneltince, bunlarda da çalışma hevesinin uyandığı görülüyor.

Kişiyi bir mesleğe yöneltmek söz konusu olduğunda, onun en güçlü yeteneklerine dayalı ilgilerinin saptanması, yine büyük bir önem taşımaktadır

Rehberlik ve psikolojik danışmada ilgi testlerinin, yetenek testleriyle birlikte verilişinin nedeni budur. Çünkü, kişide bir alana karşı yetenek zayıfsa, kişinin o alana gösterdiği ilgi, bir özentiden, gelip geçici bir heves olmaktan öte bir anlam taşımamaktadır. Bir okul, program ya da meslek seçimine karar verme sırasında bu iki test birlikte uygulanınca, ilgilerin gerçeklik düzeyi de denetlenmiş olmaktadır.

İlgileri saptamada, doğrudan sorular değil, dolaylı sorular kullanılıyor. Çünkü, doğrudan soruların gerçek ilgiyi yansıtma olasılığı zayıftır. Kişi böyle sorulara, "olan"a koşut yanıt yerine, "olması gereken"e koşut yanıtlar verebilmektedir.

İlgi testlerinin en çok tanınmış olanı, Kuder İlgi Alanları Seçimi Envanteri Mesleki Form CH'dir. İkincisi ise, Strong Meslek İlgi Testi'dir

Kuder İlgi Alanları Tercihi Envanteri: Bu envanter, kişinin ilgi duyduğu meslekleri ortaya çıkarmak için hazırlanmıştır. Ülkemizde de kullanılmakta olan ve Kuder' in, 1940 yılından sonra geliştirmiş olduğu İlgi Alanları Tercihi Envanteri, aşağıda belirtilen on ilgi alanını tanımlamaktadır. Envanterde, ayrı etkinlikleri dile getirmek üzere, üçer üçer kümelendirilmiş ve her birine bir sıra numarası verilmiş 504 cümle vardır (Bkz. Ek 20 Kuder İlgi Alanları Tercihi Envanteri Form: CH).

Uygulama: Yanıt kâğıdında, her etkinliğin numarasının önüne, iki dikdörtgen çizilmiştir. İlgi alanının belirlenmesini isteyen kişi, her kümedeki üç etkinliği dikkatle okuduktan sonra, bunlardan birini, "En çok seviyorum." diye seçip yanıt kâğıdında bu etkinliğin numarasının önündeki ilk dikdörtgenin içini kalemle karalıyor. Geri kalan iki etkinlikten birini de "En az seviyorum." diye seçerek bu etkinliğin numarasının önündeki ikinci dikdörtgenin içini karalıyor (Bkz. Ek 20-A. Kuder İlgi Alanları Tercihi Envanteri Yanıt Kâğıdı)

Envanterdeki etkinliklerin kimileri, hazırlığı ve yetişmeyi gerektirmektedir. Seçim (tercih) yapan kişi, bu tür etkinlikler için kendini hazırlıklı ve yetişmiş sayarak karar verecektir. Tüm etkinliklerde aynı aşamada hazırlıklı ve gelişmiş gibi davranacak ve seçimlerini yapacaktır. Kişi, üçlü etkinliklerin üçünden de aynı derecede hoşlansa ya da üçünden de hoşlanmasa, yine bunlardan birini en çok hoşlandığı; birini de en az hoşlandığı alan olarak seçmek ve yanıt kâğıdında, bunu belirtmek zorundadır. Bu kurala uyulmadıkça, uygulamadan bir sonuç alınamaz.

İlgi alanları ölçülmekte olan kişi, okuduğu cümle grubuna ilişkin ilk tepkisini hemen işaretlemeli ve öbür gruba geçmelidir. Envanter yanıtlanırken, cümlelerde dile getirilen etkinliklerle ilgili olarak, başkalarının görüşü sorulmamalıdır; kişi, seçimini kendi düşünce ve kanılarına dayanarak yapmalıdır.

Denetleme: Yukarıdaki açıklamaya göre yanıtlamayı tamamlayan kişi, yanıt kâğıdında her sayfa için işaretlenen harfleri, teker teker ve dikkatle sayacak; bulduğu sayıları, V puanları ile 10 ilgi alanına ilişkin puanların yazıldığı listeye geçecektir (Bkz. Ek 20 B. Kuder İlgi Envanteri Puan Listesi). Önce, doldurduğu envanterdeki V puanlarını toplayacaktır. Bu puan toplamı, kişinin listede yer alan etkinliklere doğru yanıt verip vermediğini göstermektedir. Eğer, V puanı 38 ile 44 arasında değilse, yanıtlar ya gelişigüzel verilmiş ya da bir başka yanlışlık yapılmış demektir. V puanları, öbür puanlar gibi, kişinin ilgi profiline geçirilmemektedir.

Envanterin yanıtlanmasına ilişkin açıklama iyi anlaşılmadığında, V puanı 37'ye ya da daha aşağıya düşebilmektedir. 37 ve daha küçük puan elde etme, üç olasılıktan ileri gelebilmektedir. Bunlardan biri, her üçlü gruptan bir en çok; bir de en az sevilen etkinliğin seçilip yanıt kâğıdına işaretlenmemesi, kimi yanıtların atlanmış olması olasılığıdır. İkinci olasılık, hemen herkesin işaretleyeceği basit etkinliklerin işaretlenmesinin unutulmasıdır. Üçüncüsü ise, yanıtlayanın ilgisinin çok karışık olması ya da envanter yanıtlanırken başkalarının etkisinde kalınması olasılığıdır.

V puanının 38 ile 44'ün dışına çıkması durumunda yapılacak iş, envanteri yeniden dikkat ve özenle yanıtlamaktır.

Puanlama: Bu denetimden sonra, öbür puanların belirlenmesine geçilmelidir. Yanıt anahtarında işaretlenen her harf, envanterdeki şu 10 ilgi alanından birini göstermektedir. **0.0** Açık hava ilgisi; **1.A** Elişi ilgisi, **2.B** Hesaplama ilgisi, **3.C** Bilimsel ilgi, **4.D** İkna ilgisi, **5.E** Sanatsal ilgi, **6.F** Edebiyat ilgisi, **7.G** Müzik ilgisi, **8.H** Sosyal hizmet ilgisi, **9.K** Büro işleri ilgisi.

İlgi Profilini Oluşturma: İlgi alanlarının her birine ilişkin puanlar saptandıktan sonra sıra, bu puanların ilgi profiline geçirilmesine gelmektedir. Kişinin ilgilerinin derecesi, bu işlem sonucunda ortaya çıkarılacaktır (Bkz. Ek 20-C. K.I.A.T.E Profili).

Olası yanlışlıkları önlemek için ilgi alanlarının her biriyle ilgili puanlar, ilgi profilinin üst yanında 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 ve 9 ile numaralanmış gözlere geçirilerek, bunların doğru yazılıp yazılmadıkları denetlenebilmektedir. Erkekler E; kızlar ise K yazılı sütundaki puan rakamını bulmalı ve kalemle bu rakamın üzerine dile bir çizgi çizmelidirler. Bu işlem, 0'dan 9'a kadarki tüm ilgi alanları için yinelenmelidir. Sonra işaretler, birbirine birer doğru parçasıyla birleştirilmelidir. Böylece kişinin ilgi profili ortaya çıkmış olacaktır. Eğer bir puan, kendi sütunundaki en üst rakamdan yüksek ya da en düşük rakamdan düşükse, profilin çerçeve çizgisi, sütunun en yüksek ve en düşük puan düzeyi olarak kabul edilmektedir.

Kişinin gerçek ilgisi, ilgi profiliyle bir röntgen filmi gibi ortaya çıkmaktadır. Bundan sonra sıra, bunun ne anlam taşıdığını belirlemeye gelmektedir.

İlgi Profilini Yorumlama: İlgi formu, kişinin ilgilerini, dereceleriyle birlikte 10 temel gruba ayırmakta ve bir kişinin ilgilerini, başka kişilerinkilerle karşılaştırma olanağını vermektedir. Böylece kişinin kendi ilgilerini anlamasına ve geleceğine yönelik daha akıllıca planlar yapmasına yardımcı olunmaktadır.

Bu **grafiğin üst ve alt değerleri**, şunları anlatıyor:

Eğer, kişinin belli bir alana ilişkin puanı, üst kesik çizginin (yüzde 75 çizgisinin) üstünde ise, bu puan **yüksek** puandır. Başka bir deyişle, bu puanın sahibi, bu alanla ilgili etkinlikleri seviyor demektir.

Kişinin belli bir alana ilişkin puanı yüzde 75 çizgisi ile yüzde 25 çizgisi arasına düşüyorsa, bu alandaki ilgisi **orta** derecede bir ilgidir.

Kişinin belli bir alana ilişkin puanı, alt kesik çizginin (yüzde *25* çizgisinin) altında ise, bu, **düşük** puandır. Yani, bu puanın sahibi, bu alanla ilgili etkinliklerden hoşlanmıyor demektir.

Herkesin ilgisi, belli alanlarda daha yüksek olabilmektedir. Herkes, önce hangi alanda yüksek bir ilgiye sahip olduğuna bakmalıdır. Kişinin, üst kesik çizginin üstünde birkaç puanı varsa, bu, onun yüksek ilgilerden oluşan çok geniş ve karmaşık bir ilgi alanına sahip olduğunu göstermektedir

Kişi, düşük puanlarını da incelemelidir. Bunları da hiç hoşlanmadığı etkinlik alanlarını gösteren puanlar olarak göz önünde tutmalıdır. Ancak, ne yüksek puanın iyi olduğu yargısına ne de düşük puanın kötü olduğu yargısına varılmalıdır. Hiçbir alan, bir başka alandan ne daha iyi ne de daha kötüdür. Önemli olan, bir kişinin ilgisinin hangi alana yönelik olduğunun saptanmasıdır.

10 İlgi Alanının Anlamı ve Bu Alanlara Giren Başlıca Meslekler: Kuder ilgi Alanları Seçimi Envanteri Meslek Formu CH'nin ölçtüğü ilgi alanlarının anlamları şöyledir (Özoğlu, 1977):

0. *Açık Hava İlgisi.* Bu alan ilgisi, kişinin çoğu zaman büro dışında, açık havada çalışmak istediğini; hayvan ve bitkilerle uğraşmayı sevdiğini göstermektedir. Orman mühendisleri, orman işletmesinde çalışanlar, ziraat mühendisleri, mühendisler, doğa bilimcileri, pilotlar, deniz kaptanları, deniz subayları, subaylar, çiftçiler, bağ bahçe işlerinden hoşlananlar, orman koruculari, turizm rehberleri, bu alanda yüksek ilgiye sahip olanlardandır
1. *Mekanik İlgi (El İşi İlgisi).* Bu alan ilgisi, makine, tezgâh ve aletlerle çalışmaktan hoşlanıldığını anlatmaktadır. Mühendisler (kimya, inşaat, elektrik, endüstri, maden vb), bilgisayarcılar, teknik öğretim görevlileri, pilotlar, deniz kaptanları, makinistler, radyo operatörleri, radyocu ve kontrolörleri, müteahhitler, teknik yazarlar, oto onarımcıları, saat onarımcıları, tornacılar, frezeciler, bu ilgiye sahip olmalıdırlar.
2. *Hesaplama ilgisi.* Bu alan ilgisi, sayılarla çalışmaktan hoşlanmayı anlatmaktadır. Bu alanda yüksek puan toplayanların başlıcaları; hesap uzmanları, matematik ve istatistik öğretim üyeleri, matematik öğretmenleri, endüstri mühendisleri, bankacılar, muhasebeciler, teknik yazarlar ve sürveyanlardır.
3. *Bilimsel İlgi.* Bu alan ilgisi, gerçekleri ortaya çıkarmaktan ve bilimsel sorunları çözmekten hoşlanmayı anlatmaktadır. Uzman hekimler, kimyacılar, mühendisler, dişçiler, kimyagerler, eczacılar, operatörler, veterinerler, havacılar, bilgisayarcılar, televizyoncular, radyocular vb., yüksek bilimsel ilgiye sahip olan kişilerdir.
4. *İkna İlgisi.* Bu alan ilgisi, insanlara belli bir tasarımı, düşünceyi ya da malı sunmaktan; onlarla tanışmaktan, uğraşmaktan hoşlanmayı anlatmaktadır. Daha çok yazarlar, başyazarlar, muhabirler, avukatlar, yargıçlar, halkla ilişkiler uzmanları, oyuncular, politikacılar, din adamları, reklamcılar, ticari kurum yönetici ve memurları, spikerler, ikna alanında yüksek puan toplayan kişilerdir.
5. *Sanatsal İlgi.* Bu alan ilgisi, yaratıcılığı gerektiren yapıtlar oluşturma isteğini anlatmaktadır. Bu ilgi genellikle desen, renk ve kumaşla ilgili, göze

seslenen güzel şeyler yapmaktan hoşlanmayı dile getirmektedir. Ressam, yontucu, mimar, sanat dersleri öğretmeni ve öğretim üyesi, müze sorumlusu, oyuncu, reklam ressamı, fotoğrafçı, boyacı, terzi, giysi desinatörü, dekoratör vb. sanatsal ilgiye sahip olması gereken kişilerdendir.
6. *Edebiyat İlgisi.* Bu alan ilgisi, okuma ve yazma uğraşını sevmeyi dile getirmektedir. Romancılar, tarihçiler, dil öğretmenleri ve öğretim üyeleri, oyuncular, gazeteciler, yazarlar, kütüphaneciler, oyun ve kitap eleştirmenleri, hekimler, avukatlar, kitapçılar yazınsal ilgisi bulunanların başlıcalarıdır
7. *Müziksel İlgi.* Bu alan ilgisi, konserlere gitmekten, çalgı çalmaktan, şarkı söylemekten ya da müzikle, müzikçilerle ilgili konuları okumaktan hoşlanıldığını anlatmaktadır. Müzik öğretim üyeleri, müzik uzmanları, müzik öğretmenleri, müzik sanatçıları, besteciler, dansçılar, koro ve solo okuyucuları, bu alanda yüksek ilgiye sahip kişilerdir
8. *Sosyal Hizmet İlgisi.* Bu alan ilgisi, insanlara yardımcı olmayı sevme eğilimini dile getirmektedir. Hakimler, sosyal hizmet uzmanları, sosyal bilim öğretmenleri, okul yöneticileri, rehberlik ve psikolojik danışma uzmanları, eğitimciler, hemşireler, izci önderleri, din adamları, üniversite öğretim üyeleri, kütüphaneciler, cerrahlar, spor yöneticileri, sporcular, zamanlarının büyük bir kesimini, başka kişilere yardımcı olmakla geçirmekten hoşlanan görevlilerdir.
9. *Büro İşleri İlgisi.* Bu alan ilgisi, doğruluk ve düzenliliğin temel alındığı büro işlerinin sevildiğini anlatmaktadır. Kütüphaneciler, muhasebeciler, vezneciler, istatistikçiler, trafik amiri ve memurları, memurlar, daktilograflar, sekreterler, dosya memurları ve satış memurları, büro ilgisi yüksek olan kişilerdendir

10 alanın her birine ilişkin olarak yukarıda anılan meslekler, örnek diye sıralandı. Her alanla ilgili daha birçok meslek vardır. İlgi alanına giren meslekleri seçmek söz konusu olduğunda, **meslekler listesi**nden, ilgi alanına giren meslekler incelenip gerekli seçim yapılmalıdır.

Kişi ayrıca, boş zamanlarda uğraşacağı işleri seçmek; boş zamanlarını, hoşnut olacağı işlerle geçirmek için de meslekler listesinden yararlanmalıdır

İlgi Profilinde Ortaya Çıkabilecek Değişik Durumların Yorumu: Her ilgi alanının taşıdığı anlam kavrandıktan sonra ilgi profilinden, hemen tüm meslekleri içeren meslekler listesine nasıl geçilmesi gerektiğini ve profilin belli kimi özelliklerini inceleyelim.

1. Profilde kişinin puanı, sadece bir alanda yüzde 75 çizgisinin üzerinde ise; geri kalan alanlardaki puanları bu çizginin altında kalıyorsa, kişi şunları yapmalıdır: Bu alan, 0 ve 9 arasındaki sayılardan hangisiyle anlatılıyorsa, meslekler listesinde, o sayının gösterdiği alana giren meslekleri gözden geçirmelidir. Örneğin, sadece 6 numaralı alandaki puanı yüzde

75 çizgisini geçmişse, meslekler listesinin 6 numaralı edebiyat ilgisi alanına giren meslekleri incelemelidir.

2. Profilde kişinin puanı iki alanda yüzde 75 çizgisinin üzerinde ise, kişi, bu iki alanın numaralarını, küçüğü sola gelecek biçimde birleştirmeli ve meslekler listesinde bu ortak numarayla belirlenmiş olan meslekleri incelemelidir. Örneğin, profilde kişinin mekanik (el işi) ilgisi ile sanat ilgisi, yüzde 75 çizgisini aşmış olsun. Bu durumda kişi, meslekler listesinde 15 sayılı meslekleri gözden geçirmelidir. Çünkü profildeki el işi ilgisinin numarası 1; sanat ilgisinin ise 5'tir. Kişi aynı zamanda, 1 numaralı ve 5 numaralı alanlara giren meslekleri incelemelidir.
3. Profilde ikiden fazla yüksek puan olunca, kişi bu alanın numaralarını, küçüğü başa gelecek biçimde ikişer ikişer birleştirmelidir. Örneğin, "2", "4" ve "6" numaralı ilgiler yüksekse, bunlardan "24", "26" ve "46" biçiminde 3 ortak sayı oluşturmalı ve meslekler listesinde, bu sayılarla belirtilen meslekleri incelemelidir (Bkz. Ek 20-Ç. İlgi Alanları Kombinasyonları ve İlgili Meslekler).
4. Profilde yüksek puan yoksa, yüzde 50'nin üzerindeki puanlar ele alınmalıdır Çünkü, bu puanların da bir değeri vardır Ancak, bunlara, yüksek puanlar kadar önem verilmemelidir. Eğer, tüm puanlar yüzde 50 çizgisi dolayında ise, bu puanı alan kişinin ilgileri daha gelişmemiş, diye yorumlanabilmektedir Böyle bir sonucun ortaya çıkmasına yol açabilecek zayıf bir olasılık da 10 ilgiden hiçbirinin, ayrım göstermeyecek biçimde birbirine denk olabileceğidir Bir başka olasılık olarak ise, böyle bir kişinin ilgilerinin, kişisel hizmet ve el işçiliği alanına yönelik olabileceği öne sürülmektedir.

Meslekler Listesini Kullanma: Meslekler listesinin kullanılması ile ilgili olarak şunlar bilinmelidir:

Eksikleri de olsa, meslek seçiminde kullanılmak üzere bir meslekler listesinin bulunması yararlı olmaktadır. Meslek seçecek olan kişi, kendisiyle; anne babası ve öğretmenleri de onunla ilgili tüm görüş ve bilgileri gözden geçirerek, bunların ışığında meslekler listesinden yararlanma yoluna gitmelidirler.

Bunun yanı sıra meslekler listesini kullanmada, şu üç noktayı, özellikte göz önünde bulundurmalıdırlar:

1. Kişi, ilgi profilindeki düşük (yüzde 25 çizgisinin altındaki) puanlarını da dikkatle incelemelidir. Bu alanlardaki meslekler, hiçbir zaman göz önüne alınmamalıdır, Seçilmemesi gereken meslekleri bilmek, sevilen meslekleri bilmek kadar önemlidir. Ayrıca bu düşük puanlar, bireyin kişilik özelliklerinin önemli bir bölümünü oluşturmasıyla da incelenmeğe değer.

   Düşük puanlarla ilgili mesleklerin incelenmesi sırasında da yüksek puanların incelenmesindeki yol izlenmelidir. Örneğin, kişinin yüzde *25* çizgisinin altında kalan ilgi alanları, 1 ve 3 numaralı alanlar ise, kişi, 1 ve 3 numaralı alanlara giren mesleklerle 13 numaralı alandaki meslekleri seçmemeye dikkat edecektir.
2. İlgi envanterini yanıtlayıp ilgi profilini oluşturan gencin kendisine soracağı ilk soru; "Acaba profilde ortaya çıkan yüksek ilgim, o alana ya da alanlara yönelik etkin bir ilgi midir?" sorusu olacaktır Eğer, ortaya çıkan ilgi, o alanlara ilişkin etkinlikleri beğenmemeye, onlara karşı hayranlık göstermemeye yönelikse ve kişi, bu konularla uğraşmayı hiçbir zaman istemiyorsa, yüksek puana karşın bu meslekleri seçmemelidir.
3. Bu konuda bilinmesi gereken bir başka önemli nokta, kişinin ilgi duyduğu mesleği seçmesi kadar da yetenekli olduğu alanla ilgili bir mesleği seçmesidir. Ne var ki ilgi testleri, yetenekleri ölçmemekte ve hiçbir zaman yetenek testlerinin yerini tutamamaktadır. İlgi testinin yanı sıra, bir de yetenek testi uygulanmadıkça ilgi testi, tek başına bir anlam taşımamaktadır.

Meslek seçiminde kişilik özelliklerinin de önde gelen etkenlerden biri olduğu bilinmelidir (Bkz. Bölüm 6. Meslek Rehberliği)

Strong Meslek İlgi Testi: Bugüne dek ününü korumuş olan ve ilgileri en iyi değerlendiren testlerden biri de Strong'un geliştirdiği Meslek İlgi Testi'dir. Testini deneysel bir yöntemle geliştirmiş olan Strong, iki varsayımdan yola çıkmıştır.

Bunlardan ilkine göre, belirli bir işte çalışanların ilgileri aynı türdendir. Buna göre, belli bir işte severek çalışanların ilgileriyle, o işe yönelmek isteyen kişilerin ilgileri aynı ya da benzer olmalıdır. Örneğin, avukat olmak isteyen birisinin, avukatların uğraşlarından hoşlanması gereklidir

İkinci varsayıma göre ilgiler, ergenlik çağının sonuna doğru kalıplaşmakta ve yaşam boyunca önemli bir değişime uğramadan sürüp gitmektedir. Meslek seçimi, ergenlik çağının sonlarına doğru yapıldığına göre, testin uygulanması sonucunda ortaya çıkan ilgiler, kişinin yaşamı boyunca uğraşmaktan hoşlanacağı bir mesleğe yönelik olacaktır.

Bu varsayımlardan yola çıkan Strong, başarılı meslek adamlarının ve meslek kadınlarının, o meslekle ilgili olumlu duygu ve düşüncelerini saptadı. Belli bir mesleğe ilişkin olarak elde ettiği verileri, başka mesleklerle ilgili verilerle karşılaştırdı Eşler arasındaki ayrımların yüzdelerini buldu. Örneğin, tiyatro oyuncularının büyük bir yüzdesinin oyunculuğu sevmesine karşılık, mühendislerin tiyatro oyunculuğunu en az sevdiklerini gördü.

1966 yılında, testini yeniden geliştiren Strong, işlevini yitirmiş olan soruları testinden çıkardı ve yeni denek grupları kullanarak, eskisi gibi erkek ve kadınlar için 39 mesleğe yönelik ilgiyi ölçen ayrı formlar düzenledi (Cansever, 1982).

Strong'un puanlama yöntemiyle uğraşların değerlendirmesinden başka, erkek deneklerle kadın denekler karşılaştırılarak, erkeklere özgü ilgi düzeyi; öğrenciler karşılaştırılarak da akademik başarı düzeyi ortaya konabilmektedir.

Tutum Testleri

Kişinin nelere, ne aşamada değer verdiğini anlamaya yarayan **tutum testleri**, son yıllarda ruhbilimci ve toplumbilimcilerle sıklıkla kullanılmaya başlamıştır. Tutumların incelenmesinde, deneklerin kişisel düşüncelerini diledikleri gibi yazmalarını istemekten, önceden hazırlanmış bulunan soru ya da cümle listelerini yanıtlamaya değin, türlü ölçekler kullanılmaktadır.

Tutum testlerinin en çok tanınmış olanları; Thurstone'un **eşit görünen aralıklar tekniği**, Likert'in **toplamalı sıralama tekniği**, Guttman'ın **birikimli ölçekleme tekniği** ve Ospood'un **duygusal anlam ölçekleri**dir. Bu tekniklerde ölçme sürecinin, ölçülen tutumu etkilememesi amacıyla, dolaylı yollar izlenmektedir (Bkz. Kâğıtçıbaşı, 1977).

Aşağıdaki örnek, dinsel yönelimi ölçen bir Likert ölçeğinden alınmıştır. Denek, cümlelerin karşılarındaki rakamlardan istediğini işaretleyerek, tutumunu yansıtmış olmaktadır.

	Düşünceme Çok Uygun	Düşünceme Uygun	Kararsızım	Düşünceme Aykırı	Düşünceme Çok Aykırı
İnsan, kaderini kendi yapar.	5	4	3	2	1
Kadere İnanırım	5	4	3	2	1

Ek 21'de ilkokulda öğrenciyi odak alan ve almayan öğretmen tutumlarını belirlemek amacıyla yazarın yapmış olduğu bir araştırmada kullanılmak üzere oluşturulan "**Öğretmen Tutum Envanteri**", örnek olarak verilmiştir. Adı geçen araç, Minnesota Teacher Inventory'den Türkçeye uyarlanmış bulunan 150 maddelik araçtan, iki uzmanın (Kuzgun ve Ülkü'nün) yardımıyla 100 madde seçilip anahtarlanarak hazırlanmıştır (Bakırcıoğlu, 1981).

Kişilik Test ve Envanterleri

Bu test ve envanterlerle, bireyin kişiliğini yansıtan ruhsal devingenliğine ve toplumsal davranışlarına ilişkin özellikleri ölçülmeye çalışılmaktadır. Ne var ki böyle kapsamlı bir ölçme ve değerlendirme, oldukça güçtür. Güçlüğü, önce kişiliğin karmaşıklığı ve devingenliği; sonra da kişilik testlerinin birçoğunun,yeterince belirgin olmayan sorulardan oluşması yaratmaktadır.

Kişiliğin ölçülmesi, başarının ölçülmesinden farklıdır. Başarının belirlenmesinde kişinin, önceden saptanmış olan bir standarda yaklaşma aşaması temel

alınmaktadır. Kişiliğin ölçülmesinde ise, deneğin kendine özgü düşünsel ve duygusal süreçlerine, tepkilerine, anlayışına, uyaranları seçişine bakılmaktadır. Her bireyin kendine özgü kişilik özellikleri, buna göre belirlenmektedir.

Kişiliği ölçme ve değerlendirme amacıyla bugüne değin, çok sayıda test geliştirilmiştir. Ancak, bugün kişiye ilişkin bir karara temel oluşturması istendiğinde birkaç kişilik envanteri ile, aşağıda açıklanacak olan belli başlı yansıtma testleri dışındaki kişilik test ve envanterlerini az kullanma eğilimi vardır. Çünkü, kişilik testlerinin birçoğunda, yukarıda da değinildiği gibi, yeterince belirgin olmayan sorular yer almaktadır. Örneğin, "Yoksul ülkelerdeki yaşam koşullarıyla ilgili bir belgeseli izlerken büyük üzüntü duyar mısınız?" biçimindeki bir soruda geçen "büyük üzüntü" sözünden, herkes aynı anlamı çıkarabilir mi? Büyük üzüntünün alt sınırı nasıl belirlenecektir? Ayrıca sorular, her deneğe uygun olmayabilmektedir. Bir başka düşündürücü nokta da birçoğu uydurmaca durumları soruşturan sorulardan, kişinin tipik davranışlarını belirlemesinin beklenmesidir. Oysa, uydurma bir olaya kâğıt üzerinde verilen yanıtla, benzer olayı yaşarken gösterilen tepki başka olmaktadır.

Kişilik testlerinin, bireye ilişkin karar vermek gerektiğinde sıklıkla kullanılmasından cayılmasına karşılık, bilimsel araştırma amacıyla kullanımları son yıllarda artış göstermiştir (Cansever, 1982).

Bu nedenle aşağıda, Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanteri, Edwards Kişilik Envanteri, Cattel Kişilik Envanteri, Bell Kişilik Envanteri; daha sonra da "Yansıtma Testleri" başlığı altında, öbür önde gelen kişilik testleri tanıtılacaktır.

Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanteri: Minnesota Kişilik Envanteri 'nin, psikolojik testler arasında **özel** bir yeri vardır. 1940 yıllarında ruh hastalarının tanısında kullanılmak amacıyla geliştirilen bu testteki sorular, gözlenebilen davranışların yanında, kişinin duygularını, inançlarını, bedensel yakınmalarını ve normal belirtilerini de ortaya çıkarabilmektedir.

Testte, 566 cümle yer almıştır. Baymur'un uyarladığı testteki cümlelerden birkaçı şöyledir (MEB Talim ve Terbiye Dairesi Test ve Araştırma Bürosu, 1961):

	Yanıtlar D	Y
10. Çoğu zaman boğazım tıkanır gibi olur	//	//
102. En çetin mücadelelerim, kendi nefsime karşıdır	//	//
151. Biri beni zehirlemeye çalışıyor	//	//
243. Hemen hemen hiçbir ağrı ve sızım yok	//	//
350. Yalnızken garip sesler duyarım	//	//
399. Kolay kolay kızmam	//	//

Denek, testte yer alan her cümlenin, kendi durumuna göre "doğru" ya da "Yanlış" olduğuna karar verecektir. Cümle (soru), kendi durumuna göre doğru ya da çoğu zaman doğru ise, yanıt kâğıdında D harfinin altına rastlayan aralığı karalaması gerekmektedir. Yanlış için de benzer yolu izleyerek Y'nin altını karalaması beklenmektedir. Cümle, deneğin durumuna uymuyor ya da bu konuda denek bir şey bilmiyorsa, yanıt kâğıdına bir işaret koymayacaktır.

Yanıtlar, hastalık hastalığı, çökkünlük, isteri, psikopatlık, erkeklik, kadınlık, paranoya, psikasteni, erken bunama ve toplumsal içedönüklük olmak üzere, 10 bölüme ayrılarak bir profile göre değerlendirilmektedir. Bu testi uygulayanlar, 70'in üzerindeki puanları, klinik açıdan anlamlı görürlerse de en yüksek 3;4 puanı özellikle incelemektedirler.

Testi yanıtlama sırasında, gerçekleri yadsıma, yalan söyleme, dikkatsizlik nedeniyle yanlış yanıtlama, 70'in çok üzerinde puan alma (normallerde görülüyor), 70'in çok altında puan alma (hastaların, savunmaya geçerek belirtileri yadsımaları durumunda görülüyor) gibi olağandışı yanıtları saptamak için özel anahtarlar bulunmaktadır.

Bugün, testin kimi sorularının modasının geçtiği ileri sürülmektedir. Bununla birlikte test, birden çok kez Türkçe'ye çevrilmiş; en son olarak da 1981'de Savaşır, bu testin Türk standardizasyonunu gerçekleştirmiştir.

Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanterini daha çok, kliniklerde klinik psikolog ya da ruh hekimi kullanmaktadır. Bununla birlikte test, deneğin başkalarına göre ne kadar heyecanlı, atak, içedönük vb. olduğunu anlaması amacıyla, rehberlik ve araştırma merkezlerinde, rehberlik hizmetleri bürolarında da kullanılabilecek niteliktedir.

Kimi zaman, deneğe belli gerçekleri açık bir biçimde gösterebilmek için, aynı test, "Nasıl olmak isterdin?" sorusuna yanıt vermesi amacıyla, deneğe yeniden uygulanabilmektedir. Bu yolla denek, kimi gerçeklerini daha net olarak görme olanağını elde etmektedir (Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanteri için bkz. Çağlar, 1981).

Edwards Kişilik Envanteri: Kısaltılmış adıyla, EPS; özgün adıyla Edwards Preference Schedule, Murray'ın listesinde yer alan 28 gereksinimden yararlanılarak, bir kişinin baskın gereksinimlerini ve güdülerini belirlemek amacıyla geliştirilmiştir.

Murray'ın listesindeki temel kişisel gereksinimlerin önemli ve anlaşılır olanları; alçalma, başarı, birlikte olma, özerklik, karşıt tepkide bulunma, dalkavukluk, savunuculuk, baskınlık, gösterişçilik, zarardan kaçınma, aşağılanmaktan kaçınma, saldırganlık, düzen, oyun, reddetme ve duygululuktur (Morgan, 1981).

Edwards, yansızlığı amaçlayarak geliştirdiği bu envanterde, her ikisi de istenebilir çiftlerin oluşturduğu maddelere yer vermiştir. Kişinin, bu çiftlerden birini seçmesi gerekmektedir.

Edwards Kişilik Envanteri, psikolojik danışmada yararlanılabilecek bir araçtır.

Cattel Kişilik Envanteri: Cattel, on altı temel kişilik özelliğini (faktörünü) incelemek için, Cattel Kişilik Envanteri diye andığımız "Sixteen Personality Factors Ouestionnaire"ı oluşturmuştur.

Cattel bu envanterle, kişilikte daha önce saptanan on iki temel nitelik ile dört ek niteliği aramayı amaçlamıştır. Envanterdeki bu nitelikler; siklotimi-dışadönüklük, surgency-desurgensy, bağımsız özyapı-bağımlı özyapı, duygusal duyarlık-sert olgunluk, paranoid şizotimi-güvenilirlik, boşvermişlik-pratiklik, düşünce inceliği-kabalık, kaygılı kuşkuculuk-sakin güven, köktencilik-tutuculuk, bağımsız kendine yeterlik-kararsızlık, istenç denetimi ve özyapı kararlılığı-sinirsel gerginlik' tir.

Bell Kişilik Envanteri: Bell, "Adjustment Inventory" adlı envanteri, kolej ve üniversite öğrencilerinin, aile çevresine uyum, sağlıkla ilgili uyum, toplumsal uyum, duygusal uyum ve genel uyum düzeylerini belirlemek amacıyla hazırlamıştır (1930-1934).

İçedönük, çekingen öğrencilerin, kimi durum ve koşullarda, özellikle toplumsal yaşamlarında, daha zor uyum sağladıkları ve duygusal bakımdan daha fazla sorunları olduğunu Bell, bu envanterle saptamıştır (Bkz. Çağlar, 1981).

Yansıtma Testleri

Yansıtma (projeksiyon) terimini ilk kez kullanmış olan Freud'a göre algı; **yaygın, seçici ve yansıtıcı**dır (1936). Örneğin, bir görünüme, yapılaşmış ya da yapılaşmamış bu uyarıcıya bakan kişi, bunlara karşı şu üç biçimde tepki yapmaktadır:

1. Kişi, bir görünüm ya da uyarıcıya karşı, öbür insanlarınkine benzer bir tepki göstermektedir **(yaygınlık)**. Algılamanın bu niteliği, bireyler arası anlaşmayı ve yaşam deneyimlerinin paylaşılmasını sağlamaktadır. Bu yolla renklerde; soğuk, sıcak, büyük, küçük vb. kavramlarda, genel bir görüş birliği oluşmaktadır.
2. Algı, seçici olabilmektedir. Bir kişi, bir görünüm ya da başka bir uyarıcının belirli yönlerine tepkide bulunurken, öbürü daha değişik yönlerini algılamaktadır **(seçicilik).** Örneğin, bir vitrini seyreden iki kadından, çanta almak isteyen, sadece vitrindeki çantaları görecektir; ikinci kadın, vitrine ayakkabı beğenmek amacıyla bakıyorsa, vitrinde ayakkabı dışında başka nelerin bulunduğunu ayrımsayamayacaktır.

3. Algı, yansıtmayı da içermektedir. Bir görünüm ya da uyarıcı, kendi özelliklerinden çok, kişinin iç dünyasıyla ilgili belli özel tepkilerin oluşmasına yol açabilmektedir. Kişi; öbür kişi ve nesnelerde, kendi ilgi, tutum, korku, kuruntu vb. özellikleriyle ilgili yanlar görmektedir **(yansıtıcılık)**. Örneğin, bulutlara bakan üç gençten biri, bir kıza âşıksa, bulutlarda sevgilisinin yüzünü görebilmektedir. İkincisi, denizci olmak istiyorsa, aynı bulutları, denizde ilerleyen bir gemiye benzetebilmektedir. Üçüncü genç, Avrupa'da öğrenim görmeye can atan birisi ise, bu bulutları, Avrupa anakarasına benzetebilmektedir. Söz konusu algılar, görünüme ilişkin özellikler olmaktan çok, bu kişilerin iç dünyalarını yansıtan izlenimlerdir

Bu testlerin dayandığı temel ilke, az yapılaşmış uyaranlarla karşılaşan deneğin, bu uyaranlara, kendi kişiliğinin devingen örüntüsü aracılığıyla yanıt vermesidir. Yansıtma kuramına göre "birey, evrenini, kendi varoluş biçimine temellendirerek" oluşturduğu için, onun her algısı, her eylemi, her söze ya da jeste dayanan anlatımı, kişiliğinin derin izlerini taşımaktadır (Samurçay, 1982) Bu yaklaşımla birey, türlü yorumlara elverişli yarım cümle, resim, mürekkep lekesi gibi uyaranlarla karşı karşıya getirilmektedir. Kişinin, bu uyaranlara karşı tepkileri saptanıp yorumlanarak, onun süreklilik kazanmış olan güdü, duygu, tutum gibi kişilik özellikleri tanınmaktadır. Yansıtma, yaşamın her alanında yer almaktadır. Onun için, pek çok durum, bir yansıtıcı olarak kullanılabilmektedir.

Yansıtıcı testlerin amacı, bireyin bilgisinin, gördüğü eğitimin, edindiği deneyimlerin ya da kullanmakta olduğu yöntem ve tekniklerin etkisi olmadan, bunların kapadığı, göstermek istemediği kişilik özelliklerini ortaya çıkarmaktır. Örneğin, bir çağrışım testinde deneğe, yapılaşmamış bir uyaran olarak bir sözcük verilmekte ve deneğin, verilen sözcüğün anımsattığı şeyleri hemen ve içinden geldiği biçimde söylemesi beklenmektedir

Mürekkep Lekesi Testi'nde de buna benzer bir beklenti söz konusudur. Denekten istenen, verilen lekeyi biçimlendirmesi ya da yapılaştırmasıdır.

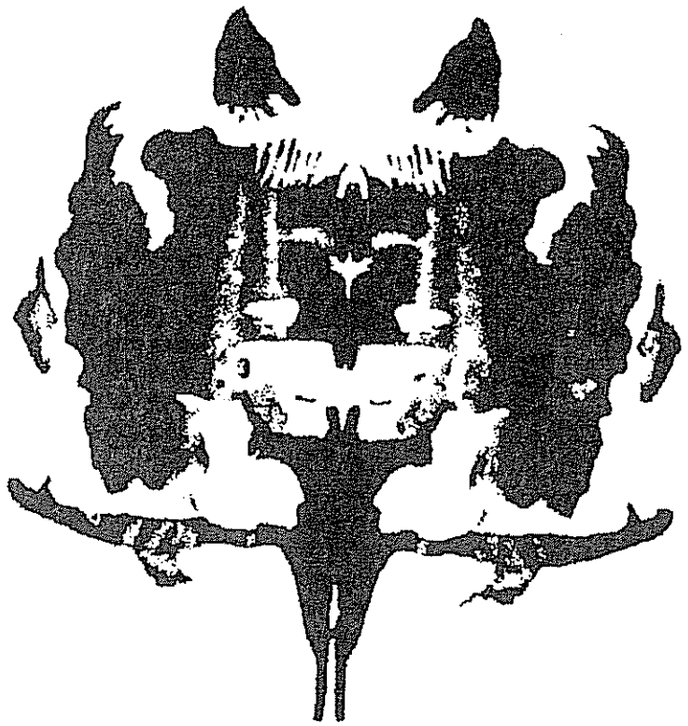
Bu tekniklerin bir başka üstünlüğü de deneğin, testlerin özelliğini ve sonuçlarının nasıl değerlendirileceğini bilmemesidir. Bundan ötürü denek, bu tekniklere tepki verirken, asıl eğilimini kolaylıkla değişikliğe uğratamamaktadır. Görüldüğü gibi yansıtma testleri, kişiliğin dıştan görünmeyen, gösterilmek istenmeyen yapısal örüntüsünü ortaya koymayı amaçlayan kişilik testleridir.

Yansıtıcı testlerin başlıcaları; Mürekkep Lekesi Testi, Konusal Algılama Testi, Beier Cümle Tamamlama Testi, Resim Yorumlama Testi, CAT, Goudenough (insan resmi çiz) Testi ve Ağaç Testi'dir.

Mürekkep Lekesi Testi: Kişiliğin karmaşık ve devingen yapısı ile aydınlatılmasında kullanılan Mürekkep Lekesi Testi'ni (Rorschach Testi'ni), İsviçreli Ruh Hekimi Harmann Roschach geliştirmiştir (1921)

Roschach, biçim algısını ölçmek için hazırladığı bu testle araştırmalar yaparken, belirli ruhsal rahatsızlıkları olan kişilerin, kendi kişilik yapılaşmalarının izlerini taşıyan bir algılama yaptıklarını görüyor. Bunun üzerine, bu testi normal ve normal dışı kişilerin ayırt edilmesinde kullanılacak niteliğe kavuşturuyor.

Daha sonra, Beck, Klopfer ve Rapaport'un geliştirdiği Mürekkep Lekesi Testi bugün, tanı amacından çok, kişiliğin ruhsal devingenliğinin (psikolojik dinamizminin) anlaşılması için kullanılmaktadır (Bkz Şekil 20)

Şekil 20. Mürekkep Lekesi Kartlarından Biri

Mürekkep Lekesi testi; beşi renkli, beşi siyah-beyaz olmak üzere, on mürekkep lekesi kartından oluşmaktadır. Mürekkep lekesini kullanmanın nedeni, deneğe, **yapılaşmamış bir uyarıcı vermek** ve deneğin bu uyaranı nasıl algıladığını; algılarının ne gibi çağrışımlara yol açtığını incelemektir. Algılanan uyarıcı ne denli yapılaşmamışsa, o uyarıcının anlamlandırılmasında kişilik özellikleri, o denli önemli bir etken olmaktadır

Algılanan uyarıcı, zihinde uyandırdığı çağrışımlara göre anlamlandırılıyor. Denek bu yapılaşmamış, anlamsız uyarıcıların kendi ruh dünyasında uyandırdığı imge, düşünce, anı, istek ve eğilimleri, bu uyarıcılara tepki olarak ortaya koyuyor. Başka bir deyişle, denek bu kartları, bilinçdışı imge, düşünce, anı, istek ve eğilimleriyle bağdaştırdığı biçimde yorumluyor. Buna göre, mürekkep lekesi kartlarına yapılan tepkileri, algının örüntüleniş biçimi ve bu örüntünün canlandırdığı çağrışımların neler olduğu açısından inceleniyor.

Deneklerde oluşan çağrışım süreçleri , her mürekkep lekesinin sayısız biçimlerde örüntülendirildiğini göstermektedir. Bununla birlikte, lekenin örüntülenmesinde, gerçeğin ön planda tutulması gereklidir. Genellikle algı çağrışım süreçlerini denetlemekte ve sınırlandırmaktadır. Gerçeğe uymayan örüntüler, algı ya da çağrışım etkinlikleri, hastalıklı (patolojik) süreçlerin varlığını göstermektedir. Uyaranın tam olarak değerlendirilmiş olması için, lekenin örüntülendirilmesinde, algılanan uyaranın sadece bir, iki yönü göz önüne alınmamakta,her yönüne dikkat edilmektedir. Deneğe kartlar, bu yaklaşımla uygulanmaktadır.

Verilişi, puanlanması ve yorumlanması zor olduğundan, bu testi gereği gibi ancak, klinik ruhbilimi alanında doktora düzeyinde uzmanlaşmış, çok yanlı bilgi ve deneyim kazanmış olan kişiler kullanabilmektedir. Mürekkep Lekesi Testi'ni uygulayanların ayrıca; psikanaliz, ruh hastalıkları ve öbür kişilik kuramları konularında geniş bir bilgi ve deneyime sahip olmaları gerekmektedir.

Konusal Algılama Testi: Kısa adıyla TAT (Thematic Aperception Test), kişinin öbür kişilerle ilişkilerini ve çevresine karşı takındığı tutumları; benzer deyişle, kişiliğinin daha çok toplumsal-ruhsal yanını belirlemeyi amaçlamıştır.

Testte otuz bir resim bulunuyor. Denekten, bu resimlere bakarak birer öykü anlatması istenmektedir. Resimler, bir oranda, yapılaşmamış olduklarından, denekler anlattıkları öykülerle kendi kişilik özelliklerini, bilinçlerinde değişikliğe uğratmadan açığa vurmuş olmaktadırlar.

Mürekkep Lekesi Test'inden sonra en çok kullanılan ve onun tamamlayıcısı durumunda olan TAT da öncelikle, "Denek, resimlere ilişkin uydurduğu öykülerle, kendi istek, gereksinim ya da korkularını yansıtır." varsayımına dayanmaktadır. Deneğin birinci kartla ilgili olarak, şu öyküyü anlatmış olduğunu varsayalım (Bkz. Şekil 21):

> "Resimdeki çocuk, keman çalmak istemiyor; ama, annesi zorla çaldırıyor. Çocuk, annesinin sözünü dinlemediği zaman, anne onu dövdüğü için bu zavallı çocuk kemana üzgün üzgün bakıyor."

Bu öyküsünden, deneğin, annesini çok sert bir kadın olarak algıladığı ve ondan her zaman ceza beklediği anlamı çıkarılmaktadır.

Şekil 21. Konusal Algılama Testi Kartlarından I ve IV

Testin dayandığı ikinci sayıltı, "her yapılan, söylenen, istenen şeylerin, devingen bir nedeni ya da anlamı olduğunu" savunan **ruhsal gerekircilik**tir. Söylenen, istenen şeyleri tek bir gücün değil, her zaman değişik güçlerin belirlediği kabul edilmektedir. Deneğin, bir öyküsünde anlattığı olay, onun o anda içinde bulunduğu durumun etkisine göre biçimlenirken, aynı zamanda bilinçdışı gereksinimlerinden de etkilenmektedir. Örneğin, işinde zorluk çeken bir denek, öyküsünde, TAT kartı IV'teki gencin, patronuyla anlaşamadığını ve bu nedenle üzüntülü olduğunu söylerse, bu karşılık ile hem o andaki kaygısını, hem de bilinçdışındaki bir kaygının; babasıyla anlaşmazlığının yarattığı tedirginliği açıklamış olmaktadır (Cansever, 1963)

Beier Cümle Tamamlama Testi: Yansıtma testlerinden biri olan bu test, geniş bir kullanım alanına sahiptir. Bireylerin ve grupların tutum ve duygularının incelenmesinde yararlanıldığı gibi, klinik çalışmalarda da kullanılmaktadır. Bu testle okul, iş yeri gibi ortamlarda sıklıkla rastlanan sorunlar da saptanabilmektedir.

Testin A ve B formu vardır. A Formu, 8 ile 16 yaşlar arasındaki çocuklara uygulanmaktadır. B formu ise, daha yukarı yaştakilere özgü bir testtir. A Formunda 56; B Formunda da 67 eksik cümle vardır (Bkz. Ek 22. Beier Cümle Tamamlama Testi Form B).

Örneğin, A Formunda yer alan eksik cümlelerden birkaçı şöyledir:

1. Büyüdüğüm zaman .....
12. Öğretmenler .....
34 Cezalar ve yasaklar .....
56 Hayatta olmak istediğim şey .....

Beier Cümle Tamamlama Testı'nin dayandığı temel varsayım, öbür yansıtma testlerininki gibidir. Birey, bu test aracılığı ile, bir ölçüde belirsiz bir uyarıcı karşısında kendi ilgilerini, duygularını, tutumlarını, isteklerini, üzüntülerini ve kişiliğinin öbür önemli özelliklerini yansıtmaktadır. Eksik cümleleri tamamlarken, genel durumunun yanı sıra, iç durumunu da yansıtan tepkilerde bulunmaktadır.

Beier Cümle Tamamlama Testi'nin üstünlükleri, söyle sıralanabilir:

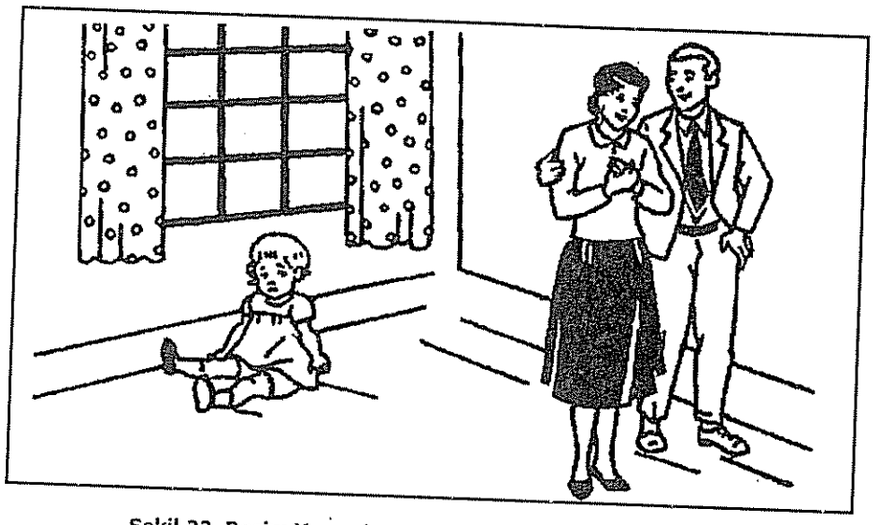
1. Uygulanması özel bir uzmanlığı gerektirmektedir. Uygulama süresi açısından oldukça ekonomiktir. Bu test kolaylıkla değerlendirilmektedir. Bireyin duygu, tutum ve kaygıları konusunda çabuk ve oldukça doğru bir bilgi vermektedir.
2. Bireyin kişisel dünyasına ilişkin sorunlarının ortaya çıkarılmasını sağlamaktadır.
3. Sağırlık, topallık gibi sakatlıkları, verem gibi hastalıkları bulunan kişilerin tutum, duygu ve sorunlarını kolayca ortaya çıkarmaktadır.
4. Öbür yansıtma testlerinden farklı olarak bu test, geçerlik ve güvenirliğinden bir şey yitirmeden gruplara da uygulanabilmektedir.
5. İyi, kötü ya da doğru, yanlış biçiminde yanıtlanmadığından, deneklerde fazla direnmeye yol açmamaktadır.
6. Uygulayıcının yan tutmasını önlemektedir.
7. Sağaltımın planlanmasında yararlanılabilecek ipuçları vermektedir.
8. Sağaltım sonundaki tutum ve davranış değişikliklerini değerlendirmek için de kullanılmaktadır.

(Beier Cümle Tamamlama Testi A ve B formlarını, bunların uygulanmasını; puanlama, çözümleme ve klinik uygulamalarının nasıl yapılacağını öğrenmek için Bkz, Çağlar,1981).

Resim Yorumlama Testi: Yansıtma testlerinden biri olan Resim Yorumlama Testi de algıların yansıtıcı özelliklerine dayanılarak hazırlanmıştır. Bu test, 5-6 yaşındaki çocuklara ve daha yukarı yaştakilere uygulanmaktadır. Testte 23 tane resimli kart, bir de boş kart vardır (Bkz. Şekil 22).

Resim Yorumlama Testi'nin dayandığı varsayımlar şunlardır;

1. Resmin öyküsünü anlatan kişi, kendini resimlerde ve öykülerdeki kahramanlardan birine benzetebilmektedir. Kendini benzettiği kişide kendi duygu, değer, gereksinim, korku, kuruntu gibi özelliklerini görmektedir. Öyküyü anlatan, kendini aynı cinsten kişiye daha kolay benzetmektedir.
2. Öyküyü anlatan kişi, resimdeki kahramanın belirleyici özelliklerine, kendi yaşamındaki kişilerin belirleyici özelliklerini de yakıştırabilmektedir. Benzer deyişle öyküyü anlatan, kendi yaşamına karışmış olan kişilerin davranışlarına ilişkin düşüncelerini, öyküyü anlatırken bilinçsiz olarak, öykünün kahramanlarıyla ilgili kişilere ya da şeylere yansıtmaktadır. İstenen de budur.

Şekil 22. Resim Yorumlama Testinden Bir Örnek (Ç-Y)

Böylece denek yaşamındaki önemli kişilerin tutum ve davranışlarını bu kişilere yakıştırmış, rollerini bunlara vermiş olmaktadır. Örneğin, "Anneler sevecen, babalar sert, yetkeci; öbür kişilerin kimisi yardımsever ya da reddedici, çocuklar iyi, yetişkinler kötü kişilerdir." gibi.

3. Öyküyü anlatan kişi, öyküsünde kendi dünyasına ilişkin görüşlerini yansıttığı gibi, öyküsüne konu ettiği çevreye ve olaylara da kendi tutumuna göre biçim verme eğilimindedir. Öyküye konu olan ortamı, iyimser ya da karamsar, acı verici, baskıcı ya da güzel, hoşnut edici düşünebilmektedir.

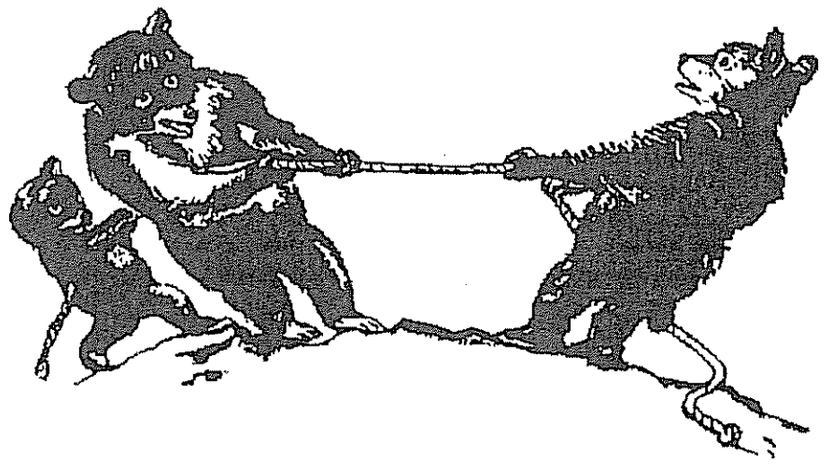
Resimle ilgili olarak anlattığı olayların gelişimini de kendine göre dile getirmektedir. Bu öyküler, deneğin görüş ve değerleriyle birlikte, onun geçmişine, içinde bulunduğu zamana ve geleceğe ilişkin görüşlerini de yansıtmaktadır.

Oldukça basit olan bu açıklamalar, resim yorumlama testinin temelini oluşturuyor. Uygulamacının asıl görevi, olanak ölçüsünde zengin bir protokol hazırlamak; yorumcunun görevi ise bu yansıtılanları bulup çıkarmak ve değerlendirmektir. Uyumlu kişilerin resimlere ilişkin anlattıkları öyküler, çoğu zaman, algının üç özelliğini; yani, yaygınlığını, seçiciliğini ve yansıtılanları içeriyor.

Resmin betimlediği asıl konunun dışına çıkmak, iyi gelişmemişliği, zekânın sınırlılığını ya da uyumsuzluğu ortaya çıkarıyor.

Resim yorumlama testini deneyimli uzmanlar uygulayabilmektedir.

CAT: 3-10 yaşları arasındaki çocuklar için hazırlanmış bir test olan CAT (Children Apperception Test), hayvanlara ilişkin sahneleri, insanlarla ilgili ortam ve insan etkinlikleri içinde gösteren on ayrı resimden oluşturulmuştur. CAT uygulamasında, standart uyarıcının algılanmasının bireyden bireye ayrım gösterdiği varsayımından yola çıkılarak kişiliği araştırma amaçlanmaktadır. Çıkış noktası, TAT ile aynıdır. Ayrım, onun yetişkinler için; CAT'ın ise çocuklar için hazırlanmış olmasıdır (Bkz. Şekil 23)

Şekil 23. CAT'tan Bir Örnek

CAT'ta resimler, çocuğun beslenme sorunlarına, sözel sorunlara karşı tepkisini ortaya çıkaracak biçimde düzenlenmiştir. CAT, bunlardan başka, çocuğun rekabet sorununu, anne babasına ve bunların yerine koyduğu kişilere karşı davranışlarını da aydınlatmaktadır.

Çocuğun bir grup içindeki, okuldaki, evdeki tepkilerini etkileyen etkenlerin saptanmasında bu testin başarıyla kullanıldığı görülmüştür

Psikanalizci, ruh hekimi, ruhbilimci, rehberlik ve psikolojik danışma uzmanı gibi öğretmen de bu testten yararlanabilmektedir

Bu test, oyun tekniği ile sağaltımda da kullanılmaktadır.

Kendine özgü bir uygulama biçimi olan bu test, çocukta bir dostluk havası yaratıldıktan sonra ona verilmekte ve ondan, testteki resimlerle ilgili bir öykü anlatması istenmektedir. Gördüklerinin neler olduğunu, hayvanların neler yaptığını anlatması beklenmektedir. Anlatma sırasında gerekirse çocuk desteklenmektedir.

Sekil 23'te görülen, CAT'tan alınmış olan resimde ipin bir ucunda bir ayı, öbür ucunda bir başka ayı ve bir yavru ayı bulunmakta; bunlar ipi kendilerine doğru çekmektedirler. Örneğin, bu resim çocuğa verildiğinde, yavru ayının kendi tarafında bulunan ayıyı, baba mı yoksa anne mi kabul ettiği gözlenmektedir.

Bu resimle ilgili olarak anlatılanlardan, saldırganlık korkusuyla birlikte ciddi bir kavga, çocuğun kendi saldırganlığı ya da kendi kendini yönetme istekleri-nin gerçekleştirilmesi eğilimleri ortaya çıkarılabilmektedir.

Kimi zaman ilgi, ipe yöneltilmektedir. İpin kopması, bir oyuncak olarak gürülebildiği gibi, bunu izleyen bir ceza korkusu ya da salt mastürbasyonla ilgili bir simge olarak da yorumlanabilmekledir.

Goodenough (İnsan Resmi Çiz) Testi: Çocuk resimleri, uzun yıllardır çocuğun kendi gereksinimlerini, kişilik özelliklerini, bilişsel gelişimlerini ve çatışmalarını değerlendirmede kullanılmaktadır. Bu konudaki ilk adımı, 1926 yılında Goodenough attı. Amacı, resim aracılığıyla çocuğun bilişsel gelişiminin düzeyini belirlemekti. Bunun için, resimde belirtilen özellikleri içeren ayrıntılı bir puanlama çizelgesi oluşturdu. Puanların toplamı zekâ yaşına çevrilip takvim yaşına bölündüğünde, zekâ bolümü elde ediliyordu.

Puanlama yöntemi, A ve B diye ikiye ayrılmıştır. Çocuğun çizdiği resimlerden konusu anlaşılamayan, amaçsız karalamalar, ne olduğu belirsiz çizgiler, ilkel kareler, üçgenler ve yuvarlaklar, **A sınıfını** oluşturmaktadır. Çocuk, bunlarla ilgili bir açıklama yapamazsa bunlara 0 ya da 1 puan verilmektedir. Konusunun ne olduğu belli olan resimler ise **B sınıfını** oluşturmaktadır. Bu resimlerdeki baş, yüz ayrıntıları; beden ve ayrıntıları; kollar, bacaklar, eller, parmaklar ve bunların bedene bağlanması, oranları, boyutları, bakışımsal durumları ve yandan görünüşü gibi özellikler, dikkat ve titizlikle puanlanmaktadır.

Bu testin kuralları ve puanlanması, el kitabı aracılığı ile öğrenilemeyecek kadar karmaşıktır. Bir klinik ruhbilim öğrencisinin, bir İnsan Çiz Testi'nin uygulama yöntemini öğrenmesi için, denetim altında yürüttüğü stajı süresince uğraşması gerekmektedir.

Kısa sürede ün kazanan; okullarda, kültürel karşılaştırmalarda, ruhsal sorunları olan çocukların değerlendirilmesinde en çok kullanılan tekniklerden biri durumuna gelen Bir İnsan Çiz Testi ile ilgili olarak zamanla, farklı uygulamalar ve puanlama biçimleri geliştirilmiştir.

Çocuktan, önce bir adam, sonra bir kadın, daha sonra da kendi resmini çizmesini isteyen Harris (1963), erkek resimlerinin ayrı puanlanmasını sağlayacak ölçütler geliştirdi

Kappitz (1968) ise "adam" değil, "bütün bir insan çiz" yönergesini getirdi. Kappitz'e göre bu test, hem çocuğun gelişmesine hem de duygusal dünyasına ilişkin bilgi vermektedir. Bu araştırmacı, önceki deneylerden de yararlana-

rak gelişme ile ilgili ölçütler belirlemiş ve her yaş düzeyindeki resimlerde hangi özelliklerin bulunması gerektiğini saptamıştır

1926'dan bu yana, çocuğun bilişsel yeteneğini ve ruhsal sorunlarını değerlendirmede kullanılan bu testin bilişsel yetenekten çok, bilişsel gelişme ve olgunluğu oldukça güvenilir düzeyde değerlendirdiği; bu test aracılığı ile saptanan zekâ bölümünün ise güvenilir olmadığı belirtilmektedir Testin zekâ testi olarak kullanılmaması gerektiği, klinik ruhbilimciye çocuğun yüzeysel sorunlarına ilişkin kabataslak bilgi verebileceği, önemli belirtiler sezilirse bunların daha güvenilir ve geçerli yansıtma testleriyle desteklenmesinin uygun olacağı vurgulanmaktadır (Cansever, 1982)

Ağaç Testi: Ağaç Testi de "İnsan Resmi Çiz" testi gibi yansıtma tekniğine dayanmaktadır. Testi, Emile Junker ortaya koymuş; İsviçre' de Lucerne Deneysel Psikoloji Enstitütüsü'nde K. Koch, geliştirerek standartlaştırılmıştır.

Test şöyle uygulanıyor: Test uygulanacak çocuğa normal büyüklükte bir kâğıt ve bir kurşun kalem veriliyor. Çocuğa, "Bir ağaç resmi çiz; ama, bu bir çam ağacı olmasın " deniyor. Çam ağacı, simetrik kenarlarla temsil edildiği için psikanalitik yoruma olanak tanımamaktadır.

Çocuk, resmi bitirdikten sonra resim, belli kurallar çerçevesinde değerlendiriliyor Bu amaçla, resimdeki ağacın gövdesine, dallarına, yapraklarına, meyvelerine, resmin sayfadaki yerine bakılıyor.

Deneğin yaptığı resim şöyle değerlendiriliyor:

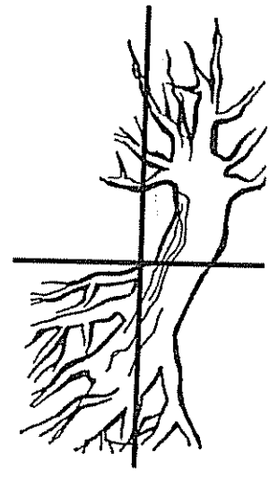
- Yukarıya doğru yükselen her şey düşünsel etkinliklere kanıt sayılıyor. Aşağıya doğru inen her şey de bilinçaltı eğilimlere yönelişin (içgüdülerin ve duyguların egemenliğinin) birer işareti sayılıyor.
- Kâğıdın ortasından geçen dikey çizginin solunda kalan her şey, geçmişle olan bağıntıyı; anılara, çocukluk yıllarına verilen önemi, içedönüklüğü, kişiliğin olumsuz yönlerini belirtiyor.
- Kâğıdın ortasından geçen dikey çizginin sağında kalan her şey, kişinin olumlu yönlerini, yeteneklerini, başarılarını, düşüncelerini geleceğe yönelişini, umut ve isteklerini gösteriyor
- Ağaç gövdesinin köklere yakın bölümünün, ana gövdeye oranla geniş tutulması,kavrama ve öğrenme yavaşlığını gösteriyor.
- Ağaç gövdesini oluşturan çizgilerin birbirine koşut olması söz dinler ve uyumlu olma, eğitsel zorluk yaratmama olarak yorumlanıyor.
- Ağaç gövdesinin kesik kesik çizgilerden oluşması, duygusal incelik, aşırı duyarlılık, duygusal kırılganlık, bozuma uğratılmış olma diye anlamlandırılıyor
- Başlangıçtan uçlara doğru kalınlaşan dallar, duygusal kabalığı, incelikten yoksun davranışların varlığı olarak niteleniyor

- Ağaç testi, çocukların iç dünyalarını daha başarılı biçimde yansıtmaktadır.Yapılan resmin, kalıplaşmamış, düşünülmeden yapılmış bir ağaç olması, yansıtıcılık değerini artırmaktadır Bir yere bakılarak, kopya edilerek yapılan ağaç resimleri, o resmi yapanın kişiliğini yansıtmamaktadır.

Şekil 24'teki ağaç resmi, elli yaşlarındaki bir erkek deneğindir. Ağacın toprağın altında kalması, görünmemesi gereken kökleri de çizilmiş. Hem de kökler, güçlü bir biçimde derinliklere doğru uzanmışlar. Kâğıdın derinliği tümüyle kullanılmış. Bu, deneğin duygu ve düşüncelerinde içgüdülerinin etkisi olduğunu; ancak, bunun, davranışlara sağlıklı ve tutarlı biçimde yansıdığını gösteriyor.

Ağacın gövdesi de çok güçlü ve bütünlüğünü belirtecek biçimde yapılandırılmış İlk bakışta bile dayanıklı ve sağlam bir görüntü yansıtıyor.

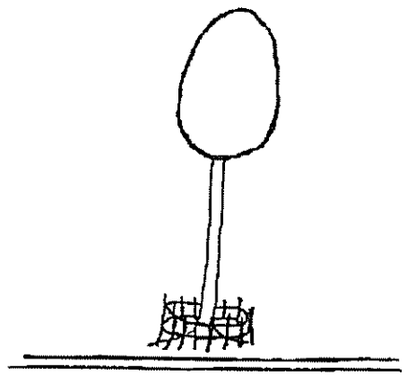
Gövdesinin, merkezden geçen dikey çizginin solunda yer alışı, deneğin geçmişe bağlılığını, içedönüklüğünü gösteriyor. Çelişki ve zayıflıklardan uzak bir özyapısı var Ancak, bazı duygusal sorunlarının olduğu kesin.

Şekil 24.Elli Yaşlarındaki Bir Adamın Çizdiği Ağaç Resmi

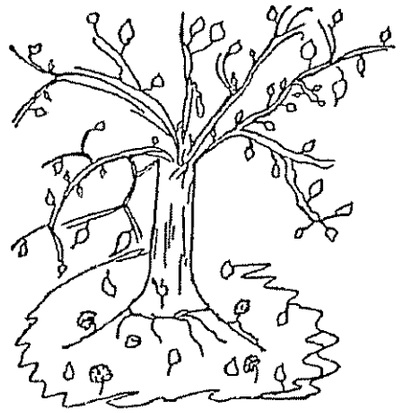
Dallar yükselirken, sağa doğru eğim kazanmış. Bunlar, deneğin, kendine bazı amaçlar, istekler aradığının kanıtlarıdır. Ama, ağaçta yaprak ve meyve yok. Bundan, adamın bu istek ve amaçlarından pek de umutlu olmadığı anlamı çıkıyor Çünkü ağaç, bir kış ağacı olarak yapılmış. Resim sahibi, nesnel düzeyde değil, düşünsel düzeyde bulunuyor İç dünyasında, nesneye yönelik etkilerden kurtulup düşünsel etkinliklerde bulunmayı amaçlıyor.

Aşağıdaki ağaç resmini on iki yaşında bir çocuk yapmış. Bu resim, güçlerini iyi yönlendiren başarılı ve zeki bir çocuğu simgeliyor. Bununla birlikte ilk görünüm, onun, işin kolayına kaçma eğiliminde olduğunu belirtiyor. Ağacın çevresini kuşatan çit, çocuğun aşırı bir esirgeme ile üzerine titrenerek büyütüldüğünü gösteriyor (Bkz. Şekil 25).

Şekil 25. On İki Yaşındaki Bir Çocuğun Çizdiği Ağaç Resmi

Şekil 26'daki ağaç resmini de on beş yaşlarında, oldukça ağır biçimde hastalanmış olan bir genç kız yapmış. Ağaç, ada biçimindeki bir alanla çevresinden koparılmış, ayrılmış. Bu gürünüm, genç kızın hastalığı nedeniyle daralan

Şekil 26.On Beş Yaşındaki Bir Kızın Çizdiği Ağaç Resmi

toplumsal ilişkilerini simgeliyor. Gövde, toprağa geniş bir alanda giriyor; ama, ağacın kökleri yok. Kesik çizgilerle oluşturulup, üzerinden geçilerek güçlendirilen gövde, onun kırgın ve üzgün olduğunu kanıtlıyor. Aşağıya doğru sarkan dallar ve yitirilen yapraklar, genç kızın yaşama direncini ve gücünü yitirmeye

başladığını yansıtıyor. Ancak, orta ve sağ yanda yukarıya doğru dikilen dallar, her şeyin daha bitmediğini, ileriye yönelik canlı umutların bulunduğunu ortaya koyuyor.

ÖĞRENCİ GELİŞİM DOSYASI (TOPLU DOSYA)

Hemen her okulumuzda bulunan öğrenci gelişim dosyaları, adından içeriğine birçok ayrılıklar göstermektedir. Bunların kimisi çok genel, kimisi ayrıntılı, kimisi de yanlış bir yaklaşımla hazırlanmıştır. Üstelik bunlar, gereği gibi işlenmemektedir (Orta Dereceli Okullardaki Rehberlik Çalışmaları Değerlendirme Raporu, 1972).

Dosyaların en tutarlı olanlarından ikisi, Milli Eğitim Bakanlığınca bastırılmış olan Öğrenci Kişisel Dosyası (1975) ile yine Bakanlıkça deneme niteliğinde uygulanmak üzere 16.12.1985 tarih ve 2201 sayılı Tebliğler Dergisi'nde yayımlanan Öğrenci Toplu Dosyası'dır.

Öğrenci gelişim dosyasından gereği gibi yararlanabilmek, bu aracın biçiminden, içermesi gereken bilgilere ve bunların hangi amaçla, nasıl kullanılacağına değin birçok sorunun yanıtlanabilmesine bağlıdır. Bu soruların başlıcaları, aşağıdaki altı başlık altında toplanabilir.

Öğrenci Gelişim Dosyası Nedir?

Bu dosya, öğrenciyi tanımaya yarayan, türlü teknik ve araçlarla öğrencinin gelişimine ilişkin okul rehberlik ve psikolojik danışma görevlilerince toplanan bilgilerin özetlenip yazıldığı, öğrencinin gelişim sürecinin anlaşılmasını sağlayan bir araçtır. Öğrencinin gelişiminin gidişi ve düzeyi ile ilgili özgün, somut ve belirleyici bilgileri içermesi gereken öğrenci gelişim dosyası, rehberlik ve psikolojik danışma için vazgeçilmez bir araçtır.

İyi Bir Dosyanın Özellikleri

İyi bir öğrenci gelişim dosyası, şu özellikleri taşımalıdır:

1. Dosyanın nasıl tutulacağına ve kullanılacağına ilişkin açıklamaları içermelidir.
2. Öğrencinin ilköğretimden yükseköğretime kadarki gelişim sürecini yansıtmalıdır. Dosyanın bu işlevi yerine getirmesi için, öğrencinin gittiği her yeni okul yönetimince bir önceki okuldan istenmeli, eski okul da bu isteği yerine getirmelidir.
3. Kullanışlı olmalıdır. Öğrenciye ilişkin bilgileri kısa sürede gözler önüne serebilmelidir.

4. Sağlıklı bilgileri içermelidir Birbirleriyle karşılaştırmaya olanak verecek biçimde yazılmış olan ölçme sonuçlarını, grafiğe dönüştürülmüş test puanlarını vb. verileri içinde bulundurmalıdır
5. Okulun kendi amaç ve gereksinimlerine özgü bir nitelik taşımalıdır. Örneğin, okul, belli bir işe ve mesleğe eleman hazırlıyorsa dosya, öğrencideki o iş ve mesleğe ilişkin gelişmelerin gidişini de yansıtmalıdır.

Her düzeydeki okulun, benzerlerinden yararlanarak kendi yapısına uygun bir dosya geliştirmesi beklenmektedir

Dosya Biçimleri

Bugün okullarımızda daha çok, aşağıda anılan ve tanımlanan dört ayrı biçimdeki öğrenci gelişim dosyasının kullanıldığı görülmektedir (Tan, 1992)

Karton Yaprak Tipi Dosya

Bu tip öğrenci gelişim dosyası, öğrenciyle ilgili tüm bilgileri, iki yüzünde taşıyacak biçimde hazırlanmış olan normal dosya büyüklüğünde bir karton yapraktan oluşmaktadır. Oldukça ekonomik olan ve kullanışlı bir yapısı bulunan bu biçimdeki dosyanın, gerekli bilgilerin tümünü açıklıkla yansıtamama olasılığı vardır.

İki Yaprak Karton Tipi Dosya

Bu tip dosya, karton yaprak tipi dosyadan biraz daha ayrıntılı bilgileri içerebilecek büyüklüktedir. Kapaklı dosya boyutlarındaki bu dosyanın dört sayfası da kullanılabilmektedir. Görüldüğü gibi bu dosya da ekonomik ve kullanışlı bir yapıya sahiptir. Karton yaprak tipi dosyadan daha çok bilgiyi içerebilmektedir.

Defter Tipi Dosya

Kullanım alanı en yaygın olan dosya, yukarıdaki iki tip dosyanın sınırlılıklarını taşımayan, defter tipi dosyadır Öğrenci gelişim dosyasında bulunması gereken tüm bölüm ve bilgilere bu tip dosyada rahatlıkla yer verilebilmektedir.

Kardeks Tipi Dosya

Bu dosya, bir klasör içindeki birden çok karttan oluşmaktadır Her kart, belli bir alana ilişkin bilgileri içermektedir. Başka bir deyişle, dosyada yer verilen her bölüm için ayrı bir kart kullanılmaktadır. Kardeks tipi dosya, gerektiğinde tüm dosyayı kullanmak yerine, istenen bilgi kartını kullanabilme olanağı gibi öbür dosya tiplerinde bulunmayan bir kolaylığı getirmektedir. Bunun yanında kartları bir arada bulundurmak, işlemek, yararlanılan kartı her zaman yerine koymak, dikkat ve zaman istemektedir.

Kardeks tipi dosya; ekonomik, olanakları elverişli olan, uygun yer ve zamanları bulunan, iyi bir gelişim dosyası kullanmak isteyen rehberlik ve psikolojik danışma görevlileri için oldukça yararlı bir dosya biçimidir.

Gelişim Dosyasında Bulunması Gereken Bilgiler

Öğrenci gelişim dosyasına yazılacak bilgilerin türü ve derinliği, her okulun kendi amaç ve olanaklarına göre değişmektedir. Örneğin, bir ilköğretim okulu ile bir ortaöğretim okulunun, bir endüstri meslek lisesinin amaçlan aynı değildir.

Bir öğrenci gelişim dosyasında bulunması gereken bilgiler, genelde şöyle belirlenebilmektedir (Gök, 1974; Öğrenci Kişisel Dosyası, 1975; M.E.G. ve S B. Tebliğler Dergisi, 2201, 16.2.1985):

Açıklama

Öğrenci gelişim dosyasında bir açıklama bölümüne yer verilmelidir Burada, dosyanın her bölümüne nelerin, nasıl yazılacağı özet olarak belirtilmelidir. Dosyayı düzenlemekle görevli kişiler için bu açıklama, bir anımsatma görevi yapmış olacaktır.

Kimlik ve Fotoğraf

Kimliğe ilişkin tanıtıcı bilgiler, öğrencinin nüfus kimlik cüzdanından sağlanarak gelişim dosyasındaki yerine yazılmış olmalıdır. Bu bilgilerde herhangi bir değişiklik olunca bu, zaman geçirilmeden dosyaya işlenmelidir

Dosyada öğrencinin bir de vesikalık fotoğrafı bulunmalıdır. Öğrenci, ilköğretimden ortaöğretime ve yükseköğretime geçtikçe dosyaya öğrencinin o yıl çekilmiş vesikalık fotoğrafı yapıştırılmalıdır.

Veli Sayfası

Bu sayfaya öğrenci velisinin adı, soyadı, işi ve adresi, hangi tarihte veliliği üstlendiği, öğrencinin nesi olduğu yazılarak imzası alınmalıdır. Öğrencinin velisi değişince aynı işlem yeni veli için de yinelenmelidir. Bu sayfanın, okul yöneticilerince izlenmesi gerekmektedir.

Devam Edilen Okullar ve Alınan Belgeler

Öğrenci gelişim dosyası, öğrencinin gittiği her okula arkasından gönderilmelidir. Ya da gittiği okul müdürlüğünce, öğrencinin önceki okulundan istenmelidir. Bu yolla, öğrencinin hangi okullarda okuduğu, dosyasında yer almış olmalıdır. Söz konusu sayfada öğrencinin geldiği okulun adı, getirdiği belgenin adı, tarihi ve kabul edildiği sınıf ve kabul tarihi, ayrıldığı sınıf ve ayrılış

tarihi, aldığı belgenin adı, tarihi ve numarası bulunmalıdır. Bu sayfa da okul yöneticilerince izlenmelidir.

Ailenin Toplumsal-Ekonomik Durumu ve Aile İçi İlişkiler

Öğrenci gelişim dosyasına yazılması gereken aile durumu ve aile içi ilişkiler konusundaki bilgilerin başlıcaları anne babanın adları, iş ve ev adresleri (adres değişiklikleri zamanında yazılmalıdır), doğum yerleri ve tarihleri, öğrenim durumları, meslekleri, aylık ya da yıllık kazançları, ailedeki çocuk sayısı ve çocukların yaş sırası, ailenin yapısı (anne ya da babanın evde bulunup bulunmaması, yokluğu, özlük-üveylik durumu, büyükanne, büyükbaba ya da akrabalardan birinin birlikte oturması gibi), evde konuşulan dil, anne babanın birbirleriyle ve çocuklarıyla ilişkileri konularında toplanan bilgiler oluşturmalıdır.

Bu bilgiler, birçok ipuçları verebilmektedir. Örneğin, ailenin adres değişikliklerine ilişkin bilgiler, çocuğun çevresine uyumu konusunda ipuçları verebilir. Sıklıkla yer deriştiren bir ailenin çocuğunun oturduğu semtte, okulunda arkadaşlıklar kurmasının ve bunun sağlayacağı toplumsal gelişimin engellenmiş olabileceği düşünülebilir.

Anne babanın doğum yerleri, ailenin geçmişine; yaşları da çocuk ile anne baba ilişkilerine ışık tutabilmektedir. Yaşlı anne baba ile genç anne babanın, çocuklarıyla ilişkilerinde ayrım beklenebilir.

Anne babanın öğrenim durumu, meslekleri ve ekonomik durumu da çocuk üzerinde etken olmaktadır. Bunlar, çocuğun okula karşı tutumunda, öğrenim ve meslek tasarımlarında belirleyici olabilmekledir. Örneğin, öğrenimlerini yarıda bırakmış ya da istediği dalda yapamamış bir anne baba, çocuklarıyla özdeşleşerek kendi heveslerini çocuklarında doyuma ulaştırmak amacıyla onları yeteneklerinin üzerinde bir başarıya zorlayabilmektedirler.

Ailedeki çocuk sayısı ve yaş sırası da tanınmak istenen öğrenciye ilişkin kimi ipuçları verebilmektedir. Çocuk sayısı, anne babanın oturduğu semt, kültürel (toplumsal-ekonomik) durumu, mesleği ve sağlık durumu ile birlikte değerlendirilince, önemli ipuçları elde edilebilmektedir. Çocuğun eğitsel, mesleksel ve kişisel gereksinimleri, ilgileri ile bu alanlara ilişkin sorunları, evdeki çalışma ve dinlenme olanakları arasında bir bağ kurmak olasılığı vardır.

Anne ve babanın özlük ve üveyliği, anne ya da babanın bulunmaması; evde büyükanne, büyükbabanın oluşu, çocuğun duygusal gelişimi ve toplumsal uyumu üzerinde rol oynayan bir başka etken grubunu oluşturmaktadır. Bunlar gibi evde konuşulan dilin, okulda kullanılan dilden farklı oluşu, okuma yazma ve konuşma güçlüklerinin kaynağını oluşturabilmektedir.

Aileye ilişkin bilgiler; öğrenci tanıma fişi, görüşme, psikolojik danışma, özgeçmiş, gözlem ve sorun tarama vb, teknik ve araçlarla elde edilebilmektedir (Bkz. Bölüm 9. Bireyi Tanıma Teknik ve Araçları)

Bedensel Gelişim ve Sağlık

Bu bölüme öğrencinin boyu, ağırlığı, geçirmiş olduğu hastalık ve kazalar, bunların yılları, sağlık anlayış ve alışkanlıkları, görme ve işitme durumu, süreğen, ya da sıklıkla görülen bedensel rahatsızlıkları, yapılan muayene sonuçları, aşıları vb. ile ilgili bilgiler yazılmaktadır. Her yıl yapılan bu tür saptamalar, çocuğun bedensel gelişim ve sağlık tarihçesini ortaya koymuş olacaktır.

Doktor muayenesi, ölçme, görüşme, psikolojik danışma; öğrenci tanıma fişi, gözlem, sorun tarama, özgeçmiş vb. ile bu konuya ilişkin sağlıklı bilgiler edinilebilmektedir (Bkz. Bölüm 9. Bireyi Tanıma Teknik ve Araçları).

Devinişsel Gelişim

Devinişsel gelişim dendiğinde, bireyin organlarının işleyişini denetim altına almada gösterdiği beceriklilikle ilgili gelişim anlaşılmaktadır. Devinim; sinir ve kas sistemlerinin eşgüdüm içinde çalışmasıyla gerçekleşiyor.

Devinişsel gelişimle ilgili olarak kişisel dosyaya öğrencinin organları arasındaki eşgüdüme, elinin ve parmaklarının gücüne, tepki hızına, dikkatine, iş yapma süresine, dengesine ve beden esnekliğine ilişkin bilgiler yazılmalıdır.

Bu bilgiler; gözlem yapılarak, kuvvetölçerden yararlanılarak, basit deneyler düzenlenerek, iş yapma süresi ölçülerek sağlanabilmektedir (Bkz. Başaran,1978)

Bilişsel ve Dilsel Gelişim

Öğrencinin anlama, anlatma, sorun çözme gücüne ve unutma durumuna ilişkin elde edilen bilgi özetleriyle, öğrenciye uygulanan zekâ (genel ve özel yetenek) testlerinin sonuçları, bu bölüme yazılmalıdır. Uygulanan testler; testin adını, tarihini, testten alınan puanı, öğrencinin doğum tarihini, zekâ yaşını, yeteneklerini gösteren bir çizelgede belirtilmelidir.

Öğrencinin konuşma gelişiminin ağır mı, yoksa normal bir gidiş mi gösterdiğine; sözcük dağarcığına; sürçme, tutukluk, pepemelik, kekemelik gibi dil engelleri gösterip göstermediğine ilişkin bilgiler de buraya yazılmalıdır.

Yetenek testlerinin yanı sıra; öğrenci tanıma fişi, özgeçmiş, sorun tarama, görüşme, psikolojik danışma, gözlem, okuma yeteneği testleri vb. ile bilişsel ve dilsel gelişim saptanabilmektedir (Bkz. Bölüm 9. Bireyi Tanıma Teknik ve Araçları).

Toplumsal - Duygusal Gelişim

Öğrencinin doğumundan bu yana toplumsal gelişim düzeyinin nasıl olduğu, şu sorulara yanıt bulunarak belirlenebilir:

- Daha çok neşeli mi yoksa durgun, asık yüzlü müdür? Anne babasına, kardeşlerine karşı sevgi bağının niteliği nedir?
- Gereğinden fazla bağlı olduğu ya da sevmediği kimseler var mı?
- Olaylara karşı aşırı ilgili midir, yoksa ilgisiz mi kalmaktadır?
- İsteklerini çevresindekilere zorla kabul ettirmeye kalkışır mı?
- Kendine güven derecesi ne kadardır?
- Sinirlilik, uykusuzluk; altını ıslatma, uykuda yürüme, kıskançlık, bencillik, yalancılık, tik, şiddetli korku, nefret, dil tutukluğu, kabalık, kavgacılık, yıkıcılık, utangaçlık, kindarlık, inatçılık gibi belirtiler gösteriyor mu?
- Ailesi, kendisine nasıl bir disiplin yöntemi uygulamaktadır? Erin olmuşsa, erinliğe hangi yaşta ulaşmıştır?
- Erinlik konusunda önceden aydınlatılmış mıdır?
- Cinselliğe karşı tepkileri nelerdir?
- Oyuna düşkün müdür? Hangi oyun ve oyuncakları yeğlemektedir? Oyunda üyeliği mi yoksa önderliği mi yeğlemektedir?
- Oyun arkadaşlarıyla ilişkileri nasıldır?
- Oyunlarda kendisinden küçüklerle mi, yaşıtlarıyla mı, kendisinden büyüklerle mi, aynı cinsten kişilerle mi, yoksa karşı cinsten olanlarla mı oynamayı yeğlemektedir?
- Arkadaşlarıyla, anne babası ve öğretmenleriyle ilişkileri nasıldır?

Bu amaçla psikolojik danışma, öğrenci tanıma fişi, özgeçmiş, istek listesi, sorun tarama, gözlem ve olay yazımı, dereceleme ölçekleri, toplumsal ilişki ölçümü, rol dağıtım tekniği, toplumsal oyun, ruhsal oyun, tutum ve kişilik testleri, yansıtma testleri vb. teknik ve araçlardan yararlanılabilmektedir (Bkz. Bölüm 9. Bireyi Tanıma Teknik ve Araçları).

Okul Eğitimi ve Başarı Durumu

Öğrencinin okul eğitimi ve başarı durumunu belirleyen bilgiler olarak gelişim dosyasına ilköğretim ile ortaöğretimin her sınıfındaki yıl sonu not ortalamaları, devam durumu, en çok ve en az başarılı olduğu derslere ilişkin bilgiler, ilgi duyduğu derslerle bu derslerde gösterdiği başarı arasındaki ilişki, öğretmenlerinin bu konudaki düşünceleri, kaç kişilik sınıflarda okuduğu, teşekkür ya da takdirname alıp almadığı konusundaki bilgiler yazılmalıdır.

Bu bilgiler; öğrenci işlerindeki kayıtlarla uygulanacak başarı testleri, derecelemeölçekleri, görüşme, psikolojik danışma, öğrenci tanıma fişi, gözlem, "kimdir bu?" tekniği, ilgi testleri, anket, özgeçmiş, sorun tarama vb. aracılıyla sağlanabilmektedir (Bkz. Bölüm 9. Bireyi Tanıma Teknik ve Araçları).

Sınıf ve Okul Dışı Etkinlikler ve İş Deneyimi

Öğrencinin her yıl katılmış olduğu eğitici kol etkinlikleri ve öbür eğitici çalışmalar ile buralarda üstlendiği görevler, oturduğu çevrede katıldığı etkinlikler ve çalıştığı işler, bunlara hangi düzeyde ilgi gösterdiğini ve katıldığını belirten kanıtlar, kişisel dosyada bu başlık altında yer almalıdır.

Gerek sınıf ve okul dışı çalışmaları gerekse iş deneyimi, öğrencinin ilgilerinin biçimlenip yönlenmesinde, yeteneklerinin gelişmesinde ve geleceğe yönelik planlarının oluşmasında etken olabilmektedir. Ayrıca öğrencinin çalıştığı işin başında gösterdiği tutumun, öbür kişilerle ilişkilerin tutarlı ve eksik yanlarının bilinmesi, onun okul içinde ve dışındaki uyum sorunlarının çözümüne yardımı kolaylaştırabilmektedir.

Bu konudaki bilgiler, özellikle gözlem, görüşme, psikolojik danışma ve okuldaki ilgili belgelerin incelenmesiyle sağlanabilmektedir (Bkz. Bölüm 9. Bireyi Tanıma Teknik ve Araçları).

İlgiler, Geleceğe Yönelik Planlar ve Mesleksel Eğilim

Öğrencinin uygulanan ilgi testleri, yapılan gözlem, görüşme ve psikolojik danışma, uygulanan istek listesi, dereceleme ölçekleri, rol dağıtım tekniği vb. ile saptanan tasarım, eğilim ve ilgileri buraya yazılmalıdır. Bunların başarı ve yetenekleriyle uygunluk gösterip göstermediğini inceledikten sonra öğrenciye, geleceğe yönelik planları ve seçmek istediği meslek konusunda gerekil önerilerde bulunulmalıdır.

Uygulanan Testler, Öbür Rehberlik ve Psikolojik Danışma Teknikleri ve Bunların Sonuçları

Burada, öğrenciye uygulanan kişilik, tutum, yansıtma, yetenek ve ilgi testlerinin adları, uygulandıkları tarih ve elde edilen sonuçlar yer almalıdır. Zekâ (yetenek) testlerinin sonuçları, "Bilişsel ve Dilsel Gelişim"; ilgi testlerinin sonuçları da "İlgiler, Geleceğe Yönelik Planlar ve Mesleksel Eğilimler" başlığı altında ayrıca değerlendirilmelidir.

Disiplin Durumu

Öğrencinin aldığı ödül ve cezalar, bunların tarihleri ve nedenleri, bu başlık altında belirtilmelidir.

Psikolojik danışma düzeyinde olmayan görüşmeler aracılığıyla da öğrenciyle ilgili birtakım bilgiler edinilmektedir. Bu yolla elde edilen bilgi özetleri de görüşme tarihi, görüşmeyi yapanın adı soyadı ve unvanıyla birlikte kişisel dosyaya yazılabilmektedir.

Psikolojik Danışma Sonuçları

Öğrenciye psikolojik danışma uygulanmışsa bundan elde edilen sonuçlar, bu başlık altında ayrıca özetlenmelidir. Bu özeti, psikolojik danışmayı yapan uzman hazırlamalıdır.

Öğrenciye ve Öğrenci Velisine Yapılan Öneriler

İlgili teknik ve araçlar kullanılarak elde edilen ve değerlendirilen bilgilerle sınıf öğretmenler kurulu kararı ve uzman görüşü olarak belirlenen öneriler, bu aşamadan sonra öğrencinin sorunlarını çözmesi ve kişilik gelişiminde yararlanması için kendisine ve velisine iletilmelidir.

Toplanmış olan bilgilerin ışığında, özellikle okul ve meslek seçimi konusunda somut öneriler saptanabilmektedir. Bu konularda gerekli kararları verme ve bu kararları gerçekleştirme yolunda gerekli adımları atma ise öğrenciye ve öğrenci velisine bırakılmaktadır.

Öğrenci Gelişim Dosyasını Kim, Nasıl İşlemelidir?

Öğrenci gelişim dosyasına girmesi gereken bilgileri kimlerin, ne zaman ve nasıl toplayacağı; bu bilgileri dosyaya kimlerin , nasıl yazacağı, okul rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri yürütme kurulunca, ilgililerin yetki sınırları göz önünde tutularak belirlenmektedir. Toplanacak bilgilerden hangilerini sınıf rehber öğretmeninin, hangilerinin rehberlik uzmanının işleyeceği açıklığa kavuşturulmaktadır.

Bu belirlemeye karşın bilgilerin dosyalara işlenişi sırasında duraksamalar ortaya çıkarsa, konu, okul rehberlik hizmetleri bürosunun üst yetkililerine iletilmeli ve sorun çözülmelidir.

Öğrenci gelişim dosyasına geçirilecek olan "anaçizgi" niteliğindeki anlamlı özetler, yıl boyunca toplanan ayrıntılı bilgilerin en az yılda bir kez gözden geçirilmesiyle elde edilmektedir.

Dosyaya geçirilen bilgiler, her yıl değerlendirilmeli ve yorumlanmalıdır. Öğrencinin bir programı, mesleği seçmesi gerekliğinde bu bilgilerden yararlanılarak öğrenciye ve velisine gerekli önerilerde bulunulmalıdır.

Öğrenciye ilişkin olarak elde edilen bilgilerin tümü, öğrenci gelişim dosyasına işlenmediği gibi ilgililere de açıklanmamaktadır. Bunlardan genellik taşıyanlar, dosyaya yazılmakta ve ilgililere açıklanmaktadır. Çok özel bilgilerin ise gizlilikleri korunmaktadır. Gizli kalması gereken bilgiler, hiç kimseye gösterilmemektedir.

Böyle bilgilerle ilgili yazılı belgeler de işleri bitince, örneğin, yakılarak yok edilmelidir. Bu tutum, rehberlik ve psikolojik danışma mesleğinin bir ahlak (etik) kuralıdır.

Dosyadaki Bilgiler Nasıl Değerlendirilmelidir?

Her yıl sağlanan ve gelişim dosyalarına geçirilen bilgiler, öğrencilere o yıl ve ertesi yıl ne gibi eğitsel, kişisel ve mesleksel rehberliğin yapılması gerektiğine ışık tutmaktadır.

Öğrencilerin yetenekleri ile başarıları karşılaştırıldığında **yetenekleri ölçüsünde başarı** gösteremedikleri anlaşılırsa, ortada bir eğitsel sorun var demektir.

Bu durum, okula ve yakın çevreye alışamamış olma; verimli çalışma yollarını bilememe vb. nedenlerden ileri gelebileceği gibi kişisel-toplumsal sorunlardan da kaynaklanmış olabilmektedir.

Hem bu amaçla hem de **kişilik gelişimine ve meslek seçimine yardım etmek** amacıyla kişisel dosyadaki bilgiler değerlendirilmelidir.

Öğrenci ailesinin toplumsal-ekonomik durum ve aile ilişkilerinden bedensel gelişim ve sağlığına; devinişsel, bilişsel, duyuşsal ve dilsel gelişimine, okul başarısına, sınıf ve okul dışı etkinliklerine; ilgileri, geleceğe yönelik planları ve mesleksel eğilimlerine; uygulanan psikolojik testlerin ve yapılan psikolojik danışmanın sonuçlarına dek öğrenci kişiliğinin nasıl yapılanmış olduğunu gösteren tüm bilgilerden, bu konuda yararlanılmaktadır.

Öğrencinin gereksindiği meslek rehberliği, dosyadaki bilgilerin tümünün değerlendirilmesi ile öğrencinin bulunduğu sınıfın düzeyi göz önünde tutularak karşılanmalıdır.

Görüldüğü gibi gelişim dosyasındaki bilgilerin değerlendirilmesinde çıkış noktası, **öğrencinin saptanan eğitsel, mesleksel ve kişisel-toplumsal gelişim gereksinimlerinin** neler olduğudur. Bu adımı, saptanan gereksinimlerini gidermede öğrenciye hangi yardımların, nasıl yapılacağının belirlenmesi izleyecektir.

Dosyadaki Bilgilerden Kim, Nasıl Yararlanmalıdır?

Sağlıklı yollarla, düzenli bir biçimde toplanarak öğrenci gelişim dosyasına yazılan bilgi özetleri, öncelikle öğrencinin kendini tanımasında, benimsemesinde ve benliğini güçlendirmesinde kullanılmalıdır. Kendini tanıyan öğrenci, yetenekleriyle başarıları arasındaki dengeyi ya da dengesizliği görerek geleceğine ilişkin daha gerçekçi planlar yapabilme ve kendini gerçekleştirme yolunda ilerleme olanağını elde etmiş olacaktır.

Öğrenci gelişim dosyasındaki bilgilerin ikinci yararı, eğitim etkinliklerinin bilinçle planlanmasına yardımcı oluşudur. Öğretmenler, öğrencilere ilişkin dosya aracılığı ile edindikleri bilgilerin ışığında, **her öğrencinin yetenek ve ilgileri doğrultusunda gelişmelerine yardım etme** olanağını bulacaklardır. Normal sınıflarda öğrenim gören öğrencilerin her birinin kendi yetenek ve ilgileri doğrultusunda gelişmelerini sağlayacaklardır.

Bu bilgiler ayrıca velilerin, çocuklarını daha iyi tanımalarına ve çocuklarının gelişimlerini sağlayıcı çabalarda bulunabilmelerine, okula daha çok yardım edebilmelerine olanak vermektedir.

Gerektiği gibi düzenlenmiş olan bir öğrenci gelişim dosyası, yükseköğretimde öğrenciye yardımcı olmada da yarar sağlamaktadır.

Elde edilen ve öğrenci gelişim dosyasına işlenen bilgiler öğrenciye, okul müdürüne, öteki yöneticilere, öğretmenlere ve velilere, her birinin konumuna göre, ayrı bir dille ve ayrı bir kapsamda iletilmelidir.

BÖLÜM 10

Rehberlik ve Psikolojik Danışma Örgütü ve Örgütün Görevlileri

20. Yüzyıl'da toplumsal hizmetler, önceki yüzyıllara göre çok çeşitlenmiş, karmaşık bir yapı kazanmış ve bunların birçoğu, uzmanlık dalı durumuna gelmiştir. Belirli bir iş, birçok kişinin ortak çabasıyla yürütülmeye başlanmıştır.

Bir iş kolunun kurulması ve bu alana ilişkin işlerin yürütülmesi için belli yasa, tüzük ya da yönetmeliklere dayanan; belli bir modeli, kendine özgü bütçesi bulunan bir örgüte gereksinim duyulmaktadır.

Rehberlik hizmetlerimizin okul düzeyinden Bakanlık düzeyine doğru örgütlenişi, yakın geçmişte (1983'te) sağlanabilmiştir. Bu hizmetlerin başarıyla yürütülebilmesi ise, gerekli inceleme ve araştırmaların yapılmasını, bunlardan elde edilecek bulgulara göre gerçekleştirilecek düzenlemeleri beklemektedir. Merkezden ana okuluna değin, rehberlik ve psikolojik danışma örgütü için gerekli olan rehberlik uzmanları yetiştirildiği; örgütün her aşamasındaki görev, yetki ve sorumluluklara tam bir açıklık kazandırıldığı zaman, örgüt içinde rahat bir iletişim ağı oluşacaktır. Bunun sonucu olarak da hizmetler, beklenen düzeyde başarıyla yerine getirilecektir (Bkz. Bölüm 4. Türkiye'deki Gelişmeler).

Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin, zincirleme ve ortaklaşa yürütülmesi gerekmektedir. Bu nedenle rehberlik ve psikolojik danışma programının başarıyla uygulanmasında bir ya da birkaç görevlinin yeterli olması, büyük bir önem taşımamaktadır. Rehberlik ve psikolojik danışmada görevli olan herkes, işbirliği anlayışı içinde, payına düşeni başarıyla yerine getirebilmelidir.

Ülkemizde ilköğretim ile ortaöğretim rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin merkez, il ve okul düzeyindeki en son örgütlenme biçimi, bu örgütte yer alan kurul ve kişilerin görevleri, Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu (1983) ile Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği (2001) 'nde belirtilmiştir (Bkz. Şekil 27) .

MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜKLERİNDE REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA HİZMETLERİ

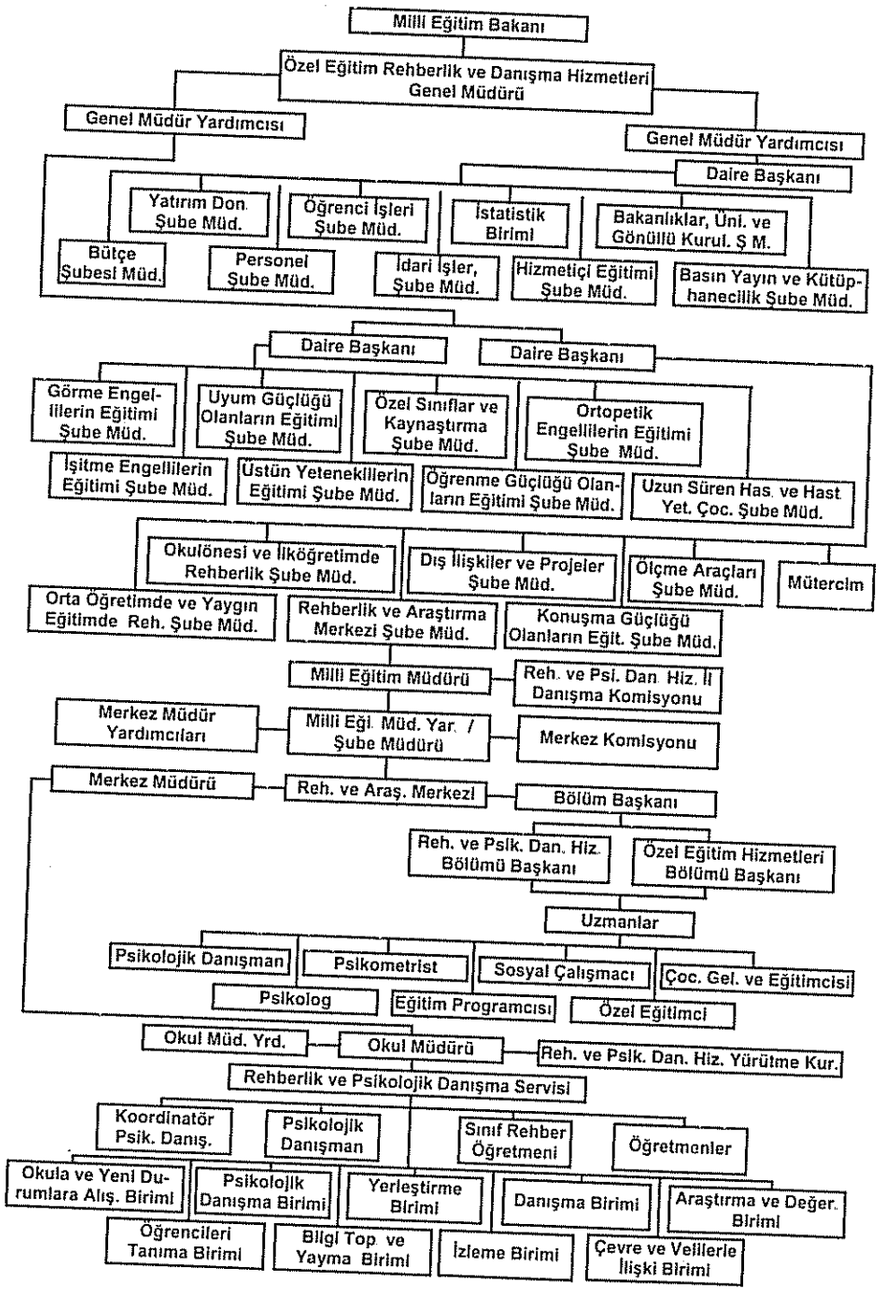
Milli Eğitim Müdürlüğü, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerini, il danışma komisyonu, rehberlik hizmetleriyle görevli milli eğitim müdür yardımcılığı / şube müdürlüğü ile yürütmektedir. Eğitim öğretim kurumlarındaki rehberlik ve psikolojik danışma servisleri, il ve ilçelerdeki rehberlik ve araştırma merkezlerine; onlar da milli eğitim müdür yardımcılıklarına / şube müdürlüğüne bağlıdır.

Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri İl Danışma Komisyonu

Bu komisyonun nasıl oluşturulacağı, hangi görevleri yerine getireceği, **Milli Eğitim Bakanlığı Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği** (2001) 'nde, aşağıda açıklanan biçimde belirlenmiştir.

Kuruluş ve Toplanma

Rehberlikte ve psikolojik danışma hizmetlerinin planlanması ve bu hizmetlere ilişkin kurumlararası işbirliğinin sağlanması amacıyla her ilde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri il danışma komisyonu kurulmaktadır. Sekreterya hizmetleri ildeki rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri bölümünce yürütülen komisyon, milli eğitim müdürlüğü ya da milli eğitim müdürü yardımcısının / şube müdürünün başkanlığında; (1) ilde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinden sorumlu milli eğitim müdür yardımcısı / şube müdürü, (2) illerde şube müdürleri, (3) rehberlik ve araştırma merkezi müdürü / müdürleri, (4) rehberlik ve araştırma merkezinin / merkezlerinin rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri bölüm başkanları, (5) ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarından seçilen birer okul müdürü, metropol illerde metropolü oluşturan ilçelerden birer okul müdürü,(6) değişik türdeki, eğitim öğretim kurumlarındaki rehberlik ve psikolojik danışma servislerinde çalışan en az üç psikolojik danışmandan oluşmaktadır (Madde 13) .

Şekil 27. Merkez, İl, Okul Rehberlik ve Psikolojik Danışma Örgütü

Komisyonun Görevleri

İl danışma komisyonu şu görevleri yerine getiriyor (Madde20):

1. Eylül ayı toplantısında, il ve illerde yapılması tasarlanan çalışmalara ilişkin gereksinimleri belirliyor; önerileri değerlendiriyor ve bunların gerçekleştirilmesi için karar alıyor.
2. Haziran ayı toplantısında il ve ilçelerde yapılan çalışmaları değerlendiriyor ve sonraki yıl için önerileri saptıyor. Alınan kararların bir ay içinde il rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri bölümünce Bakanlığa gönderilmesini sağlıyor.

Milli Eğitim Müdür Yardımcılığı / Şube Müdürlüğü

İl / ilçe genelindeki rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleriyle ilgili etkinliklerin bütünlük içerisinde planlanması, programlanması, eşgüdümü ve yürütülmesinden müdür yardımcısı / şube müdürü yetkili ve sorumludur. Bu görevlendirmede rehberlik ve psikolojik danışma alanında eğitim görmüş olanlar yeğlenmekte; bu nitelikteki elemanların bulunmaması durumunda ise, milli eğitim müdürlüğünce alanın özelliğine uygun bir görevlendirme yapılmaktadır (Madde17) .

Milli Eğitim Müdür Yardımcısının / Şube Müdürünün Görevleri

İl ve ilçelerde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinden sorumlu milli eğitim müdür yardımcısı / şube müdürü, şu görevleri yerine getiriyor (Madde 18) :

1. Bakanlık ile kurumlar arasındaki iletişim ve eşgüdümü sağlıyor; gelen yazıları ilgili kurumlara ulaştırarak bunların sonuçlarını izliyor.
2. İl ve ilçelerde rehberlik ve psikolojik danışma hizmeti veren kurumların bütçe işlerini yürütüyor.
3. Rehberlik ve araştırma merkezleri ile eğitim öğretim kurumlarındaki rehberlik ve psikolojik danışma servisleri işgörenlerinin gereksinimlerini belirliyor; yerel olanaklarla karşılanamayan gereksinimlerin Bakanlığa bildirilmesini sağlıyor.
4. Rehberlik ve araştırma merkezleri ile rehberlik ve psikolojik danışma servislerindeki işgörenlerin il içi atamalarında , komisyon üyesi olarak görev yapıyor; rehberlik ve araştırma merkezi müdürlüklerine, atamalara ilişkin bilgi veriyor.
5. Rehberlik ve psikolojik danışma hizmeti veren kurum ve servislerin açılması için gerekli inceleme, planlama ve değerlendirme çalışmalarını ve kuruluş işlemlerini yürütüyor.
6. Rehberlik ve psikolojik danışma hizmeti veren kurum ve servislerin yer, donatım, araç gereç gibi gereksinimlerini sağlıyor.

7. Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri il danışma komisyonuna katılıyor. Bu komisyonun sekreterya hizmetlerinin yürütülmesini ve alınan kararların zamanında Bakanlığa iletmesini sağlıyor.
8. Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri il danışma komisyonunda alınan kararların uygulanması çalışmalarını yürütüyor.
9. Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri çerçeve programlarının uygulanabilmesi için gereksinimlerin karşılanması, eşgüdümünün gerçekleştirilmesi gibi destek hizmetleri veriyor.
10. İlde, ilçede bulunan eğitim-öğretim kurumlarındaki yöneltme hizmetlerinin düzenlenmesini ve eşgüdümünü sağlıyor.
11. Rehberlik ve araştırma merkezince gönderilen rehberlik ve psikolojik danışma servislerinin yıllık rapor ve programlarını değerlendirme raporları ile rehberlik ve araştırma merkezine ait çalışma raporları ve programlarının incelenerek ekim ayı sonuna kadar Bakanlığa gönderilmesini sağlıyor.
12. Bölüm işgörenlerinin görev ve işbölümünü; rehberlik ve psikolojik danışma hizmeti veren kurumlar ve okullarla eşgüdümlü çalışmasını sağlıyor.
13. Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleriyle ilgili kurum, kuruluş ve üniversitelerle işbirliği yapıyor.
14. Rehberlik ve psikolojik danışma alanlarındaki gelişmeleri izliyor ve bunlardan hizmetlerde yararlanıyor.

REHBERLİK VE ARAŞTIRMA MERKEZİNİN İŞLEYİŞİ VE YÖNETİMİ

İşleyiş

Eğitim öğretim kurumlarındaki rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin etkin bir biçimde yürütülmesi için gerekli çalışmalarla ildeki özel eğitim gerektiren bireylerin tanılanması, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinden yararlandırılma çalışmaları il ve ilçelerde rehberlik ve araştırma merkezince yürütülmektedir (Madde21) .

Rehberlik ve araştırma merkezinin açılması için gerekli ölçütler, bir yönergeyle belirlenmektedir.

Kuruluş

Rehberlik ve araştırma merkezi müdürlüğü; (1) merkez müdürlüğü, (2) merkez müdür yardımcılığı, (3) rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri bölümü başkanlığı, (4) özel eğitim hizmetleri bölüm başkanlığı biçiminde oluşturulmuştur. Bir de merkez komisyonu bulunmaktadır

Merkez Komisyonu

Merkez komisyonu; yönetici, bölüm başkanları, uzman işgörenler ve psikolojik danışmanların tümünden oluşmaktadır (Madde 33). Komisyon, merkez çalışmalarının bütünlük içinde yürütülmesi ve eşgüdümün sağlanması için gerekenlerin görüşülmesi amacıyla müdürün başkanlığında yılda en az iki kez toplanmaktadır.

Komisyonun Görevleri

Komisyon şu görevleri yapıyor (Madde35):

1. Merkezin bölümlerinin çalışmasını programlarına göre değerlendiriyor. Gelecek yıla ilişkin bölüm çalışma programlarını inceleyerek karara bağlıyor.
2. Merkezin rehberlik ve psikolojik danışma, özel eğitim hizmetleri ile eğitim öğretim kurumlarındaki bu tür hizmetlerin geliştirilmesi için karşılanacak gereksinimleri, gerekli çalışmaları belirliyor ve alınacak önlemleri kararlaştırıyor.

Merkez Müdürünün Görevleri

İldeki / ilçedeki milli eğitim müdür yardımcısına: şube müdürüne karşı sorumlu olup merkezin ilgili mevzuata uygun olarak çalışmasını sağlayan merkez müdürü şu görevleri yerine getiriyor (Madde 23):

1. Merkez müdür yardımcıları arasında işbölümü yapıyor.
2. Merkezin bölümlerine, yetişimi bölüm hizmetlerine uygun olan ve deneyimli bir elemanı bölüm başkanı olarak görevlendiriyor.
3. İlgili bölüm başkanının görüşünü de alarak merkez işgörenlerini merkezin bölümlerinde görevlendirip işbölümü yapıyor.
4. Bölümlerin çalışmalarını izleyerek hazırladıkları program, rapor ve projeleri inceliyor, onaylıyor ve bunların sonuçlarını değerlendiriyor.
5. Merkezdeki psikolojik ölçme araçlarının, danışan dosyalarının ve diğer kayıtların güvenlik ve gizliliği ile standartlara uygun kullanılmasını sağlıyor.
6. Bölümler arası çalışmaların eşgüdümünü gerçekleştiriyor.
7. Merkezin yıllık çalışma programı ve raporuna; rehberlik ve psikolojik danışma servisinin yıllık rapor ve programlarının değerlendirilmesine ilişkin raporu eylül ayı içinde, bulunduğu ilin ya da ilçenin rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri bölümüne gönderiyor.
8. İş görenlerin adaylıklarının kaldırılması işlemlerini yürütüyor; merkez elemanlarının yetişmelerini sağlıyor.
9. Merkez komisyonuna başkanlık ediyor; alınan kararlar doğrultusunda gerekli çalışmaları yürütüyor.

10. Yeni gelişmeleri izliyor; hizmetin kalitesini yükseltmek için önlem alıyor.
11. Hizmetlerin ekip çalışması anlayışıyla yürütülmesi için önlemler belirliyor.
12. Merkezin çalışma alanındaki eğitim öğretim kurumlarının rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin yöneltme çalışmalarının planlanması ve değerlendirilmesini sağlıyor.
13. Merkezin işgören, özlük, bütçe ayniyat, demirbaş işleriyle gerekli araçgereçlerinin sağlanması çalışmalarını yapıyor.
14. Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri il danışma komisyonu toplantılarına katılıyor. Bu ekibe başkanlık ediyor; ekibinin amacına uygun çalışmasını sağlıyor.
15. Özel eğitim gerektiren öğrencilerin tanınmaları için tanılama, izleme ve değerlendirme ekibini oluşturuyor.
16. Merkezin tarama, tanılama, özel eğitim, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin yürütülmesinde il ya da ilçedeki ilgili kurum ve kuruluşların eşgüdümünü gerçekleştiriyor.
17. Merkezin bölümlerinin tarama, tanılama ve danışanlarla ilgili sağlık hizmetlerinin il ya da ilçedeki sağlık kurumlarıyla eşgüdümlü yürütülmesini sağlıyor.
18. İl ya da ilçedeki seminer ve kurs gibi hizmet içi eğitim etkinliklerinin yerel hizmet içi eğitim planına merkezin görevlileriyle ilgili konuların da alınmasını öneriyor, çalışmaları izliyor. Konferans, panel, sempozyum gibi etkinliklerin gerçekleştirilmesini sağlıyor; ilgili merkez elemanlarını bu etkinliklerde görevlendiriyor.
19. Harcamalarda merkezin ita amirliğini yapıyor.
20. Eleman yetersizliğinde alanıyla ilgili merkez etkinliklerine katılıyor.

Merkez Müdür Yardımcılarının Görevleri

Müdür yardımcıları, şu görevleri yapıyorlar (Madde 24):

1. Merkez işgörenlerinin işbölümünü gerçekleştirerek, müdürün onayından sonra işlerin yürütülmesini sağlıyorlar.
2. Bölümlerin gereksinimlerini belirleyerek, bunları sağlama önlemleri alıyorlar.
3. Bölümlerden gelen rapor ve yazıların yazılmasını sağlıyorlar.
4. İşgören, özlük, bütçe ayniyat, demirbaş hizmetlerinin düzenli olarak yürütülmesini gerçekleştiriyorlar.
5. Merkez müdürü bulunmadığında, merkez komisyonuna başkanlık ediyorlar.
6. Müdürün vereceği satın alma işlerini yapıyorlar.
7. Merkezin muayene, teslim alma ve sayım komisyonuna başkanlık ediyor; bunların işlemlerini zamanında gerçekleştiriyorlar.
8. Merkezin psikolojik ölçme araçları deposu, belgelik, kitaplık vb. yerlerinin düzenli olarak hizmete hazır olmasını ve korunmasını sağlıyorlar.

9. Merkezin tahakkuk memurluğunu yapıyorlar.
10. Müdür olmadığında müdürlüğe vekâlet ediyorlar.
11. Eleman yetersizliğinde, alanıyla ilgili merkez etkinliklerine katılıyorlar.
12. Merkez müdürünün vereceği, hizmetle ilgili diğer görevleri yapıyorlar.

Bölüm Başkanının Görevleri

Bölüm başkanı şu görevleri gerçekleştiriyor (Madde 27):

1. Bölüm işlerini planlıyor, eşgüdüm sağlıyor ve izliyor.
2. Gerektiğinde diğer bölümlerle işbirliğini sağlıyor.
3. Bölüm hizmetlerinden, alanıyla ilgili çalışmalara katılıyor.
4. Bölümün, araç gereç, kırtasiye vb. gereksinimlerini müdüre öneriyor.
5. Bölümle ilgili olarak düzenlenen yazı ve raporları inceleyip parafe ediyor.
6. Danışanlarla ya da bölümün diğer çalışmalarıyla ilgili konularda gerekli toplantıları yapıyor.
7. Bölümü ilgilendiren konularla ilgili kurs, konferans, seminer vb. etkinliklerle, katılımcıları müdüre öneriyor.
8. Üniversitelerin ilgili bölümlerinden staj, inceleme, araştırma için merkeze gelenlere, bölümüyle ilgili bilgi veriyor ve merkezdeki çalışmaları düzenliyor.
9. Merkez komisyonu toplantısında görüşülecek olan, bölümün yıllık çalışma programı, değerlendirme raporları, araştırma, proje raporları ve diğer ilgili kayıtların uygun biçimde tutulmasını sağlıyor.
10. Merkez müdürünün vereceği, rehberlikle ilgili diğer görevleri yerine getiriyor.

REHBERLİK VE ARAŞTIRMA MERKEZİNİN BÖLÜMLERİ VE BUNLARIN GÖREVLİLERİ

Merkezin rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri ile özel eğitim hizmetleri olmak üzere iki bölümü bulunmaktadır. Bölümlerle ilgili hizmetler, bölüm başkanlarınca yürütülmektedir. Bölümlerle ilgili uzmanlık düzeyindeki hizmetleri, altı ayrı dalın uzmanı vermektedir.

Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Bölümü Başkanlığı

Bu bölüm, bölüm başkanının sorumluluğunda, merkezin çalışma alanı kapsamına uygun sayıda psikolojik danışman , psikolog, psikometrist, eğitim programcısı ve sosyal çalışmacıdan oluşmakta ya da oluşması gerekmektedir (Madde 29).

Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Bölümü Başkanlığının Görevleri

Başkan, şu görevleri yerine getiriyor (Madde 30):

1. Önceki uygulama sonuçları ile ilgili görüşlerini de alarak, merkezin çalışma alanına giren eğitim öğretim kurumlarının özellik, kademe ve türlerine göre ayrı ayrı rehberlik hizmetleri çerçeve programı hazırlıyor. Bunları ders yılı başlamadan en az bir ay önce ilgili eğitim öğretim kurumlarına ulaştırıyor (Ek 23'te Ankara, İstanbul, İzmir, Adana, Erzurum, Bursa ve Eskişehir rehberlik ve araştırma merkezlerince 1993-1994 Öğretim Yılı için hazırlanmış olan rehberlik hizmetleri çerçeve programı incelenerek oluşturulan bir örnek bulunmaktadır).
2. Öğrencilerin zihinsel, toplumsal ve duygusal bakımdan kendilerini sağlıklı ve dengeli biçimde geliştirmeleri, özelliklerini tanımaları ve değerlendirmeleri, yapıcı ve yaratıcı olmaları konularında kendilerine mesleksel ve eğitsel rehberlik hizmeti verilmesi için rehberlik ve psikolojik danışma servisi elemanları ile üniversiteler ve ilgili kuruluşlarla işbirliği yaparak gurup rehberlik etkinlikleri programları hazırlıyor ve uygulanmasında okullara yardımcı oluyor.
3. Okul rehberlik ve psikolojik danışma servislerinden gelen öğrenciler ile değişik kurum ve kuruluşlardan gönderilen ya da kendi başına merkeze başvuran bireyleri kabul ediyor, onlar için dosya açıyor ve onlara gerekli psikolojik yardım hizmeti veriyor.
4. Yardım isteyenlere ilişkin toplumsal ruhsal ve başka bilgileri olabildiğince ilk elden sağlıyor. Kullanılacak psikolojik ölçme araçlarını bilimsel standartlarına göre uyguluyor.
5. Psikolojik yardım alanların aile, okul, arkadaş ve diğer toplumsal çevresiyle ilişkilerini değerlendiriyor.
6. Hizmet verilen öğrenci ya da diğer bireylerle ilgili bilgi ve kayıtları içeren bilimsel standartlara uygun birer danışan dosyası tutuyor.
7. Toplanan bilgilerin ışığında yapılan incelemelere dayanarak başvurana verilen rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerini değerlendiriyor, karara varıyor.
8. Değerlendirme sonucuna göre danışanlara rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri veriyor. Varsa meslek yetişimi uygun olan elemanlara gerekli bireysel ya da grupla psikolojik danışma hizmeti veriliyor. Uzman yoksa, ilgili kişi, ilgili kurumlara gönderiliyor.
9. Danışanlarla ilgili olarak merkez dışına verilecek bilgilerin bireyi ve ailesini olumsuz etkileyecek yanlış anlaşılmalara yol açabilecek bildirim ve yorum özelliği taşımamasına dikkat ediyor.
10. Çalışma alanları içindeki eğitim kurumlarında yönlendirme hizmetlerini servislerin ilgili kurum ve kuruluşların da görüşlerini alarak planlıyor; yürütülmesi için gerekli eşgüdümü sağlıyor.
11. Çevrenin gereksinimlerini belirlemek hizmetleri geliştirmek niteliği ve

verimi yükseltmek için görev alanına giren konularda araştırma yapıyor. Çalışmalarında bunların sonuçlarından yararlanıyor. Bunları yetkili ve ilgililere de iletiyor.

12. Öğrencilerin yönelebileceği üst öğrenim kurumları, iş alanları ile başka alanlardaki gelişimlerini destekleyen yayınlar hazırlıyor ve bunları eğitim öğretim kurumlarına ulaştırıyor.
13. Bir programa bağlı olarak eğitim öğretim kurumlarının rehberlik ve psikolojik danışma servislerini ziyaret ediyor; servis görevlilerine, okul yönetimine rehberlik ediyor; giderilmesi gereken gereksinim ve sorunlarını bölüm başkanına bildiriyor.
14. Eğitim öğretim kurumlarının gönderdiği yıllık çalışma programı ile çalışma raporunu inceleyip değerlendiriyor; sonuçlarını raporlaştırarak bölüm başkanına veriyor. Değerlendirme sonucunda belirlenen konuları, rehberlik ve psikolojik danışma servislerine de bildiriyor.
15. Görev alanındaki rehberlik ve psikolojik danışma servislerinin görevlileriyle düzenlediği toplantıda, belirlenen konuların görüşülmesini sağlıyor. Burada ortaya konulan sorunların çözümü için önlemler alıyor ve bunların sonuçlarını izliyor.
16. Psikolojik ölçme araçları ile diğer araç ve tekniklerin saptanıp çoğaltılması , sağlanması, geliştirilmesi ve servislere dağıtımı için il düzeyinde yapılacak çalışmaları planlıyor.
17. Rehberlik ve psikolojik danışma servis görevlilerini, okul yöneticileri, sınıf rehber öğretmenleri ve ailelerin rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleriyle ilgili becerilerini artırmak için konferans, panel gibi toplantılarla çeşitli hizmet içi eğitim etkinlikleri düzenleniyor. Gerektikçe üniversite gibi ilgili kuruluşlardan eleman sağlıyor.
18. Bölümün görevleriyle ilgili bilimsel gelişmeleri izliyor ve bunlardan uygulamalarda yararlanıyor.

Yeterli sayıda işgören bulunmadığında, bölümün elemanları, kendi mesleksel yetişim ve niteliklerine en yakın hizmetlerin yürütülmesinde görevlendiriliyorlar.

Psikolojik danışman bulunmayan eğitim öğretim kurumlarındaki rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri yürütme komisyonu toplantılarına, gerektiğinde bölümden ilgili bir uzman katılıyor.

Özel Eğitim Hizmetleri Bölümü Başkanlığı

Bu bölüm, bölüm başkanının sorumluluğunda, merkezin çalışma alanının kapsamına uygun sayıda özel eğitimci, psikolog, psikometrist, çocuk gelişimi ve eğitimcisi, sosyal çalışmacı ve psikolojik danışmanlardan oluşmakta ya da oluşması gerekmektedir (Madde31) .

Özel Eğitim Hizmetleri Bölümü Başkanlığının Görevleri

Özel eğitim bölümü hizmetleri başkanlığı, şu görevleri yapıyor (Madde 32):

1. Özel eğitimi gerektiren bireylerin saptanması için yapılan taramalarda yer alıyor.
2. Zihinsel, toplumsal ve duygusal uyumsuzluk, gelişim geriliği, öğrenme güçlülüğü, okul başarısızlığı, bedensel engeller gibi nedenlerle ailelerden, okullardan, sağlık kuruluşlarından ve diğer kurumlardan gönderilen danışanları kabul edip onlara birer dosya açıyor ve gerekli hizmeti veriyor.
3. Özel eğitim gerektiren çocukların tanılanmasını sağlıyor.
4. İlgili birim ve kurumların işbirliği ile ailelere özel eğitim konusunda bilgi ve rehberlik hizmeti verme çalışmalarını planlayıp uyguluyor, değerlendiriyor ve izliyor.
5. Özel eğitim kurumları ile kaynaştırma programı uygulayan okulların rehberlik ve psikolojik danışma servislerine, yönetici ve öğretmenlerine özel eğitim ve psikolojik danışma konusunda destek hizmeti veriyor.
6. Merkezin görev alanı içinde özel eğitim gerektiren öğrencilerin üst öğretim kurumlarına ve mesleğe yönelmeleri için eşgüdümü sağlıyor ve gerekli çalışmaları yapıyor.
7. Özel eğitim gerektiren çocukların gelişimlerini destekleyen bireysel ya da gurupla özel eğitim uygulamaları yapıyor.
8. Özel eğitim kurumlarının ve kaynaştırma programı uygulayan okulların rehberlik ve psikolojik danışma servislerince engelli öğrencilere verilen rehberlik hizmetlerine ilişkin program ve çalışmaları inceliyor.
9. Özel eğitim programları ve kaynaştırma programları uygulayan okulların işgörenlerinin özel eğitime yönelik bilgi ve becerilerini artırıcı konferans, panel ve başka hizmet içi eğitim etkinlikleri düzenliyor. Gerektiğinde üniversite ve ilgili kuruluşlardan eleman sağlıyor.
10. Hizmet verilen öğrenci ya da başka bireylerle ilgili olarak merkez dışına verilecek bilgilerde kişiyi ve ailesini olumsuz yönde etkileyecek yanlış anlaşılabilecek bildirim ve yorumların yer almamasına özen gösteriyor.
11. Bölümün görev alanına giren çevresel gereksinimleri belirlemek hizmetleri geliştirmek ve verimi artırmak amacıyla araştırmalar yapıyor. Bunların sonuçlarından yararlanıyor; bunları yetkili ve ilgililere iletiyor.
12. Bölüm etkinliklerinde kullanılacak psikolojik ölçme araçları ile diğer araç gereçleri belirlemek sağlamak ve geliştirmek için il düzeyinde yapılabilecek çalışmaları planlayıp yürütüyor ve sonuçlandırıyor.
13. Özel eğitim gerektiren öğrencilerin ailelerini ve eğitim kurumlarını destekleyen yayınlar hazırlayarak ilgililere ulaştırıyor.
14. Bölümün görevleriyle ilgili bilimsel gelişmeleri izliyor, uygulamalarda bunlardan yararlanıyor.

Uzmanların Görevleri

Merkezde uzman olarak psikolojik danışman, psikolog, psikometrist, eğitim programcısı, sosyal çalışmacı, özel eğitimci ve çocuk gelişimi ve eğitimcisi görevlendirilmektedir.

Psikolojik Danışmanın Görevleri

Merkezdeki psikolojik danışman, şu görevleri yapıyor (Madde 38):

1. Öğrencilerin ya da başka bireylerin kendilerini ilgileri, yetenekleri, mesleksel değerleri vb. yönleriyle tanımaları; mesleklerle ilgili bilgi edinmeleri, kendi özelliklerine hangi mesleklerin uygun olduğunu ayrımsanmaları, daha verimli çalışma alışkanlıkları edinmeleri; eğitimle ilgili sorunlarını ve güçlüklerini gidermeleri; çevreleriyle olumlu ilişkiler geliştirmeleri için psikolojik yardım hizmeti veriyor.
2. Çalışma alanındaki eğitim öğretim kurumlarının özellik, kademe ve türlerine göre ayrı olmak üzere, çerçeve programları ve etkinlik programlarının hazırlık çalışmalarını düzenliyor ve bu çalışmalara katılıyor. Bu çalışmaların ön hazırlığı için, kurumlarda daha önce yapılan uygulamaların sonuçları, kurumların özellikleri ve boyutları inceleniyor.
3. Psikolojik ölçme araçlarını standartlarına uygun biçimde uygulayıp değerlendiriyor; alınan sonuçlara göre gereken rehberlik hizmetini veriyor.
4. Rehberlik ve psikolojik danışma servislerinde gerçekleştirilecek yöneltme çalışmalarını düzenliyor.
5. Rehberlik ve psikolojik danışma servislerinin gereksinimini ve sonuçlarını saptayan çalışmaları yürütüyor.
6. Eğitim öğretim kurumlarından gelen rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri rapor ve programlarını inceleyip değerlendiriyor ve sonuçlarını genel bir rapor durumuna getiriyor.
7. Rehberlik hizmetlerine yönelik çeşitli araştırma, geliştirme çalışmalarına katılıyor.
8. Eğitim öğretim kurumlarının rehberlik ve psikolojik danışma servislerinde çalışan psikolojik danışmanlara rehberlik ediyor.
9. Psikolojik danışmanı olmayanlara öncelik tanımak koşuluyla, yönetici, öğretmen ve veliler için okulların ve öğrencilerin gereksinimlerinin ele alındığı toplantı, panel, konferans vb. etkinlikler düzenliyor, gerekli hizmet içi eğitim etkinliklerini öneriyor.
10. Alanı ve bölüm hizmetleriyle ilgili bilimsel gelişmeleri izliyor, uygulamalarında bu gelişmelerden yararlanıyor.
11. Merkezde meslek elemanlarıyla ekip çalışmaları yapıyor; görevlerine ilişkin kayıtları doğru olarak tutuyor.
12. Merkez müdürünün verdiği hizmetle ilgili başka görevleri de yapıyor.

Psikoloğun Görevleri

1. Olağandışı özellikleri, uyum güçlükleri, sorunları ya da özürleri bulunması nedeniyle incelemeye alınan danışanlar için gerekli psikolojik ölçmeleri gerçekleştiriyor. Uygun yöntem ve teknikleri kullanarak elde ettiği sonuçları değerlendiriyor.
2. Danışanlara kendi alanlarıyla ilgili psikolojik yardım hizmeti veriyor.
3. Danışanları gerektiğinde psikolojik yardım veren başka kurum ya da kuruluşlara yönlendiriyor.
4. Okullarda ve çevrede alanıyla ilgili araştırmalar yapıyor ya da yapılan araştırmalara katılıyor.
5. Alanının ve bölümünün hizmetleriyle ilgili bilimsel gelişmeleri izliyor. Uygulamalarında bunlardan yararlanıyor.
6. Merkezdeki meslek elemanlarıyla ekip çalışması yapıyor ve görevleriyle ilgili kayıtları uygun biçimde tutuyor.
7. Merkez müdürünün verdiği, hizmetle ilgili başka görevleri de yerine getiriyor.

Psikometristin Görevleri

Merkezde görevli psikometrist, şu görevleri gerçekleştiriyor (Madde 38):

1. Merkezin ve bulunduğu bölümün hizmetlerinin gerektirdiği psikolojik ölçme araçlarına ilişkin gereksinimleri belirliyor.
2. Gerekli psikolojik ölçme araçlarını yerel olanaklara göre geliştirme ve uygulama çalışmalarını yapıyor. Çalışmalar için gerektiğinde yönetime bir ekip oluşturmasını öneriyor.
3. Kullanılmakta olan psikolojik ölçme araçlarının geçerlik ve güvenirlik gibi niteliklerini izliyor, normlarını sağlıyor ve gerekli düzeltme çalışmalarını yürütüyor.
4. Merkezde ve bölümündeki inceleme ve tanılama için yapılan ölçme aracı uygulamalarına katılıyor.
5. Ölçme sonucunda elde edilen verileri işleyerek istatistiksel teknikler geliştiriyor.
6. Hizmet bölgesindeki psikolojik ölçme araçlarıyla ilgili hizmet içi eğitim etkinliklerine katılıyor. Gerektiğinde bu etkinlikleri gerçekleştiriyor.
7. Yönlendirme amaçlı rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerini düzenliyor, bu hizmetlerin psikometrik çalışmalarını yürütüyor ya da ilgili çalışmalara katılıyor.
8. Bölümün hizmetlerine ve psikolojik ölçme araçlarına ilişkin bilimsel gelişmeleri izliyor ve çalışmalarında bunlardan yararlanıyor.
9. Merkezin meslek elemanlarıyla ekip çalışması yapıyor ve görevlerine ilişkin kayıtları uygun biçimde tutuyor.
10. Merkez müdürünün verdiği, hizmetle ilgili başka görevleri de yapıyor.

Eğitim Programcısının Görevleri

Merkezde görevli eğitim programcısı, şu görevleri yapıyor (Madde 39):

1. Merkezin hizmet alanında kullanılan rehberlik programlarını içerik, uygulama ve ilgili araç gerecin uygunluğu vb. yönlerden sürekli izliyor, değerlendiriyor ve bunlardan elde edilen sonuçları merkezdeki ilgili uzmanlar ile eğitim öğretim kurumlarındaki rehberlik ve psikolojik danışma servislerine iletiyor.
2. Hizmet alanında öğrenciler ve veliler için gereksinim duyulan programları ve ilgili işgörenler için gerekli hizmet içi eğitim programlarını, ilgili alan uzmanlarıyla birlikte geliştiriyor.
3. Yönlendirme çalışmalarına ve okullardaki öğretim programlarındaki yönlendirmeye ilişkin rehberlik hizmetlerine yönelik çalışmalara katılıyor.
4. Programların uygulanışında ortaya çıkan sorunları araştırarak değerlendiriyor ve bunların sonuçlarını merkez müdürlerine iletiyor.
5. Merkezin rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerine ilişkin planlamalarını yapıyor ve hizmet alanının bu hizmetlerle ilgili gereksinimini inceleme ve araştırma çalışmalarına katılıyor.
6. Alanı ve bölümle ilgili bilimsel gelişmeleri izliyor; çalışmalarında bunlardan yararlanıyor.
7. Merkez elemanlarıyla ekip çalışması yapıyor ve görevlerine ilişkin kayıtları uygun biçimde tutuyor.
8. Merkez müdürünün verdiği, hizmetle ilgili başka görevleri de yapıyor.

Sosyal Çalışmacının Görevi

Merkezde görevli sosyal çalışmacı, şu görevleri gerçekleştiriyor (Madde 40):

1. Merkeze başvuran öğrenci, aile ve diğer ilgililerle görüşme yaparak gerekli bilgileri topluyor.
2. Merkeze gelen öğrenci ya da diğer bireyleri aile yapısı; bedensel, toplumsal, ruhsal gelişim; çocuk aile ilişkileri; eğitim; çevreye uyum gibi değişkenlere göre inceleyerek değerlendiriyor. Değişik toplumsal çalışma tekniklerini kullanarak sorunlarının çözülmesine yardım ediyor.
3. Merkeze gelen öğrenci ya da diğer bireylerin toplumsal ve ekonomik durumlarına göre çevrede yararlanabilecekleri eğitsel ve toplumsal hizmetleri araştırıp tanıtıyor.
4. Hizmetlerle ilgili konferans, seminer, gurup toplantısı, gezi gibi toplumsal etkinlikleri gerçekleştiriyor.
5. Hizmet alanında, toplumun ekonomik, toplumsal, kültürel vb. özellik ve gereksinimlerinin belirlenmesine ilişkin araştırmalar yapıyor; hizmetlerde yararlanılması için bunları ilgililere iletiyor. Bu çalışmalardan alanıyla ilgili olanlara katılıyor.

6. Merkezin tanıtılması ve diğer kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapılması çalışmalarına katılıyor.
7. Alanı ve bölüm hizmetleri ile ilgili bilimsel gelişmeleri izliyor; çalışmalarında bunlardan yararlanıyor.
8. Merkezdeki meslek elemanlarıyla ekip çalışması yapıyor ve görevlerine ilişkin kayıtları uygun biçimde tutuyor.
9. Merkez müdürünün verdiği, hizmetle ilgili başka görevleri de yapıyor.

Özel Eğitimcinin Görevi

Merkezde görevli özel eğitimci, uzmanlık alanı olan özür gurubunda şu görevleri yerine getiriyor (Madde 41):

1. Danışanların ayırıcı tanımlama çalışmalarına katılıyor.
2. Danışanların eğitim ve gelişimlerini sürdürmeleri için gerekli becerileri kazanmaları amacıyla bireysel bir gurupta sağaltım çalışmalarını yürütüyor.
3. Sürdürülen eğitim uygulamaları ve bireydeki gelişmeler konusunda değerlendirme sonuçlarına göre, danışanın kendisine, ailesine ve öğretmenlerine bilgi veriyor. Sağlanan gelişmelerin okul, aile vb. yerlerde de sürmesi için gereken eşgüdümü sağlıyor.
4. Danışanların özürleri, kişilik yapıları, gelişim özellikleri ile ilgili ve yeteneklerine uygun bireysel ya da grupta uygulanabilecek programları hazırlayıp uyguluyor, geliştiriyor ve elde edilen sonuçları değerlendiriyor.
5. Bu programların uygulanması için gerekli maddesel ortam ile araç gereci belirleyerek yönetime iletiyor.
6. Yürütülen etkinliklerin, çocukların gelişimlerine katkılarını değerlendirerek danışanı sürekli izliyor; gelişim durumlarını belli aralıklarla kaydediyor.
7. Danışanlarla ilgili eğitsel ve mesleksel yönlendirme, özür türü ve özellikler konusunda kararlar almak için alanın diğer uzmanlarıyla işbirliği yapıyor.
8. Ailelere, öğretmen ve öğrencilere özel eğitim yöntem ve teknikleri, eğitim materyalleri, bunların sınıf ve ev ortamında amaca uygun olarak kullanılması konularında bilgi veriyor.
9. Özel eğitime ilişkin bilimsel gelişmeleri izliyor ve bunlardan çalışmalarında yararlanıyor.
10. Çalışmalarını merkezdeki uzman elemanlarla ekip çalışması biçiminde yürütüyor ve görevlerine ilişkin kayıtları uygun biçimde tutuyor.
11. Merkez müdürünün hizmetle ilgili verdiği başka görevleri de yapıyor.

Çocuk Gelişimi ve Eğitimcisinin Görevleri

Merkezde görevli çocuk gelişimi ve eğitimcisi, şu görevleri yapıyor (Madde 42):

1. Danışanları bedensel, zihinsel, toplumsal, duygusal gelişimi bakımından inceliyor; danışanların gelişim ve yaş düzeyine uygunluk açısından değerlendiriyor.
2. Danışanların eğitsel sağaltım çalışmalarına, gelişim özelliklerine göre gelişimlerini değerlendirmek amacıyla onlara destek oluyor.
3. Danışanın gelişim ve eğitimini izliyor; beklenen gelişimi gösteremeyen çocuklara yardım için meslek elemanlarıyla işbirliği yapıyor.
4. Alanında ailelere ve öğretmenlere rehberlik ediyor; çocuk gelişimi ve eğitimi ile ilgili kitapçık hazırlama çalışmalarına katılıyor.
5. Gerekli gelişim ölçeklerinin oluşturulması çalışmalarında yer alıyor.
6. Alanında araştırma, inceleme yapıyor, gelişmeleri izliyor; görevlerinde bunlardan yararlanıyor.
7. Merkez müdürünün hizmetle ilgili verdiği başka görevleri de yapıyor.

EĞİTİM ÖĞRETİM KURUMLARINDA REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA HİZMETLERİ

Rehberlik ve Psikolojik Danışma Servisinin Kuruluşu

Resmi ve özel eğitim öğretim kurumlarında rehberlik hizmetlerini yürütmek üzere, **rehberlik ve psikolojik danışma servisi** kurulmaktadır. Bu servise öğrenci sayısına göre yeterli eleman atanması; hizmetin özelliklerine göre servise uygun maddesel ortam ve gerekli donatımın sağlanması gerekmektedir (Madde 43). Rehberlik ve psikolojik danışma merkeziyle eşgüdüm içinde çalışmaktadır (Madde 44) .

Psikolojik danışmanı bulunmayan eğitim öğretim kurumları, sınıf rehber öğretmenliğinin görev alanı içindeki hizmetleri, rehberlik ve araştırma merkeziyle işbirliği yaparak gerçekleştirmektedir. Kurum, bu işbirliğini, yürütme kurulu aracılığıyla yapmaktadır (Madde 44).

Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yürütme Komisyonu

Her eğitim öğretim kurumunda rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin planlanması, eşgüdümünün ve kurum içi işbirliğinin sağlanması amacıyla rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri yürütme komisyonu oluşturulmaktadır.

Komisyon, ders yılında birinci ve ikinci dönemin ilk ayı ile ders yılının son ayı içinde olmak üzere, en az üç kez toplanıyor. Ders yılı içinde okul müdürünün uygun gördüğü tarihlerde de toplanabiliyor.

Rehberlik ve psikolojik danışma servisindeki psikolojik danışmanlar, bu komisyonun sürekli üyesidirler. Diğer üyeler, her ders yılı başında öğretmenler kurulunda yeniden belirlenmektedirler.

Komisyon, okul müdürünün başkanlığında (1) müdür yardımcıları, (2) rehberlik ve psikolojik danışma servisi psikolojik danışmanları, (3) sınıf rehber öğretmenlerinden, her sınıf düzeyinde seçilecek en az birer temsilci, (4) disiplin kurulundan bir temsilci ve (5) okul öğrenci temsilcisinden oluşmaktadır.

Komisyonun Görevleri

Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri yürütme komisyonu, şu görevleri gerçekleştiriyor (Madde46):

1. Rehberlik ve psikolojik danışma servisinin hazırladığı yıllık program ve yürütme planını inceleyerek bu konudaki görüşlerini bildiriyor; uygulanması için gerekli önlemleri karara bağlıyor.
2. Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri yürütülürken yapılan çalışmaları ve ortaya çıkan sorunları inceleyip değerlendiriyor ve bunlara çözüm yolları belirliyor.
3. Öğrenciler, aileler, yöneticiler; öğretmenler ve psikolojik danışmanların eğitim ortamında sağlıklı ve uyumlu ilişkiler kurabilmesi için alınması gereken önlemleri görüşüp, yapılacak çalışmaları belirliyor.
4. Öğrencilerin eğitsel ve mesleksel yönlendirilmeleri ve eğitim öğretim etkinlikleri ile eğitsel etkinliklerden karşılıklı yararlandırılmaları için gerekli önlemleri alıyor ve yapılacak çalışmaları belirliyor.
5. Yapılan çalışmalarda birey, aile ve ilgili kurum ya da kuruluşlar arasındaki iletişim ve işbirliği için gerekli önlemleri saptıyor.

Psikolojik danışmanı bulunmayan eğitim öğretim kurumlarında gerekince rehberlik ve araştırma merkezinden bir uzmanın bu komisyona katılması sağlanmaktadır.

Okul Müdürünün Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetlerine İlişkin Görevleri

Okul müdürü rehberlik ve psikolojik danışmaya ilişkin şu görevleri yerine getiriyor (Madde 47):

1. Okulda rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin sağlıklı biçimde yürütülmesi için gerekli maddesel koşullar ile uygun çalışma ortamını hazırlıyor, kullanılacak araç gereci sağlıyor.
2. **Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri yürütme komisyonu**nu kuruyor ve buna başkanlık ediyor.
3. Okulun rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri yıllık programı ve yürütme planının hazırlanmasını sağlıyor ve uygulanışını izliyor.
4. Okulun öğrenci sayısına uygun psikolojik danışman gereksinimini belirleyerek bulunduğu ilin / ilçenin milli eğitim müdürlüğünün ilgili bölümüne bildiriyor.
5. Okulda birden fazla psikolojik danışman olduğunda, bunlardan birini eşgüdümcü olarak görevlendiriyor.
6. Okulda birden çok psikolojik danışman olduğunda, program, planlama, araştırma gibi birlikte yapılacak çalışmalar için rehberlik ve psikolojik danışmanlar arasında iş bölümü yapıyor. Bunu yaparken öğrenci sayısı, sınıflar, meslek yetişimi ve özel beceriler gibi ölçütleri göz önünde tutuyor. Ancak bu iş bölümünün dengeli olmasına ve hizmetlerin gerektirdiği eşgüdüm ve bütünlüğün bozulmamasına özen gösteriyor.
7. Rehberlik ve psikolojik danışma servisiyle işbirliği yaparak okulun öğretmenlerinden her sınıf için bir sınıf rehber öğretmeni görevlendiriyor. Zorunluluk olmadıkça, sınıfta öğrenciler okulu bitirinceye kadar, sınıf rehber öğretmenlerini değiştirmiyor. Yine zorunluluk olmadıkça sınıf rehber öğretmenlerini yönetim işlerinde görevlendirmiyor.
8. Okul rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin ve ilgili programın verimli ve düzenli yürütülmesi için psikolojik danışman, sınıf rehber öğretmenleri, öğrenciler ve veliler arasındaki eşgüdüme önem veriyor.
9. Öğrencileri yönlendirme çalışmalarının başarıyla yürütülmesi amacıyla rehberlik ve psikolojik danışma servisi görevlileri; öğrenciler, veliler, sınıf rehber öğretmenleri, özel alan öğretmeni ve yöneticiler arasında işbirliği ve iş bölümü ile, değerlendirme sonuçlarının bir bütünlük içinde kayıtlarının tutulmasını sağlıyorlar.
10. Başka okullardan gelen öğrencilerin gelişim dosyalarını, geldikleri okuldan istiyor ve geldiğinde, rehberlik ve psikolojik danışma servisine iletiyor.
11. Rehberlik ve psikolojik danışma servisinin hazırladığı program ile yürütme planının birer örneğini ders yılının başladığı ilk ay içersinde; yıl sonu raporunun bir örneğini de ders yılının tamamlandığı ay içersinde, bağlı bulunduğu rehberlik ve araştırma merkezine gönderiyor.

Müdür Yardımcısının Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetlerine İlişkin Görevleri

Okul müdür yardımcıları, şu görevleri yapıyor (Madde 48):

1. Sorumluluğunu üstlendiği sınıflardaki öğrencilerin sorunlarını ve bu öğrencilerle ilgili bilgi ve belgeleri, rehberlik ve psikolojik danışma servisine iletiyor.
2. Rehberlik ve psikolojik danışma servisleri yürütme komisyonu toplantılarına katılıyor.
3. Okul müdürünün verdiği rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleriyle ilgili başka görevleri de yapıyor.

Servisin Elemanları

Servisin elemanlarını koordinatör psikolojik danışman ve psikolojik danışman oluşturmaktadır. Sınıf rehber öğretmeni ve diğer öğretmenler de servis elemanlarının sorumlulukları doğrultusunda rehberlik hizmeti vermektedirler.

Koordinatör Psikolojik Danışmanın Görevleri

Koordinatör psikolojik danışman, şu görevleri yerine getiriyor (Madde 49):

1. Rehberlik ve psikolojik danışma servisi ile okul yönetimi arasındaki eşgüdümü sağlıyor.
2. Rehberlik ve psikolojik danışma servisince hazırlanan okul rehberlik programlarını ve çalışma raporlarını, onaylanması ve birer örneğinin rehberlik ve araştırma merkezine gönderilmesi için okul müdürüne iletiyor.
3. Öğretmenler kurulunca gerçekleştirilen rehberlik programı ve etkinliklerine ilişkin bilgi veriyor.
4. Servis görevlisi olarak rehberlik ve psikolojik danışma etkinliklerine katılıyor.

Psikolojik Danışmanın Görevleri

Psikolojik danışman, şu görevleri gerçekleştiriyor (Madde 50):

1. İl çerçeve programını temel alarak sınıf düzeylerine, okulun türüne ve öğrencilerin gereksinimlerine uygun rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri programını hazırlıyor.
2. Rehberlik programının ilgili kısmını uygulamada sınıf rehber öğretmenine yardım ediyor.

3. Okulun tür ve özelliklerine uygun eğitsel ve mesleksel rehberlik etkinliklerini planlayıp programlaştırarak uyguluyor ya da uygulanmasına rehberlik ediyor.
4. Bireysel rehberlik hizmetlerini, alanla ilgili ilke ve standartlara uygun olarak yürütüyor.
5. Eğitsel mesleksel ve bireysel rehberlik çalışmalarına ışık tutacak olan bireyi tanıma etkinliklerini yürütüyor.
6. Yetişimi uygunsa, bireysel rehberlik hizmetleri kapsamında danışma uyguluyor.
7. Sınıflarda, uygulanması özel rehberlik ve psikolojik danışma bilgi ve becerisi isteyen eğitsel ve mesleksel rehberlik etkinliklerini gerçekleştiriyor.
8. Okul içinde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleriyle ilgili araştırmalar yapıyor; bunların sonuçlarından yararlanılmasını sağlıyor.
9. Okulu bitireceği dönemde sınıf rehber öğretmeni, veli, öğrenci ve okul yönetimiyle işbirliği yaparak öğrencinin tüm eğitim öğretim sürecindeki gelişimini yönlendirilmesinde önem taşıyan özelliklerini ve bu konudaki önerilerini içeren bir değerlendirme raporu hazırlıyor. Bu raporun aslını öğrenci gelişim dosyasına koyarak bir örneğini öğrenci ya da öğrenci velisine veriyor.
10. Çevre koşullarını, okulun olanaklarını, öğretmen sayısını ve özel alanlarını göz önünde tutarak okulda açılabilecek seçmeli dersleri araştırıyor; zümre öğretmenlerince gerçekleştirilecek program çalışmalarında bu derslerin alanı ile ilgili görüşlerini bildiriyor.
11. Okulda özel eğitim gerektiren öğrenci varsa ya da kaynaştırma eğitimi sürdürülüyorsa rehberlik ve araştırma merkezinin işbirliği ile bu kapsamdaki öğrencilere ve bunların ailelerine rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri veriyor.
12. Öğrenci gelişim dosyalarını rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin gerektirdiği diğer kayıtları tutuyor, yazışmalarla ilgili yazıları hazırlıyor ve istenen raporları düzenliyor.
13. Bir alt öğrenim kademesinden ya da nakil yoluyla okula gelen öğrencilerin gelişim dosyalarını inceliyor, sınıf rehber öğretmeniyle işbirliği yaparak değerlendiriyor.
14. Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinde kullanılacak ölçme araçlarını, belge ve kaynaklarını hazırlama ve geliştirme çalışmalarına katılıyor.
15. Öğrencilerin ilgi, yetenek ve akademik başarıları doğrultusunda eğitici kollara yöneltilmesi için alan ve sınıf öğretmenlerine bilgi veriyor ve onlarla işbirliği yapıyor.
16. Aileler, öğrenciler, sınıf rehber öğretmenleri ve diğer okul işgörenlerine gerektiğinde hizmet alanına uygun toplantı, konferans, panel vb. etkinlikler düzenliyor.
17. Okulda rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleriyle ilgili komisyonlara ve toplantılara katılıyor. Burada gerekli bilgileri veriyor, görüşmelerini belirtiyor.

18. Orta öğretim kurumlarında Milli Eğitim Bakanlığı Orta Öğretim Kurumları Ödül ve Disiplin Yönetmeliğinin ilgili maddesinde belirtilen görevini yapıyor.
19. Ders yılı sonunda, rehberlik alanında yapılan çalışmaları değerlendiriyor; değerlendirme sonuçlarını ve gerekli bilgileri içeren bir rapor hazırlıyor.

Sınıf Rehber Öğretmeninin Görevleri

Sınıf Rehber Öğretmeni, şu görevleri yapıyor (Madde 51):

1. Okul rehberlik ve psikolojik danışma programı çerçevesinde sınıfın yıllık çalışmalarını planlıyor ve bu planın bir örneğini rehberlik ve psikolojik danışma servisine veriyor.
2. Rehberlik için ayrılan sürede sınıfa girerek rehberlik ve psikolojik danışma servisinin rehberliğinde ve sınıf rehberlik çalışmaları düzeyinde eğitsel ve mesleksel rehberlik etkinliklerini yürütüyor.
3. Sınıfındaki öğrencilerin gelişim dosyalarının tutulması için rehberlik ve psikolojik danışma servisiyle işbirliği yapıyor.
4. Rehberlik ve psikolojik danışma servisinin işbirliği ile, sınıfa gelen öğrencilerin gelişim dosyalarını inceliyor ve değerlendiriyor.
5. Toplanan öğrencilerle ilgili bilgilerden özel ve kişisel olanların gizliliğini koruyor.
6. Öğrencilerin ilgi, yetenek ve akademik başarıları doğrultusunda eğitici kollara yöneltilmeleri amacıyla psikolojik danışmanla işbirliği yapıyor.
7. Sınıfıyla ilgili çalışmalarını, gereksinim ve önerilerini içeren bir raporu, ders yılı sonundaki ilk hafta içinde rehberlik ve psikolojik danışma servisine iletiyor.
8. Okul müdürünün verdiği, rehberlik hizmetiyle ilgili başka görevleri de yerine getiriyor.

İlköğretimin birinci sınıfından beşinci sınıfına kadar sınıf rehber öğretmenliği görevini, bu sınıfları okutan öğretmenler yürütmektedir. Sınıf öğretmenleri bu görevlerini, öğrencilerinin yaş, gelişim, eğitim durumu, bireysel özellikler ve gereksinimleri doğrultusunda rehberlik ve psikolojik danışma servisiyle eşgüdümlü olarak yürütmektedir.

Diğer Öğretmenlerin Görevleri

Sınıf rehber öğretmenliği görevi olmayan öğretmenler de gerektiğinde rehberlik ve psikolojik danışma servisinin planlama ve eşgüdümüyle çalışmalara yardımcı olmakla görevlidirler (Madde 52) .

Ayrıca okul müdürünün rehberlikle ilgili olarak verdiği görevleri de yerine getirmektedirler.

Sınıf Rehber Öğretmeninin Uygulayabileceği Etkin Yaklaşımlar

Sınıf rehber öğretmeni, işe yatkın, insancıl, öğrencileriyle iyi ilişkiler kurmada başarılı olsa da, bugün rehberlikte kullanacağı somut araçlardan yoksun bulunmaktadır. Bunun ve öteki nedenlerin bir sonucu olarak, rehberlik hizmetlerinde öğretmen de öğrenci de genellikle bir boşluk duygusunu yaşamaktadır.

Gerekli somut araçlar sağlanıncaya dek, sınıf rehber öğretmenliği düzeyindeki hizmetler için, yeni bir öğretim süreci, yeni bir program oluşturulması gerekmektedir. Bu amaçla bugün, "deneyime dayalı öğrenim" ve "paket programlar"ın uygulanabileceği belirtilmektedir (Okman, 1980) .

Deneyime Dayalı Öğrenim

Deneyime dayalı öğrenim yaklaşımı, geleneksel öğretim anlayışından oldukça farklıdır. Örneğin, verimsiz çalışmanın, öğrencilerde görülen başarısızlığın nedenlerinden biri olduğuna inanılıyor ve öğrencilere etkin, verimli çalışma yolları öğretilmek isteniyorsa bu sorun, geleneksel yaklaşımdan farklı bir biçimde ele alınmalıdır.

Geleneksel yaklaşımda bir konuda öğrencilere bilgi, öğüt verilmekte; öğrenciler de dinlediklerini uygulamakta ya da uygulamamaktadırlar. Deneyime dayalı öğrenim yaklaşımında ise öğrenci, konuyla dinleyici olarak değil, etkin bir katılımcı olarak ilişki kurmaktadır. Öğrenci, verimli çalışma yollarına ilişkin bilgi, öğüt almadan önce, kendi çalışma biçimini tanıyor. Bunu başarabilmesi için öğrenciye bir çerçeve sağlanıyor. Öğrenci, kendi çalışmalarını etkin olarak izliyor; çalışma sırasında gösterdiği davranışlar konusunda bilinçlendiriliyor. Bilinçlenme, öğrenciyi bu konuda kendini daha iyi tanımaya güdülüyor. Bu çabalar sonucu öğrencide, öğrendiklerini sınıf arkadaşları ve sınıf rehber öğretmeniyle tartışma isteği uyanınca, öğrenci, getirilen önerilere daha açık oluyor. (Kendini tanımada öğrenci, **zaman çizelgesi**nden yararlandırılabilir.)

Paket Program

Paket program, bu "izleme", "tanıma" ve "yeni yollar deneme"nin belli bir süre içinde gerçekleştirilmesini ve planlı bir gelişmenin izlenmesini içermektedir. Bu uygulamada öğrenci, sınıf rehber öğretmeninin gözetiminde, belli bir süre içinde, kendi davranışını izleyecek, tanıyacak ve yeni davranışlar deneyecektir. En önemlisi de bu davranışların sonucunu değerlendirecektir.

Görüldüğü gibi, söz konusu yaklaşım; programlı, somut, amaç ve hedefleri belli uygulamalarla gerçekleştirmeyi gerektirmektedir. Bu yaklaşımda temel sorun, rehberlik ve psikolojik danışma görevlilerinin bu uygulamayı başaracak yeterliğe sahip olmalarıdır.

Eğitsel rehberlik ve meslek rehberliği hizmetlerinin pek çoğu; kişisel rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin de kimileri, paket programlar biçiminde ve deneyime dayalı öğrenim yaklaşımıyla ele alınabilmektedir (Bölüm 6. Rehberlik ve Psikolojik Danışma Türleri; Açıkgöz, 2002) .

ÖĞRETMENLER

Öğrenciler, yaşamlarının en duyarlı yıllarında günlerinin önemli bir bölümünü, okulda öğretmenleriyle birlikte geçirmektedirler. Bu olgu, eğitimde öğretmen-öğrenci ilişkilerinin önemini ortaya koymaktadır. Bunun yanı sıra, günümüz okulculuğunda, bilincinin ulaştığı düzeye bağlı olarak, öğretmenin görev ve sorumluluğu da yeni boyutlar kazanmıştır. Öğretmen, artık okulda öğrencilerin belli bilgi ve becerileri edinmelerini sağlamakla görevini yapmış sayılmamaktadır (Bkz. Bölüm 6. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanın Okullara Giriş Nedenleri) .

Bugün öğretmenden, öğrencilerin, yaşamları süresince karşılaşacakları sorunları başarıyla çözerek kendilerini, toplumunu ve tüm insanlığı mutlu edebilecek üretken bir kişilik geliştirmelerine yardımcı olması beklenmektedir. Bu bilinç düzeyindeki öğretmen, öğrencilerinin öğreneceği bilgi ve becerilere, onların kişilik gelişimlerine, sorun çözme gücü kazanmalarına hizmet eden araçlardan biri olarak bakacaktır.

Görev alanına bu anlayışla yaklaşan öğretmen, yaptığı eğitimi amacına ulaştırmak için öğrencilerin düşünsel gelişimlerinin yanı sıra, toplumsal-duygusal gelişimleriyle de yakından ilgilenmek gereğini duyacaktır.

Öğrencilerinin her birinin, tüm yönleriyle geliştirilmeleri gerektiğine inanan öğretmen, rehberlik ve psikolojik danışma ekibi içinde yer almaya hazır demektir. Sağlıklı bir kişilik gelişimi, öğrenciyi odak alan bir tutumla sağlanabilmektedir. Çağdaş rehberlik ve psikolojik danışma da bu tutumdan hız almaktadır (Kepçeoğlu, 1981) .

Öğrenciyi Odak Alan Öğretmenin Nitelikleri

Bugün **yeterli öğretmen** dendiğinde **öğrenciyi odak alan öğretmen** akla gelmektedir. Öğrenciyi odak alan öğretmen, şu on yaklaşım çerçevesinde görevini yerine getirmektedir (Özgüven, 1975 ; Bakırcıoğlu, 1981) .

1. **Öğrencileri yeni durumlara alıştırmaktadır.** İyi bir öğretmen, ders yılı başında, hemen derse başlamamaktadır. Öğrencilere önce, vereceği dersin amaçlarını, yaşamdaki yerini açıklamaktadır. Bu amaçlara ulaşmak için ele alınacak konuların; yapılacak deney, gezi, gözlem vb. nin neler olması gerektiğini öğrencileriyle kararlaştırmaktadır. Konuların en iyi nasıl öğrenilebileceğini, verimli çalışma ve tam öğrenme yollarının neler olduğunu, öğrencileriyle tartışarak ortaya koymaktadır. Derslerinde hangi kaynak, kitap, kişi ve kurumlardan nasıl yararlanılabileceğini öğrencileriyle konuşmaktadır. Sınıf ve ev ödevlerinin neler olacağını, ne zaman ve nasıl yapılacağını belirlemektedir.

2. **Öğrencilerin gelişimlerini sağlayan bir öğrenme ortamı hazırlamaktadır.** Sınıfında ve eğitim yaptığı öteki yerlerde öğrencilerin gelişimlerini destekleyen bir ortam hazırlama, iyi bir öğretmenin her ders saati ve ders dışı etkinlikler için, gerçekleştirmeyi özlediği bir amaçtır. İyi bir öğretmen, kişinin beden ve ruh sağlığı açısından en az, sınıftaki masa, sıra, yazı tahtası, hava, ısı, ışık, araç, gereç vb. 'nin oluşturduğu maddesel ortam kadar da kişiler arası ilişkilerin oluşturduğu toplumsal-ruhsal ortamın önem taşıdığını bilmektedir. Öğrencileriyle ilişkilerini, karşılıklı saygı ve sevgiye dayandırmaktadır. Düşünce ve duyguların, içtenlikle ortaya konulmasına özen göstermektedir. Kusurları olsa da, her öğrencisini değerli bir varlık olarak görmektedir. Öğrencilerini, kişisel güçlerine inandırmaya, kendileriyle ilgili kararları vermeye ve verdikleri kararların sorumluluğunu taşımaya özendirmektedir. Bunları yaparken, gerektiğinde kendilerine yardım edileceğini de sezdirmektedir. İçten, sıcak toplumsal ilişkiler içinde onların, kendi zayıf ve güçlü yanlarını tanıyarak, benliklerini güçlendirmelerine yardımcı olmaya çalışmaktadır. Böylece sınıfını, gerginlik ve kaygı yaratan durumlardan uzak; karşılıklı saygı ve sevgiden destek alan; anlayış, hoşgörü, ve paylaşmaya dayanan bir toplumsal ortam durumuna getirmektedir.

3. **Ders konularından önce, öğrencilerin kişilik gelişimine önem vermektedir.** Ders konularının öğrenilmesine, kişilik gelişiminin gerçekleştirilmesini sağlayan etkinliklerden biri olarak bakmaktadır. Ders etkinliklerinden, ders dışı etkinliklerden ve eğitici kol çalışmalarından yararlanarak, öğrencilerini grupsal etkinliklere katılmaya özendirmektedir. Bu yolla onların kendi ilgi, yetenek ve değer yargılarını, toplumsal ilişkilerdeki güçlü ve eksik yanlarını tanımalarına, değerlendirmelerine ve bunları geliştirmelerine yardımcı olmaktadır.

4. **Öğrencilerini gözlemlemeye, incelemeye ve tanımaya çalışmaktadır.** İyi bir öğretmen, derste grup içinde; ders dışında, her türlü olanakları kullanarak, öğrencilerini gözlemlemekte ve incelemektedir. Öğrencisinin bir daldaki başarısına bakarak, onu üstün ya da düşük başarılı görme eğilimi göstermemektedir. Değişik alanlarda hangi başarıları elde ettiğini araştırmaktadır. Bu yolla öğrencilerinin ilgi alanları, tutumları, değer yargıları, çalışma alışkanlıkları, toplumsal ilişki biçimleri gibi pek çok özelliklerini tanımaya çalışmaktadır. Yaptığı gözlemlerin sonuçlarını, olay yazım formuna ya da gözlem formuna geçirmektedir. Bu tür çabalarla, öğrencilerinin davranışlarının nedenleri konusunda bilgilenmektedir. Onların davranışlarını; iç dünyaları, değer yargıları, geleceğe ilişkin beklentileri, ev koşulları, sağlıkları ve toplumsal-ekonomik sorunları gibi, çok sayıda nedenin etkilemekte olduğunu bilmektedir.

5. **Öğrencilerinin sadece derse ilişkin sorunlarıyla ilgilenmemekte; diğer sorunlarına da eğilmektedir.** Öğrencilerin bir çoğu, okulda kendisini anlatacak birisinin yokluğundan ya da azlığından yakınıyor. Öğretmenin, öğrencilerinin sorunlarını ilgiyle ve içtenlikle dinlemesi, onlarda özgüven yaratmaktadır. İlgiyle ve içtenlikle dinleme, onların gerginliklerini azaltmakta; kendilerini çaresiz görmekten kurtularak, sorunlarının çözümüne yönelmelerini sağlayabilmektedir. Öğretmen, öğrencilerin duygusal sorunlarının çözümü ile, başarılı olmaları arasındaki ilişkinin yüksek olduğunu bilmektedir. Bu nedenle, öğrencilerinin her birinin ve sınıfın duygusal sorunlarıyla ilgilenmeyi ve öğretimde bunları göz önünde tutmayı, ana görevlerinden biri olarak görmektedir.

6. **Özel yardıma gereksinim duyan öğrencileriyle ilgilenmektedir.** İyi bir öğretmen, özel yardımı gereksinen öğrencilerini, sorunlarını derinleşmeden yardım görmeleri için rehberlik uzmanına ya da başka ilgililere yollamaktadır. Öğrencilerinin gelişim sorunlarının çözümü için uzmanla ve öbür öğretmenlerle sık sık görüşmekte, gerektiğinde işbirliği yapmaktadır.

7. **Öğrencilerinin aileleriyle görüşmeye isteklidir.** Görevinin bilincinde olan öğretmen, öğrencinin, kendisine tanıtılması amacıyla tanınması ve gelişim sorunlarının çözülmesi için onun ailesiyle görüşmenin, onu aile içinde gözlemlemenin yararlığına inanmaktadır.

8. **Sınav sonuçlarını, sadece öğrencilerinin yetenek ve başarılarını saptamak amacıyla değerlendirmemekte; öğrencilerin kişisel gereksinimlerini ve engellenmelerini tanı için de kullanmaktadır.** Öğrencilerin başarısını değerlendirirken, onların konulardan ne kadarını bildiğini ölçüt alma yerine, geçmişteki başarılarını, gelişimlerini ve olanaklarını da göz önünde tutmaktadır. Bireysel ayrılıklara karşı duyarlılık göstermektedir. Kişiyi, nereden başlayıp nereye geldiğine bakarak değerlendirmektedir.

9. **Dersiyle ilgili meslek rehberliği yapmaktadır.** Okulda meslek rehberliğinin en ekonomik biçimde, dal öğretmenleri aracılığı ile yapılacağını bilmektedir. Öğretmen, derste yeri geldikçe; bir gezi, gözlem sırasında, dersiyle ilgili mesleklerin konusu ve etkinlik alanı, gerektirdiği yetenek ve ilgiler, eğitimi, çalışma koşulları, iş olanakları ve sağladığı kazanç konularında öğrencilerine bilgi verebilmektedir. Bunların yapılması, öğ-

rencilerin, okudukları konularla yaşam arasındaki bağları daha iyi görmelerini sağlamaktadır.

10. **Rehberlik görevlileriyle işbirliği yapmaktadır.** İyi bir öğretmen, eğitimin okuldaki tüm görevlilerin ortak bir görüş ve anlayışla sağlayacakları işbirliği sonucu gerçekleştirilebileceğini bildiği için, rehber öğretmen ve sınıf rehber öğretmeniyle bilgi alışverişi yapmaktadır. Bunun yanı sıra okul rehberlik hizmetleri bürosunun önerilerini göz önünde bulundurmayı, ana görevlerinden biri saymaktadır. "Öğretmenin rehberlik programındaki yeri yaşamsaldır." sözünün doğruluğuna inanmaktadır. (Peters ve Farwel (1959) 'den akt. Yeşilyaprak, 2002).

Öğrenciyi odak almayan öğretmen, günümüz rehberlik anlayışıyla bağdaşmayan bir tutum sergilemektedir. Bu tutumla davranan öğretmenlerin bulunduğu bir okulda, rehberlik ve psikolojik danışma hizmeti vermek güçleşmektedir.

Görevini, rehberlik ve psikolojik danışma anlayışına uygun olarak yerine getirmek isteyen bir öğretmen, buna ne ölçüde hazır olduğunu anlamak için, Ek 5'teki **Sınıf Rehber Öğretmenleri ve Öğretmenler İçin Anketi** kendisine uygulamalıdır.

OKUL REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA HİZMET BİRİMLERİ

Okullarda eğitsel, mesleksel ve kişisel-toplumsal boyutlardaki tüm rehberlik ve psikolojik danışma çalışmaları, okul rehberlik hizmetleri bürosunda belli hizmet birimlerince ele alınmakta, planlanmakta ve gerçekleştirilmektedir. Okul rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri, Şekil 28'de görüldüğü gibi, dokuz hizmet birimi içinde toplanabilmektedir. Bunların ilk altısını, doğrudan öğrenciye yönelik hizmetler oluşturmaktadır. Öteki üçü ise, rehberlik ve psikolojik danışma içinde ilk altı hizmet birimi kadar önem taşıyan; ancak öğrencileri dolaylı olarak ilgilendiren hizmetlerdir.

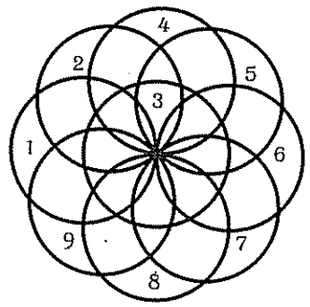
Okul rehber öğretmenlerinin görev alanlarını oluşturan bu hizmetler, okul rehberlik ve psikolojik danışma örgütü içinde ayrı bürolarca yürütülebileceği gibi, bir büroda da toplanabilmektedir. Ayrı bürolarda da yürütülseler, bu hizmetler, birbirinden bağımsız olarak düşünülmemelidir. Bunlar bir bütündür. "Rehberlik ve psikolojik danışma", bu hizmetlerin ortak adıdır. Onun için bu dokuz hizmet alanına rehberlik ve psikolojik danışma programının dokuz ana bölümü; rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin ayrıntılanması ile ortaya çıkan birimler olarak bakmak gerekmektedir.

Okul rehberlik hizmet birimlerinin vereceği hizmetlerden yararlanan öğrenciler, şunları başaracak düzeye ulaşıyorlar (Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu 1983, Madde 7):

- Kendilerini, okul içi, okul dışı eğitim olanaklarını, meslekleri ve toplum değerlerini tanımış oluyorlar.
- Yeteneklerine uygun bir eğitim programını seçiyorlar.
- Gizilgüçlerini geliştirerek sağlıklı ve topluma yararlı, uyumlu bir kişi olarak yetişiyorlar.

Okul rehberlik ve psikolojik danışma programı yapılırken, bu dokuz hizmet alanı göz önünde tutulmakta; programda, bu alanlarla ilgili programlara yer verilmektedir.

Okul rehberlik ve psikolojik danışma hizmet birimlerinin her biri, aşağıda belirtilen hizmetleri yerine getirmektedir.

1. Okula ve Yeni Durumlara Alıştırma Hizmetleri
2. Öğrencileri Tanıma Hizmetleri
3. Psikolojik Danışma Hizmetleri
4. Bilgi Toplama ve Yayma Hizmetleri
5. Yerleştirme Hizmetleri
6. İzleme Hizmetleri
7. Danışma Hizmetleri
8. Çevre ve Velilerle İlişki Hizmetleri
9. Araştırma ve Değerlendirme Hizmetleri

Şekil 28. Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetlerinin Bütünlüğü

Okula ve Yeni Durumlara Alıştırma Birimi

Yeni kaydolan öğrenciler, okula kimi korku ve kaygılarla ya da umut ve beklentilerle gelmektedirler. Bu yeni çevre, onlar için bilinmezliklerle doludur. Okula gelen öğrencilerle öteki öğrencilerin kaygı ve korkularını dağıtmak, gerçekçi umut ve beklentilerini boşa çıkarmamak ve çevrelerinin olanaklarından olabildiğince yararlanmalarına yardımcı olmak, okula ve yeni durumlara alıştırma biriminin hizmet alanını oluşturmaktadır.

Öğrencilerin okula başladıkları ilk haftalarda, yardıma daha çok gereksinimleri vardır. Okula alıştıkça öğrenciler, önyargıların ve yabancılığın yarattığı tedirginliklerden kurtulacak, okulda bulunmaktan mutluluk duymaya başlayacaklardır. Bunun sonucu olarak da okulun verdiği hizmetlerden daha çok yararlanacaklardır.

Birçok öğrenci, üniversitemizde bile okulu ve yakın çevreyi tanımama yüzünden yakın çevresinin olanaklarından gereği gibi yararlanamamaktadır. Örneğin, kitaplıklardan yararlanmaya alışmamış üniversite öğrencilerimizin sayısı bile az değildir.

Okula ve yeni durumlara alıştırma birimi, şu hizmetleri veriyor:

1. Okula kayıt ve kabul işleriyle ilgilenecek bir danışma kuruyor. Kayıt ve kabul işlerinin nasıl yapılacağını ayrıntılı biçimde açıklayan bir **form** hazırlayarak bunun okula başvuran öğrencilere verilmesini ve ayrıca ilgili belgelerin doldurulması için, yüzyüze yardım yapılmasını sağlıyor.
2. Öğrencilere, okulun bölümlerini, eklentilerini (sınıflar, yönetici odaları, müzik salonu, spor salonu, kitaplık, kantin, yemekhane, tuvaletler vb.) gezdirerek tanıtıyor. Buralardan ne zaman, nasıl yararlanılacağını açıklıyor.
3. Okulun tarihçesini, bölüm ve etkinlikleri ile bu yerlerden ne zaman nasıl yararlanacağını; öğretim, yönetim, rehberlik ve psikolojik danışma ilke ve kurallarını; uygulanacak öğretim programlarını; ders dışı etkinlikleri ; sınıf geçme, disiplin yönetmeliklerinin öğrencileri ilgilendiren maddelerini; öğrencilerin özlük haklarına ilişkin bilgileri vb.yi içeren **kitapçık** hazırlıyor. Bu kitapçıktan, yılın başında her öğrenciye bir tane verilmesini ve yararlanılmasını sağlıyor.
4. Kitapçıkta yer verilen bilgilerden gerekli görülenler üzerinde, ayrıca sözlü açıklamalar yapıyor ya da yaptırıyor.
5. Her öğrenciye kendisi için bir **eğitim planı** yaptırıyor (Bkz Bölüm 6. Okula ve Yakın Çevreye Alışmayı Sağlama) .
6. Rehberlik ve psikolojik danışma ile öteki öğrenci kişilik hizmetlerinin nasıl verileceğini öğrencilere anlatıyor.
7. Anne babalarından uzun süre ayrılmamış olan öğrencilere özgü sorunların çözümüne yardımcı olmaları için bunların öğretmenleriyle ilişki kuruyor.
8. Öğrencilerin yakın çevreyi görerek tanımalarına yardım ediyor.
9. Yakın ve uzaktaki eğitsel kurumları tanıyor.
10. Öğretim yılı sonunda, bir yıllık çalışmaları özetleyen bir raporla, sonraki yıla ilişkin, önerileri, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri okul yürütme kurulu başkanlığına (okul müdürlüğüne) sunuyor.

Okula ve yeni durumlara alıştırma hizmetlerini, başta okulun ilk sınıfındakilere olmak üzere, sınıf rehber öğretmenleri vermektedir. Sınıf rehber öğretmenlerinin bu hizmetleri planlama ve yerine getirmede, rehber öğretmenden yararlanmaları gerekmektedir.

Öğrencileri Tanıma Birimi

Öğrencileri kendilerine tanıtmak amacıyla, onların bilişsel, duyuşsal ve devinişsel gelişimlerine benlik algılamalarına ilişkin bilgilerin toplanması ve yorumlanması, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin ön sıralarında yer almaktadır.

Her öğrenciyi yeterince tanımadıkça, rehberlik ve psikolojik danışma hizmeti verilememektedir. Çünkü öğretim programlarının, öğrencilerin her birinin **gelişim gereksinimleri**ni giderecek biçimde düzenlenebilmesi ve bu yolla öğrencilerin kendilerini gerçekleştirmelerine ortam hazırlanabilmesi, bireyler arasında ve bireylerin kendilerinde var olan ayrılıkların bilinmesine bağlıdır. Her öğrencinin, geleceğe yönelik gerçekçi planlar yapabilmesi, kendine uygun bir meslek seçmesi konusunda uygun kararlar verebilmesi için güçlü ve zayıf yanları konusunda bilinçlenmesi gerekmektedir. Bütün bunlar için, öğrencilere ilişkin kullanılabilecek nitelikte ve yeterlikte bilgiler toplanmasına gerek vardır (Bkz. Bölüm 1. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanın Konusu) .

Görüldüğü gibi bireyi tanıma, öteki rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin verilebilmesinin ön koşuludur.

Bireyi tanıma hizmetleri olarak şunlar gerçekleştiriliyor:

1. Öğrencilerin devinişsel, bilişsel ve duyuşsal gelişimlerine ilişkin bilgilerin toplanması, elde edilen sonuçların öğrenci gelişim dosyalarına işlenmesi konusunda sınıf rehber öğretmenlerine yol gösteriliyor. Bu amaçla öğrenci gözlem formları doldurulуyor; öğrencilere sorun tarama listesi, genel ve özel yetenek testleri, dereceleme ölçekleri, öğrenci tanıma fişi vb. ile toplumsal ilişki ölçümü (sosyometri) uygulanıyor. Bu konuda olanak varsa rehberlik ve araştırma merkezinden ve başka okul rehberlik ve psikolojik danışma bürolarından yararlanılıyor.
2. İlgili ve yetkililere, öğrencilere ilişkin bilgiler veriliyor.
3. Öğrenciyi tanıma teknik ve araçları geliştirilmeye, bunların geçerlik ve güvenirlikleri yükseltilmeye çalışılıyor.
4. Bir yıllık tanıma hizmetlerini özetleyen raporla bir sonraki çalışma yılına ilişkin öneriler, öğretim yılı sonunda, rehberlik hizmetleri okul yürütme kurulu başkanlığına sunuluyor.

Tanıma hizmetleri ve bireylere ilişkin elde edilen bilgilerden, özellikle psikolojik danışma, yerleştirme ve izleme hizmetlerinde yararlanılmaktadır.

Öğrencileri tanıma işini, rehber öğretmenler ve sınıf rehber öğretmenleri yürütmektedir. Bu konuda ders öğretmenlerinden de yararlanılmaktadır.

Rehber öğretmen bulunmayan okullarda öğrencileri tanıma hizmetlerinin, öbür rehberlik görevlilerinin yetki ve yeterlik sınırları çerçevesinde ele alınması gerekmektedir (Bkz. Bölüm 9. Bireyi Tanıma Teknik Araçlarını Kullanma ve Alınan Sonuçları Değerlendirme İlkeleri) .

Psikolojik Danışma Birimi

Psikolojik danışma, rehberlik hizmetlerinin temelini oluşturmaktadır. Bu hizmeti, rehberlik uzmanı (psikolojik danışman) verebilmektedir. Psikolojik danışma hizmetlerinin başarıyla yürütülmesi, bu görevi üstlenen uzmanın yeterliği ile yakından ilgilidir.

Psikolojik danışma aracılığı ile öğrenci, salt kendi kişisel yapısından kaynaklanan sorunlarını çözme ve gelişim gereksinimlerini giderme gücünü kazanmakla kalmamakta; bunlarla birlikte eğitsel ve mesleksel sorunlarını görme ve çözme olanağını da elde etmektedir.

Rehberlik ve psikolojik danışma uzmanı bulunmayan okullarda, psikolojik danışma hizmetleri verilmemektedir (Bkz. Bölüm 7. Psikolojik Danışma) .

Bilgi Toplama ve Yayma Birimi

Bu birimin hizmetlerine, **bilgi verme hizmetleri** de deniyor. Bu birim, gereksinim duydukları konularda öğrencileri aydınlatmak için, önce bilgi toplamakta, sonra da bunları öğrencilere ulaştırmaktadır.

Bilgi Toplama ve Yayma Hizmetlerinin Kapsamı

Bilgi toplama ve yayma hizmetleri; eğitsel, mesleksel ve kişisel-toplumsal boyutlarda gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır.

Eğitsel bilgi, eğitsel rehberlik içinde azımsanamayacak bir öneme sahiptir. Okula, yakın çevreye, verimli çalışma yollarına ve üst eğitim kurumlarına ilişkin somut bilgiler kazanan öğrenciler, bu bilgilerin eksikliğinin ortaya çıkardığı sorunları çözme olanağına kavuşmaktadırlar. Okuldan, okulun programlarından ve yakın çevreden yararlanmaya hazır olan, çalışmayı isteyip de kolay öğrenme yollarını bilmeyen, üst eğitim kurumlarını tanımama yüzünden bunların hangisine gitmenin daha uygun olacağını kestiremeyen yetenekli öğrenciler, eğitsel bilgilerden çokça yararlanmaktadırlar (Bkz. Bölüm 6. Eğitsel Rehberlik).

Meslek bilgisi, meslek rehberliğinin önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Meslek seçiminde öğrencilerin gerçekçi kararlar vermelerinde, mesleklerle ilgili olarak edinecekleri bilgilerin önemli bir yeri vardır (Bkz. Bölüm 6. Meslek Rehberliği).

Kişisel-toplumsal bilgi verme; bireyin benliğini tanımasına güçlendirmesine ve uyumuna yardım konusunda birinci sırada etkili bir uygulama değildir. Bununla birlikte, ne olup olmadığı konusunda bilinçlenmekle çözülebilecek gelişim ve uyum sorunları olan kişilere bu bilgiler, yararlı olmaktadır. Örneğin, ergenlik döneminin bedensel, cinsel, duygusal özellikleri, toplumsal beklentileri; toplumda geçerli olan görgü kuralları gibi konularda bilgilenen kişi, bu bilgilerden yoksun kalanlara göre, bu sorunlarına daha kolay çözüm bulabilmektedir. Bireyin kişilik gelişimi ve uyumu konusunda asıl etkili yardım, psikolojik danışma ile sağlanmaktadır (Bkz. Bölüm 7. psikolojik danışma) .

Bilgi toplama ve yayma hizmetleri dendiğinde; sadece öğrencilerin eğitsel, mesleksel ve kişisel-toplumsal gereksinimlerini karşılayacak bilgileri içeren kaynakları toplama; bunları kitaplıkta bulundurma, duyuru tahtasına asma, sınıfta okuma ya da anlatma hizmetleri anlaşılmamalıdır. Bu hizmetler aracılığı ile öğrencilere, çeşitli konularda var olan bilgi, tutum ve önyargılarını eleştirmelerine yardım edecek bilgilerin iletilmesi de sağlanmalıdır. Bir karar verme durumunda öğrencilere, konuyla ilgili ayrıntılı bilgi edinmenin yararının anlatılması; bilgilerin nerelerden sağlanabileceği konusunda onların aydınlatılması da bu hizmet biriminin görevleri arasında yer almaktadır.

Bilgi Toplama Yolları

Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinde yararlanmak üzere, eğitsel ve mesleksel bilgiler toplamak için birçok yollara başvuruluyor. Bu yolların başlıcaları şunlardır (Kepçeoğlu, 1985):

1. Yayınevleri, kamu kurumları, özel kurum ve kuruluşlar ile endüstri kurumlarının tanıtıcı kitap ve kitapçıklarından yararlanılıyor.
2. Gerekli kitaplar, gazete kesikleri, dergi sayfaları toplanıyor,
3. Burs, kredi, yarışma sınavı ve açık işlerle ilgili duyurular biriktiriliyor.
4. Resmi Gazete, Tebliğler Dergisi, Kalkınma Planı gibi resmi yayınlar incelenerek çıkan yasa, yönetmelik, genelge, karar ve yeni düzenlemelere ilişkin yazılar, yararlanılmak üzere ayrılıyor.
5. Çevrede yapılmış olan inceleme sonuçları ve istatistik bilgiler sağlanıyor.
6. Radyo ve televizyondan ilgili programlar izleniyor ve gerekli notlar alınıyor. Bunlara ses ve görüntü kaydı da yapılıyor.
7. Okullar, iş yerleri ve çevredeki çeşitli kurumlar ziyaret edilerek, bunlara ilişkin bilgiler toplanıyor.
8. Çevredeki ilgili kişilerden bilgi alınıyor.
9. Okul ve kurumlardan mektupla, yazılı belgeler isteniyor.
10. İlgililere anket, soru listesi, envanter gibi formlar gönderilerek, tanıtıcı bilgiler elde ediliyor.

Toplanan Bilgilerin Düzenlenmesi

Toplanan bilgiler; okulun özellik ve olanakları, öğrencilerin gereksinimleri, rehberlik ve psikolojik danışma görevlilerinin durumu göz önünde tutularak özetlenip düzenlenmektedir.

Toplanan bilgiler genellikle eğitsel, mesleksel ve kişisel bilgiler diye sınıflandırılmaktadır. Bu bilgilerden öğrenciler, yöneticiler, öğretmenler, veliler ve rehberlik uzmanları yararlanacağı için, gizli olanların dışındakiler, bu kişilerin gereksinimlerini karşılayacak biçimde sınıflandırılabilmektedir.

Düzenlenen Bilgilerin Yayılması

Toplanıp düzenlenen bilgiler, çeşitli yollarla öğrencilere ulaştırılmaktadır. Bilgilenmeleri için öğrencileri, bu bilgilerin bulunduğu kitaplığa göndermek; verimli çalışma yollarını, genelgeleri, meslekleri, görgü kurallarını sınıfta, salonda onlara anlatmak ya da bunlarla ilgili yazıları okumak, bu konuda başvurulabilecek yollardan birkaçıdır. Ancak bunlar çok etkili yollar değildir. Bu tür tek yanlı etkinlikler, öğrencide çoğu kez usanç yaratmakta; dahası, bu bilgi ve buyruklara karşı, öğrencide ters tepki bile uyanabilmektedir.

Öğrencilerin, üzerinde enine boyuna inceleme ve çözümleme yaptığı, tartıştığı bilgiler etkili ve kalıcı olmaktadır. Onun için, bilgileri yaymada **grup tartışması** yapma, **meslek günleri** ve **meslek geceleri** düzenleme, bireysel ve grupta **psikolojik danışma uygulama, film gösterme, bant dinletme, konferans verme, iş yerlerine gezi düzenleme,** öğrencilere **inceleme ve araştırma ödevi verme** gibi yollara ağırlık tanınmalıdır.

Bu uygulamaların çoğunda öğrenci, öğretmen, veli, yönetici ve rehberlik uzmanları birlikte bulunabilmekte ve verilen bilgileri eşit koşullarda edinebilmektedirler.

Bilgi toplama ve yayma hizmetleri ile öğrenciye daha çok, çevresinin olanak ve koşulları tanıtılmaktadır. Öğrencileri tanıma ve psikolojik danışma hizmetleri ile kendine ilişkin bilgileri edinen birey, kazandığı çevresel bilgilerden de yararlanıp, gerekli çözümlemeleri, yorumları yaparak, kendisiyle ilgili kararlara varmaktadır. Vardığı kararların doğruluğu, bunların tutarlı ve ayrıntılı bilgilere dayanmasına bağlıdır.

Okul rehber öğretmeni ve sınıf rehber öğretmeni öğrenciye, kendisi ile ilgili bilgiler iletirken herhangi bir etkide bulunmama konusunda gösterdiği özeni, çevresine ilişkin bilgileri iletirken de göstermesi beklenmektedir. Kişiye eğitsel ve mesleksel bilgi verirken de bu tutumu izlemektedir. Mesleksel bilgi vermenin amacı da öğrencinin ne şu ya da bu mesleğe ilgisini artırmak ne de eksiltmektir. Amaç, ona meslekleri nesnel olarak tanıtmaktır.

Bundan sonra, edinilen bilgiler ışığında öğrencilerin kendine uygun seçimleri yapmaları ve seçtikleri alanlara yönelmeleri sağlanmaktadır.

Bilgi toplama ve yayma hizmetleri, okul rehber öğretmeninin sorumluluğunda yürütülmektedir. Rehber öğretmen bulunmayan okullarda bu hizmet, konuyu benimsemiş sınıf öğretmenlerince de hayli ileri düzeyde gerçekleştirilebilmektedir (Bkz. Bölüm 6. Rehberlik ve Psikolojik Danışma Türleri; Rehberlik ve Psikolojik Danışmada Grup yaklaşımı).

Bilgi Toplama ve Yayma Hizmetleriyle Öğrencilere Neler Kazandırılıyor?

Öğrenciler bu yolla şunları ediniyorlar:

1. Zamanı iyi kullanma, verimli çalışma ve tam öğrenme yollarını kavrıyorlar. Bir konuyu öğrenmede, öğrenilen konuyu pekiştirmede izlenecek etkin yolları tanıyorlar. Bunun sonucunda, kendilerine özgü verimli çalışma ve tam öğrenme yöntemlerini geliştiriyorlar.
2. Öğrenmenin içsel (kişisel) ve dışsal (toplumsal-ekonomik) koşullarını tanıyorlar.
3. Okuma ve öğrenme güçlüklerini ve bunları ortadan kaldırma yollarını öğreniyorlar.
4. Not tutma, not alma ve özet çıkarma tekniklerini kavrıyorlar.
5. Ders ve yardımcı ders kitabı, sözlük, ansiklopedi, atlas gibi kaynaklardan en iyi biçimde yararlanma konusunda bilgilenmiş oluyorlar.
6. Doğru, hızlı, anlamlı, sesli ve sessiz okuma becerisi kazanıyorlar. Bu yolla her türlü yazılı kaynaktan, beklenen sürede ve düzeyde yararlanabiliyorlar.
7. Bireyin kişilik gelişimine, toplumsal kurallara ilişkin bilgiler ediniyor ve bunları kullanıyorlar.
8. Okulun ve çevrenin öğrenim olanaklarından, en iyi biçimde yararlanıyorlar.
9. Okulun ve çevrenin yaşam koşullarına uyum sağlıyorlar.
10. İş ve meslekleri tanıyor, kendilerine uygun iş ve meslek seçme olanağını elde ediyorlar.

Yerleştirme Birimi

Yerleştirme; bilgi toplama ve yayma hizmetlerinin bir uzantısıdır. Yerleştirme hizmetleri, toplanan eğitsel, mesleksel ve kişisel-toplumsal bilgilerin sonuçlarından yararlanılarak yerine getirilmektedir.

VIII. ve IX. Milli Eğitim şuralarında yerleştirme konusu, kapsamlı bir biçimde ele alınmıştır. Eğitilen kuşakların, kendi yetenek ve ilgilerine uygun okul içi programlara, bölüme, derslere; eğitici ve kültürel çalışmalara, iş ve mes-

leğe yerleştirilmelerinin gerekliliği, kalkınma planlarımızda ve Milli Eğitim Temel Kanunu'nda açık olarak anlatımını bulmuştur.

Okuldaki yönetici, uzman ve öğretmenlerin işbirliği içinde verecekleri yerleştirme hizmetleri ile şunlar gerçekleştirilmeye çalışılıyor:

1. Öğrencilerin; edindikleri eğitsel ve mesleksel bilgilerin ışığında, okul içinde yetenek ve ilgilerine uygun bir programa, bölüme, derslere, eğitici, kültürel çalışmalara, bir üst okula, bunlara bağlı olarak da bir mesleğe yerleşmelerine yardımcı olunuyor.
2. Öğrencilerin gerek bir programa ve bir üst okula; gerekse bir mesleğe yerleşmelerine yardım edilirken ikinci bir nokta olarak da seçilen mesleğin, bireyin kişisel-toplumsal özelliklerine uygun olması göz önünde tutuluyor. Öğrencinin yapacağı eğitimin ve bunun sonucunda yerleşeceği mesleğin, kendi yetenek ve ilgilerine uygun olmasının yanı sıra bedensel, cinsel, duygusal ve toplumsal özelliklerine de uygun olması gerekiyor. Onun için, yerleştirme hizmetleriyle, öğrencilerin seçecekleri programların ve mesleğin, kendi kişisel- toplumsal özelliklerine uygun olması sağlanmaya çalışılıyor.
3. Hem çalışmak hem de okumak zorunda olan öğrencilere yardım ediliyor. Bu amaçla, çevredeki iş yerleriyle sıcak ilişkiler kuruluyor.

Görüldüğü gibi yerleştirme hizmetlerinin başarıyla yerine getirilmesi için, öğrencinin meslekleri ve kendini gereği gibi tanımasına; sonra da kendi yetenekleri, ilgileri, kişisel-toplumsal özellikleri ile meslekleri karşılaştırmasına ve kendine uygun olanı seçmesine yardım edilmesi gerekmektedir (Bkz. Bölüm 6. Meslek Rehberliği).

Öğrencinin uygun programlara ve mesleğe yerleşmeyi başarıyla gerçekleştirmesinde psikolojik danışmandan, önemli yararlar sağlanmaktadır. Öğrenci psikolojik danışma ile kendinin gerçek ilgi ve gereksinimlerini tanıma olanağını elde etmektedir (Bkz. Bölüm 7. Psikolojik Danışma).

Öğrencinin, bir üst okula ve programa yerleşme kararına temel oluşturacak öneri; okul rehber öğretmeni, sınıf rehber öğretmeni, ders öğretmeni ve varsa okul doktorunun yaptığı çalışma sonuçlarına dayanmalıdır. Bu sonuçlara göre gerekli kararı verecek olanlar ise, öğrenci ile onun velisidir.

İzleme Birimi

Rehberlik ve psikolojik danışmada bilgi toplama ve yaymadan sonra yerleştirme, ondan sonra da izleme hizmetlerine sıra gelmektedir. Bu hizmetlerde de tüm öğrencilerin ele alınması, temel ilkedir.

İzleme hizmetleriyle şunların gerçekleştirilmesi bekleniyor:

1. Belirli eğitici çalışmalara, okul içi programlara, üst okullara, geçici ve sürekli iş ve mesleklere yönelenlerle psikolojik yardım almış olanların, bulundukları yeni çevrelerinde nasıl bir uyum ve gelişim gösterdikleri, aralıksız izleniyor.
2. İzleme çalışmaları ile elde edilen bilgilerden yararlanılarak, bu kişilere yapılması gereken yeni rehberlik ve psikolojik yardımların neler olacağı kararlaştırılıyor.
3. İzleme hizmetlerinin sonuçlarının ışığında, okul rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri yeniden gözden geçiriliyor ve eksik olan hizmetler gerçekleştirilmeye çalışılıyor.

Bu hizmetlerin verilmesi için okulun, öğrencileri değil; öğrencilerin, okulu aramaları daha kolay olmaktadır. İzlemede yüz yüze görüşmenin yanı sıra mektup, telefon gibi araçlardan da yararlanılmaktadır. Bu konuda meslek dernekleri de büyük kolaylıklar sağlayabilmektedir (Bkz. Bölüm 6. Meslek Rehberliği).

Danışma Birimi

Buradaki "danışma" ile konsültasyon-müşavirlik anlatılmakta; psikolojik danışma hizmetleri kastedilmemektedir. **Danışma hizmetleri** denince; yönetici, öğretmen ve velilerin rehberlik ve psikolojik danışma anlayışlarının daha yeterli düzeye ulaştırılması ve okulun tüm olanaklarının rehberlik ve psikolojik danışma anlayışına uygun olarak kullanılması için verilecek hizmetler anlaşılmaktadır.

Bilindiği gibi, bir okulda rehberlik ve psikolojik danışma anlayışına uygun bir eğitimin geçekleştirilebilmesi için, yönetici ve öğretmenlerin de rehber öğretmenler gibi, bu anlayışa uygun bir tutum ve davranış göstermeleri gerekir.

Okulun maddesel yapısı da toplumsal-ruhsal dokusu da öğrencileri en iyi gelişme gösterebilmelerine uygun duruma getirilmelidir. Okulda, herkesten önce okul müdürü, bu ortamı hazırlamanın zorunluluğuna inanmalıdır.

Rehber öğretmenlerin gösterecekleri çaba , böyle bir ortamın yaratılmasında etkili olmaktadır. Rehber öğretmenler; öğretim programlarının rehberlik ve psikolojik danışma anlayışına uygun bir duruma getirilebilmesi ve yerel programlar geliştirilmesi için, okul yöneticileriyle ilişki kurmalı ve öğretmenlerle birlikte çalışma yapmalıdırlar.

Bunlardan başka, okulda yöneltme işlerini yürüten görevliler, öğrencilere ilişkin olarak yapacakları yöneltme önerilerinin daha doğru ve gerçekçi olmasını sağlamak amacıyla okul rehber öğretmeninden tamamlayıcı bilgi almalıdırlar.

Görüldüğü gibi danışma hizmetlerinin yerine getirilmesinde de okul rehber öğretmenine çok iş düşmektedir. Bu nedenle rehber öğretmen, eğitim, öğretim ortamını rehberlik ve psikolojik danışma anlayışına uygun bir duruma getirmek için her fırsattan yararlanmalıdır.

Rehber öğretmen yukarda belirtilenlerden başka, şu fırsatları değerlendirebiliyor:

1. Sınıfları, öğrenmeye daha elverişli duruma getirmek üzere, öğretmenlere yardımcı oluyor.
2. Öğretmen, bir anket uygulamak istediğinde, ona anketin hazırlanışından, sonuçların yorumlanması ve kullanılmasına değin her evrede yardım ediyor.
3. Eğitici kol çalışmalarına katkıda bulunuyor.
4. Sınıf rehber öğretmenliği uygulamaları ile ilgilenerek, bu hizmetlerin, rehberlik ve psikolojik danışma ilkelerine uygun bir biçimde yürütülmesine yardımcı oluyor.
5. Öğrenme ve çalışma güçlükleri, özel sorunları olan öğrencileri tanımak ve bunlara yardımcı olmak isteyen öğretmenlerle birlikte çalışıyor.
6. Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleriyle ilgili araştırma, inceleme ve değerlendirme raporları, istatistiksel bilgi, genel açıklama bülten gibi belgeler hazırlıyor. Bunları, yönetici ve öğretmenlerle paylaşıyor.
7. Rehberlik ve psikolojik danışma ile ilgili yazılı kaynakları yönetici ve öğretmenlerin yararlanması için kullanıyor.
8. Her fırsattan yararlanarak yönetici ve öğretmenlerle ortak bir rehberlik ve psikolojik danışma anlayışı oluşturma çabasını sürdürüyor.
9. Okuldaki her toplantıyı fırsat bilip bu toplantılarda söz alarak okulla ilgili çalışmaların rehberlik ve psikolojik danışma anlayışına uygun yönde sürdürülmesine yardımcı oluyor.
10. Tüm çalışmalarını ortak anlayış, saygı, güven, dürüstlük ve inanca dayandırıyor.

Bu vb. çabalarla, okuldaki toplumsal-ruhsal ortam, gün geçtikçe daha sağlıklı bir nitelik kazanmaktadır.

Danışma hizmetleri; öğretme, bilgi verme biçiminden çok, yardımlaşma, birlikte çalışma, birlikte programlama ve uygulama biçiminde verilmektedir. Rehberlik ve psikolojik danışmaya yönelik yeterli anlayış oluşturma fırsatı, eğitim öğretimin her aşamasında ortaya çıkabilmektedir.

Çevre ve Velilerle İlişki Birimi

Doğrudan öğrenciye yönelik olmayıp, rehberlik ve psikolojik danışmaya önemli katkıları bulunabilecek ikinci bir hizmet grubu da çevre ve velilerle ilişki hizmetleridir. Bu hizmetlerin verilebilmesi sırasında, çeşitli rehberlik ve psikolojik danışma tekniklerinden, toplantılarından yararlanılmaktadır. Okul müdürünün ilgi ve desteği, bu hizmetlerin başarısında önemli ölçüde etkili olmaktadır. Çevre ve velilerle ilişki konusunda okul rehber öğretmenleri, sınıf rehber öğretmenleri ve okul yöneticilerinin ortak çabası ile şu hizmetler verilebiliyor:

1. Rehberlik ve psikolojik danışma ile ilgili olarak, çevrede yardım alınabilecek kurum ve kuruluşlar tanınıyor ve bunlarla yakın ilişkiler kuruluyor. Ruh ve sinir hastalıkları hastane ve klinikleri, öteki sağlık kuruluşları, yardım alınabilecek yerlerin başlıcalarıdır.
   Bu yakın ilişkiler, okulda verilen rehberlik ve psikolojik danışma yardımının etkili olmaması durumunda bu öğrencilerin başka yetkili kurum ve kişilere yönlendirilebilmesi için gereklidir.
2. Çevrede bulunan her düzeydeki okulların rehberlik ve psikolojik danışma çalışmaları inceleniyor; bunların uzman ve öteki işgörenleriyle işbirliği yapılıyor. Bunlarla, ortaklaşa araştırma, değerlendirme ve tasarımlar da ele alınabiliyor.
3. Aile ziyaretlerinden, okul-aile birliği, okul koruma ve yardım derneği gibi kuruluşların toplantılarından yararlanılarak velilere, çocukların gelişim, yetenek, ilgi, başarı ve gereksinimlerine ilişkin bilgi veriliyor. Onlara rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri tanıtılıyor. Bu yolla rehberlik hizmetlerinin çevrede tanınması sağlanıyor.
4. Yayın organlarında, radyo ve televizyonda yayımlanmak üzere, rehberlik ve psikolojik danışma ile ilgili çeşitli yazılar hazırlanıyor ve bunların yayımlanmasına çalışılıyor.

Araştırma ve Değerlendirme Birimi

Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleriyle nelerin, niçin ve nasıl yapıldığının; nelerin, niçin yapılmadığının; nelerin, nasıl yapılacağının anlaşılması, bu konuların araştırılmasını gerektirmektedir. Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin, bireylerin yetenek, ilgi ve kişilik özellikleri ile çevresel olanak ve koşullara göre yürütülmesi, bu konularda yeterince araştırma yapmaya bağlıdır. Araştırmalarda elde edilmiş sayısal bilgiler, kanıtlar olmadıkça, rehberlik ve psikolojik danışmada nelerin, nasıl gerçekleştirileceğine ilişkin tutarlı bir değerlendirme yapılamaz.

Bu nedenle, araştırma ve değerlendirme hizmetlerinin verilebilmesi için, okul rehberlik uzmanının, aynı zamanda iyi bir araştırmacı olması gerekmektedir.

Araştırma Değerlendirme Konuları

Araştırmacı, yardımcı işgören bulunduğunda ve gerekli parasal destek, yer, araç, gereç sağlandığında, araştırma ve değerlendirme hizmetleriyle şunlar gerçekleştirilebiliyor:

1. Öğrencilerin, rehberlik ve psikolojik danışmaya duydukları gereksinim düzeyi araştırılıyor.
2. Başarı-yetenek karşılaştırması yapılıyor; çelişkili sonuçların, öğrenme güçlüklerinin nedeni araştırılıyor.
3. Öğrencilerin toplumsal-ruhsal gelişimleri, uyum güçlükleri, yapılan rehberlik ve psikolojik danışma çalışmaları ile oluşturulan davranış değişiklikleri inceleniyor.
4. Meslek seçimlerinde kullanılan çevresel ölçütler ve bunların dayanakları araştırılıyor.
5. Rehberlik ve psikolojik danışmada kullanılacak test, anket, envanter, öğrenci gelişim dosyası gibi araçlar geliştiriliyor ve yararlanmaya sunuluyor.
6. Sınıf içi ve sınıf dışı rehberlik ve psikolojik danışma çalışmalarının; psikolojik danışma uygulamalarının etkililiği ortaya çıkarılıyor.
7. Öğrenci, öğretmen, yönetici ve velilerin, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinden beklentileri ve rehberlik anlayışları, araştırma konusu yapılıyor.
8. Okulu bitirenlerin ya da okuldan ayrılanların yöneldikleri üst okullar, iş ve meslekler belirleniyor.

Bu konulardan, her okul için gerekli görülenler ve araştırma olanağı bulunanlar, o okulda ele alınmaktadır.

Araştırma ve Değerlendirme Planı

Araştırma ve değerlendirme hizmetleri, tutarlı bir plana dayandırılarak yürütülmelidir. Planda şu bilgilere yer verilmesi gerekmektedir:

Araştırmanın konusu, amacı, sorun ve yanıtlanacak sorular saptanmalıdır. Temel kavramlar, ölçütler, bağımlı ve bağımsız değişkenler, bilgi toplama yöntem ve araçları, bilgilerin nasıl çözümleneceği, bulgu ve sonuçların nasıl açıklanacağı, değerlendirmenin nasıl yapılacağı ve önerilerin nasıl ortaya konulacağı, araştırmanın süresi ve araştırmada görev alacak işgörenler belirlenmelidir.

Bu plan çerçevesinde gerçekleştirilip raporlaştırılan ve değerlendirilen konular; okul yönetici, öğretmen, öğrenci ve velilerince paylaşılabilecek biçimlerde özetlenmeli, kolay anlaşılmayı sağlayacak şekil, grafik, tablo vb. ile deyimlendirilmelidir.

Görüldüğü gibi, araştırma ve değerlendirme hizmetlerinde de asıl sorumluluk, rehberlik uzmanının omuzlarındadır. Öbür rehberlik ve psikolojik danışma görevlileri, uzmanın yol göstericiliğinde çalışmalara katılmaktadırlar.

DİĞER ÖĞRENCİ KİŞİLİK HİZMETLERİ GÖREVLİLERİ

Öğrenci kişilik hizmetlerinden biri olan rehberlik ve psikolojik danışmanın yanı sıra bugün eğitici kol rehber öğretmenleri ile Kredi ve Yurtlar Kurumu da öğrenci kişilik hizmeti vermektedir.

Eğitici Kol Rehber Öğretmenleri

İlköğretim ve ortaöğretim okullarımızda derslerin yanı sıra eğitici çalışmalara yer verilmekte; bu çalışmalar, eğitici kollar aracılığı ile yürütülmektedir. Öğrencilerin kişisel-toplumsal gelişmelerinin sağlanmasında, eğitici kol çalışmalarının önemli bir yeri vardır. Derslerin genelde önemli zorunlu yanlarının bulunmasına karşılık, eğitici kol çalışmaları isteğe bağlıdır. Öğrenci istese de istemese de okulda okutulan belli dersleri izlemek ve bunlardan en az, sınıfını geçecek kadar başarı göstermek zorundadır. Oysa her öğrencinin belirli gereksinimlerini karşılaması için zorunlu olarak öğrenmesi gereken ders konularının yanında, ilgi duyduğu, hoşlandığı konularda da uğraşabilmesi gereklidir. Eğitici kollar, işte bu gereksinimi karşılamak üzere okullarda, ilgileri ortak, istekli öğrencilerce oluşturulması gereken kuruluşlardır.

Eğitici kolların, ders dışı etkinliklerden bir bölümünü gerçekleştirmek için eğitici kol rehber öğretmeninin gözetiminde doğrudan doğruya öğrencilerce oluşturulması gerekmektedir.

Belirlenmiş olan amaç ve ilkeler doğrultusunda kurulup çalıştırılınca derslerle karşılanamayan birçok gelişim görevleri, eğitici kollar aracılığı ile yerine getirilmektedir. Öğrenciler, kendilerini sınayarak anlama; yeteneklerini, kendi yararlarına ve toplumun yararına kullanabilecek yönde geliştirme olanağını elde etmektedirler. Her öğrenci, en az bir kola katılma koşulu ile, başka kolların çalışmalarında da yer alabilmektedir.

Planlı çalışma, kişisel gelişim sağlama, yeni durum ve ortamlara uyum sağlama, kendilerine ve başkalarına güvenme, başka kişilerle sağlıklı iletişim kurma, işbirliği yapma ve birlikte iş başarma, ayrı görüş ve davranışlara saygı gösterme, öğrencilerin eğitici çalışmalar aracılığıyla kazanacakları başlıca niteliklerdir.

Eğitici kolların tür ve sayıları, başta öğrencilerin istekleri olmak üzere, çevrenin olanak ve koşulları göz önünde tutularak, öğretim yılı başında öğretmenler kurulunca belirlenmektedir. Eğitici kolların tür ve sayıları, başta

öğrencinin istekleri olmak üzere, çevrenin olanak ve koşulları göz önünde tutularak, öğretim yılı başındaki öğretmenler kurulunca belirlenmektedir.
Eğitici kolların; "İlkokul, Ortaokul, Lise ve Dengi Okullar Eğitici Çalışmalar Yönetmeliği"nde belirlenen amaç ve ilkeler doğrultusunda kurulup çalıştırılmasından, eğitici kol rehber öğretmenleri sorumludur. Kol rehber öğretmeni bir ya da birkaç eğitici kolun gözetiminden sorumlu olmak üzere, öğretmenler kurulunca görevlendirilmekte ve okul müdürünün onayı ile görevi yürütmeye başlamaktadır. Gerekli görüldüğünde, bir eğitsel kol için birden çok öğretmen de görevlendirilmektedir. Eğitici kol rehber öğretmeni, öğrencinin geleceğe yönelik kararlarda etkili olabilecek görevlilerden biridir.

Eğitici Kol Rehber Öğretmeninin Görevleri

Eğitici kol rehber öğretmeni şu görevleri yerine getiriyor (ilkokul, ortaokul, lise ve Dengi Okullar Eğitici Çalışmalar yönetmeliği, 1983, Madde 30) :

1. Sorumluluğunu üstlendiği eğitici kol genel kurulunu topluyor; genel kurulun çalışmalarını izliyor; yönetim, denetleme kurullarının seçilmesini sağlıyor.
2. Yönetim kurulunun, **kol iç yönetmeliğ**inin ve **yıllık çalışma programı taslağ**ının hazırlanmasına rehberlik ediyor; bunlara eğitici kol genel kurulunun, son biçimini vermesini sağlıyor. Son biçimini alan iç yönetmelik ile çalışma programını, eğitici kol rehber öğretmenler kuruluna sunuyor.
3. Biri ders yılı başında, öbürü ikinci yarı yılda olmak üzere, yılda en az iki kez toplanan **eğitici kol rehber öğretmenler kurulu**na katılıyor. Bu kurulda, eğitici kollar iç yönetmelikleri ile yıllık çalışma programlarının incelenmesine ve uygun görülenlerin, okul müdürüne sunulması kararına katılıyor. Kollar arası yardımlaşma yapılması doğrultusunda kararlar oluşturulmasına katkıda bulunuyor
4. Rehberliğini yaptığı eğitici kolun çalışma programına alınan etkinliklerin, kolun iç yönetmeliğine göre gerçekleştirilmesine; eğitici kolla ilgili gelir-gider hesaplarının, defter ve dosyaların düzenli bir biçimde tutulmasına yardımcı oluyor.
5. Eğitici kol yönetim kurulunun, gelir-gider de içinde olmak üzere, gereken kararları almasına ve bu konuya ilişkin işlemlerin yürütülmesine rehberlik ediyor.
6. Denetleme kurulunun yılda en az iki kez, yönetim kurulu gelir-gider hesaplarını denetlemesini, **yıllık denetim raporu**nu genel kurula sunmasını sağlıyor.

İlk, Orta, Lise ve Dengi Okullar Eğitici Çalışma Yönetmeliği (1983)'nin "Genel Hükümler" içeren I. Bölümünden sonra II. Bölümünde, **Eğitici Kollar** yer almaktadır. III. bölümde **Eğitici Çalışmalarla İlgili Görevler** sıralanmaktadır. Bundan sonrada **Eğitici Kol İç Yönetmeliği Örneği** bulunmaktadır. Söz konusu yönetmelikte ayrıca; **Törenler, Milli Bayramlar, Belirli Gün ve Haftalar, Genel ve Milli Kültürü Artırıcı Çalışmalar, Özel İlgi ve Meraklar Yönünden Çalışmalar, Beden Eğitimi Çalışmaları, Okullarda Çıkarılacak Dergi, Gazete ve Yıllıklar, Okullarda Gösterilecek Filmler ve Yapılacak Çeşitli Gösteriler ve Çeşitli Hükümler** başlıklı bölümler bulunmaktadır.

Kredi ve Yurtlar Kurumu (YURTKUR)

Kredi ve Yurtlar Kurumunun ne olduğu, ne gibi görevleri yerine getirdiği kısaca şöyle belirtilebilir (Bakırcıoğlu, 1987) :

YURTKUR, 16 Ağustos 1961 tarih ve 351 sayılı yasayla kurulmuş ve 1962 yılının mart ayında etkinlik göstermeye başlamıştır. Tüzel kişiliğe sahip, özel hukuk hükümlerine bağlı bir kamu kuruluşudur. Kurumun hesap ve işlemlerini denetleme yetkisi Milli Eğitim Bakanlığı, Maliye Bakanlığı ile Başbakanlık Yüksek Denetleme Kuruluna verilmiştir.

YURTKUR, çalışmaları, Ankara'da bulunan Genel Müdürlüğe bağlı bölge müdürlükleri ile bu müdürlüklere bağlı yurt müdürlüklerince yürütülmektedir.

Kurumun amacı, Türk yüksek öğrenim öğrencilerine, maddi destek ve huzurlu bir barınma ortamı içinde öğrenim yapma olanağı sağlamak; onların toplumsal ve kültürel gelişmelerini kolaylaştırmaktır.

Kurum, yukarıda belirtilen amaç çerçevesinde, 1961-1962 Öğretim Yılı'ndan bu yana , başarılı olan ve gereksinimi bulunan yüksek öğrenim öğrencilerine, faizsiz ÖĞRENİM KREDİSİ verme; yüksek öğrenim öğrencileri için yurtlar yaptırma; yurt bina ve kuruluşlarının donatımı, onarım ve işletmesini sağlama görevlerini yerine getirmektedir.

Öğrenim ve Katkı Kredisi Nedir, Nasıl Alınır?

Öğrenim kredisi, ülkemizde yüksek öğrenim gören gençlerimizi maddi yönden desteklemek amacıyla öğrenim yapılan kurumun normal süresi içinde her yıl verilen, faizsiz olan ve zorunlu hizmet yükümlülüğü getirmeyen borç paradır.

Katkı kredisi, yüksek öğretim kurumlarının, öğrencilerine yönelik sosyal, kültürel, sportif etkinlikler ile beslenmelerine katkıda bulunmak için her yıl Bakanlar Kurulunca saptanan miktarda aldıkları katkı payına karşılık olarak öğrenci adına borç kaydedilip yüksek öğrenim kurumlarına ödenen paradır. Ayrıca, Bakanlar Kurulu kararıyla 1996-1997 Öğretim Yılı'ndan bu yana üniversitelere yeni kayıt yaptıracak olanlardan katkı kredisi almak için başvuranlar, öğretim kurumlarına kayıt sırasında katkı payı ödemeksizin kayıt yaptırabilmektedirler (YURTKUR Hizmet Klavuzu, 1998) .

Yurtlar

Yüksek öğrenim geçliğinin en önemli sorunlarından biri olan barınma ve beslenme gereksinimleri, açılmış ve açılmakta olan yurtlar aracılığı ile karşılanmaya çalışılmaktadır. İstatistikler, yüksek öğrenim öğrencilerinin %33'ünün kurum yurtlarına başvurduğunu göstermektedir. Bunların yarıya yakınının isteği karşılanabilmektedir.

Kurum, yurtlardaki yatakhaneler, okuma salonları, yemekhaneler; toplumsal, kültürel ve spor etkinlikleriyle yüksek öğrenim geçliğine çağdaş hizmet götürme görevini sürdürmektedir. Öğrencilerin, yurtları bir aile ocağı gibi görmeleri için, her olanağı sağlamak durumundadır. Öğrencilere, yurtlarda akşam yemeği yardımı yapılmaktadır. Fiziksel yapıları uygun olan yurtlarda spor salonları, kütüphane, müzik, resim, çizim, bilgisayar, televizyon, ütü, çamaşır kurutma, satranç vb. odaları bulunmaktadır. Büyük yurtlarda psiko-sosyal hizmetler de verilmektedir.

1. 3. 1999 tarihine göre, Adana Bölge Müdürlüğüne bağlı, toplam 6222 kız, 5888 erkek öğrenci barındıran 11; Ankara Bölge Müdürlüğüne bağlı toplam 11184, 7210 erkek öğrenci barındıran 25; Antalya Bölge Müdürlüğüne bağlı toplam 4206 kız, 3672 erkek öğrenci barındıran 6; Bolu Bölge Müdürlüğüne bağlı toplam 1690 kız, 2132 erkek öğrenci barındıran 8; Bursa Bölge Müdürlüğüne bağlı toplam 5346 kız, 4288 erkek öğrenci barındıran 6; Denizli Bölge Müdürlüğüne bağlı toplam 2538 kız, 2152 erkek öğrenci barındıran 7; Diyarbakır Bölge Müdürlüğüne bağlı toplam 1279 kız, 1720 erkek öğrenci barındıran 5; Edirne Bölge Müdürlüğüne bağlı toplam 3204 kız, 2862 erkek öğrenci barındıran 4; Erzurum Bölge Müdürlüğüne bağlı toplam 6228 kız, 6312 erkek öğrenci barındıran 9; Eskişehir Bölge Müdürlüğüne bağlı toplam 6128 kız, 5176 erkek öğrenci barındıran 9; Gaziantep Bölge Müdürlüğüne bağlı, toplam 1928 kız, 2602 erkek öğrenci barındıran 6; İstanbul Bölge Müdürlüğüne bağlı toplam 4251 kız, 8741 erkek öğrenci barındıran 21; İzmir Bölge Müdürlüğüne bağlı toplam 7192 kız, 7474 erkek öğrenci barındıran 9; Kayseri Bölge Müdürlüğüne bağlı toplam 5428 kız, 4240 erkek öğrenci barındıran 7; Konya Bölge Müdürlüğüne bağlı toplam 3880 kız, 3408 erkek öğrenci barındıran 7; Malatya Bölge Müdürlüğüne bağlı toplam 2684 kız, 3319 erkek, öğrenci barındıran 5; Samsun Bölge Müdürlüğüne bağlı toplam 4780 kız, 3920 erkek öğrenci barındıran 10; Trabzon Bölge Müdürlüğüne bağlı toplam 3944 kız, 5102 erkek öğrenci barındıran 9; Van Bölge Müdürlüğüne bağlı toplam 1662 kız, 2192 erkek öğrenci barındıran 4; Zonguldak Bölge Müdürlüğüne bağlı 474 kız, 824 erkek öğrenci barındıran 3 yurt hizmet vermektedir. YURTKUR'dan toplam 84252 kız, 83252 erkek öğrenci yararlanıyor

70 ilde ve 44 ilçede bulunan 171 kurum yurdundan 41'i kız yurdu; 37'si erkek yurdu; 93'ü de karma yurttur (Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu Kapasite Tablosu, 1. 3. 1999)

Barınma gereksinimini karşılayan birçok özel yurt da vardır.

Yükseköğrenim öğrencilerine, Devlet Kurumları, özel kuruluşlar ve kişiler de burs vermektedir. MEB, 1989 yılında yürürlüğe giren 3580 sayılı yasa gereğince eğitim fakültesi öğretmenlik programını ilk beş tercihinde kazanmış olan öğrencilere burs veriyor.

BÖLÜM 11

Eğitimde Rehberlik ve Psikolojik Danışma Uygulamaları

Milli Eğitim Bakanlığınca 1974-1975 öğretim Yılı'nda tüm orta dereceli okullarımızda rehberlik uygulamasına başlanması istenmiştir (MEB Tebliğler Dergisi, 16.8.1974). Buna göre, bugün eğitime açık olan orta dereceli okullarımızda rehberlik servislerinin, amaç ve ilkelerine uygun biçimde çalışmakta oldukları görülmelidir. Ne ki birçok okullarımızda türlü nedenlerle hâlâ istenilen nitelikle rehberlik ve psikolojik danışma uygulamalarının yapılamadığı bilinmektedir. Bu nedenle, yeni oluşturulacak okul rehberlik servislerinin kuruluşlarına; kurulmuş olanların da geliştirilmesine ilişkin olarak neler yapılması gerektiğinin belirtilmesinde yarar vardır.

Bir okulda rehberlik ve psikolojik danışma çalışmalarına başlamadan önce, aşağıda belirtilen ön hazırlıkların yapılması gerekmektedir. Bu hazırlıklar yapılmadan başlatılan rehberlik ve psikolojik danışma çalışmalarının, beklenen verimi sağlamadığı görülmektedir. Dahası, ön hazırlıksız girişilen rehberlik çalışmaları, yarardan çok zarar getirebilmektedir. Tutarlı bir rehberlik uygulaması, ancak, böyle bir ön hazırlıktan sonra oluşturulan programla gerçekleştirilebilmektedir.

Aşağıda sırasıyla Ön Hazırlıklar ve buna bağlı olarak Rehberlik ve Psikolojik Danışmaya Başlama Yolları, Yıllık Okul Rehberlik ve Psikolojik Danışma Programını Hazırlama; Okulöncesi, İlköğretim, Ortaöğretim, Yükseköğretim, Özel Eğitim, Dersane ve Yaygın Eğitimde Rehberlik ve Psikolojik Danışma Uygulamaları başlıklı konular ele alınacaktır

ÖN HAZIRLIKLAR

İlk adım olarak, okulda rehberlik ve psikolojik danışma uygulamasına hazırlanmak amacıyla okul müdürü, müdür yardımcısı, öğretmenler ve öbür görevlilerin; rehberlik ve psikolojik danışmanın ne olduğu, hangi temellere dayandığı, amacı, ilkeleri ve gerekliliği konularında bilinçlendirilmeleri sağlanmalıdır. Bilindiği gibi, başarılı bir rehberlik ve psikolojik danışma uygulaması, ancak, okuldaki tüm görevlilerin rehberlik ve psikolojik danışma programının yürütüleceğine inanmaları ve bu konuda paylarına düşen sorumlulukları yerine getirmeleri ile sağlanabilmektedir. Bu ortak bilgi ve bilincin oluşturulması için en etkili yol, ilgililerin tümünü, tutarlı bir hizmetçi eğitimden geçirmektir.

Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin anlam ve önemi ile rehberlik ve psikolojik danışma programlarının velilere, çevreye tanıtılması görevi ise, daha çok, okul yönetimine düşmektedir

İlk adımın doğal bir sonucu olarak, okul yönetici ve öğretmenleri, rehberlik ve psikolojik danışmaya gereksinim duyacaklardır. Sadece resmi makamların buyruğu ile başlatılan rehberlikten, beklenen yarar sağlanamamaktadır.

İkinci adım olarak, okul müdürünün başkanlığında düzenlenecek öğretmenler kurulu toplantılarında rehberlik ve psikolojik danışma konusu, varsa uzmanlar, öğretmenler ve öbür yöneticilerle derinliğine ve genişliğine tartışılmalıdır. Bu tartışmalar sonucunda, okulun rehberlik ve psikolojik danışma ile ilgili sorunları ortaya çıkacaktır.

Bu toplantılarda, şu sorulara da açıklık getirecek olan kararlara varılacaktır:

- Öğrencilerin gereksinimleri ve sorunları nasıl saptanmalı?
- Öğrencilerden hangi bilgiler, kimlerce, nasıl toplanmalı?
- Öğrencilerle kimler ve nasıl görüşmeli?
- Öğrenci sorunlarından hangileri, rehber öğretmen ya da sınıf rehber öğretmenince çözülmeli?
- Rehberlik ve eğitici kol çalışmaları olarak neler, niçin ve nasıl yapılmalı?
- Her ders konusu, en yararlı biçimde nasıl işlenmeli?
- Öğretim ve yönetimle rehberlik ve psikolojik danışmanın ilişkisi nedir?
- Rehberlik ve psikolojik danışmaya, ne tür bir uygulama ile başlamak daha yararlıdır?

Üçüncü adım olarak, rehberlik ve psikolojik danışma çalışmalarının planlanmasını ve yürütülmesini sağlamak üzere, "rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri yürütme kurulu" oluşturulmalıdır

Dördüncü adım olarak da rehberlik için okulun olanaklarının neler olduğu saptanmalıdır. Okulun olanaklarından, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinde nasıl yararlanılabileceği, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri yürütme kurulunca yıllık okul rehberlik ve psikolojik danışma programında belirtilmelidir (Bkz. Bölüm 10. Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yürütme Komisyonu).

REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMAYA BAŞLAMA YOLLARI

Bir okulda rehberlik ve psikolojik danışma programını uygulamaya koyarken atılacak ilk adımda çok dikkatli davranmak gereklidir. Daha sonraki çalışmaların başarılı olmasında, bu ilk adımın büyük önemi vardır. Okullardaki rehberlik ve psikolojik danışma çalışmalarına şu yollardan biri ya da bir kaçıyla başlamak, genellikle iyi sonuç vermektedir (Kantarcıoğlu, 1974a):

Kaynak ve Araçları İncelemek

Rehberlik ve Psikolojik Danışma ile ilgili kaynakları ve araçları saptamak, bunların tümünü inceleyerek, rehberlik ve psikolojik danışmaya başlamak, en çok yeğlenen yollardan biridir. Bu yolla rehberlik ve psikolojik danışma her yönü ile ele alınmış, ilgili yöntem ve teknikler öğrenilmiş olmaktadır. Böylece öğretmen ve yöneticiler, konuya ilişkin hemen her şeyi bilerek çalışmalara katılacak duruma gelmektedir.

Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmeti Veren Okulları Görmek

Olanak varsa, rehberlik hizmeti veren okullar görülerek, bu okullardaki uygulamalar gözden geçirilerek işe başlanabilmektedir. Bu yaklaşımla, rehberlik ve psikolojik danışmaya ilişkin kuramsal bilgilerin uygulanabilirlik derecesi gözlemlendiği gibi, uygulamaya konmamış olan hizmetlerin de nedenleri öğrenilebilmektedir.

Öğrenci Gereksinim ve Sorunlarından Yola Çıkmak

Araştırma yaparak ya da anket, problem tarama listesi uygulayarak öğrencilerin eğitsel, mesleksel, kişisel beklenti ve sorunlarını ortaya çıkardıktan sonra rehberlik ve psikolojik danışmaya başlamak, oldukça yararlı görülmektedir. Bu yolla, hangi rehberlik hizmetlerine gerek duyulduğu, çevrenin iş ve

eğitim olanakları, okuldan beklentiler, rehberlik ve psikolojik danışmada çevreden ne ölçüde yararlanılabileceği anlaşılmış olmaktadır (Ek 13'te Problem Tarama Listesi O ve L takımı verilmiştir)

Öğrencilerle Görüşme Yapmak

Öğrencilerle görüşme, rehberlik ve psikolojik danışmanın ne olduğunu iyi bilen ve görüşmeyi başarıyla gerçekleştirebilen kişilerce yürütüldüğünde, bu yol da iyi bir başlangıç olabilmektedir

Kimi Öğrenci Sorunlarını İncelemek

Rehberlik ve psikolojik danışmaya, öğrencilerde görülen kimi özel sorunları inceleyerek başlamak da iyi sonuç veren yollardan biri olarak görülmektedir. İncelemek üzere seçilen olaylar, öğretmenlerin ilgi duyduğu sorunlar olunca, bu uygulamadan daha iyi sonuç alınabilmektedir. Ayrıca seçilen olaylar, öğretmenler kurulunca ayrıntılı biçimde incelenip tartışıldığı, normalden fazlaca sapmamış olduğu zaman, bu yaklaşımla da iyi sonuç alınmaktadır

Öğrenci Gelişim Dosyalarından Yararlanmak

Öğrenci gelişim dosyalarını ve uygulanmış olan psikolojik testlerin sonuçlarını inceleyerek rehberlik ve psikolojik danışmaya başlamak, bir başka yararlı yoldur. Uygulanan testlerin ortaya çıkardığı sorunların, öğrenci gelişim dosyasında yer alan bilgilerin incelenmesi ve iyi bir öğrenci gelişim dosyası oluşturma çalışması, rehberlik ve psikolojik danışmaya başlamak için gerekli ip uçlarını vermektedir. Ancak bu yol, rehberlik ve psikolojik danışma hizmeti yerine, araçlara daha çok önem verme tehlikesini yaratmakladır. Bu yaklaşım sonucunda, gelişim dosyası oluşturma çalışmalarını rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleriyle bir tutma eğilimi doğmaktadır. Bu yanlışlığa düşmemek koşuluyla, test sonuçlarını ele alarak ve öğrenci gelişim dosyası oluşturma çalışmalarını çıkış noktası yaparak da rehberlik ve psikolojik danışmaya başlanabilmektedir.

Göze Çarpan Gereksinimlerden Yola Çıkmak

Rehberlik ve psikolojik danışmaya, "göze çarpan gereksinimleri karşılayarak başlamak" biçimindeki yalın girişim, yararlı olmamaktadır. Bu yol, rehberlik ve psikolojik danışmayı rastlantılara bırakmaktadır.

Başarılı bir rehberlik ve psikolojik danışma hizmeti vermek isteyen her okul, olanak oranında, iyi sonuç veren yollardan birkaçını birden kullanarak rehberlik ve psikolojik danışma çalışmalarını başlatmalıdır

YILLIK OKUL REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA PROGRAMINI HAZIRLAMA

Rehberlikle ilgili ön hazırlıkları tamamlandıktan sonra sıra, yıllık okul rehberlik ve psikolojik danışma programının hazırlanmasına gelmekledir. Okullarımızda eğitici kol çalışmaları da rehberlik ve psikolojik danışma çalışmalarını bütünleyen etkinlikler olarak ele alınmaktadır

Yıllık okul rehberlik ve psikolojik danışma programı hazırlama evresinde şu adımlar atılıyor:

1. Okul müdürü, öğretim yılı başında, okul rehber öğretmenlerine, bir önceki yıl sonu raporlarının ve il rehberlik ve psikolojik danışma çerçeve programının ışığında, "yıllık rehberlik ve psikolojik danışma programı taslağı"nı hazırlatıyor (Bkz. Ek 23. İl Rehberlik ve Psikolojik Danışma Çerçeve Programı Örneği; Erkan, 2001).

2. Bu taslak, öğretim yılının ilk öğretmenler kurulu toplantısını izleyen haftası içinde öğretmenler kurulunda ortaya konan gereksinimler de göz önüne alınarak, rehberlik hizmetleri okul yürütme kurulunda inceleniyor ve taslağa son biçimi veriliyor. Aynı toplantıda, rehberlik ve psikolojik danışma programının uygulanmasına yönelik kararlar alınıyor. Programda yer verilen rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinden her birinin hangi tarihlerde ele alınacağı, hizmetlerin nerede gerçekleştirileceği ve bu hizmetler için gerekli paranın nereden ve nasıl karşılanacağı belirleniyor. Programda yer alan konuların hangi hizmet birimleri ve görevliler aracılığı ile yürütüleceği; çalışmaların başarıyla sürdürülmesi için hizmet birimlerinin ve görevlilerin ne gibi önlemler almaları gerektiği saptanıyor. Programa alınan konuların sınıf düzeyinde mi, okul düzeyinde mi, okul dışında mı gerçekleştirilecekleri belirtiliyor.

   Program, okul müdürünün onayı ile uygulamaya hazır duruma getiriliyor.

3. Yıllık okul rehberlik ve psikolojik danışma programının özeti, rehberlik görevlilerince yönetici, öğretmen ve öğrencilere dağıtılıyor.

4. Koordinatör rehber öğretmen, okul rehber öğretmeni ve sınıf rehber öğretmenlerinden her biri, yıllık okul rehberlik ve psikolojik danışma programına alınan hizmetlerden paylarına düşenlere ilişkin birer yıllık plan yapıyorlar. Rehberlik hizmetleri okul yürütme kurulu inceledikten ve okul müdürü onayladıktan sonra, bu planları uygulamaya koyuyorlar.

OKULÖNCESİ, İLKÖĞRETİM, ORTAÖĞRETİM, YÜKSEKÖĞRETİM, ÖZEL EĞİTİM, DERSANE VE YAYGIN EĞİTİMDE REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA UYGULAMALARI

Rehberlik ve psikolojik danışma, her okul düzeyinde benzer biçimde örgütlenmekte, aynı ilkeler ışığında uygulanmaktadır. Hangi eğitim düzeyinde olursa olsun, görevliler, rehberlik ve psikolojik danışmaya ilişkin konularda bilinçlenmek zorundadırlar. Her eğitim kademesindeki sorumlular, öğrencinin nereye gideceğini ya da nereden geldiğini bilmek durumundadırlar. Bu ortak bilinç oluşmadan, rehberlik ve psikolojik danışma, beklenen yararı sağlayamamaktadır. Rehberlik ve psikolojik danışma uygulamaları, ayrı nitelik ve düzeylerdeki okullarda sadece, bu okul öğrencilerinin kendilerine özgü **gelişim gereksinimleri** ile o okulların kendi amaçları ölçüsünde bir ayrım gösterecektir.

Gelişimin sürekli oluşu ve bir bütünlük göstermesi nedeniyle rehberlik ve psikolojik danışma uygulamalarına, okulöncesi eğitim basamağından başlamak gerekmektedir. Okulöncesi eğitimini daha yaygınlaştıramadığımız için rehberlik ve psikolojik danışma hizmetini bugün en az, ilköğretimden başlatmak zorundayız.

Okulöncesi Eğitimde Rehberlik ve Psikolojik Danışma

"Okulöncesi eğitimi" terimi, daha çok, 3-5 yaşları arasındaki çocukların, düzenli bir programla eğitildikleri kurumlardaki eğitim için kullanılmaktadır (Oktay,1985).

Çağdaş toplumda aile yapısı, çalışma koşulları, konut durumu vb. nedenler, çocuğun yaşıtlarıyla birlikte olma zamanlarını kısıtladığı için okulöncesi eğitim kurumları, gittikçe daha çok önem kazanmaktadır.

Okulöncesi eğitimden bugün çok şey beklenmektedir. Çocuğun, sağlıklı bir bedensel, devinişsel, bilişsel ve dilsel gelişimine, kişilik gelişimine, yaşının gerektirdiği alışkanlık ve becerileri kazanmasına, yaratıcı gücünü geliştirmesine eğitimin önemli katkılarda bulunacağı umulmaktadır.

Daha sonraki gelişim evrelerine kalıcı bir etkide bulunan bu dönemde bireyin eğitsel ve kişisel-toplumsal sorunlarının en iyi biçimde çözüme kavuşturulmasında, rehberlik ve psikolojik danışmaya önemli bir pay düşmektedir.

Günümüzde, bireyin bir okula ve programa yönelmesine yardım hizmetlerinin bir **süreç** olarak algılandığı düşünülünce, bu hizmetlerin ilköğretim öncesini de kapsaması gerektiği anlaşılır. Çocuğun okulöncesinde, eğilimlerine göre belli programlara yönelmesi için de yardımda bulunmak gerekmektedir.

Okulöncesi rehberlik ve psikolojik danışma programında özellikle, çocuğun toplumsal, duyuşsal, bilişsel, dilsel gelişim ve uyum sorunlarına yer verilmektedir.

İlköğretimde Rehberlik ve Psikolojik Danışma

İlköğretim kavramı ile bugün, 6-14 yaşlar arasında bulunan çocukların devam ettiği 8 yıllık kesintisiz zorunlu eğitim öğretimin yapıldığı okul dile getirilmektedir. İlköğretim okullarının birinci yılından beşinci yılının sonuna kadarki bölümüne **birinci kademe,** altıncı yılından sekizinci yılının sonuna kadarki bölümüne de **ikinci kademe** denmektedir.

Birinci kademede sınıf rehber öğretmenliğinin daha kolay olduğu söylenebilir. Bunun nedenlerinden biri, bu kademede eğitimin genellikle aynı öğretmenle birlikte sürdürülmesidir. Sınıf öğretmenlerinin, ders öğretmenlerine göre, öğrencilerini tanıma olanakları daha fazladır. İkinci bir neden ise, bu çağ çocuklarının sorunlarının henüz derinleşmemiş olmasıdır. (İlköğretim çağı çocuklarının gelişim görevleri, Ek 1'de ana çizgileriyle yer almıştır.)

Okulöncesi çağındaki çocuklarla birinci kademe çocuklarının bedensel, bilişsel, cinsel, duyuşsal ve toplumsal gelişim özellikleri ve bunlara bağlı olarak gereksinimleri aynı değildir. Bunlarda olduğu gibi, birinci kademedeki (6-11 yaşlar arasındaki) çocuklarla ikinci kademedeki (12-14 yaşlar arasındaki) çocukların bu alanlara ilişkin gereksinimleri de ayrım göstermektedir. Birinci kademedeki çocuklar, beşinci yıla değin, çoğunlukla **ikinci çocukluk dönemi**nin özelliklerini yaşarlarken, bu yıldan sonra, **ergenlik dönemi**ne girmektedirler. Böylece, ikinci kademe öğrencileri, birinci kademe öğrencilerinden farklı bedensel, cinsel, bilişsel ve toplumsal sorunlarla baş etmek durumunda kalmaktadırlar. Birinci kademe çocukları bilişsel gelişim bakımından, çoğunlukla **somut işlemler basamağı**nda iken, ikinci kademe çocukları, **soyut işlemler basamağı**na geçmişlerdir.

Rehberlik ve Psikolojik Danışma programında birinci kademe öğrencileri için doğru konuşma, okuma, yazma, özetleme, hesaplama gibi temel becerilerin kazandırılmasının yanı sıra, kişilik gelişimine ilişkin sorunların çözümü de ağırlık kazanmaktadır. İkinci kademede ise, bu sorunların yanında bir de mesleğe yönelme çalışmaları yer almaya başlamaktadır (Bkz. Kuzgun vd., 1999).

Birinci kademede rehberlik ve psikolojik danışmada, **çocuklarda gelişim isteği uyandıran bir sınıf havası oluşturulmasını sağlayacak etkinlikler,** geniş bir yer almaktadır. Her Öğrencinin kişisel gelişiminde, özgüven kazanmasında ve başkalarıyla dengeli ilişkiler içinde birlikte yaşamayı öğrenmesinde böyle bir ortamın önemi büyüktür.

Birinci kademe rehberlik ve psikolojik danışma programında yer verilecek ikinci bir konu, her olanaktan yararlanarak, **öğrencileri tanıma ve onları kendilerine ta-**

nıtma çalışmalarıdır. Tanıtma çalışmaları çerçevesinde öğrencilerin kişisel sorunlarının saptanması ve bunların çözümleriyle ilgilenme olanağı doğmaktadır. Birinci kademede genişliğine yer verilmesi gereken üçüncü bir konuyu, **eğitsel rehberlik ve psikolojik danışma** oluşturmaktadır. Bir bakıma öğretimi bireyselleştirmek demek olan eğitsel rehberliğe önem verme, bu sınıflarda özel bir anlam taşımaktadır (Bkz. Bölüm 6. Eğitsel Rehberlik).

Öğrencileri tanımayı ve onların gizilgüçleri oranında gelişmelerini sağlamayı isteyen **öğrenci velileriyle yakın ilişkiler kurma**, birinci kademede rehberlik ve psikolojik danışma programında yer verilmesi gereken bir başka konudur.

Birinci kademede öğrencilere **mesleklerin tanıtımı**; programdaki sağlık, ulaşım, köy, kasaba, kent ve ülke yönetimi vb. konulara bağlı olarak toplumdaki iş ve çalışma yaşamı, insanların uğraşları, işbölümü kavramlarıyla birlikte çok genel boyutta yapılmaktadır. Bu aşamada öğrencilerin kişisel özelliklerine uygun bir meslek seçmelerine yönelik rehberlik söz konusu değildir.

Özel eğitime gereksinim duyan çocukların belirlenmesi ve bunların düzeylerine uygun öğretim programlarının uygulanması çalışmaları da rehberlik ve psikolojik danışma çerçevesinde yer verilmesi gereken konulardandır.

İkinci kademede, okul rehberlik ve psikolojik danışma hizmet birimlerinin vermesi gereken **her türlü eğitsel, mesleksel ve kişisel rehberlik hizmetleri** yer almaktadır. Ders öğretmenleri, dersleri ile ilgili mesleklerin tanıtımını yaparak bu hizmetlere önemli bir katkıda bulunmaktadırlar. Böylece öğrencilerin daha sonraki yıllarda kesinleştirecekleri mesleksel kararları için kendilerine ilk ışık tutulmuş olmaktadır.

Ders öğretmenleri ayrıca öğrencilerine **çevredeki meslek ve iş olanaklarını** da tanıtabilmektedir; öğrencilerin, bu iş ve mesleklerin çalışanları ile ilişki kurmalarını, sınıfta onlarla sorulu-yanıtlı konuşabilmelerini sağlayabilmektedirler (Özgüven, 1975). (Bkz. Bölüm 10. Okul Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmet Birimleri; Öğretmenler).

Yukarıda sıralanan konular üzerindeki çalışmalardan elde edilen verilerin ışığında **öğretim programları**, öğrencilerin gereksinimlerine göre düzenlenebilmekte; **yöneticilerin, ders ve sınıf rehber öğretmenleriyle okul rehber öğretmenlerinin yetiştirilmesi** ve sorunlarının çözülmesi çalışmaları yapılabilmektedir.

Ortaöğretimde Rehberlik ve Psikolojik Danışma

Bilindiği gibi bugün **ortaöğretim** denince 8 yıllık ilköğretim okullarının üzerinde üç yıllık eğitim veren lise ve dengi okullar anlaşılmaktadır.

İlköğretim, her yurttaşın geçmesi zorunlu olan bir eğitim basamağıdır. Ortaöğretim ise, yükseköğretim gibi isteğe ve yeteneğe göre sürdürülen bir eğitimdir. Öğrenci, yetenek ve ilgisine göre dilediği alana yönelerek, dilediğince eğitimini sürdürebilmektedir. Dilerse ortaöğretimin belli bir aşamasından hayata atılmakta, bir iş tutmakta; diler ve başarırsa yükseköğretime yönelmektedir.

Lise ve dengi okullara rastlayan (15-18 yaşlar arası) dönem, **öğrencilerde özel yeteneklerin iyice ortaya çıktığı, bir mesleğe yönelme gereksiniminin duyulduğu dönem**dir. Bu nedenle, bu aşamada **eğitsel ve kişisel rehberlik** hizmetlerinin yanı sıra, **özellikle meslek rehberliği** hizmetlerine yer verilmektedir (Bkz. Ek 3. Gelişim Görevleri; Bölüm 6. Rehberlik ve Psikolojik Danışma Türleri; Bölüm 10. Rehberlik ve Psikolojik Danışma Örgütü ve Örgütün Görevlileri).

Yükseköğretimde Rehberlik ve Psikolojik Danışma

İlköğretimde daha çok eğitsel rehberliğe; ortaöğretimde meslek rehberliğine ağırlık tanınırken, **yükseköğretimde kişisel rehberliğe ağırlık verilmektedir** (Bkz. Bölüm 7. Psikolojik Danışma; Ek 3. Gelişim Görevleri).

Ne var ki bugün yükseköğretim görmeye hak kazanmış olan öğrencilerimizin birçoğu, ilköğretim ve ortaöğretimde, sözü edilen nitelikte bir rehberlik ve psikolojik danışmadan yararlanamamışlardır. Bu yüzden öğrencilerimiz bu düzeyde bile eğitsel rehberlik ve meslek rehberliğine gereksinim duymaktadırlar. Yükseköğretime başlamış olan öğrencilerimiz arasında örneğin, not tutma, özet çıkarma, hızlı okuma, okuduğunu anlama gibi konularda bile sorunu olan öğrenci sayısı az değildir.

Yükseköğretime başlamış olan öğrencilerimiz arasında, girdiği bölümü ya da dalı sevmediği, bu dalda başarı gösteremediği için, kabarık bir grup, bölümünü ya da yöneldiği dalı değiştirmek istemektedir. Bu nedenle eğitsel rehberlik ve meslek rehberliği, yükseköğretim kurumlarımız için de bir gereksinim olarak ortaya çıkmaktadır.

Rehberlik ve psikolojik danışma konusunda etkili ve yaygın bir hizmet verme bakımından geniş olanaklara sahip olan kurumlar, yükseköğretim kurumlarımızdır. Rehberlik ve psikolojik danışmalık programlarının da yer aldığı yükseköğretim kurumlarında, alanın öğretim elemanlarının sorumluluğunda en iyi rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri örneği verilebilir.

Özel Eğitimde Rehberlik ve Psikolojik Danışma

Rehberlik ve psikolojik danışma, özel eğitim için de en az, genel eğitim kadar gerekli bir hizmettir. Özsoy'un da belirttiği gibi, rehberlik ve psikolojik danışmanın yer almadığı, verimli bir biçimde uygulanmadığı özel eğitim kurumlarında, gerçek bir eğitimin yapıldığı söylenemez (Enç ve Diğerleri, 1975).

Ancak, özel eğitime özgü ayrı bir rehberlik ve psikolojik danışma biçimi yoktur, olması da söz konusu değildir. Çünkü rehberlik ve psikolojik danışma, temelde bireysel bir yardımdır. Bu nedenle bu kitapta belirtilmiş olan rehberlik ve psikolojik danışmanın amaç ve ilkeleri, gereklilik nedenleri, temelleri, türleri, örgütlenme biçimi ve örgüt görevlileri, hizmet birimleri, teknik ve araçları, uygulama biçimleri vb. özel eğitim için de geçerlidir. Özel eğitime gereksinim duyan çocuklar da kendilerini gerçekleştirmek için normal çocuklar gibi kendilerini ve çevrelerini tanımak, gelişmeleri ve uyumları ile ilgili doğru ve yerinde kararlar vermek zorundadırlar. Bu nedenle rehberlik ve psikolojik danışma, özel eğitimde en az normal eğitimdeki kadar gerekli ve önemlidir.

Bununla birlikte, özel eğitimi gerektiren bireylere uygulanan rehberlik ve psikolojik danışma, kendine özgü belli özellikler göstermektedir.

Özel eğitimde rehberlik ve psikolojik danışma da çocuğa özrüyle ilgili tanı konulduğu ve **çocuk okula başladığı andan sonra aralıksız sürdürülen ve çocukla birlikte ailesini de kapsayan bir hizmet** olarak anlaşılmaktadır.

Özel eğitimde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri, başta çocuğun devam ettiği okul olmak üzere, duruma göre, değişik kurumlarca yerine getirilmektedir. Bunların başlıcaları; rehberlik ve araştırma merkezleri, hastane klinikleri, İş ve İşçi Bulma Kurumu, rehabilitasyon merkezleri ve özel eğitimle ilgili derneklerdir. Eğitimde rehberlik ve psikolojik danışma, okulda daha çok önem taşıdığından, burada okul rehberlik hizmetleri üzerinde durulacaktır.

Özel eğitim kurumlarında okul rehberlik ve psikolojik danışma hizmet birimleri, diğer eğitim kurumlarında olduğu gibi kurulup çalıştırılmaktadır. Bunun yanında, özel eğitime özgü olarak şunlar söz konusudur (Enç ve diğerleri, 1975):

1. Özel eğitim okuluna ya da kurumuna yerleştirilmesi gereken çocuk için tanı çalışması önceden yapılıyor. Çocuk, okula ya da sınıfa yerleştirildiğinde, var olan bilgiler, çocuğun eğitimi yönünde kullanılmak amacıyla değerlendiriliyor. Bu bilgiler eksik ise tamamlanıyor.
2. Özel eğitimde çocuğun engeline ya da sorunlarına ilişkin ayrıntılı ve doğru bilgilerin toplanmasının önemi büyüktür. Okulda ve sınıfta öğrencinin eğitimi için alınacak yeni önlemler, seçilecek yöntemler, ancak bu nitelikteki bilgilerin ışığında saptanabiliyor. Engelin türü ve derecesi, oluş zamanı ve biçimi, zaman içinde görülen değişiklik, aile bireylerinin özre karşı tutumları iyi bilindiği ölçüde, alınan önlemler ve seçilen yöntemler etkili oluyor.
3. Bireyin gelişimini ve uyumunu önemli oranda etkileyecek olan, aileye ve onun dışındaki çevreye ilişkin bilgiler toplanıyor. Bunların başlıcalarını; ailenin kültürel (toplumsal-ekonomik) durumuna, ailedeki çocuk sayısına, aile bireyleri arasında engelli kişi bulunup bulunmadığına ve çocuğun aile içindeki yerine ilişkin bilgiler oluşturmaktadır.
4. Rehberlikte yararlanılacak diğer bilgiler; öğrencinin yeteneklerine, ilgilerine, alışkanlıklarına, becerilerine, genel sağlığına, duygusal gelişimine ve uyumuna ilişkin bilgilerdir.

Aileye yapılacak rehberlik, özel eğitimde kendine özgü bir anlam taşımaktadır. Aile bireyleri, çocuğun engelinden ötürü değişik tutumlar geliştirebiliyorlar. Bu nedenle özel eğitimde aileleri kapsamayan rehberlik ve psikolojik danışma çalışmalarının yararlı olacağını öne sürmek, çok güçtür. Özel eğitim gerektiren bireylere ilişkin önlemler, ancak, ailenin inancı ve katılımı ile etkili olabilmektedir.

Özel eğitim gerektiren çocukların anne babalarının okuldan ve rehberlik servisinden, öbür anne babalardan farklı beklentileri olabilmektedir. Bu anne babalar okuldan, dolayısıyla rehberlik ve psikolojik danışma servisinden, çocuklarının sorunlarını kendilerine, anlayacakları bir dille anlatmalarını beklemektedirler. Çocukları, niçin engelli olmuştur? Bunu açıkça sormasalar bile, birisinin bu sorulara yanıt getirmesini istemektedirler. Bunun nedeni; öğrenme isteği, geçmişe ilişkin merakı giderme isteği olabildiği gibi, geleceğe yönelik de olabilmektedir. Anne baba, "Acaba bundan sonraki çocuğumuz da engelli olur mu?" biçimindeki bir kuşkuyu da taşıyabilmektedir.

Engelli çocukları için anne baba, başkalarınca suçlanmak istememektedir. Bu nedenle rehberlik ve psikolojik danışma görevlileri ve okulun tüm iş görenleri, bu noktaya duyarlık göstermelidirler.

Engelli çocukların anne babalarının yanıtını merak ettikleri bir soru da "Çocuğumuzun engeli ne zaman ortadan kalkar?" sorusudur. Rehberlik servisi görevlileri, bu konuda anne babayı ne fazla umutlandırmalı ne de onları düş kırıklığına uğratacak açıklamalarda bulunmalıdırlar.

Rehberlik servisi ailelere, ad vermeden, kendi adlarından söz etmeden, çocuklarının engelinin niteliğini, çocukları için alınması gereken önlemlerin neler olduğunu ve bu konuda neler yapmaları gerektiğini, okulla nasıl bir işbirliği yapmalarının beklendiğini açıklamalıdır. Toplu görüşmeler, konferanslar ve gösterilecek filmler, bu amacı gerçekleştirmede oldukça etkili sonuçlar vermektedir.

Rehberlik servisinin, genel eğitimde olduğu gibi özel eğitimde de rehberlik ve psikolojik danışma görevini başarıyla yerine getirmesi için, okul görevlilerinin tümünü bu hizmetin yararına inandırmış olması ve bu hizmette paylarına düşen görev ve sorumlulukları yerine getirme bilincine kavuşturmuş bulunması gerekmektedir.

Rehberlik ve psikolojik danışmanın, özel eğitimde de salt okulun gücüyle yerine getirilebilecek bir hizmet olmadığı bilinciyle davranılmalıdır. Bunun için çevre olanakları ve bu olanaklardan rehberlik ve psikolojik danışmada nasıl yararlanılacağı bilinmelidir.

Dersanelerde Rehberlik ve Psikolojik Danışma

Bugün Türkiye'de dersaneler, ilkinden yüksekliğine değin, tüm eğitim kurumlarındaki öğrencilere açık birer özel eğitim kurumu durumuna gelmiş bulunuyor. Bu nedenle rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri, dersanelerde de eğitimin özüne yönelik bir önem kazanmıştır.

Öğrencilerin birçoğu dersaneyi, kafasına en yüksek düzeyde Türkçe, Matematik, Fizik, Kimya, Biyoloji, Sosyal Bilgiler ile ilgili test bilgisi dolduracak bir kurum olarak görmektedir. Oysa, yetenekleri, ilgileri, toplumsal-ekonomik koşulları, yaşama bakışları ayrı olan kişilere aynı yönde ve aynı düzeyde bir gelişim sağlamak olanaksızdır. Dersane öğrencilerinin de her öğrenci gibi, eğitsel, mesleksel ve kişisel-toplumsal boyutlu sorunları olacaktır.

Bu vb. nedenler, dersaneye giden öğrencileri de rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinden yararlandırmayı gerekli kılmaktadır.

Dersanelerde Verilebilecek Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri

Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri, dersanelerde, sürekliliği ve bütünlüğü olan okul rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin bir uzantısı biçiminde ve okullarla işbirliği yapılarak verilince, beklenen yarar sağlanabilecektir. Çünkü dersaneler, kendi başlarına süreklilik niteliği bulunmayan birer kurum durumundadır. Örneğin, bireyin, gelişim süreci içinde tüm yönleriyle tanınması ve kendisine tanıtılması, bir yılda gerçekleştirilebilecek bir iş değildir (Bkz. Bölüm 1. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanın Konusu; Rehberlik ve Psikolojik Danışmanın İlkeleri).

Bu ve öteki rehberlik ve psikolojik danışma ilkeleri göz önünde tutulmak koşuluyla dersanelerde şu hizmetler verilebiliyor:

1. Öğrencilerin yetenek, ilgi, kişilik özellikleri ve başarılı oldukları dallar vb. yönleriyle kendilerini, öğretim programlarını, okulları tanımalarına; kendilerine uygun programları ve okulları seçmelerine yardım ediliyor (Bkz. Bölüm 6. Meslek Rehberliği). Geldikleri okul rehberlik servisinden de yararlanarak, çatısı altında bulundurduğu öğrenci kitlesini gerçek özellikleriyle tanımayı başaran bir dersane, geleceğe yönelik eğitim politikasını belirlemede kendisine gerekli olan birinci derecede önemli bilgilere sahip olacak demektir.
2. Öğrencilerin, tutarlı bir tercih listesi hazırlamaları sağlanıyor. Bilindiği gibi tutarlı bir tercih listesi, üniversite adayları ve öteki sınavla öğrenci alan her derecedeki öğrenciler için yaşamsal bir önem taşımaktadır. Bu listenin hem tutarlı olması hem de öğrencilerin kendi düzeyine ve koşullarına uygun biçimde düzenlenmesi gerekmektedir. Bu da bir önceki hizmet gibi en iyi, rehberlik ve psikolojik danışmayı kendisine meslek edinmiş kişilerce yerine getirilebilmektedir. Bu alanda öğrenciye yapılacak etkili bir yardım, altın değerindedir. Çünkü bu, öğrencinin o güne değin gösterdiği tüm öğrenme çabalarının iyi biçimde değerlendirilerek atılması gereken adımlardan biridir. Onun için bu yardım, ayak üstü, tek yanlı, eksik, yanlış telkin yapanların eline bırakılmamalı, yetkili ellerle gerçekleştirilmelidir.
3. Öğrenciler, kaygının, zorlanmanın (stresin) zararlı etkisinden korunuyor. Yapılan araştırmalar, kaygının üniversite adayının verimli çalışmasını engelleyen en ciddi sorunlardan biri olduğunu gösteriyor (Baltaş, 1987). İlköğretim öğrencilerine de bu zararlı duygunun yaşatıldığı bilinmektedir. Kaygı, bir aşamaya dek öğrenmeyi kamçılamakta ise de **yüksek kaygı,** öğrenmeyi ketlemektedir. Yüksek kaygı, öğrenme etkinliği sırasında beyinde gereken protein zincirinin oluşmasını engelleyerek, başarısızlığa yol açmaktadır.
   Bu nedenle dersane rehberlik servisinin verebileceği hizmetlerden biri de öğrencilerin kaygı düzeylerini, zorlanma nedenlerini saptamak ve **kaygı ile başa çıkma yöntemleri**ni uygulamalarını sağlamaktır.
4. Öğrencilere verimli çalışma ve tam öğrenme yolları öğretiliyor. Öğrenmeyi öğrenme, başarılı olmanın ilk koşuludur. Dersane rehberlik servisi, 8-10 saatlik seminer programıyla söz konusu öğrenmeyi sağlayabilmektedir.
5. Dersane öğrencileri izleniyor. Kimin, kaçıncı tercihine girdiğini saptayan bir servis, hem bir sonraki yıl için bundan birtakım sonuçlar çıkarmakta hem de kurumun, kendini inandırıcı bir biçimde ortaya koymasına yardımcı olmaktadır.
6. Başarısızlıkların nedenleri araştırılıyor. Başarı gibi, başarısızlığı da çok sayıda etkenin ortaya koyduğu bilinmektedir. Başarısızlığın nedenlerini saptayan bir kurum, kendisine gelişme yolunu açmış demektir.
7. Öğrencilere, **puan yükseltici teknikler** öğretiliyor. Birçok öğrencinin, sınavlarla ilgili yönerge ve açıklamaları okumadığı görülmektedir. Öğrencilerin birçoğu, testle ilgili açıklamaları okumadan testi yanıtlamaya girişmektedir.
   Üniversite adayları da içlerinde olmak üzere, öğrenciler, sınav kılavuzlarının her ayrıntıyı açıklamış olmalarına karşın, çok basit konularda hata yapmaktadırlar. Servis, bu açıklamaları öğrencilerin gereksinimlerine göre yeniden düzenleyip onlara aktararak, yapılan hataları azaltabilmektedir.
8. Dersane rehberlik servisi, yukarıda belirtilen vb. konularda konferanslar, paneller düzenleyerek, yayın yaparak kitlelerin aydınlatılmasını sağlıyor. Bu etkinlikler, kurumun niteliğinin de belirleyicisi olmaktadır.

BÖLÜM 12

Rehberlik ve Psikolojik Danışma Mesleği ile İlgili Sorunlarımız ve Bunlar İçin Çözüm Önerileri

Bundan önceki bölümlerde daha çok, rehberlik ve psikolojik danışmanın ne olduğu; bu alanda nelerin, niçin ve nasıl uygulanması gerektiği incelendi. Bu bölümde ise söz konusu bilgilerin ışığında, ülkemizdeki rehberlik ve psikolojik danışma uygulamaları değerlendirilecektir. Rehberlik ve psikolojik danışmaya ilişkin sorunlarımız ve bunların çözüm yolları, bilimsel araştırmalarla uzman görüşlerinden yararlanılarak ortaya konulacaktır. Ayrıca, bugünkü olanaklarımızla bu konuda nelerin yapılabileceği konusundaki öneriler sıralanacaktır.

BAŞLICA SORUNLARIMIZ

Türkiye'deki Gelişmeler (Bölüm 4) incelendiğinde de anlaşıldığı gibi, rehberlik ve psikolojik danışma alanında birçok sorunlarımız vardır. Bu sorunlar, uzman görüşlerinin ve yapılan araştırmaların ışığında şöyle sıralanabilir:

1. Yeterli sayıda ve nitelikte rehberlik uzmanı yetiştirememiş olmamız, bu alandaki sorunlarımızın önde gelenlerinden biridir. Rehberlik ve psikolojik danışma tekniklerini uygulamanın uzmanlık işi olduğu ilkesini benimsememize karşın, uzman atayamadığımız okullarımıza rehberlik ve psikolojik danışma hizmeti verme görevi yüklemiş bulunmaktayız. Okullarımızdaki yönetici ve öğretmenleri, bir rehberlik ve psikolojik danışma kursundan bile geçirmeden, onların bu hizmeti vermesini beklemekteyiz. Her 750-1000 öğrenciye bir uzman düşünülerek, XI. Milli Eğitim Şurası'nda okul öncesi ve ilköğretime 5000; ortaöğretime 1500; yükseköğretime 200 ve Bakanlık merkezine de 20 olmak üzere, toplam 6720 rehberlik uzmanına (okul danışmanına) gereksinim olduğu saptanmıştır

(On Birinci Milli Eğitim Şurası 1982). Buna karşılık, bugün okullarımızda çalışmakta olan rehber öğretmen sayısı, bu rakamın çok altındadır. Bunların bir bölümü de, psikoloji dışında lisans ya da yüksek lisans eğitimi yapmış kimselerdir.

2. Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin, gönüllülük ilkesine göre yürütülmesi gerektiği halde, rehberlik ve psikolojik danışma görevlerine atamalarda buna uyulmamaktadır (Kuzgun, 1981 a).
3. Rehberlik ve psikolojik danışma alanında uzmanlık eğitimi almış olan elemanlarımızın yetişmeleri, yeterli sayılmamaktadır. Yeterli olmayan elemanların uzman olarak okullara atanması, sakıncalı olmakta; hatta bu elemanlar, alana zarar verebilmektedirler (Kepçeoğlu, 1981).
4. Rehberlik uzmanı ya da uzman yardımcısı bulunan okullarımızın birçoğunda, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerine ayrılmış bir oda bulunmamaktadır. Bu yokluk, rehberlik ve psikolojik danışma uygulamaları için büyük bir engel oluşturmaktadır. Çünkü rehberlik ve psikolojik danışma; rahat, güvenli ve kişisel görüşmelere elverişli bir ortam istemektedir. Oda, rehberlik ve psikolojik danışmada öncelikle karşılanması gereken gereksinimlerden biridir. Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinde kullanılmakta olan test ve öbür araç-gereç eksikliği, daktilo ve sekreter yardımı sağlayamama, bir başka sorun olarak ortaya çıkmaktadır (Kepçeoğlu, 1976 ve 1978; Baymur, 1980).
5. Okullarımızın birçoğunda, rehberlik ve psikolojik danışma çalışmalarının oldukça sınırlandırıldığı, kimi okullarda ise rehberlik ve psikolojik danışma çalışmalarına hiç yer verilmediği görülmektedir (Baymur, 1980).
6. Milli Eğitim kesiminde, yetişmekte olan kuşakların sağlıklı bir gelişim göstermeleri için rehberlik ve psikolojik danışmanın vazgeçilmez bir hizmet olduğu bilinci, tam anlamıyla oluşturulamamıştır. Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetine hâlâ, "Olmasa da olur." diye bakanlar, kabarık bir sayı oluşturmaktadır (Baymur, 1980).
7. İlköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kademeleri arasında, rehberlik ve psikolojik danışmaya yönelik gerekli ilişki ve denge kurulamamıştır (Kepçeoğlu 1981).
8. Ayrı bir meslek olarak gelişmekte olan rehberlik ve psikolojik danışma alanında kimi konularda, bir kavram kargaşasına rastlanılmaktadır. Örneğin, "rehberlik" ve "psikolojik danışma" gibi, biri öbürünün anlamını da içeren kavramlar, ayrı anlamları yüklenmeye zorlanmaktadır. Dahası, bu adı oluşturan iki kavramdan hangisinin önde kullanılması gerektiği konusunda bile anlaşmaya varılamamıştır. Kimi kavramları karşılamak için, birden çok sözcük kullanılmaktadır. "Okul danışmanı, psikolojik danışman, rehberlik uzmanı, rehber öğretmen" sözcükleri, bunun, önde gelen örnekleridir. "Sınıf öğretmeni" ve "sınıf rehber öğretmeni" de aynı anlamda kullanılmaktadır. Okul psikoloğu, grup rehberi, sosyal yardım uzmanı gibi kavramlara, rehberlikte işbirliği içinde çalışmaları gereken işgörenlerce (personelce) ayrı anlamlar yüklenmektedir. Yönetici, öğretmen ve uzmanlar arasında iletişim kolaylığı sağlanması için, bu vb.

kavram kargaşasının, ortadan kardırılması gerekmektedir (Baymur, 1980; Kepçeoğlu 1981).
9. Öğretmen ve yöneticilerimizin büyük bir çoğunluğu, rehberlik ve psikolojik danışmaya yatkın bir yetişimden yoksun bulunmaktır. Yönetici-öğretmen, yönetici-öğrenci ve öğretmen-öğrenci ilişkileri, çoğunlukla, rehberliğin gerektirdiği **öğrenciyi odak alan tutuma** ters düşmektedir. Yönetici-öğretmen-öğrenci ilişkileri demokratik, sıcak ilişki durumuna dönüştürülmedikçe, bir okulda rehberlik hizmeti vermek olanaksızdır (Bakırcıoğlu, 1983). Eğitim amaç ve ilkelerimizde yetkeci (otoriter) yaklaşım, bugün de varlığını korumaktadır.
10. Yönetici, öğretmen ve öğrencilerin, rehberlik ve psikolojik danışma etkinliklerinden beklentileri farklılık göstermektedir (Kuzgun, 1981; Özoğlu, 1982).
11. Psikolojik danışma servisi ve rehberlik uzmanı bulunan okullarda öğrenciler, ruhsal rahatsızlığı bulunan kişiler olarak tanınmama ve rehberlik uzmanına güvenmeme; uzmanı, öğretmen, yönetici gibi ya da onlardan yana bir kişi olarak düşünme yüzünden, servise gelmemektedirler.
12. Rehberlik ve psikolojik danışma mesleğinin standartları ve ahlak kuralları (etik kurallar) belirlenip kesinliğe kavuşturulmamıştır (Kepçeoğlu, 1985).
13. Meslekte adaylık kaldırma, uzman olma, gelişme, atanma ve yer değiştirme koşulları belirsizdir (Kepçeoğlu, 1985).
14. Rehberlik ve psikolojik danışma mesleği ile öbür eğitim meslekleri arasında yatay geçiş olanak ve koşulları açıklık kazanmamıştır (Kepçeoğlu, 1985).
15. Öğrenci kişilik hizmetleri, bir bütünlük içinde örgütlenememiştir (Kepçeoğlu, 1985).
16. Okul yöneticilerinin rehberlikle ilgili temel kavram ve ilkeler konusunda yeterince bilgilendirilmemiş olmaları, bu hizmetleri yeterince önemsememelerine ve gerekli işbirliğine yanaşmamalarına yol açmaktadır (I. Özürlüler Şurası, 1999).
17. Bireysel ayrılıkların eğitimde gerektiği gibi göz önünde tutulmaması, rehberlik hizmetlerinin farklı öğrenci gruplarının ve farklı okul türlerinin gereksinimini karşılayamamasına neden olmakta, bunların gelişip yaygınlaşmalarını engellemektedir (Doğan, (1996)'dan akt. I. Özürlüler Şurası).
18. Öğrenci gelişim dosyalarının düzenli bir biçimde işlenmemesi, değerlendirilmesinin önemsenmemesi sonucu, gelişim süreci sağlıklı biçimde izlenememektedir (I. Özürlüler Şurası, 1999).
19. Rehber öğretmenlerin nitelik ve sayı yetersizlikleri, engelli olmayanlara göre daha olumsuz benlik tasarımına sahip olan, daha sık davranış bozuklukları gösteren engelli öğrencilerin gelişmelerini zorlaştırmaktadır (I. Özürlüler Şurası, 1999).
20. Erken tanı konmaması yüzünden, özel eğitime gereksinimi olan çocuklarla normal çocuklar arasındaki ayrım büsbütün artmaktadır (Sucuoğlu (1998)' dan akt. I. Özürlüler Şurası, 1999).

21. Dışarıdan aldığımız rehberlik ve psikolojik danışmayı hâlâ kendimize uygun biçime sokamadığımız için bu hizmet, iğreti bir konu almaktan kurtulamamıştır. Gecikmeden kendi değerler sistemimize uygun bir rehberlik ve psikolojik danışma uygulaması bulmak zorundayız.

Yukarıdaki vb. sorunların varlığı, ülkemizde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin yeterli bir hazırlık yapılmadan başlatıldığını ve hâlâ bunlardan birçoğunun yaşandığını göstermektedir.

ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Rehberlik ve psikolojik danışma ile ilgili temel çalışmalarda ve karşılaşılan sorunların çözümünde, bugün artık gönüllü olarak yardımı sağlanabilecek yetkili uzmanlara sahip bulunmaktayız (Kepçeoğlu, 1981).

Rehberlik ve psikolojik danışmaya ilişkin sorunlarımızın çözümü için, uzman kanısı ve araştırma bulgusu olarak şunlar önerilmektedir:

1. Türk Milli Eğitim Sistemi, bir an önce bilimsel, çağdaş eğitim anlayışına uygun olarak düzenlenmeli ve bu anlayış, gecikmeksizin uygulamaya konmalıdır. Bu yolla, program çeşitliliğinden yoksun, eleyici, rehberlik ilkeleriyle çelişen bugünkü eğitim sorunlarını çözmedikçe, rehberlik ve psikolojik danışma sorunlarını çözmek olanaksızdır. Eşdeyişle rehberlik ve psikolojik danışmaya ilişkin sorunlarımız, ancak eğitim sorunlarımızla birlikte çözülebilir (Kuzgun, 1981; XI. Milli Eğitim Şurası, 1982).
2. XI. Milli Eğitim Şurasında kararlaştırılan öbür eğitim uzmanlarıyla birlikte gereksinim duyulan sayıda rehberlik uzmanlarının da bir an önce yetiştirilmesi için gerekli planlamalar, üniversitelerimizce yapılıp uygulamaya konmalıdır (XI. Milli Eğitim Şurası, 1982).
3. Rehberlik ve psikolojik danışma alanındaki kavram kargaşasını Milli Eğitim Bakanlığı, alanın uzmanlarıyla işbirliği sağlayarak çözüme kavuşturmalıdır. Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin yürütülmesinde temel olan anlayış, kavram ve ilkelerin duraksamalara yer vermeyecek biçimde açıkça ortaya konması, öbür sorunların çözümünü de kolaylaştıracaktır (Kepçeoğlu, 1981).
4. Sınıf ve alan öğretmenlerinin büyük bir bölümü rehberlik ve psikolojik danışma konusunda hizmetiçi eğitimden geçmemiştir. On iş günü tutarındaki kısa süreli kuramsal hizmetiçi eğitim çalışmaları da rehberlik ve psikolojik danışma için beklenen yetişimi sağlayamamaktadır. Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin başarıyla yürütülmesi için tüm uzman, yönetici ve öğretmenlerin yararlandırılacağı süreklilik kazandırılmış, yeterli düzeyde hizmetiçi eğitim programları düzenlenmelidir. Yönetici ve öğretmenleri, bu programlardan geçirilmemiş olan okullarda rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri başlatılmamalıdır. Çünkü rehberlik bir ekip işidir (Kepçeoğlu, 1981; I. Özürlüler Şurası, 1999).

5. Rehberlik uzmanları, herhangi bir okula değil; yönetici ve öğretmenleri rehberlik ve psikolojik danışma uygulamalarına hazırlanmış, rehberlik ve psikolojik danışma için uygun bir ortam sağlanmış olan okullara atanmalıdırlar. Ayrıca, yeterli sayılabilecek bir öğrenim görmemiş olanlar, rehberlik ve psikolojik danışma uzmanı olarak okullara atanmamalıdırlar. Bunun için de "Kim rehberlik uzmanı olur, kim olmaz?" sorusuna açıklık getirilmelidir (Kepçeoğlu, 1981).
6. Yetişmekte olan öğretmenlerimizin aynı anlayış ve bilinçle mesleğe hazırlanması için, öğretmen yetiştirme sistemimiz, bu açıdan da gözden geçirilmelidir. Gerekli meslek çözümlemeleri (analizleri) yapılarak bilimsel, çağdaş eğitimin istediği öğretmenin yetiştirilmesi sağlanmalıdır. Yöneticiler de öğretmeler arasından seçildiğine göre, çağdaş eğitim ölçülerine göre yetişme sağlandığında, yönetici ve öğretmen, öğrencileri eğitmede cezalandırma, kırık not verme, dayak atma, yıldırma gibi uygulamalardan bir yarar ummayacaktır. Gerçek eğitimin, ödüllendirme, isteklendirme, özgür düşündürme, sorumluluk bilinci kazandırma, sorunun nedenini bulup ortadan kaldırma gibi yaklaşımlarla sağlanabildiğini anlayacaklardır. Tembel, saygısız öğrenciyi suçlu olarak değil; **uyum sorunu bulunan bir kişi** olarak değerlendireceklerdir. O zaman, böyle öğrenciler, disiplin kuruluna verilmeyeceği, bu öğrencilerin sorunlarını çözmelerine yardımcı olunacağı için disiplin kurulları, öğrencilere cezadan çok, ödül verme işlevini üstleneceklerdir (Bakırcıoğlu, 1983).
7. Öğretmen adaylarına, sağlam bir rehberlik ve psikolojik danışma eğitimi verilmelidir. Öncelikle, öğretmen yetiştiren kurumlarda, düzenli çalışan, her hizmet birimini içeren rehberlik ve psikolojik danışma örgütü kurulmalı, öğrencilerin görerek ve bunlardan yararlanıp uygulayarak rehberlik ve psikolojik danışmayı tanıyıp benimsemeleri sağlanmalıdır (Kuzgun, 1981 a).
8. Dokuzuncu sınıfta (lise 1'de) yapılması kararlaştırılan meslek rehberliği (yöneltme), 8. sınıfa alınmalıdır. Çünkü öğrenciler meslek seçimine ilişkin geri dönülmesi zor olan kararlarını 9. sınıfta değil, ilköğretimi bitirdikleri zaman vermektedirler. 1975 -1976 Öğretim Yılı istatistikleri, ilköğretimin; birinci kademesine ilişkin çağ nüfusunda okullaşma oranının, % 84 dolayında olduğunu gösteriyor. İlköğretimin ikinci kademesine ilişkin çağ nüfusunda bu oran % 38; lise ve dengi okullara ilişkin çağ nüfusunda ise % 25'tir. Bu rakamlar, 16-18 yaşlarındaki gençlerin % 75'inin, meslek seçimini, ilköğretim yıllarında yaptıklarını göstermektedir (Kuzgun, 1980). Sekiz yıllık kesintisiz zorunlu ilköğretimin yürürlüğe konulması, bu gereksinimi daha da yoğunlaştırmıştır.
9. Okullarımızda çağ nüfuslarındaki okullaşma oranlarının biraz daha artması da göz önünde bulundurularak, bu zamana kadar sürdürülen uzmanlı rehberlik ve psikolojik danışma uygulamaları değerlendirilmelidir. Bu değerlendirme sonucunda elde edilecek verilerden yararlanılarak, geleceğe yönelik düzenleme ve çalışmalar yapılmalıdır. Rehberlik ve psikolojik danışma alanında gerek duyulan başka araştırma ve geliştir-

me çalışmaları da sürdürülmelidir (Eğitimde Rehberlik Araştırmaları, 1980; Kepçeoğlu, 1981).

10. Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleriyle ilgili meslek kılavuzları hazırlanmalı ve bunlar ülke düzeyinde yayılmalıdır (Eğitimde Rehberlik Araştırmaları, 1980)
11. Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin içeriği ve işlevi, okul içinde ve dışında, türlü araçlardan yararlanılarak halka tanıtılmalıdır (Eğitimde Rehberlik Araştırmaları, 1980)
12. Ülkemiz öğrencilerinin özellikleri, sorunlarının hangi alanlarda yoğunlaştığı ve nerelerden kaynaklandığı, toplumsal etkenlerle bu sorunlar arasında nasıl bir ilişkinin bulunduğu, rehberlik ve psikolojik danışmada Türk kültürüne uygun hangi yöntem ve araçların kullanılabileceği, bunların nasıl geliştirilebileceği, bilimsel araştırmalara konu edilmelidir. Elde edilecek sonuçlar, okul rehberlik servislerinde kullanılabilecek duruma getirilmelidir (Eğitimde Rehberlik Araştırmaları, 1980).
13. Bakanlık, etkili rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerini ülke çapında yaygınlaştırmak için, merkez örgütünü, her türlü bilimsel ve teknik yardımı yapabilecek yeterliğe ve yetkiye sahip olan işgörenlerle donatmalıdır. Bu konuda üniversitelerle sıkı bir işbirliği yapmalıdır (Kepçeoğlu,1981).
14. İlk aşamada, rehberliğe yatkın olan öğretmenler kurslardan geçirilerek, okullardaki sınıf rehber öğretmenlikleri öncelikle bunlara verilmelidir.
15. Rehberlik ve psikolojik danışma örgütü, tüm öğrenci kişilik hizmet birimlerini de içeren bir kapsama kavuşturulmalıdır (Kepçeoğlu, 1985).

OKULLARIMIZDA BUGÜN HANGİ REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA HİZMETLERİ VERİLEBİLİR?

Rehberlik ve psikolojik danışma, her sorunu çözme gücüne sahip olan bir hizmet değildir; birçok sınırlılıkları olan bir hizmettir (Bkz. Bölüm 1. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanın Sınırlılıkları). Bugün okullarımızdaki olanaksızlıklar ise, bu sınırlılığı daha da artırmaktadır. Yönetici ve öğretmenlerin birçoğu, rehberlik ve psikolojik danışma eğitiminden yoksundurlar. Okullarımızın çoğunda rehberlik ve psikolojik danışman bulunmamaktadır. Başarılı bir rehberlik ve psikolojik danışma uygulaması için gerekli olan yer, araç ve gereçleri bulunmayan okullarımızın sayısı oldukça kabarıktır.

Ancak, tüm bu yoksunluklara karşın okullarımızda, küçümsenmeyecek rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri verilebilir. Okula düşen rehberlik ve psikolojik danışma görevlerini gözden geçirdiğimizde bunların arasından, olanaksızlıklara karşın, verilebileceğini düşündüğümüz hizmetler şöyle sıralanabilir:

1. Okul müdürünün öncülüğünde, Eğitimde Rehberlik ve Psikolojik Danışma Uygulamaları bölümünde (Bölüm 11) belirtilen çalışmalardan hangilerine yer verilebileceği saptanabilir ve bu çalışmalar gerçekleştirilebilir.

2. Okul rehberlik ve psikolojik danışma programına, okulun var olan olanaklarıyla gerçekleştirilebilecek konuların alınmasına özen gösterilebilir. Programda, bireysel ve grupta psikolojik danışma aracılığıyla yerine getirilebilecek konulara yer verilmeyip, uzmanlığı gerektirmeyen grup rehberlik etkinliklerine ağırlık tanınabilir. Bu etkinliklerin saptanmasında; "Bölüm 6. Rehberlik ve Psikolojik Danışma Türleri", "Bölüm 8. Rehberlik ve Psikolojik Danışmada Grup Yaklaşımı" ile "Ek 7. Sınıf Rehber Öğretmenleri ve Öğretmenler İçin Anket" ve "Ek 23. İl Rehberlik ve Psikolojik Danışma Çerçeve Programı Örneği"nden yararlanılabilir. Örneğin, okula ve duruma alıştırma, verimli çalışma alışkanlığı kazandırma, okuma becerisini , geliştirme, meslekleri ve eğitim kurumlarını tanıma çalışmalarına her okulda yer verilebilir.
3. Okul ve sınıf kitaplıkları yoksa, bunların kurulmasına başlanabilir ve bunlar yararlı yapıtlarla zenginleştirilmeye çalışılabilir. Bu kitaplıklar, okulun ve sınıfın düzeyine uygun sözlük, ansiklopedi, yazım kılavuzu, atlas, yardımcı kitap gibi başvuru kitapları; yazınsal, bilimsel yapıtlar ve değişik meslekleri tanıtan kaynaklarla donatılabilir. Okul ve sınıf kitaplıklarına, öğrencilerin en verimli bir biçimde yararlanabilecekleri bir işleyiş kazandırılabilir. Bu yolla öğrencilere eğitsel yardımda bulunulabilir.
4. Eğitici kollar, demokratik nitelikte ve eğitim ilkelerine uygun olarak örgütlendirilebilir ve çalıştırılabilir. Eğitici kolların kuruluşunun ve işleyişinin nasıl olacağı, İlkokul, Ortaokul, Lise ve Dengi Okullar Eğitici Çalışmalar Yönetmeliği (1983)'nde belirtilmiştir (Bkz. Bölüm 10. Eğitici Kol Rehberi Öğretmenleri).
5. Okul-aile birlikleri ile okul koruma dernekleri, rehberlik ve psikolojik danışma amaçları doğrultusunda daha etkin duruma getirilebilir. Eğitimin gerçekleştirilmesinde çok gerekli ve yararlı olan bu kuruluşlar, salt para vermek ya da para toplamaktan kurtarılabilir. Öğrencilerin sahneye koyacakları oyunlar, spor gösterileri, müzik etkinlikleri ile, verilen çaylarla, çocuğun ve ergenin gelişimi ve eğitimi konularında karşılaşılan sorunlara ışık tutan eğitsel toplantılarla, ev ve okul arasında dostça, sıkı ilişkiler oluşturulabilir.
6. Sınıf velilikleri kurulabilir. Bu yolla velilerin rehberlik ve psikolojik danışma uygulamaları konusunda bilinçlenmeleri ve çocuklarının eğitimine yardımcı olmaları sağlanabilir.
7. Rehberliğin gerçek anlamıyla okullarımıza girmesi için baş koşullardan biri olan demokratik tutumun, sınıf içi ve sınıf dışı okul etkinliklerinde egemen kılınmasına çalışılabilir. Bu çaba, öğretmen ve yöneticinin tutumlarını, rehberlik ve psikolojik danışma ilkeleri doğrultusunda değiştirmeye çalışmaları demektir. İlkeleri incelendiğinde de anlaşılacağı gibi, rehberlik ve psikolojik danışma, bireye ve onun kendine ilişkin konularda karar verme hakkına saygı ile başlamaktadır. Bireyin, kendine özgü özellikleri göz önünde bulundurularak eğitilmesi gerekmektedir. Rehberlik ve psikolojik danışma anlayışının girdiği bir okulda, öğrencinin salt ders başarısıyla ilgilenilmemekte; öğrenciye tümüyle gelişmesini sağla-

yan bir tutumla yaklaşılmaktadır. Örneğin, bir okuldaki öğretmen ve yöneticiler, öğrenciyi kendi düşünce ve tutumu doğrultusunda yönlendirme eğilimi gösteriyor; öğrencinin baskı, korku, tehdit, dayak ile eğitebileceğine inanıyorlarsa, bu okulda hiçbir rehberlik ve psikolojik danışma hizmeti verilemez. Böyle bir okulda yapılacak rehberlik ve psikolojik danışma çalışmalarının ilk konusunu, bu tutum ve davranışların yerine, hangi tutum ve davranışların geçmesi gerektiğinin belirlenmesi oluşturmalıdır (Bkz. Bölüm 10. Öğretmenler).

Bu tür okullarda, kendilerine özgü özellikleri doğrultusunda eğitilebilmeleri için öğrencilerin bilgi ve becerilerini geliştirici çalışmalara yer verilebilir. Böylece öğrencinin devinişsel, bilişsel ve duyuşsal yönleriyle bir bütün olarak gelişimine yardım edebilme olanağı yaratılabilir.

8. Sınıf rehber öğretmenlikleri, etkin bir biçimde çalıştırılabilir.
9. Öğretmen ve yöneticiler, gereksinim duydukları rehberlik ve psikolojik danışma konularını, okulda düzenleyecekleri toplantılarda tartışabilirler.
10. Okullarımızın büyük bir çoğunluğunda her yıl, öğrencilerin sağlık muayeneleri yaptırılabilir ve elde edilen sonuçlar, öğrencilerin kişisel dosyalarına işlenerek, bunlardan yararlanılabilir.
11. Sorun taraması yapılarak, okul öğrencilerinin çoğunluğunu rahatsız eden sorunlar saptanabilir ve bunların çözümü yolunda çaba gösterilebilir (Bu amaçla yapılan sorun taramada, öğrenciden kimliğini belirtmesi istenmez).
12. Yakın ve uzaktaki okullarda, rehberlik konusunda yapılmakta olan çalışmalar incelenebilir.

EKLER

EK 1 İNSAN HAKLARI EVRENSEL BİLDİRGESİ

Başlangıç

İnsanlık ailesinin tüm üyelerinin niteliğindeki onuru ve eşit ve ayrılmaz haklarını tanımanın dünyada özgürlük, adalet ve barışın temeli olduğunu,

İnsan haklarını göz ardı ederek hor görmenin insanlık vicdanını yaralayan barbarca eylemlerle sonuçlandığını ve insanlığın söz ve inanç özgürlüğüyle korku ve yokluktan arınma özgürlüğünden yararlanacağı bir dünyanın herkesin en yüksek beklentisi olduğunun ilan edilmiş bulunduğunu,

İnsanın zorbalık ve baskıya karşı son bir yol olarak ayaklanmaya başvurmak zorunda bırakılmaması için, insan haklarının hukuk düzeniyle korunması gerektiğini,

Uluslar arasında dostça ilişkiler geliştirmeyi özendirmenin temel olduğunu,

Birleşmiş Milletler halklarının Birleşmiş Milletler Antlaşması'nda temel insan haklarına, insan kişiliğinin onur ve değerine, erkeklerle kadınların hak eşitliğine olan inancını yeniden belirttiğini ve daha geniş bir özgürlük içinde toplumsal gelişmeyi sağlamaya ve yaşam düzeyini iyileştirmeye karar vermiş olduğunu,

Üye devletlerin Birleşmiş Milletler'le işbirliği içinde, insan haklarının ve temel özgürlüklerin evrensel olarak saygı görüp gözetilmesini sağlamayı yükümlendiklerini,

Bu hak ve özgürlükler konusunda ortak bir anlayış oluşturmanın bu yükümlülüğün tam olarak gerçekleşmesi için büyük önem taşıdığını göz önüne alarak,

Genel Kurul

Toplumun her bireyi ve her organının bu Bildirge'yi sürekli olarak göz önünde bulundurarak eğitim ve öğretim yoluyla bu hak ve özgürlüklere saygıyı geliştirmeye ve ulusal ve uluslararası geliştirici önlemlerle gerek üye devlet hakları, gerekse bu devletlerin yargı yetkisi içindeki ülkelerin halkları arasında bu hak ve özgürlüklerin evrensel ve etkin biçimde tanınıp gözetilmesini sağlamaya çaba göstermeleri amacıyla tüm halklar ve uluslar için bir ortak başarı ölçüsü olarak bu İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'ni ilan eder.

Madde 1
Her insan özgür; onur ve haklar bakımından eşit doğar. Akıl ve vicdanla donatılmış olup birbirlerine karşı kardeşlik anlayışıyla davranır.

Madde 2
Herkes; ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal ya da benzeri başka bir statü gibi herhangi bir ayrım gözetilmeksizin bu Bildirge'de ileri sürülen tüm hak ve özgürlüklere sahiptir.

Ayrıca ister bağımsız olsun, ister vesayet altında ya da kendi kendini yönetmeyen bir ülke olsun, ister başka bir egemenlik sınırlaması altında bulunsun, bir kimsenin uyruğunda bulunduğu ülke ya da alanın siyasal, hukuksal ya da uluslararası statüsüne dayanarak hiçbir ayrım gözetilemez.

Madde 3
Herkesin yaşama ve kişi özgürlüğü ve güvenliğine hakkı vardır.

Madde 4
Kimse, kölelik ya da kulluk altında tutulamaz; kölelik ve köle ticareti her türüyle yasaktır.

Madde 5
Hiç kimseye işkence ya da zalimce, insanlık dışı ya da onur kırıcı davranış ve ceza uygulanamaz.

Madde 6
Herkesin, nerede olursa olsun yasa önünde bir kişi olarak tanınma hakkı vardır.

Madde 7
Herkes yasa önünde eşittir ve ayrım gözetilmeksizin yasa tarafından eşit korunmaya hakkı vardır. Herkes, bu Bildirge'ye aykırı herhangi bir ayrımcılığa ve ayrımcılık kışkırtıcılığına karşı eşit korunma hakkına sahiptir.

Madde 8
Herkesin anayasa ya da yasayla tanınmış temel hakları çiğneyen eylemlere karşı yetkili ulusal mahkemeler eliyle etkin bir yargı yoluna başvurma hakkı vardır.

Madde 9
Hiç kimse keyfi olarak yakalanamaz, tutuklanamaz ve sürgün edilemez.

Madde 10
Herkesin, hak ve yükümlülükleri belirlenirken ve kendisine herhangi bir suç yüklenirken tam bir eşitlikle bağımsız ve yansız bir mahkeme tarafından hakça ve açık bir yargılanmaya hakkı vardır.

Madde 11
1. Kendisine bir suç yüklenen herkesin, savunması için gerekli olan tüm güvencelerin tanındığı bir açık yargılanma yoluyla yasaya göre suçluluğu kanıtlanana değin suçsuz sayılma hakkı vardır.
2. Hiç kimse işlendiği sırada ulusal ya da uluslar arası hukuka göre bir suç oluşturmayan herhangi bir eylem ya da kusurdan dolayı suçlu sayılamaz. Kimseye suçun işlendiği sırada uygulanabilecek olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez.

Madde 12
Kimsenin özel yaşamı, ailesi, konutu ya da haberleşmesine keyfi olarak karışılamaz, şeref ve adına saldırılamaz. Herkesin, bu tür karışma ve saldırılara karşı yasa tarafından korunma hakkı vardır.

Madde 13
1. Herkesin bir devletin sınırları içinde yer değiştirme ve oturma özgürlüğüne hakkı vardır.
2. Herkes, kendi ülkesi de dahil, herhangi bir ülkeden ayrılma ve ülkesine dönme hakkına sahiptir.

Madde 14
1. Herkesin, zulüm altında başka ülkelere sığınma ve sığınma olanaklarından yararlanma hakkı vardır.
2. Gerçekten siyasal nitelik taşımayan suçlardan ya da Birleşmiş Milletler'in amaç ve ilkelerine aykırı eylemlerden doğan kovuşturma durumunda bu haktan yararlanılamaz.

Madde 15
1. Herkesin bir uyrukluğa hakkı vardır.
2. Kimse keyfi olarak uyrukluğundan yoksun bırakılamaz. Kimsenin uyrukluğunu değiştirme hakkı yadsınamaz.

Madde 16
1. Evlenme çağındaki erkeklerle kadınların ırk, uyrukluk ya da din bakımından sınırlamalar konulmaksızın evlenmeye ve bir aile kurmaya hakkı vardır. Evlenirken, evlilik sırasında ve evliliğin bozulmasına ilişkin hakları eşittir.
2. Evlenme bağıtı, ancak istekli eşlerin özgür ve tam oluruyla yapılır.
3. Aile, toplumun doğal ve temel birimidir ve toplum ve devlet tarafından korunur.

Madde 17
1. Herkesin tek başına ya da başkalarıyla birlikte, mülkiyet hakkı vardır.
2. Kimse keyfi olarak mülkiyetinden yoksun bırakılamaz.

Madde 18
Herkesin düşünce, vicdan ve din özgürlüğüne hakkı vardır. Bu hak, din ya da inancını değiştirme özgürlüğünü ve din ya da inancını, tek başına ya da topluca ve açık ya da özel olarak öğretme, uygulama, tören ve ibadet yoluyla açıklama özgürlüğünü içerir.

Madde 19
Herkesin görüş ve anlatım özgürlüğüne hakkı vardır. Bu hak, karışmasız görüş edinme ve herhangi bir yoldan ve hangi ülkede olursa olsun bilgi ve düşünceleri arama, alma ve yayma özgürlüğünü içerir.

Madde 20
1. Herkes, barışçı toplanma ve dernek kurma hakkına sahiptir.
2. Hiç kimse, bir derneğe girmeye zorlanamaz.

Madde 21
1. Herkes, doğrudan ya da özgürce seçilmiş temsilciler aracılığıyla ülkesinin yönetimine katılma hakkına sahiptir.
2. Herkesin, ülkesindeki kamu hizmetlerine eşit olarak katılma hakkı vardır.
3. Halkın istemi, yönetim otoritesinin temelidir. Bu istem, genel ve eşit, gizli ve özgür oya dayalı dönemsel ve gerçek seçimlerle belirtilir.

Madde 22
Herkesin bir toplum üyesi olarak, toplumsal güvenliğe hakkı vardır. Ulusal çabalarla ve uluslar arası işbirliği yoluyla ve her devletin örgüt ve kaynaklarına göre herkes onur ve kişiliğinin özgür gelişmesinin ayrılmaz bir ögesi olarak ekonomik, toplumsal ve kültürel haklarının gerçekleşmesi hakkına sahiptir.

Madde 23
1. Herkesin çalışma, işini özgürce seçme, adil ve elverişli koşullarda çalışma ve işsizliğe karşı korunma hakkı vardır.
2. Herkesin herhangi bir ayrım gözetilmeksizin eşit iş için eşit ücrete hakkı vardır.
3. Herkesin kendisi ve ailesi için insan onuruna yaraşır ve gereğinde başka toplumsal koruma yollarıyla desteklenmiş bir yaşam sağlayacak adil ve elverişli bir ücrete hakkı vardır.

Madde 24
Herkesin, iş saatlerinin makul ölçüde sınırlandırılması ve ücretli dönemsel tatiller dahil, dinlenme ve boş zamana hakkı vardır.

Madde 25
1. Herkesin, kendisi ve ailesinin sağlık ve refahı için beslenme, giyim, konut ve tıbbi bakım hakkı vardır. Herkes; işsizlik, hastalık, sakatlık, dulluk, yaşlılık ve kendi denetiminin dışındaki koşullardan doğan geçim sıkıntısı durumunda güvenlik hakkına sahiptir.
2. Analar ve çocukların özel bakım ve yardıma hakları vardır. Tüm çocuklar, evlilik içi ya da evlilik dışı doğmuş olmalarına bakılmaksızın, aynı toplumsal korumadan yararlanır.

Madde 26
1. Herkes, eğitim hakkına sahiptir. Eğitim, en azından ilk ve temel eğitim aşamasında parasızdır. İlköğretim zorunludur. Teknik ve mesleksel eğitim herkese açıktır. Yükseköğrenim yeteneğe göre herkese eşit olarak sağlanır.
2. Eğitim, insan kişiliğini tam geliştirmeye ve insan haklarına ve temel özgürlüklere saygıyı güçlendirmeye yöneliktir. Eğitim, tüm uluslar, ırklar ve dinsel gruplar arasında anlayış, hoşgörü ve dostluğu özendirir ve Birleşmiş Milletler'in, barışın korunması yolundaki etkinliklerini daha da geliştirir.
3. Ana-babalar, çocuklarına verilecek eğitimi seçmede öncelikle hak sahibidir.

Madde 27
1. Herkes, topluluğun kültürel yaşamına özgürce katılma ve sanattan yararlanma ve bilimsel gelişmeye katılarak yararlarını paylaşma hakkına sahiptir.
2. Herkesin yaratıcısı olduğu bilim, yazın ve sanat ürünlerinden doğan manevi ve maddi çıkarlarının korunmasına hakkı vardır.

Madde 28
Herkesin, bu Bildirge'de ileri sürülen hak ve özgürlüklerin tam olarak gerçekleşeceği bir toplumsal ve uluslararası düzene hakkı vardır.

Madde 29
1. Herkesin, kişiliğinin özgürce ve tam gelişmesine olanak veren topluluğuna karşı ödevleri vardır.
2. Herkes, hak ve özgürlüklerini kullanırken, ancak başkalarının hak ve özgürlüklerinin tanınması ve bunlara saygı gösterilmesinin sağlanması ve demokratik bir toplumda genel ahlak ve kamu düzeniyle genel refah ve gereklerinin karşılanması amacıyla, yasayla belirlenmiş sınırlamalara bağlı olabilir.
3. Bu hak ve özgürlükler, hiçbir koşulda Birleşmiş Milletler'in amaç ve ilkelerine aykırı olarak kullanılamaz.

Madde 30
Bu Bildirge'nin hiçbir hükmü, herhangi bir devlet, grup ya da kişiye burada ileri sürülen hak ve özgürlüklerden herhangi birinin yok edilmesini amaçlayan herhangi bir etkinlikte ve eylemde bulunma hakkını verir biçimde yorumlanamaz.

Çeviren: Muzaffer SENCER

EK 2 — ÇOCUK HAKLARI BİLDİRİSİ

İLKE 1
Her çocuk bu bildiride belirtilen haklardan yararlanmalıdır. Bütün çocuklar herhangi bir ayrım gözetilmeksizin ırk, din, renk, cinsiyet, dil, siyasal ya da başka konulardaki görüşler, ulusal ve toplumsal köken, servet, doğuş ya da ister kendisiyle ister ailesiyle ilgili olsun, başka her türlü durum dolayısıyla, herhangi bir ayrım ve kayırma yapılmaksızın bu haklara sahip olmalıdır.

İLKE 2
Çocuk özel korunmadan yararlanmalı, çocuğun bedence, zihince, ahlakça ruhsal ve toplumsal bakımlardan sağlıklı, uyumlu biçimde ve özgürlük ve saygınlık koşulları içinde gelişebilmesi için anayasa yoluyla ve öteki yollardan olanaklar ve kolaylıklar sağlanmalıdır.

İLKE 3
Çocuk doğduğu andan başlayarak bir ad taşımaya ve yurttaşlığa hak kazanmalıdır.

İLKE 4
Çocuk toplumsal güvenlikten yararlanmalıdır. Onun sağlık içinde büyüme ve gelişmeye hakkı olmalı, bu amaçla doğumdan önceki ve sonraki bakım da dahil olmak üzere, kendisine ve annesine özel ihtimam ve koruma gösterilmelidir. Çocuk, yeterli beslenme, konut, eğlenme, sağlık bakımı haklarına sahip olmalıdır.

İLKE 5
Bedence, zihince ya da toplumsal bakımdan arızalı çocuklara, özel durumlarının gerektirdiği özel ihtimamla eğitim ve bakım sağlanmalıdır.

İLKE 6
Çocuk, kişiliğinin tam ve uyumlu gelişimi için, sevgi ve anlayışa gereksinim duyar. Çocuk, mümkün olan durumlarda anne ve babasının koruması ve sorumluluğu altında ve kesinlikle sevecenlik, maddi ve manevi güvenlik içinde büyümeli, küçük yaştaki çocuk, istisnai durumlar dışında annesinden ayrılmamalıdır. Toplum ve kamu kuruluşları, ailesi olmayan ya da geçinmek için yeterli geliri bulunmayan çocuklara özel bir ilgi göstermekle görevli olmalıdırlar. Kalabalık ailelerin çocuklarının geçimi için devletten ödenek ya da başka kaynaklardan yardım sağlanması dileğinde bulunmaya değer.

İLKE 7
Çocuğun en azından ilköğretim düzeyinde parasız ve zorunlu olmak üzere eğitime hakkı vardır. Çocuğa genel kültürünü artıracak fırsat eşitliği koşulları altında yeteneklerini, kişisel sağduyusunu, ahlaki, toplumsal sorumluluk bilincini geliştirmesini ve toplumun yararlı bir üyesi olmasını sağlayacak bir eğitim verilmelidir.

Çocuğun yüksek çıkarları, onun eğitim ve yöneliminden sorumlu olanlar için yol gösterici ilke olmalıdır. Bu sorumluluk önce anne babaya düşer.

Çocuk, eğitimden gözetilen amaçlara yönelik olması gereken oyunlara kavuşmak ve eğlendirici etkinliklerde bulunabilmek için bütün olanaklara sahip olmalıdır. Toplum ve kamu kuruluşları bu haktan yararlanmayı kolaylaştırmak için çaba göstermelidirler.

İLKE 8
Çocuk, bütün durumlarda ilk önce koruma ve yardım görecekler arasında bulunmalıdır.

İLKE 9
Çocuk, her türlü bakımsızlık, zulüm ve sömürüye karşı korunmalıdır. Çocuk, ne yolla olursa olsun, alışveriş konusu olmamalıdır.

Çocuk, uygun görülecek bir yaşa ulaşmadan önce çalıştırılmamalıdır. Sağlığına, eğitimine zarar verecek, bedensel, zihince, ahlakça gelişmesini engelleyecek bir işte çalışmaya zorlanmamalı ve ona bu tür bir iş yaptırılmasına izin verilmemelidir.

İLKE 10
Çocuk, ırk ayrımına, din ayrımına ya da herhangi başka bir ayrım amacı güden uygulamalara karşı korunmalıdır. Çocuk, anlayış, hoşgörü, insanlar arasında dostluk, barış, evrensel kardeşlik ruhu içinde, tüm gücünü, tüm yeteneklerini, insanların hizmetine adaması gerektiğinin tam bilinciyle yetiştirilmelidir.

EK 3 GELİŞİM GÖREVLERİ

Kişi yaşamındaki 8 dönemle ilgili gelişim görevleri, şöyle belirlenmiştir (Baymur, 1978, s.57-61):

Bebeklik Dönemi

Doğuştan 2 yaşa kadarki süreye bebeklik dönemi deniyor. Kişi, doğuştan sonraki en hızlı gelişimi bu dönemde gerçekleştiriyor. Bu dönemden sonra gelişim hızı düşmeye başlıyor. Bebeklik döneminde çocuk, anne babasına tümüyle bağımlı iken, bu dönemin sonuna doğru bağımsızlığa adım atıyor. Çocuk, bu dönemde aile bireyleriyle sevgi ilişkileri kurmaya başlıyor.

Dönemin Başlıca Gelişim Görevleri:
1. Doğumdan sonraki çevresel değişikliklere uyum
2. Soluk almaya alışma
3. Emmeyi öğrenme
4. Belli zamanlarda uyanmayı ve uyanık kalmayı öğrenme
5. Belli zamanlarda dışarı çıkma alışkanlığı kazanma
6. Katı besinlere alışma

İlk Çocukluk Dönemi

Yaklaşık 2.yaştan 5-8 yaşına kadarki süreye ilk çocukluk (oyun) dönemi deniyor. Bu dönemde çocukta büyüme ve fizyolojik süreçler kararlılığa kavuşuyor. Çocuk, kendi başına oynuyor, kimi işleri görebiliyor, günlük yaşamını önemli ölçüde düzene sokuyor.

Dönemin Başlıca Gelişim Görevleri:
1. Yürümeyi ve koşmayı öğrenme
2. Konuşmayı öğrenme
3. Kendi başına yemeyi öğrenme
4. Göz ile el arasında işbirliği ve denge kurma
5. Çevresine egemen olma ve istediklerini yapabilmek için gerekli araçları kullanabilme
6. Cinsler arası ayrılıkları ve cinsel ahlakı öğrenme
7. Kendi başına giyinmeyi öğrenme
8. Sevilmeyi, sevmeyi ve sevgiyi paylaşmayı öğrenme
9. Sevgiyi gösterme yollarını öğrenme
10. Kardeşleriyle ve anne babasıyla uygun ilişkiler kurabilme
11. Doğru ve yanlış konusundaki kültürel kavramları öğrenme ve vicdan duygusu geliştirme

İkinci Çocukluk Dönemi

5-8 yaşlarından 10-12 yaşlarına kadarki süreyi; yaklaşık olarak ilköğretimin 1. kademesini kapsayan döneme ikinci çocukluk (okul) dönemi deniyor. Bu dönemde büyüme hızı ve fizyolojik süreçler, iyice kararlılık kazanmaktadır.

Çocuk, okulda ve mahallesinde belli toplumsal ilişkiler kurmaktadır. Kassal ve sinirsel becerilere gerek duyuran bedensel oyunlar oynamaya ağırlık vermektedir. Okulun da etkisiyle yetişkinlerin kavramlarını, mantığını, simgesel anlatımını ve iletişim yollarını kavrama çabasını göstermektedir. Bu dönemin sonuna doğru, bu üç alanda kendine özgü bir biçim ve düzey tutturmaktadır.

Dönemin Başlıca Gelişim Görevleri:
1. Büyük ve küçük kasları kullanmayı öğrenme
2. Çeşitli oyunlarda beceri kazanma
3. Kuramsal kurallara uyarak yaşamayı öğrenme
4. Yaşıtlarıyla oynamaya ve yaşamaya alışma
5. Ev dışında, başka yetişkinlerle ilişki kurabilme
6. Bedenini olduğu gibi tanıma ve kabul etme
7. Kendi cinsi ile özdeşleşme ve kendi cinsine özgü rolleri benimseme
8. Bedenine bakma ve temizlik alışkınlıkları kazanma
9. Akran standartlarıyla yaşamanın, yetişkin standartlarına göre yaşamadan daha önemli olduğunu benimseme
10. Kendi davranışlarının sorumluluğunu yüklenebilme
11. Okuma, yazma, konuşma, hesaplama gibi temel okul becerilerini kazanma
12. Zamanla ilgili kavramları öğrenme
13. Somuttan soyuta doğru usavurma gücünü kazanma

Önergenlik Dönemi

Çocukluğun son yıllarını içeren ve **ergenlik öncesi** de denen bu dönem, 10-12 yaşları ile 13-14 yaşları arasında yaşanıyor. Kızlar bu döneme erkeklerden 1-2 yıl önce giriyorlar. Bu dönemin başlarında gelişme hızı iyice azalıyor.

Bu yaşlardaki çocuklarda tersliklere, huysuzluklara rastlanması nedeniyle kimi ruhbilimciler önergenlik dönemine **olumsuzluklar dönemi** demektedirler. Bu dönemin sonuna doğru, çocukları cinsel olgunluğa götüren cinsel bez etkinliklerinin de artmasıyla gelişim hızlanmaktadır.

Dönemin Başlıca Gelişim Görevleri:
1. Akranların önem verdiği oyunlarda beceri kazanma
2. Bedenine iyi bakma alışkanlıklarını kazanma ve bedeninin işlevlerine karşı sağlıklı bir tutum geliştirme
3. Cinsel ilgilerini gizli tutmayı öğrenme
4. Soyut düşünme ve doğrudan yaşanmamış düşünceleri simgeler yoluyla kavrayabilme gücünü geliştirme
5. Kendi değerler sistemi içinde "doğru"ve "yanlış" kavramlarını geliştirme
6. Dilin yazılı simgelerini ustaca kullanabilme
7. Yetişkinlerle kişisel olmayan düzeyde ilişkiler kurabilme
8. Maddesel ve toplumsal çevreye, çeşitli biçimlerde uyum yollarını öğrenme
9. Genel ilkeleri, soyut durumlara uygulayabilme
10. Akranlar grubunun standartlarını benimseme ve kendi cinsinden olan yaşıtları ile özdeşleşme
11. Küçük kasları ilgilendiren beceriler kazanma
12. Kendine özgü bir değerler sistemi araştırma

Ergenlik Dönemi

Çocukluk ile yetişkinlik (13-14 yaşları ile 18-20 yaşlar) arasını kapsayan geçiş dönemine ergenlik (adolescence) deniyor. Bu dönemin ilk yıllarında, erinlik (puperty) gerçekleşiyor. Bu yıllarda büyüme hızı artıyor. Özellikle kol ve bacak kemiklerinde, dikkat çekici düzeyde büyüme görülüyor. İçsalgı bezlerinin salgıladığı hormonlar, bedende ve duygusal yapıda, önemli değişikliklere yol açıyor. Bu gelişmelerin yardımıyla kişi, fizyolojik ve anatomik yönden çocukluktan çıkıyor. Bir yetişkinin niteliklerini kazanıyor. Çoğu fizyolojik temele dayanan ergenlikteki bu değişiklikler, birçok gelişim görevlerinin ortaya çıkmasına yol açıyor.

Dönemin Başlıca Gelişim Görevleri:
1. Hızla gelişen ve oranları değişen bedene uyum sağlama
2. Yaşıtlar çevresinde bir yer edinebilme
3. Bir meslek seçme ve buna hazırlanma
4. Ekonomik bağımsızlık kazanma. Gerekli geliri sağlayabilecek, yetenek ve ilgilerine uygun bir meslek sahibi olma yoluna girme
5. Aileden bağımsız olabilme
6. Yetişkin toplumsal statüsüne erişme
7. Evlenmeye ve aile kurmaya hazırlanma
8. Uygun bir yaşam felsefesi ile birlikte kişisel değer duygusu oluşturma

Genç Yetişkinlik Dönemi
Yaklaşık olarak 18-20 ile 35 yaşları arasını kapsayan döneme genç yetişkin dönemi denir.

Dönemin Başlıca Gelişim Görevleri:
1. Bir eş seçme
2. Evlendiği kişi ile yaşamını sürdürebilme
3. Anne baba olma
4. Çocuk yetiştirme
5. Ev yönetebilme
6. Geçimini sağlayacak bir iş sahibi olabilme
7. Toplumsal sorumluluklarını karşılayabilme
8. Durumuna uygun bir toplumsal gruba katılabilme

Orta Yaşlılık Dönemi
Yaklaşık olarak 35-55 yaşları arasını kapsayan döneme orta yaşlılık dönemi deniyor.

Dönemin Başlıca Gelişim Görevleri:
1. Yetişkinlere özgü toplamsal ve ulusal sorumlulukları yükümlenebilme
2. Ekonomik yaşam koşullarını oluşturup sürdürme
3. Ergenlik çağındaki çocuklarına, sorumlu birer vatandaş olarak yetişebilmelerini sağlayacak biçimde bir rehberlik yapma
4. Kendileri için uygun boş zaman uğraşıları geliştirme
5. Kendine özgü bir kişi olarak eşi ile olumlu ilişki kurabilme
6. Orta yaşlarda ortaya çıkan fizyolojik değişikliklere uyum sağlama
7. Yaşlanan anne babalarına uyum sağlama

Yaşlılık Dönemi
55-60 yaşlarından, yaşamın sonuna dek süren döneme yaşlılık deniyor.

Dönemin Başlıca Gelişim Görevleri:
1. Azalan güce ve çabuk bozulabilen sağlık durumuna uyum sağlama
2. Emekliliğe ve azalan gelire uyum sağlama
3. Kendi yaşıtları çevresine uyum sağlama
4. Bu çağda süren toplumsal ve ulusal görevlerini karşılayabilme
5. Kendi durumuna uygun maddesel yaşama koşullarını düzene koyma

EK 4 VERİMLİ ÇALIŞMA VE TAM ÖĞRENME YOLLARI

Başarı; mutluluğumuz söz konusu olduğu zaman, öncelikle akla gelen kavramlardan biridir. Bedensel gereksinimlerimizi giderme, sağlıklı bir toplumsal-ruhsal gelişim gösterme, kendimizi gerçekleştirme, hep başarıyı çağrıştırıyor; başarı da okulu ve tüm boyutlarıyla yaşamı. Mutlu bir yaşama hazırlanmada baş etkenlerden biri de okul olduğuna göre, bizi okulda başarıya götüren koşulları yaratmanın yollarını, başarıdan uzaklaştıran nedenleri iyi bilmek zorundayız.

Okulda Başarılı Olmanın Koşulları

Yakın geçmişe değin başarı, salt zihinsel güce bağlanıyordu. Oysa bugün, başarının karmaşık ve çok yönlü etkenlerin ürünü olduğunu bilmekteyiz .Okulda başarıyı destekleyen ya da köstekleyen etkenler aileden, arkadaş çevresinden, okuldan ve öğrencinin kendisinden kaynaklanabilmektedir.

Ailenin etkisi : Araştırmalar (örneğin, şemin, l975), ailenin kültürel (toplumsal-ekonomik) ve eğitsel düzeyinin, öğrencinin başarısı üzerindeki temel etkenlerden biri olduğunu gösteriyor. Kültürel ve eğitsel düzeyleri düşük olan aile çocuklarının büyük çoğunluğu, okulda başarısız olmaktadırlar. Ev koşullarının elverişsizliği, anne babanın olumlu tutum ve bilgileriyle çocuğu destekleyememesi, okulda başarısızlığa yol açmaktadır.

Maddesel gereksinimlerini de gereği gibi karşılayamadıkları için, böyle aile çocukları, toplumsal uyum sağlamada, arkadaş edinmede de güçlük çekmektedirler. Aileleri onları üst düzeyde amaçlara güdüleyemediği için bu çocuklar, dilek düzeylerini yükseltmemektedirler. Bunlar arasında sanatsal etkinlik eğilimi, hemen hiç görülmemektedir.

Ailedeki toplumsal, ekonomik ve eğitsel düzey düşüklüğü, çocukların dil gelişimlerinde de aksaklılara neden olmaktadır. Bunun sonucu olarak çocuklar, dinlediklerini, okuduklarını anlamada güçlük çekmektedirler;Derste öğretmenin anlattıklarını izleyememektedirler.

Arkadaş çevresinin etkisi : İyi bir arkadaş, genellikle arkadaşlarını, olumlu tutum ve davranışlar, olumlu alışkanlıklar edinme, çalışma yönünde güdüleyecek; onları, düzensiz yaşamdan uzak tutacaktır. Arkadaşını; geliştirici, saygınlığını yükseltici, üretici etkinliklere yöneltecektir. Örneğin, onu her filmi değil, sadece nitelikli filmleri izlemeye özendirecektir. Değerli yapıtları okumasını destekleyecektir. Arkadaşını kahvelere, oyun salonlarına değil; tiyatrolara, kitaplıklara, sergilere, müzelere, gösterilere, konferanslara, gezip görülmeye değer yerlere, bağ bahçe işlerine çekecektir. Böyle bir etki, okul başarısını da desteklemiş olacaktır.

Okulun etkisi : Bilindiği gibi, okul deyince yönetim, öğretim ve öğrenci kişilik hizmetlerinin verildiği yer akla gelmektedir. Okulda bu üç hizmetin, uyumlu bir biçimde verilmesini sağlamak görevi, yöneticinindir. **Öğretmen** ise, özellikle öğrencinin öğrenimi, başarısı üzerinde önemli bir yeri olan görevlidir. Öğrencinin başarısı, büyük ölçüde öğretmenin gücüne ve çabasına bağlıdır. Belli bir derste başarılı olma yollarını, eğer biliyorsa en iyi, o dersin öğretmeninin öğreteceği söylenebilir.

Çağdaş okulda her öğrenci, değerli, onurlu bir kişi olarak algılanmaktadır. Sınıf içi ve sınıf dışı okul yaşamında sevgi, anlayış ve sorumluluk bilinci egemendir. Baskı, tehdit, sindirme, küçük-büyük her yanlışı cezalandırma eğilimi gibi, özgüveni yok eden, suçluluk duygusunu güçlendiren, onur kırıcı tutumlara yer yoktur. Rehberlik ve psikolojik danışma hizmeti de böyle bir ortamda verilebilmektedir.

Bu niteliğe ve işleyişe sahip olan okul, öğrencilerinin başarısına sürekli olarak olumlu katkıda bulunmaktadır.

Öğrencinin kendisinin etkisi : Okul başarısını etkileyen etkenlerden bir bölümü de öğrencinin kendisinden kaynaklanmaktadır. Öğrencinin alabilirlik gücü sınırlı, zekâ düzeyi düşük olabilmekte; bedensel ya da ruhsal bir rahatsızlığı bulunabilmektedir. Böyle öğrenciler, en yetkin aile ve okul ortamından bile, oldukça sınırlı bir yarar sağlayabilmektedirler.

Bir de zeki, ilgili, çalışkan olmalarına;olumlu bir destek sağlayan aile ortamına ve arkadaş çevresine sahip bulunmalarına karşın, istenen düzeyde bir başarı elde edemeyen öğrenciler olmaktadır. Bunların başarısızlıklarına yol açan neden, bu öğrencilerin, **verimli çalışma ve tam öğrenme** yollarını bilmemeleridir.

Verimli çalışma ve tam öğrenme yollarını bilmek, her öğrenci için, baş gereksinimlerden biridir. Öğrencinin bu gereksinimini en tutarlı biçimde gidermek görevi, daha çok okulun, özellikle de rehberlik bürosunun ve öğretmenindir.

Bu sorumluluklarına sahip çıkan görevliler, bu konuda, **deneyime dayalı öğrenim**in "izleme" ve "tanıma" aşamalarını gerçekleştirdikten sonra, daha çok, ilköğretimin 2. devre öğrencileriyle daha yukarı sınıf öğrencilerine şöyle seslenerek çalışmalarını sürdürebilirler (Deneyime dayalı öğrenim için bkz. Bölüm 10. Sınıf Rehber Öğretmeninin Uygulayabileceği Etkin Yaklaşımlar):

Değerli Öğrencilerimiz,

Öğrenmek, başarılı olmak için gösterilen çaba ölçüsünde verimli bir sonuca ulaşılabilmektedir. Verimli çalışma tekniklerini kullanarak çalıştığınızda, başarı düzeyinizin belirgin bir biçimde yükseldiğini göreceksiniz.

Verimli çalışmak ve başarılı olmak için şunları gerçekleştirmelisiniz:

1.Niçin Öğreneceğinizi Bilmelisiniz.
Siz, nereye varacağını bilmeden yola çıkan aklı başında bir kişi gördünüz mü? Görmediniz. Öyleyse ilk işiniz, hangi amaçla (niçin) çalışacağınızı ve öğreneceğinizi bilmek olmalıdır. İnsanın bilinçli bir varlık olarak, neyi, niçin ve nasıl yapacağını bilmek, hem hakkı hem de insan olma sorumluluğunun bir gereğidir.

2.Planlı Çalışmalısınız.
Başarılı olmak istiyorsanız, planlı çalışmak zorundasınız. Planlı çalışmak, bir yılda bitirmeniz gereken işlerinizi aylara; onları haftalara; haftalık işlerinizi de günlere, günün saatlerine bölüştürmeniz, sonra da her saatin payına düşen işleri gerçekleştirmeniz demektir.

Her zaman, yıllık ve aylık plan yapmaya gereksinim duymasanız da haftalık ve günlük planı mutlaka yapmalısınız. Çünkü plan, sizi belli zamanlarda belli işleri bitirmeye yönelteceği gibi sizin, zamanınızı nasıl kullandığınızı da görmenizi sağlayacaktır.

Günler	Yapılacak İşler	Düşünceler
Pazartesi		
Salı		
Çarşamba		
Perşembe		
Cuma		
Cumartesi		
Pazar		

Haftalık Çalışma Planı Çizelgesi

Çizelgeyi hazırladıktan sonra, hangi gün, neleri gerçekleştirmeniz gerektiğini saptamalı; bu işleri, öncelik sırasına göre günlere bölüştürmeli ve yazmalısınız.

Haftalık plandan sonra sıra günlük plana gelecektir. Günlük plan, salt, çalışacağınız ders konularını değil; günlük öbür etkinliklerinizin; dinlenme, arkadaşlarınızla görüşme, eğlenme konularınızın neler olacağını, bunlara ne kadar zaman ayıracağınızı da göstermelidir. Yapacağınız çalışmaları en somut aşamaya, günlük planınızla indirgemiş olacaksınız. Bunun için bir **günlük zaman çizelgesi** oluşturunuz. Günlük işlerinizi planlamada, bu kitapta yer alan şekil 12'deki zaman çizgesine benzer bir çizelgeden yararlanabilirsiniz. Tasarladığınız işleri, bunlara ayıracağınız süreye uygun olarak bu çizelgeye geçiriniz ve zamanı gelince, bunları gerçekleştiriniz. Zaman çizelgesi, zamanınızı iyi kullanma alışkanlığı oluşturmada, size büyük yarar sağlayacaktır. (Zaman çizelgesiyle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Bölüm 9. Zaman Çizelgesi)

Zaman çizelgesini kullanmak, kolay bir iş değildir. Özellikle başlangıçta, kendinizi bu konuda zorlamanız gerekebilir. Başlangıçta katlanacağınız kısa süreli sıkıntılar, ileride sizi bekleyen mutlu, başarılı ve doyurucu uzun yıllar için bir yatırım olacaktır. Bu bilince varırsanız, bu geçici sıkıntıya daha kolay katlanırsınız. Alışkanlık oluştuktan sonra ise, belli saatlerde belli işleri yapmadığınız zaman, sıkıntı duymaya başlayacaksınız.

Gerek haftalık, gerekse günlük planlarınıza, değişmez birer kalıp olarak bakmamalısınız. Haftanın, günün, dahası, saatlerin getireceği yeni durumlar doğrultusunda, zaman çizelgenizdeki etkinliklerde gerekli değişiklikleri yapabilirsiniz. Bu çizelge; sizin gereksinimlerinizi en iyi biçimde karşılaşmayı sağladığı sürece değerli bir araç olabilir. En önemli nokta, hazırladığınız planı, zorunluluk olmadıkça, günü gününe, saati saatine, hiçbir şekilde değişiklik yapmadan, planladığınız işlerin herhangi birini savsaklamadan gerçekleştirebilmenizdir.

Okul çalışmalarınızı, belirli saatlerde yapılması zorunlu birer iş olarak görmelisiniz. Günlük işlerinizi plana bağladığınızda, birden çok iş, aynı anda zihninizi kurcalamayacağı için, hem bunalıma düşmemiş olacaksınız hem de işleriniz aksamayacaktır. Hazırladığınız planları günü güne eksiksiz olarak gerçekleştirdiğiniz zaman, hafta sonunda sizi, mutlu saatler bekleyecektir.

3. Çalışma Zamanlarınızı İyi Ayarlamalısınız

Yaygın görüşe göre, yarım saatten az bir süre, çalışmak için elverişli değildir. Yarım saatten daha kısa süreler; bir kitabı karıştırmak, liste yapmak, kısa bir konuyu yinelemek; bir şiiri, yabancı dilde bir sözcük listesini ezberlemek için kullanılabilir. Verimli çalışmada en yararlı zaman dilimleri, birer saatlik sürelerdir. Okumak, alıştırma yapmak, not çıkarmak vb. çalışmalar için birer saatlik süreler, oldukça yararlı olmaktadır. Ancak, bir yazı yazma, ödev hazırlama gibi çalışmalar için iki, üç saat ayırabilirsiniz. Deneyler gösteriyor ki yapılan aralıksız en uzun verimli çalışma süresi, üç saat kadardır. Bir günde ise, çalışmaya genellikle 8 saatlik bir süre ayrılmaktadır. Bu süre en çok 10 saate çıkarılabilmektedir. Okula gidilen günlerde doğal olarak, bu süre azaltılacaktır. Küçük yaştakiler, bu süreyi daha da azaltmaktadır. Buna göre, haftalık çalışma süresi, toplam 35-45 saat olabilmektedir.

Çalışma sürelerini haftanın günlerine, olanak ölçüsünde eşit olarak bölünüz. Örneğin, 7 günlük çalışma karşılığı olarak bir günde 7 saat çalışmaya, her gün birer saat çalışmayı her zaman yeğ tutmalısınız. Çünkü bu yolla hem düzenli çalışmaya alışarak öğrenmenizi kolaylaştırmış hem de eksiden öğrenmiş olduğunuz bilgileri güçlendirmiş olursunuz.

Bu düzenli çalışmayı günler, haftalar, aylar ve yıllar boyunca sürdürmelisiniz. Eğer özsaygınızın güçlenmesini, daha yeterli bir kişi durumuna gelmenin hoşnutluğunu yaşamak ve onurunu taşımak istiyorsanız, hiçbir zaman, bu kendinizi eleştirme yolunu izlemekten geri durmamalısınız

Çalışmalarınızı, en kolay öğrendiğiniz, dikkatinizi en fazla toplayabildiğiniz saatlerde gerçekleştirmelisiniz. En verimli saatler, birçokları için sabah saatleridir. Bununla birlikte, zorunlu durumlarda, günün öbür saatlerinin de değerlendirilmesi gerekir. Siz, hangi saatlerde daha iyi çalışıyor ve öğreniyorsanız, zor konular üzerindeki çalışmalarınızı o saatlere kaydırınız.

Zamanınızı planlarken başkasını örnek almayınız; kendi yetenek, ön bilgi, beceri, tutum ve gereksinimlerinizden yola çıkınız. Her konuya, cins, tutum ve zorluk derecesine göre zaman ayırınız. Örneğin, çözümleme ve bireşim gerektiren konular, bir öykü, bir roman okumak, bir makale, bir ödev yazmak, kesintisiz ve uzunca bir süre ister.

Dinlenmek için günde yaklaşık ve toplam iki saat, uygun bir süre olarak görülmektedir. Küçük yaşlarda bu süre daha uzun olabilmektedir. Dinlenme saatlerinizi; toplumsal uğraşlar, söyleşi, dinlendirici okuma ve gezintilerden; resim, müzik, spor ve koleksiyon çalışmalarından biri ya da bir kaçıyla doldurabilirsiniz.

40-60 dakikalık etkin bir çalışmadan sonra 5-15 dakika kadar dinlenmek gerektiği, benimsenen yaygın görüştür. Ancak, ara dinlemelerinde, yeniden çalışmaya dönüşü güçleştirecek, çalışmadan soğutacak, uzaklaştıracak konuşma, dinleme, okuma vb. uğraşlardan sakınmalısınız.

Sınıfta işlenecek olan konuya ya da sınava yakın saatlerin; örneğin, işlenecek dersten ya da yapılacak sınavdan bir gün önceki zamanın bunlara hazırlanmak için kullanılması, başarıyı artırmaktadır. Öğle dinlencesini de gerektiğinde, ders çalışmak için programlayabilirsiniz.

4. Çalışma Yerinizi Belirlemelisiniz

Verimli çalışmanızın ve başarılı olmanızın baş koşullarından biri de masası, sandalyesi, ısısı, ışığı bulunan; rahat, sade döşenmiş ve gürültüden uzak bir çalışma odanızın bulunmasıdır. Ne var ki ülkemizde bu olanağı olanların sayısı sınırlıdır. Eğer evinizde kendinize bir çalışma odası ayırma olanağınız yoksa, evde bir odanın bir köşesini kendiniz için çalışma yeri olarak ayırmalısınız. Ders, yardımcı ders kitaplarınızı, kaynak kitaplarınızı, ders dışı kitaplarınızı ve öbür araç gereçlerinizi, elinizi uzattığınızda alabileceğiniz bir dolapta ya da masanızın üzerinde bulundurmalısınız.

Ders çalışırken, kesinlikle bir masanın başında oturmanız gerekir. Yatarak, uzanarak, ciddi bir zihinsel etkinlikte bulunmak, verimsizliğe yol açmaktadır. Uzanarak, ayaküstü, çok kısa zaman dilimlerinde ancak, ezberleme, rahatlıkla anlaşılabilecek bir konunun okunması, ders yineleme gibi çalışmalar yapılabilmektedir. Eğer eviniz ya da kalmakta olduğunuz yer, ders çalışmak için elverişli değilse okulunuzun kitaplığında ya da çevrenizde bulunan genel kitaplıklarda çalışma olanağı bulunup bulunmadığını araştırmalısınız. Kitaplığın belli bir köşesini, kendinize çalışma yeri olarak seçmelisiniz.

5. Dikkatinizi Çalışma Konunuz Üzerinde Yoğunlaştırmalısınız

Beyniniz, sürekli olarak konuşma, ses, devinim, açlık, susuzluk, sıcaklık gibi uyarılara açıktır. Onu, istencinizi (iradenizi) kullanarak, her zaman belli bir konuya yöneltebilme olanağınız vardır. **İstenç,** istemiş olduğunuz şeyi gerçekleştirmeye karar verme, bunu yerine getirme gücünüzün adıdır.

Dikkati çalışma konusu üzerinde toplamak, istenmeyen uyarıcıların etkisine kapılmamak demektir. Bunun yollarından biri, çalışmak için **iyi bir yer ve zaman seçmek**tir. Bir başka çare ise, aklı çelen, dikkati dağıtan şeylerden gözü, kulağı ve beyni uzak tutmak, **gündüz düşlerine kapıları kapamak**tır.

Dikkati konu üzerinde toplamanın bir başka etkili yolu, **not almak**tır. Not almanız, dinleyerek öğrendiklerinizin özünü, kendi cümlelerinizle yazmanız demektir. Bu yazdıklarınız, hem sizi uyanık, canlı tutacak hem de ileride öğrendiklerinizi gözden geçirme gereği duyduğunuzda işinize yarayacaktır.

Güçlü amaçlar seçmek, dikkatinizi, seçtiğiniz konu üzerinde yoğunlaştırmanızı sağlayacak olan bir başka etkendir. Örneğin, daha yeterli olmak, toplumda kendine iyi bir yer edinmek,

saygınlık kazanmak, gelecekte iyi bir iş ve meslek sahibi olma çabasında bulunmak gibi ilerlemeler gösterdikçe, daha çok çalışacağınızı ve çalıştıkça, daha başarılı olacağınızı biliyor musunuz?

Ele aldığınız konuya kolaylıkla yönelmek için, **konunun günlük yaşamla ilgisini, günlük yaşamdaki önemini öğrenmek** de olumlu bir etken olmaktadır. **Konuyla ilgili problemleri araştırmak ve bunların çözümü üzerinde düşünmek,** dikkati konu üzerinde yoğunlaştırmanın başka bir yoludur.

Dikkatimizi, içten gelen bir istekle bir konu üzerine yöneltme, öğrenme isteği duyma, **öğrenmeye güdülenme** diye adlandırılmaktadır.

6. Anlama Gücünüzü Geliştirmelisiniz
Anlatma ve okuma ağırlıklı öğrenmelerde anlama gücü daha da önem kazanmaktadır. Anlama gücünüzü geliştirmek için, şunları yapınız:

Konuyu dikkatle okuyunuz. Öğrendiklerinizin eski bilgilerinizle bağlarını kurunuz. Konuyu incelerken, verilen örneklere dikkat ediniz. Konuya ilişkin bilgileri nerelerde ve nasıl uygulayabileceğinizi kendinize sorunuz. Öğrenmekte olduğunuz konu ile bildikleriniz arasında benzerlik olup olmadığını düşününüz. Öğrenmekte olduğunuz bilgi ya da becerilerin eski düşünce ve davranışlarınızı ne ölçüde etkilediğini gözden geçiriniz. Okuduklarınızda, yazarın ne demek istediğini tam olarak anlamaya çalışınız. Okuduğunuz konunun sizi nereye götürebileceğini belirleyiniz. Her konu bitiminde, kendinizi bu açılardan yoklayınız.

Öğrenmek anlamaktır; bellemek değil. Çok az da olsa, yaşamamızda bellemenin de yeri vardır, kuşkusuz. Kimi telefon numaralarını, evimizin adresini, eşin dostun adını soyadını, çarpım cetvelini bellemekteyiz; ama örneğin, çarpımları önce anlamakta, sonra akılda tutmaya çalışmaktayız.

Anlatılanı anlamak için yukarıda belirtilenlerden, salt yazıya yönelik olmayanları uygulamanız, ait olduğu yerde kullanmayı denemeniz gerekmektedir.

7. Bütün-Parça-Bütün Yöntemini Kullanmayı Öğrenmelisiniz
Bir yöntem tam; kalıcı bir öğrenmeyi sağlıyorsa, "verimli" diye nitelenebilmektedir. Bütün-parça-bütün yönteminin bu niteliği kanıtlanmıştır.

Bu yöntemle öğrenme, özellikle yazılı kaynaklardan yararlanılırken, 5 aşamada gerçekleştirilmektedir (Rowritree, 1974). İlk aşamada, kitap ya da yazı baştanbaşa inceleniyor; ikinci aşamada, kitap ya da yazıya ilişkin sorular oluşturuluyor. Üçüncü aşamada, öğrenmeyi gerçekleştirmek amacıyla kitap ya da yazı okunuyor. Dördüncü aşamada, öğrenilenler anımsanmaya çalışılıyor ve konu özetleniyor. Eş deyişle, okunanların öğrenilip öğrenilmediği sınanıyor. Beşinci aşamada da yinelemeye (pekiştirmeye) yer veriliyor. Bu yöntemi başarıyla kullanabilmek için, bu aşamaların her birinde yapılması gerekenleri tam olarak yerine getirmek zorunludur.

a. İncelemeyi şöyle yapmalısınız: İnceleme sözü burada, bir kitap ya da yazıya ilişkin genel bir bilgi edinmek anlamında kullanılmaktadır. Belli bir konuda yararlanmak amacıyla okumak istediğiniz bir kitap ya da yazıyı önce, genel çizgileriyle tanımanız gerekir. Bir kitabın adı, yazarı, çevireni, basıldığı yıl, kitabın kapağındaki tanıtıcı yazılar, önsöz ve içindekiler size, kitabın planına, hangi konuları içerdiğine ve hangi konularda işinize yarayacağına ilişkin genel bir bilgi verecektir. Kitap işinize yarayacak nitelikteyse, son sayfalardaki dizinden (abecesel konu, yazar listesinden), sizi ilgilendiren bilgilerin hangi sayfalarda yer aldığını da öğrenebileceksiniz.

Eğer elinizdeki kaynak, tümünü sindirmeniz gereken bir kitap ya da yazı ise, o zaman incelemeyi, bölümlere ve alt başlıklara, varsa bölüm sonlarındaki özetlere, sorulara, çizim ve

resimlere, paragrafların ilk ve son cümlelerine dek indirgemeniz gerekecektir. Belli bir ya da birkaç bölümden yararlanabilecekseniz, seçtiğiniz bölümün ya da bölümlerin ana başlıklarını, ikinci ve üçüncü aşamadaki başlıklarını, paragrafların ilk ve son cümlelerini ve varsa, özeti okumanız gerekecektir.

b. Soruları şöyle oluşturmalısınız: Her kitabı ya da yazıyı, birtakım sorulara yanıt bulmak için okumanız gerekir. Bu nedenle üçüncü aşamayı oluşturan "okuma"ya geçmeden önce, yaptığınız incelemeden yararlanarak, elinizdeki kaynakta yanıtlarını bulabileceğiniz soruları belirlemelisiniz. Bu sorular, sizi daha dikkatli okumaya güdüleyecek; öğrenmeyi gerçekleştirinceye dek sizi uyanık tutacaktır.

Kitap ya da yazıya ilişkin gerekli soruları oluşturduktan sonra, okumaya geçmelisiniz.

c.Okumayı şöyle gerçekleştirmelisiniz: Okumada esnek olmak zorundasınız. Çünkü yaygın benzetme ile, kimi kitaplar tadılmak (göz gezdirilmek); kimisi yutulmak (baştan sona hızla okunmak); kimisi de çiğnenip sindirilmek (dikkat ve özenle okunmak) için yazılmışlardır. Bir ders kitabını ya da bir düşünsel yapıtı, bir roman, bir öykü gibi okuyamazsınız. Bu tür kaynakları okurken, beyinsel güçlerinizi, tüm olanaklarıyla konuya yöneltmek zorundasınız. Bu aşamada başarı, biraz da iyi ve hızlı okuyabilmeye bağlıdır (Okumanızı nasıl iyileştireceğiniz ve okuma hızınızı nasıl artıracağınız, biraz sonra incelenecektir).

Okuma aşamasında, hazırlamış olduğunuz **sorulara yanıt** arayacaksınız. Okurken, kendinize sürekli olarak şu soruyu sormalısınız. Bu bölümde (ya da paragrafta) **en önemli, en canlı düşünce** nedir? Okuma sırasında hep, "Niçin?", "Nasıl?", "Nerede?", "Ne Zaman?", "Kim?", "O halde?" soruları kafanızı kurcalamalıdır. Böyle bir yaklaşımla okuduğunuz zaman, parçada önceden düşünememiş olduğunuz soruların yanıtlarını da bulabilirsiniz.

Özelden genele doğru gitmek üzere, her paragrafın, her alt bölümün, her bölümün ve sonuçta, kitabın ya da yazının **ana düşünce**sini bulmalısınız.

Her kitapta genellikle bir ana düşünce vardır. Bu ana düşüncenin, belirli birkaç düşünceye bölündüğü görülmektedir. Bunlar, kitabın bölümleri içinde yer almaktadır. Her bölümdeki düşünceler, alt bölümler içinde yer alan düşüncelere; bunlar da daha alt bölümdeki ya da paragraflarda yer alan düşüncelere ayrılmaktadır. Kitaba ya da yazıya tümüyle bakınca, kaynağa ilişkin genel düşünce ya da düşünceleri (ana düşünceyi ya da ana düşünceleri), ve ikinci, üçüncü dördüncü derecedeki düşünceleri (yardımcı düşünceleri) görebileceksiniz. Ana düşünce, kaynağın herhangi bir alt bölümünde bulunabileceği gibi, tüm bölümlerde anlatılanlardan çıkarılabilen bir düşünce de olabilmektedir.

İnceleme ve soru oluşturma aşamalarında ancak, bölümlerde ve alt bölümlerdeki düşünceleri araştırmayı sağlayan soruları belirleyebilirsiniz. Her paragraftaki düşüncelere ilişkin sorulara ise, okuma aşamasında ulaşabilirsiniz.

Ele almış olduğunuz kitap ya da yazıyı en az iki kez okumak zorundasınız. Kimi zaman üçüncü bir kez de okumak zorunda kalabilirsiniz. İlk okumada, kitap ya da **yazıdaki ana düşünceyi ve yan düşünceleri saptama**ya çalışmalısınız. Not çıkarma, satırların altını çizme gibi girişimlerde bulunmamalısınız. Önemli düşüncelerin bulunduğu paragrafların yanına kurşun kalemle bir işaret koymakla yetinerek, kitabı ya da yazıyı, sonuna dek okumalısınız. İkinci okumada ise, ana düşünceleri ve bu düşünceleri destekleyen yardımcı düşünceleri (önemli ayrıntıları) kesin olarak belirlemelisiniz. Kitap ya da yazı sizin ise, bu işi satırların altlarını değişik renkte kalemlerle çizerek de yapabilirsiniz. Değilse belirlediğiniz ana düşünce ve yan düşünceleri, not fişlerinize ya da defterinize yazmalısınız.

Bundan sonra, bu konuyu öğrenmeye ayırdığınız zamanın en çoğunu kullanmak zorunda olduğunuz aşamaya; anımsama ve özetleme aşamasına geçebilirsiniz. Birçok konuda,

ayırdığınız zamanın en az yarısını bu aşamada kullanmak zorunda olduğunuzu unutmamalısınız.

ç.Anımsama ve özetleme (tam öğrenme) çalışmalarını şöyle yapmalısınız: Buraya kadar yapacağınız çalışmalarla öğrendiklerinizi, acaba bir hafta sonra anımsayabilir misiniz? Bu soruya olumlu yanıt vermeniz zordur. Okuduklarını yeniden gözden geçirmeyen, anımsamaya çalışmayanlar, öğrendiklerinin yarısını, kitabı bıraktıktan bir süre sonra unutmaktadırlar. Bu nedenle, öğrendiklerinizi unutmamak için, düzenli bir çaba göstermek zorundasınız. Böyle yapınca, dikkatinizi, okuduğunuz konuyu anımsama yönünde toplamış ve unutma, yanlış anlama olasılıklarını ortadan kaldırmış olacaksınız.

Gözden geçirme ve anımsama çalışmalarınızı, parça parça yürütmelisiniz. Her başlık altındaki parçayı dikkatle okuduktan sonra durup, okuduklarınızı anımsamaya çalışmalı ve o parçayı özetlemelisiniz. Bir bölümü oluşturan alt başlıklarla ilgili paragrafları bu biçimde özetledikten sonra, bu kez, bölümü tümüyle anımsamaya çalışmalısınız. Bu amaçla, bölümle ilgili olarak yaptığınız özeti gözden geçirmelisiniz. Eksikleri varsa, tamamlamalısınız. Zamanınız çok sınırlı değilse, özet çıkarmayı kesinlikle gerçekleştirmelisiniz. Zamanınız çok sınırlıysa, konunun ana çizgilerini belirlemekle yetinebilirsiniz. Ancak, bu, hiçbir zaman özetin yerini tutamaz.

Okuduğunuz yere bakmadan, o parçayı başarıyla özetleyebiliyorsanız, parçayı anlamışsınız demektir. Özetleme, okuduklarınızı öğrenip öğrenmediğinizi yoklamanın en iyi yoludur. Kimi zaman, okuduğunuzu anladığınızı sanırsınız. Ancak, özetlemeye sıra gelince, bir cümle bile yazamadığınızı görebilirsiniz.

1) Nasıl özet çıkarmalısınız? Özet çıkarma, başarınızı etkileyen önemli becerilerden biridir. Derse hazırlanmanın yanı sıra, yazılı ödevlerde, yazılı sınavlarda da bu becerinizden çokça yararlanmak zorundasınız. Özet çıkarırken; yazıdaki planı bozmamaya; yazının amacını yitirmemeye; yazının ana düşüncesini ve onu destekleyen yardımcı düşünceleri belirtmeye ve yazıdaki anlamı korumaya çalışmalısınız.

Özetlemede dikkat edeceğiniz önemli nokta, okuduğunuz yazının özünü yakalamak ve bunu, okunan yazıya bakmadan, kendi sözcüklerinizle oluşturacağınız cümlelerle yazabilmektir. Okuduğunuz her 20-30 sayfayı, yaklaşık 2-3 sayfada özetleyebilmelisiniz. Özetlerinizi, daha sonra rahatlıkla okuyabileceğiniz biçimde okunaklı bir yazıyla yazmanız da önemlidir.

Özetleme, değişik biçimlerde yapılabilmektedir. Bunlardan biri, okunan yazıyı paragraf paragraf özetlemektir. Özetlemeye yeni başlamışsınız, bunu denemelisiniz. Çünkü en kolay özetleme, paragrafı özetlemektir. İkincisi, paragraf kümelerinin özetlenmesidir. Paragraf kümeleri, genellikle bir alt başlığa bağlı olan parçadır. Üçüncüsü, bölümlerin özetlenmesidir. Bu özete, uzun yazılarda başvurulmaktadır. Bölümün özeti, dikkat ve özen istemektedir. Dördüncüsü de yazının tümünün özetlenmesidir. Özetlemenin en zoru budur. Bunun için, okuma sırasında yazının tümünün iyi anlaşılmış olması gereklidir. Çok uzun yazılarda, bölüm bölüm özetlemek daha güvenilir olmaktadır.

Kitap ya da yazıyı özetlemeyi bitirdikten sonra, özetlerinizi, kitap ya da yazıya ilişkin olarak çıkarmış olduğunuz ana çizgiler (plan) doğrultusunda düzene koymalısınız.

2) Bir yazının ana çizgilerini nasıl saptamalısınız? Bunu gerçekleştirmek, yazının çatısını gösteren şemayı oluşturmak demektir. Yazı bütünü, ana çizgileriyle çok kısa bir özet biçiminde gözler önüne serilmiş olmaktadır.

Ana çizgileri çıkarmak için, okuduğunuz yazının başlıklarından yararlanabilirsiniz. Bu amaçla, her bölüm başlığını, o bölümün ana düşüncesini içerecek bir cümle biçiminde genişletebilirsiniz. Sonra, paragrafların ana cümlelerinden yararlanarak, alt başlıkları, yardımcı düşünceleri yansıtan birer cümle durumuna sokmalısınız.

Üçüncü, dördüncü aşamada alt başlıklar varsa ya da siz, böyle bir ayrıntılamayı gerekli görüyorsanız, 1., 2. derecedeki düşünceleri belirledikten sonra 3. ve 4. derecedeki düşünceleri de birer cümle olarak belirleyebilirsiniz. Her aşamayı, bir öncekinden daha içerden yazarsanız, 1., 2., 3., 4., 5. derecedeki düşüncelerin, ilk bakışta görülmesini sağlamış olursunuz.

Ana çizgilerin sınıflandırılmasında, rakamlardan ve harflerden de yararlanılmaktadır. Bölüm başlığı düzeyindeki ana düşünceler büyük harflerle (A. B. C. gibi); 2. aşamadaki düşünceler rakamlarla (1., 2., 3. gibi); 3. aşamadaki düşünceler küçük harflerle (a., b., c., gibi); 4. aşamadaki düşünceler tek ayraçlı rakamlarla (1), 2), 3) gibi); 5. aşamadaki düşünceler tek ayraçlı küçük harflerle (a), b), c) gibi); 6. aşamadaki düşünceler çift ayraçlı rakamlarla ((1), (2), (3) gibi); 7. aşamadaki düşünceler de çift ayraçlı harflerle ((a), (b), (c) gibi) belirlenmektedir.

Söz konusu sınıflandırmada, salt rakamlar da kullanılabilmektedir. İlk ana düşünce 1.rakamıyla; onun birinci alt düşüncesi 1.1., ikinci alt düşüncesi 1.2.rakamlarıyla; ikinci alt düşüncenin alt bölümü 1.2.1., onun ikinci alt bölümü 1.2.2. rakamlarıyla gösterilmektedir. İkinci ana düşünce ve alt bölümleri 2.1., 2.2. biçimde numaralanmaktadır.

Ana çizgileri, özet çıkarma ve not almada madde (bölüm ve alt bölüm) başlıkları olarak kullanabilirsiniz.

Anımsama ve özetleme (tam öğrenme) aşamasında gerçekleştirilmesi gereken bir iş de **okunan yazıyı değerlendirmek**tir. Bir yazıyı anlamış olmanızın ölçüsü, salt, yazının ana düşüncesini ve önemli ayrıntılarını (yardımcı düşünceleri) bulup çıkarmak değildir; aynı zamanda, okuduğunuzu değerlendirebilmektir. Yazar, öne sürmüş olduğu savı kanıtlayabilmiş midir? Yazıda çelişkiler, tutarsızlıklar, öne sürülen savlara aykırı düşünceler var mıdır? Yazarın vardığı sonuçlar gerçeklere dayanıyor mu?

Yazıya ya da kitaba kuşkucu bir tutumla yönelerek, onu bu yönlerden eleştirmelisiniz. Söz konusu açılardan eleştirmeyi başardığınız zaman, okuduğunuzu tam olarak anladığınızı ortaya koymuş olursunuz.

Bu çalışmaları tamamladıktan sonra, beşinci ve sonuncu aşamaya geçebilirsiniz.

d. Yineleme (pekiştirme) çalışmalarını şöyle yapmalısınız: Bu aşamada, okuyup öğrendiklerinizin doğru olup olmadığını denetlemeli ve doğru olanları pekiştirmelisiniz. Doğrulama amacıyla yapacağınız ilk iş, okuduğunuz kitap ya da yazının genel yapısını incelemektir. İkinci işiniz, kitap ya da yazıyla ilgili olarak oluşturduğunuz soruların tümünü yanıtlayıp yanıtlayamadığınızı yoklamaktır. Yanıtlanması gerekli yeni sorular ortaya çıkmışsa, onları da yanıtlamış olmalısınız.

Üçüncü işiniz ise, **kitabı ya da yazıyı yeniden okuyarak notlarınızdaki eksikleri tamamlamak**tır.

Gördüğünüz gibi, bütün-parça-bütün yönteminde önce, konu ya da yazıyı tümüyle okuyor ve ana çizgileriyle kavramaya çalışıyorsunuz (İnceleme, sorular oluşturma ve okuma aşaması). Sonra, bütünü oluşturan her parçayı tüm ayrıntılarıyla öğrenmeye çalışıyorsunuz. (Anımsama ve özetleme (tam öğrenme) aşaması), Beşinci ve son adımda ise konuyu yeniden, bu kez her ayrıntının bilincine vara vara yineleniyorsunuz (Yineleme (pekiştirme) aşaması).

Bu beş aşamayı, herkes, aynı biçimde izlemeyebiliyor. Aşamalar, içiçe geçebileceği gibi, kişisel gereksinime göre, bir önceki aşama, daha sonra yeniden ele alınabiliyor.

Kitap ya da yazı üzerindeki çalışmaları bitirdikten sonra, yanıtını bulamadığınız önemli bir soru kalmışsa, yapacağınız iş, bir başka yazılı kaynağa, bir bilene, örneğin öğretmeninize, arkadaşlarınıza başvurmaktır.

Bu 5 aşamalı öğrenme (bütün-parça-bütün) yöntemi, **dinleme yoluyla öğrenme**de (sınıfta ders dinlerken) de kullanılabilmektedir. Bunun için her gün, **bir sonraki derste işleyeceğiniz konuyu** öğretmeninizden **öğrenebilir**, dersten önce bu konuyu inceleyebilirsiniz (İnceleme aşaması). Yine dersten önce, inceleme sırasında, konunun üzerinde düşünebilir ve sorular oluşturabilirsiniz. Öğretmenin anlattıklarını dinlerken de kafanızda sorular yaratabilirsiniz (Soru oluşturma aşaması). Sonra okuma aşamasına geçebilirsiniz. Öğretmen, bir kitaba dayalı olarak ders işliyorsa ya da ders notu vermişse, bu aşamanın gereklerini, bunlar üzerinde yerine getirebilirsiniz. Bunlar yoksa, okuma aşamasının yerini **dinleme** almış olacaktır ya da çeşitli kaynaklardan yararlanacaksınız.

Bütün-parça-bütün yöntemindeki anımsama ve özetleme aşamasının gereklerini de **ders dinlerken not alarak**; dersten sonra da **bunlar üzerinde çalışarak** yerine getirebilirsiniz.

Yineleme aşamasının karşılığı olarak yapmanız gerekenler ise, dinlediğiniz dersten aklınızda kalanları, daha önce öğrendiklerinizle birleştirmeye çalışmak ve konuyu arkadaşlarınızın anımsadıklarıyla karşılaştırmaktır. Tam olarak anlayamadığınızı düşündüğünüz noktaları, yeniden öğretmeninize sormalısınız. Böylece konuyu, kolay kolay unutulmayacak biçimde öğrenmiş (pekiştirmiş)olursunuz.

Not alma, öğretmenin anlattıklarından, özellikle ders kitabında bulunmayan açıklamaların, bir konferansçının anlamlı bulunan düşüncelerinin, okunan kitap ve yazılarda ilginç görülen düşüncelerin, bir gezide ilgi çeken özelliklerin, herhangi bir anda akla gelen ilginç görüşlerin, kısa sözlerle yazılmasıdır. Not alma **bir tür özetleme**dir.

Okuduklarınızı, gördüklerinizi, duyduklarınızı daha iyi kavramak, unutmamak, gerektiğinde bunlardan kolaylıkla yararlanmak istiyorsanız, bunları kâğıt üzerine not ediniz. Çünkü, **"Söz uçar, yazı kalır."** Not almasını bilen kişide, düşünsel kişilik oluşmuş demektir.

Yazılı kaynaktan not çıkarmak daha kolaydır. Çünkü o zaman, düşünme süreniz olacaktır.

Tuttuğunuz notlar, yazarın ya da konuşmacının üzerinde durduğu ana düşünce ile bunu destekleyen yardımcı düşünceleri içermeli, az ve öz olmalıdır.

Not alırken ve özet çıkarırken, zamandan kazanmak için belli kısaltmalardan yararlanabilirsiniz. Konuda sık geçen sözcük ya da terimler için, belli kısaltmalar kullanabilirsiniz. Bu, işinizi oldukça kolaylaştıracaktır.

Yazılı kaynaktan not alınırken, **kaynağın adı, yazarının adı, basım tarihi, yayımlandığı yer ve yıl, sayfa numarası** da not edilmelidir.

Gazeteden beğenilen bir yazıyı kesmek de bir tür not alma sayılmaktadır.

Derste aldığınız notları, aynı gün, ilgili dersi zihninizde canlandırarak yeniden gözden geçirmeli ve eksiklerini tamamlamalısınız. Gerekiyorsa, notlarınızı temize çekmelisiniz. Dersten hemen sonra bunu yapmazsanız, çabanız boşa gidebilir. Bunu yapmazsanız, derste öğrendiklerinizin yaklaşık yüzde yetmişini bir hafta içinde unutursunuz. Üç hafta sonra ise, bunların ancak yüzde iki kadarı aklınızda kalacaktır. Her gün, dersten sonra birkaç saatinizi mutlaka o gün öğrendiklerinizi, tuttuğunuz notları bir düzene sokmaya; eksiklerinizi tamamlamaya ayırmalısınız. Bu çalışmanın, büyük yararını göreceksiniz.

Eğer, tuttuğunuz notlarınızda eksikler bulunduğu kanısına varırsanız, bunu, çekinmeden uygun bir zamanda öğretmeninize sormalı ve eksiklerinizi öğrenmelisiniz.

Bir başka etkili yol da, derste işlenen konuları arkadaşlarınızla tartışmanızdır. Notlarınız üzerinde kişisel çalışmalarınızı tamamladıktan sonra, onları bir de bir arkadaşınızın notlarıyla değiştirerek, birbirinizin notlarını denetleyebilirsiniz. Bu yolla hem eksiklerinizi tamamlamış, hem de dersinizi yinelemiş olursunuz.

Not alma alışkanlığının önemli bir başka yararı da sizi sürekli olarak etkin, uyanık, gelişmeye açık tutmasıdır.

Notlarınızın ve özetlerinizin tutarlılık düzeyini yükseltmek amacıyla, aşağıdaki ölçütlerden yararlanabilirsiniz.

1. Not ve özet kâğıtlarınız ne çok küçük ne de fazla büyük olmalı.
2. Sayfaları tıklım tıklım doldurmamalısınız. Notlarınızı sayfaya gelişi güzel ve karışık biçimde serpiştirmemelisiniz.
3. Okunaksız bir el yazısı kullanmamalısınız.
4. Önemli noktaları birbirine karıştırmamalısınız.

Notların ve özetlerin yapısına (çatısına) ilişkin olarak, aşağıdaki ölçütleri göz önünde tutabilirsiniz:

1. Not almaya ya da özet çıkarmaya başlarken tarih koymalı ve kaynakla ilgili bilgileri yazmalısınız.
2. Notlarınızı ve özetlerinizi, ana çizgileri belirtmeden yazmamalısınız.
3. Not ve özetlerinizi yeterince sınıflandırmalısınız.
4. Düşünceler arasında düzenli ilişkiler kurmalısınız.

İçerik ve yazılış biçimine ilişkin olarak da aşağıdaki ölçütleri göz önünde tutmalısınız:

1. Ana düşüncelerin tümünü saptamalısınız. Gözden kaçan ana düşünce kalmamalı.
2. Gereksiz, fazla ayrıntılardan kaçınmalısınız.
3. Fazla sözcük kullanmamalısınız.
4. Çok önemli bulduğunuz ve alıntı yapmayı gerekli gördüğünüz sınırlı sayıdaki cümle ve paragraflar bir yana, yazarın ya da konuşmacının sözcüklerini, cümlelerini olduğu gibi yazmamalısınız.
5. Önemli grafikleri, şemaları, çizelgeleri atlamamalı; bunları notunuza ya da özetinize yanlışsız geçirmelisiniz.

Notlarınızı ve özetlerinizi iyi korumalısınız. Notlarınızı ve özetlerinizi en iyi, bir klasörde koruyabilirsiniz. Notlarınızı ve özetlerinizi aynı boy kâğıtlara yazmalı; tek tek alınabilecek biçimde, bir klasöre yerleştirmelisiniz. Böyle yapınca, aynı konuyla ilgili çeşitli kaynaklardan alacağınız tüm notları, sürekli olarak, ilgili olduğu yere koyma, gerekli gördüklerinizi değiştirme, ekleme, çıkarma kolaylığı sağlamış olacaksınız.

8. Okumanızı İyileştirmeli ve Okuma Hızınızı Artırmalısınız

İyi okumak; bütün-parça-bütün yöntemindeki inceleme, soru oluşturma, okuma, anımsama ve özetleme ile yineleme aşamalarında yapılması önerilen eylemleri gerçekleştirmek demektir.

İyi ve etkili okuma deyince, **okuduğunu anlama ve hızlı okuma** akla gelmektedir. Yetişkin bir kişi, dakikada ortalama 240 sözcük okuyabilmektedir. Ancak, biraz çaba ve alıştırma ile bu hız, dikkat ve anlama gücünden bir şey yitirmeksizin, dakikada 350 sözcüğe dek çıkarılabilmektedir.

Okurken, gözlerimiz satır üzerinde, soldan sağa doğru kayıyor. Gözlerimiz, satır üzerinde aralıklı, kesik kesik bir devinimle ilerliyor. Biz, sözcükleri gözümüz, devinimini durdurduğu anda kavrıyoruz. Bu nedenle gözümüz, bir ya da birkaç sözcüğü gördükten sonra, bir anlık bir duraklama yapıyor. Okuma sırasında gözün devinimi, bu anlık duraklamalarla sürüp gidiyor

Bir kesinti içinde zihnimizin tanıyıp kavrayabildiği sözcük sayısına **kavrama uzaklığı** diyoruz. Eğer okurken örneğin, bir sözcüğün sağ ve solundaki sözcüklerden hiç birini

göremiyorsanız, sizin kavrama uzaklığınız, bir sözcükten oluşmaktadır ki bu, okuma hızınızın çok düşük olduğunu gösteriyor demektir. Çok hızlı okuyucular, bir satırdaki sözcüklerin tümünü görebilmektedirler. Kavrama uzaklığı ne kadar genişlerse, satır üzerindeki göz duraklamaları o kadar az olmaktadır. Çok zayıf okuyucu, sözcüğü bile kavrayamadığından, ağır ilerlemek bir yana, zaman zaman geriye dönüş yapmakta ve kekelemektedir.

Hızlı okumayı engelleyen bir başka etken de **sesiz okuma** alışkanlığını geliştirmemiş olmaktır.

Sesli okuma, okuma hızını sınırlamaktadır. Normal bir okuyucu, düşünsel bir yapıtı sesli okurken dakikada **125** sözcük okuyabilmektedir. Sessiz okumada bu sayı **150**'ye çıkabilmektedir. Roman okumada ise, dakikaya düşen sözcük sayısı **500**'ü aşabiliyor.

İyi ve hızlı okumayı engelleyen etkenlerin başlıcaları; gözün bozuk oluşu, kavrama uzaklığının ve kesintilerin çok kısa oluşu, sık geriye dönüş ve sesli okumadır.

Okumanızı hızlandırmak için yapacağınız ilk iş, **göz muayenesinden geçmek**tir. Çünkü hızlı okuma öncelikle, göz sağlığına ve gözün kusursuz oluşuna bağlıdır. İkinci iş, sessiz okumayı kavramak; yani, **konuşur gibi (sesli) okumaktan uzaklaşmak, dudakları oynatmadan okuma**ya çalışmak olacaktır. Okuma hızını o denli artırmalısınız ki dudaklarınız, sizin bu hızınıza yetişemesin. Anlamayı savsaklamadan, okumanın amacını göz ardı etmeden, gözlerinizi satır üzerinde hızla gezdirerek okumalısınız. Sözcükleri teker teker, yavaşça, dikkatinizi üzerinde yoğunlaştırarak okumamalısınız. Anlamadığınız yere sık sık dönerek öğrenip öğrenmediğinizi yoklamaya kalkışmamalısınız. **Parçayı, olanak ölçüsünde hızlı okumalısınız.** Gerekiyorsa **iki kez, kimi zaman üç kez okuma, sözcükleri teker teker ve yavaş okumadan, sık sık geriye dönmeden, çok daha yararlıdır.**

Okumanızı geliştirmek için izleyeceğiniz bir başka yol, **düşünce birimleri oluşturarak okumak**tır. Cümle içindeki sözcüklerden, sözcük toplulukları (kümeler) oluşturarak okuyabilirsiniz. Bir düşünce birimini oluşturan sözcük kümelerini birlikte okumayı hedefleyebilirsiniz. Tanıma uzaklığınızın, bir düşünce birimini tümüyle içine almasını sağlayabilirsiniz. Örneğin, aşağıdaki cümlenin her sözcüğünü teker teker okuma yerine, bu cümleyi 4 birime ayırarak okumayı deneyebilirsiniz: "Kavrama uzaklığınız / bir düşünce birimini / tümüyle / içine alabilmelidir." Bu kesitleri ne kadar azaltırsanız, başarınızı o kadar artırmış olacağınızı bilmelisiniz.

İyi (ortalama) bir okuyucu, güç bir yazıyı okurken, kavrama uzaklığı içine ortalama 2 sözcük; daha kolay yazılarda ise 3-4 sözcük almaktadır.

Okuma yeteneğinizi geliştirmede en güçlü önlem ise, sözcük dağarcığınızı zenginleştirmektir. İyi okuyucu, çok sözcük bilen okuyucudur. Çünkü böyle bir okuyucunun, birkaç sözcüğün anlamını bir arada ve bir bakışta kavrayabilme olanağı vardır. Anlamını bildiğiniz sözcük sayısını artırdıkça, okuduğunuzu hem daha iyi anlayacak hem de daha hızlı okuyacaksınız. Çok sözcük bilmenin yolu ise, çok okumaktan ve anlaşılmayan sözcüklerin anlamını araştırmadan geçmektedir. Bu da soluk, güç ve sabır isteyen uzun bir yolu izlemeye bağlıdır.

Zengin bir sözcük dağarcığı, hem başkalarının sözle ve yazı ile iletikleri düşünceleri anlamak için hem de kendi düşüncelerinizi başkalarına iletebilmek için baş araçtır. En zoru, **konuşurken kullandığınız sözcük sayısı**nı artırmaktır. Yazarken kullandığınız sözcük sayınız, konuşma dilinizdekinden daha çoktur. Sayıları en çok olanlar ise **okurken** ve **dinlerken anladıklarınız**dır.

Sözcük dağarcığınızı zenginleştirmek için şu adımları atmalısınız:

1. Çok okumalısınız. Değişik alanlarla ilgili yazıları okumaya çalışmalısınız.
2. Dilimizde bulunan yabancı sözcükleri de öğrenmelisiniz.
3. Yeni sözcükleri izlemeli ve ilk rastladığınızda bunları bir yere not etmelisiniz.
4. Sözlük, ansiklopedi gibi başvuru kitaplarından yararlanmayı, alışkanlık haline getirmelisiniz. Her bilmediğiniz sözcüğün anlamını ilgili kaynaktan bulmalı ve bir yere yazmalısınız.
5. Yeni öğrendiğiniz bu sözcükleri, ilk fırsatta, konuşmalarınızda ve yazılarınızda kullanmaya çalışmalısınız.
6. Derslerinizde, kendi alanınızda kullanılan teknik sözcük ve deyimlerden bir sözlük oluşturmalısınız.

Her başarıda olduğu gibi okumayı geliştirmede de uygulama, baş koşuldur. Eğer okumayı bugüne değin bir alışkanlık durumuna getirmemişseniz, **her gün, 15-20 dakikanızı okumaya ayırmak**la işe başlayabilirsiniz. İlk günler, kısa öykü, kısa yazı, fıkra gibi kolay şeyler okumalısınız. Daha sonra, ciddi gazetelerde çıkan daha uzun ve ağır yazılara geçebilirsiniz. Daha sonra ise ciddi dergilerdeki güncel konuları derinlemesine ele alan, çözümleyen ve yorumlayan yazıları okumaya başlayabilirsiniz. Buradan da düşünsel yapıtlara geçebilirsiniz.

Ama, yazınsal yapıtların okuyuculuğunu, aralıksız sürdürmelisiniz. Çünkü onlar, yaşamınızı canlı tutan, zenginleştiren vazgeçilmez araçlardır.

Her alıştırma sırasında bir ya da iki yazı okumalısınız. Bu yazıları ne kadar sürede okuduğunuzu saptamalısınız. Okuduklarınızı anımsamaya çalışmalısınız. Yazıyı yeniden gözden geçirerek, ana düşünce ve yardımcı düşüncelerini belirlemeye çalışmalısınız. Kimi önemli noktaları kaçırmış olmanız sizi üzmemeli. Okuma hızınızı artırıp kavrama gücünüzü geliştirdikçe, bu eksiklerinizin azaldığını göreceksiniz. Okuma alıştırmalarınızı bir arkadaşınızla birlikte yapabilirsiniz. Bu yolla birbirinize soru sorma olanağı bulacak ve işinizi daha da kolaylaştıracaksınız.

Okuma hızınızla ilgili bir grafik yaparak, günlük çalışmalarınızın sonuçlarını, okuduğunuz yazıyı ne kadar sürede okuduğunuzu; dakikada kaç sözcük okuduğunuzu bu grafiğe işaretleyiniz. Birkaç hafta içinde bile, umut verici bir ilerleme saptadığınızı görecek ve özgüveninizi güçlendirmiş olacaksınız.

9.İyi Ödev Hazırlamayı Öğrenmelisiniz.

Yazılı ödevler, düşüncelerinizi düzene sokmanızı, belli bir konu üzerinde görüş sahibi olmanızı, güçlü ve zayıf yanlarınızı tanımanızı ve yazma becerisi kazanmanızı sağlayacaktır. Bu yararlardan ilki, oldukça önemlidir. Bir konuyla ilgili olarak edindiğiniz düşünce ve izlenimleri kâğıda aktarmak için ölçüp tartmak, geçersiz ya da gereksiz olanları ayıklamak; kalanları, yani kendi düşüncelerinizi olarak benimsediklerinizi, uygun bir düzende yazmak, azımsanacak bir iş değildir. Bu başarı, yaşamsal gereksinimlerimizden biridir.

Ödevinizi iyi hazırlayabilmek için, önce ödev konusunu iyi anlamalısınız. Sonra sırasıyla, gerekli kaynakları toplamalısınız. Ödevinizde hangi soruları yanıtlamanız gerektiğini saptamalısınız. Topladığınız kaynaklardan yararlanarak, bu soruların yanıtlarına ilişkin bilgileri derlemelisiniz. Ödevde yanıtlamanız gereken soruları, ödevin genel anlamlı olan başlığını çözümleyerek hazırlayabilirsiniz. Ayrıca, okuma sırasında ya da başka zamanlarda kafanıza takılan sorulardan da yararlanabilirsiniz.

Kulağınıza küpe olması gereken bir başka nokta da **yazılı ödevin konusu belli olur olmaz, ödev hazırlığına başlamak**tır. İyi bir ödev, ancak, uzunca bir süre içinde hazırlanabilmektedir. Hazırlığa erken başlarsanız teneffüste, derste, okul dışında, her fırsatın çağrıştırdığı düşünce ve görüşleri, ödeviniz için değerlendirme olanağını bulursunuz

Ayrıca, konunuz üzerinde düşünmeye başlayınca, ummadığınız anlarda, kafanızda konuya ilişkin ilginç düşüncelerin belirdiğini göreceksiniz.

Elinizin altında, her zaman bir **not defteri** bulundurmalısınız. Ödev konularınızı ve sorumlu olduğunuz başka konuları bu deftere not edebilirsiniz. Her konuyla ilgili olarak aklınıza gelen düşünceleri, anında bu deftere yazabilirsiniz Not defteri, başarılı öğrencilerin, ünlü kişilerin çok yararlandığı bir araçtır.

Bilgi kaynaklarımızın başında, **yazılı kaynaklar** gelmektedir. Bu kaynakların adlarını öğretmeniniz de vermiş olabilir. Vermemişse, bunları bulmak size düşer. Ders kitaplarınız, kaynakçalar, başvuru kitapları, ansiklopediler, bilimsel, edebi kitap ve dergiler, resmi raporlar, gazete kesikleri, ödev konularınızı arayabileceğiniz başlıca kaynaklardır.

Bilgi kaynaklarıızın tümünü; adı, yazarı, çeviri ise çevireni, yayımlandığı yer ve tarihi ile not etmelisiniz. Hangi düşünceleri, nereden yararlanarak ödevinizde kullandığınızı belirtmelisiniz (Bu konuda, örneğin Karasar, 1976'dan, daha geniş bilgi edinebilirsiniz.).

Ödevinizi yazmaya başlamada acele etmemelisiniz. Önce **ödevinizi planlamalısınız.** Ödevde nelere, hangi sıra ile yer vereceğinizi düşünmelisiniz Buna göre, toplamış olduğunuz düşünce malzemelerinden, işinize yarayacak olanları, önemsiz, karışık olanlardan ayırmalısınız Sonra, düşünce malzemelerinizi, etkili olacak biçimde, mantıksal bir düzene sokmaya başlamalısınız.

Yazınızı, giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinden oluşturacağınızı biliyorsunuz.

Girişte, yazının konusundan ne anladığınızı; konunun önemini, tanımını, konuyu hangi yönlerden işleyeceğinizi, nedenleriyle birlikte belirteceksiniz.

Yazınızın asıl yapısını, **gelişme bölümü** oluşturacak. Görüşlerinizi bir ana düşünce çevresinde geliştirebileceğiniz gibi, birden çok ana düşünce çevresinde de geliştirebilirsiniz. Her ana düşünceyi, deneyimlerinizden ve başka yazarların görüşlerinden örnekler vererek; gerektiğinde şekil, şema, çizgi, resim kullanarak desteklemeniz gerekmektedir.

Sonuç bölümünde ise, ana düşünceyi ya da ana düşünceleri özetleyecek, ödev sorusuna belirli, kesin bir yanıt verecek ve konunun özüne ilişkin yorumda bulunacaksınız.

Notlarınızı ve yazınızın planını tamamlayınca, yazmaya geçebilirsiniz.

Önce, son paragrafın yazılmasının daha uygun olacağını ileri sürenler vardır. Hangi sonuca varılacağının önceden bilinmesi ile, izlenen yönün daha kolay bulunacağı, yazının kesin bir sonuca daha kolay bağlanacağı, buna neden olarak gösterilmektedir.

Önemli düşünceleri seçtikten, ana çizgileri ve isterseniz son paragrafı da belirledikten sonra, konuyu yazmaya başlayabilirsiniz. Yazdığınız bu ilk ürüne, bu konudaki en iyi, en güzel yazınız olarak değil; kâğıt üzerinde bir araya getirilmiş düşünceleriniz olarak bakmalısınız. Neleri, nasıl yazmanız gerektiğini, belki de bu ilk yazınızı okuduktan sonra anlayacaksınız

Düşüncelerinizi belirtmek için, en uygun sözcükleri kullanabiliyor musunuz? Düşünceleriniz yazınızda açık olarak görülebiliyor mu? Anlatımınız yalın, anlaşılır, inandırıcı ve tutarlı mı? Bunlar, sizin üslubunuzu (biçeminizi) belirlemiş olacak.

Yazınızı, ana ve alt başlıklar altında kaleme almalısınız. Bu başlıklar altındaki düşünceleri de paragraflara ayırmalısınız.

Şekil, şema, resim, harita, grafik vb. çoğu kez, birçok cümlenin güçlükle anlatabildiklerini kısa, kolay ve anlaşılır biçimde okuyucuya yansıtabilmektedir. Bu nedenle, gerekiyorsa bunları da kullanmayı denemelisiniz. Yazıdaki kendi düşüncelerinizle başkalarından aldığınız düşünceler arasında bir ayırım yapmalısınız. Bilgi kaynaklarınızı belirtmelisiniz. Başkasından olduğu gibi aldığınız sözcük ya da cümleleri tırnak işareti içine almalısınız.

Yazınızın sonuna kaynakça eklemeyi de unutmamalısınız (Bu konuda bilgilenmek için, Karasar 1976'ya bakabilirsiniz).

Yeterince uğraşarak ödevinizi yazdıktan sonra, birkaç gün bekletmenizde yarar vardır. Sonra ödevinizi yeniden okumalısınız. Düzeltilmesi gereken yerleri o zaman daha nesnel olarak görebilirsiniz. Önceden dikkatinize çarpmamış olan karışık, belirsiz, kapalı yerleri, daha iyi ayırt edebilir ve düzeltmiş olursunuz.

Bu aşamada, hazırlamış olduğunuz ödeve ilişkin olarak kendinize bir de şu soruları sormalısınız:

1. Yazım, ana düşünceyi yeterince açıklıyor mu?
2. Ana düşünceyi, örnek ve kanıtlarla destekledim mi?
3. Yazımın içeriği geçerli mi?
4. Kullandığım düşünceleri mantıksal bir düzen içinde verebildim mi?
5. Kendi düşüncelerimle başkalarına ilişkin düşünceler arasında kesin bir ayırım yaptım mı?
6. Başvurduğum kaynakların tümünü belirttim mi?
7. Yazının uzunluğunu amaca uygun olarak ayarladım mı?
8. Yazımı açık, anlaşılır cümlelerle yazdım mı?
9. Dilbilgisi, noktalama ve yazım kurallarına uydum mu?

Bu sorulara olumlu yanıt verebiliyorsanız, artık, çalışmalarınızı okunaklı bir yazı ile temize geçebilir ya da daktilo edebilirsiniz.

Ödevlerinize, bir an önce başınızdan atmaya çalıştığınız zevksiz, zor bir iş olarak değil; zihninizi bileyen, yaratıcı gücünüzü geliştiren bir uğraş olarak bakarsanız; onlara harcayacağınız zamanı, yeterlik düzeyinizi yükseltmekte kullanmış olursunuz.

10. Sınavda Başarılı Olmanın Yollarını Öğrenmelisiniz

Sınavın, geleceğinizin belirlenmesindeki yerini biliyorsunuz. Bir üst sınıfa ve okula geçmenizi, diploma almanızı sınav başarınız belirliyor. Birçok iş ve mesleğe bile sınavla giriliyor.

Belki de bu önemli işlevinden ötürü, sınav dendi mi hemen herkesi güçlü bir heyecan sarıyor. Kimilerinin sınav bunalımına girdiği, ateşlerinin yükseldiği, midelerinin bulandığı ve kustuğu bile görülüyor. Ancak, derslerini düzenli bir biçimde izleyen, planlı ve programlı çalışan öğrenciler için bunların hemen hiçbiri söz konusu olmuyor.

Kendinize güveninizi artırmanız, sınav saatinde bilgi ve yeteneklerinizi en iyi biçimde ortaya koyabilmeniz için, aşağıda belirtilen başarılı olma yollarını öğrenmeniz gerekmektedir.

a. Sınava şöyle hazırlanmalısınız: Sınavda başarıyı güvence altına almanın ilk koşulu, yukarıda açıklandığı gibi planlı çalışmak, verimli ders çalışma yöntemini izlemek ve not almayı düzenli olarak sürdürmektir. Öğrendiklerinizi, bir de sınavdan önce dikkatle yineleyince, başarısızlık olasılığını ortadan kaldırmış olursunuz.

Sınavdan bir hafta önce kendinize bir **yineleme programı** yapınız. Yinelenmesini gerekli gördüğünüz konuları günlere ve günün saatlerine dağıtınız. Tüm güne aynı konuyu koymayınız. Çünkü benzer konular, usanç duymanıza yol açabilmektedir. Çalışma saatlerinizin aralarına dinlenme ve eğlenme zamanları koymayı da unutmayınız. Çalışırken harcadığınız güçleri tazelemeniz buna bağlıdır.

Sınava hazırlık amacıyla **en verimli yineleme çalışmaları,** aynı hedefe yönelik ve aynı ilkelere bağlı, disiplinli öğrencilerden oluşan gruplarda yapılmaktadır. Anlaşabileceğiniz birkaç arkadaş, haftada iki üç kez bir araya gelerek, ders yinelemesi yapabilirsiniz. Grup çalışması, derse ilişkin daha nesnel görüş geliştirmenize yardımcı olmaktadır. Çünkü siz,

konuların herhangi bir bölümünü gereğinden çok abartmış, bir başka bölümü savsaklamış olabilirsiniz. Bu yanlışlarınızı grupta, arkadaşlarınızın uyarısıyla düzeltme olanağı bulabilirsiniz.

Grubun yarattığı toplumsal ortam, verimli çalışmayı kamçılayan bir başka üstünlüktür. Gruptaki düşünce ve duygu paylaşımları, gereksiz sınav kaygılarınızın dağılmasını da sağlayacaktır

Sınav için en iyi güvence, sorumlu olduğunuz ders konularının tümünü öğrenmektir. Sınavda, dersi ne kadar öğrendiğiniz yoklanacağı için, yineleme çalışmalarında okumaya değil, anımsamaya ağırlık vermelisiniz. Bilgilerinizi yeni bir düzene sokmayı ve onlara değişik görüş açılarından bakmayı denemelisiniz. Çünkü sınavda, bilgilerinizi bir sorunu çözmede kullanabilme, yeni durumlara uygulayabilme gücünüz ölçülmek istenebilmektedir. Bu yaklaşımla hem özgün öğrenme yolunu izlemiş hem de can sıkıntısına düşmeden yineleme yapmış olursunuz.

3-4 kişilik bir grupta yapılan ders yinelemesi, size, ele aldığınız konuya değişik görüşler ışığında bakmayı öğretecektir. Grupta tartışılan konu, sizin için yeni bir önem kazanacaktır. Daha önce yanlış anladığınız noktalar aydınlanmış olacaktır.

Sınava hazırlık amacıyla yapacağınız yinelemelerde, birbirleriyle ilgili iki ya da üç konuyu aynı zamanda ele almanız, bu konular arasındaki ilişkileri kavramanızı ve bu konulara yeni bir anlayışla bakmanızı sağlayacaktır

Bu yinelemede, daha önce öğrendiğiniz konulara, almış olduğunuz notlara, eleştirici bir gözle bakmayı deneyiniz. Çünkü onları öğrendikten sonra, yeni görüş ve düşünceler edinmişsinizdir. Bu nedenle, o notlarınızın zayıf, eksik yanlarını, yanlışlıklarını şimdi daha kolay görebilirsiniz.

Bir cümleyle söylersek; sınav için yapacağınız yinelemeyi, anımsama; bilgilerinizi, notlarınızı, özetlerinizi yeni bir düzene sokma amacıyla gerçekleştirmiş olmalısınız.

b. Geçmiş sınav soruları üzerinde şu çalışmaları yapmalısınız: Son birkaç yıldır sorulan sınav sorularını bularak bunları çözmeniz, sınav hazırlığına önemli katkılar yapacaktır. Bu çalışmayı grupta da yapabilirsiniz. Grup bireylerinin her birinin bu sorulara ilişkin ortaya koyduğu yanıtları grupta tartışabilirsiniz.

Sınava hazırlık çalışmasında zamanın çoğunu, soruları belli bir sürede yanıtlamaya ayırmalısınız. Çalışma sırasında her soruyu, ayrılan süre içinde yanıtlamayı denemelisiniz.

Unutmamanız gereken bir başka nokta, "Şu ya da bu soru kesinlikle çıkacaktır " diye ilginizi ve zamanınızı, salt o konulara harcamamaktır. Kestirimde bulunabilirsiniz; ancak, her konuyu yinelemeyi savsaklamamalısınız. Belli bir konuda fazla derinleşmeye kalkışmak da yanlış tutumlardan biridir.

Kısaca, sınav odasında karşılaşacağınız her şeyi, önceden uygulamalısınız. Çalışmalarınızı, disiplinli gruplarda sürdürme yollarını aramalısınız.

c. Sınavdan önceki günü eğlenme, dinlenme ile geçirmelisiniz: Kimi öğrenciler, son günü eğlenme, dinlenme ile geçirmeyi başarırken, kimileri, son ana dek, sınav düşüncesini kafalarından atamamaktadırlar. Bu ikinci özelliği taşıyan öğrencilerden biri iseniz, şunları yapabilirsiniz: Son günde, kısa yineleme ve gözden geçirme gibi çalışmalara verebilirsiniz. Yeni bir konuyu öğrenmeye asla kalkışmamalısınız. Çünkü, bu tür bir çalışma, daha önce öğrendiklerinizin önünü tıkayabilir.

Sınavdan önceki gece, sınavda kullanacağınız araçları hazırladıktan sonra, alışık olduğunuz saatte yatmalısınız. Yatmadan en az iki saat önce, sınav havasından uzaklaşmalı ve zamanı, fazla uyarıcı olmayan eğlence, okuma ya da söyleşilerle geçirmelisiniz.

ç. Sınav gününü iyi değerlendirmelisiniz. Sınava giderken, kafanızı sınav kaygısından uzak tutmalısınız. Sınav tartışmalarına girmemelisiniz. Bu tartışmalar, yok yere, kendinize güveninizi sarsabilir. Yapmanız gerekenlerin tümünü yapmış olmanın güvenini taşımalısınız. Eğer gerekli hazırlığı yapmamışsanız, nasıl olsa, son andaki çaba ya da kaygı, pek bir işe yaramayacaktır. O nedenle bu noktadan sonra, işi oluruna bırakmalısınız.

d. Soruları özenle yanıtlamalısınız. Sınav saatinin ilk dakikasını, varsa, sınav kurallarını okuma ve anlamaya, sınav havasına girmeye ayırmalısınız. Sınav süresini, her sorunun not değerini iyice öğrenmelisiniz. Acelecilik ve dikkatsizlik yüzünden başarılı olma şansını yitirmemelisiniz.

Sınav sorularını iyi anlamak için, sorudaki anahtar sözcükten yararlanabilirsiniz: Örneğin, soruda, " .. tartışınız", "... yorumlayınız", "... ana çizgilerini belirtiniz" vb. denmişse ve siz, tartışacağınız soruyu yorumlamaya kalkışırsanız, yanıt yanlış olacaktır.

Dikkatle okuduğunuz test sorularından, sadece, yanıtlarını kesinlikle bildiklerinizi işaretlemelisiniz.

Sınav saatinin son 5-10 dakikasını da yanıtlarınızı gözden geçirmeye ayırmalısınız. Kalan zamanı, soruların uzunluğunu, not miktarını göz önünde tutarak, sorulara bölüştürmelisiniz. Uzun yanıtlı her sorunun payına düşen zamanın dörtte birini, yanıtların ana çizgilerinin belirlenmesine ayırabilirsiniz. Böyle yapınca, yazma sırasında salt, saptadığınız ana çizgileri genişletmekle uğraşmış olursunuz. Zamanınız daraldığında, bu ana çizgileri yazmak bile, size hayli puan getirebilir.

Sınav içinde, arada bir saatinize bakınız ve her soruya ayırdığınız süreyi kontrol ediniz. Süresi biten soruyu bırakarak öbür soruya geçiniz. Sonra zaman kalırsa, o soruya yeniden dönersiniz. Çok iyi bildiğiniz soru üzerinde gereğinden fazla durmanız, öbür sorulardan bildiklerinizi yanıtlayamamanıza yol açabilir.

Anlatıma dayalı sorularla ilgili ana düşünceyi mutlaka yazmış olmalısınız. Fazla ayrıntıya girmemelisiniz. Yazdıklarınız yalın, dolaysız, açık, dilbilgisi ve yazım kurallarına uygun, okunaklı ve temiz olmalıdır. Kâğıdınızın düzeni, yazınızın güzelliği, öğretmeninizi olumlu yönde etkileyebilir.

5-10 dakika içinde, yazdıklarınızı mutlaka gözden geçirmeli ve eksiklerinizi tamamlamalısınız. Sınavdan çıkınca, sorular üstüne tartışmaya, güven sarsıcı konuşmalara girmeden, sınav yerinden uzaklaşmalı ve bir sonraki sınava hazırlanmak üzere, dinlenmeye bakmalısınız.

Bildiğiniz gibi, sınav bir son değildir; öğrenme sürecinin ve yaşam savaşımının halkalarından biridir. Bu nedenle, öğretmeniniz, okuduktan sonra sınav kâğıtlarını dağıtıyorsa, hatalarınızı dikkatle inceleyerek bir sonraki sınav için yeni şeyler öğrenmelisiniz. Nerelerde not alamadığınızı iyi anlayınız. Yanlışlarınızın neler olduğunu, bunların nasıl giderilebileceğini öğreniniz. Gerekirse, bu konularda öğretmeninizle de görüşünüz.

Verimli çalışma ve tam öğrenme ile ilgili olarak öğrendiğiniz ilke ve kuralları, ufak değişikliklerle, becerilerin öğrenilmesinde de kullanabilirsiniz.

Tüm bu okuduklarınız, sizi şu bilince ulaştırmış olmalıdır: Öğrenmenizde sizin en büyük yardımcınız, yine sizsiniz. Çabanız ölçüsünde başarınızın artacağı kesindir.

Verimli Çalışma ve Öğrenme ile İlgili Soru Listesi

Aşağıdaki sorulardan yararlanarak, yukarıda okuduklarınızın (ya da dinlediklerinizin) ışığında, verimli çalışma ve öğrenme düzeyinizi saptayabilir ve ardından, eksiklerinizi gidermek için gerekenleri yapmaya başlayabilirsiniz. Çalışmanızı tamamladıktan sonra, soruları yeniden yanıtlayarak, verimli çalışma ve tam öğrenme konusunda ne kadar yol aldığınızı görebilirsiniz. Başarılı olmak istiyorsanız, "Hayır" yanıtlarınızı "Evet"e çevirmelisiniz

Sorular		Evet	Hayır
1.1.	Her çalışmaya başlamadan önce, o çalışmayı niçin yaptığınızı, o çalışma ile hangi amaca ulaşacağınızı belirliyor musunuz?	( )	( )
2.1.	Haftalık ve günlük çalışma planları yapıyor musunuz?	( )	( )
3.1.	Her konuya, yeterli zamanı ayırıyor musunuz?	( )	( )
3.2.	Çalışmak için ayırdığınız zamanı, dikkat dağıtıcı etkenlerle kesintiye uğratmadan kullanabiliyor musunuz?	( )	( )
3.3.	Roman, öykü vb.yi okumaya, sinemaya gitmeye, gezinti yapmaya, arkadaşlarla görüşme, dans gibi uğraşlara gereğinden fazla zaman ayırmamayı başarıyor musunuz?	( )	( )
4.1.	Çalışmak için belli bir yeriniz var mı?	( )	( )
4.2.	Çalışma sırasında ders, yardımcı ders kitaplarınızla kaynak kitaplarınızı ve cetvel, pergel, kâğıt, kalem vb. araç gereci elinizin altında bulunduruyor musunuz?	( )	( )
5.1.	Bir konuyu okurken ya da anlatıları dinlerken dikkatinizi kesintisiz sürdürüyor musunuz?	( )	( )
5.2.	Çalışırken ve ders dinlerken düş kurmadan uzak kalabiliyor musunuz?	( )	( )
5.3.	Zaman yitirmeden çalışmaya karar verebiliyor ve ısınma zamanına gerek duymadan çalışmaya başlayabilir musunuz?	( )	( )
5.4.	Verimli çalışamayacak kadar yorgun, ilgisiz ve uykulu olduğunuz zamanlar çalışmayı, yorgunluk ve uykululuğunuzu giderdikten sonraya bırakıyor musunuz?	( )	( )
6.1.	Bir okuma parçasını, bir konuyu ya da problemi ilk okuyuşta anlıyor musunuz?	( )	( )
6.2.	Okuduğunuz bir yazının ana düşüncesini ve yardımcı düşüncelerini bulup çıkarabiliyor musunuz?	( )	( )
6.3.	Bir konuyu okurken konunun her noktasını anlayarak ilerleyebiliyor musunuz?	( )	( )
7.1.	Bütün-parça-bütün yöntemini, okuduklarınızda ve dinlediğiniz derslerde başarıyla kullanıyor musunuz? (İnceleme, sorular oluşturma, okuma, anımsama ve özetleme, yineleme aşamalarının gereklerini yerine getirerek öğrenme çabası gösteriyor musunuz?)	( )	( )
7.2.	Okuduğunuz kitabın ya da yazının ana çizgilerini belirliyor musunuz?	( )	( )
7.3.	Okuduğunuz kitabın ya da yazının özetini çıkarıyor musunuz?	( )	( )
7.4.	Ders dinlerken not alıyor musunuz?	( )	( )
7.5.	Okuduğunuz kitabın ya da yazının ana çizgilerini belirliyor musunuz? (Planını çıkarıyor musunuz?)	( )	( )

7.6.	Notlarınızı ve özetlerinizi bir klasörde ya da dosyada koruyor musunuz?	( )	( )
8.1.	Sessiz (dudaklarınızı ve dilinizi kıpırdatmadan), hızlı okuyor musunuz?	( )	( )
8.2.	Sözcükleri teker teker ve yavaş okumadan, geriye dönmeden, kavrama uzaklığınızı gittikçe genişletiyor ve okuma hızınızı artırıyor musunuz?	( )	( )
8.3.	Okuma hızınızı, okuduğunuz yazının türüne göre ayarlıyor musunuz?	( )	( )
8.4.	Sözcük dağarcığınızı zenginleştirmenin gereklerini yerine getiriyor musunuz?	( )	( )
9.1.	Ödevlerinizi hazırlamak için yeterli zaman ayırıyor musunuz?	( )	( )
9.2.	Ödevlerinizi, bu konuda uymanız gereken kurallara uygun olarak özenle hazırlıyor musunuz?	( )	( )
10.1.	Sınava, gerekli ön hazırlığı (yinemeleri) yaparak hazırlanıyor musunuz?	( )	( )
10.2.	Sınavdan önceki gün dinleniyor ve yatmadan önce, sınav için gerekli hazırlıkları yapıyor musunuz?	( )	( )
10.3.	Sınav günü, kendinize güveninizi sarsacak, gereksiz kaygı yaratacak durumlardan uzak kalıyor musunuz?	( )	( )
10.4.	Sınav saatinin ilk dakikalarını, gerekli kuralları ve sınav sorularını anlamaya; son dakikalarını da yazdıklarınızı gözden geçirmeye ayırdıktan sonra, kalan zamanı sorulara paylaştırarak kullanıyor musunuz?	( )	( )
10.5.	Öğretmeninizin, sınav kâğıdınızla, yanıtlarınızla ilgili eleştirilerine kulak veriyor, yapmış olduğunuz yanlışlıklara öbür sınavlarda yer vermemeye çalışıyor musunuz?	( )	( )

EK 5

BİYOLOJİ ÖĞRETMENLİĞİ

Konusu ve Etkinlik Alanı

Biyoloji; canlıların evrimini, yeryüzündeki dağılımlarını, anatomi ve fizyolojilerini konu edinen bir bilim dalıdır (Biyologluğa bakınız) Biyoloji öğretmeni ise, lise ve dengi okullarda öğrencileri Türk milli eğitiminin, okulun ve biyoloji dersinin amaçları doğrultusunda, biyoloji ile ilgili bilgi, beceri, tutum ve davranışlarla donatma görevini üstlenmektedir. Öğrencilerinin, biyoloji konularını, istenen yönde ve düzeyde öğrenmelerine yardımcı olmaktadır. Bu amaçla, öğretim programında yer almış olan konuları, ders saatinden önce planlamakta, ilgili yöntem ve teknikleri kullanarak ve öğrencilerine kullandırarak öğretimi gerçekleştirmektedir. Sonra da öğrenilenleri ölçüp değerlendirmektedir. Böylece, amaca ne kadar yaklaşıldığını belirlemiş olmaktadır.

Öğretmen, öğrencilerinin sağlıklı bir kişilik gelişimi gösterebilmeleri için öğretimi, onların gelişim düzeylerine göre planlayıp uygulamaktadır. Bu amaçla her olanaktan yararlanarak öğrencilerinin bedensel, bilişsel, duyuşsal ve toplumsal gelişimlerini tanımaya çalışmaktadır. Varsa ve gerektiği gibi çalıyorsa, bu konuda okul rehberlik ve psikolojik danışma görevlileriyle işbirliği yapmaktadır.

Öğretmenin görevleri arasında yer alan öbür işlerin başlıcaları; maaş karşılığı okuttuğu derslerin yanı sıra, belli sayıda ücretli ders okutmak; sınıf rehber öğretmenliği, eğitici kol rehber öğretmenliği yapmak ve dönemsel günlük nöbet tutmaktır.

Öğretmen, okulca düzenlenecek törenlere, öğretmenler kuruluna, zümre öğretmenleri toplantılarına, eğitici kol çalışmalarına, okul-aile birliği toplantılarına da katılmak zorundadır.

Gerektirdiği Yetenek ve İlgiler

Biyoloji öğretmeni olmak isteyenler, biyoloji dalında olağanın üstünde yetenekli, biyoloji alanına karşı ilgili olmalıdırlar.

Öğretmenliği seçmek isteyen kişinin, öğrencilerle birlikte çalışmaya istekli; yüreği, her öğrencisine yetecek kadar sevgi ve sevecenlikle dolu; anlama, anlatma ve eşduyum (empati) yeteneği olması gerekmektedir. Sabırlılık, araştırıcılık, öğrenciyi odak alan tutum, öğretmende bulunması gereken diğer başlıca niteliklerdir.

Eğitimi

Biyoloji öğretmenliği eğitimi, eğitim fakültelerinin fen bilimleri bölümlerindeki dört yıllık "biyoloji öğretmenliği" programıyla verilmektedir. Dersler, kuramsal olarak ve laboratuvar çalışmaları biçiminde sürdürülmektedir.

Adaylara; alanlarına özgü dersler yoğun bir biçimde okutulmakta; öğretim programında bunun yanı sıra, öğretmenlik yetişimi dersleri ile ortak derslere yer verilmektedir.

Biyoloji öğretmenliği eğitimini tamamlayanlar, **Lisans diploması** ve **biyoloji öğretmeni** unvanı almaktadırlar.

Çalışma Koşulları

Biyoloji öğretmeninin görev yeri genellikle kura ile belirlenmekte ve rotasyonla da değişmektedir

Öğretmenlik, çokça ayakta kalmayı, çok konuşmayı gerektirmektedir. Bu nedenle her öğretmen gibi biyoloji öğretmeninin de ruh sağlığının yanı sıra, beden sağlığı yerinde olmalıdır.

Öğretmen, ders hazırlığını, yazılı sınav kâğıtlarını ve ders ödevlerini okuma işini ders dışı zamanlarında yapmaktadır. Buna karşılık, yazın iki ay kadar bir boş zamanı vardır. Kışın da birinci yarıyıl sonunda onbeş günlük dinlencesi bulunmaktadır.

Bugün, kalabalık sınıflar, araç-gereç eksikliği gibi sorunlar, öğretmenin çağdaş eğitimin gereklerine uygun bir hizmet vermesini güçleştirmekte; öğretmenliği, bir özveri mesleği durumuna getirmiş olmaktadır. Bununla birlikte, yetiştirdiği öğrencilerin ülke düzeyinde çeşitli görevler üstlendiklerini görerek mutlu olmak gibi bir olanağı vardır, öğretmenin.

Çoğu zaman kalabalık, kapalı, kuru ve tozlu yerde bulunma ve konuşma durumunda olan öğretmenin yaygın meslek hastalığı, üst solunum yolları rahatsızlıklarıdır.

Öğretmen, sürekli olarak öğrencileriyle ve değişik kültürel (toplumsal-ekonomik) düzeydeki velilerle karşı karşıyadır. Bu nedenle onun en küçük eksiği ya da yanlışı, hemen dikkat çekmektedir. Eğitici oluşu da onu ağır sorumluluk altına sokmaktadır.

Biyoloji öğretmeni, koşullarını yerine getirerek, alanında uzmanlaşmaya yönelerek bilim adamı ya da bilim kadını olabilmektedir. Ayrıca, belli yeterliklere sahip olduğunu kanıtladığında, okulda ve Bakanlıkta yöneticilik görevleri alabilmektedir.

İş Olanakları ve Sağladığı Kazanç

Türkiye'de daha uzunca yıllar, öğretmen gereksinimi, yoğun biçimde var olacaktır. Ancak, öğrenci sayısının artışına koşut olarak derslik yapılamadığı, eğitime gerektiği kadar ağırlık verilemediği için bu gereksinim, göreceli biçimde azalmaktadır. Bunun sonucu olarak, sınıflar kalabalıklaşmakta; ortaya çıkan ikili, üçlü öğretimle etkili bir öğretim yapılamamaktadır.

Biyoloji öğretmenleri, Devlet okullarında, özel okul ve dersanelerde çalışabilmektedirler. Bunlar, Devlet Memurları Yasası'na göre maaş almaktadırlar. Maaş karşılığının üstünde okuttuğu dersler için, öğretmene ayrıca ücret ödenmektedir.

Öğretmenlik, Türkiye'de geliri yüksek olmayan bir meslek olarak bilinir. Bununla birlikte başarılı öğretmenler, özel öğretim kurumlarında daha doyurucu ücretle iş bulabilmektedirler.

NOT:
Tercih ve Meslekler Kılavuzu'nda en ön sırada yer alan öğretmenlik mesleği, "Biyoloji Öğretmenliği"dir. Bu nedenle tüm öğretmenlikleri ilgilendiren bilgiler, bu başlık altında verilmiştir. Onun için burada örnek olarak, bu mesleğin tanıtımı alıntılanmıştır.

EK 6 BOĞAZİÇİ ÜNİVERSİTESİ

İstanbul'un Bebek sırtlarında Boğaziçi'ne bakan, Boğaziçi Üniversitesi kampusu, güzel bir görünüme sahip üniversitemizdir.

Tarihçe

Üniversite, Robert Kolej Yüksek Bölümünün üniversiteye dönüştürülmesiyle 1971 yılında kuruldu. 1982 yılında çıkarılan 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ile de bugünkü yapısına ve kimliğine kavuşturuldu.

Eğitim Durum ve Olanakları

Tüm derslerde öğretim dili İngilizce olmakla birlikte, dil barajı kaldırılmıştır. Böylece okul, dil bilmeyen yetenekli ve çalışkan öğrencilere de kapılarını açmış bulunmaktadır. İngilizcesi yetersiz olanlar, hazırlık sınıfına alınmaktadır. Birçoğu yabancı olan öğretim kadrosu ile bu üniversitede, yetkin bir eğitim yapılmaktadır.

Boğaziçi üniversitesini bitirenler, iş bulmada sıkıntı çekmemektedirler.
Öğretim elemanı sayısı 1998 verilerine göre, 929'dur.

Üniversiteye bağlı fakülte ve yüksekokullar; kuruluş sırasına göre Mühendislik Fakültesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Eğitim Fakültesi; Meslek Yüksek Okulu, Yabancı Diller Yüksek Okulu ve Uygulamalı Bilimler Yüksek Okulu'dur. Atatürk İlkeleri ve Inkılap Tarihi, Biyo Medikal, Çevre Bilimleri, Fen Bilimleri, Sosyal Bilimler, Kandilli Rasat ve Deprem Araştırmaları enstitüleri ile Beden Eğitimi ve Güzel Sanatlar bölümleri de bu üniversiteye bağlıdır.

Öğrenci sayısı, 1998 verilerine göre 6852'dir.

Derslik ve bina kapasiteleri yeterli düzeydedir.

Kütüphane bakımından da yeterlidir, Boğaziçi Üniversitesi. Üniversitenin merkezi Kütüphanesinde 190.000'in üzerinde kitap, 1226 dolayında süreli yayın bulunmaktadır. 578 kişi kapasiteli kütüphanede ayrıca plak-bant, doküman ve mikrofilm malzemeleri de yer almaktadır.

Laboratuar, atölye vb. de bağlı fakülte ve yüksekokullarda yeterlidir.

Öğrenci Kişilik Hizmetleri

Bu yönüyle Boğaziçi Üniversitesi'nin durumu şöyledir:

Sağlık hizmetleri veren bir yer olarak, Boğaziçi Üniversitesi'nde, 3'ü kız, 6'sı erkek öğrenciler için ayrılmış 9 yatak kapasiteli bir revir vardır.

Üniversitede rehberlik ve psikolojik danışma merkezi de bulunmaktadır.

Barınma gereksiniminin bir bölümü, üniversite kampusunda bulunan, yaklaşık 1.000 kişi kapasiteli bir kız, üçü erkek öğrenci için olmak üzere, toplam dört yurda ek olarak açılan yurt binalarıyla, yurt sorunu çözülmüş bulunmaktadır.

Yemek için 2.000 kişi kapasiteli öğrenci kafeteryasından, öğle, akşam, yararlanılmaktadır. Öğrenciler, 150 kişi kapasiteli kantinden, 08.00-23.00 saatleri arasında yararlanabilmektedirler.

Kredi almak isteyenler, Yükseköğretim Kredi ve Yurtlar Kurumu Kredi Yönetmeliği çerçevesinde kredi sağlayabilmektedirler.

Burs sağlanabilecek yerler ise Sanayi Odası, Türk Eğitim Vakfı, Vehbi Koç Vakfı, Hacı Ömer Sabancı Vakfı, Alarko, Netaş gibi yerlerdir. Ayrıca, gereksinimi olan öğrencilere, Boğaziçi Üniversitesi Vakfı da çeşitli parasal yardımlarda bulunmaktadır.

Boş zaman etkinlikleri olarak öğrenciler, sporun hemen her dalıyla uğraşabilmektedirler. Üniversitenin, 1 kapalı spor salonu, 5 tenis kortu, 1 futbol sahası ve 1 kayıkhanesi bulunmaktadır. Bunların yanı sıra üniversitedeki 2 salon, üç çeşitli konser, konferans vb. etkinliklerde kullanılmaktadır.

Ulaşım, belediye otobüsleri ve dolmuşlarla sağlanmaktadır.

Toplumsal Çevre

İstanbul'daki üniversite öğrencileri, toplumsal çevre açısından, Türkiye'nin en şanslı öğrencilerindendir. İstanbul, ulusal ve uluslar arası her türlü bilimsel ve sanatsal etkinliklerin yoğun biçimde yer aldığı bir kentimizdir. İstanbul'da, her türlü yayını kolaylıkla bulabilme olanağı vardır. Bilimsel ve sanatsal toplantılar, konferanslar, sergiler, müzeler, kütüphaneler, kitabevleri, sinema günleri, müzik festivalleri, tarihsel anıt ve yapıtlar, turistik yerler, eğlenme ve dinlenme yerleri, eşsiz tarihsel ve doğal güzellikler, yararlanmak isteyen herkese açıktır.

Birçok ünlü kişilerle iletişim kurma, bunlardan yararlanma olanakları açısından da İstanbul önde gelmektedir.

Bu nedenlerle İstanbul, öğrencinin düşünsel ve toplumsal gelişimine, kişilik oluşumuna önemli katkılar yapabilecek bir kentimizdir.

EK 7 — SINIF REHBER ÖĞRETMENLERİ VE ÖĞRETMENLER İÇİN ANKET

Lütfen aşağıdaki maddelerin yanına şunlardan uygun olan numarayı koyunuz.
(3: Pek Çok; 2: Çok; 1: Biraz; 0: Hiç)

I. Girdiğim sınıfta karşılaştığım öğrencilerimi tanıyor muyum?

( ) 1. Akademik yeteneğini biliyor muyum?
( ) 2. Evini ve ailesini tanıyor muyum?
( ) 3. Öğrenimi sürdürme konusundaki planlarını biliyor muyum?
( ) 4. Sağlık durumunu biliyor muyum?
( ) 5. Yeteneklerini ve zaaflarını biliyor muyum?
( ) 6. Belli başlı sorunlarını biliyor muyum?
( ) 7. Toplumsal ilişkilerini biliyor muyum?
( ) 8. Boş zamanlarını nasıl geçirdiğini biliyor muyum?
( ) 9. Öbür öğretmenlerini tanıyor muyum?

II. Öğrencilere ilişkin edindiğim bilgileri göz önünde tutarak ders konularını daima değiştiriyor muyum?

( ) 1. Ders konularını öğrencilerin gereksinimlerine, ilgilerine ve yeteneklerine göre seçiyor muyum?
( ) 2. Öğrencilere, iş yaşamına ilişkin yeterince bilgi verebiliyor muyum?
( ) 3. Öğrencileri değerlendiriyor ve başarılı olanları takdir ediyor muyum?

III. Ders konularında ve derslerimde rehberlikle ilgili çalışmalara yer veriyor muyum?

( ) 1. Ders konuları içinde sağlık alışkanlıkları vermeye çalışıyor muyum?
( ) 2. Derslerde her öğrencinin, bilgi ve yeteneğini geliştirmesi için, onları isteklendiriyor muyum?
( ) 3. Sırası geldiğinde, öğrencilerin sorunlarını çözmeye çalışıyor muyum?
( ) 4. Öğrencilerin, eğitsel kol ve ders seçmelerine yardım ediyor muyum?
( ) 5. Öğrencilerin, kişisel ilişkiler ve dostluklar kurmasını istiyor muyum?

IV. Zorluklar başgöstermeden, onları önlemeye çalışıyor muyum?

( ) 1. Öğrenciler içinde devamsız, ilgisiz, başarısız, okuma yeteneği zayıf olanları saptayabiliyor muyum?
( ) 2. Bu durumdaki öğrenciler için gelişme önlemi alıyor muyum?
( ) 3. Gerektiğinde rehberlik tekniklerine başvuruyor muyum?

V. Var olan rehberlik olanak ve araçlarından yararlanıyor muyum?

( ) 1. Öğrenci dosyalarını sık sık ele alıyor ve gerektiğinde işliyor muyum?
( ) 2. Var olan rehberlik ve psikolojik danışma araçlarını tanıyor muyum?
( ) 3. Bu konuda bilmediklerimi ilgililerden soruyor muyum?
( ) 4. Rehberlik ve psikolojik danışmaya ilişkin yayınları ve çalışmaları izliyor muyum?

EK 8 — GÖRÜŞME FORMU

Görüşülenin Adı ve Soyadı :
Görüşme Tarihi :
Görüşme Saati :
Görüşülenin Doğum Yeri ve Yılı :
Öğrenim Durumu :
Adresi :

Geliş Nedeni :

Kim ya da Hangi Kurumca Gönderildiği :
Baba Adı, Yaşı, Öz mü Üvey mi Olduğu :
Babanın Öğrenimi :
Babanın İşi ve Adresi :

Anne Babanın Akrabalık Derecesi :
Kardeş Sayısı, Kardeşlerin Yaşları :
Kardeşlerin Sağlık ve Ruhsal Durumları :
Ailede Bulunan Başka Kişiler :

Görüşmenin Özeti :

Görüşmenin Çözümlenmesi (Analizi) :

Bulgular :

Karar :

Gelecek Görüşme İçin Geçici Plan ve Görüşme Tarihi :

Görüşenin İmzası, Adı, Soyadı ve Unvanı

EK 9 — GÖRÜŞME SONUÇLARINI DERECELEME ÖLÇEĞİ

Görüşülenin Adı ve Soyadı : ..... Sıra No : .....
Cinsiyeti : ..... Görüşme Tarihi : .....
Görüşmenin Yapıldığı Yer : ..... Ham Puan Toplamı : .....
Dereceleyenin Adı ve Soyadı : ..... Standart Puan : .....

	Davranışlar						Her Davranışın Ham Puanı
Puan	0	1	2	3	4	5	
Fiziksel görünüş ve giyim	İskelet yapısı bozuk, sağlıksız; saç ve giyiniş anormal	Dikkat çeken organik özürü var; saç ve giyimi bakımsız.	Dikkati çekmeyen organik özürü var; saç ve giyimi dengesiz.	Sağlıksız görünüşlü, saç, normal; giyiniş dengesiz.	Sağlıklı; organik özürü yok; saç ve giyiniş normal	Sağlıklı; organik özürü yok; saç ve giyiniş düzenli; görünüş yetkin	❑
Nevrotik Durum	Pepe; aşırı terliyor; tırnak ısırıyor; parmak emiyor, sinirli	Bakışları anormal; yerinde sakin oturamıyor; (ya da) ilgisiz ve durgun, terliyor.	Sormadan yanıt veriyor, aşırı yüz kızarması (ya da) beyazlaşması var, tiki var	Davranışlarda anormallik yok, yüz kızarması (ya da) beyazlaşmalar var	Dikkati çekecek bir davranış bozukluğu yok; duygusal tip, sinirlilik yok	Davranışları normal ve dengeli; duygularına egemen	+ ❑
Nezaketlilik Durumu	Sormadan yanıt veriyor; davranışları saygısız	Karşısındakinin sözünü kesiyor; soruya yanıt vermiyor.	Konuşma kurullarını bilmesine karşın, uyamıyor; ses tonunu ayarlayamıyor.	Konuşma kurallarını bilmesine karşın, kimi zaman uyuyor, kimi zaman uyamıyor.	Konuşma ve davranış kurallarını biliyor ve bunlara uyuyor.	Konuşma ve davranış kurallarını bilerek yetkin bir biçimde yerine getiriyor	+ ❑
Tutum ve ilgi	Toplumsal konulara ve teknolojiye ilgi ve tutumu çok zayıf	Toplumsal konulara ve teknolojiye ilgisi az.	Toplumsal konulara ve teknolojiye ilgisi orta düzeyde	Toplumsal ve teknolojik konulara ilgisi ve tutumu iyi yönde	Toplumsal ve teknolojik konularla ilgili ve tutumu olumlu, iyi.	Tüm konulara karşı tutum ve ilgisi olumlu ve çok iyi	+ ❑
Uyum Yeteneği	Görüşme ortamına uyumu çok zayıf.	Görüşme ortamına uyumu zayıf	Görüşme ortamına uyumu orta.	Görüşme ortamına uyumu ortanın üstünde.	Görüşme ortamına uyumu iyi.	Görüşme ortamına uyumu çok iyi	+ ❑
Duygusal Yapı	Çok sinirli, kötümser	Ürkek ve çekinken; heyecanlı	Kendine güveni zayıf (ya da) aşırı kendine güvenli.	Kendine güveniyor, ancak sinirli.	Kendine güvenli, davranışları denetimli, iyimser	Kendine güvenli; davranışları dengeli; duygularını iyi denetliyor; iyimser.	+ ❑
Kavrama Yeteneği	Soruları hiç anlamıyor	Soruları %50 oranında anlıyor, yanıtları tutarsız	Soruları anlıyor, yanıtları tutarsız	Soruları anlıyor, yanıtları tutarlı; ancak doyurucu değil	Soruları anlıyor, yanıtları tutarlı ve doyurucu.	Soruları iyi anlıyor; eleştiren, doğru yanıtlar veriyor	+ ❑
Düşünme Yeteneği	Soru ile yanıt arasında ilişki yok.	Yanıtlar karışık; ne demek istediği anlaşılmıyor.	Düşüncelerde mantıksal bir akış yok; bağlantı kurmak zor	Sorulara yanıt veriyor; ancak neden-sonuç ilişkisi yok.	Belli kalıpların dışında düşünme alışkanlığı var; yanıtlar iyi	Efeştirel düşünme yeteneği gelişmiş; yanıtlar tutarlı	+ ❑
Konuşma Yeteneği	Cümleler yanlış kuruluyor; telaffuz çok bozuk.	Cümleleri çok bozuk; yöresel deyişlere yer veriyor.	Cümleleri düzgün; yöresel deyişlere yer veriyor.	Düzgün cümle kuruyor; ancak akıcı konuşma yok.	Düzgün cümle ve akıcı konuşma var; sözcükleri doğru telaffuz ediyor.	Cümleler düzgün, konuşma akıcı; cümleler arası tutarlı; şive hatası hiç yok.	+ ❑
Meslek Bilgisi	Çok zayıf	Zayıf	Orta	Ortanın üstünde	İyi	Çok iyi	+ ❑

Toplam: .....

EK 10 — ÖĞRENCİ TANIMA FİŞİ

Fişin Doldurulduğu Tarih: .../.../20...

Fotoğraf

Değerli Öğrencimiz,

Bu fiş, sizi daha iyi tanıyabilmek ve size gerekli yardımı yapabilmek amacıyla düzenlendi. Bu, bir sınav değildir. Buradaki soruların ve bunlara vereceğiniz yanıtların, öğretim çalışmalarınızla bir ilgisi yoktur. Amacımız, size yardımcı olabilmek için sizi tanımaktır. Yanıtlarınız gizli tutulacaktır. Fişi doldururken, durumunuzu lütfen olduğu gibi yazınız.

Aşağıdaki bölümlerin çoğunda yer alan soruların yanıtlarını, soruların önünde ya da altındaki boşluklara yazacaksınız. Kimi soruları ise, seçeneklerden durumunuza uygun olanın başındaki karşılıklı ayraç içine (x) işareti koyarak yanıtlayacaksınız.

Teşekkür ederiz.

I. KİMLİK

1. Adınız, soyadınız		10. Okulunuzun adı	
2. Sınıfınız ve numaranız		11. Geldiğiniz okulun adı	
3. Cinsiyetiniz ( ) Kız ( ) Erkek		12. Ev adresiniz, telefon nu.	
4. Doğum yer ve yılınız		13. Velinizin adı, soyadı	
5. İl, ilçe ve köyünüz		Yakınlık derecesi	
6. Cilt, sayfa, kütük nu.		Medeni durumu	
7. Nüfus cüzdanının verildiği yer		İşi ve adresi	
8. Cüzdan numaranız		14. Nerede ve kiminle kalıyorsunuz?	
9. Rehber öğretmeniniz:	1. Yıl 2. Yıl 3. Yıl 4. Yıl 5. Yıl		

II. AİLENİN EKONOMİK VE TOPLUMSAL DURUMU

Ailenizin Ekonomik Durumu ile İlgili Bilgiler:	
1. Aileniz ne ile geçiniyor? Ailenizin aylık ortalama geliri ne kadardır?	
2. Oturduğunuz ev sizin midir? Evinizin oda sayısı kaçtır? Eviniz ne ile ısınıyor?	
3.Size ailenizden kimler, ayda kaç lira veriyor?	
4. Para sıkıntısı çekiyor musunuz? Çekiyorsanız, bunun için ne yapıyorsunuz?	
5. Para kazanmak için bir yerde çalışıyor musunuz?	
6. Çalışıyorsanız, nerede, hangi işte, günün hangi saatlerinde, haftada kaç saat çalışıyorsunuz?	
7. Kaç lira alıyorsunuz?	
8. Belirtmek istediğiniz başka neler var?	

Aile Bireylerinizle İlgili Bilgiler:								
	Adı, Soyadı	Sağ ölü	Öz üvey	Doğum yeri ve yılı	Öğretim durumu	Sağlık Durumu	İşi ve iş adresi	Oturduğu yer
Anne								
Baba								
Kardeşler (Büyükten Küçüğe)	1. 2. 3. 4. 5. 6. 7.							
Birlikte oturulan akrabalar	1. 2. 3.							

Aile İlişkilerinizle İlgili Bilgiler:	
1. Anne babanız sizin en çok hangi yönünüzle övünürler?	
2. Anne babanızı, sizin hangi durumunuz üzmektedir?	
3. Anne babanız sizi başkalarıyla karşılaştırır mı; karşılaştırırsa kiminle?	
4. Anne babanızın sizinle ilgisi yeterli mi?	
5. Aileniz herhangi bir karar verme durumunda sizin görüşünüzü alır mı? Hangi konularda?	
6. Anne babanız kavga ederler mi; ediyorlarsa hangi nedenlerle ve nasıl?	
7. Anne ve babanızın beğendiğiniz ve beğenmediğiniz tutum ve davranışları nelerdir?	
8. Kardeşlerinizle geçiminiz nasıldır?	
9. Evde belli bir göreviniz var mı; varsa, nedir?	
10. Belirtmeyi gerekli gördüğünüz başka neler var?	

III. BEDENSEL GELİŞİM VE SAĞLIK

1. Boyunuz ve ağırlığınız ne kadardır?	Boyunuz:	Ağırlığınız:
2. Duyu organlarınızdan şikâyetiniz var mı, varsa, hangisinden ve niçin şikâyetçisiniz?		
3. Sindirim durumunuz nasıldır?		
4. Uykuya ilişkin bir sorunuz var mı; varsa, nedir?		
5. Sık sık güçsüzlük, iştahsızlık, dönemsel ateş, huzursuzluk gibi durumlarla karşılaşıyor musunuz; karşılaşıyorsanız hangileri, ne zaman ve nasıl ortaya çıkıyor?		
6. Diş rahatsızlığınız var mı, varsa nedir?		
7. Sık sık başınız ağrır mı?		
8. Şimdiye kadar geçirmiş olduğunuz önemli hastalık, kaza ya da ameliyatlar var mı; varsa, nelerdir? Bunlar, sizde bir iz bıraktı mı? Süreğen bir hastalığınız var mı, varsa nedir?		
9. Ailenizde ciddi bir hastalığa yakalanan kimse var mı; varsa, kimler, hangi hastalıklara yakalandılar?		
10. Başka neleri belirtmeyi gerekli görüyorsunuz?		

IV. TOPLUMSAL– RUHSAL GELİŞİM

Toplumsal Gelişiminizle İlgili Bilgiler:	
1. Sizin ailenizden, arkadaşlarınızdan, başka kişilerden biri ile aranızda her hangi bir anlaşmazlık ya da çatışma oldu mu; olduysa kimlerle, niçin ve nasıl oldu?	
2. Arkadaşlarınızca seviliyor musunuz? Seviliyor ya da sevilmiyorsanız, sizce bunun nedenleri nelerdir?	
3. Karşı cinsten kimselerle rahat arkadaşlık edebiliyor musunuz?	
4. Hafta sonlarında ya da tatillerde aileniz, arkadaşlarınızla sinema, tiyatro, konser, çay, kır gezisi, maç, yüzme vb. yerlere gitmenize izin verir mi; verirse nelere? Bunların hangilerinden, hangi filmlerden hoşlanıyorsunuz?	
5. Davranışlarınız büyüklerce beğeniliyor mu?	
6. Arkadaşlarınızın en çok beğendiğiniz ve yadırgadığınız tutum ve davranışları nelerdir?	
7. Karşı cinsin beğendiğiniz ve yadırgadığınız tutum ve davranışları nelerdir?	
8. Başka neleri belirtmeyi gerekli görüyorsunuz?	

Bilişsel Gelişiminizle İlgili Bilgiler:	
1. Anlama durumunuzdan memnun musunuz?	
2. Aşırı unutkanlığınız var mı; varsa en çok hangi durumlarda unutkanlık gösteriyorsunuz?	
3. Sözcük dağarcığınızdan memnun musunuz? Derslerde konuşulanları rahatlıkla anlayabiliyor ve anlatmak istediklerinizi rahatlıkla dile getirebiliyor musunuz?	
4. Dakikada kaç sözcük okuyorsunuz? Deneyerek saptayınız ve yazınız.	
5. Dilinizde herhangi bir özür var mı?	
6. Yukarıdakilere benzer konulardan başka neleri belirtmeyi gerekli görüyorsunuz?	

Duygusal Gelişiminizle İlgili Bilgiler:	
1. Kökleşmiş korku ve kaygılarınız var mı; varsa nelerdir?	
2. Tutuğunuz bir işle uğraşırken kendinize güvenir misiniz? Güvensizliğe düştüğünüz durumlar neler oldu?	
3. Sizi sık sık üzen, çalışmalarınıza engel olan bir sorununuz var mı; varsa bunlar nelerdir?	
4. Yaşamınızda çok değer verdiğiniz üç şey nedir?	
5. Gerçekleştirmeyi çok istediğiniz üç şey nedir?	
6. Kıskançlık, kin nefret, öç alma duygusuna kapıldığınız oluyor mu? Oluyorsa, bu ne zaman ortaya çıkıyor?	
7. Geçmişte sizi üzen ve etkisi hâlâ süren olaylar var mıdır; varsa bunlar nelerdir?	
8. Sıkıntı ve sevinçlerinizi kime açarsınız?	
9. Bir konuda karar vermede güçlük çektiğiniz zaman görüş almak için kimi ararsınız?	
10.Başka neleri belirtmeyi gerekli görüyorsunuz?	

V. OKUL EĞİTİMİ VE BAŞARI DURUMU

Okullarınıza İlişkin Bilgiler							
Okullar \ Bilgiler		Nu.	Öğrenim yılları	Okuduğunuz yer (Köy, kasaba, kent)	Kaçlı öğretimde okudunuz?	Okulu bitiriş tarihiniz	Yabancı diliniz
İlköğretim	1 Kademe						
	2 Kademe						
Ortaöğretim (Lise ve dengi okullar)							

Okul Başarınızla İlgili Bilgiler:			
1. Kaldığınız yerde rahat bir çalışma yeri bulabiliyor musunuz? Ayrı bir odanız var mı?			
2. Derslerinizi öğrenmek için nasıl çalışıyorsunuz? Çalışırken size yardım edecek kimse varsa, bu kimdir?			
3. Okuduğunuz ve okumakta olduğunuz okulda en çok sevdiğiniz dersler hangileridir?	İlköğretim	1. Kademe	
		2. Kademe	
	Ortaöğretim		
4. Okuduğunuz ve okumakta olduğunuz okulda en az sevdiğiniz ve başarı gösteremediğiniz dersler hangileridir?	İlköğretim	1. Kademe	
		2. Kademe	
	Ortaöğretim		
5. Öğrenme güçlüğü çekiyor musunuz? Çekiyorsanız bu güçlükler nelerdir?			
6. Başka neleri belirtmeyi gerekli görüyorsunuz?			

Okul Yaşantılarınızla İlgili Bilgiler
1. Sınıftaki yaşantılarımdan : ( ) Çok memnunum. ( ) Memnunum. ( ) Memnun değilim.
2. Derslerimi öğrenmek için: ( ) Çok çalışıyorum. ( ) Normal çalışıyorum. ( ) Az çalışıyorum.
3. Sınıftaki derslerime karşı : ( ) Çok ilgi gösteriyorum. ( ) Normal ilgi gösteriyorum. ( ) Az ilgi gösteriyorum.
4. Ders durumum sınıftaki arkadaşların: ( ) Tümünden iyidir ( ) Çoğundan iyidir. ( ) Birazından iyidir ( ) Tümünden kötüdür.
5. Sınıftaki oturduğum yerden : ( ) Çok memnunum. ( ) Memnunum. ( ) Memnun değilim.
6. Okulum evimize : ( ) Çok yakındır. ( ) Yakındır. ( ) Uzaktır.
7. Öğretmenlerimle anlaşamadığım: ( ) Çok konu var. ( ) Az konu var. ( ) Bir konu yok.
8. Yöneticilerle anlaşamadığım : ( ) Çok konu var. ( ) Az konu var. ( ) Bir konu yok.

VI. OKUL DIŞI ETKİNLİKLER VE İŞ DENEYİMİ

1. Okul dışı zamanlarınızda ve tatillerde bir iş yapıyor musunuz? Yapıyorsanız, ne zaman ve hangi işi yapıyorsunuz? Bu işte ne kadar deneyimlisiniz?	
2. Daha başka iş deneyiminiz var mı? Varsa bunlar nelerdir?	

VII. İLGİLER; GELECEĞE YÖNELİK PLANLAR VE MESLEKSEL EĞİLİM

İlgilerinize İlişkin Bilgiler:					
( )	Tiyatroya gitmek	( )	Tiyatroda oynamak	( )	Spor yapmak
( )	Sinemaya gitmek	( )	Çalgı çalmak	( )	Spor izlemek
( )	Koleksiyon yapmak	( )	Müzik dinlemek	( )	.....
( )	Sergi, müze gezmek	( )	Şiir, roman, öykü vb. yazmak	( )	.....
( )	Resim yapmak	( )	Tiyatroda oynamak		
1. İlgi duyduğunuz alanlarda şimdiye dek neler yaptınız?					
2. En çok hangi eğitici kolda çalışıyorsunuz, niçin? Şimdiye dek hangi eğitici kollarda çalıştınız? Üye olarak mı, yoksa başkan olarak mı çalıştınız? Şimdi hangi kolda ve ne olarak çalışıyorsunuz?					
3. Yayınları izliyor musunuz? Ne tür kitapları okuyorsunuz? Aileniz evde ders kitapları dışında kitap okumanıza izin veriyor mu? Sürekli olarak okuduğunuz gazete ve dergi var mı? Varsa, bunlar nelerdir?					
4. Toplantılara katılmaktan hoşlanır mısınız? Hoşlanıyorsanız şimdiye dek hangi toplantılara katıldınız?					

Geleceğe Yönelik Planlarınıza İlişkin Bilgiler:	
1. Yakın gelecek için amaç ve planlarınız nelerdir?	
2. Uzak gelecek için amaç ve planlarınız nelerdir?	

Mesleksel Eğilimlerinize İlişkin Bilgiler:	
Hangi mesleği seçmek istiyorsunuz? Bunda ailenizin isteği mi, yoksa kendi isteğiniz mi etkili oldu?	
Sizi, bu istediğiniz mesleğe hazırlayacak olan okulda başarılı olabileceğinize inanıyor musunuz?	

VIII. DİSİPLİN DURUMU

Bugüne kadar ödül aldınız mı? Ne zaman, niçin aldınız?	
Bugüne kadar ceza aldınız mı? Ne zaman, niçin aldınız?	

EK 11 — ÖZGEÇMİŞ SORU KÂĞIDI

Okul Öncesi Yaşam

1. Doğduğunuz yer :
2. İlk eviniz ve yaşadığınız diğer yerler :
3. Ailenizin ve aile bireylerinizin belirgin özellikleri :
4. Ailenizde en çok sevdiğiniz kişi :
5. Ailenizde en az sevdiğiniz kişi :
6. Severek yaptığınız işler :
7. Ailenizin mutsuz olduğu zamanlar ve bunların nedenleri :
8. En iyi arkadaşınız kimdi? :
9. Çok hoşlandığınız ve sıklıkla anımsadığınız olay :
10. Sizi çok üzen ve etkileyen olay :
11. Gezip gördüğünüz yerlere ilişkin izlenimler :
12. Bunlar dışında anımsadıklarınız :

Okula Başladıktan Sonraki Yaşam

1. Okula ilk başladığınız güne ilişkin duygularınız :
2. En çok sevdiğiniz dersler :
3. En az sevdiğiniz dersler :
4. En iyi arkadaşınız ya da arkadaşlarınız :
5. Sevdiğiniz oyunlar :
6. Severek yaptığınız işler :
7. Okul yaşamınızda en çok hoşunuza gitmiş olan olay :
8. Okula ilişkin olarak sevmediğiniz şeyler :
9. Size göre iyi bir öğretmen hangi özellikleri taşımalı? :
10. Okulunuzda öğretilmesini istediğiniz konular nelerdir? :
11. Bunlar dışında okula ilişkin olarak belirtmek istedikleriniz :
12. Okula başladığınızdan bu yana ev yaşamınız ve aile bireylerinizle ilişkileriniz nasıl sürdü? :

Geleceğe İlişkin Düşünceler

1. Okulu bitirdikten sonra ne yapmayı tasarlıyorsunuz? :
2. İş ve meslek konusundaki düşünceleriniz nelerdir? :
3. Kendinizi ve kendinize uygun iş ve meslekleri tanıyor musunuz? :
4. Geleceğe dönük düşüncelerinizin biçimlenişinde etken olan olaylar nelerdir? :
5. Bunlar dışında bir diyeceğiniz var mı? :

EK 12 — İSTEK LİSTESİ

Öğrencinin
Adı ve Soyadı :
Sınıfı :
Numarası :

Sevgili Öğrencimiz,

Aşağıda sizden, yanıtlamanız istenen üç soru bulunmaktadır. Bu sorularla ilgili düşüncelerinizi, her sorunun altında boş bırakılan yerlere yazınız.

Bu soruların, okul çalışmalarınızla hiçbir ilgisi yoktur. Bu bir sınav değildir. Amaç, sizi daha iyi tanımak ve size kendinizi tanıtmaktır. Yanıtlarınız gizli tutulacaktır. Soruları lütfen içtenlikle yanıtlayınız.

Teşekkür ederiz.

Sorular

1. İstediğiniz kadar paranız olsaydı, neler yapardınız?
2. Her türlü olanak verilse, hangi mesleğe girmek istersiniz?
3. Masallardaki gibi, bir peri "Dile benden, ne dilersin?" deseydi, en önemli **üç dileğiniz** neler olurdu?

*

Sevgili Öğrencimiz,

Bu liste, sizin istek ve yakınmalarınızı öğrenmek amacıyla size verilmektedir. Aşağıdaki eksik cümleleri, istekleriniz doğrultusunda tamamlayınız. Yanıtlarınız gizli tutulacaktır.

Cümleleri, ilk aklınıza geldiği biçimde tamamlayınız.

Teşekkür ederiz.

Annem
Babam
Kardeşim
Sınıfım
Arkadaşlarım
Yakın arkadaşım
Derslerim
Okulum
Öğretmenlerim
Okul müdürüm
Sınavlar
Değerlendirmeler
Günlerim
Dinlenme isteği

Yukarıdaki isteklerimden başka bir de şunları belirtebilirim:

EK 13 PROBLEM TARAMA LİSTELERİ

0 Takımı (İlköğretim okullarının 6., 7., 8. sınıfları için)

Sevgili Öğrenci,

Bu problem tarama listesi, siz öğrencilerin belli başlı üzüntülerini, gereksinimlerini ve her türlü sorunlarını öğrenip sizlere yardım etmek amacı ile hazırlanmıştır.

Bu listenin okul çalışmalarınızla hiçbir ilgisi yoktur. Bu bir sınav değildir. Yanıtlarınız gizli tutulacaktır. Listeyi içtenlikle doldurunuz.

Bu problem tarama listesi üzerine hiçbir işaret koymayınız. Yanıtlarınızı, size dağıtılan yanıt kâğıdı üzerinde işaretleyiniz. Her cümleyi dikkatle okuyunuz. Eğer cümlede yazılan, sizin için bir sorun değilse, hiçbir işaret koymadan diğer cümleye geçiniz. Kararınızı vermeden önce iyice düşününüz.

Her bölümden sonra o bölümle ilgili olarak yazılanların dışında, varsa diğer sorunlarınızı yanıt kâğıdının arka yüzünde, her bölüm için ayrılan yere yazınız.

I

101. Gözlerimden rahatsızım.
102. Kulaklarımdan rahatsızım.
103. Boğazım ağrıyor, bademciklerim rahatsız.
104. Sık sık grip ve nezle oluyorum.
105. Sık sık başım ağrıyor.
106. Göğsüm ağrıyor.
107. Midem ağrıyor ve bulanıyor.
108. Karnım ağrıyor.
109. Böbreklerim sancılanıyor ve belim ağrıyor.
110. Fıtığım var.
111. Kalbim çarpıyor.
112. Başım dönüyor, baygınlık geçiriyorum, halsizim.
113. Dişlerimden rahatsızım.
114. Romatizmam var.
115. Çok terliyorum.
116. İştahsızım.
117. Çok zayıfım.
118. Çok şişmanım.
119. Saçlarım dökülüyor.
120. Yüzümde sivilceler var.
121. Yüzümde kıllar var.
122. Boyum çok uzun.
123. Boyum çok kısa.
124. Bacaklarım çarpık.
125. Çok üşüyorum.
126. İyi beslenemiyorum.

II

201. Okulumuz temiz değil.
202. Okulumuz çok gürültülü.
203. Okulumuz iyi ısınmıyor.
204. Sınıfımız çok kalabalık, sıkışık oturuyoruz.
205. Yeteri kadar ders aracımız yok.
206. Atölye, laboratuvar, spor salonu ve kitaplığımız yok.
207. Okulda eşyalarımız çalınıyor.
208. Okulda disiplin zayıf.
209. Okulda disiplin yok.
210. Okulda giyimimize fazla karışıyorlar.
211. Saçlarımız kısa kestiriliyor.
212. Okulda verilen cezalardan korkuyorum.
213. Türkçe'yi başaramıyorum.
214. Matematiği başaramıyorum.
215. Yabancı dili başaramıyorum.
216. Sosyal bilgileri başaramıyorum.
217. Fen bilgisini başaramıyorum.
218. Dersler ağır geliyor.
219. Bir günde birkaç sınava giriyoruz.
220. Ders kitaplarını anlayamıyorum.
221. Bazı dersleri gereksiz buluyorum.
222. Derslerin çoğunu gereksiz buluyorum.
223. Defter tutmayı ve ödev yapmayı sevmiyorum.

224. Bazı öğretmenler bizi anlayışla karşılamıyorlar.
225. Bazı öğretmenler onur kırıcı davranıyorlar.
226. Bazı öğretmenler fazla dayak atıyorlar.
227. Öğrenciler arasında ayırım yapılıyor.
228. Bazı öğretmenlerin dersle ilgisi olmayan konuşmalarını hoş karşılamıyorum.
229. Bazı öğretmenler haksız not veriyor.
230. Bazı öğretmenler yazılıları okumadan not veriyor.
231. Sözlüye kalkınca fazla heyecanlanıyorum.
232. Yazılılarda fazla heyecanlanıyorum.
233. Okulda sorunumuzla fazla ilgilenilmiyor.
234. İstediğim eğitsel kola giremiyorum.
235. Okul yönetiminin mektuplarımızı okumasını istemiyorum.
236. Evimiz okula çok uzak.

III

301. Annem beni sevmiyor.
302. Babam beni sevmiyor.
303. Ailemin fazla baskısı beni sıkıyor.
304. Annemle anlaşamıyorum.
305. Babamla anlaşamıyorum.
306. Ailemin bana güveni yok.
307. Ailemi fazla anlayışsız buluyorum.
308. Ailem hiçbir konuda fikrimi almıyor.
309. Ailem davranış ve giyimime karışıyor.
310. Ailem spor yapmama izin vermiyor.
311. Ailem roman okumama kızıyor.
312. Ailem bana harçlık vermiyor.
313. Ailem bana iş yaptırıyor.
314. Evde çok küçük olduğum için her işi bana yaptırıyorlar.
315. Evde istediğim huzuru bulamıyorum.
316. Ders çalışmama yardım eden yok.
317. Kardeşler arasında ayırım yapılıyor.
318. Kardeşimle geçinemiyorum.
319. Kardeşlerim beni sevmiyor.
320. Kardeşlerim ders çalışmama engel oluyor.
321. Tek çocuk olduğuma üzülüyorum.
322. Annem beni dövüyor.
323. Babam beni dövüyor.
324. Annemle babam sık sık kavga ediyorlar.
325. Babamın içki içmesine üzülüyorum.
326. Annemle babamın ayrı olmasına üzülüyorum.
327. Ailemden uzakta olduğum için onları özlüyorum.
328. Annem yok.
329. Babam yok.
330. Annem üvey.
331. Babam üvey.
332. Kardeşlerim üvey.
333. Arkadaşlarımın evinde kalıyorum, evdekilerle geçinemiyorum.
334. Babamın mesleğinden utanıyorum.
335. Evimizin eşyaları iyi olmadığından arkadaşlarımı eve getiremiyorum.
336. Evimiz çok dar, ders çalışmak için ayrı oda yok.
337. Evimizin elektriği ve suyu yok.
338. Ailem yoksul.
339. Maddi sıkıntı yüzünden dışarda çalışıyorum.
340. Ailemiz çok kalabalık.

IV

401. Herkesle rahat ilişki kuramıyorum.
402. Ailem başkalarıyla ilişki kurmama izin vermiyor.
403. Okul arkadaşlarımla iyi geçinemiyorum.
404. Mahalle arkadaşımla iyi geçinemiyorum.
405. Arkadaşım olmadığına üzülüyorum.
406. Bazı arkadaşlarımın benimle alay etmelerine üzülüyorum.
407. Bazı arkadaşlarım kendilerini çok büyük görüyorlar.
408. Bazı arkadaşlarımın kötü hareketlerine üzülüyorum.
409. Bazı arkadaşlarım ahlakımızı bozuyor.
410. İyi ahlaklı bir arkadaş bulamıyorum.
411. Kimseyle samimi olmak istemiyorum.
412. Öğretmenlerimle rahatça konuşamıyorum.

V

501. Karşı cinsten arkadaşım olmasını istiyorum.
502. Flört anlamında ilişki kurmak istiyorum
503. Karşı cinsten arkadaşla sinemaya gitmek istiyorum.
504. Karşı cinsle çok ilgilendiğimden ders çalışamıyorum.
505. Karşı cinsle ilişkimi kimseye söyleyemiyorum.
506. Arkadaşlarımın karşı cinsle ilişki kurmalarını kıskanıyorum.
507. Karşı cinsle konuşurken sıkılıyorum.
508. Kız – erkek arkadaşlığını çevremiz hoş karşılamıyor.
509. Kız – erkek arkadaşlığını öğretmenlerimiz hoş karşılamıyor.
510. Kız – erkek arkadaşlığını ailemiz hoş karşılamıyor.
511. Arkadaşlarımın karşı cinsle ilişki kurmalarını doğru bulmuyorum.
512. Kız – erkek karışık (karma) okumak istiyorum
513. Karşı cinse güvensizlik duyuyorum.

VI

601. Ailem üst öğrenime devam etmemi istemiyor.
602. Ailem, arzu ettiğim mesleğe girmemi istemiyor.
603. Ailem yoksul olduğu için ancak parasız yatılı okulda okuyabileceğim.
604. İlköğretimi bitirince çalışmak zorundayım.
605. Gelecek için henüz kararlı değilim.
606. Gelecekte geziler yapmak istiyorum.
607. Okulu bitirince ailem beni evlendirmek istiyor.
608. Memur olmak istiyorum.
609. Serbest meslek sahibi olmak istiyorum.
610. Meşhur olmak istiyorum.
611. Zengin olmak istiyorum.
612. Siyasetle uğraşmak istiyorum.

VII

701. Çok sinirliyim.
702. Kuruntulu ve kaprisliyim.
703. Kendimi yalnız hissediyorum.
704. İçine kapanık bir insanım.
705. Sıkılgan ve utangacım.
706. Alınganım.
707. Çok çabuk etki altında kalıyorum.
708. Konuşurken çok heyecanlanıyorum.
709. Konuşurken yanlış bir şey söylemekten korkuyorum.
710. Sıkıntı ve bunalım içindeyim.
711. Kimseye açılmak istemiyorum.
712. Çok hayal kuruyorum.
713. Yalnız kalmayı istiyorum.
714. İnsanları sevmiyorum.
715. Nefret ettiğim birini öldürmek istiyorum.
716. Uykuda geziyorum.
717. Uyuyamıyorum.
718. Kız olduğuma üzülüyorum.
719. Konuşurken yanlış bir şey söylemekten korkuyorum.
720. Çirkin olduğuma üzülüyorum.
721. İftihara geçmediğime üzülüyorum.
722. Herkesin beni sevmesini istiyorum.
723. Kimse beni sevmiyor, onun için ölmek istiyorum.
724. Rüyalarımdan korkuyorum.
725. Ölümden çok korkuyorum.
726. Kimsesiz kalmaktan korkuyorum.
727. Kanser olmaktan korkuyorum.
728. Kötü bir insan olmaktan korkuyorum.
729. Sınıfta kalmaktan korkuyorum.
730. Çok şık giyinmek istiyorum.
731. Yoksulluk beni üzüyor.
732. Zengin arkadaşlar yoksulları küçümsüyor.
733. İçki içiyorum.
734. Sigara içiyorum.
735. Kekeliyorum.
736. Tikim var.
737. Vücudumdaki bir organımın noksanlığından kompleks duyuyorum.
738. Sakat oluşuma üzülüyorum.

L Takımı (9., 10., 11. sınıflar için)

Sevgili Öğrenci,

Bu problem tarama listesi, siz öğrencilerin belli başlı üzüntülerini, gereksinimlerini ve her türlü sorunlarını öğrenip size yardım etmek amacı ile hazırlanmıştır.

Bu listenin okul çalışmalarınızla hiçbir ilgisi yoktur. Bu bir sınav değildir. Yanıtlarınız gizli tutulacaktır. Listeyi içtenlikle doldurunuz.

Bu problem tarama listesi üzerine hiçbir işaret koymayınız. Her cümleyi dikkatle okuyunuz. Eğer o cümlede yazılan, sizi rahatsız eden bir sorun ise, cümlenin başındaki rakamı yanıt kâğıdında bulunuz. Bu rakamın önündeki kutunun (▭) içine bir çarpı işareti koyunuz. Cümlede yazılan, sizin için bir sorun değilse hiçbir işaret koymadan, diğer cümleye geçiniz. Kararınızı vermeden önce iyice düşününüz.

Her bölümden sonra o bölümle ilgili olarak yazılanların dışında, varsa, diğer sorunlarınızı yanıt kâğıdının arka yüzünde her bölüm için ayrılan yere yazınız.

I

101. Gözlerimden rahatsızım.
102. Kulaklarımdan rahatsızım.
103. Sık sık nezle oluyorum.
104. Sık sık başım ağrıyor.
105. Midem ağrıyor ve bulanıyor.
106. Böbreklerimden rahatsızım.
107. Belim ağrıyor.
108. Kalbim çarpıyor.
109. Başım dönüyor, bayginlık geçiriyorum, halsizim.
110. Dişlerimden şikâyetçiyim.
111. Romatizmam var.
112. İştahsızım.
113. Çok zayıfım.
114. Çok şişmanım.
115. Yüzümde sivilceler var.
116. Boyum çok uzun.
117. Boyum çok kısa.
118. İyi beslenemiyorum.
119. Sırtım ağrıyor.
120. Elerim titriyor.
121. Sık sık burnum kanıyor.
122. Sakallarım seyrek çıkıyor.
123. Nefes darlığı var.

II

201. Okulumuz temiz değil.
202. Okulumuz iyi ısınmıyor.
203. Sınıfımız çok kalabalık.
204. Ders araçlarımız yeterli değil.
205. Sınıfımız çok gürültülü.
206. Spor tesisleri ve araçlarımız yetersiz, spor etkinlikleri az.
207. Deney (uygulama) ve gözlem yapılmıyor.
208. Okulda disiplin çok sıkı.
209. Okulda kıyafetimize fazla karışıyorlar.
210. Okul doktoru sürekli okulda bulunmuyor.
211. Okul kooperatifi yetersiz.
212. Toplumsal etkinlikler az.
213. Genel kültüre önem verilmiyor.
214. Çift öğretimden şikâyetçiyim.
215. Kız – erkek ayırımı yapılıyor.
216. Yönetmeliğin her yıl değiştirilmesi gereksiz.
217. Okul değiştiren öğrencilere yakınlık gösterilmiyor.
218. Okul kitapları çok pahalı.
219. Ev ödevleri çok geliyor.
220. Her okulda aynı kitap okutulmuyor.
221. Öğrencilerden gereksiz yere para toplanıyor.
222. Ders programları iyi ayarlanmıyor.
223. Cinsel ve bedensel gelişimle ilgili bilgiler verilmiyor.
224. Ders konuları çok ağır.
225. Ders kitapları yetersiz.
226. Dersler ilgi çekici hale getirilmiyor.
227. Bir günde çok dersten yazılı oluyoruz.
228. Son dersler çok sıkıcı.
229. Fen derslerinde güçlük çekiyoruz.
230. Yabancı dili başaramıyorum.
231. Yabancı dil öğretim yönteminden şikâyetçiyim.
232. Edebiyat-kompozisyon derslerini başaramıyorum.

233. Derslere çok çalıştığım halde başaramıyorum.
234. Yazılı sınavlarda zaman sorulara göre ayarlanmıyor.
235. Sözlüye kalkma olanağımız çok az.
236. Kopya çekenlere engel olunmuyor.
237. İlköğretimde zayıf yetiştim.
238. Öğrenciler liseden önce branşlara ayrılmalı.
239. Öğrenciler lisede bir kolda derinleşmelidirler.
240. Aşırı akımlar okula sokuluyor.
241. Bu okuldan nefret ediyorum.
242. Akranlarımdan bir sınıf geriyim.
243. Bir işte çalıştığım için derslerime iyi hazırlanamıyorum.
244. Okul yönetimi anlayışsız.
245. Öğretmenlerimiz anlayışsız.
246. Öğretmenlerimiz bizimle yeteri kadar ilgilenmiyor.
247. Öğretmenlerimizi bilgi bakımından yetersiz buluyorum.
248. Öğretmenlerimiz onur kırıcı sözlerde ve hareketlerde bulunuyor.
249. Öğretmenlerimizin sık sık değişmesinden şikâyetçiyim.
250. Öğretmenlerin notları çok kıt.
251. Öğretmenler gereğinden fazla ders veriyor.
252. Öğretmenler birbirine etki ediyor.
253. Öğretmenler okulda siyasetten konuşuyorlar.
254. Öğretmenlerimiz bizim neden çalışmadığımızı araştırmıyorlar.

III

301. Aile içinde yeteri kadar sevilmediğimi hissediyorum.
302. Ailemin fazla baskısı beni sıkıyor.
303. Annemle anlaşamıyorum.
304. Babamla anlaşamıyorum.
305. Babam çok otoriter.
306. Ailemin bana güveni yok.
307. Ailemi fazla anlayışsız buluyorum.
308. Aileme güvenim yok.
309. Ailemin ilgisizliğine üzülüyorum.
310. Anne ve babamın fazla ilgisi beni sıkıyor.
311. Anne ve babamdan başka akrabalarım da işlerime çok karışıyor.
312. Ailem bana çok az harçlık veriyor.
313. Ailem bana ev işleri yaptırıyor.
314. Ailem beni bir an önce evlendirmek istiyor.
315. Evde istediğim huzuru bulamıyorum.
316. Evde derslerime yardım edecek kimsem yok.
317. Ailem kardeşler arasında ayırım yapıyor.
318. Kardeşlerimle geçinemiyorum.
319. Tek çocuk olduğuma üzülüyorum.
320. Ailemden dayak yiyorum.
321. Ailem çok kalabalık.
322. Ailem eğlenmeme izin vermiyor.
323. Anne ve babam ders çalışmam için beni çok sıkıştırıyor.
324. Ailemin cahilliği beni üzüyor.
325. Annem yok.
326. Babam yok.
327. Üvey annemle anlaşamıyorum.
328. Üvey babamla anlaşamıyorum.
329. Üvey kardeşlerimle anlaşamıyorum.
330. Anne ve babamın ayrı olmasına üzülüyorum.
331. Evimize çok sık konuk geliyor, ders çalışamıyorum.
332. Ailedeki hastalıklar beni çok üzüyor.
333. Ailem yeteri kadar cinsel eğitim vermiyor.
334. Ailem istediğim mesleği seçmeme izin vermiyor.
335. Evimiz çok dar; ders çalışmak için ayrı bir odam yok.
336. Evimizin elektriği ve suyu yok.
337. Ailem yoksul.
338. Ailemin geçimini sağlamak için dışarıda çalışıyorum.
339. Evimiz okula çok uzak.

IV

401. Başkaları ile rahat ilişki kuramıyorum.
402. Çekingenim.
403. Alınganım; kurduğum arkadaşlıklar kısa sürüyor.
404. Şimdiye kadar fikirlerime uygun bir arkadaşa rastlayamadım.
405. Topluluk içerisinde nasıl hareket edileceğini bilemiyorum.
406. Sigara içmeyişimi arkadaşlarım iyi karşılamıyorlar.
407. Başkalarına güvenemiyorum.
408. Yaşlılarla gençlerin anlaşamamasına üzülüyorum.
409. Toplulukta herkesin benimle ilgilenmesini istiyorum.

410. Başkalarına karşı daha da anlayışlı olmadığıma çok üzülüyorum.
411. Herkesle iyi geçinebilmek isterdim.
412. Önderlik yeteneğimi geliştirmek için ne yapmak gerektiğini bilmiyorum.
413. Kendimi olduğumdan fazla göstermeme üzülüyorum.
414. İstemeden tatsız tartışmalara giriyorum.
415. Başkalarının bana niçin kızdıklarını anlayamıyorum.
416. Bazı arkadaşlarımın çıkar düşkünü olmalarına üzülüyorum.

V

501. Karşı cinsle arkadaşlık etmekten çekiniyorum.
502. Kız arkadaşım yok.
503. Çevremizde kız-erkek arkadaşlığı iyi karşılanmıyor.
504. Kız – erkek arkadaşlığını okul yönetimi ve öğretmenlerimiz iyi karşılamıyor.
505. Karşı cinse güvenemiyorum.
506. Karşı cinsle arkadaşlık etmek için vaktim yok.
507. Kızların çok kibirli olmalarından şikâyetçiyim.
508. Samimi bir kız arkadaşımın olmasını çok istiyorum.
509. Kız arkadaşlarla anlaşamıyorum.
510. Daha çok kız arkadaşımın olmasını istiyorum.
511. Kız denince aklıma cinsiyet geldiğinden kızlarla arkadaşlık edemiyorum.
512. Kızlarla konuşmaktan utanıyorum.
513. Kızlarla arkadaşlık etmeyi sevmiyorum.
514. Kız arkadaşların yanında sıkılgan oluşuma üzülüyorum.
515. Erkek lisesinde olmam, bende kızlara karşı çekingenlik yarattı.
516. Maddi sıkıntıda olduğum için kızlarla arkadaşlık yapamıyorum.
517. Derslerimi savsaklarım korkusuyla kızlarla arkadaşlık edemiyorum.
518. Hiç kız arkadaşım olmadı.
519. Erkek arkadaşların beni yanlış anlamalarına üzülüyorum.
520. Erkeklerle arkadaşlık etmeyi sevmiyorum.
521. Erkek arkadaşların kaba davranışları beni üzüyor.
522. Erkek arkadaşların imalı konuşmaları benim hoşuma gitmiyor.
523. 20 yaşından önce arkadaşlık etmeyi sevmiyorum.
524. Çok erkek arkadaşımın olmasını istemiyorum.
525. Erkek arkadaşlarla anlaşamıyorum.
526. Erkek arkadaşlarla birlikteyken fazla sıkılıyorum.
527. Güzel olmadığım için erkek arkadaşım yok.
528. Kız–erkek arkadaşlığını doğru bulmuyorum.
529. Karşı cinsten arkadaşlarla serbest gezemediğime üzülüyorum.
530. Kız ve erkeklerle aynı derecede arkadaş olamıyorum.
531. Arkadaşlıkta kız-erkek diye bir ayrım yapılmamalı.
532. Arkadaşlarımın sözlerinden çok etkileniyorum.
533. Diskoteklerin serbest olmasını istemiyorum.
534. Kız ve erkeklerin birlikte eğlenebilecekleri kulüpleri yok.

VI

601. Meslek seçiminde güçlük çekiyorum
602. Sıkıntı içinde yaşamak istemiyorum.
603. Geleceğim konusunda ailemle anlaşamıyorum.
604. Ülkemizde iş alanının dar olmasına üzülüyorum.
605. Gelecek için kararlı değilim.
606. Her gün artan okuma güçlüğü, gelecek hakkındaki idealilerimi yıkıyor.
607. Göreceğim eğitime uygun iş bulamayacağımdan korkuyorum.
608. Üniversite olayları endişe verici.
609. Üniversiteye giriş sınavlarını kazanamamak korkusu içindeyim.
610. Yüksek öğrenim yapmak istiyorum.
611. Öğrenimimi dış ülkelerde sürdürmek istiyorum.
612. Ailem üst öğrenime devam etmemi istemiyor.
613. Gelecekte iyi bir meslekte başarılı olmak istiyorum.
614. Okulumu bitirememe korkusu var.
615. Gelecekte iyi, mutlu bir yuvamın olmasını istiyorum.
616. Lise mezunlarının iş bulamamasına üzülüyorum.

617. Gelecekte hayat arkadaşımı nasıl seçeceğimi bilemiyorum.
618. Kısa zamanda bir mesleğe atılmak istiyorum.
619. Memur olmak istiyorum.
620. Serbest meslek sahibi olmak istiyorum.
621. Meşhur olmak istiyorum.
622. Zengin olmak istiyorum.
623. Siyasetle uğraşmak istiyorum.
624. Teknik alanda ilerlemek istiyorum.

VII

701. Çok sinirliyim.
702. Kuruntulu ve kaprisliyim.
703. Kendimi yalnız hissediyorum.
704. İçine kapanık bir insanım.
705. Utangacım.
706. Çok çabuk etki altında kalıyorum.
707. İradem zayıf, kendimi kontrol edemiyorum.
708. Yeni durumlara uyum sağlamakta güçlük çekiyorum.
709. İnatçıyım.
710. Çabuk heyecanlanıyorum.
711. Sıkıntı ve bunalım içindeyim.
712. Çok hayal kuruyorum.
713. Yalnız kalmayı istiyorum.
714. Yalnızken çok sıkılıyorum.
715. İnsanları sevmiyorum.
716. Uyuyamıyorum.
717. Rüyalarımın etkisinde kalıyorum, hastası olurum, diye düşünüyorum.
718. Çok kuşkucuyum.
719. Kız olduğuma üzülüyorum.
720. Erkek olduğuma üzülüyorum.
721. Sıkıldığım zaman kekeliyorum.
722. Kendimden nefret ediyorum.
723. Kendime güvenim yok.
724. Aşağılık duygusuna kapılıyorum.
725. Yaşamaktan hiç hoşlanmıyorum.
726. Aşırı derecede alçak gönüllüyüm.
727. Fazla merhametliyim.
728. Her şeye çok üzülüyorum.
729. Başkalarını kırdığımda çok üzülüyorum.
730. Kendimi hiç beğenmiyorum.
731. Soğukkanlı olamıyorum.
732. Hislerimi karşımdakine tam olarak anlatamıyorum.
733. Girişken olmayı çok isterdim.
734. Dünyayı bir tuhaf görmeye başladım; akıl hastası olurum, diye düşünüyorum.
735. Arkamdan alay ettikleri fikrine kapılıyorum.
736. Giriştiğim birçok şeyde başarısızlığa uğruyorum.
737. İçimden fesatlık ve hile geçiyor.
738. Daha sevimli bir insan olmak isterdim.
739. Kinciyim.
740. Çok sık ağlarım; nedenini bilmiyorum.
741. Fazla çalışmaktan sıkılıyorum.
742. Beni eleştirmelerine çok üzülüyorum.
743. İdealist oluşum gerçekleri görmemi engelliyor.
744. Yeteri kadar zeki değilim.
745. Sakat oluşuma üzülüyorum.

EK 13-A **PROBLEM TARAMA LİSTESİ YANIT KÂĞIDI**
FORM O

İli :.....
Okulun Adı:.....
Doğum Tarihi :...../...../.....
Cinsiyeti : ( ) Erkek ( ) Kız
Uygulandığı Tarih: ...../...../20....

I. BÖLÜM	II. BÖLÜM					
☐ 101	☐ 201	☐ 230	☐ 321	☐ 408	☐ 604	☐ 718
☐ 102	☐ 202	☐ 231	☐ 322	☐ 409	☐ 605	☐ 719
☐ 103	☐ 203	☐ 232	☐ 323	☐ 410	☐ 606	☐ 720
☐ 104	☐ 204	☐ 233	☐ 324	☐ 411	☐ 607	☐ 721
☐ 105	☐ 205	☐ 234	☐ 325	☐ 412	☐ 608	☐ 722
☐ 106	☐ 206	☐ 235	☐ 326	TOP.PUAN	☐ 609	☐ 723
☐ 107	☐ 207	☐ 236	☐ 327		☐ 610	☐ 724
☐ 108	☐ 208	TOP.PUAN	☐ 328	V. BÖLÜM	☐ 611	☐ 725
☐ 109	☐ 209		☐ 329		☐ 612	☐ 726
☐ 110	☐ 209	III. BÖLÜM	☐ 330	☐ 501	TOP.PUAN	☐ 727
☐ 111	☐ 210		☐ 331	☐ 502		☐ 728
☐ 112	☐ 211	☐ 301	☐ 332	☐ 503	VII. BÖLÜM	☐ 729
☐ 113	☐ 212	☐ 302	☐ 333	☐ 504		☐ 730
☐ 114	☐ 213	☐ 303	☐ 334	☐ 505	☐ 701	☐ 731
☐ 115	☐ 214	☐ 304	☐ 335	☐ 506	☐ 702	☐ 732
☐ 116	☐ 215	☐ 305	☐ 336	☐ 507	☐ 703	☐ 733
☐ 117	☐ 216	☐ 306	☐ 337	☐ 508	☐ 704	☐ 734
☐ 118	☐ 217	☐ 307	☐ 338	☐ 509	☐ 705	☐ 735
☐ 119	☐ 218	☐ 308	☐ 339	☐ 510	☐ 706	☐ 736
☐ 120	☐ 219	☐ 309	☐ 340	☐ 511	☐ 707	☐ 737
☐ 121	☐ 220	☐ 310	TOPLAM PUAN	☐ 512	☐ 708	☐ 738
☐ 122	☐ 221	☐ 311		☐ 513	☐ 709	TOP. PUAN
☐ 123	☐ 222	☐ 312	IV. BÖLÜM	TOP.PUAN	☐ 710	
☐ 124	☐ 223	☐ 313			☐ 711	GENEL TOPLAM
☐ 125	☐ 224	☐ 314	☐ 401	VI. BÖLÜM	☐ 712	
☐ 126	☐ 225	☐ 315	☐ 402		☐ 713	
	☐ 226	☐ 316	☐ 403		☐ 714	
TOPLAM PUAN	☐ 227	☐ 317	☐ 404	☐ 601	☐ 715	
	☐ 228	☐ 318	☐ 405	☐ 602	☐ 716	
	☐ 229	☐ 319	☐ 406	☐ 603	☐ 717	
		☐ 320	☐ 407			

VARSA DİĞER PROBLEMLERİNİZİ BURAYA YAZINIZ.

(Arka Sayfa)

I. BÖLÜM	II. BÖLÜM
III. BÖLÜM	IV. BÖLÜM
V. BÖLÜM	VI. BÖLÜM
VII. BÖLÜM	BAŞKA PROBLEMLERİNİZ

EK 13-B **PROBLEM TARAMA LİSTESİ YANIT KÂĞIDI**
FORM L

İli :.....
Okulun Adı:.....
Doğum Tarihi :...../...../.....
Cinsiyeti : ( ) Erkek ( ) Kız
Uygulandığı Tarih: ...../...../20...

I. BÖLÜM							
☐ 101	☐ 205	☐ 239	☐ 314	☐ 404	☐ 517	☐ 612	☐ 717
☐ 102	☐ 206	☐ 240	☐ 315	☐ 405	☐ 518	☐ 613	☐ 718
☐ 103	☐ 207	☐ 241	☐ 316	☐ 406	☐ 519	☐ 614	☐ 719
☐ 104	☐ 208	☐ 242	☐ 317	☐ 407	☐ 520	☐ 615	☐ 720
☐ 105	☐ 209	☐ 243	☐ 318	☐ 408	☐ 521	☐ 616	☐ 721
☐ 106	☐ 210	☐ 244	☐ 319	☐ 409	☐ 522	☐ 617	☐ 722
☐ 107	☐ 211	☐ 245	☐ 320	☐ 410	☐ 523	☐ 618	☐ 723
☐ 108	☐ 212	☐ 246	☐ 321	☐ 411	☐ 524	☐ 619	☐ 724
☐ 109	☐ 213	☐ 247	☐ 322	☐ 412	☐ 525	☐ 620	☐ 725
☐ 110	☐ 214	☐ 248	☐ 323	☐ 413	☐ 526	☐ 621	☐ 726
☐ 111	☐ 215	☐ 249	☐ 324	☐ 414	☐ 527	☐ 622	☐ 727
☐ 112	☐ 216	☐ 250	☐ 325	☐ 415	☐ 528	☐ 623	☐ 728
☐ 113	☐ 217	☐ 251	☐ 326	☐ 416	☐ 529	☐ 624	☐ 729
☐ 114	☐ 218	☐ 252	☐ 327	**TOPLAM PUAN**	☐ 530	**TOPLAM PUAN**	☐ 730
☐ 115	☐ 219	☐ 253	☐ 328		☐ 531		☐ 731
☐ 116	☐ 220	☐ 254	☐ 329		☐ 532		☐ 732
☐ 117	☐ 221	**TOPLAM PUAN**	☐ 330		☐ 533		☐ 733
☐ 118	☐ 222		☐ 331	**V. BÖLÜM**	☐ 534		☐ 734
☐ 119	☐ 223		☐ 332				☐ 735
☐ 120	☐ 224	**III. BÖLÜM**	☐ 333	☐ 501	**TOPLAM PUAN**	**VII. BÖLÜM**	☐ 736
☐ 121	☐ 225		☐ 334	☐ 502			☐ 737
☐ 122	☐ 226	☐ 301	☐ 335	☐ 503		☐ 701	☐ 738
☐ 123	☐ 227	☐ 302	☐ 336	☐ 504	**VI. BÖLÜM**	☐ 702	☐ 739
TOPLAM PUAN	☐ 228	☐ 303	☐ 337	☐ 505		☐ 703	☐ 740
	☐ 229	☐ 304	☐ 338	☐ 506	☐ 601	☐ 704	☐ 741
	☐ 230	☐ 305	☐ 339	☐ 507	☐ 602	☐ 705	☐ 742
II. BÖLÜM	☐ 231	☐ 306	**TOPLAM PUAN**	☐ 508	☐ 603	☐ 706	☐ 743
	☐ 232	☐ 307		☐ 509	☐ 604	☐ 707	☐ 744
☐ 201	☐ 233	☐ 308	**IV. BÖLÜM**	☐ 510	☐ 605	☐ 708	☐ 745
☐ 202	☐ 234	☐ 309		☐ 511	☐ 606	☐ 709	**TOPLAM PUAN**
☐ 203	☐ 235	☐ 310	☐ 401	☐ 512	☐ 607	☐ 710	
☐ 204	☐ 236	☐ 311	☐ 402	☐ 513	☐ 608	☐ 711	
	☐ 237	☐ 312	☐ 403	☐ 514	☐ 609	☐ 712	
	☐ 238	☐ 313		☐ 515	☐ 610	☐ 713	
				☐ 516	☐ 611	☐ 714	
						☐ 715	
						☐ 716	

VARSA DİĞER PROBLEMLERİNİZİ BURAYA YAZINIZ.

(Arka Sayfa)

I. BÖLÜM	II. BÖLÜM
III. BÖLÜM	IV. BÖLÜM
V. BÖLÜM	VI. BÖLÜM
VII. BÖLÜM	BAŞKA PROBLEMLERİNİZ

EK 14 OKULDAN KAÇMA İLE İLGİLİ ANKET

Değerli Öğrencimiz,

Bu anketin, okul çalışmalarınızla hiçbir ilgisi yoktur. Bu bir sınav değildir. Amacımız, sizin sorunlarınızı ve bunların nedenlerini anlamaktır. Sorunlarınızı anlayabilmemiz için, anketi dikkatle ve içtenlikle yanıtlamanız gereklidir

Bu ankette 21 cümle yer almıştır. Bu cümlelerden hangileri sizin durumunuzu anlatıyorsa, o cümlelerin baş tarafındaki ayracın içine, (x) işaretini koyunuz. Sizinle ilgisiz bir yargıyı dile getiren cümlelerin baş tarafındaki ayracın içini boş bırakınız.

Örnek:
(x) 1. Derslerime istekle çalışıyorum.
( ) 2. Sık sık uykum kaçıyor.

Yukarıdaki iki anket maddesini, görüldüğü gibi yanıtlayan öğrencinin, derslerine istekle çalıştığı; uykusuzluk gibi bir sorununun bulunmadığı anlaşılıyor.

Anket kâğıdına, kimliğinizi belirten bir şey yazmayınız.

Teşekkür ederiz.

Sorular

( ) 1. Okuldan sık sık kaçarım.
( ) 2. Derslerime hazırlanamadığım günler çoğunlukla okula gelmem.
( ) 3. Okuldan kaçınca, zamanımı ders çalışabileceğim bir yerde geçiririm.
( ) 4. Okuldan kaçınca, zamanımı bir eğlence yerinde geçiririm.
( ) 5. Okula geç kalınca geri dönerim.
( ) 6. Sevmediğim öğretmenlerin dersi olduğu günler okula gelmek istemiyorum.
( ) 7. Devamsızlığımın nedeni, çoğunlukla sağlığımın bozuk olmasıdır.
( ) 8. Zor derslerin aynı günlerde toplanması, okuldan kaçmama neden oluyor.
( ) 9. Aldığım notu yeterli bulduğum zaman, ikinci bir sınava katılmamak için okuldan kaçarım.
( ) 10. Sevmediğim derslerin olduğu günler çoğunlukla okuldan kaçarım.
( ) 11. Okulu sevmediğim için okuldan kaçarım.
( ) 12. Zevk için okuldan kaçarım.
( ) 13. Dinlenmek için okuldan kaçarım.
( ) 14. Bir sonraki gün olacak sınava hazırlanmak için okuldan kaçarım.
( ) 15. Yakın arkadaşlarımla buluşup gezmek için okuldan kaçarım.
( ) 16. Güzel bir filmi kaçırmamak için okuldan kaçarım.
( ) 17. Kıyafetim yüzünden okula gitmediğim oluyor.
( ) 18. Ailem, okula devamım konusunda ilgisiz davranıyor.
( ) 19. Arkadaşlarımla anlaşarak birlikte okuldan kaçtığımız oluyor.
( ) 20. Devamsızlıktan doğrudan sınıfta kaldığım oldu.
( ) 21. Okuldan kaçmam yüzünden disiplin cezası aldım.

Bunların dışında sizi okuldan kaçmaya zorlayan nedenler varsa aşağıya maddeler halinde yazınız.

1.....
2.....
3.....

EK 15 **ÖĞRENCİ GÖZLEM KÂĞIDI**

Öğrencinin Adı, Soyadı : ..... Okulun Adı : .....
Sınıfı ve Numarası : ..... Gözlem Tarihi : .....

A. Bedensel Durum

	Evet	Hayır
1.Görme özürü var mı?	( )	( )
a. Öğrenimini aksatıyor mu?	( )	( )
2.İşitme özürü var mı?	( )	( )
a. Öğrenimini aksatıyor mu?	( )	( )
3.Konuşma özürü var mı?	( )	( )
a. Öğrenimini aksatıyor mu?	( )	( )
4. Bedensel sakatlığı var mı?	( )	( )
a. Öğrenimini aksatıyor mu?	( )	( )
5.Başka beden özürü var mı?	( )	( )
b. Öğrenimini aksatıyor mu?	( )	( )

B. Eğitim Durumu ve Mesleğe Yönelme

1.Bulunduğu sınıfta okutulan ve aşağıda adları yazılı olan derslerin kazandırmayı amaçladığı beceri, tutum ve davranışlar açısından genel durumu (Noktalı yerlere derslerin adı yazılacak):

Dersler	Çok İyi	İyi	Orta	Zayıf	Dersler	Çok İyi	İyi	Orta	Zayıf	Dersler	Çok İyi	İyi	Orta	Zayıf
a.....	( )	( )	( )	( )	d.....	( )	( )	( )	( )	ğ.....	( )	( )	( )	( )
b.....	( )	( )	( )	( )	e.....	( )	( )	( )	( )	h.....	( )	( )	( )	( )
c.....	( )	( )	( )	( )	f.....	( )	( )	( )	( )	ı.....	( )	( )	( )	( )
ç.....	( )	( )	( )	( )	g.....	( )	( )	( )	( )	i.....	( )	( )	( )	( )

2.Okulda özellikle ilgi duyduğu ve uğraştığı konular:.....

C. Boş Zaman Uğraşları (Zorunlu işler dışındaki zamanlarında ne yapıyor?)

	Evet	Hayır		Evet	Hayır		Evet	Hayır
1.Müzik dinliyor mu?	( )	( )	5.Sporizliyor mu?	( )	( )	9.Kahve vb.ye gidiyor mu?	( )	( )
2.Çalgı çalıyor mu?	( )	( )	6.Okuyor mu?	( )	( )	10.....	( )	( )
3 Resim yapıyor mu?	( )	( )	7.Yazıyor mu?	( )	( )	11.....	( )	( )
4. Spor yapıyor mu?	( )	( )	8. Geziyor mu?	( )	( )	12.....	( )	( )

Ç.Toplumsal – Ruhsal Durum

	Evet	Hayır		Evet	Hayır
1. Arkadaşlarıyla iyi geçiniyor mu?	( )	( )	8. Ders etkinliklerinde önderlik ediyor mu?	( )	( )
2. 1-3 kişilik grupta oynuyor mu?	( )	( )	9. Ders dışı etkinliklerde önderlik ediyor mu?	( )	( )
3. 4-10 kişilik grupta oynuyor mu?	( )	( )	10. İşini zamanında tamamlıyor mu?	( )	( )
4 Okulda yalnız mı dolaşıyor?	( )	( )	11. Sınıfta ortak çalışmalara katılıyor mu?	( )	( )
5. Arkadaşlarınca aranıyor mu?	( )	( )	12.Kendisiyle birlikte çalışmak isteniyor mu?	( )	( )
6. Oyunda sırasını bekliyor mu?	( )	( )	13 Başkalarından yardım kabul ediyor mu?	( )	( )
7. Grupta oyunda mızıkçılık ediyor mu?	( )	( )			

	Evet	Hayır		Evet	Hayır
14.Arkadaşlarını sık sık şikâyet ediyor mu?	( )	( )	22. Başkalarını küçük görüyor mu?	( )	( )
15.Arkadaşlarına çekingen davranıyor mu?	( )	( )	23.Sınıfın, okulun disiplinini bozuyor mu?	( )	( )
16 Başkalarına körükörüne uyuyor mu?	( )	( )	24.Sorununu çözerken alınganlık, utangaçlık, ağlama, küsme, korkma, öfkelenme, saldırma, tepkileri gösteriyor mu?	( )	( )
17 Başkalarına zarar veriyor mu?	( )	( )	25. Eleştiriye açık oluyor mu?	( )	( )
18.Şakadan, mizahtan hoşlanıyor mu?	( )	( )	26. Neşeli oluyor mu?	( )	( )
19. Alay amacıyla taklit yapıyor mu?	( )	( )	27. Kendini göstermek istiyor mu?	( )	( )
20 Her şeyi önce almak istiyor mu?	( )	( )	28. Kıskançlık gösteriyor mu?	( )	( )
21. Eşyalarını başkasıyla paylaşıyor mu?	( )	( )	29. Yalan söylüyor mu?	( )	( )
			30. Acımasız davranıyor mu?	( )	( )
			31. Yerleşik korkuları var mı?	( )	( )
			32. Tikleri var mı?	( )	( )

D. Aile Durumu ve İlişkiler

Anne babası:

	Evet	Hayır		Evet	Hayır
1. Öğrenciyle yeterince ilgileniyor mu?	( )	( )	1.Öğrenciye yetkeci davranış gösteriyor mu?	( )	( )
2. Öğrenciye demokratik davranıyor mu?	( )	( )	2.Öğrenciye ilgisiz kalıyor mu?	( )	( )

E. Sınıf Rehber Öğretmeninin Öğrenciye İlişkin Genel Kanısı ve Önerileri:

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Gözlem yapanın
Adı ve Soyadı : ..... Kaç Yıldır Bu Okulda Çalıştığı : .....
Bitirdiği Okul : ..... Kaç Yıldır Bu Sınıfı Okuttuğu : .....
Kaç Yıllık Öğretmen Olduğu : ..... Sınıf Mevcudu:Kız..... Erkek.....

NOT:

1. Gözlemci, soruları yanıtladıktan sonra, özellikle toplumsal-ruhsal durumu gösteren bölümü, sayısal olarak da değerlendirebilir. Olumlu yanıtlara + 2 ; olumsuz yanıtlara –2 puan verebilir. Sonra, bunların toplamını bulur. Toplam olumlu puan, puan bütününün % 85 ve üstünde ise, gelişme çok iyi; %65-84 arasında ise, iyi; % 50-64 arasında ise orta; bunun altında ise, ona da düşük diyebilir ve buna göre gerekli önlemleri alabilir.
2. Bir Gözlem sırasında tüm maddeleri işaretleme zorunluğu yoktur. Neler gözlenmişse onlarla ilgili yerler işaretlenmelidir.

EK 16 BAŞARI, DİL, MATEMATİK, İLGİ VE KİŞİLİK DERECELEME ÖLÇEKLERİ

Açıklama

Kitabın yazarınca hazırlanan bu dereceleme ölçekleri, bir deneme niteliği taşımakta ve konuya, yeterli bir örnek oluşturmayı amaçlamaktadır. Bu ölçeklerden çok daha yetkin örneklerin ortaya konulabileceği kuşkusuzdur. Bunlar, çıkarma ya da eklemeler yapılarak, ayrı öğrenim düzeylerindeki öğrencileri değerlendirmede kullanılabilecek araçlar durumuna getirilebilir.

Derecelemede nesnel davranmak gerektiği için, öğretmen ya da öbür görevliler dereceleme yapmadan önce dereceleyecekleri konularda, gözlem ve benzeri yollarla yeterince bilgilenmiş olmalıdırlar. Öğretmen ya da öbür görevliler, bu ölçeklerden, bilgilenmemiş oldukları dereceleme maddelerini işaretlememelidirler.

Dereceleme Ölçeklerinin Değerlendirilmesi

Dereceleme ölçeklerinin değerlendirilmesinde şu yol izlenebilir:

1. Dereceleme yapıldıktan sonra, "dereceleme ölçeği sonuç yazım çizelgesi" hazırlanıyor. Bu çizelgenin solundaki dik sütuna, davranışları derecelenecek olan öğrencilerin adları; üst ve yatay sütuna ise, derecelenen davranışların kök cümlelerinin başlarındaki rakamlar, birden başlayarak yazılıyor.
2. Öğrencinin davranışlarının derecesini gösteren rakam, ilgili davranışa ilişkin rakamın altına ve adının da karşısına gelecek biçimde yazılıyor. Böylece, kaç davranış derecelenmiş ise, her adın karşısına o sayıda rakam yazılmış oluyor.
3. Derecelenen davranış sayısı ile seçenek sayısı çarpılıyor. Örneğin, aşağıdaki çizelgede görüldüğü gibi, 10 davranış 5 seçenekle derecelenmiş ise, çarpma işlemi, (10x5) biçimde olur. Bu çarpmadan elde edilen 50 sayısı 5'e bölünerek, öğrencinin derecelendirilen alana ilişkin genel düzeyinin "Yetkin", "Çok İyi", "İyi", "Orta" ve "Zayıf"tan hangisinin içine gireceğini gösteren genişliğin sayısı elde ediliyor. Örneğe göre, 1-10: zayıf; 11-20: orta, 21-30: iyi; 31-40: çok iyi; 41-50 ise yetkin düzeyi göstermiş oluyor.

Öğrencinin Adı ve Soyadı	Davranışlar										Toplam	Sonuç
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
Erdem Akyüz	2	1	5	3	2	2	1	1	1	2	20	Orta
Eren Gül	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	10	Zayıf
Esin Mutlu	3	2	1	1	2	2	3	4	3	2	23	İyi
Baha Bolat	4	5	5	4	3	5	5	5	5	5	46	Yetkin
Ayhan Bora	3	5	4	4	5	4	4	4	2	3	38	Çok iyi

Dereceleme Ölçeği Sonuç Yazım Çizelgesi Örneği

BAŞARI DERECELEME ÖLÇEĞİ

Açıklama

Başarı, salt, derslerle ilgili sınavlar sonucunda öğrencilerin aldıkları notlara göre değil, öğrencinin her dersteki genel başarı düzeyi göz önünde bulundurularak derecelenecektir.

Derecelemede 1-2: çok zayıf; 3-4: zayıf; 5-6: orta; 7-8: iyi ve 9-10: pekiyi düzeyindeki başarıyı gösterecektir.

Bu ölçekte yer verilen derslere, bu ölçeğin uygulanacağı okulda okutulup, burada yer almayanlar da eklenmelidir. Bunlardan okutulmayanlar da çıkarılmalıdır.

1. Türkçe
( ) 1. Çok Zayıf
( ) 2. Zayıf
( ) 3. Orta
( ) 4. İyi
( ) 5. Çok iyi

2. Matematik
( ) 1. Çok Zayıf
( ) 2. Zayıf
( ) 3. Orta
( ) 4. İyi
( ) 5. Çok iyi

3. Sosyal Bilgiler
( ) 1. Çok Zayıf
( ) 2. Zayıf
( ) 3. Orta
( ) 4. İyi
( ) 5. Çok iyi

4. Fen Bilgisi
( ) 1. Çok Zayıf
( ) 2. Zayıf
( ) 3. Orta
( ) 4. İyi
( ) 5. Çok iyi

5. Resim-İş
( ) 1. Çok Zayıf
( ) 2. Zayıf
( ) 3. Orta
( ) 4. İyi
( ) 5. Çok iyi

6. Müzik
( ) 1. Çok Zayıf
( ) 2. Zayıf
( ) 3. Orta
( ) 4. İyi
( ) 5. Çok iyi

7. Beden Eğitimi
( ) 1. Çok Zayıf
( ) 2. Zayıf
( ) 3. Orta
( ) 4. İyi
( ) 5. Çok iyi

8. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi
( ) 1. Çok Zayıf
( ) 2. Zayıf
( ) 3. Orta
( ) 4. İyi
( ) 5. Çok iyi

DİL YETENEĞİ DERECELEME ÖLÇEĞİ

1. Okuma:
( ) 1. Doğru ve anlamlı okuyamıyor.
( ) 2. Okuduklarının pek azını doğru, anlamlı okuyor.
( ) 3. Orta düzeyde doğru ve anlamlı okuyor.
( ) 4. Çoğunlukla doğru, hızlı ve anlamlı okuyor.
( ) 5. Her zaman doğru, hızlı ve anlamlı okuyor.

2.Anlama:
( ) 1. Okuduklarını anlayamıyor.
( ) 2. Okuduklarının pek azını anlıyor
( ) 3. Okuduklarını orta düzeyde anlıyor.
( ) 4. Okuduklarını çoğunlukla çabuk ve doğru anlıyor.
( ) 5. Okuduklarını her zaman doğru ve çabuk anlıyor.

3.Yaşadığını, incelediğini, duyduğunu, zihinde canlandırdığını, okuduğunu sözle anlatma:
( ) 1. Çok zayıf
( ) 2. Zayıf
( ) 3. Orta
( ) 4. İyi
( ) 5. Çok iyi

4.Yaşadığını, incelediğini, duyduğunu, zihninde canlandırdığını, okuduğunu yazı ile anlatma:
( ) 1. Çok zayıf
( ) 2. Zayıf
( ) 3. Orta
( ) 4. İyi
( ) 5. Çok iyi

5.Okuma alışkanlığı:
( ) 1. Çok zayıf
( ) 2. Zayıf
( ) 3. Orta
( ) 4. İyi
( ) 5. Çok iyi

6.Dinlenme ile ilgili Alışkanlıklar:
( ) 1. Çok zayıf
( ) 2. Zayıf
( ) 3. Orta
( ) 4. İyi
( ) 5. Çok iyi

7.İyi kitap seçebilme:
( ) 1. İyi kitap seçemiyor.
( ) 2. İyi kitap seçmeyi çok az başarıyor.
( ) 3. İyi kitap seçmeyi orta düzeyde başarıyor.
( ) 4. Çoğunlukla iyi kitap seçiyor.
( ) 5. İlgi duyduğu alanda en iyi kitapları seçmeyi başarıyor.

8. Sözcük dağarcığını zenginleştirme:
( ) 1. Gelişme sezilmiyor.
( ) 2. Çok az bir gelişme görülüyor.
( ) 3. Orta hızda bir gelişme görülüyor.
( ) 4. Hızlı bir gelişme görülüyor.
( ) 5. Çok hızlı bir gelişme görülüyor.

9. Türkçenin bağlı olduğu kuralları öğrenme ve uygulama:
( ) 1. Çok zayıf
( ) 2. Zayıf
( ) 3. Orta
( ) 4. İyi
( ) 5. Çok iyi

10.Yaratıcı Düşünme:
( ) 1. Çok zayıf; özgün çözüm getirmiyor.
( ) 2. Çok az özgün çözüm getirebiliyor.
( ) 3. Ara sıra özgün çözüm getirebiliyor.
( ) 4. Sıklıkla özgün çözüm getiriyor.
( ) 5. Çok iyi; sorunlara özgün çözümler ve görüşler getiriyor.

MATEMATİK YETENEĞİ DERECELEME ÖLÇEĞİ

1. Sayı kavramı (Sayı sisteminin yapısı ve dört işlemin temel işlevleriyle bunlar arasındaki ilişkiyi anlamlandırma):
( ) 1. Çok zayıf
( ) 2. Zayıf
( ) 3. Orta
( ) 4. İyi
( ) 5. Çok iyi

2. Problem çözme yeteneği:
( ) 1. Çok zayıf
( ) 2. Zayıf
( ) 3. Orta
( ) 4. İyi
( ) 5. Çok iyi

3. Sonucu doğruya yakın bir biçimde kestirebilme:
( ) 1. Çok zayıf
( ) 2. Zayıf
( ) 3. Orta
( ) 4. İyi
( ) 5. Çok iyi

4. Zihinden hesaplama:
( ) 1. Çok zayıf
( ) 2. Zayıf
( ) 3. Orta
( ) 4. İyi
( ) 5. Çok iyi

5. Çevresindeki varlıkların, eşyanın şekilleriyle görevleri arasındaki ilişkiyi sezme:
( ) 1. Sezemiyor.
( ) 2. Çok az seziyor.
( ) 3. Orta düzeyde bir sezme gücü gösteriyor.
( ) 4. İyi seziyor.
( ) 5. Çok iyi seziyor.

6. Geometrik şekil ve cisimlerin alan ve hacimlerini hesaplayabilme:
( ) 1. Çok zayıf
( ) 2. Zayıf
( ) 3. Orta
( ) 4. İyi
( ) 5. Çok iyi

7.Eşya ile mimari yapıtlarda rastlanan özellik ve ahengi gösterebilme:
( ) 1. Çok zayıf
( ) 2. Zayıf
( ) 3. Orta
( ) 4. İyi
( ) 5. Çok iyi

İLGİ DERECELEME ÖLÇEĞİ

1.Okuma (Okuduğu kitapların türü):
( ) 1. İlgi duymuyor.
( ) 2. Çok az ilgi duyuyor.
( ) 3. Boş zamanının yarısını okumaya ayırıyor.
( ) 4. Boş zamanının çoğunu okumaya ayırıyor.
( ) 5. Tüm boş zamanını okumaya ayırıyor.

2.Yazma (Yazma konusunun türü):
( ) 1. İlgi duymuyor.
( ) 2. Çok az ilgi duyuyor.
( ) 3. Boş zamanının yarısını yazmaya ayırıyor.
( ) 4. Boş zamanının çoğunu yazı yazmakla dolduruyor.
( ) 5. Tüm boş zamanını okumaya ve yazmaya ayırıyor.

3.Resim-İş (Birine mi, yoksa ikisine mi?):
( ) 1. İlgi duymuyor.
( ) 2. Çok az ilgi duyuyor.
( ) 3. Orta düzeyde bir ilgi gösteriyor.
( ) 4. Boş zamanının çoğunu resim-iş yapmakla geçiriyor.
( ) 5. Boş zamanının tümünü resim-iş yapmak için kullanıyor.

4.Müzik dinlenme:
( ) 1. Çok zayıf
( ) 2. Zayıf
( ) 3. Orta
( ) 4. İyi
( ) 5. Çok iyi

5.Çalgı çalma (Çaldığı çalgı):
( ) 1. İlgi duymuyor.
( ) 2. Çok az ilgi duyuyor.
( ) 3. Orta düzeyde bir ilgi duyuyor.
( ) 4. Boş zamanının çoğunu çalgı çalmakla geçiriyor.
( ) 5. Tüm boş zamanını çalgı çalmaya ayırıyor.

6.Spor yapma (Yaptığı sporun türü):
( ) 1. İlgi duymuyor.
( ) 2. Çok az ilgi duyuyor.
( ) 3. Orta düzeyde bir ilgi duyuyor.
( ) 4. Boş zamanının çoğunu spor yapmakla dolduruyor.
( ) 5. Boş zamanının tümünü bu işe ayırıyor.

7.Spor izleme (İzlediği sporun türü):
( ) 1. Sevmiyor.
( ) 2. Çok az izliyor.
( ) 3. Orta düzeyde bir ilgi gösteriyor.
( ) 4. Boş zamanının çoğunu spor izlemekle dolduruyor.
( ) 5. Tüm boş zamanını bu alanda kullanıyor.

8.Yabancı dil (Yabancı dilin adı):
( ) 1. İlgisiz.
( ) 2. Çok az ilgi duyuyor.
( ) 3. Orta düzeyde bir ilgisi var.
( ) 4. Boş zamanının çoğunu bu uğraş dolduruyor.
( ) 5. Tüm boş zamanını bu alanda kullanıyor.

9.Fen:
( ) 1. İlgi duymuyor.
( ) 2. Çok az ilgi duyuyor.
( ) 3. Orta düzeyde bir ilgiye sahip.
( ) 4. Boş zamanının çoğunu fen konularıyla ilgilenerek geçiriyor.
( ) 5. Tüm boş zamanını fenle ilgili araştırmalar dolduruyor.

10.Tarım-iş:
( ) 1. Hiç ilgilenmiyor.
( ) 2. Çok az ilgisi var.
( ) 3. Bu konulara orta düzeyde bir ilgi gösteriyor
( ) 4. Çoğu kez ilgi alanı tarımsal konular oluyor.
( ) 5. En çok tarımsal konularla ilgileniyor.

11.Koleksiyonculuk:
( ) 1. İlgilenmiyor.
( ) 2. Çok az bir zamanını bu işe ayırıyor.
( ) 3. Boş zamanının yarısını bu işe ayırıyor.
( ) 4. Boş zamanının çoğunu bu işe ayırıyor.
( ) 5. Tüm boş zamanını bu işle geçiriyor.

12. Fotoğrafçılık:
( ) 1. İlgilenmiyor.
( ) 2. Çok az ilgileniyor.
( ) 3. Orta düzeyde bir ilgisi var.
( ) 4. Boş zamanının çoğunu fotoğrafçılığa ayırıyor.
( ) 5. Tüm boş zamanını bu iş dolduruyor.

13.Kamp ve geziler:
( ) 1. Hiç hoşlanmıyor.
( ) 2. Çok az hoşlanıyor.
( ) 3. Katılmakla katılmamak onun için fark etmiyor.
( ) 4. Sıklıkla katılma isteği gösteriyor.
( ) 5. Çok hoşlanıyor.

14.Ders ödevleri:
1. İlgi duymadığı dersler:.....
2. Çok az ilgi duyduğu dersler:.....
3. Orta düzeyde ilgi duyduğu dersler:.....
4. Ortanın üzerinde ilgi duyduğu dersler:.....
5. Ödevlerini büyük bir istekle yaptığı dersler:.....

15.Eğitsel etkinlikler:
1. İlgi duymadığı etkinlikler:.....
2. Çok az ilgi duyduğu etkinlikler:.....
3. Orta düzeyde ilgi duyduğu etkinlikler:.....
4. Orta düzeyin üzerinde ilgi duyduğu etkinlikler:.....
5. Tutku ile katıldığı ve önemsediği etkinlikler:.....

KİŞİLİK DERECELEME ÖLÇEĞİ

1.Sevgi:

( ) 1. İnsanlara, yapışkan bir sevgiyle yöneliyor.
( ) 2. Aşırı bir sevgi gösterisinde bulunuyor.
( ) 3. Ara sıra aşırı sevgi tepkileri gösteriyor.
( ) 4. Çoğunlukla dengeli sevgi tepkileri gösteriyor.
( ) 5. Her zaman dengeli sevgi tepkileri gösteriyor.

2.Korku:

( ) 1. Hemen her konuya karşı korku tepkisi gösteriyor
( ) 2. Korkulmayacak birçok duruma karşı korku gösteriyor.
( ) 3. Kimi zaman gereksiz korkular gösteriyor.
( ) 4. Çok az sayıda gereksiz korkuları var.
( ) 5. Korku yaratan durumlar dışındaki konulara karşı bir korku göstermiyor.

3. Öfke:

( ) 1. Öfkelenmek için neden arıyor.
( ) 2. Sık sık öfkeleniyor.
( ) 3. Zaman zaman, öfkelenmemesi gereken konulara öfkeleniyor.
( ) 4. Çok az sayıda gereksiz öfkeleri var.
( ) 5. Gereksiz yere öfkelendiği olmuyor.

4. Kıskançlık:

( ) 1. Kendinden başkasının beğenilmesine hiç katlanamıyor.
( ) 2. Sık sık kıskançlık gösteriyor.
( ) 3. Kimi zaman kıskançlık gösteriyor.
( ) 4. Çok az konuda kıskançlık gösteriyor.
( ) 5. Kıskançlık göstermiyor.

5. Düşmanlık:

( ) 1. Her zaman saldırgan davranışlar gösteriyor.
( ) 2. Sık sık saldırgan davranışlar gösteriyor
( ) 3. Kimi zaman saldırgan davranışlar gösteriyor.
( ) 4. Çok az saldırgan davranışlar gösteriyor.
( ) 5. Saldırgan davranışlar göstermiyor.

6. Kendine güven:

( ) 1. Hemen hiçbir konuda kendine güveni yok.
( ) 2. Kendine pek güvenmiyor.
( ) 3. Orta düzeyde bir özgüveni var.
( ) 4. Kendine güveni var.
( ) 5. Kendine çok güveni var.

7. Başarısına güven:

( ) 1. Kendini çok başarısız buluyor.
( ) 2. Kendini başarısız buluyor.
( ) 3. Başarısını orta düzeyde buluyor.
( ) 4. Başarısını iyi buluyor.
( ) 5. Başarısını çok iyi buluyor.

8. Eleştiriye açık olma:

( ) 1. Eleştiriye katlanamıyor.
( ) 2. Eleştiriye çok az katlanıyor
( ) 3. Eleştiriye çok katlanıyor.
( ) 4. Eleştiriye çoğunlukla açık oluyor.
( ) 5. Eleştiriye her zaman açık oluyor.

9.Öğretmenlerle ilişkiler:

( ) 1. Onların her uyarısına karşı çıkıyor.
( ) 2.Onlarla ilişkilerinde korkuya kapılıyor.
( ) 3. Kimi zaman korkuya kapıldığı ve karşı çıktığı oluyor.
( ) 4. Çoğunlukla olumlu ilişkiler kuruyor
( ) 5. Her zaman olumlu ilişkiler kuruyor.

10. Arkadaşlık ilişkileri:

( ) 1. Aşırı baskıcı davranıyor.
( ) 2. Soğuk ve ilgisiz davranıyor.
( ) 3. Kimi zaman baskıcı, soğuk; kimi zaman da demokrat davranıyor.
( ) 4. Çoğunlukla demokrat davranıyor.
( ) 5. Her zaman demokrat davranıyor.

11. Karşı cinsle ilişkiler:

( ) 1. Karşı cinsten kaçıyor.
( ) 2. Birlikte olmak istiyor, ama tedirgin oluyor.
( ) 3. Birlikte olmakla ayrı olmak onun için fark etmiyor.
( ) 4. Çoğunlukla birlikte olmak istiyor.
( ) 5. Her uygun zamanda birlikte olma fırsatı arıyor.

12. Başkalarıyla ilişkilerindeki rahatlık durumu:

( ) 1. Aşırı sıkılıyor; hemen hiç konuşmuyor; titriyor, kızarıyor.
( ) 2. Sık sık tedirginlik gösteriyor, kızarıyor.
( ) 3. Kimi zaman rahat, kimi zaman tedirgin oluyor.
( ) 4. Çoğunlukla rahat ve dengeli oluyor.
( ) 5. Çok rahat ilişkiler sürdürüyor.

13. Başkalarıyla işbirliği kurma:

( ) 1. İşbirliği yapmayı reddediyor.
( ) 2. İşbirliği yapmaya çok az yanaşıyor.
( ) 3. Kimi zaman işbirliği yapıyor, kimi zaman bundan kaçıyor.
( ) 4. Sıklıkla işbirliği eğilimi gösteriyor.
( ) 5. Her zaman işbirliği yapma eğilimi gösteriyor.

14. Kararlılık:

( ) 1. Her zaman başkalarının kararları yönünde davranıyor (Bağımlı).
( ) 2. Sıklıkla başkalarının kararları yönünde davranıyor (Genellikle bağımlı).
( ) 3. Kimi zaman kendi kararlarına, kimi zaman başkalarının kararlarına göre davranıyor (Yarı bağımlı).
( ) 4. Çoğunlukla kendi kararlarına göre davranıyor istiyor (Genellikle bağımsız).
( ) 5. Her zaman kendi kararlarına göre davranıyor (Bağımsız).

15. Önderlik eğilimi:

( ) 1. Önderlikten kaçıyor.
( ) 2. Çok az ilgi gösteriyor.
( ) 3. Önderlik verilirse reddetmiyor.
( ) 4. Sık sık ilgi gösteriyor ve önder oluyor
( ) 5. Her zaman önderlik rolünü etkin olarak anıyor ve bunu başarıyor.

EK 17 KİMDİR BU?

Adı ve Soyadı:.....
Sınıf ve Numarası:.....

Açıklama

Aşağıda, sınıf arkadaşlarınızı tanımlayan sorular bulunmaktadır. Bu soruları dikkatle okuyunuz ve her soru sınıf arkadaşlarınızdan kimi ya da kimleri anımsatıyorsa, o sorunun karşısına o arkadaşınızın ya da arkadaşlarınızın ad ve soyadlarını yazınız.

Uygun düşüyorsa, aynı arkadaşlarınızın adını ve soyadını yazınız.

Soru, sınıf arkadaşlarınızdan kimseyi tanımlamıyorsa, o sorunun yanıt yerini boş bırakınız.

Soruların yanıtlarını lütfen kimseye göstermeyiniz. Yanıtları yazmak için size yeteri kadar zaman verilecektir. Acele etmeyiniz.

Sorular

1 En çok sevilen kimdir? .....
2.Hiç sevilmeyen kimdir? .....
3.Her zaman herkese yardım etmek isteyen (yardımsever) kimdir? .....
4.Bencil olan, kimseye yardım etmek istemeyen kimdir? .....
5 Sürekli olarak arkadaşlarıyla birlikte olmaktan hoşlanan kimdir? .....
6.Yalnızlıktan hoşlanan, içine kapanık (utangaç) kimdir? .....
7.Arkadaşlarına sürekli olarak nazik, kibar davranan kimdir? .....
8.Arkadaşlarına her zaman kaba davranan kimdir? .....
9.Başkalarının haklarına, sırasına ve düşüncelerine saygılı olan kimdir? .....
10 Kendini beğenen, yalnız kendi düşüncelerine saygı gösterilmesini isteyen kimdir? .....
11.Her zaman temiz ve düzenli olan kimdir? .....
12.Temizliğe, düzenliliğe boş veren kimdir? .....
13.Sevgiye daime sevgiyle karşılık veren kimdir? .....
14.Karşılıklı sevgiye değer vermeyen kimdir? .....
15 Başkaları ile hoş geçinen kimdir? .....
16.Başkaları ile sık sık kavga eden kimdir? .....
17 Şakadan, espriden hoşlanan (neşeli) kimdir? .....
17.Şakadan anlamayan, alıngan kimdir? .....
19.Arkadaşlarının durumunu hoşgörüyle karşılayan kimdir? .....
20.Arkadaşlarının durumu ile alay etmekten hoşlanan kimdir? .....
21.Sözünden, söyleşisinden hoşlanılan kimdir? .....
22.Sürekli olarak boş laf eden, gevezelik eden kimdir? .....
23.Her zaman görgülü davranan kimdir? .....
24.Görgüsüz davranışlarıyla dikkati çeken kimdir? .....
25.Özürlü arkadaşlarına karşı anlayışlı ve nazik davranan kimdir? .....
26.Özürlü arkadaşlarına karşı alaycı ve kaba davranan kimdir? .....
27.Okumaktan, ülke ve dünya sorunlarıyla ilgilenmekten hoşlanan kimdir? .....
27.Yalnız güncel, basit konularla ilgilenen (pratik) kimdir? .....
29.Başkalarına kolay boyun eğen, daha çok, gruba uyma eğilimi gösteren kimdir? .....
30.Toplumsal konularla grupları yönetmekten hoşlanan, başkalarını arkasından sürükleyen (önder nitelikli) kimdir? .....
31.En zekice buluşları yapan kimdir? .....
32 En güç anlayan ve kavrayan kimdir? .....
33.Olaylar karşısında soğukkanlı davranan kimdir? .....
34.Olaylar karşısında çabuk heyecanlanan, telaşlanan kimdir? .....
35.Sorumluluk duygusu güçlü olan kimdir? .....
36.Üzerine aldığı işi hemen her zaman savsaklayan kimdir? .....
Arkadaşlarınız sizi hangisine yazar? .....

EK 18 ROL LİSTESİ

Temsil Edilecek Roller:

1. Kral
2. Kraliçe
3. İyilik perisi
4. Arabulucu
5. Neşelendirici (komik)
6. Yalancı
7. İki yüzlü
8. Kendini beğenmiş, züppe
9. Ara bozucu
10. Herkesi seven, herkese yardım etmek isteyen
11. Dürüst, güvenilir
12. Yalnız, kimseyle ilişkisi olmayan
13. Zorba
14. Oyun bozan, mızıkçı
15. Güzel konuşan
16. .....

EK 19 BAŞARISIZLIK NEDENLERİ İLE İLGİLİ ANKET

Açıklama

Bu anketin amacı, başarısızlığınıza yol açan nedenleri öğrenerek, onları ortadan kaldırmak için, size yardımcı olmaktır.

Aşağıda, başarısızlığa yol açabilen nedenler sıralanmıştır. Başarısızlığınızın nedeni, bunlardan hangilerine uyuyorsa, nedenin baş tarafındaki ayracın içine, çarpı (x) işaretini koyunuz.

Başarısızlığınızın, bunlar dışında bir nedeni varsa, onları da anketin sonunda noktalı yerlere yazınız.

Başarısızlık Nedenlerim:

( ) 1. Ailemden ayrı olmam, başarısızlığıma yol açıyor.
( ) 2. Ailemdeki huzursuzluk yüzünden ders çalışmaya yeterince zaman ayıramıyorum.
( ) 3. Kardeşlerim, evde gürültü ediyorlar.
( ) 4. Verimli ders çalışma yollarını bilmiyorum.
( ) 5. Bazı öğretmenlerimden yararlanamıyorum.
( ) 6. Bazı derslere karşı yeteneğim az.
( ) 7. Çalışmalarım takdir edilmiyor.
( ) 8. Birtakım bedensel rahatsızlıklarım var.
( ) 9. Başaramayacağıma inandığım derslere çalışmak istemiyorum.
( ) 10. Kişisel sorunlarım, çalışmamı ve başarmamı engelliyor.
( ) 11. Ailemin sürekli olarak "Ders çalış" demesinden bıktığım için çalışmıyorum.
( ) 12. Yüklü ödevlerden, ders çalışmaya zaman bulamıyorum.
( ) 13. Sınıfımızın çok kalabalık olması yüzünden başarısız oluyorum.
( ) 14. Öğretmenlerimizin ilgisizliği, başarısızlığıma yol açıyor.
( ) 15. Çalışmak için dikkatimi toplayamıyorum.
( ) 16. Sınavlarda çok heyecanlanmam, başarımı düşürüyor.
( ) 17. Ailemde hasta kişilerin bulunması yüzünden başarısız oluyorum.
( ) 18. Eve sürekli konuk gelmesi, çalışmamı engelliyor.
( ) 19. Okulda öğretilmeyen konulardan soru sorulması, başarısızlığıma yol açıyor.
( ) 20. Evimin okula uzak olması, yolda çok zaman yitirmeme neden oluyor.
( ) 21. Çalıştığım halde öğrenemiyorum.
( ) 22. Uzun süre öğretmensiz kaldık.
( ) 23. Öğretmenlerimiz dersleri düzeyimize inerek anlatamıyor
( ) 24. Dönem sonlarında sınavların üst üste gelmesi, başarımı düşürüyor.
( ) 25. Derste, önemli konular üzerinde fazla durulmuyor.
( ) 26. Derste, konunun özüne inilmiyor.
( ) 27. Yakıt sorunu yüzünden, evimiz soğuk oluyor.
( ) 28. Kendime ait çalışma odamın olmayışı, başarımı düşürüyor.
( ) 29. Ders dışı konularla ilgilendiğim için başarısız oluyorum.
( ) 30. Anlayamadığım konularda öğretmenlerimize soru sormaktan çekindiğim için başarı gösteremiyorum.
( ) 31. Matematik ve yabancı dil derslerinde alıştırma ve tekrar, yetersiz kalıyor.
( ) 32. Sık sık öğretmenlerimiz değişiyor.
( ) 33. Bilgi temelimin zayıf olması, başarımı engelliyor.
( ) 34. Gözlerim iyi görmüyor.
( ) 35. Kulaklarım iyi işitmiyor.
( ) 36. Derse kendimi veremiyorum.
( ) 37. Bazı derslerde çok gürültü olduğundan, dersi iyi dinleyemiyorum.
( ) 38. Aç karnıma ders dinleyemiyorum.

Ayrıca, şunlar başarısızlığıma yol açıyor:

( ) 39. .....
( ) 40. .....

.....**Rehberlik Bürosu**

EK 20

KUDER İLGİ ALANLARI TERCİHİ ENVANTERİ
FORM : CH

Genel Açıklama

Kuder İlgi alanları Tercihi Envanteri, hoşlandıklarınız ve hoşlanmadıklarınız çerçevesinde ilgi alanlarınızı saptamak için hazırlanmıştır. İlgi alanınızı belirlemek, bu ilgi alanınıza uyan meslek veya meslekleri seçmenizi ve bunlardaki çalışmalarınızda başarılı olmanızı sağlayacağı gibi, geleceğe ait daha bilinçli planlar yapmanıza da yardımcı olacaktır.

Kuder İlgi Alanları Tercihi Envanteri bir test değildir. Çünkü doğru ve yanlış yanıtlar yoktur. Sizin hoşlandığınıza veya hoşlanmadığınıza dayanarak yaptığınız tercih ve işaretlemeler, doğru yanıtlardır

Size, envanterde üçer üçer kümelenmiş ve numaralanmış cümleler verilmektedir. Her cümle bir etkinliği veya bir işi belirlemektedir. Bir kümedeki üç cümleyi dikkatle okuyarak, bu cümlelerden **en çok** ve **en az** hoşlandıklarınızı saptayınız. Sonra o cümlelerin önündeki numaraları yanıt kâğıdında bularak, tercihinize göre **en çok** veya **en az** ifadelerinin altındaki aralıkları karalayınız. Böylece üçer cümlelik her kümede **en çok** hoşlandığınız için bir, **en az** hoşlandığınız için bir cümle olmak üzere, iki cümle için işaretleme yapacaksınız. Üç cümlelik her küme için mutlaka, yanıt kâğıdında uygun aralıkları karalamak suretiyle iki işaretleme yapmanız ve hiçbir kümeyi yanıtsız bırakmamanız gerekir.

Durumu iyice kavramak için şu örnekleri birlikte yapalım; Örnek 1'de (a) (b) (c) oluşan kümede en çok hoşlandığınız, (a) cümlesindeki iş olsun. O zaman yanıt kâğıdında Örnek 1'de (a) için **en çok** ifadesinin altındaki aralığı karalamak gerekir. Aynı kümede **en az** hoşlandığınız, (b) cümlesindeki iş olsun. O zaman (b) için, **en az** ifadesinin altındaki aralığı karalamak gerekir. Böylece örnek 1'deki küme için **en çok** ve **en az** hoşlandıklarınızın işaretlemesini tamamlamış ve (c) cümlesi için her hangi bir işaret koymamış oluyorsunuz. Örnek 2'deki (d), (e), (f) cümlelerinden oluşan kümede ise, **en çok** hoşlandığınız (e), **en az** hoşlandığınız (f) cümlesindeki iş ise, işaretlemeyi buna göre yapmanız gerekir.

Bu işaretlemeler, yanıt kâğıdında baştaki iki üçlü için yapılmıştır.

Örnekler

Örnek 1.

(a)- Bir resim sergisini gezmek
(b)- Kitaplıkta kitapları karıştırmak
(c)- Bir müzeyi gezmek

Örnek 2.

(d)- İmza toplamak
(e)- Eski madeni paraları toplamak
(f)- Kelebek koleksiyonu yapmak

Envanterde 504 etkinliği, işi, üçer üçer gruplanmış kümeler halinde bulacaksınız. Bazı etkinlikler hazırlık ve yetişmeyi gerektirmektedir. Bu gibi etkinlikler için kendinizi hazırlıklı ve yetişmiş gibi düşünerek kararınızı veriniz ve işaretleme yapınız. Herhangi bir etkinliği sırf sizin için yeni ve alışılmamış olduğu için seçmemezlik etmeyiniz ve kümeleri yanıtsız bırakmayınız.

Bazen bir kümeye giren her üç etkinlikten de aynı derecede hoşlanabilirsiniz, yahut bunların hiçbirinden hoşlanmayabilirsiniz. Bu gibi durumlarda da yine **en çok** ve **en az** hoşlandığınız iki etkinliği saptayarak işaretlemeniz gerekir.

Envanterde yer alan etkinliklerden bazıları sizce çok basit veya anlamsız olabilir. Buna karşın yine **en çok** ve **en az** hoşlandığınız etkinlikleri işaretlemeniz gerekmektedir. Bunu yapmazsanız, bu envanterin uygulamasından sizin için tam sonuç alınamaz.

Herhangi bir küme etkinlik üzerinde gereğinden fazla vakit harcamayınız. O kümedeki etkinliklere ait ilk tepkilerinizi hemen işaretleyiniz ve öteki kümeye geçiniz. Hiçbir etkinlik hakkında başkalarından fikir sormayınız. Kendi düşüncenize ve hoşlanıp hoşlanmamanıza dayanmayan seçimlerin ve işaretlemelerin sizin için değeri yoktur.

Herhangi bir etkinlik için yaptığınız işaretlemeyi değiştirmek isterseniz, ya işareti silgi ile iyice siliniz ya da değişecek olan işaretin üzerine bir çarpı işareti koyunuz. Sonra yeni seçtiğiniz etkinlik için işaretleme yapınız.

Yaptığınız tercihler gizli tutulacaktır.

Artık envanterdeki etkinlikler hakkında tercihlerinizi yapmaya ve onları cevap kâğıdında işaretlemeye başlayabilirsiniz.

Zaman yitirmeden ve oyalanmadan bütün cümleleri dikkatle okuyarak yanıtlamanız için, size en çok 90 dakika verilecektir. Bu süre içinde bitiremezseniz, envanteri uygulayana durumu bildiriniz.

Başlayınız.

1. Seyahat ederken özellikle insanlara dikkat etmek
2. Seyahat ederken özellikle manzaraya dikkat etmek
3. Seyahat ederken özellikle tarlalardaki ürüne dikkat etmek
4. Kör bir öğrenciye kitap okumak
5. Belli bir noktadan geçen taşıtları saymak
6. Halk oyunu saptamak için yapılan incelemelerde görüşme yapmak
7. Fuarda eğlence yerlerine gitmek
8. Fuarda konserve gıda maddeleri sergileyen pavyonu gezmek
9. Fuarda çiftlik hayvanları gösterilen pavyonu gezmek
10. Kapalı salonda antreman yapmak
11. Balık tutmaya gitmek
12. Futbol oynamak
13. Kütüphanede kitapları gözden geçirmek
14. Büyük bir orkestranın provasında bulunmak
15. Bir Akvaryumu seyretmek
16. Tanınmış kimselerin imzalarını toplamak
17. Kelebek koleksiyonu yapmak
18. Çeşitli tahta cinslerinin koleksiyonunu yapmak
19. Tanınmış tabloların bulunduğu bir resim sergisini gezmek
20. Türlü taşıtları gösteren bir ulaştırma sergisini gezmek.
21. Laboratuvar aletlerine ait bir sergiyi gezmek.
22. Sebze satmak
23. Piyanist olmak
24. Sebze yetiştirmek
25. Danslı bir toplantı hazırlayacak komitenin başkanı olmak
26. Toplantı salonunu dans için süslemek
27. Danslı toplantının davetiyelerini göndermek
28. Bir teknik müzeyi gezmek
29. Büyük bir reklam bürosunu gezmek
30. Daktiloların yapıldığı fabrikayı gezmek
31. Hasta bir adama kitap okumak
32. Bir köpeğe oyun öğretmek
33. İşlemeyen bir oyuncağı açıp nasıl onarılacağına bakmak
34. Bir resim kursuna gitmek
35. Biyolojiye ait bir kursa girmek
36. Maden işlerine ait bir kursa gitmek

37. Kuş kafesi yapmak
38. Kuşlar hakkında makaleler yazmak
39. Kuşların resmini yapmak
40. Kırık bir dikiş makinesi ile uğraşmak
41. Piyano çalmak
42. İlgi çeken bir manzaranın resmini yapmak
43. İyi meyve yetiştirmeğe ilişkin radyoda bir konferans dinlemek
44. Plastikten neler yapılacağına ilişkin radyoda bir konferans dinlemek
45. Vahşi hayvanların resimlerinin nasıl çekileceğine ilişkin konferans dinlemek
46. Gazetede kişisel sorunlara yanıt veren sütunun yazarı olmak
47. Cins köpek yetiştirmek
48. Çeşitli ticari yazışmaların hangilerinin etkili olacağını araştırmak
49. Briç oyununda uzman olmak
50. Toprak aşınması (erozyon) uzmanı olmak
51. Afiş reklamları uzmanı olmak
52. Bir sinema stüdyosunu gezmek
53. Dağlık manzaraları ile ün yapmış bir milli parkı gezmek
54. Eski bir savaş alanını gezmek
55. Halk hizmetinde meşhur olmuş erkek ve kadınlar hakkında yazılanları okumak
56. İdeal dünya ile ilgili çeşitli yazarların yazılarını okumak
57. Bir ülkeye ilk yerleşenlerin hayatlarına ilişkin yazılan okumak
58. Kişiliklerini geliştirmeleri için insanlara öğüt vermek
59. Bir doğa müzesi için az bulunur hayvanlar yakalamak
60. Bankada müşterilerin çeklerini paraya çevirmek
61. Modern yaşamın sorunlarını tartışan bir gruba katılmak
62. Yazınsal yapıtları tartışma kulübüne katılmak
63. Astronomi ile uğraşan bir amatör kulübe katılmak
64. Orta halli insanlarla ilişki kurmak
65. Garip kılıklı ve acayip fikirli insanlarla ilişki kurmak
66. Her şeye boş veren ve bundan dolayı dikkati çeken insanlarla ilişki kurmak
67. Yabancılara Türkçe dersi vermek
68. Tahvil ve hisse senedi satmak
69. Kaliteli bir lokantada ahçıbaşı olmak
70. Yeni çiçek çeşitleri geliştirmek
71. Çiçekçilere ait bir reklam kampanyasını yönetmek
72. Bir çiçekçi dükkânında telefonla sipariş kabul etmek

73. Propaganda yöntemleri hakkında araştırma yapan gruba başkan olmak
74. Bir fakültede dekan olmak
75. Renkli fotoğraf işlerinde uzman olmak
76. Dünya tarihine ait resimler çizmek
77. Çekirdeksiz bir cins kiraz yetiştirmek
78. Tiyatro yarışmasında birinciliği kazanan grubun yönetmeni olmak
79. Üniversite masraflarınızın bir kısmını laboratuvarda çalışarak kazanmak
80. Üniversite masraflarınızın bir kısmını büro işlerinde çalışarak kazanmak
81. Üniversite masraflarınızın bir kısmını bir orkestrada çalışarak kazanmak
82. Kızılayın tarihini yazmak
83. Meşhur tarihi bir olayı aydınlatacak bilgileri toplamak
84. Müzikal bir komedi yazmak
85. Türkçe öğretmek
86. Her türlü eşya satan bir mağazada telefonla sipariş almak
87. Halkın görüşlerini saptamayla ilgili anketlerde kişilerin telefonla fikirlerini sormak
88. Bir büyük mağaza için toptan mal alan kimse olmak
89. Bir ticarethaneye iş için başvuranlarla mülâkat yapmak
90. Bir sürünün güdücüsü olmak
91. Bir iş için eleman görevlendirme yetkilisi olmak
92. Vahşi hayvanlar hakkında makaleler yazmak
93. Bir gazetede kişisel önerilerde bulunan sütunun yazarı olmak
94. Modern ticaret yöntemleriyle ilgili kitaplar okumak
95. Başka ulusların adetlerine ilişkin yazılmış yapıtlar okumak
96. Modern çiftçilik yöntemlerine ilişkin yapıtlar okumak
97. Kuzey Kutbunda bir meteoroloji istasyonunda çalışmak
98. Şehirdeki bir meteoroloji istasyonunda çalışmak
99. Dağlardaki bir meteoroloji istasyonunda çalışmak
100. Bilimsel bir araştırmayı yöneterek meşhur olmak
101. Sosyal yardım işlerinde çalışmakla meşhur olmak
102. Edebiyat eleştiricisi olarak meşhur olmak
103. Bir piyesin sahne dekorlarını çizmek
104. Yeni bir diş macununun kimyasal analizini yapmak
105. Ev kadınları için ev eşyalarının onarımına ilişkin makaleler yazmak
106. Yardım için başvuran gereksinim sahipleri ile görüşme yapmak
107. Çeşitli ticari yazışma yöntemlerini deneyerek en etkilisini bulmak
108. Büro işlerini modernleştirecek yöntemlerin geliştirilmesinde çalışmak

109. Bir gazetede mali haberlerin yayımcılığını yapmak
110. Daha hafif ve dayanıklı bir maden geliştirmede çalışmak
111. Fabrika işçileri için örnek yerleşme merkezini yönetmek
112. Bir güzel sanatlar müzesini gezmek
113. Fakir semtlerdeki bir dinlenme ve boş zamanlarını değerlendirme yerini, parkını gezmek
114. Meşhur bir tıp araştırma merkezini gezmek
115. Bir kurumda iyi çalışmayan işçilerin işlerine son vermekle sorumlu olmak
116. Bir kurumda iyi çalışmayan işçilerle konuşmakla sorumlu olmak
117. Bir kurumda yeni işçiler almakla sorumlu olmak
118. Bir argo sözlüğü derlemek
119. Yaz nezlesinin tedavisini keşfetmek
120. Bir ticarethanede geliştirilmiş büro yöntemlerini uygulamak
121. Dramın tarihi hakkında yazılmış kitapları okumak
122. İlk müzik formları hakkında yapıtlar okumak
123. Dilin davranış üzerindeki etkisine ilişkin deney yazılarını okumak
124. Piyasadaki yeni maddeler üzerinde kimyasal analizler yapmak
125. Yapay bir ciğerin geliştirilmesinde çalışmak
126. Ticaret koşullarını gösteren grafikler hazırlamak
127. Otomobillere el ilanları yapıştırmak
128. Çeşitli saatlerde köşe başından geçen otomobilleri saymak
129. Köşe başında trafiği yönetmek
130. Sakat çocuklara jimnastik yaptırmak
131. Pazarda satmak üzere sebze yetiştirmek
132. Sepet yapmayı ve dokumacılığı öğretmek
133. Bir hayır kurumu için para toplamak
134. Hayır kurumlarına para toplama kampanyasına ilişkin günlük raporlar yazmak
135. Hayır kurumlarına yardım paraları geldikçe bunları deftere işlemek
136. Büyük bir düğünün hazırlıklarını yönetmek
137. Büyük bir düğünün davetiyelerini adreslerine postalamak
138. Büyük bir düğün hakkında haber yazmak
139. Romanlar yazmak
140. Müzik psikolojisi üzerinde araştırma yapmak
141. Çömlekçilik yapmak
142. Çeşitli satış yöntemlerinin etkililiklerine ilişkin araştırmalar yapmak
143. Postanede mektupları ayırmak
144. Tavuk yetiştirmek

145. Günlük olaylara ilişkin bir sütunda yazı yazmak
146. Kimyada herkesin anlayacağı konuşmalar yapmak
147. Mesleklerini seçmede gençlere yardım etmek
148. İşlerinize ilişkin kararları çoğunlukla sizin için verecek güvendiğiniz birini bulmak
149. İşlerinize ilişkin kararları ara sıra sizin için verecek güvendiğiniz birini bulmak
150. Bütün kararlarınızı kendi kendinize vermek
151. Büyük bir mağazada bir bölümün şefi olmak
152. Televizyon üzerinde araştırmalar yapmak
153. Bir hayır kurumunda eğlence ve dinlenme kolunun başkanı olmak
154. Bir kurumda çalışan daktiloların şefi olmak
155. İş için başvurmuş insanlarla görüşme yapmak
156. Özel sekreter olmak
157. Çizgi resim ile hikâye yazmak
158. Elektrikle işleyen ev eşyasına ilişkin reklamlar yazmak
159. Küçük bir çiftlik işletmek
160. Hazırlamasını bilmediğiniz bir tatlıyı yapmayı denemek
161. Çocuklara öykü yazmak
162. Sulu boya resim yapmak
163. Kimya araştırmaları yapmak
164. İş için başvuranlarla görüşme yapmak
165. Günün önemli olaylarına ilişkin bir gazeteye öyküler yazmak
166. İlgi çekici bir manzaranın kurşun kalemle resmini çizmek
167. Oyuncak kayıklara en uygun yelkenleri takmayı denemek
168. Belli bir yazarın üslubunu taklit ederek bir yazı yazmak
169. Amatör bir temsil için bilet satmak
170. Temsile ait programları ve biletleri hazırlamak
171. Temsilin para hesabını tutmak
172. Yeni bir çamaşır makinesinin kaça mal olacağını saptamak
173. Çamaşır makinesi yapacak bir fabrikayı desteklemeleri için sermaye sahiplerini inandırmak
174. Halka çamaşır makinesinin nasıl kullanılacağını öğretmek
175. Halk oyunu saptamaya ilişkin bir anketin sonuçlarını organize etmek
176. Bir gazeteye başmakale yazmak
177. Yoksul çocuklara ilişkin bir kampta elişi ve sanat öğretmek
178. Türlü hastalıkların nedenlerine ilişkin yazıları okumak
179. Endüstrideki liderlerin başarıya nasıl ulaştıklarına ilişkin yazıları okumak
180. Hayvanların nasıl yetiştirildiğine ilişkin yazıları okumak

181. Tanımadığın insanların çok olduğu bir toplantıya gitmek
182. Tanıdığın insanların çok olduğu bir toplantıya gitmek
183. Tanıdıklarınla tanımadıklarının sayılarının eşit olduğu bir toplantıya gitmek
184. Güzel sanatlarla ilgili malzeme satmak
185. Çiçekçiler için tohum yetiştirmek
186. Bilim adamları için beyaz fareler yetiştirmek
187. Laboratuar deneyleri yapmak
188. Mobilya yapmak
189. Sigorta satıcılığı yapmak
190. Postanede paketleri tartmak ve yapıştırılacak pul miktarını saptamak
191. Yayımlanmak üzere verilmiş yazıları okumak
192. Nasıl geliştirilebileceklerini bulmak için yeni otomobiller denemek
193. Değerli taşları şekillendirme ve yontma uzmanı olmak
194. Kauçuğun yerini alabilecek bir madde geliştirmek için araştırmalar yapmak
195. Bir radyo müzik yorumcusu olmak
196. Bir hastaya odasında yardım etmek
197. Müzik aletleri satmak
198. Ev eşya ve aletlerini onarmak
199. Çiçek saksısı modelleri çizmek
200. Çiçek saksısı yapan atölyelerde ustabaşı olmak
201. Çiçek saksısı yapımında daha verimli bir yöntem üzerinde çalışmak
202. Bir lokantada müşterilerin hesaplarını saptamak
203. Çocuklara model uçaklar yapmasını öğretmek
204. Tıbbi araştırmalar yapan bir bilginin kayıtlarını tutmak
205. Yoksul çocuklara ilişkin bir oyun alanını yönetmek
206. Lokantada aşçılık yapmak
207. Kimyasal maddeleri satmak
208. Ağaç işlerinde kullanılan aletleri en iyi sınıflamayla bir araya getirmek
209. Sevdiğin güzel tabloların resimlerini keserek bir albüm yapmak
210. Kaza anında kullanılmak üzere ilkyardım kutusu hazırlamak
211. Amatörlerin oynadığı bir tiyatro oyununu yönetmek
212. Bir tiyatro oyunu için programlar ve biletler bastırmak
213. Tiyatro oyunu yazmak
214. Çoğu zaman sizi yenen birisiyle dama oynamak
215. Hemen hemen sizi hiç yenemeyen birisiyle dama oynamak
216. Aşağı yukarı sizin ayarınızda birisiyle dama oynamak

217. Yeni bulaşık makinesine ait reklam broşürü hazırlamak
218. Bulaşık makinesinin maliyet hesabını çıkarmak
219. Bulaşık makineleri satmak
220. Bir gazetede mahalli dedikodu sütununda yazı yazmak
221. Bir gazetede okuyuculara öğüt veren sütunda yazı yazmak
222. Bir gazetede bahçe işlerine ilişkin sütunda yazı yazmak
223. Kâşif olmak
224. Desinatör olmak
225. İcatçı olmak
226. Kiraz toplamak
227. Bir çiftlikte traktör kullanmak
228. Bir kimya laboratuvarında çalışmak
229. Toplum önünde konuşma dersi almak
230. Sosyoloji çalışmak
231. Hikâye yazmayı öğrenmek
232. Hesap makinesini kullanmak
233. Hesap makinelerinin parçalarını birleştirmek
234. Hesap makineleri satmak
235. Sandal (kayık) yapmak
236. İşçilerle işverenler arasındaki anlaşmazlıkları çözmek
237. Beste yapmak
238. Ülkede en başarılı traktör satıcısı olmak
239. İşçilerle işverenler arasındaki anlaşmazlıkları çözmek
240. Vergi konusunda otorite olmak
241. Büro işlerinin daha iyi yapılması için yeni yöntemler geliştirmek
242. Hasta bakıcı olmak
243. Yeni pasta, kek v.b. çeşitleri için geliştirilmiş tarifeler hazırlamak
244. Bozulan bir elektrik ütüsünün onarımını yapmak
245. Şöminede ateş yapmak
246. Yazı makinesi ile bir ahbaba mektup yazmak
247. Bir müzik mağazasını yönetmek
248. Binalar için planlar çizmek
249. Çeşitli toplumların toplumsal koşullarını incelemek
250. Nasıl işlediğini anlamak için oyuncak bir otomobili parçalarına ayırmak
251. Dama oynamak
252. Satranç oynamak

253. Büyük bir işyerinin defterlerini tutmak
254. Yeni çiçek cinsleri geliştirmek
255. İnsanlara kişisel sorunlarına ilişkin danışman olmak
256. Balık tutarak hayatını kazanmak
257. Ormanlarda kesilecek ağaçları ayırmak
258. Bir fabrikada otomobilleri boyamak
259. Sosyal yardım işleri için ev ev dolaşmak
260. Tanınmış bir kimsenin özel sekreteri olmak
261. Bir basımevinin reklamlarını hazırlamak
262. Bir dergiye gerçek bir hikâye yazmak
263. Kümes hayvanlarının yetiştirilmesi hakkında bir makale yazmak
264. İlkyardım yöntemleri hakkında bir makale yazmak
265. Lokantada garsonluk etmek
266. Bir şehrin telefon rehberinde bir listeye göre adresler aramak
267. Hasta insanlara bakmak
268. Kilden model yapmak
269. İnsanları inandırmanın psikolojisine ilişkin bir makale yazmak
270. Bir amatör tiyatro oyununda süflörlük etmek
271. Doktor olmak
272. Heykeltraş olmak
273. Gazeteci olmak
274. Yeni bir yazı makinesi ile ilgili yazılı sorulara yanıt vermek
275. Yazı makinesi satışına ilişkin bilgiler toplamak
276. Müşteriler için yazı makinelerini bakımlı tutmak
277. Savaşta kullanılan propaganda yöntemlerini incelemek
278. Bürolardaki verimlilik sistemleri üzerinde inceleme yapmak
279. Ülkemize göç ile ilgili inceleme yapmak
280. Bir raporun müsveddesindeki hataları aramak
281. Bulaşık yıkamak
282. Yemek pişirmek
283. Mimarlık üzerine ders vermek
284. Bir dergi için reklam ilanları toplamak
285. Saat onarmak
286. Yemek pişirmek
287. Kırık bir oyuncağı yapıştırmak
288. Şampuanla birinin başını yıkamak

289. Az bulunur hayvanları bulmak için geziye çıkmak
290. Mahalli salgın hastalıkları ile savaş için geziye çıkmak
291. Sosyal yardım işlerinde çalışmak
292 Bir portre ressamı olmak
293. Depremlerin nedenleri üzerinde araştırmalar düzenlemek
294. Makine mühendisi olmak
295. Sosyal yardımla geçinenlerin bütçelerini yapmada yol göstermek
296. Kütüphanedeki kitaplara uygun etiketler yapıştırmak
297. Ağaç bakımında uzman olmak
298 Mağazada satıcılık yapmak
299. Bir hayvan yetiştirme çiftliğinde çalışmak
300. Bir yayınevinde çalışmak
301. Bir matematik profesörü olmak
302. Büyük bir üniversitenin halkla ilişkiler kısmını yönetmek
303. Bir yabancı dil profesörü olmak
304. Ticaret mektupları yazmasını öğreten bir kursa girmek
305. Matbaacılık öğreten bir kursa girmek
306. Satış yöntemlerini öğreten bir kursa girmek
307. Evler için planlar çizmek
308. Yeni bir yerleşme merkezi için reklamlar yazmak
309. Ev inşaatlarında yeni düşüncelere ilişkin makaleler yazmak
310. Taksitle pahalı bir mal almak
311 Bir mal almak için bir arkadaştan borç almak
312. Bir malı peşin para ile alıncaya kadar para biriktirmek
313. Mobilya süslemeciliği ile uğraşmak
314. Şeker pancarı tarlasındaki işçileri denetlemek
315. Hindi yetiştirmek
316. Gençlere meslek seçiminde yardım etmek
317. Yeni kumaş desenleri çizmek
318. Kitap ve dergilerin kaça basılacağına ilişkin kestirimler yapmak
319. Bir el dokuma tezgâhı yapmak
320. İş alanındaki eğilimleri kestirmek için matematik formüller çıkarmak
321. Gençlerin dinsel tutumlarını saptamak için anket yapmak
322. Tanınmış bir kimsenin büstünü yapmak
323. Mallara satıcılarca nasıl fiyat konduğuna ilişkin bir makale yazmak
324. Bir radyo programı için programın şarkısını bestelemek

325 Kooperatifte satılacak malları, en iyisini saptamak için denemek
326. Büyük bir işyerinin duyurma işlerini yönetmek
327. Hesap makinelerinin bakımlı olmasını sağlamak
328 Size arkadaş muamelesi yapan insanlara sahip olmak
329 Size üstün bir adam muamelesi yapan insanlara sahip olmak
330. Size hiç aldırış etmeyen insanlara sahip olmak
331 Müzik öğretmeni olmak
332. Reklam şirketi hesabına çalışan bir ressam olmak
333. Şakaları gülünç yapanın ne olduğu üzerinde araştırma yapmak
334. Bir hasta için alışverişe çıkmak
335. Bir hasta için inşa oyunu takımı yapmak
336. Bir hastaya kitap okumak
337. Bir hastanede ilkyardımda yardımcı olmak
338 Bir çiçekçi dükkânında çiçek satmak
339. Özel sekreter olmak
340. Bir gazetenin mali sütununun yazarı olmak
341. Büyük bir çiftlik oluşturmak
342. Emlak alıp satmak
343. Sağır insanlara bakmak
344. İstatistik tablolara göre grafikler çizmek
345. Bir mağazada memur olmak
346. Yazar olmak
347. Duvar ilanları otoritesi olmak
348. Din adamı olmak
349. Yüksek gelir getiren sevdiğiniz bir işe sahip olmak
350. Az gelir getiren sevdiğiniz bir işe sahip olmak
351. Yüksek gelir getiren sevmediğiniz bir işe sahip olmak
352. Yardımla geçinenlere sağlıklarını nasıl koruyacaklarını öğretmek
353. Gazeteye bir konuyu savunan bir makale yazmak
354. Bir sanat eserleri mağazası işletmek
355. Bir bakanın sekreteri olmak
356. Çocuklara modelaj ve resim yapmayı öğretmek
357. Bir sanat dergisine makale yazmak
358. Elbiselerinizi kendi kendinize seçmek
359. Elbiselerinizi seçerken başkalarının da görüşünü almak
360. Elbiselerinizi başka birine seçtirmek

361. Köprüler için planlar çizmek
362. Birçok zihin aritmetiği gerektiren iş yapmak
363. Büro işi yapmak
364. Bayram tebrik kartlarının basılmasını denetlemek
365. Tebrik kartlarının kaça mal olacağını saptamak
366. Tebrik kartlarının resimlerini çizmek
367. Kırık bir kilidi, bozukluğunu anlamak için parçalara ayırmak
368. Bir raporun hataları olup olmadığını denetlemek
369. Sütunlarca rakamı toplamak
370. Biri tarafından kendinizi budala yerine koydurmak
371. Başka birini budala yerine koymak
372. Hiç kimseyi budala yerine koymamak
373. Psikolog olmak
374. Köprülerin temel atımını denetlemek
375. Alan düzenleme mimarı olmak
376. Akıl hastalıklarının nedenlerini incelemek
377. Müzik kompozisyonu üzerinde çalışmak
378. Stenografi çalışmak
379. Troleybus yönetmek
380. Fener bekçisi olmak
381. Demiryolu geçidinde bekçi olmak
382. Reklam yazmak
383. Genel bir halk kütüphanesini yönetmek
384. Bir gazete çıkarmak
385 Maliyet hesapları üzerine kurs görmek
386 Satış yöntemleri üzerine kurs görmek
387. İş mektupları üzerine kurs görmek
388. Bir oyun yazmak
389. Bir oyun için bilet satmakla uğraşmak
390. Bir oyunun giysi, dekor v.b. işleriyle, demirbaş işlerini yürütmek
391. Tanınmış adamlarının karikatürlerini çizmek
392. Tanınmış adamlarının portrelerini yapmak
393. Manzara resimleri yapmak
394. Dergiler için resimler çizmek
395. Dergiler için makaleler yazmak
396. Bir derginin satış müdürü olmak

397. Zenginlere özgü bir yazlıkta kalmak
398. Kamplar kurmak üzere geziye çıkmak
399. Issız yollardan geçen bir geziye çıkmak
400. Tanınmış bir tiyatro eleştirmeni ile birlikte yaşamak
401. Sosyal yardım işlerinde tanınmış biriyle birlikte yaşamak
402. Tanınmış bir sanatçıyla birlikte yaşamak
403. Boş zaman merakları üzerine makaleler yazmak
404. Hayat pahalılığı üzerine istatistik tablolar düzenlemek
405. Eski mobilyaları onarmak ve cilalamak
406. Çocuk kitaplarının baskı provalarını okumak
407. Çocuklara masallar anlatmak
408. Çocuk oyuncakları yapmak
409. Bir beden eğitimi kursu görmek
410. Bir atölye kursu görmek
411. Bir matematik kursu görmek
412. Bir piyano akortçusu olmak
413. Bir okulda öğretmen olmak
414. Bir dişçi olmak
415. Mahkemede bir stenograf olmak
416. Tanınmış bir piyanistin işlerini yönetmek
417. Meslek seçimine yardım eden psikolog olmak
418. Bir doğa müzesini gezmek
419. Bir uçak fabrikasını gezmek
420. Bir kentin gecekondu mahallelerini gezmek
421. Dergide çıkacak öykülerin resimlerini çizmek
422. Sığır yetiştirmek
423. Piyasa için meyve yetiştirmek
424 Otelde oda hizmetinde çalışmak
425. Lokantada kirli tabakları taşıma işlerinde çalışmak
426. Bir adada yalnız başına yaşamak
427. Kamplar kurmak üzere geziye çıkanlara kılavuzluk etmek
428. Kamp malzeme ve eşyalarının modellerini çizmek
429. Kamp malzeme ve eşyalarını satmak
430 Hayat sigortası satıcılığı yapmak
431 Dergilere öyküler yazmak
432. Büyük bir parkta bahçıvanbaşı olmak

433. Alçak gönüllü olarak tanınmak
434. Güvenilir biri olarak tanınmak
435. Dünyayı umursamayan biri olarak tanınmak
436. Aritmetik öğretmek
437. Körler için kılavuz köpek yetiştirmek
438. Tanınmış bir bilim adamının sekreteri olmak
439. Modern müzik kursu görmek
440. Modern roman kursu görmek
441. Modern resim kursu görmek
442. Dikbaşlı olarak tanınmak
443. Açık fikirli olarak tanınmak
444. Zeki olarak tanınmak
445. Orkestra şefi olmak
446. Büyük bir büronun yöneticisi olmak
447. Gecekonduları önleme ve kaldırma projelerini yürütmek
448. Çiçekler yetiştirmek
449. Bir teksir makinesini çalıştırmak
450. Bir mağazanın fatura hesaplarını yapmak
451. Bir milli parkta ziyaretçilere kılavuzluk yapmak
452. Süs eşyası yapmak
453. Orkestra için müzik hazırlamak
454. Telefon santralında çalışmak
458. Bulaşık yıkamak
459. Bir odayı derleyip toplamak
460. Dolap yapmayı öğretmek
461. Bir gazetenin baskı provalarını okumak
462. Dış ülkelere şark halıları satmak
463. Özel sekreter olmak
464. Muhasebeci olmak
465. Bir firmanın satış temsilcisi olmak
466. Patinajla figürler yapmak
467. Cirit oynamak
468. Dağlara tırmanmak

469. Bir masada sürekli görev yapmak
470. Bir çiftlikte çalışmak
471. Ev ev dolaşarak satıcılık yapmak
472. Bir çikolata fabrikasında çalışmak
473. Arıcılık yapmak
474. Göz muayenesi yapmak
475. Bir çiftçi olmak
476. Bir tren kondüktörü olmak
477. Bir büro memuru olmak
478. Büro işi yapmak
479. Türk edebiyatı okumak
480. Resim ve müziğe ait sanat malzemeleri satmak
481. Muhasebe yöntemleri üzerinde çalışmak
482. Sulama yöntemleri üzerinde çalışmak
483. Stenografi çalışmak
484. Posta dağıtmak
485. Çöpleri toplamak
486. Postanede mektupları ayırmak
487. Bir şair olmak
488. Bir sanatçı olmak
489. Sosyal hizmet uzmanı olmak
490. Matematik bulmacaları ile uğraşmak
491. Dama oynamak
492. Mekanik bulmacalarla uğraşmak
493. Gazete çıkarmaya başlamak
494. Güzel sanatlar okulu açmak
495. Orkestra kurmak
496. Dost edinmek
497. Saygın ve yetki sahibi olmak
498. Şöhret sahibi olmak
499. Bir makineci olmak
500. Bir mimar olmak
501. Bir kimyacı olmak
502. Kitap ciltlemek
503. Hasta çocuklara bakmak
504. Mektup daktilo etmek

EK 20-A

KUDER İLGİ ALANLARI TERCİHİ ENVANTERİ YANIT KÂĞIDI

Okulun Bulunduğu İl : .....
Okulunuzun Adı : .....
Sınıfınız-Dalınız : .....
Envanteri Aldığınız Tarih : .....
En Çok Sevdiğiniz Ders : .....
En Az Sevdiğiniz Ders : .....
Seçmek İstediğiniz Dal : .....

Adınız ve Soyadınız : .....
Cinsiyetiniz Kız: ..... Erkek: .....
Doğum Yeriniz : .....
Doğum Tarihiniz (Gün, ay, yıl) : .....
Babanızın İşi : .....
Annenizin İşi : .....
Adresiniz : .....

Hangi Mesleği ya da Meslekleri seçmeyi Düşünüyorsunuz? : .....
En Çok Başarılı Olduğunuz Ders : .....
En Az Başarılı Olduğunuz Ders : .....

Bütün yanıtlarınızı bu yanıt kâğıdı üzerine, size açıklandığı biçimde işaretleyiniz. Cümlelerin bulunduğu deftere hiçbir işaret koymayınız.

SAYFA 1		SAYFA 2		SAYFA 3		SAYFA 4		SAYFA 5		SAYFA 6		SAYFA 7	
CÜMLE NU	EN EN ÇOK AZ	CÜMLE NU	EN EN ÇOK AZ	CÜMLE NU	EN EN ÇOK AZ	CÜMLE NU	EN EN ÇOK AZ	CÜMLE NU	EN EN ÇOK AZ	CÜMLE NU	EN EN ÇOK AZ	CÜMLE NU	EN EN ÇOK AZ
1		37		73		109		145		181		217	
2		38		74		110		146		182		218	
3		39		75		111		147		183		219	
4		40		76		112		148		184		220	
5		41		77		113		149		185		221	
6		42		78		114		150		186		222	
7		43		79		115		151		187		223	
8		44		80		116		152		188		224	
9		45		81		117		153		189		225	
10		46		82		118		154		190		226	
11		47		83		119		155		191		227	
12		48		84		120		156		192		228	
13		49		85		121		157		193		229	
14		50		86		122		158		194		230	
15		51		87		123		159		195		231	
16		52		88		124		160		196		232	
17		53		89		125		161		197		233	
18		54		90		126		162		198		234	
19		55		91		127		163		199		235	
20		56		92		128		164		200		236	
21		57		93		129		165		201		237	
22		58		94		130		166		202		238	
23		59		95		131		167		203		239	
24		60		96		132		168		204		240	
25		61		97		133		169		205		241	
26		62		98		134		170		206		242	
27		63		99		135		171		207		243	
28		64		100		136		172		208		244	
29		65		101		137		173		209		245	
30		66		102		138		174		210		246	
31		67		103		139		175		211		247	
32		68		104		140		176		212		248	
33		69		105		141		177		213		249	
34		70		106		142		178		214		250	
35		71		107		143		179		215		251	
36		72		108		144		180		216		252	

SAYFA 1		SAYFA 2		SAYFA 3		SAYFA 4		SAYFA 5		SAYFA 6		SAYFA 7	
CÜMLE NU	EN EN ÇOK AZ	CÜMLE NU	EN EN ÇOK AZ	CÜMLE NU	EN EN ÇOK AZ	CÜMLE NU	EN EN ÇOK AZ	CÜMLE NU	EN EN ÇOK AZ	CÜMLE NU	EN EN ÇOK AZ	CÜMLE NU	EN EN ÇOK AZ
253		289		325		361		397		433		469	
254		290		326		362		398		434		470	
255		291		327		363		399		435		471	
256		292		328		364		400		436		472	
257		293		329		365		401		437		473	
258		294		330		366		402		438		474	
259		295		331		367		403		439		475	
260		296		332		368		404		440		476	
261		297		333		369		405		441		477	
262		298		334		370		406		442		478	
263		299		335		371		407		443		479	
264		300		336		372		408		444		480	
265		301		337		373		409		445		481	
266		302		338		374		410		446		482	
267		303		339		375		411		447		483	
268		304		340		376		412		448		484	
269		305		341		377		413		449		485	
270		306		342		378		414		450		486	
271		307		343		379		415		451		487	
272		308		344		380		416		452		488	
273		309		345		381		417		453		489	
274		310		346		382		418		454		490	
275		311		347		383		419		455		491	
276		312		348		384		420		456		492	
277		313		349		385		421		457		493	
278		314		350		386		422		458		494	
279		315		351		387		423		459		495	
280		316		352		388		424		460		496	
281		317		353		389		425		461		497	
282		318		354		390		426		462		498	
283		319		355		391		427		463		499	
284		320		356		392		428		464		500	
285		321		357		393		429		465		501	
286		322		358		394		430		466		502	
287		323		359		395		431		467		503	
288		324		360		396		432		468		504	

EK 20-B

KUDER İLGİ ENVANTERİ PUAN LİSTESİ

Sayfa	V	O	A	B	C	D	E	F	G	H	K	M
1												
2												
3												
4												
5												
6												
7												
8												
9												
10												
11												
12												
13												
14												
Toplam												
Profil Sütunu	V	O	A	B	C	D	E	F	G	H	K	M

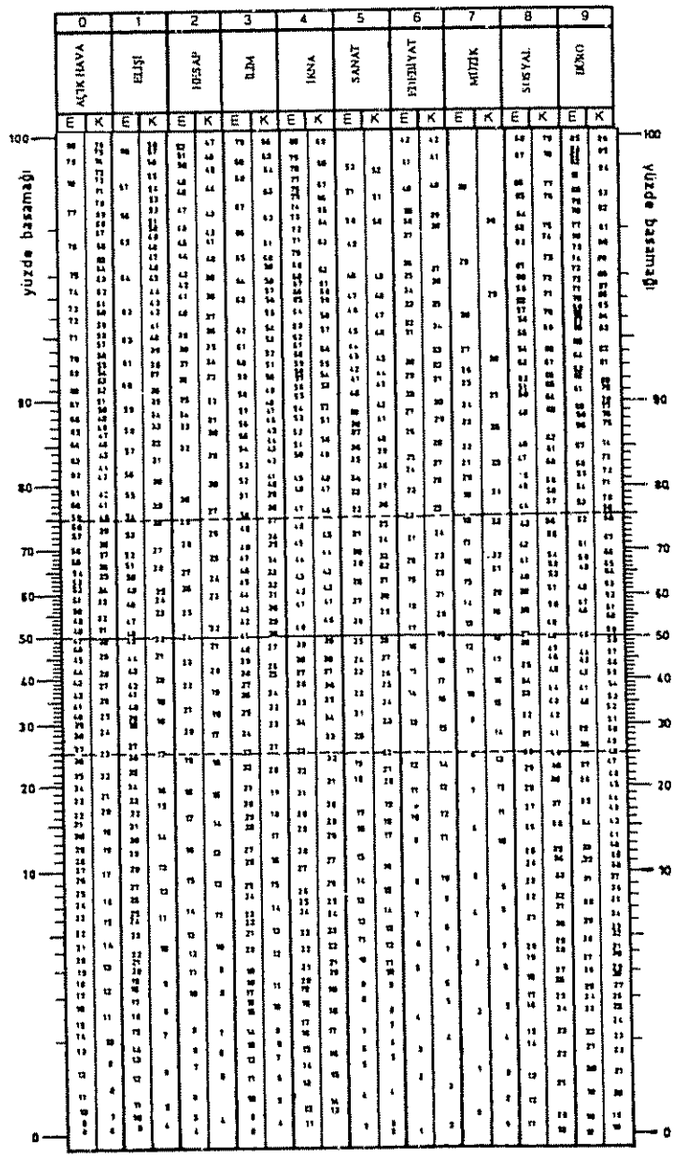
EK 20-C

K.İ.A.T.E. PROFİLİ

Okulun Bulunduğu İl : . . .
Okulunuzun Adı : . . .
Sınıfınız-Dalınız : . . .
Envanteri Aldığınız Tarih: . . .
En Çok Sevdiğiniz Ders : . . .
En Az Sevdiğiniz Ders : . . .

Seçmek İstediğiniz Dal : . . .
Adınız ve Soyadınız : . . .
Cinsiyetiniz Kız: . . . Erkek : . . .
Doğum Yeriniz : . . .
Doğum Tarihiniz (Gün, Ay, Yıl): . . .
Babanızın İşi : . . .

Annenizin İşi : . . .
Adresiniz : . . .
Hangi Mesleği ya da Meslekleri Seçmeyi Düşünüyorsunuz? : . . .
En Çok Başarılı Olduğunuz Ders: . . .
En Az Başarılı Olduğunuz Ders : . . .

1. En üst derecede ilgi duyulan alan(lar):	Bu ilgi alanı ile ilgili olabilecek meslekler:
2. İkinci derecede ilgi duyulan alan(lar):	Bu ilgi alanı ile ilgili olabilecek meslekler:
3. Üçüncü derecede ilgi duyulan alan(lar):	Bu ilgi alanı ile ilgili olabilecek meslekler:
A. En üst derece ile ikinci derecede ilgi duyulan alanlara ilişkin meslekler:	
B. En üst derece ile ikinci derecede ilgi duyulan alanlara ilişkin meslekler:	
C. İkinci derece ile üçüncü derecede ilgi duyulan alanlara ilişkin meslekler:	

Düşünceler . . . .

Seçmeyi düşündüğü meslek ya da mesleklerle ilgi alanı profili arasındaki tutarlılık :

Çok tutarlı	Tutarlı	Tutarsız

Ölçülen ilgi alanlarınızın ortaya koyduğu durum ve mesleklerle kurulabilecek ilişkiler, bu formda özetlenmiştir. Bu bilgiler, sizin için kesin bir meslek seçimi kararı değildir. Meslek seçim kararınızı, ilgi alanlarınızla birlikte yetenekleriniz, başarılarınız ve kişilik özellikleriniz belirleyecektir.

EK 20-Ç İLGİ ALANLARI KOMBİNASYONLARI VE İLGİLİ MESLEKLER

01. AÇIK HAVA-MEKANİK (EL İŞİ) **Profesyonel ve Diğer. -** Gemi Kaptanlığı, Pilotluk, Mühendislik, Çiftçilik, Çiftlik Araçları Operatörlüğü, Bahçıvanlık, Lokomotif Makinistliği, Silah Yapım Ustalığı, Gemi İnşaat Ustalığı.

02. AÇIK HAVA-HESAPLAMA **Profesyonel ve Diğer. -** Tarımsal İstatistikçilik, Sürveyanlık, Tahıl Kontrolörlüğü, Çiftlik Kâhyalığı, Çiftlik Yöneticiliği vb.

03. AÇIK HAVA – BİLİMSEL **Profesyonel -** Toprak Kimyacılığı, Teknik Ziraat Mühendisliği, Biyolojik Tarım Araçları Mühendisliği, Tarım Öğretmenliği, Veterinerlik, Orman Mühendisliği, Meteoroloji Bilimler Uzmanlığı (Bitki Geliştirme Uzmanı, Gübre Kontrol Uzmanı, Bitki Hastalıkları Uzmanı).

Yarı Profesyonel - Süt Hayvanları Kontrolörlüğü, Tohum Islah Uzmanlığı, Balık Üreticiliği, Tarım Teknisyenliği.

Diğer. - Tıbbi Bitki yetiştiriciliği, Sığır Yetiştiriciliği vb.

04. AÇIK HAVA-İKNA **Profesyonel -** Oyun Alanları Yöneticiliği, Kamp Rehberliği Danışmanlığı.

Yarı Profesyonel - Spor Spikerliği.

Diğer. - Gemi Kaptanlığı, Kamp Yöneticiliği, Turist Kılavuzluğu, Gezi Organizatörlüğü, Polis Memurluğu, Avcı Rehberliği, Yelkenli Gemi Kaptanlığı, Kalifiye Tarım, Orman İşleri Ustabaşılığı.

05. AÇIK HAVA-SANAT **Profesyonel -** Peyzaj Mimarlığı.

Yarı Profesyonel - Çiçek Dekoratörlüğü, Bilimsel Kitaplar Ressamlığı, Harita Ressamlığı, Park Fotoğrafçılığı, Manzara Fotoğrafçılığı.

Diğer. - Sera uzmanlığı, Sera İşçiliği, Bahçıvanlık.

06. AÇIK HAVA-EDEBİ **Profesyonel -** Yaratıcı Yazarlık (Ormancılık, Tarım, Balıkçılık, Avcılık ve Denizcilik El Kitapları Yazarlığı), Gazete Muhabirliği, Fıkra Yazarlığı, Spor Yazarlığı, Ormancılık, Balıkçılık vb. konulardaki Dergi Yazarlığı, Yöneticiliği.

Yarı Profesyonel - Spor Spikerliği.

07 AÇIK HAVA-MÜZİK **Profesyonel -** Folk Dansları Öğretmenliği, Halk Müziği Uzmanlığı, Folk Müziği Öğretmenliği, Bando Yöneticiliği.

08. AÇIK HAVA-SOSYAL HİZMET **Profesyonel -** Tarım Kulüpleri, Kooperatifleri Organizatörlüğü, Halk Sağlığı Uzmanlığı, Oyun alanları Yöneticiliği, Sosyal Hizmet Uzmanlığı, Kamp Yöneticiliği, Tarım Öğretmenliği, Halk Sağlığı Hemşireliği, Atletizm Antrenörlüğü, Öğretmenliği.

Diğer. - Çiftlik Kontrolörlüğü, (Sütçülük, Hayvan Yetiştiriciliği), Seyahat Kılavuzluğu, Seyahat Acentalığı Kılavuzluğu, Avcılık ve Balıkçılık Kılavuzluğu

09. AÇIK HAVA-BÜRO İŞLERİ - Gemi Kamarotluğu, Tahıl Tüccarlığı, Kereste Tüccarlığı, Trafik Kontrolörlüğü, Borsacılık, Silo Teknisyenliği.

12. MEKANİK-HESAPLAMA **Profesyonel -** İnşaat Mühendisliği, Elektrik Mühendisliği, Makine Mühendisliği, Meteoroloji Mühendisliği.

Yarı Profesyonel - Kalifiye İşçilik, Ustabaşılık (Marangozluk, Makine Teknisyenliği), Plan, Proje Teknisyenliği.

Diğer. - Makine Operatörlüğü, Kütüphanecilik, Değişik Büro Memurluğu (Teknik Hesaplar vb.) Makine Bakım Ustalığı.

13. MEKANİK-BİLİMSEL **Profesyonel -** Meteoroloji Mühendisliği, Dişçilik, Fiziki Tıp Uzmanlığı, Kimya Mühendisliği, İnşaat Mühendisliği, Elektrik Mühendisliği, Endüstri Mühendisliği, Maden Mühendisliği, Göz Doktorluğu.

Yarı Profesyonel - Havacılık Laboratuvar Teknisyenliği veya Asistanlığı, Fotoğrafçılık, Radyo Operatörlüğü, Sihirbazlık, Teknisyenlik, Sahne, Tiyatro Sanatçılığı.

Diğer. - İnşaat veya inşaat malzemesi Kontrolörlüğü, Alkolsüz İçki Üretimi Kalifiye İşçiliği, Şekerli Besin Maddeleri Üretiminde Ustalık, Süt Endüstrisinde Kalifiye İşçilik, Alet Yapımcılığı, Elektrikçilik, Gözlük Yapımcılığı, Makinistlik ve Tamircilik.

14. MEKANİK-İKNA **Profesyonel. -** Endüstri Mühendisliği, Satış Mühendisliği. Yönetim ve Büro.- Ticarethane, Dükkân Yöneticiliği (Perakende Oto Malzemesi Satan), Üretim Yöneticiliği, Akaryakıt Doldurma İstasyonu Yöneticiliği, Müteahhitlik, İnşaat Memurluğu, Maden Memurluğu.

Diğer. - Oto ve Deniz Malzemeleri Satıcılığı, Çiftlik ve Bahçe Malzemeleri Satıcılığı, Satış Temsilciliği.

15. MEKANİK-SANAT **Profesyonel -** Mimarlık, Artistlik, Heykeltraşlık, Sanat Öğretmenliği, Seramik Mühedisliği, Mimar-Mühendislik, Şehir Planlaması Mühendisliği, Mesleki Teknik Öğretmenliği.

Yarı Profesyonel - Dekoratörlük, Vitrin Düzenleyiciliği, Desinatörlük, Diş Teknisyenliği, Fotoğrafçılık, Tahnit Ustalığı.

Diğer. - Kürk İşletmeciliği, Terzilik, Mobilyacılık, Marangozluk, Baskı Ustalığı, Çiftçilik, Kuyumculuk, Makinistlik, Sıhhi Tesisat Ustalığı.

16. MEKANİK-EDEBİ **Profesyonel -** Teknik Yazarlık, Teknik Editörlük, Teknik Muhabirlik.

17. MEKANİK-MÜZİK **Profesyonel -** Radyo Mühendisliği, Ses Mühendisliği.

Yarı Profesyonel - Efekt Uzmanlığı.

Diğer. - Piyano ve Müzik Aletleri Ses Ayarlama Uzmanlığı, Müzik Aletleri Fabrikasında Ustalık ve İşçilik, Müzik Aletleri Tamirciliği.

18. MEKANİK-SOSYAL HİZMET **Profesyonel -** Üniversite Öğretim Üyeliği, Öğretim Görevliliği, (Mekanik, İnşaat, Elektrik veya Endüstri Mühendisliği) Mesleki Teknik Öğretmenliği, Koruyucu Mühendislik (Çevre ve Sağlık Mühendisliği).

19. MEKANİK-BÜRO İŞLERİ **Yarı Profesyonel -** Radyo Operatörlüğü.

Diğer. - Fabrika Sekreterliği, Büro Makineleri Operatörlüğü, Yükleme Boşaltma Sekreterliği,

Depo sekreterliği, Makinistlik, Tamircilik.

23. HESAPLAMA-BİLİMSEL **Profesyonel** - Kimygerlik, Metalürji Mühendisliği, Kimya Mühendisliği, İnşaat Mühendisliği, Elektrik Mühendisliği, Endüstri Mühendisliği, Makine Mühendisliği, Lise Matematik Öğretmenliği, Astronomi Uzmanlığı, İstatistikçilik, Sismografik, Psikolojik Ölçme Uzmanlığı, Psikologluk, Diyet Uzmanlığı.

Yarı Profesyonel. – Hava Gözlemciliği.

24. HESAPLAMA – İKNA **Profesyonel** - Ekonomi, İktisat Uzmanlığı.

Diğer. - İşletme Uzmanlığı, Alım Acentalığı, Büro Şefliği, Banka, Sigorta Müdürlüğü, Veznedarlığı, Sekreterliği.

25. HESAPLAMA – SANAT **Profesyonel** - İnşaat Mühendisliği, mimarlık.

Yarı Profesyonel - Harita Yapımcılığı, Model Plan Çiziciliği.

26. HESAPLAMA – EDEBİ **Profesyonel** - Mali ve Teknik Yayım Yazarlığı, Editörlüğü ve Muhabirliği.

27. HESAPLAMA – MÜZİK **Diğer.** - Müzikçiler ve Konserler için İşletme Acentalığı, Menecerliği.

28. HESAPLAMA – SOSYAL HİZMETLER **Profesyonel** - Matematik ve Ticari Konularda Öğretim Üyeliği ve Öğretim Görevliliği, Ticaret Öğretmenliği, Matematik Öğretmenliği, Ekonomi ve İktisat Uzmanlığı, İstatistikçilik.

29. HESAPLAMA – BÜRO İŞLERİ **Profesyonel** - Muhasebecilik, Hesap Uzmanlığı, Lise Ticaret Öğretmenliği.

Diğer. - Büro Menecerliği, Büro Şefliği, Banka Sigorta Kuruluşları Menecerliği ve Uzmanlığı, Kasadarlık, Genel Büro Şefliği, Sigorta sekreterliği, Memurluğu, Teknik Sekreterlik, Depo Memurluğu.

34. BİLİMSEL – İKNA **Profesyonel** - Endüstri Mühendisliği, Eczacılık, Halk Oyu Tespit ve Analiz Uzmanlığı.

Diğer. - Komisyonculuk, Satış Acentalığı, Dedektiflik, Polis Memurluğu.

35. BİLİMSEL – SANAT **Profesyonel** - Dişçilik, Uçak Mimarlığı, Operatörlük, Makine Çizim Mühendisliği, Orman Müfettişliği, Sanat Galerisi Uzmanlığı.

36. BİLİMSEL – EDEBİ **Profesyonel** - Teknik Yayım Yazarlığı, Editörlüğü ve Muhabirliği, Hekimlik, Operatörlük, Psikologluk, Dil Uzmanlığı.

37. BİLİMSEL – SOSYAL HİZMET **Profesyonel** - Sosyal Bilimlerde Öğretim Üyeliği, Öğretim Görevliliği, Tarım Hizmetleri Uzmanlığı, Dişçilik, Hekimlik, Ev Ekonomisi Öğretmenliği, Fen ve Matematik Öğretmenliği, Hemşirelik, Veterinerlik, Psikolojik Danışma Uzmanlığı.

39. BİLİMSEL – BÜRO İŞLERİ **Yarı Profesyonel ve Diğer.** - Kriminoloji Uzmanlığı, Teknik Sekreterlik, Patent Sekreterliği.

44. İKNA – SANAT **Profesyonel** - Çizgi Resim Uzmanlığı, Ticari Fotoğrafçılık.

Diğer. - İşyeri Menejerliği, Resepsiyon Sekreterliği, Müracat Memurluğu, Sanat Eserleri Müzayedeciliği, Reklam Satıcılığı, Sanat Eserleri Satıcılığı, Kuyumculuk, Saat yapımcılığı, Çilingirlik.

46. İKNA –MÜZİK **Profesyonel** - Müzik Yayınları Yazarlığı, Editörlüğü ve Muhabirliği, halkla İlişkiler Uzmanlığı.

Yarı Profesyonel ve Diğer. - Spikerlik, Radyoculuk, Müzik Programcılığı, Müzik Satıcılığı.

48. İKNA – SOSYAL HİZMET **Profesyonel** - Öğretim Üyeliği ve Öğretim Görevliliği, Yargıçlık, Avukatlık, Sosyal Hizmet Uzmanlığı, Lise Sosyal Bilimler Öğretmenliği, Personel ve İstihdam Menecerliği, Meslek Rehberlik Uzmanlığı.

Yarı Profesyonel ve Diğer. - Atletizm Antrenörlüğü, Spor Yöneticiliği, Sigorta Satıcılığı, Senet, Tahvil Satıcılığı.

49. İKNA – BÜRO İŞLERİ **Diğer.** - Tarım Araç ve Gereçleri Depo Menecerliği, Alım-Satım Memurluğu, Tren Kondüktörlüğü, Tahsildarlık, Haberleşme Sekreterliği, Telefon Operatörlüğü, Gişe Memurluğu, Satıcılık.

56. SANAT – EDEBİ **Profesyonel** - Aktristlik ve Aktörlük, Sanat Editörlüğü, Sanat Kütüphaneciliği.

Diğer. - Dansözlük, Koro Müzikçiliği, Müzik Aletleri Yapım Yeri İşçiliği.

57. SANAT – SOSYAL HİZMET **Profesyonel** - Ev Ekonomisi Uzmanlığı, Resim Öğretmenliği, Biçki-Dikiş ve Örgü Öğretmenliği, Mesleki Terapistlik.

59. SANAT – BÜRO İŞLERİ **Profesyonel** - Sanat Kütüphaneciliği.

Diğer. - Ticari Artist, Sanat Galerisi Resepsiyon ve Müracaat Sekreterliği.

67. EDEBİ – MÜZİK **Profesyonel** - Aktörlük, Aktristlik Müzik Yayınları Editörlüğü, Muhabiliği, Müzik Öğretmenliği.

Yarı Profesyonel - Müzik Yayıncılığı ve Sunuculuğu.

68. EDEBİ – BÜRO İŞLERİ **Yarı Profesyonel ve Diğer.** - Mahkeme ve Avukat sekreterliği, Baskı ve Dizgi Sekreterliği, Haberleşme Sekreterliği, Stenografik, Kütüphane Memurluğu.

78. MÜZİK – SOSYAL HİZMET **Profesyonel.** - Müzik Sanatçılığı, Müzik Öğretmenliği,

Yarı Profesyonel. - Dansözlük, Dans Öğreticiliği.

79. MÜZİK – BÜRO İŞLERİ **Profesyonel** - Müzik Kütüphaneciliği.

Diğer. - Müzik ve Müzik Aletleri Satıcılığı.

89. SOSYAL HİZMET – BÜRO İŞLERİ **Profesyonel** - Ticari konular Ögretmenliği.

Diğer. - Tren Kondüktörlüğü, Telefon Operatörlüğü.

EK 21 ÖĞRETMEN TUTUM ENVANTERİ

Çalıştığınız Kurum :.....
Öğretim Alanınız :.....
Bitirmiş Olduğunuz Kurum :.....
Bitirme Yılınız :.....
Esas Kadronuzun Bulunduğu Kurum :.....
Cinsiyetiniz : ( ) Kadın ( ) Erkek

Açıklama

Bu envanter, öğretmen-öğrenci ilişkilerini dile getiren 100 maddeden oluşmuştur. Bu ilişkilerin ne olması gerektiğine ilişkin çeşitli uğraşlar olduğundan yanıtların doğru ya da yanlış olması söz konusu değildir. İstenen, sizin kendi görüşünüzdür. Lütfen her maddeyi okuyunuz ve görüşlerinizi cevap kâğıdındaki ilgili yere işaretleyiniz; soru kâğıdı üzerine bir işaret koymayınız.

Teşekkür ederim.

Örnek	KK	K	KS	KM	AK
Kuvvetle katılıyorsanız (KK)'nin altını karalayınız.	■	=	=	=	=
Katılıyorsanız (K)'nin altını karalayınız.	=	■	=	=	=
Kararsız iseniz (KS)'nin altını karalayınız.	=	=	■	=	=
Katılmıyorsanız (KM)'nin altını karalayınız.	=	=	=	■	=
Asla katılmıyorsanız (AK)'nin altını karalayınız.	=	=	=	=	■

1. Ara sıra, ufak tefek disiplin olayları, öğretmen tarafından şakaya dönüştürülmelidir.
2. Çekingenlik, atılganlığa tercih edilir.
3. Hiçbir zaman öğretimin öğrenci için sıkıcı hale gelebileceği düşünülmemelidir.
4. Öğrencilerin çoğu, öğretmenlerinin kendileri için yaptıklarının değerini bilmemektedirler.
5. Öğretmen, (eğlenceli durumlarda) sınıfla birlikte gülerse, sınıfı kontrol edemez hale gelir.
6. Öğrencinin arkadaşlıkları titizlikle kontrol edilmelidir.
7. Öğrencinin, sevdiği ve sevmediği şeyleri açığa vurması doğru değildir.
8. Öğrencinin, hiçbir soru sormaksızın, boyun eğici davranması, istenilir bir şey değildir.
9. Öğrencinin öğreneceği ilk ders, öğretmene duraksamaksızın boyun eğmektir.
10. Saldırgan öğrenciler, en büyük sorun oluşturmaktadırlar.
11. Müdür ve müfettişler, sınıfta disiplin sağlama üzerinde çok fazla durmaktadırlar.
12. Öğrencinin başarısızlığı, bazen öğretmenin hatasından ileri gelir.
13. Öğretmenin bazen öğrencilere karşı sabrını yitirmesi, bir kabahat değildir.
14. Öğretmen, öğrencileriyle asla cinsel sorunları tartışmamalıdır.
15. Çağdaş eğitim ilkeleri, öğrenciler için çok kolaylık sağlamaktadır.
16. Öğretmenin, öğrenci sorunlarıyla fazla ilgilenmesi beklenemez.
17. Öğrenciler, derslerinde öğretmenlerinden, çok fazla yardım beklemektedirler.

18. Öğretmenden, bir öğrencinin evini ziyaret etmesi için kendi işlerinden özveride bulunması beklenmemelidir.
19. Günümüzde pek çok öğrenci, okulda ve evde başıboş bırakılmaktadır.
20. Öğrencilerin gereksinimleri de yetişkinlerin gereksinimleri kadar önemlidir.
21. Öğrenciye, soru sormaksızın yetişkine boyun eğmesi öğretilmelidir.
22. Öğrencilerde, doğal olarak söz dinlememe eğilimi vardır.
23. Bir öğretmen, öğrencilerinin sözlerine fazla inanmamalıdır.
24. Öğrencinin, yanıt verirken ayağa kalkması gerekli değildir.
25. Ana babasının zaptedemediği çocuğu, öğretmenin zaptetmesi beklenmemelidir.
26. Öğretmen, bir konuyu bilmediğini, öğrencilerin önünde asla ortaya koymamalıdır.
27. Günümüz öğretim ilkeleri, disipline gereği kadar yer vermemektedir.
28. Öğrencilerin çoğu, verimli bir hayal gücünden yoksundur.
29. Her öğrenciden, aynı düzen ve tempoda bir çalışma beklemek doğru olmaz.
30. Öğretmenin sınıfta disiplini sağlamak için çok sert olması gerekir.
31. Başarı, başarısızlıktan daha uyarıcıdır.
32. Hayal gücünün yarattığı masallar da yalan söylemek kadar cezalandırılmalıdır.
33. İyi bir isteklendirme, bir öğrencinin diğer öğrencilerden farkını etkin bir biçimde ortaya çıkarır.
34. Bir öğrencinin karşı cinsle ilgilenmektense, utanması daha iyidir.
35. Öğrencinin derslerden aldığı not, aldığı cezalara göre kısılmamalıdır.
36. Günümüzde, eski dayak atma biçimine daha fazla gereksinim duyulmaktadır.
37. Öğrencilerin, "öğretmenlerin her şeyi en iyi bildiklerini" öğrenmeleri gerekir.
38. Sınıfta disiplinsizlik, kargaşaya yol açmaktadır.
39. Günümüzde, öğretmenlerin daha yetkeci davranmalarına gereksinim vardır.
40. Başarısız öğrenciler, genellikle tembel öğrencilerdir.
41. Öğretmenler suçluyu bulamadıkları zaman, tüm sınıfı cezalandırmalıdırlar.
42. Öğretmenlerin çoğu, öğrencilere karşı yeterince sert davranmamaktadır.
43. Her öğretmenin, her zaman bazı başarısız öğrencileri olacaktır.
44. Disiplin sorunlarını çözmek, onlara engel olmaktan daha kolaydır.
45. Öğrenciler, genellikle sınıfta toplumsal kurallara uymaktadırlar.
46. Günümüzde sınıflarda, çok saçma şeyler olmaktadır.
47. Öğrencilerin haylazlık durumlarında, çoğu kez okulu kusurlu bulmak gerekir.
48. Genellikle öğrenciler, hiçbir şeyi umursamamaktadırlar.
49. Öğrencilerin çoğu, iyi Türkçe konuşmaya isteklidir.
50. Öğrencilere fazla ödev vermek, çoğu zaman iyi bir cezalandırma yoludur.
51. Öğrenme etkinlikleri sırasında öğrencilere, bugünkünden daha fazla özgürlük tanınmalıdır.
52. Öğrenciler, öğretmenlerine, öğretmen oldukları için saygı göstermelidir.
53. Öğrencilerin, kendilerinden istenilen davranışların nedenlerini anlamaları gerekli değildir.
54. Öğrencilerin, genellikle inceleme konularını seçmeye yetkileri yoktur.
55. Hiçbir öğrenci, yetkeye karşı başkaldırmamalıdır.
56. Disiplin sorunlarının çok azı, öğretmenin kusuru yüzünden ortaya çıkar.
57. Öğrencilerin isteklerine ve kaprislerine dikkat edilmelidir.
58. Öğrenciler, genellikle okul yönetmeliklerini uygulamakta güçlük çekmektedirler.
59. Bugün öğrencilere okulda aşırı özgürlük tanınmaktadır.
60. Öğrenciler, yeterli bir sorun çözme gücüne sahip değildir.
61. Davranış bozukluğu gösteren öğrencilerin kendisini suçlu hissetmesi ve kendisinden utanması gerekir.
62. Öğrencilerince sevilen öğretmenler, öğrencilerini daha iyi anlayan öğretmenlerdir.
63. Öğrencilerin çoğu, öğretmene yardımcı olmaktadır.
64. Sınıfta öğrencilere bugünkünden daha fazla konuşma ve davranış özgürlüğü verilmelidir.

65. Öğretmenlerin görüşlerine göre, öğrencilerin çoğu düşüncesizdir.
66. Öğrenciler, genellikle, yeni şeyleri öğrenmede yavaştırlar.
67. Öğretmenler, öğrencilerinin her birinin ev koşullarını bilmekle sorumludurlar.
68. Öğrenciler, bazen çok sıkıcı olmaktadırlar.
69. Öğrenciler, cinsel konularda soru sormamalıdırlar.
70. Öğrencilere neyi, nasıl yapmaları gerektiği, noktası noktasına söylenmelidir.
71. Utangaç öğrencilerin ders anlatırken ayakta durmaları istenmelidir.
72. Öğretmenlerin, davranış sorunları üzerinde, daha ciddi bir biçimde durmaları gerekir.
73. Not verme, rekabet yarattığından dolayı değer taşır.
74. Öğrenciler, öğretmeni kızdırmaktan hoşlanırlar.
75. Öğrencilerin çoğu, gerçekten çalışmamakta ve boş vermektedirler.
76. Öğrenciler genellikle o kadar sevimlidir ki onların kusurları hoşgörülebilir.
77. Müstehcen yazılar yazan öğrenci şiddetle cezalandırılmalıdır.
78. Öğretmen, öğrencilerini çok az, gerçekten sevimli bulur.
79. Okul çalışmalarını en iyi yapmanın tek bir yolu vardır ve bütün öğrenciler bunu izlemelidir.
80. Okul çalışmalarını, öğrencilerin ilgilerine dayamak sonuç vermez.
81. Öğrenciler, genellikle çok meraklıdırlar.
82. Çocuklara verilen sözü, ara sıra yerine getirmemek gerekir.
83. Günümüzde öğrencilere fazla hoşgörü gösterilmektedir.
84. Bir öğretmenin, hemen her öğrenciyle anlaşması gerekir.
85. Öğrenciler kendi kararlarını kendileri verecek kadar olgun değildirler.
86. Tırnaklarını yiyen bir öğrencinin bundan utanması gerekir.
87. Öğrencilere fırsat verildiğinde, kendi başlarına düşünebilirler.
88. Bazı öğrencilerin son derece duyarlı olması hoşgörülemez.
89. Öğrencilere asla güvenilmez.
90. Öğrencilere, yaptığımız kısıtlamanın nedenini açıklamamız gerekir.
91. Genellikle güç olan ve ilginç olmayan konular, öğrencilerin yetişmesine yardım eder.
92. Bir öğrencinin kendinden ne beklendiğini tamamen ve her zaman bilmesi gerekir.
93. Ders dışı etkinlikler, kız ve erkekleri fazlaca kaynaştırmaktadır.
94. Öğretmen, sürekli olarak düşsel hastalıklardan söz eden bir öğrenciyi önemsememelidir.
95. Öğrenciler, çoğu yetişkinlere göre, daha uygar davranmaktadırlar.
96. Öğretmenler, saldırgan öğrencilere dikkat etmelidirler.
97. Öğrenciler gibi öğretmenler de yanılabilirler.
98. Bir öğrencinin, öğretmeniyle aynı görüşte olmadığını açıkça ortaya koymaya hakkı vardır.
99. Öğrencilerin okuldan zevk almalarını bekleyemeyiz.
100. Öğrencileri değerlendirirken, önemli olan sonuçtur; çaba göstermeleri yetmez.

EK 22 BEİER CÜMLE TAMAMLAMA TESTİ FORM B

Açıklama: Aşağıda eksik cümleler var. Her birini okuyup tamamlayınız. Mümkün olduğu kadar çabuk olup, aklınıza ilk gelen şeyi yazınız. Her cümleyi tamamlamaya çalışınız.

1. Gelecek bana .....
2. Çocukken .....
3. Annelerin iyisi .....
4. İşim .....
5. En büyük kabahat .....
6. Amirlerim .....
7. Evde olduğum zaman .....
8. Babam .....
9. Sorunlarım .....
10. Ben .....
11. Hayat .....
12. Erkekler .....
13. Annem .....
14. Ben daha gençken .....
15. Arkadaşlar .....
16. İlerdeki işim .....
17. En ayıp şey .....
18. Nefret ettiğim .....
19. Babamı çok severim .....
20. Amacım ve isteğim .....
21. Yalnızken .....
22. Ailem asla ..... düşünüyorum.
23. İyi arkadaşlar .....
24. .....
25. Cinsel ilişkiler .....
26. İşlerin başında ben olsam .....
27. Babam hiç .....
28. Eğer annem .....
29. Sinirlerim .....
30. Hayatımın en kötü anı .....
31. Zihnim .....
32. İnsanların çoğu .....

33. Beni en çok kaygılandıran şey .....
34. Kardeşlerim .....
35. İçin için umduğum .....
36. Keşke babam .....
37. Ne yazık ki ben .....
38. Öğrenimim .....
39. Erkekle kadını bir arada görünce .....
40. Vücudum .....
41. Elimden gelse .....
42. Kendi kendimi kontrol etmekte .....
43. ..... unutmak istiyorum.
44. Başkalarının zayıf yanları .....
45. Hayatımı yeniden yaşayabilseydim .....
46. Kadınlar .....
47. Çalışmalarım .....
48. Bana göre önemli kişiler .....
49. Evde her şey .....
50. Bir amirde ya da öğretmende .....
51. Hatırımdan hiç çıkmayan an .....
52. Yalan söylemek .....
53. Hiç olmazsa ben .....
54. Bugüne kadar yaptığım en kötü şey .....
55. Her şey bozuk gittiği zamanlar .....
56. Keşke annem .....
57. Öğretmenler .....
58. Yaşlandığım zaman .....
59. Geceleri .....
60. Cinsel yaşamım .....
61. Başkalarına göre ben .....
62. Ailemin bana karşı davranışı .....
63. Sıkıntım olduğu zaman arkadaşlarım .....
64. Kurtulmak istediğim korku .....
65. Emir verdiğim zaman .....
66. Annemi severim fakat .....
67. Sağlığım .....

EK 23

İL REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA ÇERÇEVE PROGRAMI ÖRNEĞİ

Ay	Hafta	Rehberlik Bürosunda Yapılacak Çalışmalar	Görevliler	Sınıflarda Yapılacak Çalışmalar	Görevliler	Teknik ve Araçlar
EYLÜL	1	Okul rehberlik hizmetleri yürütme kurulunca yıllık rehberlik ve psikolojik danışma programı ve uygulama planının yapılması Uygulanan eğitim sisteminin amaç, dayanak ve ilkelerini; not sistemini; ortak ve seçmeli dersleri tanıtma Veli, sınıf öğretmeni ve rehber öğretmeni tanıştırma toplantısı düzenleme	Rehberlik hizmetleri okul yürütme kurulu Rehber öğretmen	Öğrencilerin birbirleriyle ve sınıf öğretmenleriyle tanışması Sınıf rehberlik programını yapma Rehber öğretmenle işbirliği yaparak, uygulanan eğitim sistemini tanıtma Öğrencilerin eğitim planlarını yapmalarına yardımcı olma	Sınıf Öğretmeni	Görüşme Bilgi Verme
	2	Öğrencileri ilgilendiren yönetmelik maddelerini çoğaltıp öğrencilere dağıtma Eğitici kolları ve kol üyelerinin listelerini oluşturma Okulu ve okulun çevresini tanıtan bir broşür hazırlayıp, okula yeni gelen öğrencilere dağıtma	Okul yönetimi Disiplin kurulu Rehber öğretmen	Öğrencileri ilgilendiren yönetmelik maddelerini açıklama Okul kurallarını tanıtma Eğitici kolları tanıtma ve kollara üye seçimini gerçekleştirme	Sınıf öğretmeni Eğitici kol rehber öğretmeni	Görüşme Bilgi verme Yönetmelikler Yazılı kaynaklar
EKİM	1	Okul rehberlik bürosunun amaç ve işlevini, öğrencilere ve velilere tanıtma Engelli öğrencilerin belirlenmesinde sınıf öğretmenlerine yardımcı olma	Okul yönetimi Rehber öğretmen	Okulun yapısını, okul yönetimini ve çevresini, yeni gelen öğrencilere yerinde tanıtma Engelli öğrencileri saptama Yardıma muhtaç öğrencileri saptama	Sınıf öğretmeni Ders öğretmenleri	Gezi Bilgi verme Görüşme İlgili Test ve envanterler Yazılı kaynaklar
	2	Sınıf öğretmenleri ve ders öğretmenlerinin, rehberlik bürosu görevlilerinden gerektiği gibi yararlanması için yapılacakları gözden geçirme Sınıf öğretmenlerince saptanan yardıma muhtaç öğrencilerle ilgilenme	Okul yönetimi Rehber öğretmen Sınıf öğretmeni	Sınıf öğretmenlerinin, okul rehberlik bürosundan gerektiği gibi yaralanması için yapılacak olanları gözden geçirme	Sınıf öğretmeni	Bilgi verme Grup tartışması Öğretici filmler Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği Yazılı kaynaklar
	3	Rehberlik ve araştırma merkezini ilgilere tanıtma Verimli çalışma ve tam öğrenmenin öğrencilere tanıtılması çalışmalarında sınıf öğretmenlerine yardım etme	Okul yönetimi Rehber öğretmen	Öğrencilerin verimli çalışma ve tam öğrenme yollarını öğrenmelerine yardım etme Sağlıklı bir gelişmeye beslenme, uyku, temizlik, iyi alışkanlıklar ve sporun etkilerini tanıtma		Bilgi verme Grup tartışması Yazılı kaynaklar

Ay	Hafta	Rehberlik Bürosunda Yapılacak Çalışmalar	Görevliler	Sınıflarda Yapılacak Çalışmalar	Görevliler	Teknik ve Araçlar
	4	Öğrenci, tanıma fişlerini doldurtma; elden edilen bilgileri kişisel dosyalara geçirme	Rehber öğretmen	Öğrenci tanıma fişlerini, "Kimdir bu?" ve özgeçmiş soru kâğıtlarını doldurtma Üniversite sınav sistemini öğrencilere tanıtma	Sınıf öğretmeni	Öğrenci tanıma fişi, "Kimdir bu?" ve özgeçmiş soru kâğıtları Bilgi verme Yazılı kaynaklar Kaynak kişiler
KASIM	1	Sağlıklı okul içi ve okul dışı davranışlarla ilgili tartışma soruları hazırlama Okul rehberlik bürosunu öğrencilere tanıtma	Okul yönetimi Rehber öğretmen	Sağlıklı okul içi ve okul dışı davranışları öğrencilerle tartışma Okul rehberlik bürosunu ziyaret etme ve büroya ilişkin ayrıntılı bilgi edinme	Sınıf Öğretmeni	Grup tartışması Bilgi verme Yazılı kaynaklar
	2	Problem Tarama Listesi sağlama, uygulama, bulguları değerlendirme Görme ve işitme taraması yapmada sınıf öğretmenlerine yardımcı olma	Okul yönetimi Rehber öğretmen	Sorun taraması yapma Görme ve işitme taraması yapma	Sınıf öğretmeni Ders öğretmeni	Problem Tarama Listesi O ve L Snellen Görme Testi
	3	Meslekler ve üst eğitim kurumları ile ilgili kaynakları sağlama İşyerlerine ve üst eğitim kurumlarına inceleme gezileri düzenleme Meslekler ve eğitim kurumlarının tanıtımına ilişkin toplantılar düzenleme	Okul yönetimi Rehber öğretmen	Meslekleri ve üst eğitim kurumlarını ve üst sınıfları tanıtma	Sınıf öğretmeni Ders öğretmeni	Grup tartışması Bilgi verme İnceleme Yazılı kaynaklar Kaynak kişiler
	4	Toplumsal ilişki ölçümü uygulama; değerlendirilmesine yardımcı olma ve yorumlama Okulda uyumsuzluk gösteren öğrencilere yardımcı olma	Rehber öğretmen	Toplumsal ilişki ölçümü uygulama Okulda uyumsuzluk gösteren öğrencilere yardımcı olma	Sınıf öğretmeni Ders öğretmenleri Eğitici kol rehber öğretmeni	Toplumsal ilişki ölçümü çizelgeleri İlgili test ve envanterler
ARALIK	1	Sorun tarama sonucunda, gerekenlerle psikolojik danışma yapma Yaygın sorunları, yönetici, öğretmen ve öğrencilerle tartışma; bunlarla ilgili bilgi verme	Okul yönetimi Rehber öğretmen Öğretmenler Kurulu	Yaygın sorunları, öğrencilerle tartışma ve konuşma Not tutma, özet çıkarma, dinleme, soru yanıtlama, kaynak kitaplardan yararlanma konularında öğrencileri bilgilendirme	Sınıf öğretmeni Ders öğretmenleri	Grup tartışması Bilgi verme Psikolojik danışma Tartışma soruları
	2	"Sınav heyecanı nasıl giderilir?" konusu ile ilgili tartışma soruları hazırlama Üst öğrenim yapan, işe atılan öğrencileri izleme	Okul yönetimi Rehber öğretmen	"Sınav heyecanı nasıl giderilir?" konusunu tartışma	Sınıf öğretmeni Ders öğretmenleri	Yazılı kaynaklar Tartışma soruları Grup tartışması Üst öğrenim kurumları İş yerleri

Ay	Hafta	Rehberlik Bürosunda Yapılacak Çalışmalar	Görevliler	Sınıflarda Yapılacak Çalışmalar	Görevliler	Teknik ve Araçlar
	3	Yetenek testini uygulama ve değerlendirme "İlgi ve yeteneğe uygun iş ve meslek nasıl seçilir?" konusunda öğrencilere bilgi verme İsteyen öğrencilere ilgi envanterini uygulama ve sonucu değerlendirme	Okul yönetimi Rehber öğretmen	Hangi öğretim programlarına yönelmeliyiz? "Kendimize uygun mesleği ve okulu nasıl seçebiliriz?" konularını tartışma	Sınıf öğretmeni Eğitici kol rehber öğretmeni	Yetenek testleri İlgi envanteri Yazılı kaynaklar Kaynak kişiler
	4	Boş zamanı değerlendirme anketinin uygulanmasına yardım etme Öğrencilere yarıyıl sonu dinlencesini etkili biçimde değerlendirme ile ilgili bilgiler sağlama	Rehber öğretmen Okul yönetimi	Boş zamanı değerlendirme anketini uygulama "1. Yarıyıl sonu dinlencesini nasıl değerlendirebiliriz?" konusunu öğrencilerle tartışma	Sınıf öğretmeni Eğitici kol rehber öğretmeni	Grup tartışması Boş zamanı değerlendirme anketi Açık uçlu anket
OCAK	1	Beler Cümle Tamamlama Testi'ni uygulatma ve değerlendirme "Toplumsal yaşamla ilgili kurallar; sevgi, saygı, hoşgörü ve adil davranma"	Rehber öğretmen	Beler Cümle Tamamlama Testi'ni uygulama "Toplumsal yaşamla ilgili kurallar; sevgi, saygı, hoşgörü ve adil davranma"nın gerekliliğini tartışma	Sınıf Öğretmeni	Bilgi verme Grup tartışması Beler Cümle Tamamlama Testi
	2	"Etkin okuma" konusunun tartışılmasında sınıf öğretmenlerine yardımcı olma Tam öğrenmeyi öğrenme konusunu tartışmada, sınıf öğretmenlerine yardımcı olma	Rehber öğretmen	"Neleri, niçin, nasıl okumalıyız?" konusunu tartışma ve bu konularda bilgilenme "Tam öğrenmeyi öğrenme" konusunu tartışma	Sınıf öğretmeni	Bilgi verme Grup tartışması Yazılı kaynaklar Kaynak kişiler
	3	Anket uygulayarak, tartışarak 1 yarıyıl rehberlik ve psikolojik danışma çalışmalarını değerlendirme	Okul yönetimi Rehber öğretmen	1. yarıyıl rehberlik çalışmalarını ve sınıfın başarı durumunu değerlendirme Sınavla girilen okulların tanıtımı	Sınıf öğretmeni Ders öğretmenleri	Grup tartışması Açık uçlu anket Bilgi verme
	4	Başarı-yetenek karşılaştırması için sınıf öğretmenleriyle birlikte çalışma Okul rehberlik hizmetleri yürütme kurulunun 2. dönem toplantısını yapma	Rehber öğretmen	Okul rehberlik bürosu ile birlikte, öğrencilerin başarı-yetenek karşılaştırmasını yapma Özel yardıma gereksinim duyan öğrencileri belirleme ve bunlara yardım etme	Sınıf öğretmeni	Başarı ve yetenek testleri
ŞUBAT	1	Başarısızlık nedenlerini ortaya çıkaracak olan anketi hazırlama ya da sağlama Uygulanan anket sonuçlarını öğretmenler kurulunda, sınıf ve zümre öğretmenler kurullarında görüşme	Okul yönetimi Rehber öğretmen	Başarısızlık nedenlerini ortaya çıkaracak olan anketi uygulama Öğrencilerin karne notlarını ve devam durumlarını gözden geçirme, bunlara göre gerekli önlemleri alma	Sınıf öğretmeni, Ders öğretmenleri Eğitici kol rehber öğretmenleri	Grup tartışması Bilgi verme Başarısızlık Nedenleri Anketi
	2	Başarısızlık nedenleri anketi sonuçlarının, notların ve devam durumlarının ışığında, öğrencilerle bireysel görüşme ve grup tartışması yapma	Okul yönetimi Rehber öğretmen	Başarısızlık nedenleri anketinin sonuçlarını, rehber öğretmenin de yardımıyla bireysel görüşme ve grup tartışması aracılığı ile değerlendirme	Sınıf öğretmeni Ders öğretmenleri	Grup tartışması Bilgi verme

Ay	Hafta	Rehberlik Bürosunda Yapılacak Çalışmalar	Görevliler	Sınıflarda Yapılacak Çalışmalar	Görevliler	Teknik ve Araçlar
MART	1	Verimli çalışma ve tam öğrenmenin ne olduğunu açıklayan bir konferans düzenleme Sınavla girilen okulları tanıtma konusunda sınıf öğretmenine yardımcı olma	Okul yönetimi Rehber öğretmen	Verimli çalışma ve tam öğrenme yollarını izlemedeki başarıyı tartışma ve yeni kararlara varma Sınavla girilen okulları tanıtma	Sınıf öğretmeni Ders öğretmenleri	Grup tartışması Yazılı kaynaklar Kaynak kişiler
	2	"Etkili anne baba olma" konusunda velileri bilinçlendirme	Okul yönetimi Rehber öğretmen	"Etkili anne baba olma" konusunda velileri bilinçlendirme amacıyla okul rehberlik bürosuyla birlikte etkinlik gösterme	Sınıf öğretmeni Ders öğretmenleri	Bilgi verme Grup tartışması Kaynak kişiler Yazılı kaynaklar
	3	Bedensel ve toplumsal-ruhsal gelişimle ilgili sorunları, öğrencilere tanıtma Bu konuda yazılı bilgiler hazırlama	Rehber öğretmen	Bedensel ve toplumsal-ruhsal gelişimin getirdiği sorunların öğrencilerle tartışılması	Sınıf öğretmeni	Bilgi verme Grup tartışması Kaynak kişiler Yazılı kaynaklar
	4	Sınıflarda yapılacak olan kendini tanıma çalışmalarına yardımcı olma	Rehber öğretmen	Kişilik gelişimini; kişiliğin zayıf ve güçlü yanlarını tanıma çalışmaları	Sınıf öğretmeni	Kızgın sandalye tekniği Yazılı kaynaklar
NİSAN	1	Sınıflarda yapılacak olan iyi ilişki kurma yolları, yeni ortamlara uyum sağlama, sorumluluk ve mutluluk konularında yapılacak çalışmalara yardımcı olma	Rehber öğretmen	Kişi ve gruplarla iyi ilişkiler kurmanın yollarını; yeni ortamlara uyum sağlama konusunu; sorumluluk duygusunun ne olduğunu; "Mutluluk nedir, nasıl elde edilir?" konusunu tartışma	Sınıf öğretmeni Ders öğretmenleri	Grup tartışması Bilgi verme Yazılı kaynaklar Kaynak Kişiler
	2	Üst eğitim kurumlarına ve iş yerlerine geziler düzenleme	Okul Yönetimi Rehber öğretmen	Öğrenci bilgi toplama gruplarınca, üst eğitim kurumlarına ve işyerlerine ilişkin bilgi toplanılmasını sağlama	Sınıf öğretmeni Ders öğretmenleri	Gezi, gözlem Bilgi verme Kaynak kişiler Yazılı kaynaklar
	3	Sınıflarda tartışılacak olan "arkadaşlık" ve "güzel konuşma" konularında sınıflara yardımcı olma	Rehber öğretmen	Arkadaşlık ve arkadaş seçimi konusunda tartışma Güzel konuşma konusunu tartışma	Sınıf öğretmeni	Bilgi verme Grup tartışması Yazılı kaynaklar Kaynak kişiler
	4	"Belli bir programa ve mesleğe yönelmede ilgi, yetenek ve başarının yeri" konusunda tartışma soruları ve temel bilgiler hazırlama	Rehber öğretmen	"Belli bir programa ve mesleğe yönelmede ilgi yetenek ve başarının yeri" konusunda öğrencileri bilgilendirme ve bu konuyu tartışma	Sınıf öğretmeni	Bilgi verme Grup tartışması Yazılı kaynaklar Kaynak kişiler

Ay	Hafta	Rehberlik Bürosunda Yapılacak Çalışmalar	Görevliler	Sınıflarda Yapılacak Çalışmalar	Görevliler	Teknik ve Araçlar
MAYIS	1	Sınıflarda yapılacak olan "kopya" ve "derse devamın başarıya etkisi" konularındaki çalışmalara yardımcı olmak	Rehber öğretmen	Kopya konusunu tartışma Derse devamın, başarıya etkisini tartışma	Sınıf öğretmeni	Bilgi verme Grup tartışması Yazılı kaynaklar
	2	"Kendimizi nasıl tanıyabiliriz?" konusunda tartışma soruları hazırlama Bu konudaki yazılı kaynakları sağlama Öğrencilerin mutlu oldukları zamanlara ilişkin anılarını değerlendirme	Rehber öğretmen	"Kendimizi nasıl tanıyabiliriz?" konusunu araştırma ve bu konuda tartışma "En mutlu ve mutsuz olduğum zamanlar"la ilgili anıları yazma	Sınıf öğretmeni	Bilgi verme Grup tartışması Yazılı kaynaklar Kaynak kişiler
	3	Öğrencilerin tartışmak istediği konuları belirlemek için anket düzenleme ve uygulama Öğrenci kişisel dosyalarının işlenmesini sağlama	Rehber öğretmen	Sınıfın istediği konular üzerinde tartışma "Tatili nasıl değerlendirebiliriz?" konusunu tartışma Öğrenci kişisel dosyalarını işleme	Sınıf öğretmeni	Grup tartışması Bilgi verme Anket
	4	Yıl sonu rehberlik ve psikolojik danışma raporunu hazırlama Öğrenci kişisel dosyalarının işlenmesini sağlama	Rehber öğretmen Okul yönetimi	Sınıf rehberlik çalışmaları raporunu hazırlama Gelecek yıla yönelik istek ve önerileri saptama	Sınıf öğretmeni	Anket Grup tartışması

Yıl Boyunca Aralıksız ya da Zaman Zaman Ele Alınacak Konular

- Öğrenci devam durumunu değerlendirme
- Öğrenci başarı durumunu değerlendirme
- Okul yönetimi, veli, sınıf öğretmeni, ders öğretmeni ve rehber öğretmen işbirliğini sürdürme
- Öğrencileri gözlemleme
- Olay incelemesi yapma
- Dışarıda çalışan öğrencileri, okulda ve iş yerinde izleme
- Okulu bitirenleri izleme
- Öğrencilerle görüşme yapma
- Üst sınıf ve eğitim kurumlarını tanıtma
- Meslekleri tanıtma
- Eğitsel çevre gezileri düzenleme
- Velilerle görüşme
- Ev ziyaretleri yapma
- Grupta uyumlu çalışma alıştırmaları yapma
- Grup tartışmaları yapma
- Bireysel ve grupta psikolojik danışma uygulama
- Sürekli başarısız ve üstün başarılı olan öğrencilerle ilgilenme
- Okula uyumsuzluk gösteren öğrencilere yardım etme
- Atatürk ilke ve devrimlerine ilişkin çalışmalar yapma
- Çevre sorunlarına ilişkin etkinlikler düzenleme
- Eğitsel çalışmaların gidişini izleme ve değerlendirme

Sözlük

açık oturum (panel): Küçük bir konuşmacı grubun bir konuyu ya da bir sorunu doğal bir ortam içinde tartışması amacıyla düzenlenen toplantı; yuvarlak masa görüşmesi

alabilirlik: Bir şeyin içine sığdırılabildiği miktar (kapasite). 2. Yetenek.

amaç: Eğitim alanında bir etkinliğe, bir eyleme ya da bir işe başlarken erişilmek istenilen, öğrenim sürecine bütünlük ve anlam kazandıran sonuç. 2. Eğitim görevlilerince saptanan ve düzenlenen programlar sonucu öğrenci davranışında gerçekleşmesi istenilen değişme.

anıklık (istidat): Kişinin belli bir alanda öğrenme gücünün bulunduğunu gösteren ya da gösterdiğine inanılan; ya doğuştan gelen ya da sonradan edinilen yetenekler ile öteki ruhsal özelliklerin tümü.

araç (vasıta): 1. Bir iş yapmakta ya da bir işi sonuçlandırmakta, gücünden yararlanılan nesne. 2. Kişiler ya da nesneler arasında bağlantı sağlayan şey. 3. Bir şeye ulaşmak, bir şeyi elde etmek için yararlanılan kimse ya da şey

araştırma: Bir gerçeği ortaya çıkarmak, bir sorunu çözümlemek ve eldeki verileri artırmak için bilimsel yöntem ve tekniklerden yararlanılarak yapılan düzenli çalışma.

atılganlık: 1. Tehlike ya da güçlüklerden yılmayarak kendini daima ileriye atma. 2. Girişkenlik

aynalı pencere: Deney odalarında, kimi dersliklerde deneklerin (ya da öğrencilerin) doğal tepkilerinin değişmesine yol açmamak amacıyla yapılmış olan ve odaya bitişik bölümden bakınca içeriyi gösteren; odadan bakıldığında ise ayna olarak görünen pencere.

bağımlılık: Kendine değil, başkalarına dayanma, güçlü kişilerin desteğini, arama;çocuk gibi, kendi adına kararları, bağımlı olduğu kişilerin vermesini bekleme; güç durumlarda kolayca duygusal bozuma uğrama; sıklıkla öfke, korku, tedirginlik ve suçluluk duygularına kapılma; değişime kapalı olma

bağımsızlık: Ekonomik ve ruhsal desteğe, başkalarının kendisi için yön seçmesine gereksinim duymama; düşünce, duygu ve davranışlarını, anne, baba ve başkalarını, kendi içgüdüsel dürtülerinin, güdüm, etki ve baskısından kurtarmış olma; kendini eksik ve kusurlu yanlarıyla kabul etme, başkalarına olumlu duygularla yaklaşma, onlarla sıcak, içten ilişkiler kurabilme; başkalarının dikkatini çekmeye ve onaylanmaya gerek duymama; başkalarına boyun eğmeme ve kendisine hizmet edilmesini beklememe.

baskıcılık: Güç ve zor altında bulundurucu; özgürlük engelleyici, kısıtlayıcı tutum gösterme

basmakalıp davranış: Belirli bir sorun karşısında özel koşulların ya da varılan sonucun değiştiremediği, hep aynı kalan davranış

bastırma (repression): Bireyin, kendisine acı veren yá da kendisi için hoş olmayan şeyleri çoğunlukla bilinçsiz olarak (kendiliğinden) bilincinden atması ve unutması işlemi. Bireyin benliği savunma düzeneklerinden biri

beceri (maharet): 1. Bir kimsenin bedensel ya da düşünsel bir çaba göstererek bir işi kolaylık ve ustalıkla yapabilmesi. 2. Ustalık, uzluk, el uzluğu. 3. El, parmak ve göz eşgüdümü (koordinasyonu) bakımından yeterlik.

benlik: Bireyin kendini ailesine, arkadaşlarına, çevresindeki diğer kişilere ve kendine göre; dış görünüş, yetenek, uyum, toplumsal beğenilme ile başarı ve mutluluk beklentisi

boyutlarındaki algılamalarının bütünlüğü. Buna göre benlik, bireyin çevresince nasıl tanındığı; ne olduğu ve ne olmak istediği konularındaki bilinçliliği biçiminde de tanımlanabilir.

benliği savunma düzenekleri (ego defence): Benliğin bütünlüğünü korumak için altbenlik tepkilerinin eğitilip yüceltilmesi ya da simgeleştirilerek değiştirilmesi, altbenlikle üstbenlik arasında uyum sağlayıp benliğin korunması amacıyla kullanılan düzenekler (mekanizmalar) Savunma düzenekleriyle kişi, gerçek güdü ve amaçlarına ilişkin olarak kendini kandırmakta, kendisine karşı saygısını artırmaktadır.

bildirişim (communucation): İletişim.

bilinç (şuur):1. Duyum, heyecan, düşünmeye ya da başka bir ruh etkinliğiyle nitelenen durum. 2. Benliğin, kendi etkinlik ya da duygulanmalarını sezebilmesi. 3. Geniş anlamda zihin. 4. Bir topluluktaki ruhsal etkinliğin ya da ruhsal durumların tümü.

bilinçaltı (subconscious): Bilinçdışı olmakla birlikte, dilendiği zaman kapsamındakilerin bilince çağrılabildiği eşik bölgesi.

bilinçdışı (unconsious): Bilincin dışında geçen eylem ve etkinliklere verilen ad.

bilinçlenme: bilinçli duruma gelme.

biliş (cognition): Canlının, bir nesne ya da bir olayın varlığına ilişkin bilgili ve bilinçli duruma gelmesi.

bilişsel davranış: Algılama, kavram oluşturma, dil edinme, belleğe yerleştirme, anımsama ve sorun çözme alanlarına ilişkin gelişme. Bilişsel gelişim; kişilik gelişimini oluşturan bedensel, devinişsel, toplumsal, duygusal ve cinsel gelişim alanlarından etkilenmekte ve onları etkilemektedir

bireşim (sentez): Parça ve ögeleri bir bütün oluşturacak biçimde bir araya koyma. Özdeşsiz bir iletişim içeriği üretme (örneğin, düşünceleri ve yargıları çok iyi bir biçimde örgütleyerek yazma becerisi, kişisel bir yaşantıyı etkili bir biçimde söyleme yeteneği); bir plan ya da işlemler takımı önerisi ortaya koyma (örneğin, denenceleri sınama yolları önerme yeteneği); belli bir eğitim durumu için bir öğretim birimi planlama yeteneği, bir soyut ilişkiler takımı geliştirme (belli veriler ya da olayları açıklama ya da sınıflamak için bir soyut ilişkiler takımı geliştirme ya da böyle bir takımı, var olan bir temel önermeler takımdan çıkarma) gibi türleri vardır.

bireysel ayrılıklar (ferdi farklar): 1. Bireyler arası yetenek, ilgi, erek ve gereksinimler yönünden görülen başkalıklar. 2. Bütünü ile bir kimseyi başkalarından ayıran özellikler. 3. Bir ya da daha çok özellik bakımından bireyler arasında görülen değişiklikler ya da saptamalar.

brifing: Bir konuda özet olarak verilen bilgi ya da açıklama.

burs: Kimi öğrencilere orta ya da yüksek öğrenimlerini sürdürebilmeleri için, belli bir süre devlet ya da özel kuruluşlarca ödenen aylık para.

çabaya yönelik tepkiler: Zorlama (stres) yaratan sorunu çözmek için, içinde bulunulan konumu değerlendirerek, en uygun tepki biçimini seçebilme ve eylemde bulunma. Çabaya yönelik tepkiler, ya girişim ya da çekilme, uzlaşma biçimlerinde gerçekleştirilmektedir.

çekingenlik: Olağan ve düzgülü (normal) durumlarda ürkeklik duyma.

çözme (halletme): Bir sorunun güç yanını bulup onu açıklayarak anlaşılır kılma.

çözümleme (analiz): Bir iletişim içeriğini, oluşturucu parçalarına ya da ögelerine ayırıp bunların arasındaki ilişkileri açık seçik duruma getirme. Ögelere dönük çözümleme (bir iletişim içeriğindeki ögelere tanı koyma), örgütleme ilkelerine dönük çözümleme. Örneğin, bir yazınsal ya da sanatsal yapıtta anlamını daha iyi kavramak üzere biçim ve örüntüyü ayırt etme gücü; duyuru, propaganda vb. gibi çekip kandırıcı malzemede kullanılmış olan genel teknikleri ayırt etme gücü gibi türleri vardır.

danışan (counselee): Herhangi bir güçlük ya da sorunun çözümü için ruhbilim uzmanlarından yardım isteyen (kişi).

danışman (counsellar, müşavir): İnsanlara yaşantılarını düzenlemede,toplum, öğretim ve eğitimle ilgili sorunların çözülmesinde yol gösterip yardım eden kişi

davranım: 1. Genel anlamda bir organizmanın görülen, görülmeyen her türlü bedensel, ruhsal ve zihinsel etkinliğe verilen ad. 2. Bir organizmanın belli gereksinimi karşılamak için gösterdiği çaba, etkinlik.

davranış: 1. Kişinin özellikleri, ahlak bakımından gösterdiği davranım. 2. Bir kişinin içinde bulunduğu toplumsal, ekonomik ve kültürel koşullar dolayısıyla geliştirdiği ve onu aynı durumdaki kimselere yaklaştıran davranımların tümüne verilen ad. 3. Bir kimse ya da bir olay karşısında alınan durum

değerlendirme: Belli bir amaca hizmet etme ya da belli ölçütlere uygunluk bakımından araç ve yöntemlerin değerine ilişkin yargıda bulunma. Bir değer biçme standardı kullanma.

değerler dizgesi: Çoğu kez bilinçsiz düzeyde kişinin davranışlarını yönelten ölçüt ve düzgü (norm) dizisi.

devingenlik (dinamism): Bir devinim ve davranışı etkileyen ruhsal yapılara ve güçlere verilen ad. Devinim doğuran tüm yapısal ve işlevsel güçlerin birlikte işleyişi

devingen uyum: Yapılması gereken gerçekçi tepkiler göstererek, sorunu zamanında çözmeyi ya da gereksinimi doyurucu düzeyde ve dengeli biçimde gidermeyi başarma.

devinişsel (hareki): Devinim durumunda olan.

devinişsel alan: Uyarılma, kılavuz denetiminde yapma, beceri durumuna getirme, duruma uydurma, yaratma ve değerlendirme süreçlerinin oluşturduğu alan. Alanın en alt basamağını, "uyarılma" oluşturmaktadır. Yukarıdaki sıraya göre bir üst basamak, kendiden öncekilere dayalıdır

devinişsel davranış: Koşma, yazma, konuşma, bir müzik aleti çalma gibi beden organlarının birisince yapılan ya da yapılması birden çok organın eşgüdümünü gerektiren devinimlerle beceriler.

dışa vurma: Ruhsal olayların belli işaret ya da betimlemelerle yansıtılması; insan ruhunun betimlemelerle yansıtılması; insan ruhunun algılanabilecek biçimde kendini dışa yansıtması.

disiplin: 1. Bir topluluğun, yasalarına ve düzenle ilgili yazılı ya da yazısız kurallarına titizlik ve özenle uyulması durumu. 2. Kişilerin içinde yaşadığı topluluğun genel düşünce ve davranışlarına uymalarını sağlamak amacıyla alınan önlemlerin tümü

duygu: Belirli nesne, olay ya da kişilerin, bireyin iç dünyasında uyandırdığı izlenimler.

duygusal gelişim (emotionel devlopment):Bireyin, çocukluk dönemine özgü bağımlılıktan kurtularak sorumluluk duygusu ve karşı cinsle sevgi ilişkileri kurma gücü bakımından zamanla yetişkinlere özgü bir düzeye erişmesi.

duyuşsal alan: Alma, karşılık verme, değer verme, örgütlenme ve bir değer ya da değerler bütününce nitelenmişlik basamaklarının oluşturduğu alan. Alanın alt basamağını "alma" oluşturmaktadır. Yukarıdaki sıraya göre, bir üst basamak, kendinden öncekilere dayalıdır. Buna göre, "Bir değer ya da değer bütününe göre nitelenmişlik", tüm basamaklara dayanmaktadır.

duyuşsal davranış: İlgi, tutum ve değer vermeyle ilgili davranış.

düşlem (fantezi, hayal): Gerçeklerden koparak içte kalan dilekleri, imgelem (muhayyile) etkinlikleri ile doyurmakta kullanılan tasarımların tümü.

düşmanlık: Canlının engellenme karşısında başka birine karşı kırıcı ya da yok edici duygular beslemesi durumu.

düşünme: Zihnin bir konuyla ilgili bilgileri karşılaştırarak, aralarındaki bağlantıları inceleyerek bir yargıya ya da karara varma etkinliği.

edim (performans): Olup bitmiş iş.

eğilim (temayül): Bir şeyi sevmeye, istemeye ya da yapmaya içten yönelme.

eğitim felsefesi: 1. Eğitimi bir bütün olarak ele alan ve kültürün vazgeçilmez ögesi biçiminde düşünen özenli, eleştirici ve yöntemli çalışmaların tümü, 2. Örgün ve yaygın eğitimle ilgili sorunların incelenmesi, yorumlanması ve değerlendirilmesine temel olacak amaç, ilke ve öğretiler üzerinde duran felsefe dalı.

eğitim teknolojisi: Eğitim kurumlarının ve öğretim programlarının en etkili ve olumlu bir biçimde uygulama olanağı bulabilmesi için derslik, deney odası ve işliklerin donatımı, düzenlenmesi; öğrenme çevresinin iletişim bakımından etkili duruma getirilmesi; ders araç ve gereçlerinin yapımı, kullanılması, geliştirilmesi gibi konular ve konulara ilişkin sorunlar ile uğraşan eğitim alanı.

engelli çocuklar: Herhangi bir özürü olan çocuklar.

eleyici tutum: Belli bir düzeyde başarı gösteremeyen öğrencilerin, öğrenim yaptıkları kurumla ilişkilerinin kesilmesini öngören tutum. Buna **seçici tutum** da denmektedir.

envanter: Deneğin ya da sınava alınan kimsenin dar alandaki başarısını ilgilerini ve tutumlarını anlamaya yarayan bir test ya da soru listesi.

erek: 1. Bir iş yapılırken, bir eyleme geçilirken varılmak istenen son. 2. Eğitim etkinliklerine yön veren, öğrencilere kazandırılması istenilen davranımların oluşumunda hep göz önünde tutulan ve önceden düşünülen sonuç.

erinlik: Döl verme yetkinliğine ermişlik.

ergenlik (adloscence, mürahiklik): Cinsel organların fizyolojik olgunluğa erişmesi ile başlayan, erinlikle yetişkinlik arasındaki çağ (Kızlar için genel olarak 12-21, erkekler için 13-22 yaş arası kabul edilmektedir).

etkileşim (interaction): Toplum yaşamında her şeyin hem kendisinin bağlı olduğu hem de kendisine bağlı olan bir karşılıklı etkiler bütünlüğü içinde bulunması: neden ile sonucun birbirinden ayrı değil, sıkı sıkıya birbirine bağlı olması ve durmadan birbiriyle yer değiştirmesi.

felsefe: 1. Varlığın ve bilginin bilimsel olarak araştırılması. 2. Dünya görüşü.

forum: Konuşmacıların yanı sıra, dinleyici durumunda olanların da söz alabildikleri belli konu üzerinde düzenlenmiş toplantı.

geçerlik: 1. Bir testin, ölçülmek istenilen özelliği ya da özellikleri gerçekten ölçebilme niteliği. 2. Değerlerin belli bir topluma özgü koşullar içinde yürürlükte olabilmesi gücü.

gelişim (inkişaf): Canlıların yaşamında yapı, işleyiş ve örgüt açılarından söz konusu olan nitelik ve nicelikle ilgili değişmeler.

gelişim ilkeleri: 1. Çocuk gelişimi, kalıtım ve çevre koşullarının katkısıyla gerçekleşmektedir. 2. Çocuk gelişimi, belirli bir sıra izlemektedir. Örneğin, her çocukta önce, büyük kas gelişimi gerçekleşmektedir. Bununla birlikte, çocukların gelişim hızlarında bireysel ayrılıklar görülmesi doğaldır. 3. Çocuk gelişiminin aşamaları basitten, ilkelden zor ve karmaşığa doğru bir gidiş göstermektedir. Örneğin dil gelişiminde çocuk önce anlamsız sesler çıkarmakta; sonra belirgin heceler söylemekte; daha sonra anlamlı sözcük ve cümleler oluşturmaktadır. 4. Çocuğun gelişim alanlarının her birinin gelişim düzeyi, öbür alanlardaki gelişimden soyutlanmamaktadır. Gelişim alanları arasında çok sıkı bir etkileşim vardır. 5. Gelişim, her yaşta aynı hızda sürmemektedir; yaşlar arasında da ayrılıklar göstermektedir. Örneğin, bedensel gelişim ilk iki yılda çok hızlı olmakta; bunu izleyen yıllarda yavaşlama görülmektedir. Erinlikten sonra, yeniden hız artmaktadır. 6. çocuğun belirli dönemlerde belirli gelişim düzeyine ulaşması gerekmektedir. Tersine, bir sonraki gelişimi aksamaktadır. Örneğin, çocuk, kendine güven duygusunun temelini, yaşamın ilk yılında atmış olması gerekmektedir. Bu gerçekleştirilemezse, daha ileri yaşlarda sağlıklı bir benlik yapısı oluşturması güçleşmektedir.

gelişimsel rehberlik: Okuldaki eğitim sürecinin öğrenciler için bireyselleştirilmesini ve insancıl kılınmasını sağlayan örgütlendirilmiş çabalar, işlemler. Bireyin benliğini anlamasını ve kendi alabilirliği ile gizilgüçlerini tam olarak kullanmasını yaratacak olan bir çevrenin oluşmasını destekleyen işlemleri içeren doğal, gelişim sürecinin gerçekleştirilmesi için verilen hizmetler.

gerçeklik sınaması (reality testing): Herhangi bir eylem ya da çözümün gerçekler karşısında işe yarayıp yaramayacağını kestirmek için yapılan sınama.

gerekircilik (determinism): Her türlü olayın, başka olayların ya da daha önceki koşulların gerekli ve kaçınılmaz bir sonucu olduğunu ileri süren, genellikle özgür istenci yadsıyan öğreti.

geriye bildirim (feedback): Organizmada, bir davranışın uygun ve yolunda gidip gitmediğinin duyumlar yoluyla beyine erişmesi.

girişkenlik: Kendi kendine iş, uğraş yaratabilme, bir işe hiç çekinmeden girebilme, başkalarıyla kolayca ilişki kurabilme durumu.

gizilgüç (potentiality): Herhangi bir nesne ya da canlının, gözlenen anda varolmamakla birlikte, ilerde geliştirmesi olanağı varsayılan yetenek, güç ve özelliklerinin toplamı.

görgül (empirical): Yöntemli olsun olmasın, genellikle deney ve gözlemler üzerine kurulu olan.

güdülenme (motivation): 1. Kişinin, eylemin yönünü, gücünü ve öncelik sırasını belirleyen iç ya dış dürtücünün etkisi ile eyleme geçmesi. 2. Canlıda eyleme ya da öğrenmeye geçme istemi.

güvenirlik: Bir testin, ölçmesi gereken şeyi her uygulanışında aynı biçimde ölçmede gösterdiği tutarlılık derecesi.

içdenetim: Kişinin düşünce, duygu ve davranışlarını kendisinin denetleyebilmesi. Düşünce duygu ve davranışları başka kişilerce denetlenen kişinin durumunu anlatan "dışdenetim" in karşıtı.

içgörü (insight): Belirli bir nesne ya da durumun önem, anlam ve biçiminin ya da kullanılışının anlaşılır duruma gelmesi.

iletişim (conmunication, haberleşme): Düşünce ve duyguların bireyler, gruplar, toplumlar arasında söz, el kol devinimi, yazı, görüntü vb. aracılığı ile değiş tokuş edilmesini sağlayan toplumsal etkileşim süreci.

ilgi (alaka): 1. Bir kimsenin bir etkinliğe,kişiye ya da nesneye karşı, kısıtlayıcı koşullar altında bile oldukça uzun süren bağlanma isteği ya da eğilimi. 2. Seçme söz konusu olduğu zaman bir kimsenin benimsediği, üstün tuttuğu durum, düşünce ya da tutum.

ilke (prensip): 1. Temel düşünce, temel kanı. 2. Bireysel karar ve eylemlerin, tutarlı ve eleştirel biçimde değerlendirilmesine olanak sağlayan ana kural. 3. Her türlü tartışmanın dışında sayılan kural. 4. Başlangıç, hareket noktası; her şeyin kendinden türediği ilk ve temel kaynak

istenç (irade): Davranışlarla ilgili tepkilerden bir bölümünü tutup ötekileri eyleme dönüştürme gücü.

karşılık verme: Duyuşsal alanın ikinci alt basamağı. Bunda, salt bir uyarıcıya dönük olmaya açıklık değil, o uyarıcıyla doğrudan, eylemli olarak ilgilenme söz konusudur. Eskiden "ilgi hedefi" denen basamak, bu basamağa girmektedir. Bu basamaktaki öğrenci, söz konusu uyarıcıyı aramakta ve onunla uğraşmaktan hoşlanmaktadır. Karşılık vermede uysallık, karşılık vermeye isteklilik, karşılık vermede doyum gibi türleri vardır.

kavrama: Anlamanın en alt basamağını oluşturur. Çevirme (bir iletişimdeki içeriğe bağlı kalarak biçim değiştirme), yorumlama (bir iletişim içeriğini özetleyerek ya da açıklayarak sunma), öteleme (özgün iletişimde verilmiş koşullara bağlı kalarak onların ötesine gitmek ve var olan akım ya da yönelimlerin sürüp gidişini kestirmek) gibi türleri vardır.

kestirim (tahmin): Kestirmek eylemi.

kestirmek: Us yolu ile gerçeğe yakın bir yargıya varmak.

kimlik: Kişinin özgül ve belirleyici amaçlarını ve bu amaca ulaşabilmek için geliştirdiği belirli ve tutarlı davranış örüntülerini içeren kavram

Kinik: 1. Hasta bakılan yer. 2. Hekim olacak öğrencileri hasta başında uygulamalı olarak ders gördükleri hasta koğuşu. 3. Vücut muayenesinde görülen (hastalık belirtisi)

kredi: Ödünç alınan ya da verilen mal, para.

kültür: 1. Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün özdeksel (maddi) değerlerle bunları yaratmada, sonraki kuşaklara iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların tümü, ekin, hars. 2. Bir topluma ya da halk topluluğuna özgü düşünce ve sanat ürünlerinin tümü. 3. Usavurma, beğeni ve eleştirme yeteneklerinin öğrenim ve yaşantılar yoluyla geliştirilmiş olan biçimi. 4. Bireyin kazandığı bilgi

meslek belgesi: Kişinin, belli bir mesleği yürütebileceğine tanıklık eden yazı.

meslek sertifikası: Meslek öğrenim belgesi.

neden uydurma: Kaynağı öncelikle coşkusal olan davranış ve tutumlar için kişinin kendine ya da başkalarına karşı inandırıcı ussal nedenler uydurması.

nesnel: 1. Nesne ile ilgili, bir nesneye değgin, öznel karşıtı. 2. Gerçeğe varmak amacıyla, yan tutmadan inceleme yapan, hüküm veren.

nesnellik (objektiflik): Nesnel olma ya da nesnelerin gerçeğe dayanma durumu.

nitelik (mahiyet, quality): Bireyi, nesne ya da yaşantının bir yönünü, ötekilerden ayırt etmeye yarayan ve ölçülebilen özellik.

norm (düzgü): Kural olarak benimsenmiş, yerleşmiş ilke ya da yasaya uygun durum.

normal dağılım eğrisi: Bir diziye ilişkin ortalamanın çevresinde bakışımlı (simetrik) olarak dağılan değer ya da niceliklerin oluşturduğu çan biçimindeki eğri, çan eğrisi.

olay toplantısı: Bir olayın(sorun'un) birden fazla uzmandan oluşan bir grupça incelenmesi işi. Danışman, incelenen sorunlu öğrencinin öğretmeni, psikiyatr, psikolog ve okul doktorundan oluşan grupta danışmanın, olaya ilişkin bilgileri sunuşundan sonra her üye, olayı kendi açısından değerlendirmektedir. Ardından, bu bilgilerin ışığında nedenler bulunarak, sağaltım biçimi kararlaştırılmaktadır.

olguculuk (positivism): Araştırmalarını olgulara, deneylere, gerçeklere dayandıran, fizikötesi açıklamaları kuramsal olarak olanaksız ve yararsız gören felsefe çığırı.

olgunlaşma: Bir konuyu öğrenmek ya da bir işi başarmak için gerekli yeterliğe ulaşmış olma

oyun: İlerdeki yetişkin yaşamının etkinliklerine hoşlanma duygusunun eşlik etmesiyle çocukluk döneminde yapılan bir hazırlık

öğrenciyi odak (merkez) **alan öğretmen:** Öğrencilerinin, kendilerini tanımalarına ve kabul etmelerine, kendi işlerine kendilerinin karar vermelerine, bu işleri planlamalarına, kişisel görüşlerini ortaya koymalarına, eleştirilmeye ve eleştirmeye alışmalarına, başkalarıyla iş ve eylem birliği yapmalarına, kişisel istek ve dürtüleriyle toplumsal beklentileri uzlaştırmalarına, kendilerini ortaya koymalarına, özdenetim güçlerini artırmalarına, kendilerini değerlendirebilmelerine, duygularını yaşamalarına, bireysel ve toplumsal hak ve sorumluluklarını, yukarıda belirtilen yollarla algılamalarına yardımcı olan öğretmen.

öğrenciyi odak (merkez) **almayan öğretmen:** Öğrencilerin, belli bir sürede, belli konuları öğrenmeleri, belli kurallara göre davranışta bulunmaları; belli bilgi, beceri, tutum ve değer duygularını enine boyuna tartışmadan, eleştirmeden öğrenip benimsemeleri; yapılacak ya da yapılmayacak iş ve eylemlere, öğrenilecek konuların neler olması gerektiğine, öğrenme süresince öğrencilerin değil, öğretmenlerin karar vermesi; öğrenme konularını öğretmenlerin planlamaları ve uygulamaları; öğretmenlerine, büyüklerine mutlak bağımlılık göstermeleri, boyun eğmeleri; bu beklentilere uygun davranmazlarsa baskı ile, zorla bunlara uymalarının sağlanması gerektiğine inanan ve eğitim öğretimi buna göre sürdüren öğretmen

öğrenme: Geçmiş yaşantılara ya da alıştırmalara bağlı olarak bilgi, beceri ve anlayışlar edinme. Davranışta oluşan değişiklikleri anlatmak için kullanılan bu terim, klasik edimsel koşullanma ile algısal öğrenmeyi kapsar.

öğrenme ilkeleri: Thorndike'ın saptamasına göre; hazır oluş, sınama yanılma, pekiştirme ya da etki ve alıştırma diye adlandırılan ve öğrenmenin oluşum sürecini dile getiren kurallar

öğrenmenin dışsal koşulları: Öğrenmeyi gerçekleştirmekte etken olan bireyin organizması dışındaki koşullar.

öğrenme ortamı: Öğrenmenin gerçekleşmesinde etken olan özdeksel, toplumsal ve ruhsal koşulların tümü

öğretim: Öğrenmeyi sağlayacak etkinlikleri düzenleme, gereçleri hazırlama ya da hazırlatma ve öğrenmeye kılavuzluk etme eylemi

öğretmenlik yetişimi: Öğretmenlik meslek formasyonu

ölçme: 1. Bir ya da daha çok kişiye ilişkin bir değişken niteliğini, niceliğini ya da derecesini saptama ve sayısal olarak belirtme işi. 2. Öğrencilerin belli bir alan ya da konudaki gelişme ve başarılarını uygun araçlar ve yöntemler uygulayarak sayısal sonuçlarla belirleme işi.

ölçünlü: Belli bir ölçüye uygun olan, standart

önyargı (peşin hüküm): Herhangi bir konuda kişinin yeterli kanıta dayanmayan ve karşıtı konular konduğu zamanda değiştirilmeyen olumlu ya da olumsuz tutum ve inançlar

ön yaşantı: Yeni bir bilgi, beceri ya da tutumun öğrenebilmesi için edinilmiş olması gereken ve edinilmiş olan bilgi, beceri ve tutumlar

örgün eğitim: Kişilerin yaşama atılmadan, iş ve meslek kollarında çalışmaya başlamadan önce okul ya da okul niteliği taşıyan yerlerde genel ve özel bilgiler bakımından yetişmelerini sağlamak amacıyla belli yasalara göre düzenlenen eğitim. 2. Düzenli, planlı ve yöntemli biçimde verilen herhangi bir eğitim.

özel eğitim: Genel eğitim önlemleri ve olağan öğretim programları ile eğitilemeyen kimseler için düzenlenen eğitim

özgül: Bir türle ilgili, bir türe ait, karakteristik

özgün: 1. Nitelikleri bakımından benzerlerinden ayrı ve üstün olup, örnek diye alınma değeri olan (orijinal). 2. (Araç ve gereç için) Fabrikasınca yapılmış olup taklit olmayan.

özyapı (Karakter): Bireyin alışkanlıkları, duyguları ve ülküleriyle bütünleşerek herhangi bir durum karşısındaki değişmez tutumunu ya da tepkisini oluşturan yapısı. Karakter sözcüğü çoğu kez, törel değerler söz konusu olduğu zaman ortaya çıkan bireye özgü alışılmış tepki biçimini dile getirmektedir.

psikolojik ameliyat: Bilinçdışı karmaşaların ortaya çıkarılması işlemi.

ruhsal yapı: Bilişsel ve duyuşsal güçlerimizin oluşturduğu iç yapımız.

sağaltım: Tedavi, terapi

saldırganlık: Bireyin kendi düşünce ya da davranışlarını, direnmelere karşın zorla karşısındakilere benimsetme çabası.

saplantı: Kişinin, etkisinden kendini kurtaramadığı yersiz, saçma düşünce.

saydamlık: Kendini saklamamak, düşünce ve duygularını açıkça söylemek.

sempozyum: Aynı oturumda, bir başkanın yönetiminde, bir konunun türlü yönleri üzerinde en az üç ayrı kişinin yaptığı dizi konuşmalarını tümüne verilen ad. Sempozyum, forum biçiminde ayrı tartışma evrelerinde sürdürülebilmektedir.

sorun çözme: Bireyin, önceden edindiği bilgi ve deneyimlerini yeni bir duruma (bir soruna) uygulayarak istediği sonuca varma işlemi.

takınak: Bilince takılarak korku ve bunalım yaratan, kişinin çabalarına karşın kurtulamadığı düşünce.

tanı (teşhis): Hasta bir kimseyi muayene edip belirtilerden hastalığı tanıma işi.

teknik: Herhangi bir sanat, üretim ve öğretim etkinliği için başvurulması gereken beceri, işlem ya da yol.

toplumsal değerler: İyi ve geçimli yaşamayı sağladığı, insan ilişkilerini düzenlediği düşüncesiyle toplumca korunması ve geliştirilmesi istenilen değerler.

toplumsal norm: Toplumsal yaşamda kural olarak kullanılan ilke, toplumsal yasalara uygun durum.

tutum (tavır): Belirli birey, nesne ya da ortamlara olumlu ya da olumsuz bir biçimde tepkide bulunma eğilimi.

usavurma (muhakeme): Mantık ilkelerine uygun biçimde düşünme ya da bu ilkelerden yararlanarak sorun çözme, uslamlama.

uygulama: Soyutlamaların belli ve somut durumlarda kullanılması. Değişikliğe uğramış bir etkenin daha önce denge durumunda olan biyolojik bir durum üzerindeki olası etkisini yordama gücü, bu anlamdaki uygulamayı örneklendirir.

uyum (adaptation, intibak): 1. Bireyin, çevresel koşullar ya da değerlere ruhsal bakımdan kendini uydurma süreci. 2. Organizmanın, varlığını sürdürebilmesi için gerekli değişmelerle kendini çevre koşullarına göre ayarlaması.

uzman: 1. Bir bilim dalında, belli bir teknik alanda yoğun öğrenim görerek ya da türlü uygulamalara katılarak yüksek derecede yeterlilik kazanmış olan kimse (mütehassıs). 2. Üniversite ve yüksekokulların deney odası, kitaplık, enstitü, klinik ve işliklerinde, öğretimle doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak ilgili özel bilgi ya da yetiştirme gerektiren bir görevde bulunan kimse.

yabancılaşma: Dünyayı gerçek dışı bir yer gibi algılama, soyutlama, insan ilişkilerinden kopukluk. Bu duygu en yoğun biçimde gençlikte yaşanır. Nedeni, bir ölçüde, genç insanın dünyadan ve öbür kuşaklardan kopuk olması, bir ölçüde de gencin benliği ile dış dünya arasındaki uyuşmazlıkları yaşayış biçimidir.

yaratıcı düşünme: Buluşçu, yenilik arayan ya da eski sorunlara yeni çözümler getiren ve özgün düşüncelerin ortaya çıkmasını sağlayan bir düşünme biçimi

yaşantı: 1. Bireyin algılayarak ve doğrudan doğruya etkinlik göstererek edindiği bilgi, tutum ve becerilerin tümü. 2. İnsanın özdeksel ve toplumsal çevresiyle ilişki kurması sonucu gerçekleşen etkileşim süreci.

yaygın eğitim: Örgün eğitim olanaklarından hiç yararlanmamış olanlara, gittikleri okullardan erken ayrılanlara ya da örgün eğitim kurumlarında okumakta olanlara ve meslek dallarında daha yeterli duruma gelmek isteyenlere uygulanan eğitim

yeniden öğrenme: Yanlış olduğu anlaşılan duygu düşünce ve davranışın yerine geçmek üzere gerçekleştirilen öğrenme

yeti (meleke): Geleneksel olarak bellek, usavurma, algılama ya da imgeleme gibi insanın doğuştan gelen zihin güçlerinden herhangi biri (bkz. Zihin yetileri).

yetişim (formasyon): Yetişme durumu. Bir meslek için gereken bilgi, tutum ve becerilere sahip olma durumu.

yordama: İstatistiksel teknikler kullanılarak ve bilinenlerden yararlanılarak bilinmeyen durumlara ilişkin yapılan geleceğe yönelik kestirimlerde bulunma işlemi. Bir testten alınan puanlara dayanılarak, bireylerin belli bir programdaki ya da işteki başarılarını önceden kestirme işlemi.

yorumlama: 1. Sayılamada bölümlenen ve çözümlenen ham bilgileri değerlendirme ve anlamlı kılma işi. 2. Öğretim sırasında açıkça anlaşılmayan söz, düşünce ve görüşlere açıklık kazandırmak için kimi durumlarda kişisel kanılara da yer verilerek yapılan açıklama.

yöneltme (orientation guidance): Öğrenciyi başarılı uyum yapabilmesini kolaylaştırmak amacıyla, yönetmelik hükümleri, öğretim programı, eğitsel kol çalışmaları gibi okul yaşayışıyla yakından ilgili konularda biçimlendirme süreci. 2. Öğrencilerin, ileride seçecekleri iş ve meslek alanları ile izleyecekleri üst öğrenim dallarını göz önünde tutarak okul çalışmalarına yön verme işi.

yöntem (method): 1. Sorunu çözmek, bir deneyi sonuçlandırmak, bir konuyu öğrenmek ya da öğretmek gibi amaçlara ulaşmak için bilinçli olarak seçilen ve izlenen düzenli yol. 2. Yeni gerçekleri bulmak, bilinen gerçekleri yorumlamak ve açıklamak için tutulan mantıklı düşünme yolu.

yetkeci kişi: Hiçbir koşula bağlı olmadan başkalarının kendine boyun eğmesini ve bağımlılığını isteyen kişi.

zekâ (intelligence): 1. Olayları bağımsız olarak düşünebilme, yeni durumlara başarıyla uyabilme, eylem ve tutumları belli bir düşünce ya da erek çevresinde toplayabilme yeteneği. 2. Algılama, belleme, çağrışım yapma, imgeleme, yargıda bulunma, usavurma, soyutlama, genelleme gibi ruhsal işlemlerin tümüne verilen ad, anlak.

çoklu zekâ: İnsanın zekâsının ayrı yapılardan oluştuğu anlaşılmıştır. Bunlardan her biri önemlidir ve diğer zekâlardan bağımsızdır. Sekiz ayrı zekâ tanımlanmıştır: **Sözsel / dilsel zekâ:** Anadilini ya da yabancı dilini kullanma;okuyarak, konuşarak, yazarak ve dinleyerek iletişim kurma, düşüncelerini anlatabilme ve diğer insanları anlayabilme yeteneği. **Mantıksal/ matematiksel zekâ:** Bir bilim insanı ya da mantıkçı gibi düşünebilenlerin zekâsıdır. **Görsel/uzamsal zekâ:** Görsel, biçimsel dünyası, uzamsal (mekânsal) ilişkileri net olarak kavrama, algılarını dönüştürme, uzamsal dünyayı zihinde temsil etme yeteneğidir. **Bedensel/devinişsel zekâ:** Vücudun tümünü ya da el, ayak, parmak gibi organları bir sorun çözme, bir şey yaşama, bir ürün ortaya çıkarma amacıyla kullanma yeteneğidir **Müziksel/ritmik zekâ:** Müzikten hoşlanma, ezgi üretme, ezgileri anımsama, tonal örüntüleri ayrımsama, sesleri tanıyabilme ve onlara duygusal tepki gösterebilme yeteneğidir. **Kişiler arası zekâ:** Diğer insanları anlama, onların kişilik özelliklerini, niyetlerini ayrımsama, onlarla olumlu ilişkiler kurma yeteneğidir. **Kişi içi zekâ:** İnsanın kendini anlaması, kim olduğunu, zayıf ve güçlü yönlerini, isteklerini, duygularını ayrımsama;ne zaman nasıl davranacağını bilmesi yeteneğidir. **Doğalcı zekâ:** canlı ve cansız doğal varlıkların özelliklerini kavrama yeteneğidir (Açıkgöz,2002).

duygusal zekâ: İnsanların birbirine uyum sağlamasına yardımcı olan becerileri elde etme yeteneği, temel yaşam becerisi, yüreğin sesi. Bu yetenekten yararlanmak isteyen kişi, akılsal zekâsının duygularını engellemesini önlüyor; ancak aklının denetlemede güçsüz kalmamasına, gerektikçe duruma müdahale etmesine de önem veriyor. Akılsal ve duygusal zekâsını dengeli biçimde kullanabilen bir kişi, kendine güvenli, kendinden hoşnut, sorunlarını çözme becerisini kazanmış bir kişi durumuna geliyor (Goleman, 1998).

zekâ bölümü: Bireyin zekâ testinde elde ettiği sayıları, yaşına özgü olan sayılara bölerek sağlanan gösterge.

zekâ testi: Türlü yaş ve basamaklarına, güçlük durumlarına göre dağıtılmış ve zekânın boyutlarını ölçmeye yarayan bir dizi soru.

zihin (mind): Canlının duygu ve davranışlarının dışındaki ruhsal süreç ve etkinliklerinin bütünlüğü, an.

zihin yetileri: Zihin etkinliğini açıklayan eski ruhbilim öğretisine göre zihnin usavurma, imgeleme, algılama biçiminde ayrı ayrı var olduğu düşünülen yetileri. Bu görüş, bugün geçerliliğini yitirmiştir.

zorlanma (stress):Kişinin, gereksinimlerine doyum ararken, kendi içinde ya da çevresinden gelen ve kişiliğinde gerginlik, bozukluk yaratan; çok güçlü olunca da uyumunu sağlayan savunma kaynaklarını yıpratan, kişilik yapısında ve işlevlerinde köklü değişme ve çöküntülere yol açan engellerle karşı karşıya kalması.

KAYNAKÇA

Açıkgöz, Kâmile Ün. **Aktif öğrenme.** İzmir: Eğitim Dünyası Yayınları,2002

Adler, Alfred. **Güç Çocuğunun Eğitimi.** Çeviren: Nihal Önol. İstanbul: Varlık yayınevi, 1966.

———. **İnsan Tabiatını Tanıma.** Çeviren: Ayda Yörükân. Ankara: Tur yayınları, 1973

Akınca, Yılmaz ve Tahsin Atakan. **Psikolojik - Pedagojik- Hukuki - Yönleriyle Suça Giden ve Suç İşleyen Çocuklar.** İstanbul: Mim Yayınları, 1968.

Alaylıoğlu, Ruşen ve A. Ferhan Oğuzkan. **Ansiklopedik Eğitim Sözlüğü.** İstanbul: Arif Bolat Kitabevi, 1968.

Allandy, R. **Çocuklarda Eğitim Güçlükleri ve Pedagojik Çareler.** Çeviren: Selahattin Odabaşı. Ankara: 1965.

———. **Problem Çocuklar.** Çeviren: Adnan Cemgil. İstanbul: Kitapçılık Ticaret Limited Şirketi Yayınevi, 1968.

Altınköprü, Tuncel. **Çocuğun Başarısısı Nasıl Sağlanır?** İstanbul: Altınköprü Yayınları,1979

Arısoy, Nuri. **Çalışma Teknikleri.** Ankara: Öğretmen İş Başında Yetiştirme bürosu, 1965.

Arkun, Nezahat. "Yükseköğrenimde Rehberliği Tanıtma ve Rehber Yetiştirme Vakfı ve Yükseköğrenimde Rehberlik Problemi," **Eğitimde Rehberlik Araştırmaları.** Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi Eğitim Araştırmaları Merkezi, 1980, s.14-18.

Aslangil, Halit C. **Dersimizi Nasıl Planlarız?** Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı, 1961.

Atilla, Bekir Sami ve Aliye Uzlukaya. **Okullarda ve Özel Eğitim Kurumlarında Uygulanabilir Rehberlik Hizmetleri.** Ankara: Rehberlik ve Araştırma merkezi, 1970

Aydoğdu, M. Kemal. **Eğitimde Çocuğu Tanımanın Önemi ve Teknikleri.** Manisa: 1968.

Aytuna, Hasip A. **Normal Çocuklarda Anormallikler.** İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı, 1962.

Bakırcıoğlu, Rasim. **Ruh Sağlığı ve Rehberlik.** Ankara: 1976.

———. **Ruh sağlığı.** Ankara: 1980 (Çoğaltma).

———. **Öğrenciyi Merkez Alan ve Almayan Öğretmen Tutumunun İlkokulda Öğrencinin Bağımsızlık Kazanmasına Etkisi.** Çoğaltılmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi, 1981.

———. "Okulda Başarı Sorunu Ya da Öğrenme Nasıl Gerçekleştirilir?" **Milli Eğitim Dergisi.** 60: 33-36, Ocak, Şubat, Mart 1983

———. **Tercih ve Meslekler Kılavuzu.** Geliştirilmiş ikinci baskı: Ankara: Bakırcıoğlu Yayınları, 1987

———. "Bir Başka Öğretmen," **Kovan.** 3:4-5, Mart1991.

———. " Temeline Oturtulamayan Çağdaş Eğitim, " **SiyahBeyaz. 18 mayıs** 1995.

———. Yoksa Siz misiniz Bu Öğretmen?, " **SiyahBeyaz.** 10 Haziran 1995.

Baltacıoğlu, Ismayıl Hakkı. **Pedagojide İhtilal.** İstanbul: 1964

Baltaş, Acar. "Özel Dershanelerde Rehberlik, **"Eğitim ve Öğretimde Özel Dershaneler".** 1: 20-21, Haziran 1987

———.**Üstün Başarı:** İstanbul: Remzi Kitabevi, 1989.

Başaran, İbrahim Ethem. **Eğitim Psikolojisi.** Geliştirilmiş beşinci basım. Ankara:1978

———. **Eğitime Giriş.** Dördüncü basım. Ankara: 1983.

Baymur, Feriha. **Lise ve Dengi Okullara Giden Öğrencilerin Problemleri.** Ankara: 1965. (Çoğaltma)

———. **Okullarımızda Önemli Bir Sorun: Rehberlik.** Ankara : Hacettepe Üniversitesi. 1971

———. Rehberlik Nedir?- **Rehberliğin Anlamı, İlkeleri, Türleri ve başlıca Görevleri.** Ankara: MEB Planlama-Araştırma ve Koordinasyon Dairesi, 1975

———. **Genel Psikoloji.** Dördüncü baskı. İstanbul: İnkılap ve Aka Kitabevleri, 1978.

———. "Türkiye'de Rehberlik Çalışmalarının Başlangıcı, Gelişimi ve Bugünkü Sorunları", **Eğitimde Rehberlik Araştırmaları.** Ankara: A.Ü Eğitim Fakültesi Eğitim Araştırma Merkezi, 1980, s. 5-10

Beals, Lester. **Rehberliğin Lüzumu Hakkında Rapor.**Çeviren: Latife Hüban Üçüncü. Ankara: Maarif Vekâleti. 1956

Beier, Delton C. **Resim Yorumlama El Kitabı.** Ankara: MEB Talim ve Terbiye Dairesi Test ve Araştırma Bürosu, 1961.

Berge, Andre. **Çocuktaki Kötü Huylar ve Düzeltilmesi.** Çeviren: Nazife Müren. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1971.

Berktin, Cezmi Tahir. **Öğrencilerde Davranış Bozuklukları ve Psikosomatik Rahatsızlıklar.** Ankara: 1968

———. **Problemli Çocuklar ve problem Sebepleri.** Dördüncü baskı. İstanbul: Türkiye İş Bankası, 1974.

———. **Çocuklarda ve Gençlerde Davranış Bozuklukları.** Ankara: Türkiye İş Bankası, 1978

Bilen, Mürüvvet. **Ailede Sağlıklı İlişkiler.** Ankara: 1978.

Binbaşıoğlu, Cavit. **Rehberlik.** Üçüncü baskı. Ankara: Binbaşıoğlu Yayınevi, 1975.

Bingham, Alma. **Çocuklarda Problem Çözme Yeteneklerinin Geliştirilmesi.** İkinci basılış. Çeviren: A. Ferhan Oğuzkan. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı, 1973.

Birinci Beş yıllık Kalkınma Planı. Ankara: Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, 1962.

1.Özürlüler Şurası-Ön komisyon Raporları. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, 1999.

Bloom, Benjamin S. **İnsan Nitelikleri ve Okulda Öğrenme.** Çeviren: Durmuş Ali Özçelik, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı, 1979

Can, Gürhan. "Eğitimde Psikolojik Danışma ve Rehberlik. **Eğitim Bilimlerinde Çağdaş Gelişmeler.** Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi, 1991.

Cansever, Gökçe. **Psikolojik Testler**. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1963.

———. **Klinik Psikolojide Değerlendirme Yöntemleri** İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi İdari bilimler Fakültesi, 1982.

Cüceloğlu, Doğan. **İnsan İnsana** İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi, 1979.

Çağlar, Doğan. **Öğrenciyi Tanıma Tekniklerinden Sosyometrik Metot** Ankara: 1977

———. **Uyumsuz Çocuklar ve Eğitimi** Genişletilmiş İkinci Baskı. Ankara: A.Ü Eğitim Fakültesi, 1981.

———. **Öğrenciyi Tanıma Tekniklerinden "Gözlem".** Ankara: 1982

Çalışkaner, Asaf. **Ölçme ve Değerlendirme** Ankara: Yaygın Yükseköğretim Kurumu 1977.

Çetinkaya, Ayşe Nur vd. **Müfredat Laboratuvar Okulları (MLO) Modeli.**Düzeltilmiş 3. Basım. Ankara: MEB Eğitim Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı, 2002

"Çocuk Hakları Bildirisi" **Ulusal Kültür** 4:119-112, Nisan 1979

Dokuzuncu Milli Eğitim Şurası İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı, 1975

"IX. Şura Özel Sayısı", **MEB Tebliğler Dergisi** 37,1788:6 Mayıs 1974.

Dökmen, Üstün. **İletişim Çatışmaları ve Empati.** Sistem Yayıncılık. İstanbul:1994

Eğitilebilir Geri Zekâlı Çocuklar İçin İlkokul Programı. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı, 1976

Eğitimde Psikolojik Hizmetler ve Sorunlar. Ankara; Türk Eğitim Derneği Yayınları, 1986.

Eisenberg, Sheldon; Daniel J. Delaney **Psikolojik Danışma Süreci.** Çeviren: Nihal Ören; Mehmet Takkaç. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı, 1993

Enç, Mitat " Gazi Eğitim Enstitüsünde Eğitsel Danışma Bürosu." **İlköğretim dergisi.** 15-299-300: 3004-3905, 15 Temmuz 1950

———. **Üstün Beyin Gücü-Gelişim ve Eğitimleri.** Ankara: A.Ü Eğitim Fakültesi, 1979

———. **Ruhbilim Terimleri Sözlüğü.** Gözden geçirilmiş ve genişletilmiş ikinci baskı. Ankara: Türk Dil Kurumu, 1980.

Enç, Mitat ve Diğerleri. **Özel Eğitime Giriş.** Ankara: A.Ü Eğitim Fakültesi, 1979.

Ercan, Ahmet Rahmi. **Çocuklarımızı Başarıya Ulaştırma Yolları.** Ankara: Türkiye İş Bankası, 1975

Erkan, Serdar. **Örnek Grup Rehberliği Etkinlikleri.** İkinci baskı. Ankara: Pegem, 1997.

———. **Okul Psikolojik Danışma ve Rehberlik Programlarının Hazırlanması** Ankara: Nobel Yayın Sağıtım, 2001.

Ertürk, Selahattin. **Eğitimde Yeni Kavramlar ve İlkeler.** Ankara: 1977

Freeman, Richard. **Etkin Çalışma.** Çeviren: İhsan Şansal. Ankara: Mektupla Eğitim Merkezi,1975.

Geçtan, Engin. "Toplumumuz Bireylerinin Kimlik (identity) Kavramı İle İlgili Sorunlar Üzerinde Bir Tartışma, **"50. Yıla Armağan".** Ankara: A.Ü Eğitim Fakültesi, 1973, s 63-77.

———. **Çağdaş Yaşam ve Normaldışı Davranışlar.** Ankara: Maya Matbaacılık Ltd. şti. Yayınları, 1981.

Gill, R. **Çocuklarımıza Okul, Meslek Seçerken Dikkat Edeceğimiz Bazı Önemli Hususlar.** Çevirenler: Halis Özgü ve Sabiha Özgü. İstanbul: Özgü Yayınevi, 1966.

Goleman, Daniel. **Duygusal Zekâ.** 8. Basım. Çeviren: Banu Seçkin Yüksel. İstanbul: Varlık Yayınları, 1998.

Goodykontz, Bess. **Çocuklarınızı Okulda Başarıya Nasıl Ulaştırabilirsiniz?** Çeviren: Faruk İrfaner. Ankara: MEB Yayım Müdürlüğü Basılı Eğitim Malzemeleri Hazırlama Merkezi, 1964.

Gökçe, Birsen. **Orta Öğretim Gençliğinin Beklenti ve Sorunları.** Ankara: Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı, 1984.

Gök, Fatma. **Öğrenci Toplu Dosyası Hakkında Genel Bilgi.** Ankara: MEB Planlama Araştırma ve Koordinasyon Dairesi Rehberlik Bölümü, 1974.

Göksel, A. Fuat. **Ruhi Cihaz ve Kişiliğin Değerlendirilmesi.** Ankara: Rehberlik ve Araştırma Merkezi, 1970.

Gümüş, Burhan. **Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme.** Üçüncü Baskı. Ankara, 1976.

Gündüzalp, Fuat. **Öğretmen Meslek Kitapları Kılavuzu.** Cilt: 4. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı, 1961.

"Güzel Sanatlarda Fevkalade İstidat Gösteren Çocukların Devlet Tarafından Yetiştirilmesi Hakkında Kanun", **Resmi Gazete.** 9242, 24 Şubat 1956.

Haley, Jay. **İletişim-Psikolojik Sorunlar ve Psikoterapi-.**Çeviren Ali Uzunöz. Ankara: Çark Kitabevi Yayınları, 1988.

Hançerlioğlu, Orhan. **Felsefe Ansiklopedisi.** C.I. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1976.

———. **Felsefe Ansiklopedisi.** C.6. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1979.

Henr, W.E. **Kişiliğimizi Nasıl Tanırız?** Çeviren: H. Hüseyin Yıldırım. Ankara: MEB Yayım Müdürlüğü Basılı Eğitim Malzemeleri Hazırlama Merkezi, 1963.

Highet, Gilbert. **Öğretme Sanatı.** Çeviren: Mehmet Hadi İlbaş. Ankara: Öğretmen Dergisi, 1958.

Humphreys, j. Anthoni. **Meslek Seçmede Gençlere Nasıl Yardım Edebilirsiniz?** Çeviren: Remzi Öncül. Ankara: MEB Yayım Müdürlüğü Basılı Eğitim Malzemeleri Hazırlama Merkezi, 1965.

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı. Ankara: Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, 1967.

"İlkokul, Ortaokul, lise ve dengi Okullar Eğitici Kollar Yönetmeliği", **Tebliğler Dergisi,** 46, 2140: 225-34, 6 Haziran 1983.

İlkokul Programı. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı, 1968.

İlköğretim ve Eğitim Kanunu. Ankara: MEB İlköğretim Dergisi Yayını, 1964.

"İlköğretim ve Eğitim Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi, Bazı Maddelerinin Kaldırılması ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesine Dair Kanun," **Resmi Gazete.** 18192, 15 Ekim 1983.

"il Milli Eğitim Müdürlüğü Eğitim Uzmanları Bürosu Yönetmeliği,"**Tebliğler Dergisi,** 34, 1638, 4 Ocak 1971.

Jersild, Arthur I. **Çocuk Psikolojisi.** Çeviren : Gülseren Günçe. Üçüncü baskı. Ankara: A.Ü Eğitim Fakültesi, 1979.

———. **Gençlik Psikolojisi.** Çeviren: İbrahim N. Özgür. İkinci baskı. İstanbul, 1974.

Kâğıtbaşı, Çiğdem. **İnsan ve İnsanlar-Sosyal Psikolojiye Giriş-** İkinci baskı. İstanbul: 1977.

———. **Kültürel Psikoloji-Kültür Bağlamında İnsan ve Aile-** İstanbul: Yapı Kredi Yayınları,1998.

Kantarcıoğlu, Selçuk. **Rehberlik Örgütü.** İstanbul: MEB Eğitim Birimi Müdürlüğü, 1973.

———. **Rehberlik.** Ankara: 1974.

———. **Okullarda Rehberlik Çalışmalarına Nasıl Başlanmalıdır?** Ankara: MEB PAKD (Planlama, Araştırma ve Koordinasyon Dairesi),1974 a.

Kaptan, Saim. **Bilimsel Araştırma Teknikleri.** Ankara: Rehber Yayınevi, 1973.

Karasar, Niyazi. **Araştırmalarda Rapor Hazırlama Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler.** Ankara: 1976.

Kaya, Yahya Kemal. **İnsan Yetiştirme Düzenimiz-Politika-Eğitim-Kalkınma-** İkinci baskı. Ankara: 1977.

Kepçeoğlu, Muharrem. **Bir Rehberlik Uygulaması Olarak Okullarda Yetenek-Başarı Karşılaştırması-** Ankara: 1973.

———. **Rehberlik Anlayışını Oluşturan İlkeler ve Kavramlar.** Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı, 1975.

———. **Orta Dereceleri Okullarda Rehberlik Uzmanlarının Görevleri: Algılar ve Beklentiler.** Ankara: Hacettepe Üniversitesi. Çoğaltılmamış doçentlik tezi, 1978.

———. "Temel Eğitimde Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetlerinin Düzenlenmesine İlişkin Bazı Esaslar", **Temel Eğitim ve Sorunları.** Ankara: Türk Eğitim Derneği, 1981. s. 121-141.

———. **Psikolojik Danışma ve Rehberlik.** Geliştirilmiş 4. Baskı. Ankara: 1989.

Kinross, Lord. **Atatürk –Bir Milletin Yeniden Doğuşu-** İstanbul: Sander Kitabevi, 1966.

"Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun", **Resmi Gazete.** 9515, 15 Mayıs 1957.

Koyuncu, Nur. **Üstün Yetenekli Öğrencilerin Benlik Tasarımı ve Rehberlik Hizmetleri.** Çoğaltılmış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: A.Ü Eğitim Fakültesi, 1979.

Köknel, Özcan. **Kaygıdan Mutluluğa Kişilik.** İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi, 1982.

Kuzgun, Yıldız. "Anne-Baba Tutumlarının Bireyin Kendini Gerçekleştirmesine Etkisi," **Hacettepe Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi.** 5.1:57-70, Mart 1973.

———. **Rehberlikte Bilgi Toplama ve Yayma Yolları.** Ankara: MEB PAKD (Planlama-Araştırma ve Koordinasyon Dairesi), 1975.

———. **Üniversite Adaylarına Meslekleri Tanıtma Rehberi.** Ankara: Üner Yayınları, 1980.

———. **Rehberlik Ders Notu.** Ankara: A.Ü Eğitim Fakültesi Eğitim Araştırmaları Merkezi, 1981.

———. "Temel Eğitimde Öğrencilerin Mesleğe Yönelme Sorunları ve Rehberlik", **Temel Eğitim ve Sorunları.** Ankara: Türk Eğitim Derneği, 1981a, s. 143-161.

———. **Mesleki Rehberliğin Bireylerin Yetenek ve İlgilerine Uygun Meslekleri Tanımalarına Etkisi.** Doçentlik Tezi. Ankara: A.Ü Eğitim Fakültesi, 1982.

———. **Kendini Değerlendirme El Kitabı:** Ankara: ÖSYM Yayınları, 1990

———. **Rehberlik ve Psikolojik Danışma.** Geliştirilmiş ikinci baskı. Ankara: ÖSYM Yayınları,1991

———. **Meslek Danışmanlığı.** Ankara: Nobel Yayın Dağıtım 2001.

Kuzgun Yıldız vd. **İlköğretimde Rehberlik.** Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 1999.

Kulebi; Ahmet. **Grup Dinamiğinde İnsan Davranışı.** Ankara: Bilim Yayınları, 1986.

Lewis, Edwin **C.. The Psychology of Counseling.** New York. Holt, Dinehart and Winston Inc., 1970.

"Maarif Teşkilatı Hakkında Bir Layiha", **Maarif Vekâleti Mecmuası.** 7:135-246, 1 Mayıs 1926.

———. **Toward a Psycology of Being.** New York: Van Nostrand Reinhold Co., 1968.

Maslow, A **Motivation and Personality.** New York: Harger and Row Publishers, 1971.

" Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun", **Resmi Gazete.** 21226,12 Mayıs 1992

Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanun Hükmünde Kararname. Ankara: Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı, 1983.

"Milli Eğitim Reformu Stratejisi", **Resmi Gazete.** 14335, 13.10.1972.

"Milli Eğitim Temel Kanunu", **Resmi Gazete.** 14374, 24 Haziran 1973.

Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanteri. Ankara: Talim Terbiye Dairesi Test ve Araştırma Bürosu, 1961

Morgan, Clifford T. **Psikolojiye Giriş Ders Kitabı.** Çevirenler: Hüsnü Arıcı ve Diğerleri Ankara: Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü, 1981.

Near, Ray. **Grup Terapilerine İlk Adım.** Çeviren: Nesrin Hisli. İzmir: Erdem Kitabevi Yayınları, 1987.

Oğuzkan, A. Ferhan. **Eğitim Terimleri Sözlüğü.** Gözden geçirilmiş ve genişletilmiş ikinci baskı. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınlar, 1981.

Okman, Güler " Rehberlik Saatinde Kullanılabilecek Yaklaşımlar", **Eğitimde Rehberlik Araştırmaları.** Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi Eğitim Araştırmaları Merkezi, 1980, s. 24-27.

Oktay, Ayla. "Okulöncesi Eğitim Kurumlarının Sorunları ve Öneriler, **YA-PA Okulöncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri II-III.** İstanbul YA-PA Yayınları, 1985.

———. **Okul Olgunluğu.** İstanbul: İ:Ü: Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1985.

Okul Rehberlik Hizmetleri Yönergesi. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı, 1983.

"XI. Milli Eğitim Şurasında Tespit Edilen Esaslar", **MEB Tebliğler Dergisi,** 46, 2145: 313-328, 15 Ağustos 1983.

Onuncu Milli Eğitim Şurası. Ankara: Milli eğitim Bakanlığı, 1983

Orta Dereceli Okullardaki Rehberlik Çalışmalarını Değerlendirme Raporu. Ankara: MEB PAKD (Planlama, Araştırma ve Koordinasyon Dairesi), 1972.

"Orta Dereceli Okullarımıza Rehberlik Servislerinin Kurulması Hakkında", **MEB Tebliğler Dergisi,** 1619; 10 Ağustos 1970.

Ortaokul Programı. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı, 1948.

Ozankaya, Özer. **Toplumbilim Terimleri Sözlüğü.** Ankara: Türk Dil Kurumu, 1975.

Öğrenci Kişisel Dosyası. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı, 1975.

"Öğrenci Toplu Dosyası", **Tebliğler Dergisi.** 48, 2201, 16 Aralık 1985.

Öner, Necla **Türkiye'de Kullanılan Psikolojik Testler.** 3. Basım. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, 1997.

Özdemir, Emin. **Okuma Sanatı.** İstanbul: Varlık Yayınları,1983

"Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu", **Resmi Gazete.** 18192, 15 Ekim 1983.

Özel Eğitimle İlgili Mevzuat. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı. 1991.

Öz, Fevzi ve Diğerleri. **Türk Milli Eğitim Sisteminde Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetlerinin Yeniden Düzenlenmesine İlişkin Esaslar.** Ankara: Anı Yayıncılık, 1997.

Özdoğan, Berka **Çocuk ve Oyun.** Ankara: Anı Yayıncılık, 1997.

Özgü, Halis **Kendinize Nasıl Güvenebilirsiniz?** Dördüncü baskı, İstanbul: Özgü Yayınevi, 1976

Özgüven, İbrahim Ertem. **Okul Rehberlik Hizmetinde Kimler Ne Yapar?** Ankara: MEB PAKD (Planlama, Araştırma ve Koordinasyon Dairesi), 1975.

———. **Araştırmada, Seçmede, Psikolojik Danışmada Görüşme İlke ve Teknikleri.** Ankara: 1980.

Özmen, Gönül. **Sınıf Öğretmenine Rehberlik.** Ankara: MEB PAKD (Planlama, Araştırma ve Koordinasyon Dairesi), 1975.

Özoğlu, Süleyman Çetin **Kuder İlgi Alanları Tercihi Envanteri Mesleki Form CH El Kitabı.** Ankara: A:Ü Eğitim Fakültesi, 1977.

———. "Orta Öğretim Düzeyindeki Okullarımıza Rehberlik Hizmetlerinin Gereksinimlerine İlişkin Görüşler ve Bazı Öneriler". **Eğitim ve Bilim.** 2-10: 4-13, 1977.

———. **Eğitimde Rehberlik ve Psikolojik Danışma.** İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi, 1982.

———. **Eğitimde Psikolojik Hizmetler ve Sorunları.** Ankara: 1986.

Özel Eğitim Konseyi - Raporlar, Görüşmeler - Kararlar. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı, 1991

Özel Eğitim Kurumları Tanıtıcı El Kitabı. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı, 1991.

Özon, Mustafa Nihat. **Büyük Osmanlıca - Türkçe Sözlük.** Üçüncü Basım. İstanbul: İnkılap Kitabevi, 1959.

Özsoy, Yahya. **Eğitimde Öğrencileri Tanıma Teknikleri.** Ankara: 1968.

———. **Rehberlik.** Ankara: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Üniversitesi Yayınları, 1987

Öztürk, Hüseyin. **Rehberlik.** Ankara: Utku Yayınevi, 1982.

Paro, İbrahim. **Rehberlik ve Uygulamaları.** Ankara: 1967.

Pichot, P. **Psikoloji Alanlarında Testler.** Çeviren: Selim Evrim. İstanbul: Anıl Yayınevi, 1965.

Problem Tarama Listesi (L. Takımı). Ankara: MEB PAKD (Planlama, Araştırma ve Koordinasyon Dairesi), 1971

Problem Tarama Listesi (O. Takımı). Ankara: MEB PAKD (Planlama, Araştırma ve Koordinasyon Dairesi), 1971.

Püsküllüoğlu, Ali. **Öztürkçe Sözlük.** Ankara: Bilgi Yayınevi, 1979.

"Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği " **Tebliğler Dergisi.** 64, 2524, Mayıs 2001.

Reuchlin, Maurice. **Okul Döneminde Çocuğu Yöneltme-Düşünceler ve Sorunlar-** Çevirenler: Tahsin Saraç ve Necati Engeç, İstanbul: MEB Talim ve Terbiye dairesi, 1970.

Richaud, François ve Diğerleri. **Hızlı Okuma Yöntemleri.** Çeviren: A. Sarp. Ankara: 1974.

Rivlin, Harry N. **Çocukların Öğrenme Yeteneğini Nasıl Geliştirebilirsiniz?** Çeviren Remzi Öncül. Ankara: MEB Yayım Müdürlüğü Basılı Eğitim Malzemeleri Hazırlama Merkezi, 1965.

Rogers, C. **Client Centered Theerapy.** Boston: Henghton Mifflin Co., 1951.

———. **On Becoming e Person.** Boston: Houghton Mifflin , 1961.

Rowntree, Derek, **Ders Çalışma ve Başarılı Olma Metodu.** Çeviren: Ahmet Gazioğlu. İstanbul: Efes Yayınları, 1974.

Samurçay, Neriman "Duyarlığı İnce İnce Hesaplamak", **Gösteri.** 2, 20: 28-30, Temmuz, 1982.

Savaşır, I. "Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanterinin Türkçe'ye Uyarlanışı ve Standardizasyon Projesi", **Psikoloji Dergisi.** Mart 1978.

Sekizinci Milli Eğitim Şurası. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı, 1970.

Selçikoğlu, H. Şükrü. "Eğitsel Danışma Bürosu", **Yeni Okul.** A/4 Ocak, 1951.

———. **Rehberlik ve Psikolojik Kılavuzluk.** Ankara: Üçgen Yayınları, 1963.

Selim, Sabit. **Rehnüma-i Muallimin.** İstanbul:1290 (1824)

Sencer, Muzaffer: **İnsan Hakları Ana Kuruluşları ve Belgeler.** Ankara: TODAİE Yayınları, 1986.

Serter, Nur. **21. Yüzyıla Doğru İnsan Merkezli Eğitim.** İstanbul: Sarmal Yayınevi, 1997

Stern, Erich. **Resimle Psikolojik Teşhis.** Çeviren Yetvart Adın. İstanbul: 1964.

Suhomliski, Valsili. **Eğitim Üzerine.** Çeviren: Ali Özdoğdu. İstanbul: Sorun Yayınları, 1986.

Şemin, Refia. **Okulda Başarısızlık.** İstanbul: İ.Ü Edebiyat Fakültesi, 1975.

Tan, Hasan. **Öğrenci İhtiyaçları Tarama Listesi ve Kullanılışı –El kitabı-** İstanbul: MEB Eğitim Birimi Müdürlüğü, 1971.

———. **Psikolojik Yardım İlişkileri: Danışma ve Psikoterapi.** İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı, 1986

———. **Psikolojik Danışma ve Rehberlik.** İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı, 1992.

Taneri, Güven. **Tüm Okullar Rehberi.** İstanbul: 1987.

Tekin, Halil. **Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme.** Ankara: 1977.

Tuncer, Oya ve Diğerleri. **Çocuk ve Eğitim.** Ankara: Türk Eğitim Derneği, 1980.

Türkçe Sözlük. Cilt: 2 Genişletilmiş Yedinci Baskı. Ankara: Türk Dil Kurumu, 1983.

Türker, Vural. **Ankara'daki Üç Lisede Sosyo-Ekonomik Bakımdan Avantajsız Öğrencilerin Çeşitli Özellikleri ve Belli Başlı Eğitim ve Rehberlik Sorunları.** Ankara: 1977

"Türkiye Cumhuriyeti Anayasası" **Resmi Gazete.** 10859, 20 Temmuz 1961

"Türkiye Cumhuriyeti Anayasası", **Resmi Gazete.** 17863, 9 Kasım 1982

"Türkiye'de Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri: Sorunlar, İhtiyaçlar ve Öneriler", **Boğaziçi Üniversitesi Dergisi** (Eğitim-Education) Vols, 4-5: 53-58, 1977

Uzun, Mehmet. **Farklı Programları Uygulayan Okul Müdür ve Öğretmenlerinin Sınıf Öğretmenliği Anlayışlarına ilişkin Bir Araştırma.** Yüksek Lisans Tezi. Ankara: A.Ü Eğitim Fakültesi, 1978 (Çoğaltma)

Üçüncü Beş yıllık Kalkınma Planı. Ankara: Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı.1972.

Ülkü, Siral. **Lise I. Sınıflarda Uygulanan Bir Grup Rehberliği Programının "Yöneltme" Açısından Etkinliğinin Araştırılması.** Doktora tezi. Ankara: A.Ü Eğitim Fakültesi, 1976 (Çoğaltma)

———. **"Rehberlik Grup Yaklaşımı".** A.Ü Eğitim Fakültesi Dergisi. 9, 1-4: 263-99, 1977.

———. "Okullarda Rehberlik Yöneltme Kavramı Çerçevesi İçinde Sınırlandırılabilir mi? Soruna İlişkin Görüşler", **A.Ü Eğitim Fakültesi Dergisi.** 10, 1-4: 281, 1978

Vassaf, Gündüz. **Zekâ ve Zekâ Testleri Nedir? Ne Değildir?** Ankara: A.Ü. Mediko-Sosyal Merkezi, 1977.

Wren, c Gilbert ve larsen Robertp.. **Verimli Çalışma.** Haldun Gürman. İstanbul: İ.T.Ü Türk Teknik Haberleşme merkezi, 1964.

Wrightstone, J. Wayne. **Çocukları Tanımada Testlerden Nasıl Faydalanılır?** Çeviren: Remzi Öncül. Ankara: Meb Yayım Müdürlüğü Basılı Eğitim Malzemeleri Hazırlama Merkezi,1964.

Yavuz, Halide. **Ergenlik Çağında Gelişmeyi Engelleyen Güçler.** İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilgiler Bölümü, 1974.

Yavuzer, Haluk. **Çocuk ve Suç.** İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi, 1982.

Yedinci Milli Eğitim Şurası. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı, 1962.

Yeni Redhaus Lügatı. Beşinci Baskı. İstanbul: Amerikan Bord Neşriyat Dairesi, 1962

Yeşilyaprak, Binnur. **Eğitimde Rehberlik Hizmetleri.** Gözden Geçirilmiş 4. Baskı Ankara: Nobel Yayın Dağıtım,2002

Yıldırım, Cemal. **Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme.** Genişletilmiş ikinci baskı. İstanbul: MEB Eğitim Birimler Müdürlüğü, 1973.

Yörükoğlu, Atalay. **Değişen Toplumda Aile ve Çocuk.** Ankara: Aydın Kitabevi, 1983

Yükseköğretimde Rehberlik ve Psikolojik Danışma Toplantısı. Ankara: A.Ü Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, 1989

"Yükseköğretim Kanunu" **Resmi Gazete.** 17506, 6 Kasım 1981.

Zulliger, Hans. **Çocukta Oyunla Tedavi.** Çeviren: Kamuran Şipal. İstanbul: Bozak Yayınları, 1974

Ağaç Testi
nedir? 200
uygulanışı, 200
Aile, 2
Algı
benzer biçimde algılama, 52, 62
örüntüsü, 194
seçici algı, 191
yansıtıcı algı, 191-192
yaygın algı, 191
Altbenlik (id), 87
Anı defteri, 150
Anket(in)
başarısızlık nedenleri ile ilgili anket, 343
hazırlanışı ve uygulanışı, 150-151
nedir? 150
okuldan kaçma ile ilgi anket, 333
sınıf rehber öğretmenleri ve öğretmenler için anket, 312
Arkadaş çevresi, 59
Başarı (-lı)
başarı- yetenek karşılaştırması, 179-181
başarısızlıkla ilgili anket, 343
nedir? 178
olmanın koşulları, 290-307
öğretmen yapısı başarı testleri, 179
standart başarı testleri, 179
testleri, 178
Başkalarını tanıma, 5, 62
Beier Cümle Tamamlama Testi Form B, 195-196, 371-372
Benlik (ego)
algısı, 84
gelişimi ve güçlenmesi, 52, 59
kuramı, 170
nedir? 27, 59, 87
savunma düzenekleri, 80, 84
saygısı, 91
tasarımı, 32
Bibliyoterapi, 169
Biçim
ruhbilimi, 97-98
ruhbilimine göre psikolojik danışma, 97-98
Bildirişim, 61
Bilgi (nin)
düzenlenmesi, 244
testleri, 178
toplama ve yayma birimi, 242
toplama ve yayma hizmetlerinin kapsamı, 242
toplama yolları, 243
verme (gruba), 8, 34, 66, 108, 132
verme hizmetleri, 242
yayılması, 244
Bilinç alanı, 87
Bilişsel gelişim, 207
Bireyde var olan ayrılıklar (doğal ve yapay), 52, 55-56
Bireyi tanıma(nın)
gerekliliği, 140
ilkeleri, 140-141
teknik ve araçları, 142
sınıflandırılması, 141-142
Bireysel ayrılıklar(ın)
doğal olanlar, 52-54
nedenleri, 54
öğrenmeye etkisi, 55
yapay olanlar, 54
Birlikte katılma, 52, 62-63
Biyoloji öğretmenliği, 308-309
Boğaziçi üniversitesi, 310-311
Boş zaman
eğitimi, 4, 25
nedir? 25
sorunu, 25-26
Bütün-parça-bütün yöntemi, 294-299
CAT, 198-199
Cinsel ayrılıklar (doğal, yapay), 52, 56
Cinsellik içgüdüsü (eros), 88
Çabaya yönelik tepkiler, 80
Çevre ve velilerle ilişki birimi, 249
Çevresel etkenler, 54
Çevresel olanakları tanıma, 7
Çıkarsama kuramı, 61
Çocuk hakları
Bildirisi, 3, 285-286
Çoklu Zekâ, 176
Danışan(lar), 86, 95, 99-100
Danışma
birimi, 247-248
bürosu, 40

heyeti, 40
hizmetleri, 247
odası, 111-112
Danışman(ın)
kimdir? 86
nitelikleri, 104
Davranış
çekingen davranış, 118
değişimi, 3
girişken davranış, 118
ruhbilimi, 88-89
ruhbilimine göre psikolojik danışma, 89
saldırgan davranış, 118
Değer varsayımı, 60
Deneyime dayalı öğrenim, 234
Dereceleme ölçekleri (sayı, grafik ve işaretleme dereceleme), 155-157
başarı, dil, matematik, ilgi ve kişilik dereceleme ölçekleri, 336-340
Ders dışı etkinlikler, 4
Ders programlarını ve ders dışı etkinlikleri tanıtma, 67
Devinişsel gelişim, 207
Dışdenetim, 18
Dış güvenlik, 124
Dilsel gelişim, 207
Dinleme ve onaylama, 107
Duruma alıştırma tekniği, 118
Duygu yayılması, 61
Dürtü azalması, 86
Eğitbilim(pedagoji), 14
Eğitici kol rehber öğretmenleri, 35,
Eğitim(in)
amacı, 3
kurumlarını tanıma, 78-80
nedir? 1, 3
planı, 67
süreci, 3, 15
üç temel boyut, 4, 15
yöneticisi, 15-16
yönetimi, 2, 18, 20
Eğitsel
bilgi, 242
bilgi verme, 66
danışma bürosu, 40
mesleksel model, 110
rehberlik, 66-69
Ekler, 279
Ekonomi, 13
Empati, 60
Eros (cinsellik içgüdüsü), 87, 88
Eşduyum (empati) (un)
geliştirme, 52-60, 62-63
gerekliliği, 60-61
ilişkilerin aşamaları, 106
nedir? 60, 106
Eş seçme, 126
Ev ziyaretleri, 143
Gelişim
gereksinimleri, 90, 92
görevleri, 26-25, 84, 285-287
görevlerini gerçekleştirme, 26-28
güdüleri, 90
Geliştirici hizmetler, 66
Gençlik,
alt (karşıt) kültürü, 23
nedir? 23
Gerçeklik
ilkesi, 87, 123
varsayım, 60
Gereksinimlerimiz(in)
aşama sırası, 92-93
gelişim gereksinimleri, 90
temel gereksinimler, 92
Gerilimi azaltma, 86-88
Geriye bildirim(feedback), 115
Gizilgüç, 175-176
Goodenough (İnsan Resmi Çiz) Testi, 199-200
Görüşme(nin)
amaçları, 143
değerlendirmesi, 144
formu, 313
nedir? 143-144
sonuçlarını dereceleme ölçeği, 314
Gözlem(in)
değerlendirilmesi, 155
düzenli gözlem, 152
nedir? 151
öğrenci gözlem kâğıdı, 334-335
rastlantısal gözlem, 152
ve olay yazımı, 151-155
verilerini güçlendirme yolları, 152-153
Grup
büyük grup, 133
devingenliği, 130
etkileşimi, 134, 137
içi etkileşim teknikleri, 134-135
küçük grup, 133
rehberliği, 34-135
sağaltımı, 168
tartışması, 66, 133-134
yaklaşımı ile gerçekleştirilen hizmetler, 135-136
yaklaşımında kullanılan teknikler, 132-135
yaklaşımının amacı, 129
yaklaşımının gerekliliği, 129-130
yaklaşımının yararları, 130-132
yönetimi, 134
Güvenirlik, 140-141
Hızlı okuma, 299-300
Hoşlanma ilkesi, 87, 123
İçgörü, 31, 171
Ölüm içgüdüsü (thanatos), 87
Yaşam içgüdüsü (eros), 87
İçdenetim, 18
İçgüvenlik, 124
İlerleme ve kendini geçme güdüsü, 90
İletişim tekniği, 8
İlgi (testi)
Alanları kombinasyonları ve ilgili meslekler, 364-367
Kuder İlgi Alanları Tercihi Envanteri, 181-187
Kuder İlgi Alanları Tercihi Envanteri Form: CH, 344-359
Kuder İlgi Alanları Tercihi Envanteri Yanıt Kâğıdı, 360-361
Kuder İlgi Envanteri Puan Listesi, 361
nedir? 181
on ilgi alanının anlamları, 184
profilini yorumlama, 183-184
Strong Meslek İlgi Testi, 187-188
İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, 2, 279-282
İnsan Hakları Günü, 3
İnsanbilim (antropoloji), 13
İnsancı ruhbilim (hümanist psikoloji)
Maslow'un yaklaşımı, 92-95
nedir? 89
psikolojik danışma, 95
Rogers'in yaklaşımı, 91-92
yaklaşımı, 89-95
İstek listesi (nin)
nedir? 146
örneği, 321
uygulanışı, 146
İş seçme, 126
İşaretleme listesi, 157
İzleme
birimi, 246
nedir? 9
Kalıtımbilim, 55
Kalıtımsal etkenler, 54
Kaygı (ankiseyete), 125
Kaynakça, 389-397
Kendine uygun mesleği ve okulu seçme, 80
Kendini gerçekleştirme
güdüsü, 90-91
kendini gerçekleştiren kişinin özellikleri (Maslow'a göre), 93-95
Kendini Öğrenme Süreci, 8
Kendini tanıma, 7, 122
Kendini yönlendirici öğrenme, 130
Kimdir bu?(nun)
nedir? 157
soru listesi, 341
uygulanışı ve değerlendirilişi, 157-159
Kişi, 7
Kişiler arası ilişkiler, 59
Kişilik(in)
bağımlılığı, 58
bağımsızlığı, 58
Bell Kişilik Envanteri, 191
bozuklukları, 83
Cattel Kişilik Envanteri, 191
Edwards Kişilik Envanteri, 190-191
gelişimi, 52, 58-63
Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanteri, 189-190
nedir? 27, 58, 140
ölçülmesi ve değerlendirilmesi, 188-189
özellikleri, 191
yapısını değiştirme (yeniden örüntüleme), 100-101
test ve envanterleri, 188-203
Kişiler arası sağlıklı ilişkiler, 59
Kişisel-toplumsal
bilgi, 243
uyum, 1, 8

Kitapla sağaltım
(bibliyoterapi)'(ın)
nedir? 169
uygulanışı ve değerlendirilmesi, 169
Klinik psikolog, 102
Konusal Algılama Testi)(TAT), 194-195
Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun, 42
Koruyucu hizmetler, 66
Kredi ve Yurtlar Kurumu
(YURTKUR), 253
Kurulan İletişimi sürdürme, 52, 63
Kültür(el)
ayrımının test sonuçlarına etkisi, 173
batı kültürü, 174
(toplumsal ekonomik) çevre, 55
Türk kültürü, 174
Libido, 87
Meslek(sel),
bilgisi, 77-78, 242
çözümlemeleri (analizleri), 275
geceleri, 244
gelişim, 70
gelişim dönemleri, 72-73
gelişim görevleri (ortaöğretimde), 73-74
gelişiminin belirleyicileri, 70-72
günleri, 244
nedir? 69
on ilgi alanına giren başlıca meslekler, 184-185
rehberliği, 69-80
rehberlik hizmetlerinden seçme, 80
sorumlu kişilerin birincil görevi, 69
tanıma, 77-78
tanıtma programları, 244
Meslekler listesi, 185
listeyi kullanma, 186, 187
Milli Eğitim Temel Kanunu, 45
Modelden öğrenme, 120
Müfredat Laboratuvar Okulları Modeli (MLO), 50
Mürekkep Lekesi Testi, 192-194
Nesnel ve yapılaşmış teknik ve araçlar, 141
Nevrozlar, 102
Nevrozlu kişi, 88-90
Normal kişi, 88
Not almak, 294-297
Okul(a) (dan)
alışmayı sağlama, 66-67
duyulan gereksinim, 2
kaçma ile ilgili anket, 333
kayıt kabulüne yardım etme, 67
müdürü, 230
müdür yardımcısı, 231
ortaya çıkışı, 2
seçme, 80
ve yakın çevreye alışma, 66-67
ve yeni durumlara alıştırma birimi, 239-240
yarattığı sorunlar, 24-25
Okullarımızda verilecek rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri, 274-276
Olanaklılık varsayımı, 60
Olay
incelemesi, 102
yazım formu, 154
yazımı, 153-155
Olumlu saygı, 91
Oyunla sağaltım (oyun terapisi)**'ın**
nedir? 168
uygulanışı, 168
Öğrenci gelişim dosyası (toplu dosya) **(nın)**
biçimleri, 204-205
bilgilerinin değerlendirilmesi, 211
içermesi gereken bilgiler, 205
kimlerce, nasıl işlenmelidir? 210-211
kimlerce, nasıl kullanılmalıdır? 211-212
nedir? 8, 203
örnekleri, 203
özellikleri, 203-204
Öğrenci kişilik hizmetleri (nin)
boş zaman hizmetleri, 4
ders dışı etkinlikler, 4
diğer görevlileri, 251
özel yetiştirme (özel kurslar) hizmetleri, 4
rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri, 4
sağlık hizmetleri, 4
toplumsal yardım (burs, kredi, yurt, yemek) hizmetleri, 4

Öğrenci tanıma fişi, 144-145, 315-319
Öğrenci kişilik hizmetleri, 4
Öğrencileri tanıma birimi, 241
Öğrenciyi odak alma, 3, 271
Öğrenme(nin)
etkin öğrenme, 234
gücü, 176
kendini öğrenme süreci, 8
nedir? 3, 56-58
olumlu maddesel öğrenme ortamı, 52, 57
olumlu toplumsal-ruhsal öğrenme ortamı, 52, 56-58
tam öğrenme, 67
toplumsal öğrenme etkileşimi, 84
Öğretim(in)
amacı, 3
bireyselleştirmesi, 29-30
nedir? 2, 3
Öğretme, 108
Öğretmen(ler) (in)
Eğitici kol rehber öğretmeni, 129, 135-136, 251-253
formatör rehber öğretmenler, 49
için anket, 312
öğrenciyi odak alan öğretmen, 235-238
Tutum Envanteri, 188, 368-370
yetişimi, 34
Ölüm içgüdüsü, 87
Önleyici hizmetler, 66
Özdevinim(sel)
Gelişim, 22
Nedir? 22
Özel Eğitim, Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 49, 216
Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu, 48
Özel yetiştirme hizmetleri, 4
Özelleştirilmiş etkinlikler, 17
Özet çıkarma, 296-297
Özgeçmiş(in)
Nedir?145
Soru kâğıdı, 320
Uygulanışı, 146
Özgüven, 124
Öznel ve yapılaşmamış teknik ve araçlar, 141
Paket program, 234
Pekiştireç
Olumlu pekiştireç, 118
Olumsuz pekiştireç, 118
Pekiştirme, 88
Problem Tarama Listesi
L takımı, 325-328
O takımı, 322-324
yanıt kâğıdı form L, 331-332
yanıt kâğıdı form O, 329-330
Psikanaliz
Kuramı, 86-88
Kuramına göre psikolojik danışma, 88
Psikodrama (ruhsal oyun), 135-167
Psikolojik ameliyat, 102
Psikolojik danışma(nın)
ahlaksal kurallar, 101-105
amacı, 84
başvurusu, 104-105
biçimci psikolojik danışma, 97
biçimleri, 111
bireysel psikolojik danışma, 111-114, 136
grupta psikolojik danışma, 114-121, 129, 136
güdümlü psikolojik danışma, 85-86
ilkeleri, 99-100
koordinatör psikolojik danışman, 231
kuramsal temelleri, 86-99
modelleri, 109-111
nedir? 6, 83-85, 100, 136, 144
nitelikleri, 84-85
oturumlarında yer alan etkinlikler, 11
öteki psikolojik danışma teknikleri, 109
seçmeci psikolojik danışma, 98
sınırları, 100-101
teknikleri, 105-109
varoluşçu psikolojik danışma, 95-97
ve ruh sağlığı, 122-127
Psikolojik danışman(rehber öğretmen), 102, 104
Psikolojik ölçme ve değerlendirme, 37
Psikolojik Servis Merkezi, 41

Psikolojik testler (in)
kullanımında dikkat edilecek noktalar, 171
kültür ayrılıklarından etkilenişi, 173
nedir? 169
nitelikleri, 171-172
rehberlik ve psikolojik danışmadaki yeri, 170-171
sakıncaları nasıl giderilir? 174-175
sonuçlarının yorumlanması (betimleyici, genetik, yordayıcı, değerlendirici yorum), 172
Psikozlu kişi, 88
Rehberlik (in)
eğitim düzeyine göre rehberlik, 65
eğitim hizmetlerinin bir parçası olarak rehberlik, 33-35
eğitimle kaynaştırılmış bir süreç olarak rehberlik, 31
eğitsel rehberlik, 66
gelişimsel rehberlik, 29, 32-33, 50, 65, 130
hizmetleri yönergesi, 48
işlevine göre rehberlik, 65
kişi sayısına göre rehberlik, 65
kişisel rehberlik, 29, 80-81
klinik yaklaşım süreci olarak rehberlik, 31-32
meslek rehberliği, 69-80
mesleksel yardım süreci olarak rehberlik, 30
nedir? 6
psikolojik yardım süreci olarak rehberlik, 35-36
rehber öğretmen (psikolojik danışman), 104
sorun alanına göre rehberlik, 65
ve araştırma bölüm başkan, 220
ve araştırma merkez müdürlüğü, 218-219
ve araştırma merkezi başkanlığı
ve araştırma merkezi komisyonu, 218
ve araştırma merkezleri (RAM), 41, 47
Rehberlik ve Psikolojik Danışma (nın) (ya)
alanındaki gelişmeler(ABD'de Avrupa'da ve Türkiye'deki), 29-49
amaçları, 9
başlama yolları, 259-261
bireye kendini tanıtma görevi, 9
bireysel yardım özelliği, 8, 16-17
birincil işlevi, 8
bütünlüğü, 65
dayandığı temeller(felsefi, ekonomik, toplumsal ruhsal temeller), 51-63
demokratik yaşamla ilişkisi, 9-10
dersanelerde uygulanışı, 268-270
eğitim düzeylerine göre sınıflandırılışı, 65
eğitimdeki yeri 4-5, 15
gereklilik nedenleri(toplumsal değişim, özdevinimsel gelişim, gençlik alt kültürünün oluşması, okulun yarattığı sorunlar, sınıfların kalabalıklığı, boş zaman sorunu, gelişim görevlerini gerçekleştirme), 21-28
gönüllülük özelliği, 17-18
görev ve rol ayrılığı özelliği, 15-16
grupta uygulanışı, 129-132
hizmet birimleri, 238-251
Hizmetleri Yönetmeliği, 49, 214
hizmetleri il danışma komisyonu, 214-216
hizmetleri bölümü başkanlığı, 220-222
hizmetleri il çerçeve programı, 221
hizmetleri yürütme komisyonu, 228-229
ikincil işlevi, 8
il çerçeve programı örneği, 373-377
ile ilgili eğitsel-mesleksel model, 110
ile ilgili olarak okullarımızda bugün hangi hizmetler verilebilir? 276-278
okul öncesinde uygulanışı, 262-263
ile ilgili sağaltımsal model, 110-111
ilişkin başlıca sorunlarımız, 271-274
ilişkin çözüm önerileri, 274-276
ilkeleri, 9-10
ilköğretimde uygulanışı, 263-264
işlevine göre sınıflandırılışı, 65
iyileştirme uygulamaları, 102
kişi sayısına göre sınıflandırılışı, 65
kişinin öznel dünyasına yöneliş özelliği, 19-20
konusu, 5-9
merkezleri, 48
milli eğitim müd. yar., 216
nedir? 4, 5-7

niçin gereklidir? 21-28
okullara giriş nedenleri 1-5
ortaöğretimde uygulanışı, 264-265
öğretim ve yönetimden ayrımı, 15-20
ön hazırlıkları, 285-261
örgütü, 215
özdevinim, 22
özdevinimsel gelişim, 22
özel dersanelerde uygulanışı, 268-270
özel eğitim hizmetleri bölümü başkanlığı, 222-223
özel eğitimde uygulanışı, 265-268
programı yıllık uygulama planı, 228
servisi, 228
sınırlılıkları, 11
sorun alanına göre sınıflandırılışı, 65
şube müdürlüğü, 216
türleri, 65-81
uygulamaları, 257-270
uygulandığı alanlar, 102
yararlandığı bilim dalları, 11-14
yardım hizmetleri, 102
yardım ilişkilerinin biçimi,
yıllık okul rehberlik ve psikolojik danışma programının hazırlanışı, 261
yükseköğretimde uygulanışı, 265
Resim yorumlama Testi, 196-197
Rol dağıtım tekniği(nin)
Nedir? 165
Rol listesi, 342
Rollerle ilgili yanıtların dağılım ve puan çizelgesi, 166
uygulanışı ve değerlendirilişi, 165-166
Rol oynama(rol alma), 61, 135
Ruh ve sinir hastalıkları hastanesi, 137
Ruh ve sinir hastalıkları kliniği, 137
Ruh hekimi, (psikiyatr), 102
Ruh sağlığı, 12
Ruhbilim (psikoloji), 12
Ruh bilimci (psikolog), 12, 137
Ruhsal gerekircilik, 89, 195
Ruhsal sağaltım(psikoterapi), 100, 129, 136-137
Ruhsal oyun(psikodrama)(un)
nedir? 135-167
uygulanışı ve değerlendirilişi, 168
Ruhsal yapı
Aitbenlik (id), 86-87
Benlik(ego), 86-87
Üstbenlik(superego), 86-87
Ruhsal yönden sağlıklı kişinin nitelikleri, 88, 122-127
Sağaltıcı(terapist), 167
Sağaltımsal model, 110-111
Sağlık hizmetleri, 4
Sağlıklı kişi, 90
Saldırganlık içgüdüsü (thanatos), 88
Sınıfların kalabalıklığı, 25
Seçmeci(eklektik)
yaklaşım, 98-99
yaklaşıma göre psikolojik danışma, 98-99
Sınıf rehber öğretmeni, 129-135,
görevleri, 233
için anket, 312
nedir? 135
uygulayabileceği etkin yaklaşımlar, 234
Sorun tarama tekniği(nin)
nedir? 147
sonuçlarının değerlendirilişi, 149
uygulanışı, 147, 149
Sosyodrama, 135-166
Sosyogram, 163-164
Söndürme, 88
Sözel teknikler, 107-109
Sözlük, 379-388
Tam verimlilik, 91
Tartışma
bilişsel ağırlıklı tartışma, 133
duyuşsal ağırlıklı tartışma, 133
Tepki kartları, 117-118
Test ve Araştırma Bürosu, 40
Thanatos(saldırganlık içgüdüsü), 87, 88
Toplumbilim(sosyoloji), 13
Toplumsal
değişim, 21-22
devingenlik, 22
duygusal gelişim, 71, 208
öğrenme etkileşimi, 84
Ruhbilim (psikoloji), 13
Toplumsal ilişki ölçümü (sosyometri)(nün)
gerçekleştirilmesi ve değerlendirilmesi, 160-164

ilkeleri, 159-160
nedir? 159
sonuç çizelgesi, 162
toplumsal ilişki çizgesi (sosyogram), 163-164
yanıt kâğıdı, 161
yanıt özet çizelgesi, 161
Toplumsal oyun(sosyodrama)(nın)
nedir? 135, 166
uygulanışı ve değerlendirilişi, 166-167
Toplumsal ruhbilim(sosyal psikoloji), 13
Toplumsal- ruhsal gelişim, 54
Toplumsal-ruhsal ortam, 54-58
Tutum
demokratik tutum, 134
testleri(eşit görünen aralıklar, toplamalı sıralama, birikimli ölçekleme teknikleri, duygusal anlam ölçekleri), 188
yetkeci tutum, 134
Uyarıcı-tepki ilişkisi, 89
Uzmanlar
çocuk gelişimi ve eğitimcisi, 228
eğitim programcısı, 226
özel eğitimci, 227
psikolog, 225
psikolojik danışman, 224-225
psikometrist, 225
sosyal çalışmacı, 226-227
Uzmanlı rehberlik uygulamaları, 44
Üst eğitim kurumlarını tanıma, 68
Üstbenlik, 87-88
Varoluş(un) (çu) (sal)
bağımlı varoluş, 96
kaygısı, 96
özgür varoluş, 96
ruhbilim, 95-97
ruhbilimine göre psikolojik danışma, 97
üç boyutu, 96
Verimli çalışma ve tam öğrenme
nedir? 67
soru listesi, 305-307
yolları, 290-307
Yakın çevreye alışmayı sağlama, 66-67
Yansıtma(projeksiyon) **testlerinin**
amacı, 192
dayandığı temel ilke, 192
Yapılandırma, 108
Yapılaşmamış uyarıcı, 193
Yapılaşmış uyarıcı, 191
Yardım, 7
Yaşam içgüdüsü(eros), 87
Yeniden öğrenme, 112
Yerleştirme
birimi, 245
nedir? 8, 245
Yetenek
farklı yetenek testleri(sözel sayısal, soyut düşünme testi), 177
genel yetenek, 176
genel yetenek testleri, 176
nedir? 176
okuma yeteneği, 178
okuma yeteneği testleri, 178
özel yetenek testleri(uzay ilişkileri, mekanik düşünme, büro işleri, hız ve doğruluk testi), 177-178
temel kabiliyetler testleri, 176
testleri, 175
Yoksunluk güdüleri, 90
Yöneltme (de)
gözlem dönemi, 37
ilkeleri, 74-75
nedir? 74-107
ölçütleri, 75-77
Yönetim, 2
Yurtkur,253
yurtlar, 254
Yüzleştirme, 108
Zaman çizelgesi
nasıl kullanılır? 146-147, 292
nedir? 146
örneği, 148
Zekâ
bölümü, 147
duygusal zekâ 12, 291
nedir? 175
testleri, 175
Zorlanma (stres), 80, 124

Adlar Dizini

Açıkgöz, K.Ü. 234
Adler, A 88
Aksu, M. B. 54
Akrkun, N. 44
Atatürk, 51,52,72
Bakırcıoğlu, R. 57, 58, 77, 78, 80, 122, 188, 235, 253, 273, 275
Baltaş, A 269
Başaran, İ. E. 207
Baymur, F 7, 24, 27, 65, 189, 272, 273, 287
Beck, 193
Beier, 192, 195, 196, 371
Bell, 189, 191
Binet, A 169
Brewer, 31
Cansever, G. 142, 156, 174, 177, 188, 189, 195, 200
Cattel, 189,191
Çağlar, D 159, 165, 190, 191, 196
Çalışkaner, A. 142
Çetinkaya, A. N. vd. 50
Dawis, J. 30
Doğan, 273
Edwards, 190, 191
Enç, M. 40, 59, 264, 266
Erkan, S. 135, 261
Ertürk, S 3
Farwel, 237
Fidan, N. 57
Frankl, 97
Freud, S. 88, 191
Fromm, E. 88,90
Gençtan, E 23, 59, 60
Golderstein, 90
Gloman, D. 12
Goodenough, 199
Guttman, 188
Gök, F. 205
Gökçe, B. 125
Gümüş, B. 142
Gündüzalp, F. 38
Harris, 199
Horney, K. 88, 188
Hosford, 89
Jung, C. G. 88,90
Junker, E. 200
Kâğıtçıbaşı, Ç. 13,130,188
Kantarcıoğlu, S 257
Kappitz, 199
Kaptan, S. 150
Karasar, N. 301
Kepçeoğlu, M. 6, 9, 45, 49, 65, 98, 99, 142, 234,243, 272, 273, 274, 275, 276
Klopfer, 193
Kierkegaard 97
Kinross L. 72
Koch, K. 200
Koyuncu, N. 93
Koffka 97
Köpler 97
Krumboldz, 89
Kurder 181, 182, 344, 360, 361, 362
Kuzgun, Y. 4, 5, 7, 8, 9, 19, 30, 35, 38, 47, 177, 188,272, 273, 275
Lewin, K. 97
Lewis 112
Likert 188
Maslow 53, 90, 92, 93
May 97
Merril G. 30
Meyerson 89
Minnesota 189
Morgan, C. T. 190
Murray 190
Oğuzkan A. F. 3, 176, 178
Okman, G. 233
Oktay A. 260
Ospood 188
Ozankaya, Ö. 13
Öner 170
Özgüven, İ. E. 143, 226, 231, 235, 264
Özmen 231
Özoğlu, S. Ç. 3, 7, 11, 12, 24, 30, 37, 41, 47, 54, 70, 72, 100, 101, 102, 104, 107, 109, 129, 179, 273
Özön M. N. 5
Özsoy, Y. 263
Parsons, F. 30, 32
Peters, 237
Rank, O. 88,90
Rapaport 193
Rapids, G. 30
Reich. W. 88
Reuchlin 37
Rogers 85, 90, 91, 92, 170

Rorschach, 192
Rowritree, 294
Samurçay, N. 192
Savaşır, I. 190
Selçukoğlu, Ş. 40
Selim Sabit, 30
Sencer, M. 284
Sokrates, 122
Strong, 181, 187
Sucuoğlu, 273
Sulivan, H. S. 61, 88
Şemin, R. 290
Tan, H. 7, 65, 81, 204
Tekin, H. 142
Türker, V. 68
Thoresen, 89
Thurston, 188
Ülkü, S. 5, 30, 37, 72, 74, 130, 134, 136, 188
Ünal, C. 61,692
Vassaf, G. 169, 175
Watson, 189
Wertheimer, 97
Wolpe, 89
Yavuz, H. 56
Yeşilyaprak, B. 9,66,69,81,237
Yıldırım, C. 142
Yunus Emre, 122